

Ι. ΚΑΛΑΜΑΤΙΑΝΟΥ
Θ. ΜΑΚΡΟΠΟΥΛΟΥ
Ν. ΚΟΝΤΟΠΟΥΛΟΥ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ

=175

Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Νεοελληνικά 'Αναγνώσματα

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ
ΕΚΔΟΣΕΩΣ
ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ
ΒΙΒΛΙΩΝ

ΑΘΗΝΑΙ 1973

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΔΩΡΕΑ
ΕΘΝΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

ΕΚΔΟΣΗ

ΔΩΡΕΑ
ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗΣ

ΣΤ 89 ΣΧ13
Νεοελληνικά Αναγνώσματα

Γ. ΚΑΛΑΜΑΤΙΑΝΟΥ, Θ. ΜΑΚΡΟΠΟΥΛΟΥ, Ν. ΚΟΝΤΟΠΟΥΛΟΥ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΕΛΛΑΣ

21 ΑΠΡΙΛΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΑΘΗΝΑΙ 1973

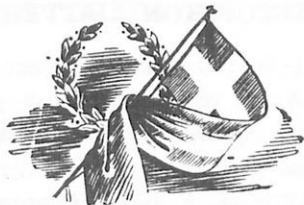
002
HNE
ET2B
52

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΟΥΛΗΣ
ΕΔΩΡΗΣΑΤΟ
Όργαν. Έκδ. Α. Γαλαξ. Βιβλίου
αύξ. αριθ. εισαγ. 220 τοῦ ἔτους 1974

1. ΠΡΟΣΦΑΤΟΝ ΕΘΝΙΚΟΝ ΠΑΡΕΛΘΟΝ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ

ΣΤΟ ΣΤΡΑΤΟ ΜΑΣ

Ἄφησες κάθε χώρα μακρυνὴ καὶ κάθε γῆ,
ποῦ τῆς ζωῆς ὁ πόλεμος σ' ἐκράτει
καὶ πάνω στῶν ὠκεανῶν τὰ πλάτη
ἔτρεξες στῆς Πατρίδας τὴν κραυγὴ.

Ἦρθες ἀπὸ τὴ Ρούμελη καὶ τὸ Μωριά,
μέσ' ἀπὸ τὰ λαγκάδια σου τ' ἀγαπημένα,
ἦρθες ἀπὸ τὰ νησιὰ τὰ μυροβολημένα
ποῦ λούζονται στὸ κύμα τοῦ βοριά.

Ἦρθες καὶ μὲ τὸ χέρι σου τὸ στιβαρό,
ποῦ ἀκούραστο τὴ γῆ ὀργώνει,
ποῦ στὴν παλάμη του στενάζει τὸ τιμόνι,
φουχτώνεις τ' ὄπλο τὸ ἱερό.

Σὰν τὴν ἀνεμοζάλη, σὰν τὴν ἀστραπή,
γκρεμίζεις τῆς σκλαβιάς τὸ καταχθόνιο κτίριο
καὶ θεμελιώνεις μ' ἄσμα νικητήριο
τῆς λευτεριάς τὸν πύργο τὸ φωτολαμπῆ.

ὦ, πόσα χέρια ἀπλώνονται σὲ σένα,
καὶ πόσα μάτια σοῦ γελοῦνε δακρυσμένα !
Πόσες καρδιές μ' εὐγνωμοσύνη σ' εὐλογοῦνε
καὶ πόσα χεῖλη σ' ἀνυμνοῦνε !

ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ ΔΙΑΓΓΕΛΜΑ

Τὸ νέον ἔτος 1941 ἀνατέλλει ὑπὸ συνθήκας ὅλως ἐξαιρετικὰς διὰ τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος. Χωρὶς νὰ προκαλέσωμεν, μᾶς ἐπεβλήθη ὁ πόλεμος, ὁ ὁποῖος, χάρις εἰς τὴν ἐνότητά τοῦ Λαοῦ, τὸ ὑψηλὸν φρόνημα καὶ τὴν γενναιοῦτητα τῶν μαχομένων τέκνων τῆς Πατρίδος, ἀπέβη νικηφόρος. Χάρις εἰς ὅλα αὐτά, ἡ Ἑλλὰς ἐώρτασεν ἐλευθερά καὶ πλήρως δόξης τὴν μεγάλην ἡμέραν τῆς Γεννήσεως τοῦ Θεανθρώπου καὶ εἰσέρχεται εἰς τὸ νέον ἔτος πλήρης πίστεως καὶ ἐλπίδων. Διότι πιστεύομεν ὅτι ὁ ἀγὼν μας εἶναι δίκαιος καὶ ἱερός. Πιστεύομεν εἰς τὸ παρὸν καὶ εἰς τὸ μέλλον τοῦ Ἑθνους μας, εἰς τὸν ἱστορικὸν πολιτιστικὸν προορισμὸν τοῦ καὶ εἰς τὰ μεγάλα πεπρωμένα τοῦ. Καὶ ἔχομεν ἡρεμον τὴν συνείδησιν ὅτι οὐδὲν τὸ ἄδικον κατ' οὐδενὸς ἐπράξαμεν, ἀλλὰ ἀγωνιζόμεθα ὑπὲρ τῶν εὐγενεστέρων καὶ ὑψηλοτέρων ἠθικῶν ἀξιών.

Μὲ τοιαύτην πίστιν καὶ τοιοῦτον χαλύβδινον ἠθικὸν ὁ Λαὸς ἀντιμετώπισεν ὅλην τὴν σκληρότητα τοῦ ἀγῶνος, ὅλας τὰς δοκιμασίας τῶν ἀπανθρώπων ἐναερίων ἐπιδρομῶν τοῦ ἐχθροῦ. Καὶ μὲ ἐνδράκρεις τοὺς ὀφθαλμοὺς διὰ τὰ ἄθῳα καὶ ἀνυπεράσπιστα θύματα ὑψώνει ὑπερηφάνως τὸ μέτωπον. Διότι εἰς τὰς ἀνάνδρους μεθόδους ἀντιτάσσει τὰ στήθη τῶν τέκνων τοῦ εἰς τὰ πεδία τῶν μαχῶν, ὅπου καὶ μόνον στέφονται οἱ ἐντιμοὶ πολεμισταὶ καὶ οἱ γενναῖοι ἄνδρες.

Ὁ ἀγὼν μας θὰ εἶναι σκληρὸς, ἀλλὰ τὰ ἀποθέματα ἠθικοῦ ἀνεξάντλητα. Διότι λαὸς ἀποφασισμένος δι' ὅλα, ἐνθυμούμενος τὰς μεγάλας παραδόσεις τοῦ καὶ ἔχων τόσον βαθέως ἐρριζωμένον τὸ συναίσθημα τῆς τιμῆς καὶ τῆς ἀνθρωπίνης ἀξιοπρεπείας δὲν κάμπτεται ποτέ. Στρατός, λαός, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, γέροντες καὶ παιδιά, ἄρχοντες καὶ ἀρχόμενοι, ὅλοι, ὡς εἰς καὶ μόνον ἄνθρωπος, ἓνα σκοπὸν βλέπομεν, ὑπὸ ἐνὸς κατεχόμεθα συναισθήματος καὶ ἀπὸ ἐν λαμπρότατον ὁδηγούμεθα ἄστρον : Τὴν Πατρίδα.

Ὅλοι μαζί στερρῶς ἠνωμένοι καὶ ἀλληλέγγυοι, ἀγωνιζόμεθα καὶ θὰ νικήσωμεν. Θεία πρόνοια μᾶς παραστέκει καὶ μὲ τὴν βοήθειαν αὐτῆς ὡς ὑπέρτατον ὄπλον, εἰσερχόμεθα εἰς τὸ νέον ἔτος.

Μὲ τὴν συγκίνησιν ἡ ὁποία συνέχει τὴν ψυχὴν μου δι' ὅσα μεγάλα καὶ ὑπέροχα συντελοῦνται, εὐχομαι πρὸς τὸν ἀγαπημένον μου λαὸν τὰς ἡμέρας τοῦ νέου τούτου ἔτους πλήρεις εὐτυχίας καὶ δόξης.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Β΄

ΣΤΗ ΓΕΦΥΡΑ ΤΟΥ ΔΕΒΟΛΗ

‘Ο Σπῦρος ἤθελε νὰ μπορούσε νὰ ἐμίκρανε, ἐκεῖ ποὺ ἦταν ἔτσι ἄσχημα κρυμμένος, πίσω ἀπὸ ἀραιὲς τοῦφες ἱτιᾶς. Ἀπέναντί του ἔστεκε ἰταλικὸ ἀπόσπασμα κι ἐφρουροῦσε μιὰ γέφυρα· γυρὸ του ἀπλωνόταν ἡ κοιλάδα τῆς Βίγλιστας καὶ τοῦ ἐφαινόταν ὅτι σ’ ὅλον αὐτὸ τὸν ξεσκέπαστο κάμπο ἦταν ὁ μόνος Ἑλληνας, μέσα σὲ πολυἀριθμο πλῆθος Ἰταλῶν, ποὺ ὑποχωροῦσαν. Ἀποροῦσε κι ὁ ἴδιος, πῶς εἶχε κατορθώσει νὰ πλησιάσῃ τὴν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ Δεβόλη, χωρὶς νὰ τὸν ἀντιληφθῇ κανεὶς. Ἀλλὰ, τώρα, ποὺ ἔπρεπε νὰ πέσῃ στὸ νερὸ ἀπαράτητος, ἤθελε νὰ μπορούσε νὰ ἐγινόταν ἄφαντος, ἓνα τόσο δὰ μικρὸ χαλικάκι. Τὸ ποτάμι ἐκυλοῦσε τὰ βρώμικα νερά του, χωρὶς θόρυβο κι αὐτὴ ἡ ἡσυχία ἐμπόδιζε τὸ Σπῦρο νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἀποστολὴ του. Δὲν εἶχαν προφθάσει νὰ χορτάσουν οἱ φαντᾶροι τὴν κατάληψι τῆς Μόροβας, καὶ ἤρθε διαταγή, ἂν ὑπάρχῃ ἀνάμεσά τους κανένας δύτες τὸ ἐπάγγελμα ἢ τοῦλάχιστον καλὸς κολυμπητής, νὰ παρουσισθῇ στὸ συνταγματάρχη. ‘Ο Σπῦρος ἐπῆγε στὴ Διοίκησι καὶ εἶπε πῶς ξέρεي κολύμπι.

‘Ο ἀσπρομάλλης συνταγματάρχης, ὅταν ἔβαλε τὰ γυαλιά του τὸν ἀνεγνώρισε :

— Ἐσὺ εἶσαι, λοχία ; Ξέρεις καλὸ, μὰ καλὸ κολύμπι ;

— Εἶμαι ἀθλητῆς τῶν 400 μέτρων.

— Τί λές ; Τότε θὰ σὲ στείλω σὲ μιὰ σπουδαία ἀποστολή. Στὸ Δεβόλη ὑπάρχει γέφυρα, ποὺ μᾶς εἶναι ἀπαραίτητη, γιὰ νὰ περάσωμε τὸ πυροβολικὸ μας. Ἡ γέφυρα αὐτὴ εἶναι ὑπονομευμένη ἀπὸ τοὺς Ἰταλοὺς. Ἐτοιμάζονται νὰ τὴν τινάξουν στὸν ἀέρα, γιὰ νὰ μᾶς σταματήσουν. Πρέπει λοιπὸν νὰ πάῃ κάποιος κολυμπῶντας κάτω ἀπὸ τὴ γέφυρα καὶ νὰ κόψῃ τὸ φυτίλι τῆς πυροδοτήσεως. Ἀναλαμβάνεις νὰ τὸ κάνῃς ἐσύ ;

— Μάλιστα, κύριε Διοικητά.

— Μπράβο ! Θὰ σοῦ δώσω ἀμέσως ζῶο νὰ σὲ κατεβάσῃ κάτω.

‘Ο συνταγματάρχης σηκώθηκε ὀρθὸς καὶ τοῦ εὐχέθηκε :

— Καλὴ ἐπιτυχία !

Καθισμένος τώρα ὁ Σπῦρος πίσω ἀπὸ τίς ἱτιές, ἐλογάριαζε μὲ τί τρόπο θὰ ἔπεφτε στὸν ποταμὸ. Ἐβγαζε ἀργὰ - ἀργὰ τίς ἀρβύλες του χωρὶς νὰ ξεκολλᾷ τὸ μάτι ἀπὸ τὸ Ἰταλικὸ ἀπόσπασμα, ποὺ ἐφρουροῦσε

τῇ γέφυρα καὶ ποὺ ἐφαινόταν νὰ περιμένῃ νὰ περάσουν τὰ τελευταῖα τμήματα, γιὰ νὰ τὴν τινάξῃ στὸν ἀέρα. Μακριὰ ἀκούονταν πολυβόλα, ὕστερα ἐσώπαιναν καὶ πάλι σὲ λίγο ξανάρχιζαν.

Ἄμα ἐλευθερώθηκε ἀπὸ τὰ ροῦχά του ὁ Σπῦρος, ξαπλώθηκε στὴ μουσκεμένη γῆ δίπλα στὸ νερὸ καὶ ἐπερίμενε εὐκαιρία νὰ κοιτάξουν ἀλλοῦ οἱ σκοποὶ, γιὰ νὰ γλυστρήσῃ στὸ Δεβόλη. Ἐκρίνε πὼς ἀπὸ 'κεῖ ποὺ εὕρισκόταν, ἡ βουτιά θὰ ἦταν πολὺ μακριὰ γιὰ τὴν ἀναπνοή του καὶ ἔκοψε μὲ τὸ ψαλίδι ποὺ ἐβαστοῦσε ἓνα καλάμι καὶ τὸ ἐκράτησε στὸ στόμα σὰν πίπα.

Ἐκεῖνῃ τῇ στιγμῇ ἐβούισαν ἀεροπλάνα καὶ καθὼς οἱ Ἱταλοὶ ἐσήκωσαν τὰ κεφάλια νὰ τὰ ἰδοῦν, ὁ λοχίας ἐπῆρε βαθεῖα ἀναπνοή, ἐμπῆκε στὸ ποτάμι ὅσο πιὸ ἀθόρυβα μπόρεσε καὶ ἄρχισε τὸ μακροβούτι του πρὸς τὴ γέφυρα. Δὲν ἔβλεπε τίποτα, γιὰτὶ τὸ νερὸ ἐκατέβαζε πολὺ χῶμα καὶ ἔτσι ἀναγκάστηκε νὰ ψάχνῃ μπροστά του μὲ τὰ χέρια καὶ νὰ προχωρῇ σιγά. Ψαχουλεύοντας, ἄλλοτε ἄγγιζε κάτι πράγματα μαλακὰ ποὺ θὰ μπορούσε νὰ ἦσαν πτώματα, ἄλλοτε κούτσουρα καὶ ρίζες δένδρων. Τέλος, ὅταν ἐκόντευε πιά ν' ἀδειάσῃ τὸ στήθος του ἀπὸ ἀέρα, εὐρῆκε τὴ βάσι τῆς γέφυρας καὶ ἐσταμάτησε. Ἐβγαλε ἔξω ἀπ' τὸ νερὸ τὸ καλάμι του καὶ ἐπῆρε βιαστικὰ ἀναπνοή, ἐνῶ κατάπινε κάμποσα βρωμόνερα. Ὑστερα, ψάχνοντας τὴ βάσι, ἐδοκίμασε νὰ περπατήσῃ στὸ βυθό, μὰ ἡ λάσπη ἦταν πλαδαρὴ καὶ ἐβούλιαζε. Κολυμπῶντας πάλι, μιὰ πρὸς τὰ ἐδῶ, μιὰ πρὸς τὰ ἐκεῖ, ἐγύρευε νὰ βρῇ τὸ φυτίλι τῆς πυροδοτήσεως. Ὅταν ἐσωνόταν ἡ ἀναπνοή του, τὴν ἀνανέωνε μὲ τὸ καλάμι. Κάποτε τὸ χέρι του ἄγγιξε τέλος σύρμα καὶ σὰν ἀστραπὴ ἄρπαξε τὸ ψαλίδι καὶ τὸ ἔκοψε.

Ὁ ὑπολοχαγὸς τοῦ μηχανικοῦ, ποὺ τὸν ὠδήγησε πρὸς τὴ γέφυρα, τοῦ εἶχε πεῖ ὅτι, γιὰ ἀσφάλεια σὲ τέτοιες περιστάσεις, συνηθίζουν νὰ βάζουν διπλοὺς ἀγωγοὺς ἀπὸ σύρμα, ὥστε, ἂν πάθῃ κάτι ὁ ἓνας ἀγωγός, νὰ λειτουργήσῃ ὁ ἄλλος. Ἐπρεπε λοιπὸν νὰ ψάξῃ μὲ προσοχή ὅσο νὰ βρῇ καὶ δεῦτερο σύρμα.

Τὸ κολύμπι δὲν ἦταν εὐκολο, γιὰτὶ τὸ ρεῦμα τοῦ Δεβόλη τὸν παράσερνε καὶ εἶχε νὰ παλεύῃ ἐναντίον του. Ἄν ἐδυσκολεύθηκε τόσο νὰ βρῇ τὸ πρῶτο φυτίλι, τὸ δεῦτερο ἦταν ἀνεύρετο. Ἐπῆγαινε ἀπὸ τὴ μιὰ πλευρά, ἐπῆγαινε ἀπὸ τὴν ἄλλη, ἐβουτοῦσε βαθεῖα, ἀνέβαινε στὴν ἐπιφάνεια, πουθενὰ δὲν συναντοῦσαν τὰ δάκτυλά του σύρμα.

Μιά στιγμή, πού έκολυμβούσε στο μέσον του ποταμού, τόν έκτύπησε στά νεφρά κορμός δένδρου, πού έκατέβαζε τὸ ποτάμι, κι ἦταν τόσο δυνατὸς ὁ βρόντος, ὥστε τὸν ἐτίναξε ψηλά. Μὰ κανένas δὲν ἔτυχε νὰ τὸν ἰδῇ, κι ὁ Σπῦρος ἐβούτηξε βαθύτερα κι ἐπῆγε δίπλα στὴ βάσι τῆς γέφυρας, ὅπου ἐστάθηκε νὰ ξαποστάσῃ. Ἐπειδὴ ἡ ἀναπνοὴ του εἶχε λιγοστεύει κι ἡ καρδιά του ἐκτυποῦσε δυνατά, ἀναγκάσθηκε νὰ βγάλῃ μὲ προσοχὴ τὸ κεφάλι του ἔξω ἀπ' τὸ νερὸ γιὰ νὰ συνέλθῃ. Καθὼς εὐρισκόταν κάτω ἀκριβῶς ἀπὸ τὸ πάτωμα τοῦ γεφυριοῦ, δὲν εἶχε φόβο νὰ τὸν ἰδοῦν κι ἐστάθηκε ἑκεῖ λίγα λεπτά χορταίνοντας τὸν ἐλεύθερον ἀέρα.

Ὑστερα πάλι ἄκουσε φωνές καὶ θόρυβο αὐτοκινήτων στὴν ἀπέναντι ὄχθῃ καὶ βήματα ἀνθρώπων, πού ἐπερνοῦσαν γρήγορα ἀπὸ πάνω του. Ἐσυλλογίσθηκε πὼς ἴσως νὰ εἶχε φθάσει ἡ ὀπισθοφυλακή, πού ἐπερίμενε τ' ἀπόσπασμα, κι ὅτι, μόλις διαβαίνουν αὐτοί, θὰ ἐτίναζαν τὴ γέφυρα. Ξαναβούτηξε λοιπὸν κι ἄρχισε νὰ γυρεύῃ τὸ φυτίλι μὲ μανία ἀπελπισμένου. Τοῦ ἐπερνοῦσε ἀπὸ τὸ νοῦ ἡ ἰδέα, πὼς δὲν θὰ ὑπῆρχε δεῦτερος ἀγωγὸς κι ὅμως δὲν ἐννοοῦσε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν προσπάθειά του. Τὸ ἀνοιγμα, πού ἄφηνε ἡ γέφυρα ἀνάμεσα στὶς βάσεις της, τὸ ἔφαξε τέσσερες φορές κολυμπώντας μὲ τὸ ἓνα χέρι, ἐνῶ μὲ τ' ἄλλο ἐπασπάτευε τὸ βουρκο.

Μιά στιγμή αἰσθάνθηκε δυνατό ρῖγος νὰ περιβρέχῃ τὴ ράχι του, μὰ καὶ πάλι δὲν ἐσταμάτησε τὸ ψάξιμο. Ἐπέμεινε, ἔως ὅτου τὸ μικρὸ του δάκτυλο ἐγαντζώθηκε τυχαῖα σὲ σύρμα. Τ' ἄρπαξε κι ἐτοιμαζόταν νὰ τὸ ψαλιδίσῃ, μὰ κατάλαβε πὼς ἦταν τὸ ἴδιο πού εἶχε κόψει πρὶν. Ἐκολύμπησε ἀκόμη λίγο κι ὅταν ἐνοιωσε πιά τὴ δύναμή του νὰ ἐξαντλῆται, ἀποφάσισε νὰ ἐτοιμάσῃ τὴν ἀναπνοὴ τῆς ἐπιστροφῆς κι ἐβγάλε ἀπότομα τὸ κεφάλι ἔξω ἀπ' τὸ νερὸ, γιὰτὶ ἡ κούρασι δὲν τὸν ἄφηνε τώρα νὰ πάρῃ προφυλάξεις. Αἰσθανόταν ἐξασθενημένος καὶ ξεκίνησε γιὰ τὸ γυρισμό. Δὲν μπόρεσε νὰ κάμῃ διὰ μιᾶς τὴ διαδρομὴ ὥς τὸ μέρος, πού εἶχε ἀφήσει τὰ ροῦχά του. Δυὸ φορές ἐνόμισε πὼς ἦταν φθασμένος καὶ δυὸ φορές ἐγελάσθηκε, γιὰτὶ ὁ πλημμυρισμένος Δεβόλης, ρέοντας ἀντίθετά του τὸν ἐμπόδιζε.

* * *

Ἐπὶ τέλους, μὲ τὴν ψυχὴ στὸ στόμα, ἐβγῆκε στὴν ὄχθῃ, ἐκεῖ στὶς ἴδιες ἱτιές, πού ἐκυρβόταν πρὶν καί, μόλις ξαπλώθηκε, ἄρχισαν ρίγῃ νὰ

περιτρέχουν τὸ σῶμά του. Τὰ δόντια του ἐκτυποῦσαν. Τὰ μάτια του ἔτσουζαν γεμᾶτα βρῶμες, στὴ γλῶσσά του εἶχε τὴ γεῦσι τῆς χωματί-
λας καὶ ἡ σιχασιὰ τόσης λάσπης, ποὺ κατὰπτε, τοῦ ἔφερνε ἐμετό.

Ἔτσι δπως ἦταν μουσκεμμένος ἐφόρεσε γρήγορα παντελόνι, ἀμπέ-
χωνο, μανδύα κι ἐτράβηξε πρὸς ἓνα ἐρημολήσι, γιὰ νὰ συναντήσῃ
τὸν ὑπολοχαγὸ τοῦ μηχανικοῦ ποὺ τὸν ἐπερίμενε ἑκεῖ. Μιλῶντας ἄσχη-
μα, ἐξ αἰτίας τοῦ σαγονιοῦ του ποὺ ἔτρεμε, διηγήθηκε ὁ Σπῦρος μὲ
πόσα βάσανα εὗρε ἓνα μόνον φυτίλι.

Ὁ ὑπολοχαγὸς τοῦ εἶπε :

— Ἐμεινες μιὰ ὥρα στὸ ποτάμι. Ὅταν ἀκουσα τ' ἀεροπλάνο, εἶ-
πα πῶς θὰ ἐπωφεληθῇς, γιὰ νὰ βουτήξῃς καὶ πραγματικά σὲ εἶδα
νὰ γλυστρᾷς στὸ νερό. Ἀμα ὅμως ἄργησες νὰ φανῇς, ἀνησύχησα μή-
πως ἐπνίγηκες.

Ὁ Σπῦρος ἐζήτησε κονιάκ, μὰ δὲν εἶχαν νὰ τοῦ δώσουν· ἐζήτησε
νερό καὶ πρὶν πιῇ ἔκανε γαργάρα κι ἔφτυσε, γιὰ νὰ φύγῃ ὁ βοῦρκος
ἀπὸ τὸ στόμα του.

— Λέτε, κύριε ὑπολοχαγέ, νὰ ὑπάρχῃ καὶ δεύτερο σύρμα ; ἐρώτη-
σε.

Ὁ ἀξιωματικὸς κουνῶντας τὸ κεφάλι :

— Δὲν πιστεύω.... τοῦ ἀπάντησε.

Ἐκοίταξαν ὕστερα πρὸς τὴ γέφυρα κι ἐκατασκόπευαν τὸ ἰταλικὸ
ἀπόσπασμα. Ὁ Σπῦρος ἀνησυχοῦσε:

— Ἀμα νοιώσουν ὅτι ἐκόψαμε τὸ φυτίλι, προφθαίνουν νὰβάλουν
νέο;

— Ἴσως, ἀλλὰ τότε θὰ τοὺς ἰδοῦμε νὰ μπαίνουν στὸ νερό !

Ὁ Σπῦρος ἔθεωροῦσε τὴ σωτηρία αὐτῆς τῆς γέφυρας ζήτημα προ-
σωπικόν. Ἐφοβόταν ὅτι ὁ κόπος του θὰ ἔχανόταν ἀδίκως κι ἐπρότεινε
νὰ πᾶν κοντύτερα, γιὰ νὰ ἐπιτηροῦν τοὺς Ἰταλοὺς. Ἡ καρδιά του
εἶχε πετρώσει ἀπὸ τὴν ἀνησυχία καὶ μόνον, ἂν τὸ γεφύρι ἔμενε ἄβλα-
βο, θὰ ἐπῆγαινε στὴ θέσι της. Τώρα ἐμετανοοῦσε ὅτι δὲν εἶχε ἐπιμεί-
νει ψάχνοντας καὶ ἄς ἐπνιγόταν.

— Μὴ κάνῃς ἔτσι, λοχία, τοῦ εἶπε ὁ λοχαγός.

Ἀλλὰ σὲ λίγο ἀκούσθηκαν φωνές καὶ καμμιὰ ἐκατοστὴ εὐζωνοὶ ἐφά-
νηκαν νὰ τρέχουν ζωηρὰ τὸν κάμπο, σὰν πουλάρια τὴν ἀνοιξί, κι ἐπῆ-
ραν τὴ γέφυρα. Οἱ φρουροὶ τῆς τὸ ἔσκασαν πρὸς τὴν Κορυτσά, χωρὶς

νά ρίξουν τουφεκιά.

Ὁ Σπῦρος ἐπετάχθηκε πάνω ἀπὸ τὴ χαρὰ του κι ὁ ὑπολοχαγὸς τὸν ἀγκάλιασε καὶ τὸν ἐφίλησε.

« Πίνδος »

Χρῆστος Π. Ζαλοκώστα

ΟΙ ΗΡΩΕΣ ΤΩΝ ΟΧΥΡΩΝ

Ἀρχοντας, πὺ ξεπερνάει ὅλους τοὺς ἄλλους, ὁ ἥλιος, ἀφοῦ ἀνέβηκε στὴν κορυφὴ τ' οὐρανοῦ, στάθηκε μιὰ στιγμή ἐκεῖ. Τέτοια ὥρα, μεσημέρι, ἐγκατέλειψαν οἱ φαντάροι τὰ ὄχυρά. Οἱ Γερμανοὶ τοὺς ἄφησαν νὰ φύγουν μὲ τὸν ὅπλισμό τους, μόνοι, ὡς τὶς Σέρρες, ὅπου θὰ περιμέναν διαταγές.

Ἡ συνοδεία τους κατηφόριζε τὶς χωματοπλαγιές τοῦ Ροῦπελ ἀμίλητη, βαδίζοντας ἀργά. Ὅποιος τοὺς ἐβλεπε δὲ θὰ φανταζόταν ποτὲ ὅτι αὐτὸ τὸ ἀσκέρι εἶχε νικήσει ἓναν ἀγῶνα τόσον ἄνισο σὲ σιδερικά. Ἡ κατάντια τους φανερωνόταν ἀπὸ τὸ ρουχισμό τους, ἀπὸ τὰ λερά πρόσωπα. Ἡ ἰδέα πὺ εἶναι ταπεινωμένοι, δὲ βγαίνει ἀπὸ τὸ μυαλὸ τους. Ἐκαναν πιστὰ τὸ καθῆκον τους, μὰ τοῦτο δὲν ἀρκεῖ. Ἡ τύχη τοὺς εἶχε ἀδικήσει μὲ τὸ νὰ τοὺς πάρῃ μεσ' ἀπὸ τὰ χέρια τὴ Νίκη.

Ὅλο τὸ χειμῶνα ὄνειρεύονταν τὴν λαμπράδα τοῦ πολέμου, κι ὅταν τὸν γνώρισαν στὸ ἀναμμα τῆς μάχης, τὸν ἀγάπησαν καθὼς τοὺς ἐρέθιζε καὶ τοὺς συνέπαιρνε. Ὅσο τοὺς ζεματοῦσε ἡ φωτιά, τόσο τὴν ὀρέγονταν καὶ νὰ φύγουν δὲν ἤθελαν ἀπὸ κοντὰ της — σὰν πεταλοῦδες. Γι' αὐτὸ τώρα περπατοῦν πρὸς τὰ ἐμπρὸς κι ὅλο πίσω στρέφουν τὰ βλέμματά τους καὶ κοντοστέκονται νὰ ξαναδοῦν τὰ ὄχυρά. Ἀναλογίζονται τοὺς σκοτωμένους συντρόφους, πὺ μόλις πρόφτασαν νὰ τοὺς θάψουν βιαστικά, καὶ πὺ θὰ ἔμεναν ἄκλαυτοι.

Ἀμα μιὰ γερμανικὴ διμοιρία, ἀπὸ εὐγένεια, τοὺς προσπερνάει μὲ βῆμα παράτας, αὐτοὶ μόλις τὴν ἀντιχαιρετᾶνε, γιατί ἀκοῦν ἀπὸ μακριὰ σάλπιγγες νὰ ἤχουνε χαρούμενα κι ἀντικρύζουν ἐκείνη τὴ στιγμή νὰ κατεβαίνει ἡ ἑλληνικὴ σημαία καὶ νὰ ὀρθώνεται ἡ σ β ἁ σ τ ι κ α.*

Αὐτὸ τὸ θέαμα κάνει τὴν πονεμένη τους καρδιά νὰ μὴ χωρᾷ, ἄλλον καημό.

Βαρυόθυμοι, ὡς εἶναι, σκέπτονται καὶ τὰ χωριὰ τους, πὺ σύντομα

θά δουλωθοῦν. Πίσω ἀπὸ τὸν χιτλερικὸ δράκο μαντεύουν νὰ παραφυλᾶνε λυσσασμένες ὕαινες, οἱ Βούλγαροι, βιαστὲς καὶ τύραννοι τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὅταν τὸν βροῦνε ἄοπλο.

Καθὼς πορεύονται πρὸς τὶς Σέρρες βλέπουν σ' ἓνα λοφάκι μαζεμένους φαντάρους καὶ καπνὸ ν' ἀνεμίζεται στὸν καθάριον οὐρανό. Ἐπειδὴ ἡ κοινὴ δυστυχία ἀδερφώνει τοὺς ἀνθρώπους, τραβᾷ ἡ φάλαγγα ὁλοῖσια πρὸς τὸν ὄμιλο ἐκεῖνο.

Ἐκεῖ γῦρο στὴ φωτιά εἶναι συγκεντρωμένο ἓνα τμήμα τοῦ 26ου συντάγματος, αὐτοῦ, ποῦ κατὰ τὴ μάχη ὑπερασπιζόταν τὸ Λύσσε, ὡς πεζικὸ ἐπιφανείας κι εἶχε μαδήσει μιὰ μεραρχία ἀλπίνων, ποῦ ἀγωνιζόταν νὰ τὸ ξεκολλήσῃ ἀπὸ τὶς θέσεις του. Νὰ ὁ Διοικητὴς τοῦ 26ου περιστοιχισμένος ἀπὸ τοὺς βαθμοφόρους. Νὰ ὁ ἀρχιμανδρίτης, ποῦ βάζει τὰ ἱερὰ ἄμφια.

— Θὰ λειτουργηθοῦμε, εἰκάζει κάποιος κι ἡ ἰδέα πὼς θὰ κοινωνήσουν μὲ τὰ Θεῖα τοὺς παρηγορεῖ. Βγάζουν τὰ πληλήτιά τους, σταυροκοποῦνται κι ἀκοῦν μὲ κατάνυξι τὶς εὐχές, ποῦ ἀρχίζει νὰ ψέλνῃ ὁ παπᾶς. Ὅστερα προβάλλει στὸ κέντρον ὁ ὑπασπιστής, κρατῶντας τὴ σημαία τοῦ συντάγματος τυλιγμένη στὸ μαῦρο μουσαμᾶ της. Τὴν ξεσκεπάζει καὶ τὴν ἀφήνει ἐλεύθερη στὸ ἐλαφρὸ ἀεράκι, ποῦ δὲν καταφέρει νὰ τὴν ξεδιπλώσῃ κανονικά, γιὰτ' εἶναι ράκος, ἀτίμητο μνημεῖο δοξασμένων ἀγώνων. Αὐτὴ εἶναι ἡ σημαία, ποῦ τὸν Αὐγούστο τοῦ 1922, ὅταν τὸ 26ο σύνταγμα κυκλώθηκε στὴν κοιλάδα τοῦ Ἀλῆ-Βεράν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τὴν ἄρπαξε ὁ γενναῖος συνταγματάρχης Καλιαγκάκης καὶ παρασύροντας τοὺς λεβέντες του σὲ παράφορη ἔξοδο, κατάρθωσε νὰ σπᾶσῃ τὸν κλοιὸ καὶ νὰ σώσῃ τὸ σύνταγμά του, χωρὶς ὁ ἴδιος νὰ ἐπιζήσῃ, γιὰτί, ὅπως ἡ σημαία του, ἔτσι κι αὐτὸς εἶχε κατατρυπηθῇ ἀπὸ σφαῖρες καὶ ξεψύχησε, κρατῶντας στὰ χέρια του αὐτὸ τὸ κουρελιασμένο πανί.

— Προσοχή ! διατάζει ὁ διοικητής.

Οἱ φαντάροι τεντώνουν τὰ κορμιὰ τους, οἱ ἀξιωματικοὶ κάνουν τὸ σχῆμα. Ὁ ὑπασπιστής τότε κατεβάζει τὸ ἱερὸ λάβαρο στὴ φωτιά, ἐνῶ ὁ παπᾶς εὐλογεῖ αὐτὸν τὸν περήφανο πολεμικὸ ὀδηγό. Τὸ μεταξωτὸ πανὶ ἀργεῖ ν' ἀποκαῇ, γίνεται στάχτη σιγά, πολὺ σιγά. Τὸ θέαμα τῆς γαλανόλευκης, ποῦ ἐξαφανίζεται, κάνει τοὺς παρόντες νὰ ριγῇσουν. Οὐτ' ἓνας ἀξιωματικὸς δὲν ἔμεινε ἀδάκρυτος. Οἱ φαντάροι, σὰν ἀντικρί-

ζουν τούς φρουράρχους των, ψημένους πολεμιστές, νὰ κλαῖνε, τούς θαυμάζουν ἀκόμα περισσότερο καὶ ξεσπᾶν τὰ στόματά τους σὲ λυγμούς κι ἀναφυλλητά. Τὸ κλάμα τους ἔχει μεγαλοπρέπεια, γιὰτ' εἶναι ὁμαδικό. Μὰ τὸ διακόπτει ὁ ἀρχιμανδρίτης.

— Σηκώστε τὸ χέρι νὰ ὀρκιστῇτε ! τούς λέει.

Τὸν ὑπακοῦν κι ἐκεῖνος ἀρχίζει:

— Ὁρκίζομαι....

— Ὁρκίζομαι ! λένε ὅλοι μαζί.

— Ὅτι δὲ θὰ ἡσυχάσω....

— Ὅτι δὲ θὰ ἡσυχάσω!....

— Ὅτι θὰ δώσω τὸ αἷμά μου....

— Ὅτι θὰ δώσω τὸ αἷμά μου!....

— Γιὰ νὰ ἐλευθερώσω τὴν Πατρίδα...

— Γιὰ νὰ λευθερώσω τὴν Πατρίδα !... βροντοφωνοῦν ἀξιωματικοὶ καὶ στρατιῶτες.

Ὁ ὄρκος αὐτὸς φουσκώνει ἀπὸ νέα ὄνειρα τὶς στενεμένες καρδιές τους κι ὅταν ξαναπαίρνουν τὸν δρόμο τῶν Σερρῶν, αἰσθάνονται σὰ ζωογονημένοι. Τώρα ἔχει βρῆ πάλι σκοπὸ ἢ ζωὴ τους.

« Ροῦπελ »

Χρ. Ζαλοκώστας

ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΘΑΛΑΣΣΙΝΟΥΣ ΑΓΩΝΑΣ

..Τὸ πλούσιο καὶ καλὰ διευθυνόμενο ἀντιαεροπορικὸ πῦρ τῶν πλοίων τῆς συνοδείας ἀποτελοῦσε τὴν καλύτερη προστασία τῆς νηοπομπῆς. Ἀπὸ τὸ καταδρομικὸ « Διδῶ » ὁ Ἀγγλος « διευθυντὴς τοῦ πυρὸς » ἔδινε τὶς διαταγές του σὲ ὅλα τὰ πλοῖα. Καὶ οἱ πυροβοληταὶ τῆς « Ὀλγας » ἐκτελοῦσαν τὶς διαταγές αὐτὲς μὲ ἀκρίβεια, ἀλλὰ καὶ μὲ ἀρκετὴ πρωτοβουλία, ποὺ τοὺς ἐπέτρεπε νὰ προστατεύουν τὸ καράβι των καὶ τὴν νηοπομπὴ ἀκόμα καλύτερα.

Δὲν ἦταν ἀσήμαντοι οἱ πυροβοληταὶ αὐτοὶ τῆς « Ὀλγας ». Ἡ λαμπρὰ ἐξάσκησίς των καὶ ἡ χαρακτηριστικὴ ἐλληνικὴ ἱκανότης των, τοὺς ἐπέτρεπε νὰ διεκδικοῦν γιὰ τὸ ἀντιτορπιλικὸ των τὴν τιμὴ, ὅτι κάνει

ένα από τὰ καλύτερα ἀντιαεροπορικά πυρά σὲ ὅλο τὸν συμμαχικὸ στόλο τῆς Μεσογείου. Συχνὰ στὰ συνδυασμένα γυμνάσια μαζί μὲ τὰ ἀγγλικά πλοῖα εἶχαν σημειώσει καταπληκτικὲς ἐπιτυχίες, γιὰ τίς ὁποῖες τοὺς ἐξήλευαν λίγο οἱ Ἀγγλοὶ πυροβοληταί, καὶ μιὰ φορὰ μάλιστα εἶχαν καταφέρει νὰ κόψουν τὸ σύρμα τοῦ «ἀνεμουρίου»*, πὺ ἐρρουμουλκοῦσε ἕνα ἀεροπλάνο γιὰ τὴ σκόπευσι.

Ὅλοι οἱ ναῦτες τῆς «Ὀλγας» ἔνοιωθαν τὴν ἴδια ὑπερηφάνεια μὲ τοὺς πυροβολητὰς γιὰ τὰ ἀντιαεροπορικὰ τοῦ караβιοῦ των. Στὶς στιγμὲς αὐτῶν τῶν ἀεροπορικῶν ἐπιθέσεων, ἀδιαφοροῦσαν ἐντελῶς γιὰ τὸν κίνδυνο τῶν θραυσμάτων καὶ τῶν πολυβολισμῶν καὶ δὲν ἔκουνούσαν ἀπὸ τὸ κατάστρωμα, γιὰ νὰ προσέχουν μὲ ἀληθινὴ ἀγωνία τὴ βολὴ τῶν ἀντιαεροπορικῶν καὶ τὴν ἐπιτυχία των. Ἐνῶ οἱ πυροβοληταὶ ἔπεφταν σχεδὸν ἀνάσκελα, γιὰ νὰ παρακολουθοῦν μὲ τὰ βαριὰ πολυβόλα «Ἐρλικον» τὰ ἐχθρικά ἀεροπλάνα, πὺ πετοῦσαν ἀπὸ ἐπάνω των, οἱ ἄλλοι ναῦτες, πὺ ἦταν ἐκεῖ κοντά, προσπαθοῦσαν, σὰν νὰ ἦταν σὲ ἀγῶνες, νὰ ἐνθαρρύνουν καὶ νὰ βοηθήσουν μὲ τὰ ἐπιφωνήματά των:

— Ἐλα, Γιώργο, λίγο δεξιότερα !... Ἀχ, καημένη, τοῦ ξέφυγε... Μπράβο, τὸ πέτυxes !.

Δὲν ἦταν βέβαια σύμφωνη μὲ τοὺς ναυτικὸς κανονισμοὺς καὶ τὴν τακτικὴ τοῦ συγχρόνου μηχανικοῦ πολέμου αὐτὴ ἡ συμπεριφορὰ. Ἦταν ὅμως ἐκείνη, πὺ ὑπαγόρευε τοὺς Ἕλληνας θαλασσινοὺς ἡ φυλετικὴ ἰδιοσυγκρασία των καὶ δὲν μποροῦσε νὰ καταδικασθῇ, ἀφοῦ βοήθοῦσε νὰ ἐπιτευχθοῦν τόσο σημαντικὰ ἀποτελέσματα.

...Ἐνα «Γιοῦνκερς» — γερμανικὸ βομβαρδιστικὸ — ἐπλησίαζε ἀπειλητικὸ τὴν «Ὀλγα», ὅταν τὸ «Βίκερς» — πυροβόλο — τοῦ πλοίου τὸ ἐπέτυχε σὲ τόσο καίριο σημεῖο, ὥστε σχεδὸν ἀμέσως νὰ βγάξῃ πυκνὸν καπνὸ καὶ ν' ἀρχίξῃ νὰ πέφτῃ ἀνώμαλα πρὸς τὴ θάλασσα. Ἀγριεὺς ζητωκραυγὲς ἀπὸ τὸ κατάστρωμα τῆς «Ὀλγας» ὑποδέχθηκαν τὴν ἐπιτυχία αὐτή, ἐνῶ ἀκουγόταν τὸ ἀπαίσιο σφύριγμα τοῦ ἀεροπλάνου, πὺ γκρεμίζεται, ὁ τρομερὸς κρότος τῆς ἐκρήξεως τῶν βομβῶν, πὺ εἶχε ἀκόμα ἐπάνω του, καὶ τὸ τσίρισμα τοῦ νεροῦ καθὼς ἀγκάλιαζε τὸ φλεγόμενον ἀεροπλάνο. Ἦταν ὅμως τόσο βαθὺς ὁ ἀνθρωπισμὸς τῶν Ἑλλήνων ναυτῶν, ὥστε τὴν ἴδια σχεδὸν στιγμὴ νὰ ξεχνοῦν τὴ χαρὰ καὶ τὸν ἐνθουσιασμὸ των, νὰ σκέπτονται, ὅτι πέντε ζωντανοὶ ἄνθρωποι — τὸ πλήρωμα τοῦ ἀεροπλάνου — χάνουν τὴν στιγμὴν ἐκείνη τὴν

ζωή των καὶ νὰ στέκωνται σὲ προσοχή, γιὰ νὰ ἀποδώσουν τὸν τελευταῖο χαιρετισμὸ στοὺς ἐχθρούς, ποὺ πέθαιναν...

« Βασίλισσα Ὁλγα »

Ἀχιλλεὺς Κύρου

Χ Ε Ι Μ Ω Ν Α Σ

Δεκέμβριος. Τὰ σπίτια ἔβαλαν τὰ χαλιά τους, εἰς τὰ παράθυρα ἐμπῆκαν βαρεῖες οἱ κουρτίνες. Ἐδῶ κι ἐκεῖ, ὅπου ὁ προβλεπτικός σπιτονοικοκύρης εἶχε φροντίσει γιὰ ξύλα, ἄναψε ἡ φωτιά, ἀλλοῦ μὲ δυὸ κάρβουνα ἢ πυρῆνα ἐτοιμάστηκε τὸ μαγκάλι. Τὸ βράδυ γέρνουν ἐρημικὰ τὰ παραθυρόφυλλα, κλείνουν τὰ τζάμια, τὰ κρεββάτια ὀπλίζονται καὶ μὲ μιὰ ἀκόμη κουβέρτα, μπαίνει τὸ πάπλωμα καί, καμμιὰ φορά, πέφτει ἐφεδρεία καὶ τὸ παλτό. Εἰς τοὺς δρόμους τὸ βῆμα εἶναι ταχύ, ὁ γιανκᾶς τοῦ παλτοῦ σηκωμένος, ἡ μυτίτσα τῆς μικρῆς, ποὺ εἶναι ἀνεβασμένη στὸ τράμ, κατακόκκινη. Ὁ ἐπαίτης, ποὺ στέκεται στὴ γωνιὰ τοῦ μεγάλου δρόμου, ἔφερε τὰ χειμερινά του. Ἐναν μποτῆ. Τώρα στὶς ὁμιλίες τοῦ πολέμου ἐμπῆκε, στερεότυπο, καὶ τὸ κρῦο:

- Τὶ νέα;
- Καλά, πᾶμε ἔμπρός.
- Κρῦο.
- Χιονιᾶς.

* * *

Χιονιᾶς... Κι ἐπάνω; Ἐπάνω στὰ βουνά; Ἐκεῖ ὅπου ἄρχισε τώρα νὰ πέφτῃ χιόνι καὶ σφυρίζει τρελλὸς ὁ βοριάς καὶ τὸ παίρνει καὶ τὸ μαζεύει καὶ τὸ σκορπᾷ γυρὸ του σὰν θύελλα παγωμένη; Ἐπάνω...

— Εἶδατε τὸν στρατιώτη ἐδῶ καὶ λίγες μέρες πῶς ἔφυγε; Κρατοῦσε δεξιά του τὸ ὄπλο, ἀριστερά του τὴν ξιφολόγχη, στὴ μέση τὰ φυσέκια του καὶ τὸ παγούρι, καὶ στὴν πλάτη τὸ σπίτι του. Ἐκεῖ στὸ γυλιὸ ἄλλα φυσίγγια, ὁ πρόχειρος ἐπίδεσμος, ἓνα ζευγάρι κάλτσες, ἓνα πουκάμισο καὶ ἡ κουβέρτα, ἓνα « ἡμικλινოსκέπασμα » τοῦ στρατοῦ. Αὐτὸ τὸ κορμί μ' αὐτὰ θὰ παλαίψῃ. Ἐχει τὸ ὄπλο, τὴν ξιφολόγχη, τὰ φυσέκια, γιὰ τὸν ἐχθρό. Μιὰ φανέλλα, ἓνα ἡμικλινοςκέπασμα γιὰ τὸ κρῦο.

Τὸ βράδυ, ὅταν « ἔχῃ συνεχισθῇ ἡ προέλασις » καὶ εἶναι παγωμένο

τὸ σῶμά του καὶ τὰ ροῦχά του ἔχουν βραχῇ καὶ γῦρο ἔχει κοκκινίσει ἀπὸ τὸ αἷμα τὸ χιόνι, ξέρετε ποῦ θὰ σταθῇ νὰ κλείσῃ γιὰ λίγη ὥρα τὰ μάτια του ὁ στρατιώτης ; Κάπου σὲ μιὰ πλαγιά. Κοντὰ σ' ἓνα χάλασμα, σ' ἓνα βράχο, σκάβοντας μέσα στὸν πάγο μιὰ σπηλιά, στήνοντας ἓνα ἀντίσκηνο, ποῦ ἡ θύελλα ποῦ καὶ ποῦ τὸ δέρνει, τὸ παίρνει.

Κι ὁμως αὐτὸς ὁ στρατιώτης θὰ σηκωθῇ. Αὐτὸς θὰ ξυπνήσῃ μεσάνυχτα, διὰ νὰ «συνεχισθῇ ἡ προέλασις».

Αὐτός, ἀφοῦ ἐστάθῃ φρουρὸς εἰς τὰ σύνορα, ἀφοῦ ἀντίκρουσε τὰ πολυβόλα, τοὺς ὄλμους, τὸ βαρὺ πυροβολικὸν μὲ τὸ στῆθος του, μὲ μιὰ λόγχη, ἀφοῦ ἐπῆρε τὴν Ἑρσέκα, τὴν Κορυτσία, τὸ Πόγγραδετς, τὸ Ἰβάν, ἀφοῦ ἐσκαρφάλωσε στὶς κορυφὰς τῆς Μοράβας, θὰ προχωρήσῃ τώρα.. Μαζὶ μὲ τοὺς ἀνέμους, μαζὶ μὲ τὸ χιόνι, μὲ τὸ βοριά, μὲ τὴν βοήθεια τῆς κατάλευκης Ὀπτασίας, ποῦ περνᾷ χλωρὴ μέσα ἀπὸ τὶς χαραμάδες καὶ χάνεται τὸ ξημέρωμα εἰς τὰ σύννεφα, ὁ Ἕλλην στρατιώτης, ἀπὸ βουνὸ σὲ βουνό, ἀπὸ ὕψωμα σὲ ὕψωμα, βῆμα μὲ βῆμα σπρώχνει, διώχνει, πατᾷ.

* * *

Κι ἐμεῖς ;... Θὰ βάζουμε τὰ χαλιὰ καὶ θὰ κλείνουμε τὶς κουρτίνες τὸ βράδυ ; Ἐμεῖς θὰ σηκώνουμε τὸ γιανκᾶ ; Ἐμεῖς πρέπει νὰ κλεισθοῦμε στὰ σπίτια μας καὶ νὰ παγώσωμε. Πρῶτον διότι δὲν χρειαζόμαστε καὶ δεῦτερον διότι δὲν θὰ παγώσωμεν.

Ἐμεῖς πρέπει τώρα — εἶναι Δεκέμβριος, στὴν Ἠπειρο εἶναι ἐνάμισυ μέτρο τὸ χιόνι — νὰ δώσωμε ὅ,τι ἔχομε: Κουβέρτες, πλεκτά, γάντια, φανέλλες, χρῆμα. Ἄλλος νὰ δίνῃ, ἄλλος νὰ πλέκῃ, ἄλλος νὰ ἀγοράζῃ, ἄλλος νὰ κουβαλᾷ καὶ ὅλοι μαζὶ νὰ στέλνωμε τὴν ἐργασία μας καὶ τὴ στοργὴν μας καὶ τὸν κόπο μας εἰς τὰ Σύνορα. Γιὰ νὰ προφυλαχθῇ, νὰ ζεσταθῇ, νὰ κοιμηθῇ ὁ στρατιώτης.

Αὐτὸς δὲν προστατεύει μόνον τὴ ζωὴ μας, τὰ σπίτια μας, τὶς γυναῖκές μας, τὰ παιδιὰ μας. Προστατεύει κάτι ἀνώτερο: Τὴν τιμήν μας. Ἐλλάδος. Ἀπὸ τὴν ἡμέρα ποῦ ἐφάνη, τὸν παρακολουθεῖ μὲ τὸ στόμα ἀνοικτὸ ὁ κόσμος ὅλος. Ἐχει ξεσπάσει σὲ χειροκροτήματα ἢ ὑφῆλιος. Ἐχει ἀντιλαλήσει ἡ γῆ σὲ ζητωκραυγές. Κι ἐμεῖς, θὰ τὸν ἀφήσωμε νὰ κρυώσῃ;... ΟΧΙ.

Ἐμπρὸς λοιπόν !... Μιὰ ἡμέρα, μιὰ Κυριακὴ, ἄς ὀρισθῇ μιὰ πλα-

τεῖα ὥς τόπος συγκεντρώσεως μαλλίνων εἰδῶν. Κι ἐκεῖ ἄς πᾶμε ἕνας-ἕνας μὲ ὅ,τι ἔχομε: Μιά φανέλλα, μιὰ κουβέρτα, ἕνα ζευγάρι κάλτσες, ἕνα πλεκτὸ καὶ νὰ τὸ ρίξωμε. "Ολοι. Καὶ νὰ σχηματισθῇ ἕνας κῶνος, σὰν τὸ 'Ιβάν.

Καὶ ἀπὸ τὰ γύρω ξενοδοχεῖα νὰ μᾶς βλέπουν οἱ ξένοι, γιὰ νὰ καταλάβουν καὶ νὰ τηλεγραφηθῇ καὶ ἔξω ὅτι ἔχει ἐπιστρατευθῇ ὁλόκληρος ἡ 'Ελλάς. 'Ο στρατιώτης μὲ τὸ ὄπλο, ἡ γυναῖκα μὲ τὸ βελόνι καὶ οἱ γέροι καὶ τὰ παιδιὰ μὲ τὴν ὑπομονή, μὲ τὸ θάρρος, καὶ μὲ ὅ,τι ὁ καθένας ἔχει.

'Εφημερὶς «Καθημερινή»

Γεώργιος Α. Βλάχος

Ε Η Μ Ε Ρ Ω Ν Ε Ι

('Εγρᾶφη στὴν ἐποχὴ τῆς γερμανοῖταλικῆς κατοχῆς καὶ ἐκυκλοφόρησε μυστικά).

'Η ὥρα σημαίνει. Φουντώσαν τὰ κλώνια !
Τριαντάφυλλα ἢ πλάσι φορεῖ στὰ μαλλιά της.
Θὰ πάψουν οἱ πίκρες — τὸ λένε τ' ἀηδόνια —
κ' ἡ 'Ελλάδα μεγάλη θὰ βγῇ ἀπ' τὴ σκλαβιά της.

"Αχ, πόσοι — εἶν' ἀλήθεια — ἀνοίχτηκαν τάφοι
καὶ πόσοι ἀδερφοί μας θὰ λείψουν στὴν ὥρα!...
Μὲ τὸ αἷμά τους ὅμως μεσοῦρανα ἐγρᾶφη
πὼς ἄφταστη ἐστάθηκ' ἡ 'Ελλάδα καὶ τώρα.

'Η νύχτα ποὺ σκότη μᾶς σκόρπιζε πλήθια,
ἡ νύχτα τοῦ πένθους σὲ λίγο τελειώνει.
'Η αὐγὴ ροδοσκάει — τὸ λένε τὰ ὀρνίθια —
καὶ λιόχαρη μέρα Λαμπρῆς ξημερώνει.

« Μέσ' ἀπὸ τὰ τεῖχη »

Σωτήρης Σκίπης

2. ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

ΘΕΕ! ΥΜΝΕΙ...

Θεέ ! ὕμνεϊ τὴν δόξαν Σου ἢ νύξ καὶ ἡ ἡμέρα.
Μὲ ἄνθη ἔστρωσας τὴν γῆν, μὲ ἄστρα τὸν αἰθέρα.

Ἀσύμφωνοι τόσοι λαοὶ αἰνοῦσι Σὲ συμφώνως.
Ποικίλαι γλῶσσαι χίλιαι ὕμνοῦσι Σὲ συγχρόνως.
Τὸ πᾶν ἀμέτρητος μετρᾷς, ἀόριστος ὀρίζεις.
Τὸ πᾶν ἀόρατος ὄρᾳς, ἀγνώριστος γνωρίζεις.

Τὸ φῶς εἶναι τὸ σῶμά Σου,
ὁ ἥλιος τὸ ὄμμα Σου,
ὁ κεραυνὸς φωνὴ Σου

τὸ ἄπειρον διάστημα
τὸ μέγα Σου ἀνάστημα
καὶ ὁ αἰὼν στιγμή Σου.

ΣΤΟ ΧΡΙΣΤΟ ΣΤΟ ΚΑΣΤΡΟ

(Κατὰ τὰς παραμονὰς τῶν Χριστουγέννων δύο νησιῶται, οἱ ὅποιοι μετέβησαν διὰ κοπὴν ξύλων, ἀπεκλείσθησαν εἰς τὸ Κάστρον λόγῳ αἰφνιδίας πτώσεως χιόνος. Ὁ ἱερεὺς τῆς κωμπούλεως ἀποφασίζει νὰ μεταβῇ εἰς τὴν ἐγκαταλειμμένην ἐκκλησίαν τοῦ Κάστρου, διὰ νὰ λειτουργήσῃ καὶ συγχρόνως νὰ παράσῃ βοήθειαν εἰς τοὺς ἀποκλεισθέντας. Ἡ διὰ ξηρᾶς μετάβασις εἶναι ἀδύνατος, ἡ δὲ διὰ θαλάσσης λίαν ἐπικίνδυνος λόγῳ τῆς θαλασσοταραχῆς. Παρὰ ταῦτα ὁμως ἡ ἀπόφασις τοῦ ἱερέως εἶναι ἀμετάτρεπτος. Τοῦτον ἀκολουθοῦν, ἐνθαρρυνόμενοι διὰ τοῦ παραδείγματός του, καὶ μερικοὶ ἄλλοι, ἄνδρες καὶ γυναῖκες. Μετὰ ταλαιπωρίας λόγῳ τῆς τρικυμίας ἔφθασαν εἰς τὸ Κάστρον καὶ εὗρον σφύους τοὺς δύο ἀποκλεισθέντας).

...Ὁ ναὸς τῆς Χριστοῦ Γεννήσεως ἦτο ἡ παλαιὰ μητρόπολις τοῦ φρουρίου. Ὁ ναῖσκος, πρὸ ἑκατονταετηρίδων κτισθεὶς, ἴστατο ἀκόμῃ εὐπρεπὲς καὶ ὄχι πολὺ ἐφθαρμένος. Ὁ παπα—Φραγκοῦλης καὶ ἡ συνοδεία του φθάσαντες εἰσῆλθον τέλος εἰς τὸν ναὸν τοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ καρδιά των ἠσθάνθη θάλπος καὶ γλυκύτητα ἄφρατον. Ὁ ἱερεὺς ἐψιθύρισε μετ' ἐνδομύχου συγκινήσεως τὸ « Εἰσελεύσομαι εἰς τὸν Οἶκόν Σου » καὶ ἡ θεία τὸ Μαλαμῶ, ἀφοῦ ἤλλαξε τὴν φουστάνα της τὴν βρεγμένην καὶ ἐφόρεσεν ἄλλην στεγνήν, καὶ τὸ γουνάκι της τὸ καλὸ, τὰ ὅποια εὐτυχῶς εἶχεν εἰς ἀβασταγὴν* καλῶς φυλαγμένα ὑπὸ τὴν πρῶραν τῆς βάρκας, ἔδесе μέγα σάρωθρον ἐκ στοιβῶν καὶ χαμοκλάδων καὶ ἤρχισε νὰ σαρώνῃ τὸ ἔδαφος τοῦ ναοῦ, ἐνῶ αἱ γυναῖκες αἱ ἄλλαι ἤναπτον ἐπιμελῶς τὰ κανδήλια, καὶ ἤναψαν μέγα πλῆθος κηρίων εἰς δύο μανουάλια, καὶ παρεσκευάσαν μεγάλην πυρὰν μὲ ξηρὰ ξύλα καὶ κλάδους εἰς τὸ προαύλιον τοῦ ναοῦ, ὅπου ἐσχηματίζετο μακρὸν στένωμα, παράλληλον τοῦ μεσημβρινοῦ τοῖχου, κλειόμενον ὑπὸ σφῆζομένου ὀρθοῦ τοιχείου γείτονος οἰκοδομῆς, καὶ ἐγέμισαν ἄνθρακας τὸ μέγα πύραυνον, τὸ σφῆζόμενον ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ βήματος, καὶ ἔθεσαν τὸ πύραυνον ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ναοῦ, ρίψασαι ἄφθονον λίβανον εἰς τοὺς ἄνθρακας. Καὶ « ὡσφράνθη Κύριος ὁ Θεὸς ὁσμὴν εὐωδίας ».

Ἐλαμψε δὲ τότε ὁ ναὸς ὅλος, καὶ ἤστραψεν ἐπάνω εἰς τὸν θόλον ὁ Παντοκράτωρ μὲ τὴν μεγάλην καὶ ἐπιβλητικὴν μορφήν καὶ ἡκτινοβόλησε τὸ ἐπίχρυσον καὶ λεπτουργημένον μὲ μυριάς γλυφὰς τέμπλον, μὲ τὰς περικαλλεῖς τῆς ἀρίστης βυζαντινῆς τέχνης εἰκόνας του, μὲ τὴν μεγάλην εἰκόνα τῆς Γεννήσεως, ὅπου « Παρθένος καθέζεται τὰ Χερου-

βείμ μιμουμένη», ὅπου θεσπεσίως μαρμαίρουσιν αἱ μορφαὶ τοῦ Θεοῦ Βρέφους καὶ τῆς Ἀώμου Λεχοῦς, ὅπου ζωνταναὶ παρίστανται αἱ ὀψεις τῶν Ἀγγέλων, τῶν μάγων καὶ τῶν ποιμένων, ὅπου νομίζει τις ὅτι στίλβει ὁ χρυσός, εὐωδιάζει ὁ λίβανος καὶ βαλσαμώνει ἡ σμύρνα, καὶ ὅπου, ὡς ἐὰν ἡ γραφικὴ* ἐλάλει, φαντάζεται τις, ἐπὶ μίαν στιγμήν, ὅτι ἀκούει τὸ «Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ».

Ἐν τῷ μέσῳ δὲ κρέμαται ὁ μέγας ὀρειχάλκινος καὶ πολύκλαδος πολυέλαιος, καὶ ὀλόγυρα ὁ κρεμαστός χορός, μετὰ τὰς εἰκόνας τῶν Προφητῶν καὶ Ἀποστόλων, ὑφ' ὧν ἐτελοῦντο τὸ πάλαι οἱ σεμνοὶ γάμοι τῶν Χριστιανικῶν ἀνδρογύνων. Καὶ ὀλόγυρα αἱ μορφαὶ τῶν Μαρτύρων, Ὁσίων καὶ Ὁμολογητῶν, ἴστανται ἐπὶ τῶν τοίχων ἡρεμοῦντες, ἀπαθεῖς, ὅποιοι ἐν τῷ Παραδείσῳ, εὐθὺ καὶ κατὰ πρόσωπον βλέποντες, ὡς βλέπουσι καθαῶς τὴν Ἀγίαν Τριάδα. Μόνος ὁ Ἅγιος Μερκούριος, μετὰ τὴν βαρεῖαν περικεφαλαίαν του, μετὰ τὸν θώρακα, τὰς περικνημίδας καὶ τὴν ἀσπίδα, φαίνεται ὀλίγον τι ἐγκαρσίως βλέπων καὶ κινούμενος καὶ δρῶν, εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ ναοῦ, ἐκεῖ ὅπου διατρυπᾷ μετὰ τὸ δόρυ του τὸν ἐπὶ θρόνου καθημένον ὠχρὸν Παραβάτην. Πελιδνὸς ὁ παράφρων τύραννος, μετὰ τὸ βλέμμα σβῆνον, μετὰ τὸ στῆθος αἰμάσσον, μάτην προσπαθεῖ ν' ἀποσπᾷ ἀπὸ τοῦ στέρνους του τὸν ὀξὺν σίδηρον, καὶ ἐξεμεῖ μετὰ τῆς τελευταίας βλασφημίας καὶ τὴν μιανὴν ψυχὴν του. Γείτων τῆς τρομακτικῆς ταύτης σκηνῆς παρίσταται γλυκεῖα καὶ συμπαθεστάτη εἰκών, ὁ Ἅγιος Κήρυκος, τριετίζον παιδίον, κρατούμενον ἐκ τῆς χειρὸς ὑπὸ τῆς μητρὸς του, τῆς Ἀγίας Ἰουλίτης. Διὰ δώρων καὶ θυσιῶν ἐζήτει ὁ διώκτης Ἀλέξανδρος νὰ ἐλκύσῃ τὸ παιδίον, καὶ διὰ τοῦ παιδίου τὴν μητέρα. Ἀλλ' ὁ παῖς, καλῶν τὴν μητέρα του καὶ ὑποφελλίζων τοῦ Χριστοῦ τὸ ὄνομα, ἔπτυσσε τὸν τύραννον κατὰ πρόσωπον, καὶ ἐκεῖνος ἐξαγριωθείς ἐκρήμνισε τὸ παιδίον ἀπὸ τῆς μαρμαρίνης κλίμακος, ὅπου συνέτριψε τὸ τρυφερόν καὶ διὰ στεφάνους πλασθὲν κρανίον.

Καὶ εἰς τὴν χηβάδα* τοῦ ἱεροῦ βήματος, ὑψηλὰ, ἐφαίνετο στεφανωμένη ὑπὸ Ἀγγέλων ἢ τῶν Οὐρανῶν Πλατυτέρα. Καὶ κατωτέρω, περὶ τὸ θυσιαστήριον, ἴσταντο, ἄρρητον σεμνότητα ἀποπνέουσαι, αἱ μορφαὶ τῶν Μεγάλων Πατέρων, τοῦ Ἀδελφοθέου, τοῦ Βασιλείου, τοῦ Χρυσοστόμου καὶ τοῦ Θεολόγου, καὶ ἐφαίνοντο ὡς νὰ ἔχαιρον, διότι ἔμελλον ν' ἀκούσωσι καὶ πάλιν τὰς εὐχὰς καὶ τοὺς ὕμνους τῆς Εὐχαριστίας, οὓς αὐτοὶ ἐν Πνεύματι συνέθεσαν. Πέριξ δὲ καὶ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς εἰκονίζετο περιτέχνως ὅλον τὸ Δωδεκάροτον καὶ τὰ Τάγματα τῶν

Ἐγγέλων καὶ ἡ Βρεφοκτονία, καὶ οἱ κόλποι τοῦ Ἀβραάμ καὶ ὁ Ἀηστής, ὁ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ὁμολογήσας.

* * *

Ὅταν ἔφθασαν εἰς τὸ Κάστρον καὶ εἰσῆλθον εἰς τὸν Ναὸν τοῦ Χριστοῦ, τόσον θάλλπος ἐθώπευσε τὴν ψυχὴν των, ὥστε, ἂν καὶ ἦσαν κατάκοποι, καὶ ἂν καὶ ἐνύσταζόν τινες αὐτῶν, ἡσθάνθησαν τόσον τὴν χαρὰν τοῦ νὰ ζῶσι καὶ τοῦ νὰ ἔχωσι φθάσει αἰσίως εἰς τὸ τέλος τῆς πορείας των, εἰς τὸν Ναὸν τοῦ Κυρίου, ὥστε τοὺς ἔφυγε πᾶσα νύστα καὶ πᾶσα κόπωση. Οἱ αἰπόλοι, εὐρόντες ἐνασχόλησιν καὶ πρόφασιν ὅπως καπνίζωσι καθήμενοι καὶ ἐνίοτε ὅπως ἐξαπλώνωνται καὶ κλέπτωσιν ἀπὸ κανένα ὕπνον, τυλιγμένοι μὲ τὰς κάπες των παρὰ τὸ πῦρ, εἶχον ἀνάψει ἔξω δύο πυρσούς, τὸν ἕνα ἔμπροσθεν τοῦ ἱεροῦ βήματος, τὸν ἄλλον πρὸς τὸ βόρειον μέρος. Ἐντὸς τοῦ ναοῦ ἡ θερμότης ἦτο λίαν εὐάρεστος, τῇ βοήθειᾳ τῶν ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν πυρῶν. Καὶ εἶχον σωρεύσει παμπόλλας δέσμας ξηρῶν ξύλων καὶ κλάδων οἱ ἐκεῖ καταφυγόντες αἰπόλοι, μὲ τὰς ὀλίγας αἶγας καὶ τὰ ἐρίφιά των, ὅσα δὲν εἶχον ψοφήσει ἀκόμη ἀπὸ τὸν βαρὺν χειμῶνα τοῦ ἔτους ἐκείνου, οἱ τραχεῖς αἰπόλοι, οἵτινες εἶχον σώσει καὶ τοὺς δύο ὑλοτόμους ἐκ τοῦ ἀποκλεισμοῦ τῆς χιόνος. Καὶ εἶτα ὁ ἱερεὺς ἔβαλεν εὐλογητόν, καὶ ἐψάλη ἡ λιτὴ* τῆς μεγαλοπρεποῦς ἑορτῆς, μεθ' ὃ ὁ κύρ Ἀλεξανδρῆς ἤρχισε τὰς ἀναγνώσεις, καὶ ὅσοι ἦσαν νυσταγμένοι ἀπεκοιμήθησαν σιγὰ εἰς τὰ στασίδια των, βαυκαλιζόμενοι ἀπὸ τὴν ἔρρινον καὶ μονότονον ἀπαγγελίαν τοῦ κύρ Ἀλεξανδρῆ. Ὁ ἀγαθὸς γέρων ἦτο ἐκ τοῦ ἀμιμήτου ἐκείνου τύπου τῶν ψαλτῶν, ὧν τὸ γένος ἐξέλιπε δυστυχῶς σήμερον. Ἐψαλλε κακῶς μὲν, ἀλλ' εὐλαβῶς καὶ μετ' αἰσθήματος.

Ἄλλ' ὅτε ὁ ἱερεὺς ἐξελθὼν ἔψαλλε τὸ «Δεῦτε ἴδωμεν πιστοί, ποῦ ἐγεννήθη ὁ Χριστός», τότε αἱ μορφαὶ τῶν Ἀγίων ἐφάνησαν ὥς νὰ ἐφαιδρύνθησαν εἰς τοὺς τοίχους. «Ἀκολουθήσωμεν λοιπὸν ἔνθα ὁδεύει ὁ ἀστήρ», καὶ ὁ κύρ Ἀλεξανδρῆς ἐνθουσιῶν ἔλαβε τὴν ὑψηλὴν καλάμην καὶ ἔσεισε τὸν πολυέλαιον μὲ τὰς λαμπάδας ὅλας ἀνημμένας. «Ἀγγελοι ὑμνοῦσιν ἀκαταπαύστως ἐκεῖ», καὶ ἐσεισθή ὁ ναὸς ὅλος ἀπὸ τὴν βροντῶδη φωνὴν τοῦ παπα — Φραγκούλη μετὰ πάθους ψάλλοντος «Δόξα ἐν ὑψίστοις λέγοντες τῷ σήμερον ἐν σπηλαίῳ τεχθέντι», καὶ οἱ ἄγγελοι οἱ ζωγραφιστοί, οἱ περικυκλοῦντες τὸν Παντοκράτορα ἄνω εἰς τὸν θόλον, ἔτειναν τὸ οὖς, ἀναγνωρίσαντες οἰκεῖον αὐτοῖς τὸν ὕμνον.

Καὶ εἴτα ὁ ἱερεὺς ἐπῆρε καιρόν*, καὶ ἤρχισε νὰ προσφέρῃ τῷ Θεῷ θυσίαν αἰνέσεως.

* * *

Αἰφνης ἠκούσθησαν φωναὶ ἔξωθεν τοῦ ναοῦ. Ἐξῆλθον τινὲς τῶν ἀνδρῶν νὰ ἴδωσι τί τρέχει. Ἐξῆλθε καὶ ἡ θειὰ τὸ Μαλαμῶ, καὶ ὁ κύρ Ἀλεξανδρῆς ἔμεινε μὲ τὰ γυαλιὰ εἰς τὰ ὄμματα, βλέπων πρὸς τὴν θύραν ἀριστερά του, καὶ διέκοψε τὴν ψαλμωδίαν του. Ὁ παπᾶς ἔρριπεν αὐστηρὸν βλέμμα πρὸς τὸν ψάλτην καὶ τὸν ἐκάρφωσεν εἰς τὴν θέσιν του.

Τὰς φωνὰς εἶχον ρήξει ὁ εἰς τῶν αἰπόλων καὶ ὁ εἰς τῶν ὑλοτόμων, οἵτινες ἔτυχον καθήμενοι παρὰ τὸν πυρσόν, ἀνατολικῶς τοῦ ναύσκου. Διὰ τῶν φωνῶν τούτων εἶχον ἀπαντήσῃ εἰς τινὰς κραυγὰς ἐλθούσας ἀπ' ἀντικρῦ, ἐκ τῆς θαλάσσης.

Ἐκεῖ ἐν μέσῳ τοῦ Κάστρου καὶ τῆς βραχῶδους ἀκτῆς τοῦ Κουρούπη, ἐσχηματίζετο ἐπισφαλὴς ὄρμος, ὁ Μικρὸς Γιαλός. Αἱ κραυγαὶ ἤρχοντο ἀκριβῶς ἐκ τῆς γειτονίας τῶν ἀπεσπασμένων βράχων καὶ σκοπέλων ὑπὸ τὴν φοβεράν ἀκτὴν τοῦ Κουρούπη.

Παρήλθε πολλὴ ὥρα, ἑωσοῦ ἐννοήσωσι τί τρέχει. Ὅλοι σχεδὸν οἱ ἐκκλησιαζόμενοι εἶχον ἐξέλθει τοῦ ναοῦ. Ἐμείναν μόνοι ὁ ἱερεὺς, ὅστις ἐκρατεῖτο ἀκλόνητος εἰς τὸ χρέος του, φορεμένος ἤδη τὰ ἱερὰ ἄμφια, ἐτοιμαζόμενος νὰ προσέλθῃ εἰς τὴν προσκομιδὴν, καὶ ὁ κύρ Ἀλεξανδρῆς, τὸν ὁποῖον ἐκράτει τὸ βλέμμα τοῦ ἱερέως.

Ἐν τούτοις, κατ' εἰκασίαν μᾶλλον ἢ ἐκ βεβαίας πληροφορίας, ἐνόησαν, ὅτι ἐκεῖ, ὑπὸ τὸν Κουρούπη, εἶχε προσαράξει πλοῖον, ἀπὸ τοῦ πελάγους ἐρχόμενον. Ἡ σελήνη εἶχε δύσει, καὶ ὁ πυρσὸς δὲν ἔρριπτε πόρρω τὸ φῶς. Ἐβλεπον ἀμυδρῶς ἐκεῖ ἀπέναντι, εἰς ἀπόστασιν μυλίου σχεδόν, ἐπὶ τοῦ μαυρισμένου ὄγκου τῶν ἀλικτύπων βράχων. Ἀντήχουν ἐν τῇ σιγῇ τῆς νυκτός, μεγεθυνόμεναι ἀπὸ τὰς ἡχούς, κραυγαὶ ἀγωνίας καὶ ταραχῆς, ὅμοιαι μ' ἐκείνας τὰς ὁποίας ἐκχύνουσι κινδυνεύοντες ἄνθρωποι ἢ ναυαγοὶ σαστισμένοι.

Οἱ ἄνδρες ἔσπευδον νὰ ρίψωσιν ἐπὶ τῆς πυρᾶς ὅσα κλαδιά εἶχον πρόχειρα ἀκόμη, σχηματίζοντες ὀγκωδεστέραν τὴν φλόγα. Ἄλλο μέσον βοηθείας δὲν εἶχον ταχύ.

Ἐν τούτοις ὁ Στεφανῆς ὁ πορθμεὺς καὶ ὁ Μπάντας καὶ ὁ Νυφιῶτης ὁ Γιάννης καὶ ὁ Ἀργύρης καὶ ὁ ἀδελφός του ἔλαβαν ἀνὰ ἓνα δαυλὸν καὶ τὰ δύο φανάρια, καὶ ἀπεφάσισαν νὰ κατέλθωσι τρέχοντες εἰς τὸν

Μικρὸν Γιάλόν. Ἄλλ' ἐὰν ὁ κρημνώδης δρομίσκος δὲν ἦτο χιονισμένος, θὰ ἐχρειάζετο σχεδὸν ἡμίσεια ὥρα, διὰ νὰ κατέλθῃ τις ἐκεῖ ἀπὸ τὸ Κάστρον καὶ τώρα ὅπου ἦτο χιονισμένος, καὶ ἦτο νύξ, τρίτῃ ὥρᾳ μετὰ τὰ μεσάνυχτα, οὔτε μία ὥρα δὲν θὰ ἤρκει. Εἰς μίαν δὲ ὥραν ἡδύναντο νὰ κατασυντριβῶσι δεκάδες πλοίων καὶ νὰ πνιγῶσιν ἑκατοντάδες ἀνθρώπων.

Οὐχ ἦττον οἱ ἄξεστοι ἐκείνοι ἀνθρώποι, ἐκ τῆς αὐθορμῆτου ἐκείνης φιlanθρωπίας, ἥτις εἶναι οἶονεῖ φυσικὴ ὁρμή, ὡς συμπάθεια τῆς σαρκὸς πρὸς τὴν σάρκα, καὶ εἶναι τὸ πρῶτον καὶ τελευταῖον αἴσθημα τὸ συγκινοῦν τὴν καρδίαν, μετὰ τὴν πρώτην ἐκπληξιν, καὶ πρὶν προφθάσασα πνεύσῃ ἡ παγερά πνοὴ τῆς φιλαυτίας καὶ ἀδιαφορίας, οἱ ἀνθρώποι, λέγω, ἔλαβον τοὺς δαυλοὺς των κι ἔτρεξαν ἔξω τῆς πύλης καὶ τῆς γεφύρας, καὶ ἤρχισαν νὰ τρέχωσι τὸν κατήφορον.

Οἱ λοιποὶ, μείναντες ἐπάνω, ἡσυχολοῦντο ν' ἀνανεῶσιν ὁλονὲν τὴν φλόγα, μὴ παύοντες νὰ ρίπτωσι ξηρὰ κλαδιά εἰς τὸ πῦρ.

Ὁ ἱερεὺς ἐβράδυνεν ἐπίτηδες εἰς τὴν Πρόθεσιν, κι ἐμνημόνευσε τὴν πρωτὰν ἐκείνην ὅσα ὀνόματα εἶχεν ἀποθαμένα, οὐ μόνον τὰ ἰδικά του καὶ τῶν ἐλθόντων πανηγυριστῶν, ἀλλὰ καὶ ὅλων τῶν ἐνοριτῶν του, οὐ μόνον ὅσα εἶχε γραπτὰ, ἀλλὰ καὶ ὅσα ἐκ μνήμης ἐγνώριζεν· ἐγνώριζε δ' ἐκ μνήμης ὅλα τὰ ὀνόματα τῆς πολίχνης, ἀποθαμένα καὶ ζωντανά. Ἐδεήθη καὶ ὑπὲρ διασώσεως τοῦ κινδυνεύοντος πλοίου, περὶ οὗ, χωρὶς νὰ ζητήσῃ ἐξήγησιν ἀμέσως εἶχεν ἐννοήσει τὰ συμβάντα.

Τέλος αἱ κραυγαὶ μικρὸν κατὰ μικρὸν ἔπαυσαν, ἡσυχία ἐπῆλθεν. Ἐφάνη, ὅτι βωβὴ συμφορὰ εἶχεν ἐνσκήψει, ἥ ὅτι ἡ δυσχέρεια ἔλαβε πέρας. Δύο ἄλλοι ἄνδρες ἀνησυχήσαντες ἐξῆλθον ἕως τὴν Ἀγίαν Κυριακὴν, πέραν τῆς ξυλίνης γεφύρας μετὰ δύο πυρσοὺς εἰς τὰς χεῖρας.

Παρῆλθεν ὀλίγη ὥρα, ὁ ἱερεὺς ἀργὰ - ἀργὰ ἐμβῆκεν εἰς τὴν λειτουργίαν, ἐλπίζων νὰ ἤρχοντο ἐν τῷ μεταξὺ καὶ οἱ ἀπόντες. Ἄλλ' ἡ λειτουργία προὔχωρει καὶ ψυχὴ δὲν ἐφαίνετο. Τέλος εἰς τὸ «Μετὰ φόβου Θεοῦ» ἐπέστρεψαν πρῶτοι οἱ τελευταῖοι ἐξεληθόντες πρὸς ἐπισκόπησιν, εἰτα εἰσῆλθεν ὁ μπάρμπα Στεφανῆς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ καταβάντες εἰς τὸν αἰγιαλόν, καὶ μετ' αὐτὸν τρεῖς ἄγνωστοι μετὰ ναυτικὰ ἐνδύματα

καὶ μὲ κηρωτοὺς ἐπενδύτας. Ἐφθασαν ὅλοι ἀκριβῶς, ὅπως ἀσπασθῶσι τὰς εἰκόνας καὶ λάβωσι τὸ ἀντίδωρον.

Ἐνῷ ὁ κύρ Ἀλεξανδρῆς ἀνεγίνωσκε τὸ «Εὐλογῆσω τὸν Κύριον», οἱ ἄνδρες ἐξηγοῦντο ταπεινῇ τῇ φωνῇ τὰ συμβάντα. Τὸ ἐξοκεῖλαν πλοῖον ἦτο τὸ γ ο λ ε τ τ ῖ* τοῦ καπετὰν Κωνσταντῆ τοῦ Λημνιαραίου, αὐτοπροσώπως παρόντος ἐκεῖ. Ὁ ἴδιος, ἀνὴρ μεσήλιξ, βραχύς τὸ σῶμα, μὲ ἄδρὸν μύστακα, διηγεῖτο τὰ ἐξῆς : Πρὸ δύο ἡμερῶν ἦτο προσωρμισμένος εἰς τὴν Δάφνην, τὸν μεσημβρινὸν ὄρμον τοῦ Ἀγίου Ὅρους, ἀλλ' ὁ βοριᾶς τὸν ἐ ξ ο ὑ ρ ι α σ ε*, αἱ ἀλυσίδες τῶν ἀγκυρῶν του ἐκόπησαν ὑπὸ τῆς βίας τοῦ ἀνέμου, καὶ παρεσύρθη διὰ μιᾶς δέκα μίλια μακράν. Μάτην προσεπάθει μὲ ὅλας τὰς δυνάμεις του νὰ προσεγγίσῃ εἰς τὸν Κωφόν, τὸν γνωστὸν ὄρμον τῆς Συκιᾶς, τοῦ μεσαίου λαίμου τῆς Χαλκιδικῆς, ὅπου ἅμα εἰσπλεύσῃ τις δὲν βλέπει πλέον πόθεν εἰσέπλευσεν, ἀλλ' ὅπου δυσκόλως εἰσπλέει τις. Ὁ ὄρμος ὁμοιάζει μὲ λίμνην μεσόγειον, μὴ ἔχουσαν ὁρατὸν στόμιον, τόσον εἶναι ἀσφαλῆς. Καὶ τὸ γολεττὶ ξυλάρμενον, μετὰ ματαίας προσπαθείας, παρεσύρθη ὑπὸ τῆς τρικυμίας πρὸς τὰς νήσους, ὅπου τὴν νύκτα ἐκείνην τῶν Χριστουγέννων οἱ ἀγωνιῶντες ναυβάται εἰδὼν ἑξαφνα φῶς, ὡς φάρον ὀδηγοῦντα, αὐτοὺς τοὺς πυρσούς, οὓς εἶχον ἀνάψει ἔμπροσθεν τοῦ ναύσκου τοῦ Χριστοῦ οἱ τραχεῖς αἰπόλοι.

Ὁ πυρσὸς ἐκεῖνος ἐφάνη πρὸς αὐτοὺς ὡς θεῖον πράγματι θαῦμα, ὡς νὰ ἐθερμαίνοντο περὶ αὐτὸν ἀγραυλοῦντες οἱ ποιμένες ἐκεῖνοι ἀκούοντες τὸ «Δόξα ἐν ὑψίστοις». Ἐπλησίασαν, φερόμενοι μᾶλλον ἢ πλέοντες, πρὸς τὸ μέρος τοῦτο, καὶ τότε ἐκινδύνευσαν νὰ κατασυντριβῶσιν εἰς τοὺς βράχους τοῦ Κουρούπη. Εὐτυχῶς δι' ἐπιτηδεῖου χειρισμοῦ, ἀπέφυγον τὴν καταστροφήν, καὶ ἐκάθισε τὸ σκάφος εἰς τὰ ρηχά, ἐπὶ τῆς ἅμμου, ὅπου τόσον καλὰ ἦτο ἐξησφαλισμένον, ὅσον δὲν ἠδύνατο νὰ εἶναι μὲ τὰς δύο ἀγκύρας του, τὰς μεινάσας ὡς ὁμήρους εἰς τὸν βυθὸν τοῦ ὄρμου τῆς Δάφνης.

Ἐφεξεν ὁ Θεὸς τὴν χαρμόσουν ἡμέραν, καὶ οἱ αἰπόλοι ἐφιλοτιμήθησαν νὰ σφάξωσι καὶ ψήσωσι δύο τρυφερὰ ἐρίφια, ἐνῷ οἱ ὑλοτόμοι εἶχον φέρεи ἀπὸ τὸ βουνὸν πολλὰς δωδεκάδας κοσσύφια ἀλατισμένα καὶ ὁ καπετὰν - Κωνσταντῆς ἀνεβίβασεν ἀπὸ τὸ γολεττί, τὸ ὁποῖον οὐδένα κίνδυνον διέτρεχε ὅπως ἦτο καθισμένο, ἂν δὲν ἔπνεε νότος ἀπὸ τῆς ξηρᾶς νὰ τὸ ἀπωθήσῃ πρὸς τὸ πέλαγος, δύο ἀσκούς γενναίου οἴνου καὶ ἓν καλάθιον μὲ αὐγὰ καὶ κασκαβάλι τῆς Α ἱ ν ο υ* καὶ ἡμίσειαν δω-

δεκάδα ὄρνιθας καὶ μικρὸν βυτίον μὲ σκομβρία. Καὶ ἔφαγον πάντες καὶ ἠυφράνθησαν, ἑορτάσαντες τὰ Χριστοῦγεννα μετὰ σπανίας μεγαλοπρεπείας ἐπὶ τοῦ ἐρήμου ἐκείνου βράχου. Τὴν νύκτα ἐκοιμήθησαν ἐν μέσῳ ἀφθόνων πυρῶν, μὲ ἀρκετὰ δὲ σκεπάσματα καὶ καπότας, ὅσα καὶ οἱ ἐκ τῆς πολίχνης πανηγυρισταὶ εἶχαν φέρει μεθ' ἑαυτῶν καὶ οἱ αἰγοβοσκοὶ εἶχαν εἰς τὸ Κάστρον, καὶ ὁ ἐκ Λήμνου φιλότιμος караβοκύρης ἐκόμισεν ἀπὸ τὸ πλοῖόν του.

Τὴν ἐπαύριον ὁ ἄνεμος ἐκόπασε, τὸ ψῦχος ἡλαττώθη πολὺ καὶ ἐπωφελοῦμενοι τὴν ἀνακωχὴν τοῦ χειμῶνος ἀπεφάσισαν ν' ἀπέλθωσιν. Ὁ μπάρμπα - Στεφανῆς καὶ ὁ υἱὸς του μετὰ δύο ἄλλων βοηθῶν ἐπανῆλθον εἰς τὴν μικρὰν ἀμμονδὴν ὑπὸ τὰ Μποστάνια, καθεῖλκυσαν τὴν λέμβον, ἐπέβησαν αὐτῆς, καὶ κάμψαντες τὸ Κάστρον, τὴν ἔφεραν ἀπὸ Σοφρὰν* εἰς τὸ βορειοανατολικὸν μέρος. Τῇ βοηθείᾳ τῆς δυνατῆς βάρκας τοῦ μπάρμπα - Στεφανῆ καὶ τῆς μικρᾶς φελοῦκας* τοῦ Λημνίου κυβερνήτου, τόσοι βραχίονες συμπονήσαντες, δὲν ἐβράδυναν νὰ ξεκαθίσωσιν ἀπὸ τὴν ἄμμον τὸ γολεττί, τὸ ὁποῖον δὲν εἶχε πάθει τίποτε, ἀλλ' ἐφαίνετο ὡς μαλακῶς πλαγιασμένον καὶ ἀναπαυόμενον κατόπιν πολλῶν κόπων. Καὶ ἀποχαιρετήσαντες τοὺς αἰπόλους, ἐπεβιβάσθησαν οἱ μὲν εἰς τὸ γολεττί, οἱ δὲ εἰς τὴν βάρκαν, πότε ρυμουλκουμένην, πότε ρυμουλκοῦσαν, καὶ μὲ ἰστία καὶ μὲ κώπας πλέοντες, διὰ τῆς βορειοανατολικῆς ὁδοῦ τὴν φορὰν ταύτην, ὡς συντομωτέρας καὶ εὐπλωτέρας εἰς τὴν ἀθήοδον, ἔφθασαν αἰσίως εἰς τὴν πολίχνην.

« Τὰ Ἀπαντα », τ. Γ' σ. 259 κ. ἐ.

* Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης

Ι Κ Ε Τ Η Σ

Ἰκέτης σου ἔτρεξα, ἐκκλησούλα τοῦ βουνοῦ,
μὲ τὸ βαθὺν ἀντίλαλο τοῦ ἑσπερινοῦ,
καὶ εἶμαι ὀρφανός. Καὶ ζήτησα γὰ βρῶ ἀντιστύλι
στ' ἀσημοκαντηλιοῦ τὸ φῶς, ποὺ μοῦχεις στείλει
τοῦ κάμπου πετροκαλαμιά.

Κι ἦρθα. 'Αγιοκέρια λάμπανε· λιβανωτός,
 καπνὸς μὲ πῆρε στὴν ἀγκάλη τοῦ παντός.
 Κι εἶμαι ὀρφανός. Μὰ ὁ ἑσπερινὸς γλυκὰ σημαίνει.
 Κι ἄκουσα μιὰ φωνὴ μυστηριακὴ νὰ βγαίνει :
 — 'Εδῶ εἶμ' ἐγώ ! τῶν οὐρανῶν ἡ Πλατυτέρα
 γιὰ ὅλους Μητέρα.

« Ἐγκόλπια »

Νικόλαος Πετιμεζᾶς-Λαύρας

ΤΩΝ ΘΑΛΑΣΣΩΝ Ο ΑΓΙΟΣ

(5 η Δεκεμβρίου, παραμονή τοῦ 'Αγ. Νικολάου)

'Εβράδυσεν.

'Ο ἥλιος δύνων ὀπισθεν τοῦ πευκοφύτου ὄρους ἔπεμπεν εἰς τὰς ἀνατολικὰς ἄκρας τῆς νήσου μας καὶ εἰς τὰ πρὸ τοῦ λιμένος νησίδια τὰς τελευταίας του ἀκτῖνας. 'Ελάμβανε μαζί του ὅλον τὸ εὐφρόσυνον τῆς ἡμέρας θάλπος * καὶ ἄφηνεν εἰς τὰ βουνὰ τὸ ὅζυ ἐκεῖνο τοῦ χειμῶνος ἀπόγαιον *.

'Ο λιμὴν ἦτο ἀκίνητος ὡς λίμνη. Τρία ἄσπρα καίκια ἤρχοντο βιαστικὰ ν' ἀράξουν χάριν τῆς ἐορτῆς. Αἱ λέμβοι τῶν ἀλιέων ἔσπευδον καὶ αὐταὶ νὰ προσορμισθοῦν. Καὶ ἀπὸ τὴν ἐξοχὴν οἱ ποιμένες καὶ οἱ γεωργοὶ κατήρχοντο εἰς τὴν πόλιν πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπόν.

"Ἦδη ἐνύκτωσε καὶ ἤρχισε νὰ σημαίνει ἡ ἀγρυπνία. 'Ο γλυκὺς τοῦ κώδωνος ἤχος ἐλάλει, ἐκελάδει ἐνόμιζες, τὴν πανήγυριν.

Εἰς ὅποιανδήποτε νῆσον καὶ ἂν ἀποβιβασθῆς, θ' ἀπαντήσης τὸν ναὸν τοῦ 'Αγίου Νικολάου, μικρὸν ἢ μέγαν, μὲ μάρμαρα ἢ μὲ πλίνθους. 'Ο "Άγιος Νικόλαος εἶναι ὁ παπποῦς τοῦ ναυτικοῦ μας, ἡ γλυκυτέρα τοῦ ναύτου παραμυθία τῶν θαλασσῶν ὁ "Άγιος.

Εἰς τὴν ἀγρυπνίαν ἔπρεπεν ὅλοι νὰ παρευρεθοῦν, διότι ηὐτύχησαν νὰ πανηγυρίσουν τὴν ἐορτὴν τοῦ εἰς τὸ νησάκι των. 'Ο ναύτης, ὅταν εὐδαίμων ἐπιστρέφῃ εἰς τὴν νῆσόν του, φέρει τὸ τάξιμόν του εἰς τὸν "Άγιον. "Όταν εἶναι εἰς τὸ πέλαγος, εὐχεται νὰ τύχῃ κατὰ τὴν ἐορτὴν εἰς τὴν πατρίδα του, ν' ἀγρυπνήσῃ ὅλην τὴν νύκτα. Καὶ ὅταν πάλιν ναυα-

γός εις μίαν σανίδα σωθῇ, ἢ ὅταν εἰς ξηρὸν βράχον ἀπὸ τὰ δόντια τοῦ θανάτου γλυτώσῃ, πρῶτα - πρῶτα θὰ φέρῃ τὸ τάξιμόν του εἰς τὸν Ἄγιον, λαμπάδα μεγάλην ἢ ἀργυροῦν κανδήλιον, καὶ ὕστερον θὰ μεταβῇ εἰς τὴν οἰκίαν του νὰ χαιρετίσῃ τὴν μητέρα του ἢ τὴν σύζυγόν του.

Ἴδου λοιπὸν πάντες, γεωργοὶ καὶ ναῦται, συναθροίζονται τῶρα εἰς τὴν ἀγρυπνίαν, συνωστιζόμενοι ἔμπροσθεν τῆς εἰκόνης τοῦ Ἁγίου Νικολάου, παλαιᾶς Βυζαντινῆς ἀγιογραφίας, ὀλίγον μαυρισμένης ἢ ὑπὸ τοῦ χρόνου ἢ διότι ὁ ζωγράφος ἠθέλησε διὰ τοῦ σκιεροῦ χρώματος νὰ παραστήσῃ τὸ αὐστηρὸν πρόσωπον τοῦ θαυματουργοῦ Ἀρχιερέως.

Καὶ ἀνάπτουν ὅλοι οἱ ναῦται τὰς μεγάλας λαμπάδας, τὰς ὁποίας εἶχον φέρει ἀπὸ τὸ ταξίδιον, καὶ λάμπει ἡ εἰκὼν καὶ λάμπει ἡ ἐκκλησία. Ἀκτινοβολεῖ τὸ πρῶτον τοῦ Ἁγίου πρόσωπον ἐκ χαρᾶς, νομίζεις, ὥς νὰ εὐχαριστεῖτο, διότι τὴν στιγμὴν ἐκεῖνην ἐβούλετο ὁ μικρὸς ναὸς ἀπὸ τὴν φαιδρὰν ψαλμωδίαν τῶν ἁσμάτων καὶ τῶν ἐγκωμιαστικῶν ὕμνων, οἱ ὅποιοι μὲ ἰδιαιτέραν ἀγάπην ἐπανελάμβανον τὸ «Ἄγιε Νικόλαε!»

Εὐχαριστοῦνται γῦρο - γῦρο οἱ ναῦται ἀκούοντες τὰ ἄσματα καὶ προσβλέπουν ἀτενῶς* εἰς τὴν εἰκόνα, κατάφορτον ἀπὸ τὰ ἀναθήματα*, μεταξὺ τῶν ὁποίων διαπρέπουν ἀργυρᾷ μικρὰ πλοιάρια, πλοιάρχων ἀφιερῶματα.

Κατὰ τὰς στιγμὰς ἐκεῖνας, ἐνόμιζες, ὅτι ἡ εἰκὼν προσελάμβανε θαυμασίαν κίνησιν καὶ ζωὴν αἰφνίδιον. Ἐνόμιζες ὅτι ἐκινεῖντο οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ Ἁγίου καὶ ἠυλόγει ἡ χεὶρ τοὺς προσφιλεῖς του ναυτίλους καὶ ὅτι συχνὰ μετέβαλλεν ὄψιν τὸ γηραιὸν του πρόσωπον.

Ἄλλος ἐκ τῶν ἐκεῖ παρισταμένων, ἔχων εἰς τὸν νοῦν του τὴν παροιμιώδη τοῦ Ἁγίου Νικολάου ἐλεημοσύνην καὶ τὴν πρὸς τοὺς πένητας συμπάθειαν, τὸν ἔβλεπε γλυκὺν καὶ μειδιώντα. Ἄλλος πάλιν ἔχων εἰς τὸν νοῦν του, ὅτι κάποτε ὁ Ἐπίσκοπος Νικόλαος, ἄγριος καὶ ἀπειλητικός, ἐμφανισθεὶς ἐκράτησε τοῦ δημίου τὴν χεῖρα, ἔτοιμον νὰ θανατώσῃ τρεῖς ἄνδρας ἀθώους, συκοφαντηθέντας, τὸν ἔβλεπεν εἰς τὴν εἰκόνα ἄγριον καὶ ἀπειλητικὸν μὲ πύρινα βλέμματα. Ὁ δὲ ναύτης ἐκεῖνος, τοῦ ὁποίου ὁ Ἅγιος ἔσωσε τὸ κλυδωνιζόμενον* σκάφος, ἔτοιμον νὰ καταποντισθῇ, ἐφαντάζετο αὐτὸν ἰστάμενον ἀτρόμητον ἐν τῇ πρύμνῃ καὶ βαστάζοντα κραταιῶς* τὸ πηδάλιον, ἐνῶ ἡ εἰκὼν παρίστα αὐτὸν καθήμενον ἐπὶ θρόνου καὶ εὐλογοῦντα. Ἐκεῖνος δὲ πάλιν ὁ ἐνθυμούμενος τὴν στιγμὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Ἅγιος βυθισθεὶς εἰς τὴν θάλασσαν ἔσωσεν ἡμίπνικτον

τὸν ἀπὸ τοῦ πλοίου πεσόντα ναύτην, ἐνόμιζεν, ὅτι ἔβλεπε διάβροχον* τὸν Ἱεράρχη καὶ ὅτι ἀπὸ τὸ λευκὸν τοῦ γένειον ἔσταζεν ἀκόμη ἡ θάλασσα.

Τόσῃν ζωὴν παράδοξον ἐλάμβανεν ἡ βυζαντινὴ εἰκὼν ἀπὸ τὰ πολλὰ ἐκεῖνα φῶτα καὶ τὴν φαιδρὰν ψαλμωδίαν.

« Διηγήματα » τ. Β', σ. 49 κ. ἐ.

Ἀλέξ. Μωραϊτίδης

Η ΓΛΥΚΟΦΙΛΟΥΣΑ

...Τὸ πέλαγος ἀπλοῦται ἀτελείωτον, ἀνὰ τὴν ἀχανῆ ἔκτασιν ἀπὸ ἀκτῆς ἕως ἀκτῆς καὶ ἀπὸ κόλπου ἕως κόλπου, καὶ χαμηλώνει ὁ οὐρανὸς εἰς τὴν μίαν ἄκραν, τὴν ἀπωτέραν, διὰ τὰ περιπτυχθῆ ἑγγύτερον τὴν ἐσχατιὰν τῶν θαλασσῶν, ὁ σάπφειρος* φιλῶν τὸν σμάραγδον*, τὸ βαθύχλωρον ἀντασπαζόμενον τὸ γλαυκόν*. Φυσᾷ ὁ Καικίας*, κατερχόμενος ἀπὸ τὰ βουνὰ τῆς Θράκης, καὶ ὁ βορρᾶς παγερὸς ἀποσπᾶται μυριοπτέρυγος ἀπὸ τὸν νεφελοσκεπῆ καὶ χιονοστέφανον Ἄθω, καὶ ὁ Ἀργέστης* ριγηλὸς κατεβαίνει ἀπὸ τὸν γεραρὸν Ὀλυμπον, φρίσσει τὸ κύμα εἰς τὴν ἐπαφὴν τῆς ψυχρᾶς πνοῆς, φρικτῶς ὁ πορφυροῦς πόντος ἀπὸ τὴν κραταίαν αὐραν, ρυτιδουταὶ ἡ θάλασσα ἀπὸ τὴν ἀλλεπάλληλον ραγδαίαν ριπήν, ἀγριαίνει τὸ πέλαγος, ὠρύεται* μανιωδῶς ἡ καταιγίς, ρήγνυται τὸ κύμα εἰς τοὺς σκληροὺς αἰχμηροὺς βράχους. Συννεφουταὶ ὁ οὐρανὸς ἀπὸ τὰς μαύρας κάπας τῶν θυελλῶν, τὰς σφειρευομένας ἐπάνω του, φαινὸς στῦλος προκύπτει ἐν ἀκαρεῖ* ἐν μέσῳ ἀχανοῦς κυκεῶνος* στροβίλων· ἰδοὺ ἡ ἀκτίς θὰ διώξῃ τὸ ἔρεβος*, ἡ γαλήνη θὰ ἐξώσῃ τὸν τυφῶνα*.

Τὸ παρεκκλήσιον ἦτο κτισμένον ἐπάνω εἰς τὸν βράχον, μαστιζόμενον ἀπὸ θυέλλας καὶ λαίλαπας, λικνιζόμενον ἀπὸ τὸ αἰετάραχον καὶ πολύρροιβδον* κύμα, νανουριζόμενον ἀπὸ τὰ ἄσματα, τὰ ἑποῖα ὁ ἄνεμος ἔψαλλε δι' αὐτὸ εἰς τοὺς σκληροὺς βράχους καὶ εἰς τὰ ἡχώδη ἄντρα. Οἱ τέσσαρες τοῖχοι ἴσταντο ἀκόμη ἀρραγεῖς*, πετροθεμελιωμένοι, σώζοντες μικρὸν ἐπίχρισμα*, ἀπὸ παλαιοῦ καιροῦ, περὶ τὴν μεσημβρινοδυτικὴν γωνίαν, χορταριασμένοι καὶ μαυροπράσινοι περὶ τὴν βορειοανατολικήν.

Ἡ στέγη, φέρουσα ἀκόμα ὀλίγας κεράμους καὶ πλάκας, ἔστηρίζετο, ἐπὶ δοκοῦ μὲ πολλὰς ἀκτῖνας ἐκ σκληρᾶς καστανέας. Ὀλόγυρα εἰς

τοὺς τοίχους, ὕψηλὰ ἄνω τῶν ὑπερθύρων καὶ ὑπὸ τὰ γεῖσα τῆς στέγης ὥραϊα μικρὰ πινακία παλαιῶν χρόνων ἦσαν ἐγκολλημένα, σχηματίζοντα μέγαν σταυρὸν ἐπὶ τῆς χηβάδος τοῦ ἱεροῦ βήματος πρὸς ἀνατολάς μετὰ ὑποποδίου εἰς σχῆμα ἀνεστραμμένου Τ ἐκ πέντε ἄλλων πινακίων, καὶ ἄλλους δύο σταυροὺς δεξιόθεν καὶ ἀριστερόθεν, ὕπερθεν τῶν δύο παρθύρων τοῦ χοροῦ καὶ τέταρτον σταυρὸν ἄνωθεν τῆς φλιᾶς τῆς εἰσόδου, δυσμόθεν.

Τὰ ὥραϊα παλαιὰ πινακία ἦσαν ὅλα χρωματιστά, γαλάζια καὶ ὑποπράσινα καὶ κιτρινωπά καὶ λευκά, μὲ κλαδάκια καὶ μὲ λούλουδα καὶ μὲ πουλιά, φιλοκάλως καὶ κομψῶς διατεθειμένα, στίλβοντα* εἰς τὸν ἥλιον, χάρμα* τῶν ὀφθαλμῶν, κειμήλια ὕψηλὰ κείμενα, στερεὰ βαλμένα εἰς τὰς κόγχας των, ἀφελῆ ἀναθήματα, λείψανα παλαιῶν χρόνων, περισώσματά* ἀρπαγῶν καὶ δηώσεων* παντοίων, ὀλιγώτερον φεῦ ! ἀσφαλῆ ἀπὸ τῆς νεωτέρας ἀρχαιοκαπηλικῆς μανίας. Καὶ ὁ ἀπλὸς οὗτος στολισμὸς παρεῖχε μεγάλην χάριν, μεμιγμένην μὲ ἄρρητον* τρυφερὸν θέλητρον, εἰς τὸ μικρὸν βραχοφυτευμένον παρεκκλήσιον, ἐμπνέων εἰς τὸν ἐπισκέπτην μεγάλην ἐπιθυμίαν νὰ διασκελίσῃ τὸ κατώφλιον, νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν πενιχρὸν ναῖσκον, νὰ ἀνάψῃ κηρίον, νὰ κάμῃ τὸν σταυρὸν του, καὶ ν' ἀσπασθῇ εὐλαβῶς τὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας τῆς Γλυκοφιλούσης, τῆς ζωγραφισμένης παρειᾶν μὲ παρειᾶν μὲ τὸ πρόσωπον τοῦ ὑπερθέου Βρέφους Της.

Καὶ πάλι κίνησα νάρθῳ, Χριστέ μου, στὴν αὐλή σου,
νὰ σκύψω στὰ κατώφλια σου τὰ τρισαγαπημένα,
ὅπου μὲ πόθο ἀχόρταγο τὸ λαχταρεῖ ἡ ψυχὴ μου,

καί, ἂν δὲν ἦτο ἄλλως πολυάσχολος ἀπὸ τὴν βιοτικὴν τύρβην, νὰ σταθῇ ν' ἀκούσῃ τὰς Μεγάλας Ὠρας καὶ τὸν Ἑσπερινὸν τῆς παραμονῆς τῶν Χριστουγέννων, ψαλλόμενα ἀπὸ τὸν μπάρμπ' Ἀναγνώστην τὸν Παρθένην, τὸν μόνον βοηθὸν τοῦ παπα - Μπεφάνη εἰς ὕλας τὰς λειτουργίας, δσας ἐτέλει ἐκεῖνος, τὰς ἡμέρας ταύτας ἐξ εὐχῆς καὶ ταξίματος, κατὰ προτίμησιν, εἰς τὸ μικρὸν παρεκκλήσιον.

Ἡ σάρκα μου ἀναγάλλιασε σιμὰ σου κι ἡ καρδιά μου.
Τὸ χελιδόνι βρῆκε φωλιά καὶ τὸ τρυγόνι σκέπη

νὰ βάλουν τὰ πουλάκια τους τὰ δόλια νὰ πλαγιάσουν,
τὸν ἱερό σου τὸ βωμό, ἀθάνατε Χριστέ μου¹.

Καὶ ὁ εὐσεβὴς προσκυνητὴς θὰ εὕρισκε μεγάλην γλύκαν καὶ παρηγοριὰν ἀπὸ τὶς πίκρες τοῦ κόσμου, εἰς τὸ νὰ θεωρῇ μόνον τὴν πενιχρὰν κανδήλαν καίουσαν ἐμπρὸς εἰς τὴν ὥραϊαν εἰκόνα, τὴν ζωγραφισμένην ἀπὸ τὸν μακαρίτην Ἀθανάσιον τὸν Κεφαλᾶν, ἡπειρώτην, ἄνδρα ἀγωνιστὴν, εὐπαίδευτον, πολὺγλωσσον καὶ ζωγράφον.

Ἡ ὥραϊα μικρὰ εἰκὼν, μὲ τὸ ὥχρον πρόσωπον τῆς Παναγίας ἐνούμενον κατὰ παρειὰν μὲ τὸ λευκὸν καὶ ἔνθεον πρόσωπον τοῦ λατρευτοῦ βρέφους τῆς, εἶχεν ἄφατον* γλυκύτητα καὶ ἦτο καλλίστη ἔκφρασις τῆς μητρικῆς στοργῆς, τῆς γεννωμένης ὡς ἐκ πικρᾶς ρίζης γλυκέος καρποῦ, εὐθὺς μὲ τὰς ὠδῖνας* τοῦ τοκετοῦ, καὶ συναυξανομένης μὲ τῆς ἀνατροφῆς τοὺς κόπους καὶ τὰς μερίμνας.

Καὶ ὁ φιλακόλουθος πιστὸς δὲν θὰ ὑστέρει τῆς ἀμοιβῆς διὰ τὴν εὐσεβῆ προσέλευσιν.

Κάλλιο μιὰ μέρα στὴ δική σου αὐλή, παρὰ χιλιάδες
στὸν ἴσκιό ᾧς εἶμαι τοῦ ναοῦ σὰν παραπεταμένος
καλλίτερα, παρὰ νὰ ζῶ σ' ἄρματολῶν λημέρια.

Δεξιὰ ἐπὶ τοῦ τέμπλου ἦτο ἡ εἰκὼν τοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ εἰκὼν τοῦ Προδρόμου. Ἀριστερὰ ἡ Παναγία ἡ Γλυκοφιλοῦσα, ἡ προστάτις τῶν μητέρων, καὶ ὁ Ἅγιος Στυλιανός, ὁ φίλος καὶ φρουρὸς τῶν νηπίων.

Ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ καὶ τοῦ ἀριστεροῦ τοίχου ὑπῆρχον ἀκόμη ὀλίγοι ἄγιοι, ζωγραφισμένοι ἀπὸ παλαιοῦ καιροῦ. Ἦσαν ὁ Ἅγιος Ἐλευθέριος καὶ ἡ Ἁγία Μαρίνα. Εἴτα ἦσαν ὁ Ἅγιος Γεώργιος καὶ ὁ Ἅγιος Δημήτριος, μὲ τὰ χατζάρια των, μὲ τὰς ἀσπίδας, μὲ τοὺς θώρακας των καὶ τὴν ἄλλην πανοπλίαν των. Καὶ ἡ Ἁγία Βαρβάρα καὶ ἡ Ἁγία Κυριακὴ μὲ τοὺς σταυροὺς καὶ μὲ τοὺς κλάδους τῶν φοινίκων εἰς τὰς χεῖρας.

Ἦτο ἐκεῖ καὶ ὁ ὁσιος Ποιμὴν, ὁ ἀσκητής, μὲ τὴν ἀπάντησίν του εἰς τὸν Ἀνθύπατον, προκειμένου περὶ ζωῆς καὶ θανάτου τοῦ ἀθώου ἀνεψιοῦ του «εἰ μὲν εὖρεις ἔνοχον, κόλασον* αὐτόν, εἰ δὲ ἀθῶον, ὡς θέλεις πρᾶξον!» Ἦτο καὶ αὐτὸς ἐκεῖ, προστάτης οὐδὲν ἤττον* καὶ φρου-

1. "Ολοι οἱ στίχοι εἶναι παράφρασις τοῦ ΠΓ' ψαλμοῦ.

ρὸς τῶν ἀκάκων καὶ τῶν παιδίων. Ἦτο καὶ ὁ Ὅσιος Μωϋσῆς, ὁ Αἰθίοψ, « ἄνθρωπος ὃψιν καὶ Θεὸς τὴν καρδίαν ».

Τὸ παρεκκλήσιον ἐώρταζε τῇ 26 Δεκεμβρίου, τὴν Σύναξιν τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου.

36

« Τὰ Ἄπαντα » τ. Β' , σ. 257

Ἀλέξ. Παπαδιαμάντης

Τ Α Φ Ω Τ Α

Ὁ κόλπος ἐκτείνεται εὐρύς, μὲ ἀνοικτὸ τὸ στόμιον αὐτοῦ, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἔρχεται τοῦ μεγάλου πελάγους ἡ βαθεῖα ἀναπνοή.

Πρῶτ' καὶ σκεπαστὸς ὁ ὀρίζων, συννεφιά, ἀπειλὴ ὕδατος ἄνωθεν, οἰμωγὴ* κύματος κάτωθεν.

Σκοτεινὴ ἡ ὄψις τῶν νεφῶν, βαρεῖα ὡς κατηρὲς πρόσωπον, ἔτοιμον εἰς δάκρυα. Ἀνώμαλη ἡ ράχis τοῦ νεροῦ, ἐξογκουμένη ὡς στήθη φουσκώνοντα ἐκ πόνου. Καὶ ἐπάνω εἰς αὐτὴν, σειόμενα, γοοῦντα καίκια, τράτες, βάρκες, συμφυρμὸς σκιοινῶν, κατάρτια, ξάρτια. Καὶ παρέκει ξυλίνη ἀποβάθρα πτωχική, ριγμένη εἰς τὰ κύματα.

Πίσω δῶθε κεῖθε μέσ' στῇ ρεμματιά σπιτάκια σκαρφαλώνουν παστρικά, λευκά, νανοφυῆ* σπίτια χωρικῶν, σπιτάκια νησιώτικα μὲ παρθυράκια πράσινα, κεραμίδια κόκκινα, αὐλόγυρους μικροὺς, περιποιημένους καὶ φραχτίττες ἀγκαθιῶν καὶ γαρυφάλων φυλλαράκια καὶ λαχανικά. Ποῦ καὶ ποῦ περικονκλάδες καὶ κισσοὶ σκαρφαλώνοντες στοὺς τοίχους, βλέπουν ἀνοικτὰ τὴν θάλασσα τὴν ἄγρια καὶ τὴν ἀπέναντι στεριά. Καὶ γῦρο βουνάκια πεύκων εἰς τὰ ὅποια τὰ σπιτάκια ἀκουμποῦν στηρίζουν τὰ πλευρά των, προφυλάσσονται ἀπὸ τὸν ἄνεμον, σμιγμένα, στριμωγμένα, μὲ τοὺς στενοὺς των τοὺς δρομάκους, ἀλληλοζεσταίνονται.

Κι ἐπάνω στὴν σκαλίτσα - ἀποβάθρα σὰ βαρὺ, γιὰ τὴν μικρὴ αὐτὴ σανιδένια γεφυροῦλα, ὅπου δένουν τὰ παλαμάρια τοὺς οἱ τράτες καὶ ἀράζουν οἱ βαρκοῦλες, μαζωμένο τὸ χωριό: Παπᾶς μαυροφορῶν, λευκογένης καὶ μὲ ἀργυροῦς βοστρύχους*, ἀπλωμένους ἐπάνω εἰς τὸ μελανὸν ροῦχον, ὅπως μπροστὰ του εἰς τὸ κῦμα ὁ ἀφρός, ὅπως τριγύρω του τὸ χιόνι στὰ βουνά. Ξέσκεπος μὲ σταυρὸ εἰς τὸ δεξι, τὸ καλυμμαῖχι εἰς τὸ ἄλλο. Παλληκάρια ἀπὸ δῶ καὶ ἀπὸ κεῖ. Ζωνάρια. Βράκες. Κοῦκοι. Οἱ γυναῖκες πίσωθε μὲ χρωματιστὰ τσεμπερία, κεντητὰ πουκάμισα καὶ

κοντογούνια, πρόσωπα ροδισμένα, ἡ Ἑλλάδα τοῦ ἀγροῦ, τῆς θαλάσσης, τοῦ ὕρου, μυροβολοῦσεν ἀπὸ τὴν ἄλμην* καὶ ἀπὸ τὴν δρόσον τῆς αὐγῆς. Ἀχνα λαμπάδων τρέμουσα, παλλομένη, μισοσβύνουσα στὴν πνοὴν τὴν πρωϊνὴν. Φωναὶ παιδιῶν λεπταὶ καὶ δροσεραὶ, ψάλλουσαι ἄσμα ἥρεμον, βραδύ, ἐφαρπάζομενον καὶ σβῆνον:

Ἐν Ἰορδάνῃ βαπτιζομένου σου, Κύριε,
ἡ τῆς Τριάδος ἐφανερῶθη προσκύνησις.

Ἐτελείωσεν ὁ ψαλμὸς ὁ ἱερός. Ὁ γέρων παπᾶς ὕψωσε τὸ χέρι. Ὁ μέγας σταυρός, περιαχθεὶς* μὲ δύναμιν, διέγραψε κύκλον στὸν ἀέρα ἔπεσε στὴν θάλασσαν, κατεπόθη* ἀπ' αὐτήν, ἐξηφανίσθη εἰς τὸ βάθος τοῦ νεροῦ. Τὸ πνεῦμα ἐφύσησεν, ὁ πόντος ἐταράχθη ἐκ βαθέων.

Τέσσαρες ἡ πέντε παφλασμοὶ ἠκούσθησαν αἰφνίδιοι, τέσσαρα πέντε σώματα ἐξώρμησαν καὶ ἐβούτηξαν. Καὶ ὑπὸ τὸ κύμα τὰ κορμιά τῶν παλληκαριῶν πλέουν καὶ τινάσσονται, τὰ πόδια των λακτίζουν, οἱ βραχίονες ἐκτείνονται, ψάχνουν καὶ ζητοῦν. Ἐκτοπίζονται τὰ νερά καὶ συγκυκοῦν* τὸν βοῦρκον καὶ ἀνεγείρουν τὸν ἀφρόν. Ἐνας ἑξαφνα νοιώθει νὰ φεύγῃ κάτι ἀπὸ τὰ δάχτυλα. Τὸ ἀδράχνει, τὸ χουφτώνει καὶ ἐπιφαίνεται* Τρίτων* ὕψων τὴν χεῖρα καὶ προτείνει τὸν λαιμόν, περιρρεόμενος ἀπὸ τὸ σταλάζον ὕδωρ. Μὲ δυὸ ἀπλωτὲς ἔφαγε τὸ διάστημα, παρεμέρισε τὸ κύμα, ἔφθασε στὴν σκαλούλα, ὠρθώθη ὕψηλός καὶ ἐπιβάλλων, ὑπὸ τὸ ὄμμα τοῦ οὐρανοῦ, τοῦ πελάγους καὶ τοῦ πλήθους, ἔμπροσθεν τοῦ ἀκινήτου, ἀσκεποῦς καὶ καρδοκοῦντος* ἱερέως καὶ τοῦ ἐνεχείρισε τὸν μέλανα καὶ θαλασσοβρέκτον σταυρόν.

Ὁ λειτουργὸς ἀνέλαβε τὸ ὑποστάζον ξύλον, τὸ ἐσήκωσεν, ἐκαλύφθη ἐπισήμως καὶ τὸ ἔτεινε πρὸς τὸν πλησιέστερον ἀγρότην. Ἐκεῖνος ἔσκυψε ταπεινῶς καὶ μὲ κεφάλι ἀσκεπές, τὸ φέσι του στὸ χέρι, ἐκόλλησε τὰ χεῖλη του ἐπάνω, ἔπειτα ἐπὶ τῆς χειρὸς τοῦ ἱερέως τῆς δασείας. Κατόπιν ἀνηγέρθη, ἔκαμε τὸν σταυρόν του καὶ παρεμέρισε.

Ἄλλος τὸν διεδέχθη παρομοίως καὶ ἄλλος, ὅλο τὸ χωριό, γυναῖκες καὶ ἄντρες, εἰς μακρὰν—μακρὰν σειράν. Καὶ ὑπὸ τῶν κυμάτων τὰ ραντίσματα καὶ ὑπὸ τὴν ψυχάλαν τῶν συννέφων, εἰς τὸ κρύο τῆς αὐγῆς, ἡ παρέλασις βασιλεῦς καὶ συγκινεῖται καὶ θροεῖ καὶ ἐξελίσσεται, ἐτοῦτος διαδεχόμενος ἐκεῖνον, εἰς σταυροῦς, χαιρετισμούς, «βοήθειά σας», «χρόνια πολλά», «πάντα μὲ τὸ καλὸ», «ἡ εὐχὴ σου, Δέσποτα».

Τὸ νερὸ ἐδέχθη τὸ φέρον τὴν γαλήνην σύμβολον. Θὰ στερεώσῃ ὁ ὀρίζων. Κι ἐνῶ ἡ τελευταία χωρική φιλεῖ κοκκινίζουσα τοῦ γέροντος τὸ χέρι, δέκα — εἴκοσι βραχίονες ἔλυσαν ἐν ριπῇ τὰ παλαμάρια καὶ δυὸ πανιά, λευκότερα ἀπὸ τὸ κύμα, φρίσσοντα στοῦ ἀνέμου τὴν πνοήν, φεύγουν ἤδη ἐκεῖ κάτω πρὸς τὸν πόντον τὸν εὐρύν.

Περ.οδ. « Νέχ Ἑστία »

Μιχ. Μητσάκης

ΟΝΕΙΡΕΜΜΕΝΗ ΠΡΟΣΕΥΧΗ

Χριστέ μου, κράτα με μακριὰ ἀπ' τὶς κακίες τοῦ κόσμου.
Στὴ Φάτνη βρέφος, ὅσο ζῶ, νὰ σὲ λατρεύω δῶς' μου.
Κι ὅταν θὰ ρθῇ ἀπὸ Σὲ σταλτὸς ὁ Χάρος νὰ μέ πάρῃ,
κάμε σὰ βρέφος νὰ σταθῶ μπροστὰ στὴ θεία Σου χάρι.

Χριστέ μου, δῶς' μου στοὺς σεισμούς, στὶς τρικυμίες τοῦ κόσμου
πάντα νὰ στέκω ἀτράνταχος, καὶ νὰ εἶναι ὁ λογισμὸς μου
τὸ φῶς ἀπὸ τὸ μυστικὸ ποὺ χύνονταν ἀστέρι,
ὅταν γιὰ Σένα στὴ Βηθλεὲμ τοὺς Μάγους εἶχε φέρει.

Καὶ κάμε λόγια κι ἔργα μου σὰν τῶν ἀγρῶν τὰ κρίνα,
προφητικά, φεγγόβολα κάμε τα, σὰν ἐκεῖνα
τῆς νύχτας τῶν ἀπλῶν βοσκῶν. Γεννιόσουν καὶ γροικοῦσαν
τοὺς οὐρανούς ὀλάνοιχτους, ποὺ Σὲ δοξολογοῦσαν.

« Περάσματα καὶ Χαιρετισμοὶ », σ. 83

Κωστῆς Παλαμᾶς

« Τ Η Ι Υ Π Ε Ρ Μ Α Χ Ω : »

Ἐγνώρισα χθές, ἐπάνω στοὺς φλεγομένους λόφους τῆς μάχης, ἓνα λοχαγὸ ἱερέα. Παπᾶς μὲ χακί, ὁμορφάνθρωπος, ψηλός, λυγερός, νέος, μὲ γένεια κατὰμαυρα, ποὺ τοῦ 'πεφταν κυματιστὰ στὸ στήθος, συνέχιζε, στὸν εἰκοστὸν αἰῶνα, τὴν παράδοσιν τῶν ἀγωνιστῶν ἱερέων τοῦ Εἰκο-

σιένα. Ἄν δὲν ἦταν ἀπηγορευμένο ν' ἀναφέρωμε ἄτομα — καὶ πολὺ σωστά, γιατί, σ' αὐτὸν τὸν πόλεμο καὶ τὸ τελευταῖο στρατιωτάκι μας εἶναι ἥρωες—θ' ἀνέφερα τ' ὄνομά του, γιὰ νὰ ἀναγραφῇ μαζί με τοὺς ἀθανάτους τῆς νέας ἐποποιίας.

Ἄλλὰ τί πειράζει, ποὺ τὸν μνημονεύω ἀνώνυμα; Αὐτὸς δὲν εἶναι πρόσωπο, εἶναι σύμβολο. Ἔτσι ἀκριβῶς τὸν βλέπουν καὶ τὰ φανταράκια μας: σὰν σύμβολο τῆς πίστεως καὶ τῆς ὀρθοδοξίας, σὰν ἐνσάρκωσι τοῦ δεσμοῦ τῶν θείων δυνάμεων μετὰ τὸ μαχόμενο στράτευμα. Ὅταν τὰ φανταράκια τὸν βλέπουν ἀνάμεσά τους, στὴν πρώτη γραμμὴ—γιατί εἶναι ἓνας παπᾶς παλληκαρᾶς—μετὰ τὸ σταυρὸ στὸ χέρι, νομίζεις πὼς παίρνουν καινούργιον ἀέρα.

—Ἐλα, πάτερ!... τοῦ φωνάζουν. Εὐλόγα τὴ λόγχη μας!...

Τὸ κύρος του εἶναι τεράστιο σ' αὐτὸ τὸ τμήμα. Γιατί δὲν μάχεται μόνο, προφητεύει καὶ τὴν ἔκβασι, ποὺ θὰ ᾿χη κάθε φορὰ ἡ ἐπιχειρήσι! Παπαφλέσσας μαζί καὶ Γέρος τοῦ Μωριᾶ, ὄνειροπλάστης καὶ ὄνειροκρίτης, ἔχει πάντα στὴν τσάντα ἐκστρατείας, ποὺ κρέμεται στὸ πλευρὸ του, καὶ ἀπὸ ἓνα χρησμὸ:

— Εἶδα στὸν ὕπνο μου, παιδιά, τὴν Παναγιά τῆς Τήνου! Καὶ εἶδα πὼς ἔγραφε στὸν οὐρανό, με γράμματα φωτιᾶς, αὐτὰ τὰ λόγια: «Σὲ δυὸ μέρες». Καὶ σᾶς λέω, ὅτι σὲ δυὸ μέρες θὰ πάrouμε κι αὐτὰ τὰ ὑψώματα ἐκεῖ κάτω!

Οἱ χρησμοὶ αὐτοί, ποὺ πηγάζουν ἀπὸ μιὰ δυνατὴ διαίσθησι κι ἀπὸ μιὰ φυσικὴ στρατιωτικὴ ἀντίληψι, βγαίνουν, σχεδὸν πάντα, ἀληθινοί. Φαντάζεστε, λοιπόν, πόσους πιστοὺς ἔχει γύρῳ του αὐτὸ τὸ νεώτερο μαντεῖο τῶν Δελφῶν:

— Τί λέει ἡ Παναγίτσα σήμερα, πάτερ;... ρωτοῦν τὰ φανταράκια μας κάθε πρωτῆ.

Καὶ ἡ Παναγίτσα ἔχει, σχεδὸν κάθε φορὰ, ἀπὸ μιὰ εὐχάριστη πρόβλεψι....

Ἄλλ' αὐτὸ ποὺ δὲν θὰ ξεχάσω ποτὲ στὴ ζωὴ μου, εἶναι ἡ πρώτη στιγμή, ποὺ τὸν ἀπάντησα: Ἀπόγευμα μετὰ τὴν ὀμίχλη ποτισμένη ἀπὸ τὰ μενεξεδιά φῶτα τοῦ δειλινοῦ, σὲ μιὰν ἀτμόσφαιρα γλυκειά, εἰρηνικὴ καὶ ὑποβλητικὴ, ὅπως τοῦ περίφημου «Εὐαγγελισμοῦ» τοῦ Παρθένου* αὐτὸς ἱεουργοῦσε ἐπάνω σ' ἓνα ὕψωμα, ποὺ μόλις εἶχε καταληφθῇ. Δοξολογοῦσε γιὰ τὴ νίκη, με θυμίαμα τοὺς καπνοὺς τῆς μπαρούτης καὶ μετὰ τὴν ὑπόκρουσι τῶν πυροβόλων, ποὺ τράνταζαν τοὺς ἀντικρυνοὺς

λόφους. Είχε περάσει τὸ χρυσοκέντητο πετραχήλι του. Καί, γύρῳ του, τὰ φανταράκια παρακολουθοῦσαν τὶς δεήσεις του, ὑπογραμμίζοντας τὶς φράσεις του μὲ ὁμαδικὰ «Κύριε ἐλέησον !»...

— Ὅταν πιά ὁ παπᾶς τελείωσε, ἐφώναξε στὰ στρατιωτάκια μας:

— Τώρα, παιδιά, θὰ ψάλουμε ὅλοι μαζί, «Τῇ Ὑπερμάχῳ Στρατηγῷ τὰ νικητήρια» νὰ εὐχαριστήσουμε τὴν Παναγιά τῆς Τήνου !...

Καὶ μιὰ ρωμαλέα ὁμαδική φωνὴ ἄρχισε τότε νὰ ὑψῶνῃ, μέσα στὸν ἀχανῆ ναὸ τῆς φύσεως, τυλιγμένη στὴν ὁμίχλη, τὸν ὕμνο στὴν Παρθένο. Ὁ παπᾶς ἐφάνταζε σὰν ἄλλος Μωϋσῆς στὸ ὄρος Σινᾶ. Καὶ τὰ φανταράκια* γύρο, ποὺ ἀντιλαλοῦσαν τὸν ψαλμὸ τῶν παλληκαριῶν, σὰν νὰ φερναν τὴν μακρυνὴν ἡχὴ τῶν πιὸ δοξασμένων ἡμερῶν τοῦ Βυζαντίου..

Ἐφημερίς «Ἑστία» 7/11/1950

Σπύρος Μελλάς

ΑΝΑΣΤΑΣΙ ΣΤΗΝ ΑΓΙ' ΑΝΑΣΤΑΣΑ

...Ὁ Γιάννης ὁ Κούτρης δὲν ἤθελε μόνον νὰ ἐορτάσῃ μὲ τοὺς συνομεῖς* του χωριστὰ τὴν Ἀνάστασιν εἰς τὸ κατὰμερὸν του, ἀλλ' ἐπεθύμει καὶ νὰ τελεσθῇ ἡ Ἀνάστασις αὕτη ὅχι εἰς ἄλλην ἐκκλησίαν, ἀλλ' ὠρισμένως εἰς τὴν Ἀγί' Ἀναστασά. Ἀφοῦ τὸ πάλαι* ἦτο ἐκκλησία, ἀφοῦ ὁ χώρος οὗτος ἦτο καθιερωμένος εἰς λατρείαν Χριστοῦ, διατὶ τάχα νὰ μὴ λειτουργῇται; Μάτην ὁ παπ' Ἀγγελῆς ἐξώδευεν ὅλην τὴν ὀλίγην μάθησίν του καὶ τὴν ἔμφυτον λογικὴν του διὰ νὰ τὸν πείσῃ ὅτι ἐζήτει παράλογα. Ὁ αἰπόλος* ἔμεινε ἀμετάπειστος.

— Πῶς θὰ λειτουργήσω, βλοημένε, σὲ ξεσκέπαστο μέρος; τοῦ ἔλεγεν ὁ ἱερεὺς. Εἶδες ποτὲ σου λειτουργία ἀπὸ κάτ' ἀπ' τ' ἀστέρια;

— Καὶ ἡ Ἀνάστασι δὲν ψάλλεται παντοῦ σὲ ξεσκέπαστο; ἀντέλεγεν ὁ βοσκός* ἔχουν, ἄς ποῦμε, ἐκκλησιᾶς καλοχτισμένες μὲ πλάκες καὶ μὲ κεραμίδια καὶ βγαίνουν, ἀπ' τὴν ἐκκλησιά ὅζω γιὰ νὰ κάμουν Ἀνάστασι κι ἡμεῖς πού δὲν ἔχουμε* ἐκκλησία, ἄς ποῦμε, δὲν μπορούμε, κατάλαβες, νὰ κάμουμε* Ἀνάστασι σ' ἓνα ξεσκέπαστο μέρος, πού ἦταν μιὰ φορὰ κι ἓναν καιρό, κατὰ πῶς λένε, ἐκκλησία;

Ὁ ἱερεὺς τὸν ἐκοίταξεν ἐν ἀμηχανίᾳ πρὸς στιγμὴν, εἶτα τὸ βλέμμα του ἐφωτίσθη, ὥς νὰ τοῦ ἦλθεν ἰδέα, καὶ εἶπε :

— Κάμουν 'Ανάστασι ὅζω ἀπ' τὶς ἐκκλησίες, ναί, μὰ λειτουργία ;...
Πῶς θὰ λειτουργήσουμε ;

— Ἀπάνω στὰ μάρμαρα, ποὺ ἦταν μιὰ φορὰ τὸ Ἱερὸν Βῆμα, ἄς ποῦμε.

— Μὰ δὲν εἶναι Ἀγία Τράπεζα ἐγκαινιασμένη.

— Τὸν παλιὸ καιρὸ, ποὺ τὴν εἶχαν κτίσει, κατὰλαβες, δὲν ἦταν;

— Τὸ πηδάλιο λέει, ὅταν βεβηλωθῇ μιὰ ἐκκλησία νὰ μὴ λειτουργεῖται, ἂν δὲν ξανακτισθῇ κι ἐγκαινιασθῇ πάλι.

Τέλος ὁ ἱερεὺς εὔρε μέσον τινὰ ὅρον καὶ τὸν ἀνεκοίνωσεν εἰς τὸν Γιάννην τὸν Κούτρην :

— Ἄς εἶναι, μπορούμε νὰ κάμωμε Ἀνάστασι στὴν Ἀγία Ἀναστασά, εἶπε, καὶ ἀμέσως παίρνετε ὅλοι τὰ πράγματά σας καὶ τὶς λαμπάδες σας ἀναμμένες, καὶ πηγαίνομεν κάτου στὴν Παναγία τῇ Δομῶν καὶ σὰς λειτουργῶ ἐκεῖ.

Ὁ Γιάννης ὁ Κούτρης ὑπεχώρησε, μὴ ἔχων ἄλλως νὰ πράξῃ.

Ὁ ἱερεὺς ἔβαλεν εὐλογητὸν εἰς τὸ ὑπαιθρον, φορέσας μαῦρον ἐπιτραχήλι καὶ ἤρχισε ν' ἀναγιγνώσκῃ τὴν παννυχίδα* καὶ τὸ «Κύματι θαλάσσης...», ὅλα διαβαστά. Εἶτα, ἀνάψας ἐντὸς τοῦ θυμιατοῦ μοσχολίβανον, ἐθυμίασε τοὺς παρεστώτας ὅλους καὶ ποιήσας ἀπόλυσιν, ἔβγαλε τὸ μαῦρον ἐπιτραχήλι, ἐφόρεσεν ἄλλο, ἰόχρουν* μεταξωτὸν καὶ λευκὸν φιλονίον* καὶ ἀνάψας λαμπάδα, στραφεὶς πρὸς τὸν λαόν, ἤρχισε νὰ ψάλλῃ μελωδικῶς τὸ «Δεῦτε λάβετε φῶς...». Μεθ' ὃ ἔψαλε τὴν «Ἀνάστασιν σου, Χριστὲ Σωτήρ». Καὶ ἀφοῦ ἤναψαν τὰς λαμπάδας ὅλοι, ἀνχνούς* τὸ εὐαγγέλιον καὶ δοξάσας τὴν Ἀγίαν Τριάδα, ἤρχισε μεγάλῃ καὶ βροντῶδει τῇ φωνῇ νὰ ψάλλῃ τὸ «Χριστὸς Ἀνέστη», ἀντιψάλλοντος καὶ τοῦ υἱοῦ του, παιδίου δωδεκαετοῦς, ὅστις τὸν εἶχε συνοδεύσει ὡς συλλεϊτουργὸς εἰς τὴν ἐκδρομὴν.

Ὁραία καὶ γλυκεῖα ἦτο ἡ σκηνὴ ἐντὸς τοῦ ἐρειπίου ἐκείνου τοῦ μεγαλομαρμαροῦ καὶ ἐπιβλητικοῦ εἰς τὴν ὄψιν, ἀγλαϊζομένου* ἀπὸ τὸ τρέμον, ὑπὸ τὴν πνοὴν τῆς αὔρας τῆς νυκτερινῆς, φῶς πεντήκοντα λαμπάδων, σκηνὴ φωτεινὴ καὶ σκιερὰ, διαυγὴς καὶ μυστηριώδης, ἐν μέσῳ γιγαντιαίων δρυῶν ὑψουσῶν ὑπερφάνως τοὺς εἰς διαδήματα* κορυφούμενους κραταιοὺς κλώνους, μὲ τὰ φρίσσοντα φύλλα μαρμαίροντα* ὡς χρυσᾶς φολίδας ὑπὸ τὴν λαμπηδόνα* τῶν πυρσῶν, μὲ σκιάς καὶ σκιερινὰ κενὰ ἐν μέσῳ τῶν κλάδων, ὅπου ἐφαντάζετο τις ἐλλοχεύοντα* ἄορατα πνεύματα, ὑπάρξαντα πάλαι ποτέ. Δρυάδες* καὶ Ὁρεστιάδες*,

ἐλευθέρως ἀνάσσουσαι* ἀνὰ τοὺς πυκνοὺς δρυμῶνας*, καὶ σήμερον μεταμορφωθεῖσαι εἰς νυκτερινὰ τελώνια* καὶ μὴ τολμῶσαι νὰ προβάλωσιν εἰς τὸ φῶς τῶν ἀναστασίμων λαμπάδων.

Ἐνῷ ὁ ἱερεὺς ἔλεγεν ὁμαλῇ τῇ φωνῇ τὰ εἰρηνικά καὶ ἡὔχετο ὑπὲρ τῆς «εὐσταθείας τῶν ἐκκλησιῶν, εὐφορίας τῶν καρπῶν τῆς γῆς κ.τ.λ.», ὅπισθεν τοῦ πρώτου πελωρίου κορμοῦ τῆς χιλιετοῦς δρυός, ὃν τρεῖς ἄνδρες συνάπτοντες τὰς ὀργυῖάς μόλις ἠδύναντο ν' ἀγκυλίᾳσωσιν, ἠκούετο βραχὺς διάλογος μεταξύ τριῶν ἡ τεσσάρων αἰπόλων*, ὧν ὁ πρῶτος, Γιάννης ὁ Κούτρης, ἔλυσεν ἀπαντῶν τὰς ἀπορίας τῶν ἄλλων.

Ἄλλ' ὁ διάλογος διεκόπη ὑπὸ τῆς φωνῆς τοῦ ἱερέως, ὅστις ἐν τῷ μεταξύ ἀπεδύθη τὰ ἄμφια καὶ ἔκραξεν εἰς τὸ ποίμνιόν του:

— Εἶστο' ἔτοιμοι; Πᾶμε!

Δύο τῶν αἰπόλων ἔσπευσαν νὰ φορτώσωσι τὰ ἱερά, ὥς καὶ τὰ καλάθια τῶν ποιμενίδων τὰ περικλείοντα ἑορτάσιμὰ τινα ἐφόδια εἰς πέντε ἢ ἑξ ὀνάρια, ὁ ἱερεὺς ἐπέβη εἰς τὸ ἔβδομον καὶ οἱ ἄλλοι πεζοί, οἱ μὲν κρατοῦντες τὰς λαμπάδας τῶν ἀναμμένας μὲ τὴν ἀριστεράν, προσπαθοῦντες μὲ τὴν δεξιάν νὰ σκεπάσωσι τὴν λαμπὴν ἀπὸ τῆς πνοῆς τῆς ἀπογείου αὔρας, οἱ δὲ ἀνάψαντες μικρὰ φαναράκια, χρήσιμα εἰς τοὺς αἰπόλους διὰ τοὺς νυκτερινοὺς ἐπαυλισμούς* καὶ τοὺς ἀμολγούς* τῶν αἰγῶν των, ἐξεκίνησαν κατερχόμενοι πρὸς βορρᾶν, εἴτα ἐστράφησαν ἀνατολικώτερον, βαίνοντες διὰ κακοτοπιᾶς, ἐφ' ἧς δὲν ἀντεῖχον ἄλλοι πόδες παρὰ τοὺς ἰδικούς των, ἐλαφρὰ πατοῦντες μὲ τὰ τσαρούχια τὰ περιβάλλοντα τοὺς εὐκινήτους πόδας των, βιάζοντες τὰ γαιῶδουράκια νὰ τρέχωσι, σύροντες μᾶλλον αὐτὰ εἰς τὸν δρόμον, τοποθετούμενοι ἐξ ἀριστερῶν ὥς ἑμψυχα δίκρανα*, πρὸς ὑποστήριξιν τῶν φορτωμένων ζυγίων εἰς τὰ κρημνωδέστερα μέρη. Δύο ἢ τρεῖς αὐτῶν, μὲ τὰς κάπας των, ἤρχοντο τελευταῖοι μετὰ συριγμῶν καὶ ἀκατανοήτων μονοσυλλάβων, ἄγοντες τὰ αἰπόλια* των, μὲ τὰ μικρὰ ἐρίφια διὰ χαριεστάτων σκιρτημάτων* τρέχοντα παρὰ τὰς μητέρας των βελάζοντα, ἐρωτηματικῶς, εἰς αἰ αἰγες ἀπήντων ἀορίστως, μὴ ἔχουσαι πῶς νὰ ἐξηγήσωσι τὴν ἀσυνήθη νυκτοπορίαν.

Ἡ σελήνη εἶχεν ἀνατεῖλει πρὸ τοῦ μεσονυκτίου καὶ ὁ δίσκος της ὑπέρυθρος ὀλίγον, ἐφαίνετο ὅπισθεν τῶν κορυφῶν ὑψηλῶν δένδρων, πότε δὲ ἐκρύπτετο, κατὰ τοὺς ἐλιγμούς τῆς πορείας, ὅπισθεν τοῦ βουνοῦ. Καὶ οἱ θάμνοι ἐσεύοντο πανταχοῦ, ὅθεν διέβαιναν ἡ πομπή, καὶ τὰ ἔντομα ἐξεγείροντο παράωρα ἐκ τοῦ ὕπνου των καὶ τινα μυιγάρια ἐξορμῶντα

ἐπέτων φαιδρῶς περὶ τὰς ἀνημμένας λαμπάδας, ὑποβοῶντα, καίοντα τὰς μικκύλας πτέρυγας τῶν ἢ καταστρέφοντα μετὰ τελευταίου βόμβου τὴν ἐφήμερον ὑπαρξίν τῶν εἰς τὴν πρόσψαυσιν τῆς φλογός. Τὰ νυκτοπούλια ἔφευγον φοβισμένα ἀπὸ σχοῖνον εἰς κόμαρον, ἀπὸ αἵμασιαν* εἰς δένδρον, προσθέτοντα τὸν ἐλαφρὸν θροῦν τῶν πτερύγων τῶν εἰς τὸ ἄβρὸν, ἐναρμόνιον φύσημα τῆς αὔρας τῆς ὀρθρίας καὶ ἡ ἀγραμπελιά ἡ χιονανθής, ἡ λευκάζουσα καὶ μυροβολοῦσα εἰς τοὺς φράκτας, λευχείμων* μυροφόρος ἐορτάζουσα τὴν Ἀνάστασιν, καὶ ὁ κισσὸς καὶ τὸ ἀγιόκλημα, πλόκαμοι τῆς Ἀνοιξεως, ἐξαπλούσης τὴν μυροβόλον κόμην τῆς ἀνὰ τοὺς ἀγρούς, διέχυνον ζωηροτέραν ἐν τῇ νυκτὶ τὴν εὐωδίαν τῶν εἰς τὸν ἀέρα. Καὶ ἡ ἀργυρὰ ἀμμόκονις τῶν ἄστρων ὠλιγόστευεν ἐπάνω, καθ' ὅσον ὑפוῦτο ἡ σελήνη καὶ ἡ ἀηδὼν ἠκούετο μινυρίζουσα* βαθιὰ εἰς τὸν μυχὸν τοῦ δάσους καὶ ὁ γκιώνης μὴ δυνάμενος νὰ διαγωνισθῇ πρὸς τὴν λιγυρὰν* ἀδελφὴν του, ἔπαυσε πρὸς καιρὸν τὸ θρηγῶδες ἄσμα του.

Εἶχον κατέλθει ἤδη πολὺ βαθιὰ, κάτω εἰς τὸ ρεῦμα, καὶ ἀντικρύ τῶν ἐβλεπον μακρὰν εἰς τὸ πέλαγος, κυανῇν ὀθόνην*, ἀμυδρῶς ἐπαργυρωμένην ἀπὸ τὰς ἀκτῖνας τῆς σελήνης. Ἦκούσθη δὲ μετ' ὀλίγον βαθὺς παφλασμός, ὡς χειμάρρου καταφερομένου μετὰ γδούπου ἀπὸ τῶν βράχων, κρότος συνεχῆς, ἰσχυρός, μονότονος. Ἦτο τὸ ρεῦμα τῆς Παναγίας τῆς Δομάν, ἀπὸ τῶν ὑδάτων τοῦ ὁποίου εἴκοσι νερόμυλοι ὑδρεύοντο τὸ πάλαι καὶ πολλαὶ ἑκατοντάδες στρέμματα κήπων μὲ κλιμακωτὰς αἵμασιὰς* ἐπιαίνοντο* ἀπὸ τὸ δροσερὸν νᾶμά* του. Ἐκεῖ ἀντικρὺ προέκυπτεν ἀπ' ἄκρας τῆς θαλάσσης τὸ παλαιὸν φρούριον, τὸ ὁποῖον ἦτο ποτὲ κατοικία ἀνθρώπων, πρὶν γίνῃ γλαυκῶν φωλεὰ καὶ γλάρων ὀρμητήριον. Εἰς τὸ ἀκένωτον ρεῦμα τῆς Παναγίας τῆς Δομάν ὠφείλετο ἡ εὐδοκίμησις πάσης φυτείας καὶ πάσης βλαστήσεως κατὰ τοὺς παλαιούς ἐκείνους χρόνους.

Ἦτο ἤδη ὡς δύο μετὰ τὰ μεσάνυχτα, ὅταν ὁ παπ' - Ἀγγελῆς καὶ οἱ αἰπόλοι του ἔφθασαν εἰς τὴν Παναγίαν τῆς Δομάν. Τὸ μικρὸν ἐξωκλήσιον ἦτο κτισμένον ὑπὸ συστάδα πελωρίων δένδρων, περιβαλλόμενον γραφικῶς ὑπ' αὐτῶν, σκεπαζόμενον φιλοστόργως ἀπὸ τοὺς κλώνους τῶν. Ὁ ναῖσκος ἦτο πενιχρός, ἀλλὰ διετηρεῖτο καὶ ἦτο λειτουργήσιμος. Ἦτο δὲ ἐν τῶν ὀλίγων ναϊδίων, ὅσα ἐσώζοντο ὀρθια ἀπὸ τῆς παλαιᾶς ἐπρχῆς. Γεῖτονες αὐτοῦ χαμηλότερα πρὸς τὴν θάλασσαν ἦσαν τὸ πάλαι ἐντὸς τῆς κοιλάδος τῆς συνεχομένης μεταξὺ δύο ἀκτῶν, πάμπολλοι ναῖσκοι, ἕως τέσσαρες δωδεκάδες. Οἱ πλεῖστοι ἦσαν σήμερον ἐρείπια. Ἡ

Παναγία τῆς Δομάν, ἀπλῇ ἀναπαράστασις τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς τοῦ Βυζαντίου καὶ περιβαλλομένη ὡς μὲ στέφανον ἀπὸ τὸν ἀειθαλῆ κόσμον τῶν πελωρίων δένδρων τῆς, ἴστατο ἀκόμη ὀρθή, κι ἐφαίνετο λέγουσα πρὸς τοὺς ἀδελφούς τῆς, ὅσοι εἶχον γονατίσει, καταβληθέντες ἀπὸ τὸν κάματον τῆς διὰ τῶσων αἰώνων πορείας : « Παρηγορηθῆτε, σᾶς ἀντιπροσωπεύω ἐγώ ! ».

Ἐν ριπῇ* ὀφθαλμοῦ ἐφωταγωγῆθη τὸ παρεκκλήσιον καὶ αἱ ποιμενίδες ἦναψαν πάμπολλα κηρία εἰς τὰ δύο μανουάλια καὶ ἀνάψασαι πῦρ εἰς τὸ ὑπῆνεμον ἔξω τῆς θύρας στήσασαι μεγάλην χύτραν, παρεσκευάζον τὴν σούπαν. Καὶ ὁ ἱερεὺς, λαβὼν καιρόν*, ἐφόρεσεν ὅλην τὴν ἱερατικὴν στολὴν του, καὶ ὁ υἱὸς του ὁ συλλειτουργος, ἔψαλλε τὸν κανόνα.

Ὁ Γιάννης ὁ Κούτρης, πραγματοποιήσας τὸ ὕπνιον του, τοῦ νὰ παρίσταται εἰς τὴν ἐκκλησίαν ὡς ἐπίτροπος, ἐπεστάτει εἰς τὸ ἀναμμα καὶ σβύσιμον τῶν κηρίων, πατῶν αὐτὰ ἐνίοτε μὲ τὸ τσαροῦχί του, μιμούμενος τὸν ἐξάδελφόν του, τὸν Γιάννην τὸν Λαδίκαν, καὶ ὅστις ἴστατο δεξιόθεν εἰς τὸν χορόν, ὡς προεστῶς μὲ τόσῃ σοβαρότητα, ὥστε βλέπων τις αὐτὸν θὰ τὸν ἐνόμιζε ψάλτην, ἐξ ἰδιοτροπίας σιωπῶντα.

Περὶ τὸ λυκαυγὲς* ἔληξεν ἡ λειτουργία καὶ ὁ οὐρανὸς πορφυρίζων ἐκεῖ πρὸς ἀνατολὰς ἔσμιγε μὲ τὴν θάλασσαν κυανῇ ἀπλουμένῃν κάτω, ἡ δὲ σελήνη ὠχρίασε καὶ τὰ ὀλίγα ἄστρα ἀνὰ ἓν ἔσβυναν τρέμοντα εἰς τὸν αἰθέρα. Καὶ ἡ Ἡὼς* ἀνέτειλε μὲ ὅλην τὴν πορφυρὰν αἵγλην*, καλλωπίζουσα μὲ γλυκὺ ἐρύθημα βουνά, κοιλάδας, δάση. Ἐφάνη δὲ τότε, ἀποβαλοῦσα* τὴν μυστηριώδη τῆς νυκτὸς περιβολήν, ἐν ὅλῃ τῇ καλλονῇ τῆς, ἡ μαγευτικὴ θέσις τῆς Παναγίας Δομάν. Δεξιὰ τὸ ὑψηλὸν βραχῶδες καὶ τεμνόμενον* ἀπὸ εὐθαλεῖς* χαράδρας βουνόν, τὸ ἀπολλῆγον εἰς τὴν κρημνῶδη ἀκτὴν τοῦ Κουρούπη. Ἀριστερὰ λόφοι, κοιλάδες καὶ δάση γραφικῶς ἐναλλάσσονται εἰς τὸ βλέμμα. Ἀντικρὺ ὁ γυμνὸς καὶ ἄγριον μεγαλεῖον ἀποπνέων βράχος τοῦ Κάστρου, μὲ τὰ δύο πρὸ αὐτοῦ πετρώδη νησίδια καὶ πέραν πέλαγος ἀχανές, φωσφορίζον εἰς τὰς πρῶτας ἀκτῖνας τοῦ ὑποφώσκοντος* ἡλίου.

Εἰς τὸ βάθος δὲ τοῦ ὀρίζοντος, πρὸς βορρᾶν ἡ Χαλκιδικὴ μὲ τοὺς τρεῖς λαίμους τῆς, ὑπὲρ οὓς ἐξέχει ὡς βαθμὶς κεραυνωθεΐσης τιτανεῖου κλίμακος πρὸς ἀνάβασιν εἰς τὸν οὐρανόν, ὁ λευκόφαιος κῶνος τοῦ Ἄθω μὲ τὴν κορυφὴν εἰς τὰ σύννεφα. πρὸς δυσμὰς τὸ Πήλιον μὲ τὰς ἀναριθμήτους κοιλάδας του καὶ μὲ τὴν θεσπεσίαν του βλάστησιν, καὶ πέραν αὐτοῦ ἡ κορυφὴ τοῦ Κισσάβου, ὡς κεφαλὴ ἐμπηγμένη ἐπὶ κορμοῦ ξέ-

νου. Καὶ τὸ ρεῦμα τῆς Παναγίας Δομᾶν δὲν κατεφέρετο πλέον ὥς πρὶν μετὰ βαθέος παφλασμοῦ εἰς τὴν βραχὴν κοιλιάδα, ἀλλ' ἄμα τῇ ἀνατολῇ τῆς ἡμέρας τὸ νερὸν ἔρρεε μορμυρίζον, μαλακῶς κυλιόμενον ἐπάνω εἰς τὰ βρύα καὶ εἰς τὰ ἀγριοσέλινα, διότι ἐξύπνησαν τῆς ἡμέρας οἱ πολλοὶ καὶ προσφιλεῖς κρότοι.

Τέλος ἐφάνη τοῦ ἡλίου ἡ πρώτη ἀκτὺς καὶ ἀνέθορεν * ἀπὸ τῆς θαλάσσης μία πυρίνη, παμφαῆς * γραμμὴ τοῦ πανεκλάμπρου φωστῆρος*. Καὶ τὴν ἰδίαν στιγμὴν ἠκούσθη πρώτη μεγάλη καὶ ἐπιβλητικὴ φωνή, ὁ κλαγγασμὸς * τοῦ ἀετοῦ, χαιρετίσαντος τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου ἐπάνω εἰς τὸ βουνόν, ἀπὸ τῆς ἀφθάστου καὶ ἀπατήτου ἐπὶ τῶν ἀπορρώγων * βράχων καλιᾶς * του. Καὶ δευτέρα χαιρετιστήριος φωνὴ ἠκούσθη ὁ κακ-καβισμὸς * τοῦ ἱέρακος, ὁ κρωγμὸς * τοῦ ἱέρακος ἐπάνω εἰς τὸ βουνόν, εἰς μίαν ὑψηλὴν χαράδραν τοῦ ἱλιγγιώδους βουνοῦ τοῦ Κουρούπη, ἐκεῖ ἐπάνω. Καὶ τρίτη φωνὴ κλιμακῆδὸν ἐχαιρέτισε τὸ παμφαῆς ἄστρον τῆς ἡμέρας, ὁ τιτυβισμὸς * τῆς πέρδικος καὶ τῆς τρυγόνος εἰς τὸ μεσοῦ-ψές * τῆς κοιλάδος.

Καὶ τελευταία ἀμέσως ἐχαιρέτισε διὰ τοῦ μινυρισμοῦ * τῆς τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου ἡ γλυκεῖα χελιδών, ἡ ἐπανευροῦσα, καὶ ἐφέτος, τὴν φωλεάν τῆς ἄθικτον εἰς τὰ ἱερὰ σκηνώματα *, εἰς τὸν οἶκον τοῦ Κυρίου, ὡς καὶ εἰς τὰ καλύβια τῶν χωρικῶν καὶ εἰς τὰς οἰκίας τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν τῆς πόλεως. Τότε καὶ τὰ κατσικάκια, αἰσθανθέντα τὸ θάλλπος * τῆς ἡμέρας, ἤρχισαν τὰ σκιρτήματά των, εὐφραίνόμενα εἰς τὴν ἐπαφὴν τοῦ χόρτου, προσπαίζοντα περὶ τὰς μητέρας των, ὑποβάλλοντα τὸ μικ-κύλον * ρύγχος εἰς τὸν μαστὸν - καὶ δὲν ἤξευρον ὅτι ἡ λεπίς τοῦ σφαγέως ἔστιλβε * καὶ αὐτὴ πρὸς τὸν ἀνατέλλοντα ἥλιον.

Ἐκεῖ ὑπὸ τὰ ὑψηλὰ δένδρα, τῶν ὁποίων οἱ κλώνοι μὲ βόμβυκας καὶ μὲ θυσάνους τριχοειδῶν φύλλων κοσμούμενοι, ἐσεῖοντο ὑπὸ τῆς πρωϊνῆς αὔρας, ἄνω τοῦ ρεύματος, τοῦ κυλίντος μετὰ ψιθύρου τὸ διαυγές νᾶμά του κάτω εἰς τὴν κοιλιάδα, ἐκάθησαν ἡδονικῶς ὅλοι οἱ βοσκοὶ μὲ τὰς ποιμενίδας καὶ τὰς βοσκοπούλας των, στρώσαντες ἀφθόνους πτέρεις καὶ παχείας φυλλάδας καὶ ἤρχισαν νὰ διαμελίζωσι τὰ εὐωδιάζοντα ἐπὶ τῆς σούβλας ἀρνία καὶ τὰ ἐρίφια.

Ἐφαγον καὶ ὑψράνθησαν ὅλοι καὶ ἀφ' οὗ ὁ παπ' Ἀγγελῆς ἠυλόγησε τὴν φλόσκαν *, τὴν μετεβίβασεν, ὑπόχλωρον ἀκόμη, δι' ἐρυθρὰς δερματίνης λωρίδος κρατουμένην, κλώζουσιν * καὶ φυσῶσαν ἀκαταλήπτους ἥχους ἔνδοθεν, εἰς χεῖρας τοῦ ἐκ δεξιῶν του καθημένου προεστῶτος τῆς

ομάδος, τοῦ Γεώργη τ' Παναγιώτ', ὅστις, ἐγερθεὶς, προσηγόρευσε διὰ μακρῶν τὴν ὁμήγυριν :

— Κ' στὸς Ἀνέστ' βρὲ παιδιά ! Ἀληθ' νὸς οὐ Κύριους ! Ζῆ κι βασιλεύει ! Γειά σας ! Καλὴ καρδιά ! Καλὴ γερουσύνη ὅλοι μας ! Χρόνους πολλούς ! Πολλὰ τὰ ἔτ' παπᾶ μ' ! Νὰ χαίρηση τὸ πετραχήλι σ'.

« Τὰ Ἀπαντα » τ. Γ' σ. 332

Ἀλέξ. Παπαδιαμάντης

Ι Γ Ν Α Τ Ι Ο Σ

Ἐσὺ ἦσουν ἀπ' τ' ἀθῶα τὰ βρέφη τὸ ἓνα,
ποὺ ἐπῆρεν ὁ Ἰησοῦς στήν ἀγκαλιά Του
κ' εἶπε μὲ τὴ γλυκύτατη λαλιά Του :
« Ἀφῆστε τὰ παιδιά νάρθοῦν σ' ἐμένα. »

Κ' ἡ ἀνάσα Του, ἡ εὐωδιασμένη ἀπ' ὅλα
τ' ἄνθη τὰ μυστικά τοῦ παραδείσου,
ἔσμιξεν ἀπαλὰ μὲ τὴ δική σου,
ποὺ γάλα μητρικὸν ἐμοσχοβόλα.

Κι ἐπέθανε κι ἐτάφη κι ἀνεστήθη
παντοτεινὸς κι ἀθάνατος Ἐκεῖνος,
κι ἀμάραντος καὶ παραδείσιος κρίνος
ἄνθισε ἡ πίστι στὰ δικά σου στήθη.

Κι ἔφεραν χρόνοι δίσεχτοι καὶ μαῦροι
τοῦ Τριᾶνου τὸ δόγμα: «Ὅποιος πιστεύει
στὸν Ναζωραῖο, ἢ στὸ σταυρὸ θ' ἀνέβη
ἢ θάνατο μαρτυρικὸ θὲ νᾶβῃ.

Τὴν ψυχοφθόρα νίκη τῶν εἰδώλων
ἡ Ρώμη καὶ οἱ Ρωμαῖοι πανηγυρίζουν,
τὰ βάρβαρα τοῦ Ἱπποδρόμου πλημμυρίζουν,
ζωγραφιστὴ ἡ χαρὰ στήν ὄψι ὅλων.

Ἄτρομα ἐσὺ στὸ στίβο γονατίζεις
 κι ἀδάκρυτα: Ἰησοῦ, δέξου με πάλι
 στὴ θεία καὶ πολυπόθητην ἀγκάλη,
 Σὺ πού τὸν θάνατον ἀθανατίζεις.

Καὶ νά, ἀπ' τὴν κρύπτη πέρα ἓνα λιοντάρι
 προβάλλει ἀγριεμμένο. Ὅλων τὰ μάτια
 πέφτουν σὲ σένα, γιὰ νὰ δοῦν κομμάτια
 τὶς σάρκες σου. Μὰ τότε—ὦ θεία χάρι !—

σὰν ὄνειρο σοῦ ἐφάνηκε πὼς εἶδες,
 ὅτι ἦσουν βρέφος· ἡ ὄψι τοῦ θηρίου
 τὴν ὁμορφιὰ εἶχε πάρει τοῦ Κυρίου
 κι οἱ φλόγες τῶν ματιῶν του θεῖες ἀχτῖδες.

Κι οὐτ' ἄκουσες τὸ βρῦχος * οὔτε ἀκόμα
 τὰ γέλια τοῦ ὄχλου καὶ τ' ἀλάλαγμά του,
 κι οὐτ' ἐνοιωσες τοῦ αἱματηροῦ θανάτου
 τοὺς σπαραγμοὺς στοῦ λιονταριοῦ τὸ στόμα.

« Ἐσπερινὸς »

Ἰωάννης Πολέμης

Η ΜΟΝΗ ΞΗΡΟΠΟΤΑΜΟΥ

Πρῶτος κτίτωρ * τῆς ὠραίας Μονῆς Ξηροποτάμου τοῦ Ἁγίου Ὁ-
 ρους ἀναφέρεται ἡ Βασίλισσα Πουλχερία, ἀδελφὴ Θεοδοσίου * τοῦ μι-
 κροῦ. Ἀλλὰ κατόπιν ἐρημωθεῖσαν τελείως ὑπὸ βαρβαρικῶν ἐπιδρομῶν
 ἀνεκαίνισεν αὐτήν, τὸν 9ον αἰῶνα, ὁ βασιλόπαις Παῦλος, δαπάναις τοῦ
 ἀδελφοῦ του βασιλέως Ρωμανοῦ *.

Εἶναι μία ἀπὸ τὰς ὠραιότερας ἐλληνικὰς μονάς, κειμένη ἐπὶ ἐνὸς
 χλοερωτάτου ὁροπεδίου, καταφύτου ἐξ ἡμέρων καὶ ἀγρίων δένδρων.
 Ἐκεῖ ἡ πόα * τὴν ἀνοιξιν μέχρι καὶ τοῦ Αὐγούστου πρασινοβολοῦσα εὐω-
 διάζει ἀπὸ ὅλας τὰς πλέον λεπτὰς εὐωδίας τῶν ἀγρίων ἀνθέων, ὅπου ἀ-
 πλοῦνται γῦρο γῦρο, ὥσάν ἓνας πανεύμορφος συμυρναϊκὸς τάπη. Ἄνω
 τῆς ἀκτῆς τῶν δυτικῶν παραλίων τῆς Ἱερᾶς Χερσονήσου, ἐγγὺς δὲ τῆς
 Δάφνης, τοῦ κεντρικοῦ λιμένος τῆς Χώρας, ἐξανοίγει ἐκεῖθεν ἓνα θαυμα-

τικὸν πανόραμα, μὲ τὰ γλαυκὰ * ὕδατα τοῦ Σιγγιτικοῦ κόλπου, προχωροῦντος μέχρις τῆς ὠραίας τοῦ Ρωσικοῦ μοναστηρίου σκῆτης, τῆς Θηβαΐδος, μὲ τὰ καταπράσινα βουναλάκια τῆς Συκιᾶς καὶ μὲ τὰ γλαυκὰ πλαισιώματα τῶν Βορείων Σποράδων. Κατὰ τὰς πρωϊνὰς ὥρας μάλιστα, ὅτε ὁ ἥλιος εἶναι ὀπισθεν τῶν βουνῶν ἀκόμη, μετὰ τὴν θεϊαν λειτουργίαν, νὰ κάθεται κανεὶς εἰς τοὺς ἐξώστους καὶ τὰς ἀπλωταρίας τῶν προηγουμένων, ἢ εἰς τὸ εὐρύτατον προαύλιον, ἔξω, καὶ νὰ ἀναπνέῃ τὴν εὐωδίαν ἐκείνην τὴν ἀχόρταστον τοῦ δάσους, ἡνωμένην μὲ τῶν θαλασσίων ἀνέμων τὰ μύρα — εἶναι μία ἀπόλαυσις ὑπερτέρα πάσης δυνατῆς περιγραφῆς. Εἶναι μεγαλεῖον ὄντως, ἓν ἐκ τῶν ὠραιότερων θαυμάτων τῆς Δημιουργίας.

Ἔνεκα διαφόρων πυρκαϊῶν, ποὺ δὲν ἀπολείπουν δυστυχῶς, ἡ Μονὴ ἀνακαινισθεῖσα πολλάκις, φαίνεται νῦν ὡς νεόκτιστος, ἰδίως τὸ ὠραιότατον μὲ τὰ λευκὰ του μάρμαρα Καθολικόν *, ἀφιερωμένον εἰς μνήμην τῶν Τεσσαράκοντα Μαρτύρων. Ἐπὶ τοῦ ὑπερθύρου τῶν Βασιλικῶν πυλῶν τοῦ Ναοῦ ὑπάρχει γεγλυμμένον ἐπὶ μαρμαρίνης πλακὸς τὸ ἐξῆς ἔμμετρον σημείωμα, ἐξιστοροῦν ἐν συντομίᾳ τὰ περὶ τῆς κτίσεως τῆς Μονῆς :

Ἡ Πουλχερία βασιλὶς θυγάτηρ Ἀρκαδίου
τὴν ἱερὰν αὐτὴν Μονὴν ἔκτισ' ἐκ θεμελίου.
Δεύτερον δὲ ὁ Ρωμανὸς ὁ μόνος Κωνσταντίνος
τοῦ σοφοῦ Λέοντος υἱὸς θεοστεφὴς ἐκεῖνος.
Τρίτον παρὰ τῶν ἐν αὐτῇ πατέρων ἀνεκτίσθη.
Τέταρτον πάλιν παρ' αὐτῶν συνάξει Καισαρίου
ἐκ διαφόρων τόπων γῆς, συνάρσει τοῦ Κυρίου,
συνοδοιόροισιν ἔχοντες τὸ Τίμιον τὸ Εὐλον,
τὸ ἱερὸν ἀνάθημα τοῦ Ρωμανοῦ, ὡς δῆλον,
Ἀνθίμου σκευοφύλακος καὶ τῇ ἐπιστασίᾳ
Ἱεροθέου, ὄντος δὲ ἐν τῇ ἡγουμενίᾳ,
συμπολιτῶν καὶ τῶν τριῶν ὄντων ἐκ τῶν Σκοπέλων
ὁ γὰρ Θεός, δι' οὗ τὸ πᾶν, οὕτως ἐφάνη θέλων.
Ἀπὸ Χριστοῦ Γεννήσεως χρόνους εἰς τοὺς χιλίους
ἐξήκοντα καὶ τρεῖς ὁμοῦ ἐπὶ ἑπτακοσίους.

Τὸ Καθολικὸν μετὰ τὴν πυρπόλησίν του ἀνεκαινίσθη διὰ νέας ἀρχιτεκτονικῆς, μὲ μάρμαρα ὠραῖα καὶ τέμπλον μαρμαρίνον. Ὁ νάρθηξ *

εἶναι ἀπλοῦς καὶ ὄχι διπλοῦς, ὡς ἐν τοῖς ἀρχαίοις ναοῖς, ἀλλὰ μέγας καὶ ἀπαστρέπτων. Ἡ ζωγραφικὴ τοῦ εἶναι πολυσύνθετος καὶ πολυπρόσωπος, θαυμαστὴ ἐν τῇ συλλήψει, ἐκ τῶν ὠραιότερων παραστάσεων τῆς Παλαιᾶς καὶ Νέας Διαθήκης, ὡς ἡ ἁμαρτία τοῦ Δαβὶδ, ἡ παράστασις τοῦ φόνου τοῦ Ἀβεσσαλώμ *, ἡ ἁμαρτία τοῦ Ἀδὰμ καὶ τῆς Εὕας, μία ἄλλη θαυμαστὴ παράστασις ἐξηγμένη ἐκ τοῦ ρητοῦ : « Ἀπόστρεψον τοὺς ὀφθαλμούς μου τοῦ μὴ ἰδεῖν ματαιότητα », καὶ ἄλλαι πολλαί, μαρτυροῦσαι περὶ τῆς ζωηρᾶς φαντασίας τοῦ ζωγράφου αὐτοῦ τοῦ 1780.

Ἐξω τοῦ Ναοῦ, εἰς τὴν ἀριστερὰν γωνίαν, ὑπάρχει ἐντετοιχισμένον ἀνάγλυφον μαρμαρίνον, παριστάνον τὸν Μεγαλομάρτυρα Δημήτριον, ὄρθιον, μετὰ χιτῶνος ποδήρους καὶ βαστάζοντα τὸν Σταυρόν. Εἶναι μαῦρον τὸ ἔκτυπον αὐτὸ ὡς ἀπὸ πυρκαϊᾶς διασωθὲν καὶ τεθραυσμένον, ἀλλ' ὠραιότατον. Αἱ πτυχαὶ τοῦ χιτῶνος καλλιτεχνικαί, τὸ δὲ ἱμάτιον εἶναι ἐγκομβωμένον ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ ὤμου, καταπίπτον ὅπισθεν ὅλον, ὡς οἱ μανδύαι τῶν Ἐκκλησιαστικῶν τοῦ Ἀγίου Ὁρους, τῶν ἐκτελούντων τὰς διαφόρους ὑπηρεσίας των κατὰ τὰς ἀκολουθίας.

Πέριξ προφυλάσσεται ὑπὸ μαρμαρίνου πλαισίου κομποτάτου, φέροντος γεγλυμμένα ρόδα. Ἐν τῇ κορυφῇ τοῦ πλαισίου ὑπάρχει γεγλυμμένος ὁ Σταυραετός.

« Μέ τοῦ Βοριά τὰ Κύματα », Δ σ. 133-7.

Ἄλεξ. Μωραΐτιδης

ΛΟΓΟΣ ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΟΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟΝ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ ΜΑΡΙΑΣ

Ὁ κατωτέρω λόγος ἐξεφωνήθη τὴν ἡμέραν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τοῦ ἔτους 1688 εἰς τὸν Ἑλληνικὸν ναὸν τῆς Βενετίας.

Χαῖρε θεόνυμφε Μαριάμ, πορφυρογέννητε * Βασίλισσα τῶν Ἀγγέλων. Χαῖρε ἀργυροχρυσόχροε κρίνε τῆς καθαρότητος. Χαῖρε εὐανθέστατε Παράδεισε μακαρίων ἡδονῶν. Χαῖρε ἐσύ, ὅπου ὡς βασιλικὸν βλάστημα ἐκ τῆς ρίζης τοῦ Ἰεσοῦ * γεγεννημένη, πρῶτα εἶδες τὸ φῶς τῆς μακαριότητος, παρὰ ἐκεῖνο τοῦ Ἡλίου, πρῶτα ἐστάθης πολίτισσα τοῦ Οὐρανοῦ μετὰ τὴν ψυχὴν, παρὰ τῆς γῆς μετὰ τὸ σῶμα· πρῶτα θυγατέρα τοῦ προαιωνίου Πατρὸς, παρὰ τοῦ Ἰωακείμ καὶ τῆς Ἀννης· καὶ πρὶν παρὰ νὰ πατήσῃς τὴν γῆν, ἐκαταπάτησες τὴν κεφαλὴν τοῦ ἰοβόλου * δράκοντος. Χαῖρε ἐσύ, ὅπου ἐγεννήθης ὡς ὀρθρος, στολισμένη μετὰ ἄνθη οὐρανίου

ων ἀρετῶν· ἠΰξανες ὡς ἥλιος, στεφανωμένη με τὰς ἀκτῖνας τῆς θείας χάριτος· χαῖρε ἐσύ, ὅπου μοναχῇ ἀπὸ ὅλας τὰς γυναῖκας, ἐκαταξιώθης νὰ γένῃς Μήτηρ ἐνὸς Θεοῦ καὶ νὰ βαστάξης εἰς τὸν κύκλον τῆς καθαρᾶς σου γαστρὸς Ἐκεῖνον, ὅπου εἰς τὴν παντοδύναμον παλάμην του βαστάζει ὅλον ἐτοῦτον τὸν οἰκουμενικὸν κύκλον.

Χαῖρε.. μὰ τί νὰ εἰπῶ περισσότερον ; Καὶ ποῖος ρήτωρ, ἀ γ κ α λ ᾶ * καὶ νὰ ἔχῃ εἰς τὸ στόμα ὅλον τὸν χρυσόρρου * ποταμὸν τῆς εὐγλωττίας, δύναται ποτε νὰ διηγηθῇ τὰς δόξας, εἰς τὰς ὁποίας Σὲ ὕψωσεν ὁ Θεός ; ἢ τὰς χάριτας, με τὰς ὁποίας ὁ οὐρανὸς Σὲ ἐπλούτισε ; ποία ἀνθρώπινος γλῶσσα ἡμπορεῖ νὰ ἐξηγήσῃ τὰ μεγαλεῖα με τὰ ὁποῖα ἐστόλισε τὴν ἱεράν Σου ψυχὴν τὸ πανάγιον Πνεῦμα ; Τόσον εἶναι βαθὺ καὶ ἀπλευστον τῶν ἀπειρῶν Σου ἐπαίνων τὸ πέλαγος, ὅπου εἰς αὐτὸ βυθίζεται καὶ ὁ νοῦς τῶν μακαρίων ἀγγέλων. Διὰ τοῦτο καὶ ἐγώ, κεχαριτωμένη Παρθένε, περνῶ με σιωπὴν τὰς θαυμαστάς Σου ἀρετάς, θαυμάζοντάς τας μόνον με τὴν διάνοιαν.

Καὶ ἐδῶ πίπτοντας εἰς τοὺς παναχράντους Σου πόδας, ἄλλο δὲν ἐπιθυμῶ ἀπὸ Σέ, παρὰ τὴν ἀμαχόν Σου προστασίαν, πρὸς βοήθειαν καὶ συντήρησιν τοῦ φιλοχρίστου στρατοῦ, πρὸς διωγμὸν καὶ ἐξολόθρευσιν τοῦ ἀντιθέου Τυράννου.

Ἔως πότε, πανακήρατε Κόρη, τὸ τρισάθλιον γένος τῶν Ἑλλήνων ἔχει νὰ εὐρίσκεται εἰς τὰ δεσμὰ μιᾶς ἀνυποφέρτου δουλείας ; Ἔως πότε νὰ τοῦ πατῆ τὸν εὐγενικὸν λαὸν ὁ βάρβαρος Θρᾷξ ; Ἔως πότε ἔχουσι νὰ βασιλεύωνται ἀπὸ ἡμισὸν φεγγάρι* αἱ χῶραι ἐκεῖναι, εἰς τὰς ὁποίας ἀνέτειλεν εἰς ἀνθρωπίνην μορφήν, ἀπὸ τὴν ἡγιασμένην σου γαστέρα, ὁ μυστικὸς τῆς δικαιοσύνης Ἥλιος ; Ἀχ, Παρθένε ! Ἐνθυμήσου, πῶς εἰς τὴν Ἑλλάδα πρότερον, παρὰ εἰς ἄλλον τόπον, ἔλαμψε τὸ ζωηφόρον φῶς τῆς ἀληθινῆς πίστεως· τὸ Ἑλληνικὸν γένος ἐστάθη τὸ πρῶτον, ὅπου ἄνοιξε τὰς ἀγκάλας καὶ ἐδέχθη τὸ θεῖον Εὐαγγέλιον τοῦ μονογενοῦς Σου Υἱοῦ· τὸ πρῶτον, ὅπου Σὲ ἐγνώρισε διὰ ἀληθινὴν Μητέρα τοῦ θεανθρώπου Λόγου· τὸ πρῶτον ὅπου ἀντεστάθη τῶν Τυράννων, ὅπου με μύρια βάσανα ἐγύρευαν νὰ ἐξεριζώσωσιν ἀπὸ τὰς καρδίας τῶν πιστῶν τὸ σεβάσμιόν Σου ὄνομα. Τοῦτο ἔδωσεν εἰς τὸν κόσμον τοὺς Διδασκάλους, οἱ ὅποιοι με τὸ φῶς τῆς διδασκαλίας των, ἐφώτισαν τὰς ἡμαυρωμένας διανοίας τῶν ἀνθρώπων. Ἐτοῦτο τοὺς ποιμένας, ὅπου με τὴν ποιμαντορικὴν ράβδον ἐξώρισαν τοὺς αἰμοβόρους λύκους ἀπὸ τοῦ ἐκκλησιαστικὸν ποίμνιον. Ἐτοῦτο τοὺς γεωργούς, ὅπου με τὸ ἄροτρον τοῦ Σταυ-

ροῦ καὶ μὲ τὸν ἰδρωτα τοῦ προσώπου ἐγεώργησαν τὰς καρδίας καὶ σπέρνοντες τὸν εὐαγγελικὸν σπόρον, ἐθέρισαν τὰς ψυχὰς διὰ τὴν οὐράνιον ἀποθήκην. Ἐτοῦτο τοὺς Μάρτυρας, ὅπου μὲ τὸ ἴδιον αἷμά των ἔβαψαν τὴν πορφύραν τῆς Ἐκκλησίας· λοιπόν, εὐσπλαχνε Μαριάμ, παρακαλοῦμέν Σε, διὰ τὸ Χ α ῖ ρ ε ἐκεῖνο, ὅπου μᾶς ἐπροξένησε τὴν χαρὰν· διὰ τὸν Ἀγγελικὸν ἐκεῖνον Εὐαγγελισμόν, ὅπου ἐστάθη τῆς σωτηρίας μας τὸ προοίμιον· χάρισέ του τὴν προτέραν τιμὴν· σήκωσέ το ἀπὸ τὴν κοπρίαν τῆς δουλείας εἰς τὸν θρόνον τοῦ βασιλικοῦ ἀξιώματος· ἀπὸ τὰ δεσμὰ εἰς τὸ σκῆπτρον, ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν εἰς τὸ βασίλειον. Καὶ ἂν ἐτοῦταί μας αἱ φωναὶ δὲν Σε παρακινῶσιν εἰς σπλάγχχνος, ἃς Σε παρακινήσωσιν ἐτοῦτα τὰ πικρὰ δάκρυα, ὅπου μᾶς πέφτουσιν ἀπὸ τὰ ὀμμάτια. Ἀλλ' ἀνίσως καὶ ἐτοῦτα δὲν φθάνουσιν, ἃς Σε παρακινήσωσιν αἱ φωναὶ καὶ αἱ παρακάλεσες τῶν Ἀγίων Σου, ὅπου ἀκαταπαύστως φωνάζουσιν ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τῆς τρισαθλίου Ἑλλάδος. Φωνάζει ὁ Ἀνδρέας ἀπὸ τὴν Κρήτην· φωνάζει ὁ Σπυρίδων ἀπὸ τὴν Κύπρον· φωνάζει ὁ Ἰγνάτιος ἀπὸ τὴν Ἀντιόχειαν· φωνάζει ὁ Διονύσιος ἀπὸ τὰς Ἀθήνας· φωνάζει ὁ Πολύκαρπος ἀπὸ τὴν Σμύρνην· φωνάζει ἡ Αἰκατερίνα ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρειαν· φωνάζει ὁ Χρυσόστομος ἀπὸ τὴν βασιλεύουσαν Πόλιν, καὶ δείχνοντάς σου τὴν σκληροτάτην τυραννίδα τῶν ἀθέων Ἀγαρηνῶν*, ἐλπίζουσιν ἀπὸ τὴν ἄκραν σου εὐσπλαχνίαν, τοῦ Ἑλληνικοῦ γένους τὴν ἀπολύτρωσιν. Ἀποδέξου λοιπόν, Παναγία Παρθένε, τὰ δάκρυά μας τὰ ὅποια σημαδεύουσι τὸ μυστήριον, ὅπου εἰς σέ ἐτελειώθη: Δῶσε τόσῃν δυνάμειν τοῦ εὐσεβεστάτου ἡμῶν Δουκὸς τῶν Ἑνετῶν, ἐναντίον τῶν αἰμοβόρων βαρβάρων, ὥστε ὅπου νὰ σβυσθῇ τελείως τὸ φῶς τοῦ φεγγαρίου, νὰ λάμψῃ περισσότερον τοῦ μυστικοῦ Ἥλιου ἢ ζωοποιὸς ἀκτῖνα· νὰ ἐξαπλωθῇ εἰς τὸν κόσμον ὅλον ἡ δύναμις τοῦ Σταυροῦ καὶ νὰ δοξασθῇ ἀπὸ ὅλους τὸ ἅγιόν σου ὄνομα, σὺν τῷ Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ Ἀγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν!

« Διδαχαί », Ἔκδοσις Βενετίας, 1888

Ἡλ. Μηλιάτης

3. ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟΣ ΒΙΟΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΤΟ ΣΠΙΤΙ ΜΑΣ

Σύ, τῆς καρδιάς κρυφὸ μαργαριτάρι
καὶ τῆς ζωῆς σεμνὸ προσκυνητάρι,
ὅπου ἔχτισεν ὁ ἄνθρωπος στὴ γῆ,
ὅταν σ' αὐτὴ τὴν ἔρμην ἦλθε πλάσι,
ἀντὶ γιὰ τὴν Ἑδέμ πού εἶχε χάσει,
τῇ Θεϊκῇ νὰ μαλακώσῃ ὀργή.

*Απαρτο κάστρο, πού ποτὲ δὲν μπαίνει
καὶ πάντα ἀπὸ τὴ θύρα σου ἔξω μένει
ἐχθρα, κακία καὶ προδοσία κρυφῇ,
πού αἰώνια τῆς ἀγάπης τὴ λαμπάδα
κρατεῖ ἀναμμένη ἄγρυπνη τριάδα,
πατέρας καὶ μητέρα κι ἀδελφοί.

*Ὡ σπίτι μας καλὸ καὶ τιμημένο,
χίλιες φορές ἄς εἶσαι εὐλογημένο,
καὶ τοῦ Θεοῦ μας πάντοτε ἡ ματιά
τ' ἀδέλφια μου νὰ ραίνει μ' εὐλογία,
καὶ νὰ μυρώνῃ ἀδιάκοπα μὲ ὑγεία
τὰ τίμια τῶν γονιῶν μου γερατειά.

Σὺ μ' ἔμαθες τὸν Πλάστη νὰ πιστεύω,
καὶ τὴ γλυκεῖα Πατρίδα νὰ λατρεύω,
ἐσὺ καὶ τὴ φιλία νὰ λαχταρῶ·
σὺ κρύβεις μεσ' στοῦ λατρευτοῦ σου χτίριο
τὸ φῶς καὶ τῆς Ἀγάπης τὸ μυστήριο,
πού μὲ κερνᾷ τῆς Λήθης τὸ νερό.

Πόσες φορές μέσ' στῆς καρδιᾶς τὰ βάρη,
σὰν ἔνοιωσα τοῦ κόσμου τ' ἄγρια πάθη,
ποὺ οἱ τρικυμίες μᾶς φέρνουν τῆς ζωῆς,
σὰν ἔμπαινα μέσ' στὴν καλὴ σου θύρα
μ' ἐγιάτρευες ἀμέσως μὲ τὰ μύρα
μιάς τρισευλογημένης σου πνοῆς.

Πόσες φορές μέσ' στὴ θερμὴ σου ἀγκάλῃ,
ὕστερ' ἀπ' τὸν ἀγῶνα καὶ τὴν πάλῃ,
γαλήνῃ εὐρῆκα καὶ παρηγοριά!
Γιατὶ στὸ στῆθος μέσα μὲ φωτίζεις
καὶ κάλλιο τὴν ψυχὴ μου ἐσὺ γνωρίζεις
ἀπὸ τῆς γῆς τ' ἀνθρώπινα θεριά.

Ἡ κάθε σου γωνιά κι ἡ κάθε σου ἄκρη
ἀντιλαλεῖ τὸ γέλιο μου ἢ τὸ δάκρυ,
χαρὰ τῶν τραγουδιῶν μου ἢ στεναγμό.
Στὶς κάμαρές σου μέσα καὶ στοὺς τοίχους
θωρῶ ὅλα τὰ ὄνειρά μου καὶ τοὺς στίχους,
τὸν πόνο, τὴν ἐλπίδα, τὸν καῦμό.

Καὶ τ' ἄψυχά σου ἀκόμα μὲ γνωρίζουν,
κι ἀγάπης λόγια γύρο ψιθυρίζουν,
τραπέζι, εἰκονοστάσι καὶ σκαμνί·
χαμόγελο μοῦ δείχνει κάθε εἰκόνα,
τὴν ἀγκαλιὰ μοῦ ἀνοίγει ἡ πολυθρόνα,
ποὺ κάθονται οἱ γονεῖς μου οἱ σεμνοί.

Χαῖρε, ὦ χαῖρε, σπίτι τιμημένο,
χίλιες φορές ἄς εἶσαι εὐλογημένο,
καὶ τοῦ Θεοῦ μας πάντοτε ἡ ματιὰ
τ' ἀδέλφια μου νὰ ραίνει μ' εὐλογία,
καὶ νὰ μυρώνῃ ἀδιάκοπα μὲ ὑγεία
τὰ τίμια τῶν γονιῶν μου γερατειά.

« Τραγούδια τοῦ σπιτιοῦ »

Γεώργιος Στρατήγης

Υ Π Η Ρ Ε Τ Ρ Α

Τὴν ἐσπέραν τῆς παραμονῆς τῶν Χριστουγέννων τοῦ ἔτους.....ἡ δεκαοκταέτις κόρη τὸ Οὐρανιῶ τὸ Διόμικο, μελαχροινὴ νοστιμούλα, ἐκλείσθη εἰς τὴν οἰκίαν τῆς ἐνωρίς, διότι ἦτο μόνη.

Ὁ πατὴρ τῆς, ὁ ἀτυχὴς μπάρμπα—Διόμας, ἀρχαῖος ἐμποροπλοίαρχος πτωχεύσας, ὅστις κατήντησε νὰ γίνῃ πορθημεὺς εἰς τὸ γῆράς του, εἶχεν ἐπιβῇ τῆς λέμβου του περὶ τὴν μεσημβρίαν, ὅπως πλεύσῃ εἰς τὴν νῆσον Τσουγκριάν, τρία μίλια ἀπέχουσιν, καὶ διαπορθημεύσῃ ἐκεῖθεν εἰς τὴν πολίχνην ἐορτασίμους τινὰς προμηθείας. Ὑπεσχέθη, ὅτι θὰ ἐπανήρχετο πρὸς ἐσπέραν, ἀλλ' ἐνύκτωσε καὶ ἀκόμη δὲν ἐφάνη.

Ἡ νέα ἦτο ὀρφανὴ ἐκ μητρὸς. Ἡ μόνη πρὸς μητρὸς θεία τῆς, ἥτις τῆς ἐκράτει ἄλλοτε συντροφίαν, διότι αἱ οἰκίαι των ἐχωρίζοντο δι' ἐνὸς τοίχου, ἐμάλλωσε καὶ αὐτὴ μαζὶ τῆς διὰ δύο στρέμματα ἀγροῦ, καὶ δὲν ὠμιλοῦντο πλέον. Ἡ νεᾶνις ἐκάθητο πλησίον τοῦ πυρός, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀνάψει εἰς τὴν ἐστίαν, περιμένουσα τὸν πατέρα τῆς, καὶ ἐκράτει τὸ οὖς τεταμένον εἰς πάντα θόρυβον, εἰς τὰ φαιδρὰ ἄσματα τῶν παίδων τῆς ὁδοῦ, ἀνυπόμονος καὶ ἀνησυχουσα πότε ὁ πατὴρ τῆς νὰ ἔλθῃ.

Αἱ ὥραι παρήρχοντο καὶ ὁ πτωχὸς γέρων δὲν ἐφαίνετο. Τὸ Οὐρανιῶ εἶχεν ἀπόφασιν νὰ μὴ κατακλιθῇ, ἀλλ' ἔμεινεν οὕτως ἡμίκλινος· πλησίον τῆς ἐστίας.

Παρῆλθε καὶ τὸ μεσονύκτιον καὶ ἤρχισαν ν' ἀντηχῶσιν οἱ κώδωνες τῶν ναῶν, καλοῦντες τοὺς χριστιανοὺς εἰς τὴν εὐφρόσυνον τῆς ἐορτῆς ἀκολουθίαν.

Ἡ καρδιά τῆς νέας ἐκόπηκε μέσα τῆς.

— Πέρασαν τὰ μεσάνυχτα, εἶπε, καὶ ὁ πατέρας μου !...

Συγχρόνως τότε ἤκουσε θόρυβον καὶ φωνὰς ἐξωθεν. Ἡ γειτονιὰ εἶχεν ἐξυπνήσει, καὶ ὅλοι ἤτοιμάζοντο διὰ τὴν ἐκκλησίαν.

Ἡ δύστηνος* Οὐρανιῶ δὲν ἀντέσχεν, ἀλλ' ἔλαβε τὴν τόλμην νὰ ἐξέλθῃ εἰς τὸν σκεπαστόν καὶ περιφρακτόν ὑπὸ σανίδων ἐξώστην τῆς οἰκίας, ὅπου, κρυπτομένη εἰς τὸ σκότος, προέβαλε διὰ τῆς θυρίδος τὴν κεφαλὴν.

Μία γειτόνισσα, λάλος καὶ φωνασκός, εἶχεν ἐγερθῇ πρώτη καὶ ἀφύπνιζε διὰ τῶν κραυγῶν τῆς τοὺς γείτονas ὅλους, ὥσων ὁ ὕπνος ἀνθί-

στατο εἰς τῶν κωδῶνων τὸν κρότον, προσπαθοῦσα νὰ ἐξυπνήσῃ τὸν ἄνδρα καὶ τὰ παιδιὰ της. Ὁ σύζυγός της, Νταραδῆμος, εἶχεν ἀνάγκην μοχλοῦ, διὰ νὰ σταθῇ εἰς τοὺς πόδας του.

Ἡ θύρα τῆς οἰκίας των ἦτο ἀντίκρυ τῆς τοῦ μπάρμπα—Διόμα. Τὸ Οὐρανώ ἐβλεπε καθαρῶς ἀπέναντί της τὴν γυναῖκα ἐκεῖνην, κρατοῦσαν φανόν, φωτίζουσαν οἰκιτιρμόνως τὰ σκότη τῆς ὁδοῦ, διὰ τοὺς διαβάτας καὶ τοὺς γείτονας. Διότι τὸ σκότος ἦτο βαθὺ καὶ ἐλαφρὸς ἄνεμος ἔπνεεν, ὅσος ἤρκει διὰ νὰ μεταφέρῃ ἐκ τῶν χιονοσκεπῶν βουνῶν τὸ ψῦχος καὶ τὸν παγετὸν εἰς τὰς φλέβας τῶν ἀνθρώπων.

Κατ' ἐκεῖνην τὴν στιγμὴν διῆλθεν ἄνθρωπός τις, ὃν ἰδοῦσα καὶ ἀναγνωρίσασα ἡ Οὐρανώ, δὲν ἠδυνήθη νὰ μὴ μειδιάσῃ.

— Πῶς! κι ὁ Ἀργυράκης πάει στὴν ἐκκλησιά ;...ἐπιθύρυσεν.

Ὁ Ἀργυράκης τῆς Γαροφαλιᾶς, ὅστις εἶχε τὸ προνόμιον νὰ προσωнуμῇται ἀπὸ τοῦ ὀνόματος τῆς συζύγου του, εἶχεν εἶπει ἄλλοτε καὶ τὸ λόγιον ἔμεινε παροιμιῶδες : « ὅποτε πάω στὴν ἐκκλησιά, βάγια μοιράζουने ». Ἀλλὰ τὴν φορὰν ταύτην τὸν ἐξύπνησεν βιαίως ἡ Γαροφαλιὰ καὶ τῷ ἐπέταξε νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν ἐκκλησίαν, διότι εἶδε κακὸν ὄνειρον, εἶπεν.

Ὁ εὐπειθὴς Ἀργυράκης, ὅστις μόλις ἔφθανε μέχρι τῶν ὤμων τοῦ ἀναστήματός της, ἠγέρθη, ἐφόρεσεν εἰς τὴν κεφαλὴν του τὸν γιοργούλη* του, ἐζώσθη τὸ κόκκινον ζωνάρι του, τρεῖς σπιθαμὰς πλατύ, ὑπέδυσεν εἰς τοὺς πόδας του τὰ πέδιλά του, καὶ ἐξῆλθεν εἰς τὴν ὁδόν.

Ταυτοχρόνως εἶχεν ἐξέλθει καὶ ὁ Νταραδῆμος, ὅστις ἔπιασεν ὀμίλιαν μὲ τὸν Ἀργυράκη τῆς Γαροφαλιᾶς.

— Τώρα μ' ἀρέσεις, γείτονα, τῷ λέγει.... μὴν εἶσαι ἀλιβάνιστος, διότι εἶναι κατὰ τὰ σκοινία (καταισχύνῃ). Τὸ φεγγάρι δὲν εἶναι τώρα πάλιν τὸ ἔλληνας (πανσέληνος), νὰ φοβᾷσαι τὸν ἴσκιό σου τὴ νύχτα....

Τοιαῦτα ἑλληνικὰ ὠμίλει ὁ Νταραδῆμος.

— Τὶ νὰ κάνουμε νὰ σ' ὀρίσω, γείτονα ; ἀπήντησε ταπεινοφρόνως ὁ Ἀργυράκης.

Καὶ ὁ Νταραδῆμος κατέβη εἰς τὴν ὁδόν, προηγουμένης τῆς συζύγου του, κρατοῦσης πάντοτε τὸν φανόν.

— Δὲν ξέρουμε, νὰ ἦλθε τάχα ὁ γείτονας ; εἶπε τὴν στιγμὴν ἐκεῖνην ἡ σύζυγος τοῦ Νταραδήμου καὶ ρίπτουσα ἐκφραστικὸν βλέμμα πρὸς τὴν

οίκιαν τοῦ μπάρμπα—Διόμα.

— Σωπάτε, εἶπε, φέρων τὸν δάκτυλον εἰς τὸ στόμα ὁ Ἀργυράκης, εἵπαν πὼς βούλιαξε.

— Τί; εἶπεν ἡ σύζυγος τοῦ Νταραδήμου.

Ὁ Ἀργυράκης ἡτοιμάζετο νὰ διηγηθῇ πῶς καὶ ποῦ τὰ ἤκουσεν, ἀλλὰ τὴν στιγμὴν αὐτὴν γοερὰ καὶ σπαρακτικὴ κραυγὴ ἠκούσθη ἀπὸ τῆς σιγηλῆς οἰκίας, πρὸς ἣν ἔβλεπον οἱ τρεῖς ὁμιληταί.

Ἀπὸ τοῦ σκεπαστοῦ καὶ περιφράκτου ἐξώστου ἡ δυστυχῆς, τὸ Οὐρανώ, εἶχεν ἀκούσει τὴν λέξιν τοῦ Ἀργυράκη καὶ ἀφῆκε τὴν κραυγὴν ἐκείνην.

Ἡ ἄστοργος θεία, ἥτις ἀπὸ ἔτους καὶ πλέον δὲν εἶχε καλημερίσει τὴν ἀνεψιὰν τῆς, ἤκουσε τὴν γοερὰν κραυγὴν καί, λησμονήσασα τότε τὰ τρία στρέμματα τοῦ ἀγροῦ, ἔτρεξε πρὸς βοήθειαν τῆς περιαλγοῦς κόρης.

* * *

Περὶ τὴν μεσημβρίαν τῆς αὐτῆς ἡμέρας ὁ ἀτυχὴς μπάρμπα—Διόμας εἶχε φορέσει, μέχρι τῶν ὠτων καταβαῖνον, ὄρθιον τὸ παμπάλαιον φέσι του, εἶχεν ἐνδυθῇ τὴν τσάκαν* του καὶ τὸ ἀμπαδίτικο* βρακί του, καὶ καταβάς εἰς τὸν αἰγιαλόν, ἔλυσε τὴν μικρὰν, ἐλαφροτάτην καὶ ὑπόσαθρον λέμβον, καὶ λαβὼν τὰς κώπας ἤλαυνε πρὸς τὴν μεσημβρινώτερον κειμένην μικρὰν νῆσον Τσουγκριάν.

Μόνῃ ἔμεινεν ἡ Οὐρανώ εἰς τὴν οἰκίαν, καὶ μόνος ὁ μπαρμπα—Διόμας ἐπέβαινε τῆς λέμβου του, ναύτης ὁ αὐτὸς καὶ κυβερνήτης καὶ πρῶτος.

Ναυτίλος ἀπὸ τῆς δωδεκαετοῦς ἡλικίας του ὁ μπαρμπα—Διόμας, ἀπέκτησεν ἀμοιβαδὸν σκοῦνες* γολέτες* καὶ βρίκια*, ὕστερον ὑπεβιβάσθη εἰς βρατσέραν*, καὶ τέλος ἔμεινε κύριος τῆς μικρᾶς ταύτης λέμβου, δι' ἧς ἐξετέλει βραχείας ἀλιευτικὰς ἢ πορθμευτικὰς ἐκδρομάς. Τὰ περισσεύματα τῶν κόπων του τὰ ἔφαγαν ἄλλοι πάλιν φίλοι, ἀτυχήσαντες καὶ αὐτοὶ εἰς τὰς θαλασσίους ἐπιχειρήσεις των. Εἰς τὸ γῆράς του δὲν τῷ ἔμενεν ἄλλο τι, εἰμὴ σιδηρᾷ ὑγείᾳ, δι' ἧς ἡδύνατο ἀκόμη ν' ἀντέχῃ εἰς τοὺς θαλασσίους κόπους, χάριν τοῦ ἐπιουσίου ἄρτου ἐργαζόμενος.

Ἐνίοτε, ἐλλείψει ὁμιλητοῦ, διηγεῖτο τὰ παράπονά του εἰς τοὺς ἀνέμους καὶ εἰς τὰ κύματα.

Πηρέτρα ἢ Ὑπηρέτρα ἦτο τὸ ὄνομα τῆς λέμβου, ὕπερ αὐτὸς τῇ ἔδιδε.

* * *

Καταπλεύσας εἰς τὴν τερπνὴν νῆσον Τσουγκριάν ὁ μπαρμπα — Διόμας ἐφόρτωσεν ἐπὶ τῆς «Ὑπηρέτρας» πέντε ἢ ἑξ ζεύγη ὀρνίθων, κοφίλους τινὰς ὠῶν καὶ τυροῦ, δύο ἢ τρεῖς ἰνδιάνους καὶ ἄλλα τινὰ πράγματα, καὶ ἠτοιμάζετο νὰ λύσῃ τὰ ἀπόγεια* τῆς λέμβου καὶ ν' ἀποπλεύσῃ. Ἀλλὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην προσῆλθεν ὁ κουμπάρος του Σταθαρός, ὁ ποιμὴν τοῦ Τσουγκριά, καὶ τὸν παρεκάλεσε νὰ τοῦ κάμῃ τὴν χάριν νὰ παραλάβῃ ὀχληρὸν συμπλωτῆρα... «υἱὸν ὑποζυγίου», ὥριμον πρὸς ἐπίσασξιν. . . ὅπως κομίσῃ αὐτὸν πρὸς ἓνα τῶν πολυαρίθμων κουμπάρων του εἰς τὴν πολίχνην.

Ὁ μπάρμπα—Διόμας ἐσυλλογίσθη τὸ βάρος καὶ ἔρριψεν ἀμήχανον βλέμμα εἰς τὸ στενόχωρον καὶ τὴν ἐλαφρότητα τῆς «Ὑπηρέτρας», ἀλλ' ἀφ' ἐτέρου ἐσκέφθη ὅτι μία δραχμή, ὁ ναῦλος τοῦ ὀναρίου, ἦτο κάτι δι' αὐτόν, ἦτο ὁ καπνὸς καὶ ὁ οἶνος τῶν τριῶν σχολασίμων ἡμερῶν τῶν Χριστουγέννων, καὶ ἀπεφάσισε νὰ προσλάβῃ τὸν πῶλον.

Ὁ κουμπάρος Σταθαρός εὐχαριστηθεὶς τὸν ἐφίλειπεν ὀλίγα αὐγά, μίαν μυζήθραν, καὶ ὁ μπαρμπα—Διόμας, ἐπιβιβάσας τὸν πῶλον, ἔλαβε τὰς κώπας, καὶ ἔστρεψε τὴν πρῶραν πρὸς τὸν λιμένα.

Ἀπεμακρύνθη, ἔκαμε πανιὰ καί, διανύσας ὑπὲρ τὸ ἐν μίλιον, ἀπείχεν ἑξ ἴσου σχεδὸν τοῦ Τσουγκριά καὶ τῆς πολίχνης. Καίτοι βορειοδυτικὸς ὁ ἄνεμος, Γραῖος ὑπεβοήθει ἐκ πλαγίου τὸ ιστίον, διότι ὁ μπαρμπα — Διόμας ἔδιδε βορειοδυτικὴν εἰς τὴν λέμβον διεύθυνσιν.

Ἄλλ' ὁ πῶλος, ὅστις ἔβροσken ἡσύχως τὸ χόρτον του καὶ δὲν ἐφαίνετο ν' ἀνησυχῇ πολὺ περὶ τοῦ διάπλου, αἰφνης ἐσήκωσε τὸν πόδα, ἔδωκεν ἄτακτον λάκτισμα εἰς τὴν σανίδα... καὶ τὸ μαδῆρι τῆς εὐθραύστου καὶ ὑποσάθρου λέμβου διερράγη.

Τὸ ὕδωρ ἤρχισε νὰ εἰσρέῃ εἰς τὸ κύτος.

Ἡ λέμβος ἤρχισε νὰ βυθίζεται.

Ταχὺς ὡς ἀστραπή, ὁ μπαρμπα—Διόμας, ἀπέβαλε τὸ βαρύτερον φόρεμα, τὸν ἀμπᾶ του, τὸν ὅποιον εἶχε φορέσει μόνον ἐνὸς ἐκάθητο εἰς τὸ πηδάλιον, ἔγειρε πρὸς τὸ μέρος τῆς σκότας* τοῦ πανίου ἀριστερά, ἐκρεμάσθη ἐπὶ τῆς πλευρᾶς τοῦ σκάφους καὶ κατῶρθωσε νὰ μπατάρῃ* τὴν λέμβον.

Μέγας ἔγινεν ὁ θρῆνος ὑπὸ τὴν ἀνατραπεῖσαν τρόπιδα*. Ὅρνιας, ἰν-
διάνοι, κόφιοι καὶ ὁ αἷτιος τῆς συμφορᾶς, ὁ πῶλος, ὅλα κατῆλθον εἰς
τὸν πυθμένα.

Ὁ μπαρμπα—Διόμας, ὅστις ἐκολύμβη ὡς ἔγχελυς, εἶχε καὶ στήριγμα
τὴν ἀνατραπεῖσαν «Ύπηρέτραν», τὴν ὁποίαν ἡμπόδιζε τοῦ νὰ βυθισθῇ.

* * *

Περὶ τὰς δύο ὥρας ἔμεινεν οὕτως ὁ μπαρμπα—Διόμας ἐπίστομα ἐπὶ
τῶν δύο πλευρῶν τοῦ σκάφους, κρατούμενος διὰ τῶν χειρῶν ἀπὸ τῆς
τρόπιδος, μὴ τολμῶν νὰ στηριχθῇ ὅλος ἐπὶ τῶν σανίδων, διότι ἡ λέμ-
βος θὰ ἐβυθίζετο.

Τέλος, περὶ τὴν ἀμφιλύκην*, ἐνόσῳ ὑπῆρχεν ἀκόμη ἀρκετὸν φῶς,
ὅσον ἔρριπτεν ἡ ἀνταύγεια τῶν χιονοσκεπῶν πέριξ ὀρέων, ἐφάνη μα-
κρόθεν ἐν ἰστίον.

Ὁ μπαρμπα—Διόμας ἤρχισε νὰ φωνάζῃ μὲ ὅσπην δύναμιν τῷ ἔμει-
ναν ἀκόμη.

Ὁ ἄνεμος ἦτο βοηθητικὸς διὰ τὸ ἐρχόμενον πλοῖον, ὅπερ ἐπλεεν
ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμάς.

Ἦτο μέγα τρεχαντήριον* φορτωμένον .

Αἱ φωναὶ τοῦ μπαρμπα—Διόμα δὲν ἤκούοντο, ὁ ἄνεμος τὰς ὥθει
μακράν, πρὸς τὸν λίβαν*.

Ἀλλὰ τὸ τρεχαντήριον ἐπλησίαζεν, καὶ ὁ μικρὸς μαῦρος ὄγκος τῆς
ἀνατραπέυσης λέμβου διεκρίνετο ὡς φωλεὰ ἀλκυόνος ἐπὶ τῶν κυμάτων.

Καθ' ὅσον ὅμως ἐπλησίαζεν, ἡδύναντο ν' ἀκουσθῶσι καὶ αἱ φωναί.
Διότι τὸ ἀνατραπὲν σκαφίδιον, ὠθούμενον ὑπὸ τῶν κυμάτων, εἶχε μετα-
τοπισθῇ πολλὰς δεκάδας ὀργυιῶν πρὸς τὰ νοτιοδυτικὰ καὶ ὁ γέρων ναυ-
αγὸς συνέβαλε καὶ αὐτὸς διὰ τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν.

Τέλος τὸ τρεχαντήριον προσήγγισε καὶ ἀπέλυσε τὴν λέμβον. Ὁ
μπαρμπα—Διόμας ἤκουσε κώπας—πλαταγούσας πλησίον του, ἀλλὰ τόσον
μόνον ἤκουσεν. Εὐθύς κατόπιν ἐλιποθύμησεν.

Οἱ κωπηλάται ἀνέσυραν τὸν μπαρμπα—Διόμαν παγωμένον καὶ ἡ-
μιθανῇ καὶ τὸν ἀνεβίβασαν εἰς τὸ τρεχαντήριον.

Ἀφοῦ τοῦ ἥλλαξαν τὰ ἐνδύματα, δι' ἐμπνοῶν καὶ προστρίψεων
προσεπάθησαν νὰ τὸν ἀνακαλέσωσιν εἰς τὴν ζώην.

Ὁ κυβερνήτης διέταξε νὰ στρέψωσι πρῶταν πρὸς τὸν λιμένα, ὅπως

τὸν ἀποδώσωσι, νεκρὸν ἢ ζῶντα εἰς τοὺς οἰκείους του.

Τέλος ὁ πτωχὸς ναυαγὸς ἤνοιξε τοὺς ὀφθαλμούς.

Οἱ καλοὶ ναῦται ἠθέλησαν νὰ τῷ προσφέρωσι πούντς καὶ ἄλλα θερμὰ ποτά.

Ἄλλ' ἅμα ἀνοίξας τοὺς ὀφθαλμούς ὁ μπαρμπα - Διόμας, διὰ τοῦ πρώτου βλέμματος εἶδε βαρέλια.

Τὸ πλοῖον ἦτο φορτωμένον οἶνους.

— "Ὅχι πούντς, ὄχι, εἶπε διὰ πεπνιγμένης φωνῆς· κρασί δῶστε μου!

Οἱ ναῦται τῷ προσήνεγκον φιάλην πλήρη ἡδυγεύστου μαύρου οἶνου, καὶ ὁ μπαρμπα-Διόμας τὴν ἐρρόφησεν ἀπνευστί.

* * *

Ὑπέφωσκεν ἤδη ἡ ἡμέρα τῶν Χριστουγέννων καὶ ἡ θεία εἰς μάτην προσεπάθει νὰ παρηγορήσῃ τὴν σφαδάζουσαν ὑπὸ ἄλγους Οὐρανιώ.

Ἄλλ' ἡ σύζυγος τοῦ Νταραδήμου, ἐλθοῦσα τότε, ἀνήγγειλεν, ὅτι ὁ μπαρμπα-Διόμας ἐναυάγησε μὲν, ἀλλ' ἐσώθη, καὶ ὅτι ἔφθασεν ὑγιής.

Ὁ Ἀργυράκης καὶ ἄλλοι τινὲς ἀγρόται εἶχον ἴδει, φαίνεται, μακρόθεν τὴν ἀνατροπὴν τῆς λέμβου, καὶ ἐντεῦθεν διεδόθη, ὅτι ὁ γέρων ἐπνίγη. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἐνύκτωσε, δὲν εἶδον καὶ τὸ σωστικὸν καὶ οἰνοφόρον τρεχαντήριον.

Ὁ μπαρμπα-Διόμας, ἐλθὼν μετ' ὀλίγον καὶ ὁ ἴδιος ἐνηγκαλίσθη τὴν κόρην του. "ὦ, πενιχρά, ἀλλ' ὑπερτάτη εὐτυχία τοῦ πτωχοῦ!

Τὸ Οὐρανιώ ἔχυνεν ἀκόμη δάκρυα, ἀλλὰ δάκρυα χαρᾶς. Ὁ πατήρ τῆς δὲν τῆς εἶχε φέρει οὔτε αὐγά, οὔτε μυζήθρας, οὔτε ὄρνιθας, ἀλλὰ τῆς ἔφερε τὸ σκληραγωγημένον καὶ θαλασσοδαρτον ἄτομόν του καὶ τὰς δύο στιβαράς καὶ χελωνοδέρμους χεῖράς του, δι' ὧν ἡδύνατο ἀκόμη ἐπὶ τινα ἔτη νὰ ἐργάζεται δι' ἑαυτὸν καὶ δι' αὐτήν.

« Τὰ Ἀπαντα »

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης

ΤΟ ΠΕΡΙΒΟΛΙ ΜΑΣ

Εἶναι, νομίζω, ἀπὸ τὰ πιὸ εὐχάριστα καὶ ὠφέλιμα πράγματα νὰ περνᾷ κανεὶς λίγες ὥρες κάθε μέρα μέσα σ' ἕνα περιβόλι. Στὸ ἐλεύθερο καὶ ἀνοικτὸ αὐτὸ κομμάτι τοῦ φυτικοῦ καὶ ζωικοῦ κόσμου, κάτω ἀπ' τὸν ἀπέραντο οὐρανὸν, βρίσκεται ἔτσι μέσα στὴν ἴδια ἐνέργεια τῆς φύσης

βλέπει καθαρά και πιάνει τὸ ἔργο της, ἀναπνέει τὴν πνοή, κατανοεῖ τὶς δυνάμεις της, αἰσθάνεται τὴν κίνησι τῆς ἄπειρης, τῆς θαυμαστῆς καὶ μεγάλης αὐτῆς ζωῆς καὶ θυμᾶται πῶς ἓνα μικρὸ της μῦθος εἶναι κι αὐτός, ὁ μεγάλος καὶ περήφανος

Τέσσαρες ἐποχὲς ὁ χρόνος, τέσσερες μορφὲς ξεχωριστὲς τὸ περιβόλι μας. Τὸ καλοκαίρι, ὅταν πιά φεύγαμε γιὰ τὴν ἐξοχή, τὸ ἀφήναμε κατὰξερο. Λίγα φύλλα στὰ κομπιασμένα δένδρα, λίγα λουλούδια στὰ κιτρινισμένα χαμόδενδρα. Τὸ χρῶμα φρυγμένο ὅλο ἀπὸ τὶς κάθετες, τὶς φλογερὲς ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου, ἔπινε μὲ λαιμαργία τὸ λίγο νερό, ποὺ τοῦ ἔριχνε τὸ κοντόβραδο ὁ κηπουρός. Μεγάλες πεταλοῦδες μὲ βαρεῖα ποικιλόχρωμα πτερὰ πετοῦσαν στὴ λαύρα τῆς ἡμέρας ἢ στὴ δροσιά τοῦ δειλινοῦ. Δυὸ τρεῖς γρύλλοι, κάτω ἀπὸ τὰ φύλλα τῆς ἀγαπημένης τους ἀντράκλας, γέμιζαν τὸν ἀέρα τῆς νύκτας μὲ τὴ γλυκεῖα μεταλλικὴ τους φωνή. Οἱ ἀράχνες ἐγέμιζαν μὲ πυκνὰ καὶ σκονισμένα πανιά τοὺς τοίχους καὶ τὰ δένδρα. Ἐντομα κι ἐρπετὰ διάφορα, ἀμέτρητα, πολύχρωμα καὶ πολύμορφα, ἔτρεχαν ἀνάμεσα στὰ φύλλα, πετοῦσαν, ἔτριζαν, βομβοῦσαν. Ἀλλὰ ἡ φύσι φαίνόταν σὰ νὰ μὴν εἶχε πιά ἄλλη ζωὴ καὶ σιγὰ-σιγὰ νὰ μαραινόταν. Καμμιά γέννησι, τίποτα σχεδὸν νέο, τίποτα ποὺ νὰ δίνη ἐλπίδες. Οἱ ροδακινιὲς ἦταν φορτωμένες ἀπὸ τὰ χνουδωτὰ ροδάκινα, οἱ ἀχλαδιὲς ἀπὸ τὰ κεχριμπαρένια ἀχλάδια, τὰ κλήματα ἀπὸ τὰ κέρνα σταφύλια. Ὁ καρπός, δηλαδὴ τὸ τέλος... Καὶ τὰ φύλλα ὅλα σχεδὸν ξερά κι οἱ βλαστοὶ ὀλοένα σπάνιοι...

Καὶ ὅμως, μέσα σ' ἐκείνη τὴ νέκρωσι, ὁ σπόρος τῆς νέας ζωῆς κρυμμένος κάτω ἀπὸ τὸ χῶμα, περίμενε... Ἡ Γῆ ὀλοένα γυρνοῦσε στὸ ἄπειρο· οἱ ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου ἔπεφταν τώρα ἀπάνω στὴ χώρα μας πιὸ πλαγιαστὲς καὶ πιὸ ἀδύνατες· τὴν ἀτμόσφαιρά σχηματιζόταν σύννεφα μαῦρα καὶ πυκνά, ποὺ ξεσποῦσαν ἐπὶ τέλους σὲ βροχή. Ἄ, οἱ πρῶτες βροχὲς τοῦ φθινοπώρου, βροχὲς ὀρμητικές, μ' ἀστραπόβροντα, μ' ἀστροπελέκια, ἀλλὰ περαστικές, δροσιστικές, εὐχάριστες!

Τὸ περιβόλι μας λουζόταν μὲ χαρὰ κι ἀνάσαινε κι ἔλαμπε ὕστερα στὸν ἥλιο μὲ τὰ μισοκιτρινισμένα ὑγρά του φύλλα, σὰ νὰ ἤθελε νὰ μᾶς ὑποδεχθῇ μὲ στολὴ καθάρια, ποὺ γυρίζαμε τότε ἀπ' τὴν ἐξοχή. Οἱ σάλιαγκοι ἐγέμιζαν μὲ τὰ γυαλιστερά τους ἀχνάρια τοὺς τοίχους καὶ τὴ γῆ, σπαρμένη ἀπὸ κίτρινα φύλλα. Οἱ πεταλοῦδες πετοῦσαν πιὸ εὐκόλο-πιαστες μὲ βρεγμένα φτερὰ. Τότε ἐπρόβαινε κι ἡ πρώτη βλάστησι: ἡ βρο-

χῆ ζωογονοῦσε τὸ σπόρο κι ὅλο τὸ περιβόλι σκεπαζόταν ἀπὸ ἀραιὴ πρα-
σινάδα, ἀπὸ μικροσκοπικὰ βλαστάρια, ἀπὸ φυτράδια τὸ περισσότερο δι-
κοτυλῆδονα, μὲ τὰ δυὸ ἀρχικὰ καταπράσινα φυλλάκια πάνω ἀπ' τὸ χῶ-
μα καὶ τὴν κάτασπρη τρυφερὴ ριζούλα ἀπὸ κάτω. Ἦτανε λαχανικὰ
τὰ περισσότερα, ἀγριόχορτα, ραδίκια καὶ τσουκνίδες, καὶ ζωχοὶ καὶ ἀ-
γριόκρινοι καὶ ἀγριοκισσοί, — τὰ περισσότερα καταδικασμένα νὰ πεθά-
νουν πρόωρα καὶ λίγα νὰ κλέψουν περισσότερη ζωὴ, λησμονημένα στὶς
ἄκρες τῶν στρατονιῶν καὶ τῶν τοίχων... Καὶ ὁλοένα τὰ παλιὰ φύλλα
ἔπεφταν, καὶ σωριαζόνταν χάμω, κι ὁ ἄνεμος τὰ στριφογύριζε μὲ ἦχο
ξερό, κι ἡ βροχὴ τὰ παράσερνε στ' αὐλάκια, καὶ τὸ κρῦο γινόταν δυνα-
τώτερο κι ἡ ἐρήμωσι ὁλοένα μεγαλύτερη...

Χειμῶνας! Ἐρχόταν ἐπὶ τέλους ὁ χειμῶνας σύντομος ἀλλὰ ὄχι
καὶ λίγο δριμύς. Στὸ περιβόλι μας ἔβλεπες μιὰ ἀφθονία ἀπὸ κλώνους
γυμνοῦς, τὰ φύλλα κιτρίνιζαν λιγοστὰ ἐδῶ κι ἐκεῖ πάνω στ' αἰεθαλῆ
δένδρα καὶ στὰ χειμωνιάτικα φυτά. Οἱ θάλασσες, — ὅπως λέμε κεῖ
τ' ἀγιοδημητριάτικα, — ἦταν σκεπασμένες ἀπὸ τ' ἀνθάκια τους τὰ καλλι-
τεχνικὰ, μὲ τὰ σγουρὰ πολλὰ φυλλάκια, ἄλλα ἄσπρα, ἄλλα κίτρινα κι
ἄλλα κόκκινα. Ὁ ἄνεμος ἐλύγιζε ὡς κάτω τίς κορφὰς τῶν κυπαρισσιῶν
κι ἡ φοινικιά κινοῦσε τοὺς κλώνους της σὰν χέρια δαιμονισμένου. Οἱ
σπουργίτες κι οἱ καλόγιαννοι κατέβαιναν πεινασμένοι νὰ σκαλίσουν τὸ
χῶμα. Καὶ νερὸ καὶ κρύα καὶ πάγοι, κάπου-κάπου καὶ χιόνια. Ἡ βλά-
στησι τοῦ φθινοπώρου ἔσταμάτησε. Μιὰ νάρκωσι ἦταν χυμένη σὲ ὅλα
ἡ φύσι, ἔλεγες, κοιμόταν... Καὶ ὅμως ἡ ἐργασία της ἐξακολουθοῦσε ὁλο-
ένα μυστικῇ ἡ ζωὴ διατηροῦνταν ὅπως ἡ σπῖθα ἡ κρυμμένη στὴ στά-
χτη· οἱ χυμοὶ κυκλοφοροῦσαν ἀθώρητοι μέσα στοὺς γυμνοὺς κλώνους
καὶ δὲν περίμεναν, γιὰ νὰ ξεπεταχτοῦν οἱ βλαστοί, παρὰ τὸ πρῶτο χα-
μόγελο τῆς ἀνοιξῆς.

Ἄνοιξη! Ἡ νιότη τοῦ χρόνου! — Εἶπε ἓνας ποιητής. Τὸ λόγο τὸν θυ-
μόμουν συχνὰ μέσα στὸ περιβόλι μας. Τὶ δύναμι! Τὶ ζωηρότητα! Τὶ
ὀργασμός! Ἀπὸ τὸν Γενάρη ἀκόμα ἄρχιζε ἡ φανέρωσι τῆς ἀκράτητης
ζωῆς. Οἱ ἀνυπόμονες ἀμυγδαλιές καὶ οἱ ντροπαλοῦλες ροδακινιές προλά-
βαιναν νὰ πετάξουν πρῶτες πρῶτες τὰ μπουμπούκια τους, γιὰ νὰ γεμί-
σουν τοὺς λεπτοὺς ἀφυλλοὺς κλώνους τους, ὕστερ' ἀπὸ λίγες μέρες, μὲ
τ' ἄσπρα καὶ κόκκινα ἀνθάκια. Ἀσπρη καὶ κόκκινῃ καὶ πράσινῃ, τρί-
χρωμῃ ἡ σημαία τῆς Ἄνοιξης!...

Τὴ Λιλὴ τὴν τρέλλαιναν, περισσότερὸ ἀπ' ὅλα, τ' ἀνθάκια τῆς ρο-

δακινιᾶς, ρόδινα, διάφανα, δροσερά, λαμπρά, σὰν φτεράκια ἀπὸ φανταστικῆς πεταλοῦδες, ποὺ κάθησαν πλῆθος ἀπάνω στὸ ἄφυλλο δένδρο, ἢ σὰν φῶτα μαγικά, ποὺ ἔκαιγαν χλωμὰ κάτω ἀπ' τὸν ἥλιο, σὲ πολυέλαιο ἀπὸ κλώνους. Εἶχε δίκιο. Τὶ παρηγοριὰ ποὺ τὴ δίνει ἡ ἀνθησι αὐτὴ ἡ γλυκειά, μέσα στὸν κατάξερο ἀκόμα κῆπο, μέσα στὰ κρύα τοῦ χειμῶνα! Ἦταν ὁ προάγγελος τῆς ἀγαπητῆς ἀνοιξῆς, ποὺ ἐρχόταν ἀπὸ μακριά....

Μέρα μὲ τὴν μέρα, ἡ χώρα μας γύριζε πάλι τὸ πρόσωπό της κατὰ τὸν ἥλιο καὶ οἱ ἀκτίνες του ἔπεφταν πάνω της ὁλοένα πιὸ κάθετες, πιὸ θερμές. Καὶ στὸ πατρικὸ του φιλὶ ξεπετιόταν τὰ μπουμπούκια ἄφθονα καὶ ἐξεβλάσταιναν τὰ νέα τρυφερὰ φύλλα, καὶ ἐγύριζαν πίσω τὰ πουλιά, καὶ ἐπλήθαιναν τὰ ζωῦφια, καὶ ἄρχιζε μιὰ ἡχηρὴ καὶ πολυσύνθετη ζωὴ μέσα στοὺς τέσσερους τοίχους, τοὺς σκεπασμένους ἀπὸ μούσκουλη* νέα, καταπράσινη κάτω ἀπ' τὸν γαλάζιο καὶ γελαστὸ οὐρανό, ποὺ φαίνόταν καὶ αὐτὸς νέος.

Κι ἔφθανε ἔτσι ὁ Μάης ὁ μορφονιός, τὸ βασιλόπουλο, καὶ τὸν δέχόταν τὸ περιβόλι μας σὰ στολισμένο παλάτι. Ὅπου γύμνια, τὴν ἐσκέπαζε φύλλωμα καινούργιο καὶ πυκνό· ὅπου φύλλωμα καινούργιο καὶ πυκνό, τὸ ἐστόλιζαν λογιῶν—λογιῶν ἀνθη. Οἱ τριανταφυλλιές, σὲ μακριῆς σειρές, ἄνοιγαν τ' ἀριστοκρατικὰ τοὺς μπουμπούκια· ἀνθοῦσε ζωηρὰ τ' ἀγιόκλημα, σήκωναν λευκότατο κεφάλι οἱ κρίνοι καὶ τὰ χαμόδενδρα ἦταν φορτωμένα ἀπὸ λουλούδια χωρὶς εὐωδία, ἀλλὰ μὲ χάρι καὶ χρώματα.... Καὶ στὸ μοσχοβολισμένον ἀέρα πετοῦσαν μὲ γλυκύτατα τραγούδια τὰ πουλιά καὶ βομβοῦσαν ἀμέτρητα χρυσοπράσινα ἔντομα...

Βλέπω ἀκόμα μπροστὰ μου τὸ χαρούμενο, τὸ ἀπερίγραπτο αὐτὸ πανηγύρι. Ἀκούραστοι καὶ ἀχόρταγοι τρέχαμε ἀπάνω κάτω μὲ τὴν ἀδελφοῦλα μου.... Ἡ φύσι μᾶς μιλοῦσε μὲ χίλια στόματα, μὲ χίλιες φωνές. Καὶ σύμφωνες ὅλες σχημάτιζαν στὰ παιδικὰ μας αὐτιά μιὰν ἀρμονία ἀσύγκριτη, μιὰ μαγεία ἀνέκφραστη.

Μᾶς πλημμυροῦσε τῆς ζωῆς ἡ εὐφροσύνη καὶ τῆς ἀγάπης.

— Ζήσετε, σὰ νὰ μᾶς ἔλεγε, παιδιὰ μου! Ζήσετε ἀγαπημένα καὶ χαρούμενα. Ἡ ἀγάπη εἶναι ἡ μόνη ἀληθινὴ εὐτυχία σ' αὐτὸν τὸν κόσμον!

« Ἡ ἀδελφοῦλα μου »

Γρηγόριος Ξενόπουλος

ΤΟ ΟΝΕΙΡΟ ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΩΝ

Α'.

Εημερώνουν Χριστούγεννα στο χωριό.

Ή μέρα εδειχνε κλεισμένη, ή γῆ ἦταν χιονοστρωμένη, ό οὐρανός χιόνιζε καί τό μάτι δέ μπορούσε νά ἰδῇ πióτερο ἀπὸ μιὰ ντουφεκιὰ τόπο. Φοβερό άγριοκαίρι, Χριστούγεννα, καρδιά τοῦ χειμῶνα.!

Καβάλλα ἀπάνω σ' ἓνα γερό, ὁμορφο καί ψηλό ἄλογο, καί κουλουλωμένος μὲ μιὰ μεγάλη κάππα, ἔμπαινα μὲ μεγάλη χαρά στὰ πολυπόθητα σύνορα τοῦ χωριοῦ μου, ὕστερα ἀπὸ νυχτοπερπάτημα δέκα πέντε ὥρῶν δρόμο καί ξενιτειὰ δέκα πέντε χρόνων, μακριὰ πολὺ μακριά, σὲ ξένα σύνορα καί σὲ ξένα βασιλεία.

Στὸ ποτάμι ποῦναι κάτω ἀπὸ τὸ χωριό μου, πότισα διαβαίνοντας τὸ κατακουρασμένο ἄλογό μου. Μετὰ τὸ πότισμα τράβηξα τὸν ἀνήφορο, πού βγαίνει ἴσα-ἴσα στ' ἀγαπημένο μου χωριό, ἀνάμεσα ἀπὸ βράχους, ἀπὸ γκρεμούς, ἀπὸ μεγάλες πέτρες, ἀπὸ δένδρα κι ἀπὸ λίγα ἄμπελοχώ-ραφα.

Ήταν πολὺ πρωί. Στιγμὴ πού πολεμάει τὸ φῶς τῆς ἡμέρας ποῦρ-χονταν, μὲ τὸ σκοτάδι τῆς νύχτας πῶφευγε, καί τ' ἄλογο ἀνέβαινε ἄργά ἄργά καί βαριά-βαριά τὸν ἀνάποδο καί κακοπάτητο ἀνήφορο ἀπὸ τὴν μεγάλη του τὴν κούραση καί τὴ μεγάλη του τὴν κομμάρα.

"Ἐκανε φοβερό κρύο. "Άγριος βοριᾶς φυσοῦσε σὰ λυσσασμένος ἀπὸ πίσω μου καί μ' ἀνασήκωνε ἀπ' τὴ σέλλα τ' ἀλόγου μου! Τὸ χιόνι προ-τίζονταν* ἀπὸ καταγῆς στὸ μανιωμένο φύσημά του, σὰν ἀλεύρι κάτα-σπρο, πότε ἀπὸ κάτω πρὸς τὰ ἀπάνω, πότε ἴσια πέρα, πότε ἴσια δῶθε καί πότε μὲ περικύκλωνε ὀλόγυρα σὰν ἀνεμοστρόβιλος. Κι ὅμως δὲν αἰ-σθανόμουν καθόλου κρύο μέσα μου. Μόνο τὰ δάκτυλα τῶν ποδαριῶν μου κρύωναν λίγο καί τὰ χέρια μου λιγώτερο ἀκόμα, γιατί κρατοῦσα μὲ τὸ δεξιὸ τὸ βοῦδοτσούλι* καί μὲ τὸ ζερβὶ τὰ χαλινάρια τοῦ ἀλόγου.

Ή καρδιά μου χτυποῦσε τικ-τάκ σὰ λιθοπάτημα ἀπὸ τὴν συγκί-νηση, πού ἔβλεπα ὅτι βρισκόμουν καί περπατοῦσα στὸν τόπο τῶν ὀνεί-ρων μου, στὸν τόπο πού γεννήθηκα.

Σὲ κάθε πατημασιά τ' ἀλόγου μου ξάνοιγα κι ἓνα κομμάτι ἀπὸ τὰ παιδιακίσια μου. Κομμάτι ζωῆς χαρωπῆς, γλυκεῖας καί πολυαγαπημέ-νης. Ἐβλεπα τὸν μεγάλο βράχο π' ἀνέβαινα ψηλὰ καί γλιστρῶντας ἴσα

κάτω, έφθανα στο λάκκωμα, είτε με ξεγδάσματα, είτε χωρίς ξεγδάσματα στο τρυφερό μου τότε κορμί. Έβλεπα το μεγάλο πουρνάρι, π' ανέβαινα το καλοκαίρι κι έπιανα τα πουλιά μέσα στις φωλίτσες τους, πρὶν φτερουγίσουν ακόμα, χωρίς νά με μέλη και χωρίς νά με νοιάζω για τὰ τσιουρίσματα τῶν μαννάδων τους, πού φτερουγίζαν ψηλά από τὸ κεφάλι μου, χωρίς νάχουν οἱ καημένες τῇ δύναμι νά μοῦ τὰ ἀρπάξουν μέσα από τὰ χέρια μου τὰ σκληρά. Έβλεπα τὸ χωράφι μου, πού πηδοῦσα σὰν τὸ ζαρκάδι, με τὰ συνομήλικά μου, κι έπαιζα τὰ ἀγαπημένα μου παιγνίδια, πού δὲν μπορούσα νά τὰ χορτάσω ποτέ. Έβλεπα τ' ἀμπέλι μου με τῇ μεγάλῃ βελανιδιᾷ στὴν κορυφή του, πού περνοῦσα τίς καλύτερες καὶ τίς πιὸ εὐτυχισμένες ὥρες τῆς παιδικῆς μου ζωῆς, τρώγοντας γλυκύτατα σταφύλια, ὠριμώτατα σῦκα καὶ ζουμερώτατα ροδάκινα.

Ήταν ὅλα ὅπως τὰ εἶχα ἀφήσει ἐδῶ καὶ δέκα πέντε χρόνια. Ὁ λα στὸν τόπο τους καὶ στὴ θέση τους.

Τὸ χιόνι ἐξακολουθοῦσε νά πέφτη. Ὁ βοριάς ἐξακολουθοῦσε ν' ἀγριοφυσᾷ. Τὸ κρύο ἐξακολουθοῦσε ν' ἀντριεύεται καὶ τ' ἄλογο ἐξακολουθοῦσε ν' ἀνεβαίνει τὸν ἀνήφορο ἀργά-ἀργά, γκροῦπ-γκροῦπ.

Εἶχα σκαπετήσει* μιὰ μικρὴ ραχούλα καὶ δὲ μοῦ εἶχε μείνει παρὰ νά σκαπετήσω ακόμα μιὰ, γιὰ νά μπορέσω ν' ἀγναντέψω τὸ χωριό μου, πού κάθε σπίτι καπνίζει ἀδιάκοπα χειμῶνα καλοκαίρι, καὶ νά ἰδῶ τὸ σπίτι μου, με τὸ πλατύχωρο αὐλόγυρό του καὶ με τὸ μεγάλο δέντρο στὴ μέση τῆς αὐλῆς του, πού χρησιμεύει τὸ καλοκαίρι ὡς κατοικιὸ καὶ ὡς τραπεζαρία κι ὡς σάλα κι ὡς τόπος ὕπνου, καὶ ὡς χοροστάσι*, πού μαζεύεται τὸ χωριό, γιὰ νά κρίνῃ τίς διαφορές του καὶ τὰ χωριανὰ ζητήματά του, καθὼς τὸ θέλει ὁ προεστός, πού ἡ γνώμη του πάντα εἶναι σύμφωνη με τῇ γνώμῃ τῶν πολλῶν.

Μόρχονταν στὸ νοῦ πόσες φορὲς ξαπόστασα καὶ ξεκουράστηκα κάτω ἀπὸ τὸν ἴσκιο αὐτουνοῦ τ' ἀγαπημένου δέντρου καὶ πόσες φορὲς μάλλωσα με τὸ φτερωτὸ κοπάδι τῆς μάνας μου, τίς κόττες, πού ἤθελαν νά μ' ἀρπάξουν ἀπὸ τὰ χέρια τὸ νόστιμο ψωμοτύρι μου.

Ἀμέτρητη χαρὰ πλημμύρισε τὴν καρδιά μου, ἐπειδὴ ξανάβλεπα τῇ γῇ τῶν παπποῦδων μου, τῇ γῇ, πού εἶδα γιὰ πρώτη φορὰ τὸ γλυκὸ φῶς τοῦ ἡλίου καὶ κατάλαβα γιὰ πρώτη φορὰ τὸν ἑαυτό μου ὡς ἄνθρωπο. Μόρχονταν νά ξεκαβαλλικέψω καί, κατεβαίνοντας, νά φιλήσω καὶ ν' ἀγκαλιάσω ὅ,τι ἔβλεπα κι εὔρισκα μπροστά μου· χῶμα, πέτρες,

χαμόκλαδα, δένδρα. Ἀλλὰ ὁ πόθος μου νὰ φτάσω ὅσο τὸ δυνατόν γρηγορώτερα στὴ ράχη, πού ἦταν μπροστά μου καὶ μ' ἐμπόδιζε νὰ ἰδῶ τὸ χωριὸ μου καὶ τὸ σπίτι μου, δὲ μ' ἄφηνε νὰ κατεβῶ καὶ νὰ ἐκτελέσω τὸν ἅγιό μου σκοπό.

— Ἄ! ἔλεγα μέσα μου, πότε νὰ φτάσω ψηλὰ σ' ἐκείνη τὴ ράχη, γιὰ νὰ ἰδῶ ἀπ' ἐκεῖ, πού ὠνειρευόμουν δέκα πέντε χρόνια στὰ ξένα, καὶ νὰ ρίξω τὸ ντουφέκι τοῦ ξενιτεμένου, γιὰ νὰ μάθῃ τὸ χωριὸ τὸν ἐρχομό μου.

Καὶ λέγοντας αὐτὰ χτυποῦσα τὸ κακόμοιρο τ' ἄλογο μὲ τοὺς φτερινιστῆρες μου, κι αὐτὸ τὸ καημένο πηδοῦσε ἀγκομαχῶντας καὶ μοῦ φαίνονταν ὅτι πηδοῦσε στὰ σύννεφα, ἀλλὰ ὁ δρόμος δὲν τελείωνε!

Τὸ χιόνι ἐξακολουθοῦσε νὰ πέφτῃ. Ὁ βοριάς ἐξακολουθοῦσε ν' ἀγριοφυσᾷ. Τὸ κρύο ἐξακολουθοῦσε ν' ἀντριεύεται. Καὶ τὸ ἄλογο ἐξακολουθοῦσε ν' ἀνεβαίνει τὸν ἀνήφορο ἀργά-ἀργά, γκρούπ-γκρούπ-γκρούπ.

Χίλια δυὸ πράγματα γεμάτα γλυκὲς ἀναμνήσεις τοῦ παιδιακίστου μου καιροῦ, σὰν ἀφροστεφανωμένες εἰκόνες, ζωγραφισμένες μὲ οὐράνια χρώματα, ἐμφανίζονταν μπροστά μου κι ἄρχιζαν νὰ καταπραΰνουν τὴν ἀνυπομονησία μου. Ἐδῶ ἔβλεπα τὸν ἑαυτὸ μου μικρὸ παιδί νὰ τρέχω ξυπόλυτος καὶ στὸ τρέξιμο νὰ μοῦ μπῇ στὸ ποδάρι ἓνα φοβερὸ παλιουρίσιο ἀγκάθι. Ἐκεῖ γιὰ πρώτη φορὰ ἔβλεπα νὰ σκοτώνω μιὰ πυκνόμαλλη καὶ μαυρονούρα ἀλεπού, πού κράταε ἀκόμα στὸ στόμα της τὴν ὁμορφότερη καὶ βαρύτερη κόττα τοῦ χωριοῦ, ποῦσκουζε, ἢ καημένη, βραχνά-βραχνά κι ἀδύνατα «κράαα-κράαα». Παρέκει, πίσω ἀπὸ μιὰ μεγάλη πέτρα, ἔβλεπα νὰ μὲ πιάνη ὁ δάσκαλός μου ἀπὸ τ' αὐτὶ σφιχτά-σφιχτά, γιατί μ' ἤρε νὰ στιῶ πλάκες, γιὰ νὰ τσακώσω κοτσύφια κι ἄλλα στερόπουλα, πράγμα, πού μᾶς τὸ εἶχε ἀπαγορευμένο, καὶ νὰ μὲ τραβάη, γιὰ νὰ μὲ πάῃ μπροστά σ' ἄλλα μαθητοῦδια τοῦ χωριοῦ, πού κάνανε σχολεῖο χειμῶνα καλοκαίρι στὸ νάρθηκα τῆς ἐκκλησιᾶς καὶ τὸ Ψαλτήρι ἦταν γιὰ μεγαλύτερο μάθημα ἀπ' ὅλα τὰ μαθήματα. Ἐβλεπα ν' ἀνεβοκατεβαίνω στὸ δρόμο τοῦ ποταμοῦ χιλιάδες φορές, πότε περπατώντας καὶ πότε καβάλλα.

Ἐβλεπα, σὲ μιὰ πλαγιά ἐκεῖ πέρα, τὴν ἀδελφῇ μου νὰ βόσκη ζυγούρια καὶ κατσίκια καὶ νὰ μοῦ λέη τραγούδια καὶ μοῦ φαίνονταν πῶς ἄκουα ἀκόμη τὴν ἀγγελικὴ τῆς φωνή.

Μ' ἓνα λόγο ἔβλεπα τόσα, πού δὲν μποροῦν νὰ μποῦνε σ' αὐτὸ

ἐδῶ τὸ χαρτί : Νιάτα σπαρμένα κατὰ γῆς, σὰν λουλούδια ἀπριλιάτικα, σὰν ἄνθια μαγιάτικα, σὰν τριαντάφυλλα μοσκομυρωδᾶτα.

Τὸ χιόνι ἐξακολουθοῦσε νὰ πέφτη. Ὁ βορρᾶς ἐξακολουθοῦσε ν' ἀγριοφυσᾷ, τὸ κρύο ἐξακολουθοῦσε ν' ἀντρίεῦεται καὶ τ' ἄλογο ἐξακολουθοῦσε ν' ἀνεβαίνει ἄργα - ἄργα τὸν ἀνήφορο, γκρούπ - γκρούπ...

Λίγος δρόμος μοῦ εἶχε ἀπομένει ἀκόμα, ὅσο ν' ἀνεβῶ στὴ ράχη, ἀλλὰ δὲν τελείωνε ποτέ ! Τὴν ὑπομονή μου διαδέχονταν ἀνυπομονησία καὶ τὴν ἀνυπομονησία μου ὑπομονή. Ἐκεῖ καταστενοχωριόμουν γιὰ τ' ἀργοβάδισμα τ' ἀλόγου μου, γιὰ τὴν ὁρμή τοῦ ἀνέμου, γιὰ τὶς τουλοῦπες τοῦ χιονιοῦ πῶδερναν τὸ πρόσωπό μου, γιὰ τὸ κρύο, π' ἄρχιζε ν' ἀνεβαίνει ἀπὸ τὰ πόδια ὡς τὴν καρδιά καὶ νὰ μοῦ τρυπᾷ τὰ κόκκαλα, γιὰ τὸν ἀτέλειωτο δρόμο, καὶ ἐκεῖ βρισκόμουν ἥσυχος ἥσυχος στὴ ζεστή καὶ γλυκεῖα ἀγκαλιὰ τῆς ὑπομονῆς καὶ στοχαζόμουν τὴν στιγμή, πού θὰ ἔμπαινα στὸ σπίτι μου, τὴν χαρὰ θὰ ἔκανε ἡ μαννούλα μου, πού μῦγραφε στὸ ὕστερὸ της γράμμα, ὅτι τὰ συμφώνησε μὲ τὸν Χάρο νὰ τὴν καρτερήσῃ νὰ μὲ δεχτῇ πρῶτα ἀπὸ τὰ ξένα καὶ ὕστερα νὰ τοῦ παραδώσῃ τὴν ψυχὴ της. Στοχαζόμουν τὸ πανηγύρι, πού θὰ ἔκανε ἡ ὀρφανὴ μοναχοθυγατέρα μου, πού τὴν εἶχα ἀφήσει μικρή, πολὺ μικρή, σαράντα μερῶν φώσινο*, ὅταν κίνησα νὰ πάω μακριὰ στὰ ξένα, νὰ προκόψω καὶ νὰ πλουτίσω τὸ σπίτι μου. Στοχαζόμουν τὸν ἀναγκαλισμὸ τῆς ἀδελφῆς μου, πού τὴν εἶχα ἀφήσει μικρούλα καὶ θὰ τὴν εὐρισκα παντρεμένη μ' ἓνα δυὸ παιδάκια τριγύρω της, καὶ τὴν εὐχαρίστηση, πού θὰ αἰσθανόνταν οἱ χωριανοὶ μου, πού, ἅμα θὰ μ' ἔβλεπαν νὰ μπαίνω στὸ ἀντρορρημασμένο πατρικὸ μου, θὰ ἔτρεχαν νὰ μ' ἀγκαλιάσουν καὶ νὰ μὲ φιλήσουν ὅλοι, μικροὶ καὶ μεγάλοι.

Λίγες δρασκειλιές μοῦ εἶχαν μείνει ἀκόμα ὅσο νὰ φτάσω στὴν κορφή τῆς ράχης, πού ἔκρυπτε τὸ πολυπόθητο χωριὸ μου, καὶ λίγες ἀκόμα στιγμές, ὅσο πού νὰ ρίξω τὴ χαρμόσυνη ντουφεκιὰ τοῦ ξενιτεμένου, πού θὰ ἔκανε ὅλες τὶς καρδιές τοῦ χωριοῦ νὰ λαχταρήσουν ἀπὸ χαρὰ καὶ λίγες θὰ ἦταν οἱ καλότητες, πού θὰ δεχόνταν ξενιτεμένο, ἀλλὰ ἡ ἀνυπομονησία μου σήκωσε κεφάλι, μέσα στὰ στήθια μου πάλι, κακομούτσουνη καὶ φοβερή, καὶ μ' ἔκανε νὰ νομίζω ὅτι τὰ ποδάρια τοῦ ἀλόγου μου ἦταν καρφωμένα κάτω στὴ γῆ καὶ βρισκόμουν ἀπὸ πολλὴν ὥρα στὴν ἴδια μεριά. Τὸ χτύπησα τότε τ' ἄλογό μου γιὰ ὕστερη φορά, μ' ὅση δύναμη εἶχα ἐπάνω μου καί, σὰ νὰ ἔκανε φτερά τὸ καημένο τὸ ζῷο,

βρεθήκαμε στήν κορυφή τῆς χιλιοπόθητης ράχης! Δόξα σοι ὁ Θεός!

Β'.

Ἐκεῖ τὸ κρῦο τοῦ βοριᾶ καὶ τὸ χιόνι θὰ ἦταν δυνατώτερο, ἀλλὰ τὸ χωριό μου, ποὺ ἔδειχνε τὸ συμπαθητικὸ πρόσωπό του ἀπὸ δυὸ ντουφεκιές τόπο μακριά, μ' ἔκανε νὰ μὴν αἰσθάνωμαι τὴν ἀγριὰδα τους.

Ὅλο τὸ χωριὸ ἦταν συμμαζεμένο στὴν πλαγιά τοῦ βουνοῦ, σὰν κοπάδι καλογραικισμένο*. Κάθε σπίτι ἔμοιαζε μὲ πρόβατο καὶ κάθε παράσπιτο μ' ἄρνι. Τὸ σπίτι τὸ δικό μου, μεγαλύτερο ἀπ' ὅλα τ' ἄλλα, φαίνονταν σὰν βαρυκούδουνο γκεσέμι*, ποὺ μπορεῖ νὰ σύρῃ πίσω του χίλια κεφάλια πρόβατα.

Ἄμα τὸ ξεκάμπισα τὸ χωριό μου, ἔρριξα μιὰ βαρυγιομάτῃ ντουφεκιά, γιὰ νὰ νιώσουν οἱ χωριανοί, ὅτι «ξενιτεμένος ἔρχεται!» καὶ ἀπὸ τὸν πολὺν τὸν βρόντο τρεῖς φορές ἀχολόγησαν τὰ λακκώματα, οἱ ρεματιές καὶ τὰ βουνόπλαχια

Καρφώνοντας τὰ μάτια μου στὸ ταπεινὸ καὶ συμπαθητικὸ χωριό μου νόμιζα ὅτι οἱ σκεπές του ἐκεῖνες, ποὺ κάπνιζαν ἥσυχα-ἥσυχα, οἱ καλύβες του, τ' αὐλόδεντρά του, αὐλόγυροί του, οἱ φράχτες του, οἱ ριζόπετρες του, ποὺ στέκουν σκόρπια ἐδῶ κι ἐκεῖ σὰν ἀπολιθωμένοι γιγάντοι, οἱ δρόμοι του, οἱ κῆποι του, τὰ ὅλα του, ὅτι ζωντάνεψαν, ὅτι ἔτρεχαν χαμογελῶντας καὶ χοροπηδῶντας τὸ ἓνα κατόπιν τ' ἄλλου τοῦ καὶ προχωροῦσαν κατ' ἐπάνω μου, γιὰ νὰ μὲ ἀποδεχτοῦν καὶ νὰ μοῦ ποῦνε τὸ γλυκὸ χαιρετισμό:

— Καλῶς ὠρισες ἀπὸ τὰ ξένα! Δόξα σοι ὁ Θεός, ποῦρθε γερὸς καὶ καλά!

Ἀπέραντο πέλαγος χαρᾶς κι ἀναγαλλιασμοῦ εἶχε πλημμυρίσει τότε τὴν καρδιά μου. Ὅ,τι ἔβλεπα μπροστά μου ἦταν μαγευτικὸ καὶ μοῦ φαίνονταν πῶς ἔπλεα μ' ὀλάνοιχτα πανιά σὲ πέλαγος δίχως ἄκρη εὐτυχίας.

Τὸ χιόνι ἔπαψε νὰ πέφτῃ πιά καὶ μεταβάλλθηκε σὲ γλυκεῖα ζεστασιά. Ὁ μανιωμένος βοριᾶς ἔπαψε νὰ βοῦτζῃ καὶ μεταβάλλθηκε σὲ δροσόπνιχτο καὶ μοσχοβολᾶτο καλοκαιρινὸ ἀγεράκι, καὶ τ' ἄλογό μου ἔπαψε ν' ἀνεβαίνει πιά τὸν ἀνήφορο ἀργά-ἀργά καὶ βρέθηκε μέσα στὸν αὐλόγυρο τοῦ σπιτιοῦ μου!

Στὸ ἔμπα μου ἔτρεξε πρῶτος ὁ γέρικος σκύλος τοῦ σπιτιοῦ μου, ὁ Μούργκας, καὶ ρίχτηκε μὲ τὰ μπροστινά του ποδάρια ἐπάνω στὴ

σέλλα του αλόγου και με κάτι κουνήματα του κεφαλιού του, και με κάτι φωνές, που έβγαζε από το στόμα του, ήθελε ν' αποδείξει τη μεγάλη χαρά του για τον έρχομό του ξενιτεμένου αφέντη του. Στα μάτια του μέσα έλαμπε, σάν ανοιξιάτικη δροσιά ανάμεσα σέ φύλλα τριανταφυλλιού, ένα αναγάλιασμα, που δέν μπορεί νά γραφτή. Έκείνη την στιγμή, που ο Μούργκας είχε ριγμένα τὰ ποδάρια ψηλά στη σέλλα και παραπονιόταν μέσα του, γιατί νά μὴν ἔχη χαρίσει κι αὐτουνοῦ ὁ Θεὸς λόγο, γιὰ νὰ καλωσορίσῃ τὸν αφέντη του ἀνθρωπινά, ὁ γάτος τοῦ σπιτιοῦ, ὁ Λιάρος, πήδησε πίσω ἀπὸ τὴ στέγη κι ἔγινε καπνός!

Ύστερα κατέφθασε ἡ μάννα μου κουτσά-στραβά ἀπὸ τὰ γερατιά, ξεσκούφωτη ἀπὸ τὴ χαρὰ της, και με τὰ μάτια γεμάτα δάκρυα, ἅγια δάκρυα μητρικά. Τρίτη κατέφθασε ἡ θυγατέρα μου, κορίτσι ὁμορφο, γερό κι ἀσπροκόκκινο, με δυὸ μεγάλα-μεγάλα και μαῦρα μάτια, που βρίσκονταν στὸ σύνορο τῆς ἡλικίας τοῦ παιδιοῦ και τῆς νύφης. Τετάρτη κατέφθασε ἡ ἀδελφὴ μου με τὸν ἄντρα της και τὰ παιδιά της, που ἔβλεπα γιὰ πρώτη φορὰ και σάν νὰ ἔμουν ἄψυχο πρᾶγμα, μ' ἄρπαξαν στὴν ἀγκαλιά τους και μ' ἔφεραν και μ' ἀπόθεσαν μέσα στὸν καλὸ τὸν ὄντᾱ*

Ἐφερα γύρω τὰ μάτια μου στὸ σπίτι και εἶδα πὼς δέν εἶχε ἀλλάξει τίποτε ἀπὸ μέσα. Νόμισα πὼς ἔλειπα ἀπὸ τὰ χτές. Ὅλα ἦταν στὴν ἴδια τους θέση, ὅπως τὰ εἶχα ἀφήσει, και μοναχὰ οἱ ἄνθρωποι εἶχαν ἀλλάξει ὅλοι. Ἀπ' αὐτουνοῦς, ἄλλοι ἀπὸ παιδιά ἔγιναν νύφες, ἄλλοι ἀπὸ νοῖο γερόντοι και ἄλλοι — ἀλλοίμονο! — ἔλειψαν ὁλότελα!

Ἡ καρδιά μου ἐκείνη τὴν στιγμή εἶχε γίνεῖ ἀπέραντο πέλαγο και μέσα σ' αὐτὸ τὸ πέλαγο πότε ἡ λύπη ἀρμένιζε μ' ὀλάνοιχτα πανιά και σηκώνονταν τὰ κύματα γυρὸ της ὡς τὸν οὐρανό, πότε ἡ χαρὰ ἔβγαине στὴ μέση κι ἔκανε τὸν νερόχτιστο κάμπο του ἥσυχο και μαλακὸ σάν πρόσωπο ἀπέραντο κρυσταλλένιου καθρέφτη.

Ἄν κι ἀπὸ πολλὰ χρόνια εἶχα μάθει τοὺς σκληροὺς θανάτους, πῶ-χουν γίνεῖ στὸ σπίτι μου, κι ὁ Γιατρο - Καιρὸς ἔχυσε τὸ σωτήριο βάλσαμό του στὶς ἀνοιγμένες πληγὲς τῆς καρδιάς μου, πάλι δέν μπορούσα νὰ μὴ αἰσθανθῶ ἄλλη μιὰ φορὰ τὴ λύπη ἀκέρια γιὰ τὸν παράκαιρο χαμὸ τῶν ἀγαπημένων μου. Τὰ δάκρυά μου πλημμύριζαν σάν ποτάμια και πάσκιζαν νὰ με πνίξουν, ἀλλ' ἅμα ἔρριχνα τὰ μάτια μου στὴν μάννα μου, που τὰ γεράματά της κι ἡ μητρικὴ της λαχτάρᾳ μοῦ φουσοῦσαν ἅγιο σέβας, στὴ θυγατέρα μου, που ἡ ἀγάπη της κι ἡ δροσερὴ της

νότῃ φύτευσαν στή ματωμένη μου καρδιά τὴν πιὸ γλυκύτερη χαρὰ καὶ τὴν πιὸ μεγαλύτερη ἐλπίδα, καὶ στὴν ἀδελφή μου καὶ στὸ γαμπρό μου, ποὺ ἡ ἀγάπη τους καὶ ἡ εὐλικρινής τους ἔγνοια μ' ἔκαναν νὰ γεμίζω παρηγοριά, σταματοῦσαν τὰ δάκρυά μου καὶ σκορποῦσεν ὁ πόνος μου, σὰν πῶς σκορπίζονται τὰ σύννεφα στὸν οὐρανό, ὅταν φυσᾷ δυνατὸς βοριάς. Πάντα τὸ Τ ὥ ρ α νικάει τὸ Π ρ ί ν.

Σ' αὐτὸ ἀπάνω κατέφθασαν κι οἱ σιμώτεροι γειτόνοι νὰ μὲ καλωσορίσουν. Ὑστερα ἀπ' αὐτονοὺς κι οἱ μακρινώτεροι, καὶ λίγο λίγο τὸ σπίτι μου δέχτηκε μέσα στοὺς κόρφους του, ὅλο τὸ χωριό, ἄντρες, γυναῖκες, καὶ παιδιὰ, γιατί εἶναι χρέος ἅγιο νὰ τρέξη κανεὶς νὰ χαιρετάῃ ξενιτεμένο καὶ νὰ πανηγυρίζῃ τὸν ἐρχομό του.

Φιλήματα ἀπ' ἐδῶ, ἀγκαλιάσματα ἀπ' ἐκεῖ, ἀναγάλλισμα ἀπὸ τοῦτῃ τῇ μεριά, γέλια ἀπὸ κείνη, σταυρώνονται κάθε στιγμή σ' ἐκεῖνο τὸ χαρούμενο πανηγύρι, ποὺ ἐγὼ ἤμουνα αἰτία καὶ κέντρο.

Στὴν τιμημένη μας καὶ ποθητὴ μας Πατρίδα ἡ Ξενιτεῖα τὰ συμπαθᾷ ὅλα. Ζήλιες, διαφορές, μαλώματα κι ὀχτρίες, τὰ λειώνει ὅλα ἡ ξενιτεῖα, σὰν πῶς λειώνει ἡ νοτιὰ τὸ χιόνι. Ὁ ξενιτεμένος εἶναι ἅγιο πρᾶγμα, ποὺ σέρνει τὸν σεβασμὸ καὶ τὴν ἀγάπη τῶν χωριανῶν καὶ ὅλου τοῦ κόσμου, πέρα καὶ πέρα.

Τὴ στιγμή κείνη τὸ σπίτι μου ἔμοιαζε κρινί* μελισσιῶν στὸν καιρὸ τοῦ καλοκαιριοῦ, ποὺ μαζεύονται στὴ θύρα καὶ μπαينوβγαίνουν τὰ μελίσια.

Τέλος ἡ μάννα μου ἄνοιξε τὴ νυφικὴ της κασέλα, ποὺ εἶχε φυλαγμένα ἀπ' ὅλα τὰ παρικό, ποὺ βγαίνουν στὸ χωριό μου, κι ὅλα τὰ γλυκίσματα, ποὺ κάνουν ἐκεῖ : σῦκα, σταφίδες, μῆλα, καρύδια, ρόιδα, κυδώνια, μουςτόπηττες, σιουμπέκια* καὶ συκομαῖδες* κι ἄρχισε νὰ τὰ μοιράζῃ πολλὰ - πολλὰ στὰ λιανόπαιδα, ποὺ εἶχαν τρέξει ὅλα, ἅμα ἔμαθαν τὸν ἐρχομό μου, γνωρίζοντας ὅτι θὰ καλοπληρώνονταν ὁ κόπος τους. Ἡ ἀδελφή μου ἄρχισε νὰ πλάθῃ πῆττα, ἡ θυγατέρα μου κερνοῦσε τοὺς μεγάλους ρακί, ὁ γαμπρός μου κάθονταν σιμά μου καταχαρούμενος κι ἐγὼ μονολογοῦσα σ' ἐκείνους, ποὺ μὲ ρωτοῦσαν, πῶς πέρασα τὸν καιρὸ μου στὴν ξενιτεῖα, τί εἶδα, τί ἄκουσα, - τί ἔμαθα, τί ἔκανα, ποιὸν πατριώτῃ εἶδα κι ἀντάμωσα, ἀπὸ ποιοὺς καὶ σὲ ποιοὺς ἔφερα γράμματα, πῶς εἶναι ὁ τάδε χωριανός μας, τί δουλειὰ κάνει ὁ τάδε πλησιοχωρίτης μας, μ' ἓνα λόγο ἔδιναν τακτικὴ ἀναφορὰ καὶ ταχτικὸ λογαριασμὸ τοῦ τί ἔκανα, τί ἄκουσα, τί εἶδα καὶ τί ἔμαθα σ.

όλο τὸν καιρὸ τῶν δεκαπέντε χρόνων, πού βρισκόμουν στὴν ξενιτειά.

Ὑστερα ἄρχισαν νὰ φεύγουν λίγοι λίγοι οἱ χωριανοί μου κι ἐμεῖνα μόνος μὲ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ σπιτιοῦ μου. Καθῆσαμεν ὅλοι σταυροπόδι γύρω στὴ στιά *, πού ἔκαιε σὰν καμίνι, περιμένοντας νὰ ἐτοιμασθῇ τὸ γιόμα, ἐνῶ μπροστά μας ἦταν ξαπλωμένος ὁ γάτος τοῦ σπιτιοῦ καὶ πίσω μας καθόταν στὰ πισινά του ποδάρια ὁ σκύλος, ὁ Μούργκας, προσέχοντας στὶς κουβέντες μας, βλέποντάς μας κατὰματα, ὅσους δὲν τοῦ εἶχαν γυρισμένες τίς πλάτες καὶ πιότερο ἐμένα τὸν νοικοκύρη. Καὶ τόσο πολὺ πρόσεχε τ' αὐτί του καὶ τόσο πολὺ κάρφωνε τὴν ματιά του ψηλά μου, πού μ' ἔκανε σὲ λίγο νὰ πιστέψω, ὅτι θὰ ἀνακατώνονταν στὶς κουβέντες μας, μιλῶντας μὲ ἀνθρώπινη γλῶσσα.

Γ'.

Ἡ ζέστα, ἡ χαρά, τ' ἀναγάλιασμα, οἱ κόποι τοῦ δρόμου, ἡ αὔπνια καὶ ἡ συγκίνησι νάρκωναν τόσο πολὺ τὸ πνευμά μου καὶ τὸ κορμί μου, ὥστε, καθὼς βρισκόμουν ἐκεῖ, ἐγύρισα τὸ κεφάλι μου, ἔκλεισα γλυκά - γλυκά τὰ μάτια μου κι ἀποκοιμήθηκα. Κι ὅταν ξύπνησα κι ἀνοιξα τὰ μάτια μου, δὲν εἶδα τίποτε μπροστά μου.

Μάννα, θυγατέρα, ἀδελφή, σπίτι, χωριό, πατρίδα, ἦταν ὅλα φευγάτα !

Βρισκόμουν καὶ βρίσκομαι ἀκόμα στὰ ἔρημα τὰ ξένα κι ὅλα, ὅσα εἶδα, δὲν ἦταν ἄλλο παρὰ μιὰ γλυκεῖα ὑπνοφαντασία, ἓνα εὐτυχισμένο ὄνειρο, πού μοῦ δώρισε ἡ ἀγάπη τῆς Πατρίδας μου, ξημερώνοντας τῶν Χριστουγέννων.

Περιοδικὸν « Πινακοθήκη »

Χρ. Χρυστοβασιλης

ΠΑΙΔΙΚΟ ΠΑΣΧΑ

Τὸ πρῶτο σωτήριο ἐτος, πού ἄρχισα νὰ γράφω στὰ τετράδιά μου καὶ τὰ βιβλία μου, ἦταν τὸ 1874. Τὸ θυμοῦμαι καλά, καὶ μάλιστα τὸ 4, πού τὸ ἔκανα - ἔλεγε ὁ πατέρας μου - σὰν « ἀστροπελέκι ». Πόσων χρόνων νᾶμουν τότε ; Ἐξί, ἐφτά τὸ πολὺ. Γιὰ νᾶχω ὅμως βιβλία καὶ τετράδια, θὰ πῇ πὼς κάτι ἤξερα, κάτι καταλάβαινα, καὶ μπορούσα νὰ γουστάρω τὰ ὥραϊα πράγματα. Κι ἡ πατρίδα μου, ἡ Ζάκυνθος, εἶχε τόσα ἐκεῖνο τὸν καιρό. Βρισκόταν, βλέπετε, σ' ὅλη τὴν ἀκμὴ τοῦ πο-

λιτισμοῦ της — ἡ παρακμὴ ἄρχισε πολὺ ἄργότερα — κι ἔν' ἀπὸ τὰ πιὸ ὠραῖα πραγματικῶς ἦταν τὸ Πάσχα, ὅπως μποροῦσε νὰ τὸ γιορτάζῃ. Γιατ' εἶχε ὅλα τὰ μέσα καὶ τὰ ἐφόδια : ἐκκλησίες λαμπρότατες, θαυμάσιο κλῆρο, δεσπότη περίφημο, ψαλτάδες μοναδικούς, ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ πολιτισμένη, μπάντες τέλειες, λαὸ πειθαρχημένο, δρόμους καλοστρωμένους, περιποιημένους — ἐκεῖνη ἡ στράτα Μαρίνα ἔλαμπε σὰ νεόκοπο νόμισμα — ὠραῖες πλατεῖες, σπίτια κι ἓνα μεγάλο λιμάνι, ὅπου τὰ κατάρτια τῶν κάθε λογῆς σκαφῶν σχημάτιζαν δάσος. Μ' αὐτὰ τὰ μέσα καὶ τὰ ἐφόδια, πού δύσκολα θὰ βρίσκονταν, καὶ τότε καὶ σήμερα ἀκόμα, συγκεντρωμένα σὲ μιὰ ἑλληνικὴ πόλι, μπορεῖ κανεὶς νὰ φαντασθῇ τὴ μεγαλοπρέπεια καὶ τὴν ὠραιότητα, πού εἶχαν στὴ Ζάκυνθο οἱ ἐκκλησιαστικὲς κι οἱ ἄλλες τελετές.

Τὸ Πάσχα ἄρχιζε ἀπ' τὴν αὐγὴ τοῦ Μεγάλου Σαββάτου καὶ μὲ τέτοιον τρόπο, πού ἀποτελεῖ μιὰ ἀπὸ τίς ζωηρότερες παιδικὲς μου ἀναμνήσεις. Ἦταν μιὰ γενικὴ κωδωνοκρουσία τὴν ὥρα πού ἔψαλλαν στὴ Μητρόπολι τὸ « Ἀνάστα ὁ Θεός ». Κατὰ τὸ ζακυνθινὸ ἔθιμο, οἱ καμπάνες « ἐχῆρευαν » — σῶπαιναν — ἀπ' τὸ πρῶτὴ τῆς Μεγάλης Πέμπτης. Καὶ δὲν ξαναχτυποῦσαν, παρὰ τὴν αὐγὴ τοῦ Μεγάλου Σαββάτου. Ἀλλὰ ὅλες μαζί, ἀπὸ μεγάλα καὶ μικρὰ καμπαναριά, ἀμέτρητα, — καμπάνες μεγάλες, βαρύνηκες, πολύβουες, σοβαρές, καὶ καμπάνες μικρές, γλυκόφωνες, γοργές, πεταχτές — μιὰ συναυλία, μιὰ ἁρμονία ἀφάνταστη, πού τρικυμίζει τὸν ἀέρα, ἀνεβαίνει, κατεβαίνει, κι ἀπλώνεται στὰ πέρατα. Ξυπνῶ στὸ κρεβάτι μου... Τὶ εἶναι ; Ἄ, τὸ « Ἀνάστα ὁ Θεός ». Νὰ κι ἡ μητέρα μου ἔχει σηκωθῇ.

— Καὶ τοῦ χρόνου γερός, δυνατός.

Καὶ μοῦ δίνει νὰ δαγκάσω σίδερο — συνήθως ἔν' ἀπὸ τὰ κλειδιά της... Στὴ λειτουργία τοῦ Μεγάλου Σαββάτου, πού τόσο μ' ἄρεσε κατόπι μὲ τὰ θαυμάσια ἀναγνώσματα ἀπὸ τὴν Ἀγία Γραφή — Κοσμογονία, Ἰωνᾶς, Ναβουχοδονόσορ — καὶ μὲ τὸν ὑπέροχο ὕμνο τῶν Τριῶν Παίδων, δὲν πῆγαινα ἀκόμα. Καὶ περνοῦσα τὴν ἡμέρα μου στὸ σπίτι, κοιτάζοντας τὰ πασχαλινὰ ψώνια, πού ἐρχόνταν ἀδιάκοπα· καὶ παίζοντας στὸ περιβόλι μὲ τὸ λευκόμαλλο ἀρνάκι, πού θάρχόταν ὕστερα — τὶ θλίψι ! — ὁ χασάπης νὰ τὸ σφάζῃ...

Καὶ βράδευαζε καὶ πλάγιαζα νωρίς, γιὰ νὰ ξυπνήσω πρῶτὴ, ὅπως δὰ πάντα. Γιατὶ ἐκεῖνον τὸν καιρὸ στὴ Ζάκυνθο, πού οἱ ἐκκλησιαστι-

κὲς συνθήκες ἦταν διαφορετικὲς — μιὰ λιτανεῖα ἐσταυρωμένου τὸ ἀπομεσήμερο τῆς Παρασκευῆς, μιὰ Λιτανεῖα Ἐπιταφίου, μόνο μιὰ, τὴ νύχτα κλπ. — ἡ Ἀνάστασις δὲν γινόταν τὰ μεσάνυχτα τοῦ Σαββάτου. Ἡ ἀθηναϊκὴ αὐτὴ συνήθεια, ἡ σύμφωνη ἄλλωστε μὲ τὸ «τυπικὸν τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας», τοῦ Πατριαρχείου, εἰσέχθη δέκα χρόνια ἀργότερα (1884) ἀπὸ τὸν Δεσπότη Λάνα. Ὁ προκατόχος του, ὁ Κατράμης, ἔμενε στὰ πατροπαράδοτα. Κι ἡ Ἀνάστασις τότε, σ' ὅλες τὶς Ζακυνθινὲς ἐκκλησίαις, γινόταν τὸ πρωὶ τῆς Κυριακῆς, νωρίτερα στὶς «λαϊκές», κι ἀργότερα στὶς «ἀριστοκρατικές».

Ἐγὼ μικρὸς πῆγαίνα στὴν κοντινὴ μας, στὸν «Αἱ Γιάννη τῶν Λογοθετῶν, πού ἦταν μᾶλλον ἀριστοκρατικὴ Ἐκκλησία κι οἱ λειτουργίες της ἄρχιζαν πάντα στὶς ὀκτώ, (στὴν ἀκόμη πιὸ ἀριστοκρατικὴ Φανερωμένη, γειτονικὴ μας κι αὐτή, ἄρχιζαν στὶς ἑννιά). Φοροῦσα τὰ λαμπριάτικὰ μου, ἔπαιρνα τὴ λαμπάδα μου, ἔχωνα καὶ στὴν τσέπη μου κι ἓνα μικρὸ κουδούνι (θὰ δῆτε τὶ τὸ ἤθελα) κι ἔτρεχα νὰ προφτάσω... Ἀπ' ἔξω ἀπ' τὴν ἐκκλησία, στὸ «πλάτωμα», καὶ μπροστὰ στὸ πάλτι τῶν Λογοθετῶν, ἦταν στημένο τὸ ἀπλὸ «τετράποδο» εἰκονοστάσι. Κι ἀφοῦ μὲ τὸ «Δεῦτε λάβετε φῶς» ἀνάβαμε ὅλοι τὶς λαμπάδες μας ἀπὸ τὴ μεγάλη λαμπάδα τοῦ παπᾶ — ἦταν ἓνας ὠραῖος ψηλὸς γέρος μὲ χιονόλευκη γενειάδα — βγαίναμε στὸ πλάτωμα μὲ τὴν εἰκόνα τῆς Ἀναστάσεως, πού τὴν ἔστηναν στὸ «τετράποδο». Ἡ τελετὴ ἄρχιζε, ἀκούγαμε τὸ χαρμόσυνο Εὐαγγέλιο καὶ τὸ πρῶτο «Χριστὸς Ἀνέστη» καὶ γυρίζαμε στὴν ἐκκλησία, ἀφήνοντας ἐκεῖ ἔξω τὴν εἰκόνα, γιὰ νὰ τὴν ἀσπάζωνται οἱ διαβάτες. Αὐτὸ γινόταν σ' ὅλα τὰ «πλατῶματα» τῆς χώρας, ὅπου ἦταν ἐκκλησία.

Κι ἄρχιζε ἡ πασχαλινὴ λειτουργία, τόσο διαφορετικὴ ἀπὸ ἄλλες. Καὶ πρῶτα πρῶτα, μετὰ τὸ «Εὐλογημένη ἡ Βασιλεία τοῦ Πατρὸς», παπᾶς καὶ ψάλτες ἔλεγαν πάλι τὸ «Χριστὸς Ἀνέστη» εἰκοσι φορὲς (καὶ τὶ ὠραῖα ποὺ τῶλεγαν τότε στὴ Ζάκυνθο) σὲ δυὸ διαφοροὺς ἤχους, ἓναν ἀργὸ κι ἓνα γοργό. Ἐπειτα, κάποια στιγμή — τὶ συγκινητικὴ, τὶ χριστιανικὴ! — ὁ παπᾶς, μὲ τὴ λαμπάδα στὸ χέρι καὶ τὸ Εὐαγγέλιο στὸ στήθος, ἔβγαине στὴν Ὁραία Πύλη κι ὅλοι οἱ ἄντρες τοῦ ἐκκλησιασματος πλησίαζαν ἓνας ἓνας, ἀσπάζονταν τὸ Εὐαγγέλιο καὶ τὸ χέρι, πού τὸ κρατοῦσε, κι ἔπειτα ἔκαναν «Χριστὸς Ἀνέστη» μὲ τὸν παπᾶ, φιλιόνταν μαζί του στόμα μὲ στόμα. Τὸ φιλὶ τῆς Ἀγάπης, πού μὲ τόση χαρὰ τῷδιναν καὶ τῷπαιρναν οἱ Χριστιανοί! Καὶ θυμοῦμαι, ὅταν

μεγάλωσα ἢ μάλλον ψήλωσα κι ἐγὼ ἀρκετά, ὥστε ν' ἀξιωθῶ αὐτὴ τὴν τιμὴ, μὲ τὶ εὐλάβεια καὶ συγκίνησι ἀγγιξα μόλις τὰ χεῖλη μου στὰ ἱερὰ ἐκεῖνα ἄσπρα γένεια, κοντὰ στὸ στόμα, ποὺ μοῦ φίλησε τὸ μάγουλο...

Ἔπειτα ἦταν τὸ Εὐαγγέλιο... Ἄ, τὶ τρέλλα γιὰ μᾶς τὰ παιδιὰ πρὸ πάντων, τὸ Εὐαγγέλιο τῆς λειτουργίας τοῦ Πάσχα. Μὲ τὸ «Σοφία ὀρθοὶ ἀκούσωμεν», βγάσαμε ὅλοι τὸ κουδούνι μας, ἄλλοι μικρά, ἄλλοι μεγάλα, κοντὲς καμπάνες καὶ μόλις ὁ παπᾶς τελείωνε μιὰ περίοδο — ἄλλη συνήθεια αὐτὴ — κουδουνίζαμε τρελλά, χτυπούσαμε καὶ τὰ στασίδια, χτυποῦσε συγχρόνως καὶ τὸ καμπαναριὸ τῆς ἐκκλησιᾶς: «Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ Θεὸς ἦν ὁ λόγος» — ντίν-ντίν-ντίν-ντούγκ-ντούγκ-γκλάν-γκλάν... Κι ἔτσι ὡς τὸ τέλος, ποὺ παρακαλοῦσα νὰ μὴν ἔλθῃ ποτέ...

Καὶ κάτι ἄλλο μοῦ ἔκανε ἐντύπωσι ἀπὸ τὴ λειτουργία τοῦ Πάσχα, κι αὐτὸ ἐντελῶς Ζακυνθινό: Ἄφου ἔβγαιναν τ' Ἀγία — ἴσως καὶ μετὰ τὸ Εὐαγγέλιο, δὲν θυμοῦμαι καλὰ — ὁ ἐπίτροπος τῆς ἐκκλησιᾶς, ὁ χοντρὸς καὶ σοβαρὸς Γαρμπούγιος, ἔπαιρνε ἀπ' τὸ παγκάρι τὸ μεγάλο ἀσημένιο δίσκο μὲ τὸ ο ἰ κ ὀ σ η μ ο * τῶν Λογοθετῶν, ἔρριχνε μέσα μὲ κρότο ἐν ἀσημένιο τάλληρο, καὶ βροντοφωνοῦσε:

— Τὸ πασχάτικο τοῦ ἱερέως.

Ἕνας νεαρὸς Λογοθέτης, παιδὶ σχεδόν, τὸν ἀκολουθοῦσε στὴν περιφορὰ τοῦ δίσκου, κρατῶντας ἓνα χαρτί κι ἓνα χρυσὸ μολυβάκι. Οἱ ἐνοριῖτες ἔρριχναν τὸ «πασχάτικο» τους — ἄλλος δίφραγκο, ἄλλος τάλληρο, ἄλλοςμισὸ ἢ ἓνα ν α π ο λ ε ὀ ν ι *. Καὶ κάθε φορὰ ὁ Γαρμπούγιος, γυρίζοντας στὸν ἀκόλουθό του, τοῦ ἔλεγε τ' ὄνομα καὶ τὸ ποσόν, ποὺ ἐκεῖνος τὸ ἔγραφε στὸ χαρτί του. Στὸ τέλος πιά τῆς περιφορᾶς ὁ δίσκος ἦταν γεμάτος — ἄλλοι καιροί... ἄλλα πλούτη... — ἀπὸ χρυσᾶ κι ἀσημένια νομίσματα. Καὶ ὁ Γαρμπούγιος τὰ ἔβαλλε μαζὶ μὲ χαρτί μέσα σ' ἓνα μαντῆλι, ἔμπαινε στὸ ἱερὸ καὶ παρέδιδε τὸ «πασχάτικο» στὸν ἱερέα.

Ἐγὼ λοιπὸν περισσότερο ἀπὸ τὰ λεπτά, ποὺ λίγο ἤξερα τότε νὰ ἐκτιμῶ — καὶ μήπως ἔμαθα κατόπιν; — ἐζήλευα τὸ παιδί, ποὺ τὰ ἔγραφε. Καὶ φαντασθῆτε πιά τὴ χαρὰ μου καὶ τὸ καμάρι μου, ὅταν ἓνα Πάσχα, ποὺ ὁ νεαρὸς Λογοθέτης δὲν ἤρθε στὴ λειτουργία — μοῦ φαίνεται πὼς ἔλειπε στὴν Εὐρώπη — ὁ Γαρμπούγιος πῆρε ἐμένα γιὰ γραμματικό του!...

Αὐτὰ τὸ πρῶν. Τ' ἀπόγευμα καὶ τὸ βράδυ ἄλλα... "Ὅπως ἐδῶ κά-
 θε ἐκκλησία τῇ Μεγάλῃ Παρασκευῇ βγάζει τὸν Ἐπιτάφιο της, ἔτσι τό-
 τε στὴ Ζάκυνθο, τὸ ἀπόγευμα τοῦ Πάσχα, κάθε ἐκκλησία ἔβγαζε τὴν
 Ἀνάστασί της. Λιτάνευε δηλαδὴ στὴν περιοχὴ της τὴν εἰκόνα τῆς Ἀ-
 ναστάσεως, ποὺ ὡς ἐκείνη τὴν ὥρα ἔμενε στὸ «τετράποδο». Μπροστὰ
 ἢ πελώρια σημαία — γιὰτὶ κάθε ἐκκλησία εἶχε τὴ σημαία της, μὲ ἄλ-
 λα χρώματα κι ἄλλες παραστάσεις — πίσω τὸ «κασίτολο». — ἀσημένιος
 σταυρὸς σὲ ψηλὸ κοντάρι, ὅπου ἦταν κρεμασμένο τὸ χρυσοκέντητο λά-
 βαρο τῆς ἐκκλησίας — κατόπιν ἢ εἰκόνα κάτω ἀπὸ μιὰ κομπὴ οὐρανία —
 τὸ «μπαλδακίνο» — καὶ κατόπιν οἱ παπᾶδες, οἱ ψαλτάδες καὶ πολὺς ἢ
 λίγος λαὸς κατὰ τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὴν ἐνορίαν. Κι ἡ μεγάλη μου δια-
 σκέδασι ἦταν νὰ γυρίζω τὴν πόλιν, κρατῶντας τὸ χέρι τοῦ πατέρα μου,
 καὶ νὰ βλέπω τίς ἀμέτρητες αὐτὲς μικρὲς λιτανεῖες, ποὺ πολλὲς φορὲς
 ἀπαντιοῦνταν, διασταυρῶνονταν καὶ — τί παράξενον! — οἱ ἄνθρωποι, ποὺ
 ἀκολουθοῦσαν τὴν μιὰ, ἔκαναν τὸ σταυρό τους πρὸς τὴν εἰκόνα... τῆς
 ἄλλης!

Ἀλλὰ ὅταν μεγάλωσα ἀκόμα, προτιμοῦσα, ἀντὶ νὰ γυρίζω τοὺς δρό-
 μους, γιὰ νὰ βλέπω τίς λιτανεῖες, νὰ πηγαίνω ν' ἀκούω τὸν ἑσπερινὸ
 (τὴν Ἀγάπην) καὶ ν' ἀκολουθῶ ὕστερα τίς λιτανεῖες σὰ μέγας. Καὶ
 πῆγαινα πάντα στὴ Φανερωμένη. Ἀλλῇ ἀπόλαυσι ἐκεῖ, ἀληθινὰ αἰ-
 σθητική, καλλιτεχνική. Γιὰτὶ, καθὼς ξέρουν ὅλοι, ἡ Φανερωμένη τῆς
 Ζακύνθου εἶναι ἓνα θαῦμα ἐκκλησίας. Ἀληθινὰ ἓνας ναὸς «τῆς Δό-
 ξης τοῦ Θεοῦ» — ἡ Τέχνη πρῶτα τὸν ἔκανε τέτοιον, ἔπειτα ὁ πλοῦτος
 — ὅπου οἱ «ἐστώτες ἐν οὐρανῷ ἐστάναι νομίζουσιν».

Κι ὁ Ἑσπερινὸς τοῦ Πάσχα γινόνταν τότε μ' ὅλη τὴν ἐπισημύ-
 τητα. Χοροστατοῦσε ὁ Κατραμῆς, ὁ ὠραῖος ἐκεῖνος Δεσπότης, ποὺ θᾶ-
 λεγες πὼς ἡ ὠραία ἐκκλησία ἔγινε γι' αὐτόν κι αὐτὸς γιὰ τὴν ὠραία
 ἐκκλησία. Ὁ σεβασμιος ἐφημέριος, ὁ παπᾶ Στουπάθης, μὲ τ' ἀσημέ-
 νια μαλλιά καὶ γένεια, φοροῦσε τὰ καλύτερά του ἄμφια, ποὺ μόνο ἡ
 Φανερωμένη τὰ εἶχε τόσο ὁμορφα καὶ τόσο πολυτελῆ. Τὸ ἴδιο καλο-
 ντυμένοι κι οἱ ἄλλοι παπᾶδες, καθὼς κι οἱ διᾶχοι. Διπλὸς χορὸς ἀπ'
 τοὺς καλύτερους ψαλτάδες τῆς χώρας. Τάξι, εὐκοσμία, ἀκρίβεια σ' ὅ-
 λα ἀπερίγραπτη. Καὶ πρὸ πάντων μουσική. Ἀ! τί μουσική! Ἀκόμα
 μοῦ φαίνεται πὼς ἀνατριχιάζω, ὅταν ἀκούω τὸ «Τὶς Θεὸς μέγας ὡς
 ὁ Θεὸς ἡμῶν» ἢ τὸ «Κύριε ἐκέκραξα», στίχους καὶ τροπάρια, ὅπως
 τὰ ἔψαλλαν οἱ θαυμάσιοι ἐκεῖνοι χοροί. Ἀμ' οἱ ἀπαγγελίες; Θὰ ξεχάσω

ποτέ τὸν προοιμιακὸ ψαλμὸ «Ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου, Κύριε», ὅπως τὸν ἔλεγε ὁ Κατραμῆς, ἢ τὸ «Νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου, Δέσποτα», ὅπως τὸν ἔλεγεν ὁ παπᾶ - Στουπάθης ;

Ἄλλὰ ἡ ἀποθέωσις ἦταν ἡ εἴσοδος τοῦ Εὐαγγελίου μετὰ τὸ «Φῶς ἐλάρον». Τί τὰ θέλετε! αὐτὰ τὰ πράγματα δὲν ξαναγίνονται πιά. Ἐχάθησαν γιὰ πάντα μετὰ τοὺς ἀνθρώπους, τοὺς μεγάλους καλλιτέχνες, ποὺ τὰ ἔκαναν. Φτιάστε μου σήμερα μιὰ Φανερωμένη, ἂν μπορῆτε, βρῆτέ μου τοὺς ἀρχιτέκτονες, τοὺς ζωγράφους, τοὺς ξυλογλύπτες, τοὺς ἀσημοκαλιστὲς καὶ τοὺς χρυσωτές, ποὺ τὴν ἔκαναν, τὴ στόλισαν, φέρτε μου κι ἓναν Κατραμῆ μετὰ τὸ Ἐπιτελεῖό του νὰ τὴ λειτουργᾷ. Καὶ ἡ τελειότερη ἐκκλησιαστικὴ τελετὴ στὴν Ἀθήνα δὲ μπορεῖ νὰ συγκριθῇ μετὰ μιὰ ζακυνθινὴ τοῦ καιροῦ ἐκείνου.

Ἡ λιτανεῖα τοῦ Ἁγίου Λαζάρου ἐβγαίνει τελευταία ἀπ' ὅλες, τὸ δειλινό. Εἶχε μεγάλη πομπή, ἔκανε μεγάλο γῦρο, καὶ τὴν ἀκολουθοῦσεν ὅλος ὁ κόσμος. Ἀλλὰ χωρὶς ἐπισημότητα. Εἶχε μᾶλλον λαϊκὸ ἢ παλλαϊκὸ χαρακτῆρα. Καὶ στὸ γυρισμό, ἀπ' ἔξω ἀπ' τὴν ἐκκλησίαν, βράδυ πιά, ἔκαιγαν «Φωτιές», πυροτεχνήματα, καὶ αὐτὰ λαϊκά, ποὺ τᾶκανε ὅχι ὁ «Φράγκος» — αὐτὸς ἔκανε μόνον τὰ πολυδάπανα καὶ τὰ θαυμάσια, ποὺ καιγόνταν στὴν πλατεῖα τοῦ Γεωργίου Α', τὸ βράδυ τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου — ἀλλὰ κάποιος Παντελῆς. Ἄ, τί γοῦστο ποὺ ἔκανα τὰ πολύκροτα «κάστρα» του καὶ τὸν ἀπαραίτητο «Γιούδα» του, τὸ ἀνδρεῖκελλο, ποὺ ξερνᾷ ἀπὸ πάνω καὶ ἀπὸ κάτω σφυριχτὲς σπῖθες καὶ πολύχρωμες καντηλομάνες !...

«Ἡ ζωὴ μου σὰν μυθιστόρημα»

Γρηγόριος Ξενόπουλος

ΕΙΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΙΝ ΕΚ ΔΕΥΤΕΡΟΥ

(Ὁ συγγραφεὺς διηγεῖται τὰ σημαντικώτερα γεγονότα τοῦ βίου του εἰς Σῦρον, ὅπου ἐγεννήθη, εἰς Κωνσταντινουπόλιν καὶ εἰς Ὁδησσὸν τῆς Ρωσίας, ὅπου διέμεινε κατὰ περιόδους ἡ οἰκογένειά του καὶ εἰς Λονδίον, ὅπου ἐγκατεστάθη ἐπὶ πολλὰ ἔτη).

Ὁ καλὸς μου πάππος ἦλθεν ἐπὶ τοῦ ἀτμοπλοίου πρὸς παραλαβὴν μου καὶ μετὰ συνώδευσε μέχρι τῆς οἰκίας του, κειμένης ἐπὶ τοῦ λόφου τοῦ Γαλατᾶ. Δυσκόλως ἀπέχρυσεν ἐκεῖνος τὴν θλιβεράν του ἐντύπω-

σιν, ὅτε εἶδε τὴν ἐξησθενημένην μορφήν μου, ἀλλ' ἡ μάμμη μου μὲ ὑπεδέχθη μὲ ἐνδείξεις χαρᾶς καὶ εὐθυμίας. Ὑπεκρίνετο ὅτι μὲ ὑπεδέχτο ὅπως καὶ ἡ μήτηρ μου, ὅτε μὲ ἀπεχωρίσθη. Ἀλλ' ὅμως ἐπροδόθη, χωρὶς νὰ τὸ ἐννοήσῃ.

Ἀνέβην τὴν κλίμακα στηριζόμενος εἰς τὸν βραχίονά της καὶ βήχων. Εἰς τὸ διάζωμα τῆς κλίμακος δεξιόθεν ἦτο ἡ θύρα τῆς τραπεζαρίας, ἀντικρυ δὲ ἐπὶ τοῦ τοίχου καθρέπτης. Προτοῦ στραφῶ, διὰ νὰ εἰσέλθω εἰς τὴν τραπεζαρίαν, εἶδα εἰς τὸν καθρέπτην τὴν μάμμην μου, ὅπισθέν μου. Συσφίγγουσα τὰς χεῖρας ἐπὶ τῶν χειλέων ἐξέφραζε διὰ τοῦ σχήματος αὐτοῦ καὶ διὰ τοῦ βλέμματος τὴν ἀδημονίαν της. Δὲν ἀπέδειξα ὅτι τὴν παρετήρησα. Ὑπεκρινόμενην καὶ ἐγὼ τὸν εὐθυμον. Καὶ ὅμως ἐγνώριζα ὅτι δὲν ἦτο ἀκίνδυνος ἡ ἀσθενεία μου.

Καὶ εἰς τὴν Σύραν κατόπιν, μολονότι ἤμην εἰς πλήρη ἀνάρρωσιν, ἔμεναν ἀκόμη καταφανῆ τὰ σημεῖα τῆς ἀσθενείας. Μίαν ἡμέραν, ἐνῶ ἔβηχα καθ' ὁδόν, ἤκουσα ὅπισθέν μου ἀγυιόπαιδας χαρακτηρίζοντάς με ὡς φθισικόν. Εἶχα τότε καὶ ἐπὶ ἔτη πολλὰ διετήρησα τὴν ιδέαν, ὅτι θ' ἀποθάνω νέος.

Εἰς τὸ Λονδῖνον, ὅτε μετὰ τὴν ἡμιπληγίαν τοῦ πατρός μου ἔγινα ὁ ἀληθὴς ἀρχηγὸς καὶ τὸ στήριγμα τῆς οἰκογενείας, συναισθανόμενος τὴν ἀνάγκην νὰ ζήσω, παρεκάλεσα τὸν ἱατρόν μου νὰ μὲ βεβαιώσῃ ἂν ἦτο πιθανὴ ἡ ἐπὶ δέκα ἔτη, ἔστω καὶ πέντε, παράτασις τῆς ὑπάρξεώς μου. Ἀφοῦ μὲ ἐξήτασε μετὰ προσοχῆς, εἶπε μειδιῶν ὅτι δὲν ὑπάρχει λόγος, διὰ νὰ μὴ ζήσω καὶ εἴκοσιν ἔτη ἀκόμη. Ἡμην τότε εἰκοσιπενταετής. Ἡ προθεσμία τοῦ ἱατροῦ μου παρῆλθε πρὸ πολλοῦ, ὥστε δὲν διεψεύσθη ἡ προφητεία του. Ἡ ὑγεία μου ἐστερεώθη ἔκτοτε. Ἡ κρᾶσις μου, ὡς φαίνεται, ἦτο ἐκ γενετῆς καλὴ καὶ διὰ τοῦτο, ἀφοῦ διῆλθα σῶος τὰς πολλὰς ἀσθενείας τῆς παιδικῆς ἡλικίας, ἀπέκτησα ἀνδρωθεὶς τὴν εὐρωστίαν μου. Ἀλλως, δύναμαι νὰ προσθέσω ὅτι ἀπέφυγα πάντοτε τὰς καταχρήσεις, τὰς ὑποσκαπτούσας τὴν ὑγείαν.

Μόνον τῆς ὁράσεως δὲν ἐφείσθην ὅσον ἔπρεπε. Ἀλλ' εἰς τοῦτο πταίει ὁ αὐτὸς ἱατρός. Παρεκτὸς τῆς ἐπιστήμης του, ἦτο ἀγαθὸς ἄνθρωπος, εὐφυής, εὐγενὴς καὶ εὐπροσέγγорος*. Παρατηρήσας ἡμέραν τινὰ τοὺς ὀφθαλμούς μου, μὲ ἠρώτησεν ἂν ἀναγινώσκω τὴν νύκτα εἰς τὴν κλίνην μου, καὶ ἀπηρίθμησεν ὅλας τὰς ὀλεθρίας συνεπειάς τῆς τοιαύτης κακῆς συνηθείας, παρακινῶν με νὰ τὴν παραιτήσω. Ἐπειτα, ἐψιθύρισε μυστηριωδῶς:

— Δὲν ἀποκοιμοῦμαι ποτέ, χωρὶς ν' ἀναγνώσω.

Ἐννοεῖται ὅτι ἠκολούθησα τὸ παράδειγμα καὶ ὄχι τὸ δίδαγμα τοῦ ἱατροῦ μου. Τοῦτο συνέτεινε βεβαίως εἰς τὴν ἐξασθένησιν τῶν ὀφθαλμῶν μου, ἀλλὰ πρὸς τί ἡ ὄρασις, ἐὰν δὲν χρησιμοποιῇται; Ἐὰν πέπτωται νὰ χάσω τὸ φῶς τῶν ὀφθαλμῶν, ἃς ἔχω τοῦλάχιστον τὴν παρηγορίαν ὅτι τοὺς ἐχρησιμοποίησα.

* * *

Πρὸς ἀνάρρωσιν ὁ πάππος καὶ ἡ μάμμη μου με ἔφεραν εἰς τὴν νῆσον Πρίγκηπον. Ἦτο προχωρημένον τὸ θέρος, ὥστε ὀλίγα οἰκήματα ἔμεναν διαθέσιμα. Εὐτυχῶς μεταξὺ αὐτῶν ἐπροτιμήθη ἡ τελευταία οἰκία τῆς κωμοπόλεως, ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγοῦσης πρὸς τὴν μονὴν τοῦ Ἀγίου Νικολάου. Δὲν ἦτο μεγάλη, οὔτε πολυτελής, ἡ δὲ θέα ἐκ τῶν παραθύρων ὠραία καὶ πρὸς τὸ βουνὸν καὶ πρὸς τὴν θάλασσαν. Ἦτο ἀληθῆς ἐξοχικὴ κατοικία, τὰ πάντα δὲ ἐκεῖ μοῦ ἐφαίνοντο τερπνὰ παραβαλλόμενα πρὸς τὰ θερινὰ ἐνδιατήματα τῆς Ὀδησσοῦ.

Τὴν ἀνάρρωσίν μου ἐπετάχυνεν ὁ ζωογόνος ἀήρ τῆς Πριγκήπου, ὅσον καὶ ἡ τρυφερὰ περίθαλψις τῶν γονέων τῆς μητρός μου. Πρὸς τὴν μάμμην μου με εἶχεν ἐξοικειώσει ἡ πολυετής συμβίωσις, ἀλλὰ πρὸς τὸν πάππον μου με συνέδεεν ἡ ἀμυδρὰ μόνον ἀνάμνησις τῶν θωπειῶν του, ὅτε ἤμην τετραετὴς εἰς τὴν Σύραν. Ἐκτοτε διέμενον εἰς Ταγανρόκ, ὁπόθεν ἐπανῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν ὀλίγους μῆνας πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς μας εἰς Ὀδησσόν. Τότε, καὶ ἔτι μᾶλλον κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἀναρρώσεώς μου εἰς τὴν Πρίγκηπον, τὸν ἐγνώρισα καὶ τὸν ἠγάπησα ἐκ τοῦ πλησίον. Με ἠγάπα καὶ ἐκεῖνος. Εἶχε χωριστὴν ἀδυναμίαν πρὸς τὴν μητέρα μου καὶ μετέφερεν εὐκόλως εἰς τὸν πρωτότοκόν της τὴν πρὸς ἐκείνην στοργήν. Ἦτο φύσει γλυκὺς καὶ ἡμερος. Σπανίως ἠγανάκτει· τότε δὲ ἐκοκκίνιζαν αἱ παλάμαι του καὶ ἐπανήρχοντο εἰς τὴν γλῶσσάν του ἐκφράσεις διαλεκτικαὶ τῆς πατρίδος του, ὅχι ὅμως ποτὲ δριμεῖαι. Ἄλλως τὸν πάππον μου καθυσύχαζεν ἀμέσως ἡ ἔτι πραοτέρᾳ σύζυγός του.

Καὶ οἱ δύο δέ, καθὼς καὶ ὁ Μιχαλάκης καὶ ἡ Φρόσω, οἱ παιδικοὶ μου σύντροφοι καὶ συμπαίκτορες, ἐφρόντιζον πῶς νὰ καταστήσουν ὅσον τὸ δυνατόν ὀλιγώτερον ἐπαισθητὴν τὴν ἔλλειψιν τῆς μητρός μου. Ἦ-σθάνομην ὅτι εἶχα περὶ ἐμὲ ἀληθεῖς γονεῖς καὶ ἀληθεῖς ἀδελφούς. Ἐν

τῶν πολυτιμοτέρων ἀγαθῶν τοῦ βίου μου ἦτο ἀνέκαθεν ἡ συνδέουσα τὴν οἰκογένειάν μας ἀγάπη. Ἡ παιδιόθεν προσκόλλησις εἰς τοὺς ἐκ μητρὸς-συγγενεῖς κατέστησεν ὡς συνήθειαν, ὡς δευτέραν τρόπον τινὰ φύσιν, τὴν ἐπέκτασιν τῆς στοργῆς μου καὶ εἰς τὰ τέκνα των. Οἱ νεώτεροι, οἱ βαθμηδὸν αὐξήσαντες τὸν οἰκογενειακὸν κύκλον, μὲ ἀποκαλοῦν ἐνίοτε φιλοσυγγενῇ· φοβοῦμαι δὲ ὅτι τοῦτο ὑποκρύπτει δόσιν εἰρωνείας. Ἀλλὰ δὲν γνωρίζουν οἱ νεώτεροι πῶς καὶ διατὶ ἀνεπτύχθη ἐντὸς τῆς ψυχῆς μου ἡ φιλοσυγγένεια.

* * *

Εἰς τὴν Πρίγκηπον συνεδέθην διὰ στενῆς φιλίας μὲ τὸν Ἀπόστολον Θεοδωρίδην. Ἦτο ἄλλοτε οἰκοδιδάσκαλος, εἰς τὴν Λιβόρνον, τοῦ ἀποθανόντος μονογενοῦς υἱοῦ τῆς ἀδελφῆς τῆς μάμμης μου. Ἐφιλοξενεῖτο καὶ ὁ Ἀπόστολος τότε εἰς τοῦ πάππου μου. Ἦτο κατὰ πολλὰ ἔτη πρεσβύτερός μου, ὡς ἐμαρτύρει καὶ ἡ δασεῖα ὑπόξανθος γενειάς του. Ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος, ἀλλ' ὅχι ὁ τελευταῖος τῶν φίλων μου, ἡλικίας διαφόρου τῆς ἰδιότητός μου. Κατὰ τὴν νεότητά μου ἀπέκτησα πολλοὺς φίλους πρεσβυτέρους μου, ἡ καὶ γέροντας. Τώρα δέ, ὅτε ἐγήρασα, οἱ πλεῖστοι τῶν φίλων μου εἶναι κατὰ πολλὰ ἔτη νεώτεροί μου. Ὅ,τι μὲ εἴλκυεν ἄλλοτε πρὸς τοὺς γηράσαντας, ἴσως ἐλκύει σήμερον καὶ τοὺς νέους πρὸς ἐμέ· ἴσως οἱ τιμῆσαντές με τότε διὰ τῆς φιλίας των ἐνεφοροῦντο τῶν αὐτῶν αἰσθημάτων, καθὼς ἐγὼ τώρα πρὸς τοὺς νέους, ὅσους δὲν βαρύνει ἡ πρεσβυτική μου ἡλικία. Ἀγαπῶμεν τὴν νεότητα, καθὼς ἀγαπῶμεν τὴν ἀνοιξιν, ὁ δὲ συγχρωτισμὸς μετὰ νεωτέρων ἰσοδυναμεῖ πρὸς παράτασιν τῆς ζωῆς. Ἐξασφαλίζει τὴν διάρκειαν τῆς μνήμης μας μέχρις οὗ καὶ οἱ ἐπιζῶντες νεώτεροί μας φίλοι γηράσουν.

Ὁ Ἀπόστολος εἶχε γεννηθῇ εἰς Σιάτισταν τῆς Μακεδονίας, καθόσον δὲ ἐνθυμοῦμαι ἐσπούδασεν εἰς Ἀθήνας, εἰς τὸ Ἐθνικὸν Πανεπιστήμιον. Ἦτο εὐγενὴς τὴν ψυχὴν καὶ τὸ ἦθος, φύσει δὲ μελαγχολικός. Ἰσως ὅχι φύσει. Ἡ ἡρεμὸς εὐθυμία του συχνάκις ἐφαίδρυνε τοὺς περιπάτους μας καὶ τοὺς εἰρηνικοὺς ἀγῶνάς μας εἰς τὸ σφαιριστήριον τοῦ παρὰ τὸν Πλάτανον καφενείου. Ἡ ἔλλειψις ὑγείας καὶ χρημάτων ἦσαν λόγοι ἐπαρκεῖς πρὸς ἐξήγησιν τῆς μελαγχολίας τοῦ Ἀποστόλου. Ἡσθάνετο ὅτι ἡδύνατο νὰ ἐργασθῇ, νὰ γίνῃ χρήσιμος εἰς τὸ ἔθνος καὶ νὰ διαπρέψῃ, εἶχε γνώσεις, φιλομάθειαν, φιλοπονίαν, ἀλλ' ἡ πενία καὶ τὸ φιλάσθενον τὸν ἐδέσμευον. Τὰς μετ' αὐτοῦ σχέσεις δὲν διέκοψεν ὁ ἀποχω-

ρισμός μας, ὅτε μετέβη εἰς τὴν Ὀδησσὸν ὡς διδάσκαλος τοῦ νεωτέρου υἱοῦ τῆς θείας μου. Ἐνεκα λόγων ὑγείας ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν μετ' ὀλίγα ἔτη. Ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Λιβόρνον, ὁπόθεν μετηνάστευσεν εἰς Τεργέστην.

* * *

Ἐπὶ τέλους ἦλθεν ἐξ Ὀδησσοῦ ἡ μήτηρ μου μετὰ τῶν τεσσάρων ἀδελφῶν μου. Ὁ ἀριθμός των εἶχεν αὐξήσῃ εἰς Ὀδησσὸν διὰ τῆς γεννήσεως κορασίου, ὀνομασθέντος Εἰρήνη, πρὸς ἀνάμνησιν τοῦ ὀνόματος τῆς Νίνας, ἀποθανούσης ἀδελφῆς τῆς μητρός μου. Μετ' οὐ πολὺ δὲ παρητήσαμεν καὶ πάλιν τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐπεστρέψαμεν εἰς τὴν Σύραν, μετὰ δέκα καὶ ἐπέκεινα ἐτῶν ἀπουσίαν.

Δὲν γνωρίζω ἐὰν τὸ μέτρον τοῦτο ἐλήφθη μόνον πρὸς στερέωσιν τῆς ὑγείας μου, διὰ νὰ μὴ διαχειμάσω εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἢ ἐὰν συνέτειναν καὶ οἰκονομικοὶ λόγοι. Κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν αἱ ὑποθέσεις τοῦ πατρός μου εἶχαν λάβει νέαν τροπὴν. Ὁ Νικόλαος Μπαλλῆς, ὁ στύλος καὶ ἡ ψυχὴ τῆς ἐμπορικῆς ἐταιρείας, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε προσκολληθῇ ὁ πατήρ μου, ἀπεβίωσεν εἰς Κωνσταντινούπολιν. Συνέπεια τοῦ θανάτου του ἦτο ἡ διάλυσις καὶ τῆς ἐταιρείας καὶ τοῦ εἰς Ὀδησσὸν καταστήματος. Ὁ πατήρ μου ἀπεφάσισε ν' ἀναλάβῃ μόνος τὴν ἐξακολούθησιν τῶν ἐργασιῶν του, μὲ τὰ ἰδικά του μέσα καὶ ὑπὸ τὴν ἀτομικὴν του ἐπινομίαν.

Ὅποια ἦσαν τότε τὰ χρηματικά του μέσα, ἀγνοῶ. Μεγάλα βεβαίως δὲν ἦσαν. Ἀγνοῶ ἐπίσης ἐὰν ὁ πατήρ μου εἶχε τὰ πρὸς ἀπόκτησιν πλούτου ἀπαιτούμενα προσόντα. Ἦτο συνετός, φίλεργος, φιλότιμος· ἀλλὰ ταῦτα μόνον δὲν ἀρκοῦν πρὸς ἐπιτυχίαν εἰς τὸ ἐμπορικὸν στάδιον. Δὲν ἀπέθανε πλούσιος. Ἀλλὰ βεβαίως δὲν ἔχω παράπονον ὅτι δὲν ἀφῆκε μεγάλην κληρονομίαν. Ἀφῆκεν ἄσπιλον τὸ ἔντιμον ὄνομα, τὸ ὁποῖον παρέλαβεν ἐξ ἐναρέτων γονέων καὶ μετέδωκεν ἄθικτον εἰς τὰ τέκνα του τὴν παράδοσιν ἐντίμου παρελθόντος. Ἀλλως, ἐὰν δὲν κατάρθωσε ν' ἀνυψωθῇ εἰς περιωπὴν πλούτου, οὐδέποτε ὅμως εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκόν του ἡ στέρησις. Ἐν μέσῳ τῶν δυσχερειῶν, ὅσας εἶχε ν' ἀντιμετωπίσῃ, εἰργάσθη ἐπιμόνως καὶ ἡδυνήθη νὰ ἐξασφαλίσῃ εἰς τὴν οἰκογένειά του ἄνεσιν ἀξιοπρεπῆ. Ἐξ ἀνάγκης, ἴσως καὶ φύσει, φειδωλός, οὐδέποτε ὅμως ἀνεδείχθη γλίσχρος περὶ τὰ τοῦ ζῆν, ἐτι δὲ ὀλιγώτερον εἰς τὰ ἀφορῶντα εἰς τὴν ἀνατροφὴν καὶ παιδείαν τῶν τέκνων του. Διὰ

τῆς ἀόκνου φιλοπονίας του ἀπέκτησε, καὶ ἀπολέσας ἀνέκτησε καὶ δι-
τήρησε τὰ μέσα ὕλικῆς ἀνεξαρτησίας, ἄνευ ἐπιδείξεως, ἀλλ' ἀναλόγως
πάντοτε τῆς κοινωνικῆς τάξεως καὶ αὐτοῦ καὶ τῆς συζύγου του.

Ἐνθυμοῦμαι πάντοτε μετὰ θαυμασμοῦ, — θαυμασμοῦ μετέχοντος
καὶ ἐντροπῆς τινος, διότι δὲν ἠδυνήθην ποτὲ νὰ μιμηθῶ τὸ παράδειγμά
του, — ἐνθυμοῦμαι ὅτι, ἐνόσω ἐμέναμεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἐ-
σγκώνετο πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου, ἐν καιρῷ χειμῶνος, καὶ μετέβαι-
νε πεζὸς εἰς τὸ γραφεῖον του, κείμενον μακρὰν τῆς οἰκίας μας, εἰς τὴν
ἀπέναντι πλευρὰν τοῦ Κερατίου κόλπου (εἰς τὸ λεγόμενον χάνι τῆς Βα-
λιδές). Καὶ πάλιν πεζὸς ἐπανήρχετο τὸ ἐσπέρας. Οἱ κόποι του ἦσαν
ἴσως ἄξιοι μεγαλυτέρας ἀμοιβῆς. Ἄλλ' εἰς τὰ τοῦ βίου ἀσφαλεστέρα
καὶ φρονιμωτέρα ἢ σύγκρισις ὅχι πρὸς τοὺς ὀλίγους ὀλβιωτέρους, ἀλ-
λὰ πρὸς τοὺς πολλοὺς ἀτυχεστέρους. Ἐκ τῆς τοιαύτης συγκρίσεως πεί-
θεται τις εὐκολώτερον περὶ τῆς ἀληθείας τοῦ εὐαγγελικοῦ ρητοῦ : « Μα-
κάριοι οἱ ἐν τῷ ὀλίγῳ ἀναπαύομενοι ».

« Ἡ Ζωή μου »

Δημήτριος Βικέλας

ΑΠΟΧΩΡΙΣΜΟΣ

Η ΜΑΝΝΑ

—Φουρτούνιασεν ἡ θάλασσα καὶ βουρκωθῆκαν τὰ βουνά.

Εἶναι βουβὰ τ' ἀηδόνια μας καὶ τὰ οὐράνια σκοτεινὰ
κι' ἡ δόλια μου ματιά θολή.

—Παιδί μου, ὦρα σου καλή.

Εἶν' ἡ καρδιά μου κρύσταλλο καὶ τὸ κορμί μου παγωνιά,
σαλεύει ὁ νοῦς μου, σὰ δεντρί, πού στέκει ἀντίκρυ στὴ χιονιά
καὶ εἶναι ξέβαθο πολύ.

—Παιδί μου, ὦρα σου καλή!

Βουτίζει τὸ κεφάλι μου, σὰν τοῦ χειμάρρου τὴ βοή!

Ξεράθηκαν τὰ χεῖλη μου καὶ μοῦ ἐκόπηκ' ἡ πνοή
σ' αὐτὸ τὸ ὕστερο φιλή.

—Παιδί μου, ὦρα σου καλή!

Νὰ σὲ παιδέψ' ὁ πλάστης μου, καταραμένη ξενιτειά!
 Μᾶς παίρνεις τὰ παιδάκια μας καὶ μᾶς ἀφήνεις στὴ φωτιά
 καὶ πίνουμε τόση χολή,
 ὅταν τοὺς λέμε « ὦρα καλή »!

ΤΟ ΠΑΙΔΙ

—Φυσᾷ βοριᾷς, φυσᾷ θρακιᾷς, γεννιέται μπόρα φοβερή,
 με παίρνουν, μάννα, σὰ φτερό, σὰν πεταλοῦδα τρυφερή
 καὶ δὲν μπορῶ νὰ κρατηθῶ.
 Μάννα, μὴν κλαῖς, θὰ ξαναρθῶ.

Βογγοῦν τοῦ κόσμου τὰ στοιχειά, σηκώνουν κῦμα βροντερό·
 θαρρεῖς ἀνάλειωσεν ἡ γῆ καὶ τρέχ' ἡ στράτα σὰ νερό
 κι ἐγὼ τὰ κύματ' ἀκλουθῶ.
 —Μάννα, μὴν κλαῖς θὰ ξαναρθῶ.

Ὅσες γλυκάδες καὶ χαρὲς μᾶς περιχύνει ὁ ἐρχομός,
 τόσες πικράδες καὶ χολὲς μᾶς δίνει ὁ μαῦρος χωρισμός!
 ὦχ! ἄς μπορούσα νὰ σταθῶ...
 —Μάννα, μὴν κλαῖς, θὰ ξαναρθῶ.

Πλάκωσε γύρω καταχνιὰ κ' ἤρθε στὰ χεῖλή μου ἡ ψυχή.
 Δῶσ' μου τὴν ἄγια σου δεξιὰ, δῶσ' μου συντρύφισαν εὐχὴ
 νὰ μὲ φυλάγῃ, μὴ χαθῶ.
 —Μάννα, μὴν κλαῖς, θὰ ξαναρθῶ.

« Ποιήματα »

Γεώργιος Βιζυηνός

Τ' ΑΓΝΑΝΤΕΜΑ

Ἐπάνω εἰς τὸν βράχον τῆς ἐρήμου ἀκτῆς, ἀπὸ παλαιούς λησμο-
 νημένους χρόνους εὐρίσκετο κτισμένον τὸ ἐξωκκλήσι τῆς Παναγίας τῆς
 Κατευοδώτρας. Ὅλον τὸν χειμῶνα παπᾶς δὲν ἤρχετο νὰ λειτουργήσῃ.
 Ὁ βοριᾷς μαίνεται καὶ βρυχᾶται ἀνὰ τὸ πέλαγος τὸ ἀπλωμένον μαυρο-
 γάλανον καὶ βαθύ, τὸ κῦμα λυσσᾷ καὶ ἀφρίζει ἐναντίον τοῦ βράχου. Καὶ
 ὁ βράχος ὑψώνει τὴν πλάτην του γίγας ἀκλόνητος, στοιχειὸ ριζωμένον

βαθιά εἰς τὴν γῆν, καὶ τὸ ἐρημοκλήσι λευκὸν καὶ γλαρόν, ὡς φωλεὰ θαλασσαετοῦ, στεφανώνει τὴν κορυφὴν του.

“Ὅλον τὸν χρόνον παπᾶς δὲν ἐφαίνετο καὶ καλόγηρος δὲν ἤρχετο νὰ δοξολογήσῃ. Μόνον τὴν ἡμέραν τῶν Φώτων κατέβαιναν ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ βραχώδους βουνοῦ, ἀπὸ τὸ λευκὸν μοναστηράκι τοῦ Ἀγίου Χαραλάμπους, σεβάσμιος, μὲ πτερουγίζοντα κάτασπρα μαλλιά καὶ κυματίζοντα βαθιά γένεια, ἓνας γέρων ἱερεὺς « ὡς νεοσσὸς τῆς ἄνω καλλιᾶς τῶν Ἀγγέλων », διὰ νὰ λειτουργήσῃ τὸ παλαιὸν λησμονημένον ἐρημοκλήσι. Ἐκεῖ ἤρχοντο τρεῖς τέσσαρες βοσκοί, βουνήσιοι, ἀλειτούργητοι, ἤρχοντο μὲ τίς φαμίλιές των τίς ἀνέβγαλτες καὶ ἄπραχτες, μὲ τὰ βοσκοπούλα των τ’ ἀχτένιστα καὶ ἄνιφτα, ποὺ δὲν ἤξευραν νὰ κάμουν τὸν σταυρόν, διὰ ν’ ἀγιαστοῦν καὶ νὰ λειτουργήσουν ἐκεῖ, καὶ εἰς τὴν ἀπόλυσιν τῆς λειτουργίας ὁ γηραιὸς παπᾶς μὲ τοὺς πτερουγίζοντας βοστρύχους εἰς τὸ φύσημα τοῦ βορρᾶ καὶ τὴν βαθεῖαν κυμαινομένην γενειάδα, κατέβαινε κάτω εἰς τὸν μέγαν ἀπλωτὸν αἰγιαλόν, ἀνάμεσα εἰς ἀγρίους, θαλασσοπλήκτους* βράχους, διὰ νὰ φωτίσῃ καὶ ἀγιάσῃ τ’ ἀφώτιστα κύματα.

Τὸν ἄλλον καιρὸν ἤρχοντο, συνήθως κατὰ τὴν ἀνοιξιν, γυναῖκες ναυτικῶν καὶ θυγατέρες, κάτω ἀπὸ τὴν χώραν, μὲ σκοπὸν ν’ ἀνάψουν τὰ κανδηλία καὶ νὰ παρακαλέσουν τὴν Παναγίαν τὴν Κατευοδώτραν νὰ ὁδηγήσῃ καὶ κατευοδῶσῃ τοὺς θαλασσοδαρμένους συζύγους καὶ τοὺς πατέρας των. Ὡραῖες κοπέλλες ἤρχοντο νὰ ἱκετεύσουν διὰ τὰ ἀδερφάκια των, ποὺ ἐθαλασσοπνίγοντο δι’ αὐτάς, διὰ νὰ τὲς φέρουν προικιὰ ἀπὸ τὴν Πόλιν, στολίδια ἀπὸ τὴν Βενετίαν, κειμήλια ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρειαν. Νεαραὶ γυναῖκες ρεμβάζουσαι καὶ μητέρες συλλογισμέναι ἤρχοντο νὰ καθίσουν καὶ ἀγναντεύσουν.

“Ἀμα εἶχαν φωτισθῇ τὰ νερά, ἥ ὀψιμώτερα, ἀφοῦ εἶχαν περάσει καὶ αἱ Ἀπόκρεω, συνήθως περὶ τὴν δευτέραν ἐβδομάδα τῶν νηστειῶν, ἀφοῦ εἶχαν γευθῇ πλέον ἀχινούς καὶ στρεΐδια ἄρκετά, οἱ ναυτικοὶ μας ἐπέβαιναν εἰς τὰ βρίκια, εἰς τὰς σκούνας των καὶ ἐμίσειαν*. ἐπήγαιναν νὰ ταξιδεύσουν. Τὸν καιρὸν ἐκεῖνον καράβια καὶ γολέτες « ἔδεναν » μεσοῦντος τοῦ φθινοπώρου. Οἱ θαλασσινοὶ μας ἀγαποῦσαν πολὺ τῆς ἐστίας τὴν θαλπωρὴν, τὸν καπνὸν τοῦ μελάθρου. Καὶ ὅταν ἐπανήρχετο ἡ ἀνοιξίς εἰς τὴν γῆν, αὐτοὶ τότε ἐπέστρεφον εἰς τὴν θάλασσαν.

Ἐσηκώνοντο εἰς τὰ πανιὰ τὰ αἰμωδιασμένα καὶ ναρκωμένα σκάφη ἀνὰ δύο ἢ τρία τὴν αὐτὴν ἡμέραν καὶ ἡ σκούνα ἔφερνε βόλτες εἰς

τὸν λιμένα, εἰς τὸ ἐνάντιον ἢ καὶ οὐριος* ἂν ἦτο ὁ ἄνεμος. Ἡ βάρκα ἐπερίμενε διπλωρμένη ἔξω εἰς τὴν προκυμαίαν. Ὁ καπετάνιος δὲν ἐτελείωνε τοὺς ἀποχαιρετισμοὺς εἰς τὴν οἰκίαν καὶ ὁ λοστρόμος ἐμάκρυνε τὶς μπενετάδες* εἰς τὰ καπηλεῖα. Καὶ ἡ βάρκα ἐπερίμενε. Καὶ ὁ μοῦτσος ἔχασκεν ἐπάνω εἰς τὸ κεφαλόσκαλον. Καὶ ὁ νεαρὸς ναύτης, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἔλθει μὲ τὸν μοῦτσον τώρα εἰς τὴν σκούναν, πού ἦτο εἰς τὰ πανιά, ἐγένετο ἄφαντος. Δύο ἄλλοι σύντροφοι, περασμένοι εἰς τὰ χαρτιά, ἔλειπαν. Κανεῖς δὲν ἤξευρε ποῦ ἦσαν. Καὶ μέσα εἰς τὸ πλοῖον, πού ἔφερε βόλτες - βόλτες καὶ ἐστρέφετο ὡς δεμένον περὶ κέντρον ἄορατον — τὸ κέντρον ἦτο μέσα εἰς τὰς καρδίας καὶ εἰς τὰς ἐστίαις τῶν ναυτικῶν — ἄλλος δὲν ἦτο εἰμὴ ὁ πηδαλιούχος, ὁ μάγειρος καὶ ἓνας ἐπιβάτης, ξένος καὶ ἔρημος, εἰς τὸν ὁποῖον εἶχαν εἰπεῖ :

— Τώρα, στή στιγμή, νὰ τώρα - τώρα θὰ φύγωμε.

Καὶ εἶχε μπαρκάρει ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ δώδεκα ὥρας πρὶν. Ὁ πλοίαρχος ἔπρεπε νὰ βάλῃ ἐμπρὸς τὴν καπετάνισσα· αὐτὴ ὤφειλε νὰ προπορευθῇ, ἐπειδὴ ἦτο τυχερή, βέβαια· καὶ ἔτσι ἀπεφάσιζε νὰ μπαρκάρῃ. Τέλος ἐσυμμαζεύετο ὁ λοστρόμος, ἀνεκαλύπτοντο οἱ δύο ἀπόντες σύντροφοι, ἐξεκολλοῦσεν ὁ πλοίαρχος, ἔπεφταν τρομπόνια ἀρκετά, ἐψαλίδιζαν τὶς βόλτες ταχύτερα, συντομώτερα, ὡς νὰ ἐσφίγγοντο, διὰ νὰ κόψουν τὴν ἄορατον ἐκείνην κλωστήν, τὸ λεπτὸν ἰσχυρὸν νῆμα, ὡς μίαν τρίχα, καὶ τὸ σκάφος ἔβαλλε πλώρην πρὸς βορρᾶν.

Τὴν ἡμέραν ἐκείνην καὶ τὰς ἄλλας ἡμέρας τῆς ἀρχῆς τοῦ ἔαρος παραβάνια γυναικῶν, ἀσκέρια, ἀνεῖρπον, ἀνέβαινον, ἀνήρχοντο ἐπάνω εἰς τὴν ρεμματιὰν τὸν ἐλικοειδῆ δρομίσκον, ὁ ὁποῖος διαχαράσσεται ἀνὰ τοὺς λόφους τοὺς τερπνοὺς μὲ τὰς χιλιάδας τῶν ἐλαιοδένδρων καὶ τὸν ἀειθαλῆ πρασινόφαιον στολισμὸν τῆς μεγάλης κοιλάδος μὲ τὰς ράχεις. Ἐπάνω εἰς τὸν βράχον τῆς ἐρήμου βορεινῆς ἀκτῆς, πλησίον εἰς τὸ λησμονημένο παρεκκλήσι τῆς Παναγίας τῆς Κατευοδώτρας, ἐκεῖ ἐγένετο τὸ μάζεμμα τῶν γυναικῶν, ἡ σύναξις ἡ μεγάλη.

Τότε ἔλαμπον μὲ μεγάλες φωτιὰς τὰ κανδήλια τῆς Παναγίας τῆς Κατευοδώτρας. Ἡ γραῖα Μαλαμίτσα, ἡ κλησσάρισσα τοῦ Ἀγίου Νικολάου, ἔβαλλε τὶς φωνές· ἔκανε τὸν κακό... ἐμάλωνε μὲ ὅλες τὶς γυναῖκες. Αὐτὴ ἐπῆρε τὸ καλαθάκι τῆς, τὴν ρόκαν τῆς, τ' ἀδράχτι τῆς, καὶ ἦλθεν ἐπίτηδες, κατὰ παραγγελίαν τοῦ κυρ-Ἀγγελῆ, τοῦ ἐπιτρόπου... διὰ νὰ μαλώσῃ τὶς εὐλαβητικὰς, νὰ μὴ τὸ παρακάνουν καὶ χύνουν λάδια

καὶ λαδώνουν τὸ ἔδαφος τοῦ ναοῦ. Τοῦ κάκου, κανεῖς δὲν τὴν ἤκουεν.

Οἱ ὄρμαθοὶ τῶν γυναικῶν, ὁμάδες - ὁμάδες, συγγενολόγι, διεσπείροντο εἰς μικροὺς ὄχθους, εἰς πτυχὰς τοῦ βράχου, ἀνάμεσα εἰς θάμνους καὶ χαμόκλαδα, εἰς μέρη ὑψηλὰ καὶ εἰς μέρη ὑπὲρ. "Ἦρχοντο μὲ τὰ καλαθάκια τους, μὲ τὰ μαχαιριδιὰ τους, διότι πολλὰ ἐξ αὐτῶν ἡσυχολοῦντο νὰ βγάλουν ἀγριολάχανα — μὲ τὰ προγεύματά τους τὰ σαρακοστιανά. Καὶ ἀφοῦ εἶχαν ἀνάψει τὰς κανδήλας, ἀφοῦ εἶχαν κάνει μετάνοιες πολλές, στρωτές, καὶ εἶχαν κολλήσει ἀφιερώματα εἰς τὴν εἰκόνα, καὶ εἶχαν χορτάσει τ' αὐτιά τους ἀπὸ τὰς νοουθεσίας τῆς γρια-Μαλαμίτσας, ἐστρώνοντο ἐκεῖ εἰς τὴν δροσερὴν χλόην καὶ ἀγνάντευαν κατὰ τὸ πέλαγος.

Τὰ βοσκόπουλα, τ' ἄγρια, τ' ἀχτένιστα καὶ ἀπλοϊκά, ποὺ τίς ἔβλεπαν ἀπὸ μακρὰν σὰν σκιασμένα, ἀποροῦσαν καὶ ἔλεγαν :

— Κοίτα τις! στὰ μάτια ἔκαμαν.

Ἦς τόσον αἱ γυναῖκες τῶν θαλασσινῶν ἀγνάντευαν. Ἰδοὺ τὸ βρίκι τοῦ καπετὰν Λυμπέριου τοῦ Λημνιοῦ, εἶχε σηκωθῇ εἰς τὰ πανιά ἀργὰ τὴν νύκτα· μὲ τὸ ἀπόγειο τῆς νυκτὸς ἤυρε τὸ ρέμμα καὶ ἀπεμακρύνθη καὶ ἐχώνεψε.

— Κατεύδιδο καλὸ! Ἡ προσευχὴ τῶν μικρῶν παιδιῶν του ἄς εἶναι ὥς πνοὴ στὰ πανιά, στὰ ξάρτια τοῦ караβιουῦ σας. Στὸ καλὸ! Στὸ καλὸ!

Ἰδοὺ τὸ καράβι τοῦ καπετὰν Σταμάτη τοῦ Σύρραχου. Ὑπερήφανα, καμαρωμένα, ἀδελφωμένα τὰ δυό, αὐτὸ καὶ ὁ πλοίαρχός του, πάνε νὰ μᾶς φέρουν καλὰ, νὰ μᾶς φέρουν στολίδια!

— Στὸ καλὸ, πουλί μου, στὸ καλὸ...!

Ἰδοὺ καὶ ἡ γολέττα τοῦ καπετὰν Μανώλη τοῦ Χατζηχάνου.

— Ἡ ψυχὴ μου, ἡ πνοὴ μου νὰ εἶναι πάντα στὰ πανιά σας, ὥσάν λαμπάδα τοῦ Ἐπιταφίου, νὰ διώχνῃ τὰ μαῦρα τελώνια*, πρὶν προφθάσουν νὰ κατακαθίσουν στὰ πανιά σου.

— Σύρε, πουλί μου, στὸ καλὸ καὶ στὴν καλὴ τὴν ὥρα! Στὸ καλὸ!

Νὰ καὶ ἡ σκούνα τοῦ καπετὰν Ἀποστόλη τοῦ Βιλενδῆ, καινούργιο σκαρί. Ἐπесе πολὺ γιαλὸ, δὲν τὴν εὔρε καλὸ τὸ ἀπόγειο καὶ ἄργησε. Διακρίνεται τὸ πλήρωμα, οἱ ἄνθρωποι σὰν φύλλοι, ποὺ πηδοῦν.

— Δούλευέ τα, καπετάνιο μου! Ἡ Παναγιά μπροστά σας! Στὸ καλὸ! Στὸ καλὸ!

Ἡ Παναγιά μπροστά σας! Στὸ καλὸ! Στὸ καλὸ!

Ὁ ἥλιος ἐχαμήλωσε κατὰ τὸ βουνόν, τὰ πρῶτα πλοῖα εἶχαν γίνεи ἄφαντα πρὸ ὥρας καὶ ἡ τελευταία γολέττα μικρὸν κατὰ μικρὸν ἐχώ-
νευεν εἰς τὸ μέγα πέλαγος. Τὰ συγγενολόγια καὶ τὰ φουσσᾶτα τῶν γυ-
ναικῶν, μὲ τὰ καλαθάκια καὶ τὰ μαχαιράκια τους, διεσπάρησαν ἀνά
τοὺς λόφους, κι ἔβγαζαν καυκαλῆθρες καὶ μυρόνια. Σιγὰ-σιγὰ κατέβη
ὁ ἥλιος εἰς τὸ βουνὸ καὶ αὐταὶ κατῆλθον εἰς τὴν πολίχνην.

Ἡ νυκτερινὴ αὖρα ἐσύριζεν εἰς τὰ δένδρα καὶ οἱ λογισμοὶ τῶν
γυναικῶν ἐπετοῦσαν μαζί της, κι' ἔστελλαν πολλὰς εὐχὰς εἰς τὰ κατάρ-
τια, εἰς τὰ πανιὰ καὶ εἰς τὰ ἐξάρτια τῶν καραβιῶν. Καὶ βαθιὰ εἰς τὴν
σιωπὴν τῆς νυκτὸς τίποτε ἄλλο δὲν ἤκούετο, εἰμὴ τὸ λάλημα τοῦ νυ-
κτερινοῦ πουλιοῦ καὶ τὸ ἄσμα μιᾶς τελευταίας συντροφιάς ναυτικῶν,
μελλόντων ν' ἀναχωρήσουν αὔριον :

— Σύρε, πουλί μου, στὸ καλὸ καὶ στὴν καλὴ τὴν ὥρα!

« Πρωτοχρονιάτικα διηγήματα »

Ἄλ. Παπαδιαμάντης

ΠΑΣΧΑΛΙΝΗ ΑΝΑΜΝΗΣΙΣ

Μὲ ἰδιαιτέραν βέβαια εὐχαρίστησιν θ' ἀκούετε, ὅσοι συχνάζετε κατ'
αὐτὰς εἰς τὴν ἐκκλησίαν, τὸ ὥραϊον ἐκεῖνο τροπάριον, τὸ ὁποῖον ψάλ-
λεται εἰς τὴν ἀκολουθίαν τοῦ ὁρθρου κατὰ τὴν περίοδον τοῦ Πάσχα :

Μαγδαληνὴ Μαρία
προσέδραμε τῷ τάφῳ
καὶ τὸν Χριστὸν ἰδοῦσα,
ὡς κηπουρὸν ἡρώτα :
« Κύριε, εἰ σὺ ἐβάστασας αὐτόν,
εἰπέ μοι, ποῦ ἔθηκας αὐτόν,
καγὼ αὐτὸν ἀρώ ».
Καὶ παρ' αὐτοῦ ἀκούει :
Μαρία, μὴ μου ἄπτου! »

Ἐνθυμοῦμαι ἀκόμη τὴν ἐντύπωσιν, ποῦ μοῦ ἔκαμνεν, ὅταν ἦμουν
παιδί. Τὸ ἄκουα συνήθως εἰς ἓν ἐξοχικὸν ἐκκλησάκι τῆς πατρίδος μου,
ὅπου τὰς Κυριακὰς τῆς ἀνοίξεως, λίαν πρωτῇ, ὅπως αἱ Μυροφόροι, ἐπὴ-
γαινα μὲ τὸν πατέρα μου. Ὁ ψάλτης εἶχε γλυκυτάτην φωνὴν ὑψιφώνου,
καὶ εἰς τὸ τροπάριον αὐτὸ ἐξήντλει ὅλην του τὴν τέχνην, τὴν προσπά-
θειαν καὶ τὴν τρυφερότητα. Ἦμπορῶ μάλιστα νὰ εἰπῶ, ὅτι ψάλλων
παρίστανεν, ὅπως οἱ μεγάλοι καλλιτέχναι τοῦ ἄσματος.

Ἐξαφνα, εἰς τὸ «Κύριε, ποῦ τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ μου ἔθηκας ;» διέκρινες ὅλα τὰ αἰσθήματα, ἀπὸ τὰ ὅποια θὰ κατείχετο τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἡ ἐρωτῶσα Μυροφόρος, τὴν ἀγωνίαν της, τὴν θλίψιν της, τὴν ἀγάπην της πρὸς τὸν νεκρὸν Διδάσκαλον, ἀκόμη καὶ τὴν κούρασίν της. Ἐπειτα ἀναπαρίστατο ἡ μετ' ἀγάπης καὶ γλυκύτητος αὐστηρά, ἡ πλήρης μυστηρίου ἀπάντησις τοῦ Διδασκάλου : «Μαρία, μὴ μοῦ ἅπτου!»

Καὶ τέλος τὸ ἐξαφνικὸν καὶ ὑπέροχον ἐκεῖνο ἀλέγκρο :

«ὦ, θείας, ὦ, φίλης, ὦ, γλυκυτάτης σου φωνῆς!»

μέ τὸ ὅποῖον ὁ ψάλτης κατάρθωνε νὰ μεταδίδῃ ὅλην τὴν χαράν, τὴν ἐκπληξιν, τὴν ἔκστασιν*, τὸ δέος* τῆς Μυροφόρου πρὸ τοῦ θαύματος, τὸ ὅποῖον ἔβλεπε...

Τί ἐντύπωσις !....

Ἀπὸ τὴν ἀνοικτὴν θύραν τοῦ ἐξωκκλησίου, ἀντίκρυ μου, ἐφαίνετο ἡ μεγάλη ἐξοχή. Κάμπος πράσινος, δένδρα ἀνθισμένα, λοφίσκοι, καὶ πέρα κυναῖ βουνά... Ἐμπρὸς-ἐμπρὸς ἓνας κῆπος θαυμασίως στολισμένος ἀπὸ τὴν ἀνοιξιν. Μοῦ ἐφαίνετο ὅτι ἦτο ὁ κῆπος τοῦ Ἰωσήφ, ὅτι κάπου ἐκεῖ θὰ εὐρίσκετο τὸ κενὸν τώρα μνήμα τοῦ Κυρίου... Καί, ἀκούων τοὺς γλυκεῖς στίχους μετὰ τὴν γλυκεῖαν ὑποβλητικὴν μελωδίαν, —καὶ δὲν φαντάζεσθε τι ὥραϊα ποὺ ψάλλεται αὐτὸ τὸ τροπάριον εἰς τὴν πατρίδα μου! — ἀνέπλatta μετὰ τὴν παιδικὴν μου φαντασίαν ὅλην τὴν σκηνὴν τῆς ὑπερφυσικῆς συναντήσεως.

Ἐβλεπα τὸν ἄνθρωπον, τὸν ὅποῖον ἡ Μαρία ἐξέλαβεν ὡς κηπουρόν, σκυμμένον ἐκεῖ κάπου, στρέφοντα τὰ νῶτα, ὁσφραινόμενον ἴσως ἐν δροσόρρυτον* αὐγινὸν τριαντάφυλλον... Ἐφανταζόμουν ὅτι ἡ Μαρία, φορτωμένη μετὰ ἄνθη καὶ ἀρώματα διὰ τὸν τάφον, τὸν πλησιάζει, τὸν ἐρωτᾷ καὶ συγχρόνως μετὰ τὴν ἐρώτησιν τὸν ἐγγίζει, τὸν κτυπᾷ οἰκείως εἰς τὸν ὦμον... Ἀμέσως ἐκεῖνος στρέφεται, σηκώνεται, ὀπισθοχωρεῖ ὀλίγα βήματα, προβάλλει τὰ χέρια :

— Μαρία! μὴ μ' ἐγγίζεις!...

Καὶ παρουσιάζει συγχρόνως τὸ πρόσωπόν του πρὸς τὴν γυναῖκα, ἤρεμον καὶ αὐστηρόν, χωρὶς μειδίαμα, ἀλλὰ πάγκαλον, θεῖον, μετὰ τὴν λάμψιν, μετὰ τὴν αἴγλην ἑνὸς Θεοῦ.. Ἡ Μαρία ἀφήνει νὰ τῆς πέσουν τὰ ἄνθη καὶ τὰ δοχεῖα τοῦ μύρου. Ἀνεγνώρισε τὴν φωνήν, ἀνεγνώρισε τὸ πρόσωπον... Ὁ δὴθεν κηπουρός, ὁ περιπλανώμενος εἰς τὸν πρωτὸν ἀνοιξιάτικον κῆπον, εἶναι Ἐκεῖνος, εἶναι ὁ Διδάσκαλος, τὸν ὅποι-

ον προχθές είδεν έσταυρωμένον, χθές νεκρόν, και σήμεραν έπαναβλέπει ζώντα! Ποϊον θάμβος και ποία χαρά!

“Ω, αυτό τὸ τροπάριον μὲ τὴν ἀναπαράστασιν τῆς ἐκπληκτικῆς σκηνῆς εἰς τὸν κῆπον, μοῦ ἔδιδε τότε ὅλην τὴν ιδέαν τοῦ θαύματος και ὅλην τὴν χαρὰν τῆς Ἀναστάσεως. Περισσότερον ἀπὸ κάθε τι ἄλλο, ποῦ ἤκουσα εἰς τὴν ἐκκλησίαν τὸ Πάσχα και κατόπιν... Διότι αὐτό, φαίνεται, εἶχε τὴν μεγαλυτέραν ὑποβολὴν και μ’ ἔκανε νὰ βλέπω, μαζί μὲ τὴν Μαρίαν, τὸν ἀναστάντα Χριστόν.

Και σήμεραν ἀκόμη, τὸ Πάσχα, αὐτὴ ἡ παιδικὴ ἀνάμνησις, περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλην, μοῦ δίδει ὅλην τὴν ιδέαν τοῦ θαύματος και ὅλην τὴν χαρὰν τῆς Ἀναστάσεως.

Περιοδικὸν «Διάπλασις»

Γρηγ. Ξενόπουλος

ΝΟΣΤΙΜΟΝ ΗΜΑΡ

Ἐφυγα σχεδὸν παιδί και ξαναγυρίζω σχεδὸν γέρος. Δεκατέσσερα ὀλάκερα χρόνια ἡ κακὴ μου μοῖρα μ’ ἐκράτησε δεμένο στὴν ξενιτιά, πότε μὲ δυστυχίες ἀφάνταστες, πότε και μ’ εὐτυχίες πλανερές. Εὐτυχίες και δυστυχίες τὸ ἴδιο μ’ ἄλυσόδεναν και μ’ ἔστεροῦσαν τὴ μεγάλη εὐτυχία τῆς Πατρίδας, ποῦ δεκατέσσερα ὀλάκερα χρόνια τὴν ὠνειρευόμουν στὸν ὕπνο και στὸν ξύπνο.

Μιὰ μέρα μοῦ χαμογέλασε ἄξαφνα ἡ Μοῖρα και μοῦ εἶπε: Πήγαινε! Εἴσαι ἐλεύθερος.

— Θὰ πάω!...

Νά, μπῆκα στὸ πλοῖο μὲ τὸ καλὸ, και τὸ πλοῖο ξεκίνησε μὲ τὴν πλώρη πρὸς τ’ ὄνειρό μου... Ἡ θάλασσα λάδι... Αὔριο τὸ πρωὶ θὰ προβάλλουν μπροστά μου τ’ ἅγια χῶματα.

Ἀξαφνα σηκώθηκε τρικυμία, και σιγὰ σιγὰ ἡ τρικυμία μεγάλωνε. Τὸ μικρὸ πλοῖο παράδερνε και χοροπηδοῦσε ἀπάνω στὰ μανιασμένα κύματα. Μὲ δυσκολία ἡ πλώρη κρατιόταν ἀκόμη πρὸς τ’ ὄνειρό μου. Τὰ πλευρὰ δέρνηνταν ἀλύπητα και τὸ θαλάσσιο ξύλο ἀναστέναζε, σὰν ἄνθρωπος, και τριζομανοῦσε νὰ σπάσῃ.

Στὸ θυμὸ ἐκεῖνο τῆς θάλασσας, τὸν ἀνέλπιστο, ποῦ εἶχε σαστίσει και τὸν καπετάνιο τὸν ἴδιο, ἔβλεπα μὲ τρόμο τὸ θυμὸ τῆς Μοίρας μου.

Τὸ μετάνοιωσε λοιπὸν ἡ φθονερή, ποῦ γιὰ μιὰ στιγμή μ' ἄφησε ἐλεύθερο, κι ἤθελε τώρα νὰ μὲ βουλιάξει;

Ἔτσι θὰ ἦταν· ἡ Μοῖρα δὲν θὰ θελε νὰ ξαναἰδῶ τὴν πατρίδα μου. Διαφορετικά, πῶς θὰ μὲ κρατοῦσε τόσων χρονῶν ἡμέρες ἀλυσοδεμένο; Ἐκοίταξα τὸν οὐρανὸ ἀπελπισμένος.

Τόσος ἦταν ὁ πόνος μου κι ὁ σπαραγμός μου, ποῦ κι ἡ Μοῖρα ἡ ἴδια πρέπει νὰ μὲ λυπήθηκε. Εἶδεμὴ, πῶς κόπηκε ἄξαφνα ὁ ἄνεμος καὶ πῶς κατέβηκε τὸ κύμα καὶ πῶς ξανάγινε ἡ θάλασσα γυαλί;

Ὡς τὸ βράδυ εἶχαν τελειώσει ὅλα. Ἡ νύχτα πέρασε ἡσυχη καὶ μὲ τὸ γλυκοχάραμα σηκώθηκε ἀπὸ τὸ κρεβάτι κι ἀνέβηκα στὸ κατάστρωμα. Ἡ θάλασσα ἦταν μολυβένια. Πρὸς τὸ μέρος τῆς ἀνατολῆς λίγα σύννεφα μαῦρα μὲ στριφώματ' ἀσημένια καὶ μπροστά, μέσα στὴν αὐγινὴ ὁμίχλη, οἱ κορυφές μακρυσμένων ἀέρινων βουνῶν.

Ὁ ἑλικας δούλευε δραστήριος, βιαστικός. Ὁ αὐλακας, ποῦ ἄφηνε πίσω του τὸ γρήγορο πλοῖο, μεγάλωνε σταθερά. Κι ἡ πλώρη ἴσια πρὸς τ' ὄνειρό μου.

Λίγο ἀκόμη, μιὰ δυὸ ὥρες, καὶ τ' ὄνειρό μου γίνεται πρᾶγμα.

—Ὁ ἥλιος!

Καὶ μαζί του ἡ Ζάκυνθο προβάλλει ἀπὸ τὸ γαλανὸ καὶ χρυσαφένιο πέλαγο.

Μιὰ λουρίδα γῆς κίτρινης, χωρὶς χάρι καὶ χωρὶς σχῆμα, καὶ κάτι βουνὰ ἀπὸ πίσω, ποῦ μόλις ξεχωρίζουν χωμένα μεσ' στὰ σύννεφα. Τὸ πράσινο, τὸ ὄνειρευτὸ, τὸ πολυύμνητο ζακυνθινὸ πράσινο, δὲν ἐπρόβαλε ἀκόμα. Καμμιὰ μυρωδιά, οὔτε κίτρων, οὔτε μπουγαρινιῶν*, οὔτε ρόδων, δὲν φέρνει ἀκόμα ὡς τὸ κατάστρωμα ὁ πρωῒνός ἀέρας. Καμμιὰ ὁμορφιά.

Ἄ! τὴν κακὴ Μοῖρα! Μοῦ μάγεψε τὴν πατρίδα καὶ μοῦ τὴν ἔκανε ἄσχημη. Κι ὅμως, δεκατέσσερα χρόνια ζοῦσα μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ τὴν ξαναἰδῶ. Τὰ μάτια μου δακρῦζουν ἀπὸ χαρὰ κι ἀπὸ λύπη. Μιὰ βαθειά, μυστικὴ ἀπογοήτευσι κρατεῖ τὴν καρδιά, ποῦ σπαρταρᾷ...

Ἀλλὰ γιατί τόσο βιαστικός κι ἀνυπόμονος;

Νά, ἡ κίτρινη λουρίδα ἄρχισε σιγὰ-σιγὰ νὰ στολιζεται μὲ στίγματα πράσινα, βαθυπράσινα. Ἡ ὄψι της παίρνει λίγο-λίγο γραμμὲς μαλακές, καμπύλες μὲ χάρι καὶ μ' ὁμορφιά. Ἀγαπητά μου χρώματα καὶ σχήματα, ἄρχισα νὰ σᾶς ἀναγνωρίζω. Ναί, εἰστε ὠραῖα, ὅπως σᾶς

ήξερα κι ὅπως σᾶς ἄφησα... Στὴ μακρουλὴ κιτρινάδα, καταμεσῆς, διακρίνεται ἓνα ζωηρὸ κόκκινο σημάδι. Λὲς καὶ ἀπὸ τοῦ ἀγρίου θεοῦ ἔχωσε τὴν ρομφαία* τοῦ σ' ἐκεῖνο τὸ μέρος κι ἐτρύπησε τὴ γῆ, κι ἀπὸ τὰ σπλάχνα τῆς ἔβγαλε αἷμα. Ἡ πληγὴ εἶναι μεγάλη, βαθειά. Τὸ αἷμα τρέχει ἀπὸ πάνω ὡς κάτω στὴ θάλασσα. Καὶ ἡ κοκκινάδα ἐκείνη μοῦ τραβᾷ τὸ μάτι καὶ τὸ λογισμὸ καὶ μοῦ τὰ καρφώνει ἐκεῖ.

Εἶναι ὁ Κόκκινος* Βράχος, ποὺ φαίνεται ἀπὸ μακριὰ σὰν πληγὴ ματωμένη.

Εἶναι ἡ τοποθεσία, ποὺ μ' ἐμάγεψε νὰ γράψω τὸ ἀγαπημένο μου ἐκεῖνο διήγημα.

“Ὁλ’ ἡ Πατρίδα σὲ μιὰ Γυναῖκα :

Ἡ μάννα μου μὲ περίμενε στὴν ἀποβάθρα.

Σὲ λίγο πατῶ τ’ ἅγια χώματα καὶ βρίσκομαι στὴν ἱερὴ ἀγκαλιά.

“Ὅταν τὴν εἶδα ἐκεῖ, — ἀναλλοίωτη, ἀγέραστη, σὰν τὴν ἐλπίδα, ποὺ ἔτρεφε καὶ τὴ ζωογονοῦσε, — νὰ στηρίζῃ τὸ λιγνὸ μαυροφόρο κορμὶ στὸ κάγκελλο τῆς σκάλας καὶ νὰ κοιτᾷ πρὸς τὸ πλοῖο, μοῦ φάνηκε πὼς δεκατέσσερα χρόνια, νύχτα καὶ μέρα, μ’ ἐπερίμενε ἐκεῖ, στὴν ἴδια θέσι...

Μὴν κλαῖς, μαννούλα μου γλυκειά! Τῆς χαρᾶς σου τὸ δάκρυ μοῦ σπαράζει τὴν ψυχὴ. Ἀλήθεια, σ’ ἔκαμα νὰ περιμένῃς πολὺ... Μὴ μοῦ τὸ λές, τὸ ξέρω... Μὰ δὲ φταίω ἐγώ, μάννα, καὶ μὴ μὲ μαλλώνῃς. Φταίει ἡ Μοῖρα. Ἐκείνη μὲ κράτησε ἀλυσοδεμένο ὡς τώρα, πότε μὲ δυστυχίες ἀφάνταστες καὶ πότε μ’ εὐτυχίες πλανερές.

Γιατὶ ἡ ἀληθινὴ εὐτυχία, ἡ μόνη, ναί, εἶν’ αὐτή, ποὺ αἰσθάνομαι τώρα στὴν ἀγκαλιά σου. “Ὅπως ἡ ἀληθινὴ δυστυχία δὲν εἶν’ ἄλλη ἀπὸ κείνη, ποὺ θὰ σ’ ἐμπρόδιζε ν’ ἀκολουθοῦσης τὸ δρόμο σου καὶ τὸν προορισμό σου. Εἶσαι μεγάλη ψυχὴ ἐσὺ καὶ τὰ καταλαβαίνεις... Δὲν ἐστάθηκα στὴ ζωὴ μου εὐτυχισμένος, μὰ μπόρεσα ν’ ἀκολουθῆσω τὸ δρόμο καὶ τὸν προορισμό μου. Ἴσως ἡ εὐτυχία μου ὅλη νὰ εἶν’ αὐτή. Πικρὴ εὐτυχία, ποὺ μοῦ κοστίζει τὸ χωρισμὸ τῆς Μάννας καὶ τῆς Πατρίδας. Μὰ ὅλα δὲν μπορεῖ νὰ τὰ ᾄχῃ κανεὶς !...

10 Ἰουνίου.

Στὸ πλοῖο πάλι γιὰ τὴν ξενιτειά. Καὶ ποὺς ξέρεῖ γιὰ πόσα χρόνια πάλι!

Θεέ μου, μαλάκωσε τὴ σκληρὴ μου Μοῖρα, νὰ μὲ ξαναφύγῃ, τοῦλάχιστον γιὰ νὰ πεθάνω...“ Ἀχ, ἄς μὴ μοῦ δώσῃ εἰς ξένην γῆν τὸν τά-

φον!» Ἀλήθεια, Κάλβε. «Εἶναι γλυκὺς ὁ θάνατος, μόνον ὅταν κοιμώμεθα εἰς τὴν πατρίδα...».

« Διηγήματα » Σειρὰ Γ', σελ. 7 κ. ξ.

Γρηγ. Ξενοπούλος

Η ΓΙΑΓΙΑ

Πέρσι τὰ ἐγγόνια στὴν πρωτοχρονιά τῆς ἔβαλαν δόντια τῆς γιαγιᾶς καὶ λάμπουν τώρα ὁλόασπρα μέσα ἀπ' τὰ ζωωμένα, ξεφλουδιμένα ἄχρωμα χεῖλη.

Μὰ τὰ σβησμένα μάτια τῆς γιαγιᾶς δὲν καλοβλέπουν τὰ ἐργόχειρά της, τὰ πέντε ἐγγόνια, πού τῆς τ' ἄφησε μωρά, τόσα δὰ ἡ μακαρίτισσα ἢ μονάκριβή της κόρη... Τὴν ἔκλαψε τότε καὶ τὰ δάκρυα ἔσβησαν τὰ μάτια της. Μὰ ὅχι μόνο δάκρυα, ὅχι.

Ἡ γιαγιά κατάλαβε, πὼς ἔπρεπε τὰ παιδιὰ νὰ μεγαλώσουν, ἔνοιωσε τὸ παράπονο τῆς ὑστερνῆς ματιᾶς τῆς κόρης της, τὸ ἔνοιωσε καὶ πῆρε τὸ βελονάκι της στὴν ἀρχὴ μ' ἓνα ζευγάρι γυαλιά, ὕστερα μὲ δύο, δούλευε ἐκεῖνη τὴν μπιμπίλα* τὴν πολυανθισμένην, πού οἱ ξένοι, πού ἔρχονταν νὰ περάσουν τὸ καλοκαίρι στὰ Θεραπειά*, τὴν ἔβλεπαν κι ἔλεγαν, πὼς κι αὐτὴ ἡ ἐργασία εἶναι ἀλήθεια ἓνα ἀπ' τὰ θαύματα τοῦ Βοσπόρου.

Γιατὶ στὸ Βόσπορο περισσότερο ἐργάζονται αὐτὸ τὸ ξακουστὸ ἐργόχειρο, πού πολλὲς ἐργάτριες δόξασε, μὰ καὶ πού δὲν καλυτέρευσε τὴν τύχη τους.

Ὅπως σ' ὅλα τὰ χαμόσπιτα, καὶ στῆς γιαγιᾶς τὸ σπίτι βλέπει κανεὶς μετὰλλια τιμητικὰ ἀπὸ ἐκθέσεις.

Καὶ λίγο λίγο τὰ ἄνθη τῆς μπιμπίλας ἔκαμαν καὶ ἄλλα ἄνθη : τὰ ἐγγονάκια, καρποὺς ωραίους.

Ὁ μεγαλύτερος, ἀφοῦ ἔμαθε τὰ γράμματα στὸ δημοτικὸ σχολεῖο, ἄρχισε νὰ καλλιεργῇ τὰ λίγα χωράφια τους καὶ μὲ τίς φράουλες, πού ἔστειλε στὰ ξένα, τίς ἀνοικτόχρωμες φράουλες τίς στρογγυλές, ἄρχισε νὰ φιατρῇ τὸ σπίτι καὶ ἦταν καιρὸς, γιατί ἡ γιαγιά δὲν καλόβλεπε. Καὶ τ' ἄλλα ἐγγόνια ἐπαιρναν σειρά καὶ τὸ μικρό, πού τ' ἄφησε ἡ μαννούλα του βυζανιάρικο, ἔγινε κι ἐκεῖνο ἔξι ἐφτὰ χρονῶν ἀγόρι.

Ἔμαθε καὶ νὰ διαβάζῃ ἀργὰ ἀργὰ τὰ μεγάλα γράμματα.

Πῶς τὴν ἀγαποῦσε τὴ γιαγιά ! πῶς τὴν ἀγαποῦσαν ὅλοι. Πῶς τὴν

καμάρωναν, σὰν ἔλεγε παραμύθια, καὶ πῶς χαίρονταν, σὰν τὴν ἔβλεπαν νὰ τρώγῃ φουντούκια μὲ τὰ δόντια τὰ ὀλόασπρα.

Μὰ τὸ μικρὸ εἶχε ἓν·σχέδιο καὶ δὲν ἔλεγε σὲ κανένα τίποτε. Φύλαγε νὰ ἔλθῃ ἡ ὥρα ἡ καλή.

“Ὅταν ἡ γιαγιά τὸν ἔπαιρνε ἀπ’ τὸ χεράκι καὶ ἀνέβαινε τὸ δρόμο τοῦ Ζαρίφη, γιὰ νὰ πᾶν στὴν κρύα βρύσι, τὸν ἄφηνε νὰ παίξῃ μὲ τὰ χαλίκια καὶ χανόταν καὶ γύριζε μὲ τὰ μάτια πὺὸ κόκκινα καὶ χεῖλῃ πὺὸ ξέθωρα. “Ἦξερε, πῶς πῆγαινε στὸ μνημα τῆς κόρης της νὰ κλάψῃ.

Καὶ τὰ μάτια τῆς γιαγιάς σὲ κάθε τέτοια ἐπίσκεψι ἔσβηναν πὺὸ πολὺ. “Ὅταν γύριζεν ἀπ’ τὴν κρύα βρύσι, δὲν μποροῦσε νὰ ἰδῇ τοὺς πράσινους λόφους ἢ καημένη ἢ γιαγιά. Οὐτε, ὅταν πῆγαιναν στὴν ἁγία Παρασκευή, μποροῦσε νὰ ἰδῇ τὸ Βόσπορο καὶ τὸ βουνὸ τοῦ “Ἑλληνα, πού παραφυλάγει ἐκεῖ στὸ ἀνοιγμα τῆς Μαύρης Θάλασσας νὰ καταπιῇ τὰ θεριά, πού προβάλλουν ἀπ’ τὸ βοριά. Τίποτα ἢ γιαγιά δὲν μπορεῖ νὰ ἰδῇ.

Καὶ ὅταν ὁ δεῦτερος ἔγγονος μὲ τὴ γαλανόασπρη βαρκούλα φέρνῃ βράδου-βράδου περήφανος τὴ γιαγιά καὶ τὸ ἀδελφάκι του νὰ ἀναπνεύσουν τὸ μυρωμένο ἀγέρι, ἡ γιαγιά δὲν βλέπει τὸ εὐμορφο ἡλιοκαμένο πρόσωπο τοῦ ἐγγονοῦ.

Καὶ τὸ μικρὸ πικραίνεται καὶ τῆς ζωγραφίζει ὅλα, μὰ ἔχει καὶ τὸ σχέδιό του.

“Ὁ μεγάλος ἀδελφός, ὁ Μανώλης, ἀρραβωνιάστηκε μὲ τὴν εὐχὴ τῆς γιαγιάς. Τίς Ἀποκριὲς θὰ ἔλθῃ ἡ νύφη νὰ ξεκουράσῃ ἀπ’ τὸ νοικοκυριὸ τὴ γιαγιά.

Μιλοῦνε τ’ ἀδέλφια καὶ γιὰ τὸ δῶρο τῆς νύφης, μιλοῦνε καὶ γιὰ τὸ δῶρο τῆς γιαγιάς, μιλοῦνε καὶ γιὰ τὸ δῶρο τοῦ μικροῦ· κοντεύει ἡ πρωτοχρονιά.

“Ὁ μικρὸς πετιέται, μὲ μάτια ὀλόλαμπρα.

— Γιὰ τὴ γιαγιά, ἐγὼ θὰ σᾶς μιλήσω. “Εγὼ δῶρο δὲν θέλω. Πέρσι τῆς πῆρατε δῶρα τῆς γιαγιάς δόντια. Φέτο...πέστε στὸ μεγάλο τὸ γιὰ τρὸ καὶ ρωτῆστε, δὲν μποροῦνε τάχα αὐτοί, πού κάνουνε δόντια, νὰ κάμουνε καὶ μάτια νὰ βλέπῃ ἡ γιαγιά μου ; “Αχ! ὀλοένα σβῆνουνε τὰ μάτια της. Σὲ λίγο, σᾶς τὸ λέγω, καὶ τὸν ἥλιο δὲν θὰ βλέπῃ. “Εμένα ὅχι φέτο, ποτέ μου μὴ μοῦ κάνετε δῶρο, ἂν τὰ μάτια εἶναι ἀκριβά, ποτέ! Καὶ ἂν οἱ γιαιτροὶ δὲν μποροῦν νὰ τὰ κάμουν, ὁ Θεὸς μπορεῖ νὰ τὴν πᾶ-

τε στὴ Βαγγελίστρα νὰ τὴν κάμῃ νὰ βλέπῃ γιὰ νὰ ἰδῇ ἐμένα, πὼς ἔχω τὰ χρυσᾶ μαλλιά καὶ τὰ μάτια τῆς μητέρας μας, νὰ παρηγορηθῇ.

Τ' ἀδελφία δὲν εἶπαν τίποτα.

Ἄνοιξε σιγὰ σιγὰ ἡ θύρα· ἔτριξε τὸ πάτωμα ἀπ' τὸ βαρὺ βῆμα τῆς γιαιγιάς, καὶ σὰν νὰ εἶχε μάτια, ἴσια ἔτρεξε στὸ Γιωργάκη της, τὸν ἀγκάλιασε, τὸν φίλησε καὶ εἶπε :

— Μάτια μου... μάτια μου...

Πολλὰ χεῖλῃ τὸ λένε χαϊδευτικὰ « μάτια μου », μὰ τῆς γιαιγιάς τὰ χεῖλῃ ἔχουν ἄλλη σημασία. Ναὶ « μάτια της! » Ἔκανε τὸ σταυρό της, εὐχαρίστησε τὸν Θεὸ καὶ χαρούμενη, νέα, μεταμορφωμένη, εἶπε δυνατὰ :

— Θεέ μου, σ' εὐχαριστῶ.

Ἄλλοι ἔκλαιαν. Ἄχ, ἀπὸ τέτοια δροσερὰ γλυκὰ δάκρυα δροσίζονται τὰ μάτια...

« Διηγῆματα »

Ἀλεξάνδρα Παπαδοπούλου

ΥΜΝΟΣ ΣΤΗ ΜΗΤΕΡΑ

Γιὰ σέ τὸ πρῶτο κλάψιμο,
γιὰ σέ τὸ πρῶτο γέλιο —
ἐσύ 'σαι τὸ θεμέλιο,
ποὺ χτίζεται ἡ ζωή.

Γιὰ σέ τὸ πρῶτο φίλημα,
γιὰ σένα ἡ πρώτη κρίσι —
ἐσύ 'σαι ἡ θεία βρύσι,
ποὺ λούζεται ἡ ψυχή.

Γιὰ σέ τὸ πρῶτο φίλημα,
γιὰ σέ τὸ πρῶτο χάδι —
ἐσύ 'σαι τ' ἅγιο ὑφάδι,
ποὺ ὑφαίνεται ἡ ζωή.

Γιὰ σέ τὸ πρῶτο βάδισμα,
γιὰ σένα ἡ πρώτη ἀγκάλῃ —
ἐσύ 'σαι ὁ ἥλιος πάλι,
ποὺ λάμπει στὴν ψυχή.

Γιὰ σὲ τὸ πρῶτο τάξιμο,
 γιὰ σὲ τὸ πρῶτο δῶσμα*
 ἐσ' εἶσαι τ' ἅγιο κλῶσμα,
 ποὺ κλώθεται ἡ ζωή.

Ἐφημερίς « Πρωτα »

Γ. Ἀθάνας

4. ΠΑΛΑΙΟΤΕΡΟΣ ΕΘΝΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

Α ΠΑΛΑΙΟΤΕΡΟΣ ΓΟΝΙΚΟΣ ΜΟΣ

ΥΜΝΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΝ

(Α! πρώται 13 στροφαι!)

Σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν κόψι
τοῦ σπαθιοῦ τὴν τρομερή·
σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν ὄψι
πού μὲ βιά μετράει τὴ γῇ.

Ἀπ' τὰ κόκκαλα βγαλμένη
τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά,
καί σ' ἄν πρώτα ἀνδρειωμένη,
χαῖρε, ὦ, χαῖρε, Ἑλευθεριά!

Ἐκεῖ μέσα κατοικοῦσες
πικραμένη ἐντροπαλή·
κι ἓνα στόμα ἀκαρτεροῦσες
« ἔλα πάλι », νὰ σοῦ εἰπῇ.

Ἄργειε νὰ ᾽λθῃ ἐκείνη ἡ μέρα
καὶ ᾔταν ὅλα σιωπηλά,
γιατὶ τὰ ᾽σκιαζε ἡ φοβέρα
καὶ τὰ πλάκωνε ἡ σκλαβιά.

Δυστυχής! Παρηγορία
μόνη σοῦ ἔμενε, νὰ λὲς
περασμένα μεγαλεῖα
καὶ διηγῶντάς τα νὰ κλαῖς.

Καὶ ἀκαρτέρει, καὶ ἀκαρτέρει
φιλελεύθερη λαλιά,
τὸ ἓνα ἐκτύπαιε τ' ἄλλο χέρι
ἀπὸ τὴν ἀπελπισιά.

Κι ἔλεες « πότε, ἅ! πότε βγάνω
τὸ κεφάλι ἀπὸ τ' ἔρμιές; »
Καὶ ἀποκρίνοντο ἀπὸ πάνω
κλάψες, ἄλυσες, φωνές!

Τότ' ἐσήκωνες τὸ βλέμμα
μέσ' στὰ κλάμματα θολό,
καὶ εἰς τὸ ροῦχό σου ἔσταζ' αἷμα,
πλῆθος αἷμα ἑλληνικό.

Μὲ τὰ ροῦχα αἵματωμένα
ξέρω, ὅτι ἔβγαινες κρυφὰ
νὰ γυρεύης εἰς τὰ ξένα
ἄλλα χέρια, δυνατά.

Μοναχὴ τὸ δρόμο ἐπῆρες,
ἐξανάλθες μοναχὴ·
δὲν εἶν' εὐκόλες οἱ θύρες,
ἐὰν ἡ χρεία τὲς κουρταλῆ*.

Ἄλλος σοῦ ἔκλαψε εἰς τὰ στήθια
ἄλλ' ἀνάσασι καμμιὰ·
ἄλλος σοῦ ἔταξε βοήθεια
καὶ σὲ γέλασε φρικτά.

Ἄλλοι, ὦμέ! στή συμφορὰ σου,
ὅπου ἐχαίροντο πολὺ,
« σῦρε νὰ ἔβρης τὰ παιδιὰ σου,
σῦρε » ἐλέγαν οἱ σκληροί.

Φεύγει ὀπίσω τὸ ποδᾶρι
καὶ ὀλογλήγορο πατεῖ
ἢ τὴν πέτρα, ἢ τὸ χορτάρι,
ποὺ τὴ δόξα σοῦ ἐνθυμεῖ.

« Ἀπαντα »

Διονύσιος Σολωμός

Ο ΦΑΡΟΣ, Η ΝΑΥΤΙΛΙΑ ΚΑΙ ΟΙ ΘΗΣΑΥΡΟΙ ΤΩΝ ΠΤΟΛΕΜΑΙΩΝ

Ἐτερον ἀξιομνημόνευτον κατάστημα, ἂν καὶ πάντῃ ἄλλου εἵδους, ἀξιομνημόνευτον ἰδίως διὰ τὴν εὐκολίαν, ἣν παρεῖχεν εἰς τὴν ναυτιλίαν καὶ τὸ ἐμπόριον, ἦτο ὁ πρῶτος γνωστὸς ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ κόσμου φανοφόρος πύργος, ὁ κατασκευασθεὶς ἐπὶ τῆς νήσου Φάρου τῆς προκειμένης τοῦ κυρίου τῆς Ἀλεξανδρείας λιμένος.

Τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο ἐπεκλήθη ἀπὸ τῆς νήσου πύργος τῆς Φάρου ἢ καὶ ἀπλῶς Φάρος, ἐξ οὗ ἔκτοτε ἅπαντες οἱ τοιοῦτοι πύργοι εἰς πολλὰς τῶν νεωτέρων γλωσσῶν Φάροι ὀνομάζονται. Κατεσκευάσθη δὲ διὰ δαπάνης ἀδράς ἐντὸς ἐνιαυτῶν δώδεκα ὑπὸ τοῦ περιφήμου Κνιδίου τεχνίτου Σωστράτου, τοῦ ὁποίου ἀπηθανάτισε τὸ ὄνομα διὰ τῆς ἐπιγραφῆς, ἣν ἔφερε καὶ ἣτις εἶχεν ὡς ἔπεται « Σώστρατος Κνίδιος Δεξιφάνους θεοῖς σωτῆρσιν ὑπὲρ τῶν πλωιζομένων ». Ὁ πύργος οὗτος, ὅστις τοσοῦτον ἐθαυμάσθη διὰ τὸ μέγεθος καὶ τὸ κάλλος, ὥστε βραδύτερον συγκατελέχθη μεταξὺ τῶν ἐπτὰ θαυμάτων τοῦ κόσμου, ἦτο ὠκοδομημένος ἐκ λίθου λευκοῦ ἐπὶ βράχου ἀποτόμου, καὶ πολυώροφος ὧν εἶχεν

ὕψος 300 πήχεων, ὥς βεβαιοῦται· ὁ δὲ ἐν τῇ κορυφῇ αὐτοῦ ἀναπτόμενος φανὸς ἦτο, ἐὰν πιστεύωμεν τὰ λεγόμενα, ὁρατὸς εἰς ἀπόστασιν 7½ γερμανικῶν μιλίων.

Ἐν γένει δὲ ἡ ναυτιλία καὶ ἡ ναυπηγία ἐτελειώθησαν ἐπὶ τῶν Πτολεμαίων ὅσον ἦτο δυνατόν νὰ τελειωθῶσιν ἐν τῇ ἀρχαιότητι. Ἰνα δώσωμεν ἔννοιάν τινα τῆς περὶ τοῦτο γενομένης τότε ἐπιδόσεως, ἀρκεῖ νὰ ἀναφέρωμεν ὅτι οἱ βασιλεῖς τῆς Αἰγύπτου συνετήρουν, ἐκτὸς 2.000 μικροτέρων πλοίων, 1.500 μεγαλυτέρας πολεμικὰς ναῦς, ἀπὸ ἡμιολίας μέχρι πεντήρους, ὕλικόν διὰ διπλάσια τούτων πλοῖα, καὶ θαλαμηγὰ πρὸς ἰδίαν χρῆσιν τῶν βασιλέων χρυσόπρυμνα καὶ χρυσέμβολα.

Ἀλλὰ συνέβη συγχρόνως τότε, ὅτι συμβαίνει πολλάκις, ὅταν οἱ ἄνθρωποι ἰδίως ἐπιδίδωνται εἰς τὰς πρακτικὰς τέχνας, τοῦτο, ὅτι ἐν τῇ ἀκορέστῳ ὁρμῇ τοῦ νὰ ἐπιτύχωσιν ὅσον ἐνδέχεται χρησιμώτερα ἔργα, διαπράττουσιν τινὰ, τὰ ὅποια καταπλήττουσι μὲν τὸν κόσμον διὰ τὸ μέγεθος, ἀλλὰ δι' αὐτὸ τοῦτο τὸ μέγεθος ἀποβαίνουσιν ἄχρηστα.

Οὕτως ὁ βασιλεὺς τῶν Συρακουσῶν Ἰέρων Β', ὅστις διετέλεσεν εἰς φιλικωτάτας πρὸς τὸν Πτολεμαῖον Β' σχέσεις, κατεσκεύασε, διὰ τῆς ἐπιμελείας τοῦ περιωνύμου Ἀρχιμήδους, ναῦν εἰκοσῆρη, δηλαδὴ ἔχουσιν εἴκοσι σειρὰς ἐρετῶν ἑκατέρωθεν, ἐνῶ αἱ συνήθως ἐν χρήσει νῆες ἦσαν πεντήρεις ἢ ἐπτήρεις. Καὶ τοῦτο μὲν τὸ πελώριον πλοῖον, τὸ ὅποῖον διέπρεπεν οὐ μόνον διὰ τὴν τέχνην, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν θαυμαστὴν αὐτοῦ πολυτέλειαν, κατάρθωσε νὰ πλεύσῃ ἐκ Σικελίας εἰς Ἀλέξανδρειαν, πληρωθὲν σίτου καὶ σταλὲν ὑπὸ τοῦ Ἰέρωνος δῶρον πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Αἰγύπτου.

Ἄλλ' ὁ τέταρτος Πτολεμαῖος ἠθέλησε νὰ ὑπερτερήσῃ τὸν κολοσσὸν ἐκεῖνον κατασκευάζων τεσσαρακοντήρη· καὶ ἐναυπηγῆθη λοιπὸν οὕτω τὸ μέγιστον τῶν πλοίων, ὅσα ποτὲ ὑπῆρξαν ἐν τῷ κόσμῳ, ἀλλὰ πλοῖον κυρίως εἰπεῖν δὲν ἦτο, ἦτο τερατῶδές τι κατασκευάσμα ἐν σχήματι πλοίου. Ἀρκεῖ νὰ προσθέσωμεν ὅτι, διὰ νὰ κινηθῇ, ἀπητοῦντο πολλαὶ ναυτῶν καὶ ἐρετῶν χιλιάδες, καὶ ὅτι περιελάμβανε, ἐκτὸς τοῦ ναυτικοῦ ὁμίλου, τρισχιλίους καθωπλισμένους μαχητάς.

* * *

Τὰ ὑπὸ τῶν Πτολεμαίων κατασκευασθέντα ταῦτα ἔργα καὶ καταστήματα προὑποθέτουσι βεβαίως ὅτι οἱ βασιλεῖς οὗτοι εἶχον θησαυροὺς μεγάλους. Τφόντι, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ ἐν ἀρχῇ τῆς δευτέρας

ἐκατονταετηρίδος ἀκμάσαντος Ἀλεξανδρέως ἱστορικοῦ Ἀππιανοῦ, οἱ θησαυροί, οὓς εἶχε συλλέξει ὁ δεύτερος τῶν Πτολεμαίων συνεποφύοντο εἰς τὸ ὑπέρογκον ποσὸν τῶν 740.000 ταλάντων, ἤτοι 3.700.000.000 δραχμῶν, διότι τὸ ἀλεξανδρινὸν ἀργυροῦν τάλαντον ἦτο πρὸς τὸ Σολῶνιον ὡς 5 πρὸς 6.

Εἶναι ἀληθές ὅτι τῶν νεωτέρων τινὲς ὑπέλαβον ὅπως ἀπίθανον τοσοῦτον ἀποταμίευμα· ἀλλὰ παρεκτός ὅτι ὁ Ἀππιανὸς βεβαίῳ ὅτι παρέλαβε τὰς εἰδήσεις αὐτοῦ ἐκ τῶν βασιλικῶν ἀναγραφῶν, καὶ ἄλλαι τινὲς περιστάσεις ὑποδεικνύουσιν ὅτι τὸ ποσὸν ἐκεῖνο, ὅσον ὑπερβολικὸν καὶ ἂν φαίνεται, δὲν ἦτο ἀπίθανον. Ὁ περὶ τὰ τέλη τῆς πρώτης μ.Χ. ἐκατονταετηρίδος ἀκμάσας Ἰώσηπος βεβαίῳ ὅτι ἡ Αἴγυπτος εἶχε τότε, ἐκτὸς τῆς Ἀλεξανδρείας, 7.500.000 κατοίκων, καὶ ἐν τούτοις κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἡ χώρα εἶχε περιέλθει εἰς δεινὴν παρακμὴν. Ὁ ποιητὴς Θεόκριτος, περιγράφων τὴν τοῦ Φιλαδέλφου δύναμιν ἐν τῷ 17 εἰδυλλίῳ, ὀρίζει τὸν ἀριθμὸν τῶν πόλεων εἰς 33.333. Ὁ ἀριθμὸς φαίνεται ἀλλόκοτος καὶ τοῦτο ἐθεωρήθη ὡς ποιητικῆς ἀδείας πλάσμα μᾶλλον ἢ ἀκριβοῦς τοπογραφικῆς γνώσεως συμπέρασμα· ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν Διόδωρον ὑπῆρχον ἐπὶ τῶν Πτολεμαίων ἐν Αἰγύπτῳ πόλεις καὶ κῶμαι ἀξιόλογοι πλείονες τῶν τρισμυρίων. Σώζονται δὲ ἐπιγραφαὶ πομπῶν τινων ἐν Ἀλεξανδρείᾳ γενομένων κατὰ τοὺς χρόνους τούτους, καθ' ἃς, ἔνεκα τοῦ συνδυασμοῦ τῆς ἀνατολικῆς πολυτελείας μετὰ τῆς ἐλληνικῆς τέχνης, ἔδαπανήθησαν τοσαῦτα πολύτιμα χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ σκεύη, ὥστε τῇ ἀληθείᾳ δὲν φαίνεται ἀδύνατος ἡ θρυλουμένη ἐκείνη τῶν θησαυρῶν συσσώρευσις.

Τὸ πάντων ὁμως σπουδαιότερον εἶναι ὅτι ἡ Αἴγυπτος, ἥτις πρὸ τῶν Πτολεμαίων περιωρίζετο εἰς μόνην σχεδὸν τὴν ἐξαγωγὴν τῶν σιτηρῶν, κατέστη ἔκτοτε ἡ γέφυρα τῆς παγκοσμίου ἐμπορίας. Οἱ πρῶτοι Λαγίδαι κατέβαλον πλείστην ἐπιμέλειαν, ἵνα δι' αὐτῆς ἐνεργῇται τὸ Ἰνδικόν, τὸ τῆς Ἀραβίας καὶ τῆς Αἰθιοπίας ἐμπόριον. Ἐπὶ τούτῳ οὐ μόνον ἱδρυσαν πολλὰς εἰς τὰ παράλια τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης πόλεις, ὡς εἶδομεν, ἀλλὰ καὶ συνεπλήρωσαν τὴν ἀσυντέλεστον μείνανσαν διώρυγα Νεκῶ τοῦ Ψαμμίτιχου, καὶ κατεσκεύασαν τὰς ὁδοὺς, αἵτινες ἔφερον ἀπὸ Βερενίκης καὶ Μυδῶς ὁρμου εἰς Κοπτόν. Ἐννοεῖται οἰκοθεν ὅτι τὰ πλεῖστα τῶν εἰσαγομένων ἐξήγοντο αὐθις ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου· τὰ αἰγυπτιακὰ πλοῖα ἐποντοπόρουν μέχρις Εὐξείνου καὶ ἐπανερχόμενα ἐκεῖθεν ἐκόμιζον νέα φορτία, ὧν τὰ πλεῖστα πάλιν ἀνέπλεον τὸν Νεῖλον

καί, μεταβιβασθέντα εἰς τὴν Ἑρυθράν, ἐξεπέμποντο περαιτέρω πρὸς τὰς νοτιωτέρας χώρας.

Ὡστε ἡ Ἀλεξάνδρεια κατέστη ἀληθὲς κέντρον τοῦ ἐμπορίου τοῦ κόσμου. Εἶναι δὲ ὁμολογούμενον ὅτι, ὅσῳ πυκνότερος εἶναι ὁ πληθυσμός, ὅσῳ μεγαλυτέρα ἡ ἐμπορία, ὅσῳ ἀσφαλεστέρα ἡ κτῆσις, ὅσῳ ἀγαθότερα ἡ διανομὴ τῆς δικαιοσύνης, καὶ ἡ Αἴγυπτος εἶχε πάντα ταῦτα τὰ πλεονεκτήματα ἐπὶ Πτολεμαίων, τόσῳ δαψιλέστεροι εἶναι οἱ πόροι τοῦ κράτους.

« Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους », τ. Β'

Κων. Παπαρρηγόπουλος

Ο ΑΔΡΙΑΝΟΣ ΚΑΙ ΑΙ ΑΘΗΝΑΙ

Εἰς τὸ Ζάππειον μᾶς ἐλκύουν τὰ ἐρείπια τοῦ ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διός· καὶ πλησιάζομεν. Τὶ γίγαντες, τὶ κολοσσοὶ μᾶς φαίνονται οἱ δέκα ἐξ ἐκεῖνοι στῦλοι, οἱ ὅποιοι, μακρόθεν, ὅπως ἴστανται μεμονωμένοι ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἀπεράντου χώρου, μᾶς κάμνουν ἐντύπωσιν κομψοτεχνήματος! Ἀρκεῖ νὰ σταθῶμεν παρὰ τὴν βάσιν των καὶ νὰ ὑψώσωμεν τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὰ ἐπάνω, διὰ νὰ ἐννοήσωμεν, ἐν φόβῳ καὶ τρόμῳ, ὅλην μας τὴν μικρότητα.

Τὶ θὰ ἦτο λοιπὸν ὁ ναὸς αὐτὸς ὁλόκληρος, ὅταν ὀλίγα του μόνον λείψανα μᾶς καταπλήσσουν σήμερον μὲ τόσον μεγαλεῖον; Φαντασθῆτε ὅτι σώζονται μόνον δέκα ἐξ κίονες, ἐνῶ τὸ οἰκοδόμημα εἶχεν ἐν ὅλῳ ἑκατὸν τέσσαρας! Κάμετε τώρα τὴν σύγκρισιν καὶ συλλογισθῆτε τὶ ἑκτασιν κατεῖχεν ὁ κολοσσιαῖος αὐτὸς ναός, μεγαλύτερος τοῦ ὁποίου δὲν ὑπῆρξε κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, παρὰ μόνον ὁ ἐν Ἐφέσῳ ναὸς τῆς Ἀρτέμιδος.

Ἐκ τῶν δέκα ἐξ αὐτῶν κίωνων μόνον οἱ δέκα πέντε σώζονται ὕρθιοι. Ὁ δέκατος ἔκτος κατάκειται « μέγας μεγαλωστί* », ὅπως λέγει ὁ Ὅμηρος, ριφθεὶς ὑπὸ σφοδροτάτου ἀνέμου τὴν νύκτα τῆς 26ης Ὀκτωβρίου 1852. Οἱ σπόνδυλοί του εὕρισκονται καταγῆς ὁ εἰς πλησίον τοῦ ἄλλου κατὰ σειράν, ὅπως ὅταν ρίπτῃ κανεὶς στήλην νομισμάτων.

Αὕτῃ εἶναι ἡ τελευταία μεταβολή, ἡ ὁποία ἐπῆλθεν εἰς τὸ ἔνδοξον ἐρείπιον. Ἀλλὰ πρὸ αὐτῆς, κατὰ τὴν μακρὰν σειράν τῶν αἰώνων, πόσαι ἄλλαι δὲν ἡλλοίωσαν τὴν ὄψιν του! Οἱ σεισμοὶ καὶ οἱ ἄνεμοι δὲν θὰ εἶχον τόσῃν ὀλεθρίαν ἐπίδρασιν ἐπ' αὐτοῦ, ἂν τὸ ἔργον των δὲν συνε-

πλήρωναν αἱ καταστρεπτικαὶ χεῖρες τοῦ ἀνθρώπου.. Ποσάκις δὲν ἐκάη, δὲν ἐσυλήθη*, δὲν ἐγυμνώθη, δὲν ἠκρωτηριάσθη*! Εἶναι γνωστὸν ὅτι κάποιος βοῖβόδας* τῶν Ἀθηνῶν ἔκαυσε καὶ μετεποίησεν εἰς ἄσβεστον ἓνα τῶν κιόνων, χάριν ἄλλης οἰκοδομῆς.

Ὁ ναὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς εἶναι ἀπὸ τὰ πλέον περιπετειώδη οἰκοδομήματα, τὰ ὅποια γνωρίζει ἡ ἱστορία. Φαντασθῆτε ὅτι ἀπὸ τῆς ἡμέρας κατὰ τὴν ὁποίαν, ἐπὶ τῶν Πεισιστρατιδῶν ἀκόμῃ, ἐτέθησαν τὰ θεμέλιά του — ἐπὶ χώρου ἀνέκαθεν ἀφιερωμένου εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Διὸς — ἐδέσσε νὰ παρέλθουν ἑξ αἰῶνες ὁλόκληροι, διὰ νὰ τελειώσῃ! Μετὰ τὴν ἐξορίαν τοῦ Ἰππίου ἡ οἰκοδομὴ διεκόπη. Κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους ὁ Ἀντίοχος* ἐπανήρχισε τὸ ἔργον, ἀναθέσας αὐτὸ εἰς τὸν ρωμαῖον ἀρχιτέκτονα Δέκιμον Κοσσούτιον. Ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀντιόχου τὰ χρήματα ἔλειψαν καὶ τὸ οἰκοδόμημα πάλιν ἐγκατελείφθη. Παρῆλθον σχεδὸν τρεῖς αἰῶνες ἀκόμῃ, καὶ τὸ ἔργον ἐσυνεχίσθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀδριανοῦ. Αὐτὴν τὴν φορὰν ὅμως ἐπερατώθη καὶ τὸ φθινόπωρον τοῦ ἔτους 129 μ.Χ. ἐτελέσθησαν πανηγυρικώτατα τὰ ἐγκαίνιά του, παρισταμένου τοῦ φιλαθηναίου καὶ μεγαλοδώρου αὐτοκράτορος, ἐκφωνήσαντος δὲ θαυμάσιον πανηγυρικὸν τοῦ ἐκ Σμύρνης ρήτορος Ἀντωνίου Πολέμωνος.

Ἄλλ' οἱ Ἀθηναῖοι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης δὲν ἦσαν πλέον οἱ Ἀθηναῖοι τῆς μεγάλης ἑλληνικῆς ἀκμῆς. Ἦσαν οἱ ταπεινοί, οἱ κατακτημένοι ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων Ἀθηναῖοι, οἱ κολακεύοντες τοὺς ἰσχυροὺς δεσπότας, διὰ νὰ λαμβάνουν χάριτας καὶ προνόμια. Καὶ ὁ ναὸς ἐκεῖνος, ὁ προσωρισμένος ἀρχαῖόθεν διὰ τὴν λατρείαν τοῦ Διὸς, ἀποπερατωθεὶς τόσον ἄργά, ἐπέπρωτο νὰ γίνῃ καὶ ναὸς τοῦ Ἀδριανοῦ· οὕτω δέ, παρὰ τὸ ἄγαλμα τοῦ Διὸς, ἐστήθη καὶ τὸ ἄγαλμα τοῦ ἀποθεωθέντος αὐτοκράτορος, ὁ δὲ ἱερεὺς, ὁ προσφέρων θυσίας καὶ ὕμνους εἰς τὸν ἀνακτατῶν θεῶν καὶ τῶν ἀνδρῶν, ἔθυε συγχρόνως καὶ εἰς τὸν νέον θεὸν τῶν... Ἀθηναίων.

Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι δὲν εἶχαν καὶ πολὺ ἄδικον νὰ κολακευθοῦν καὶ νὰ κολακεύουν τόσον. Ὁ Ῥωμαῖος ἐκεῖνος αὐτοκράτωρ ἠγάπησε καὶ εὐηργέτησε τὴν πόλιν των ὅσον οὐδεὶς ἄλλος. Μεγαλοπρεπῆς, φιλόκαλος*, γενναϊόδωρος, ὁ Ἀδριανός, μετέβαλε τὴν ὄψιν τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν καὶ ἔδωσε νέαν αἰγλὴν καὶ νέαν ζωὴν εἰς τὴν ἀθάνατον πόλιν. Ὑπὸ τὴν ἐποψὶν ταύτην αἱ Ἀθῆναι τοῦ Ἀδριανοῦ ἀνεδείχθησαν ἐφάμιλλοι τῶν ἐπὶ Περικλέους.

Δὲν ἐκοσμήθη δὲ μόνον διὰ νέων οἰκοδομῶν ἢ παλαιὰ πόλις, ἀλλὰ καὶ νέα ἰδρύθη παρ' αὐτὴν ὡς παράρτημα καὶ συνέχεια. Ὁ ναὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς ἔμελλε νὰ εἶναι τὸ κέντρον τῆς νέας ταύτης συνοικίας ἢ μᾶλλον τῆς νέας πόλεως. Ἡ μεγάλη αὐτὴ ἔκτασις ἢ παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Ἰλισσοῦ, ἔρημος σχεδὸν τέως καὶ μᾶλλον ἐξοχικὴ, κατεκοσμήθη* ἤδη διὰ περιστύλων* καὶ δενδροφύτων περιπάτων, διὰ ρωμαϊκῶν λουτρῶν καὶ διὰ λαμπρῶν ἐπαύλεων. Τὸ ἀδριάνειον ὑδραγωγεῖον, ἄλλο μεγαλοπρεπὲς ἔργον, σφωζόμενον ἀκόμη, ἤρδευε* πλουσίως τὴν συνοικίαν ταύτην, τὴν τερπνὴν καὶ κατὰφυτον. Τὸ παλαιὸν τεῖχος τοῦ Θεμιστοκλέους, τὸ περιβάλλον τὴν ἀρχαίαν πόλιν, κατερρίφθη εἰς ἓν μέρος, διὰ νὰ ἐνωθῇ μετ' ἐκείνης καὶ ἡ νέα πόλις, παρ' αὐτὸ δὲ τὸ τεῖχος καὶ ἐκεῖ ὅπου κατέληγε μία μεγάλη ὁδός, ἀπὸ τὰ βορειοδυτικὰ τῆς Ἀκροπόλεως ἐρχομένη, ἀνιδρύθη ὁ ὄρος, ὁ κοινῶς λεγόμενος ἀψὶς ἢ πύλη τοῦ Ἀδριανοῦ.

Τὰ ἐρείπια τῆς πύλης ταύτης σώζονται παρὰ τοὺς στύλους τοῦ Ὀλυμπείου. Εἶναι μία μεγάλη ἀψὶς, χαλκόχρους πλέον ἐκ τοῦ χρόνου, ἔχουσα ἄνοιγμα πλάτους ἑξ μέτρων. Ἄλλοτε ἐκοσμεῖτο διὰ κιόνων κορινθιακοῦ ρυθμοῦ, τῶν ὁποίων οἱ στυλοβάται φαίνονται ἀκόμη. Ἀνωθεν τοῦ ἐπιστυλίου, διὰ κιονίσκων* σχηματίζονται τρία ἀνοίγματα, ὅμοια μὲ θυρίδας — ἄλλοτε κλειστάς διὰ λεπτῶν μαρμαρίνων πλακῶν — καὶ τὸ ὅλον ἐπεστέφετο δι' ἀετώματος. Τὸ ἐπιστύλιον, τὸ ἄνωθεν τοῦ τόξου, φέρει ἀπὸ τὴν μίαν ὄψιν, τὴν ἐστραμμένην πρὸς τὴν Ἀκρόπολιν, τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν:

Αἰδ' εἰς' Ἀθῆναι, Θησέως ἢ πρὶν πόλις·

δηλαδή· αὐταὶ ἐδῶ εἶναι αἱ Ἀθῆναι, ἢ ἀρχαία πόλις τοῦ Θησέως. Εἰς τὴν ἄλλην δὲ ὄψιν, τὴν ἐστραμμένην πρὸς τὴν νέαν πόλιν, ὑπάρχει ἡ ἐξῆς ἐπιγραφὴ:

Αἰδ' εἰς' Ἀδριανοῦ καὶ οὐχὶ Θησέως πόλις·

δηλαδή· αὐταὶ ἐδῶ εἶναι αἱ Ἀθῆναι ὄχι τοῦ Θησέως, ἀλλ' ἡ νέα πόλις τοῦ Ἀδριανοῦ.

Καὶ ἰστάμενος παρὰ τὸν ὄρον, παρὰ τὸ σύνορον τοῦτο, καὶ ἔχων ἀφ' ἑνὸς μὲν τὰ ἐρείπια τοῦ Παρθενῶνος, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὰ ἐρείπια τοῦ Ὀλυμπείου ἀναπλάττει διὰ τῆς φαντασίας τὰς δύο πόλεις, τὴν ἀρχαίαν καὶ τὴν νέαν, ὡς ἦσαν ποτὲ ἐν ἀκμῇ, συναμιλλώμεναι*. Πόλιν τόσον περικαλλῆ* καὶ τόσον ἔνδοξον εἰς ἀναμνήσεις, ὅσον ἦσαν αἱ Ἀθῆναι κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας μετὰ Χριστόν, δὲν εἶχεν ἄλλην ἢ ἀρχαιότητος.

Φαίνεται δὲ ὅτι τὸ ~~θαῦμα~~ τῆς συγκεντρώσεως τόσων ὡραίων οἰκοδομῶν καὶ καλλιτεχνημάτων μόνον μίαν φορὰν ἔγινεν εἰς τὸν κόσμον.

Περιοδικὸν «Διάπλασις»

Γρ. Ξενόπουλος

ΑΠΟ ΤΟΝ «ΥΜΝΟΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΘΗΝΑΝ»

(Ὁ ποιητὴς φαντάζεται, ὅτι ἡ θεὰ Ἀθηνᾶ, ὅταν ἀνέλαβε τὴν προστασίαν τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν, τὴν χαιρετίζει καὶ λέγει τὰ προφητικὰ αὐτὰ λόγια γιὰ τὸ λαμπρὸν μέλλον τῆς).

—«Χαρὰ σ' ἐσέ, χώρα λευκὴ καὶ χώρα εὐτυχισμένη !

Καμμιά μεριά σ' ὅλη τῇ γῇ, καμμιά στὴν οἰκουμένη
δὲν εὔρε τέτοιο φυλαχτὸ σὰν τὸ δικό μου μάτι.

5. Ἀπ' ἄλλες χώρες πέρασα γοργὰ γοργὰ τρεχάτη,
καὶ μ' εἶδαν τῆς Ἑλλάδος μου τ' ἀγαπημένα μέρη
σὰν ἄνεμο καὶ σὰν αἶτὸ καὶ σύννεφο κι ἀστέρι.

10. Ὅμως σ' ἐσέ τὸ θρόνο μου αἰώνια θεμελιῶν·
καὶ ρίζωσ' ἡ ἀγάπη μου στὰ χώματά σου μόνο,
σὰν τὸ βαρὺ Λυκαβηττό, ποὺ ξαφνικὰ μιὰ μέρα
ἐκύλησ' ἀπ' τὰ χέρια μου καὶ ρίζωσ' ἐδῶ πέρα.

Μέσ' στῇ χαρούμενη ζωῇ, ποὺ σέ περικυκλώνει,
μέσα σ' αὐτὴν παντοτεινὴ τῇ δυνάμει μου κρύβω,
ὅπως θὰ κρύψουν στίς μυρτιές* μιὰ μέρα τὰ σπαθιά τους
δυὸ παλληκάρια ἀθάνατα, γιὰ νὰ σ' ἐλευθερώσουν.

15. Στοῦ λουλουδένιου σου Ὑμηττοῦ τὰ δροσισμένα πλάγια
τ' ἄγνὸ τὸ μέλι οἱ μέλισσες ἀκούραστα δουλεύουν,
ὅσο ποὺ νὰ ῥθῃ μιὰ στιγμή τὸ δρόμο νὰ τίς δείξω
νὰ πᾶν νὰ τ' ἀπιθώσουνε στοῦ Πλάτωνος τὰ χεῖλη.
Πρὸς τῆς Πεντέλης τῇ κορφῇ τὰ μάτια των γυρνώντας
20. τῆς τέχνης τὸ μυστήριον θὰ παίρνουν οἱ τεχνίτες.
Στὰ μάρμαρά της κρύβεται τῆς ἐμορφῆς ὁ κόσμος !
Θὲ νὰ ῥβγῇ ἀπὸ τὰ βάθη της ὁ Παρθενὼν μιὰ μέρα !

- Διχὸς σου εἶν' ὁ πολύκαρπος τῆς Ἑλευσίνος κάμπος,
κι ὁ Πάρνης μὲ τὰ ἔλατα καὶ τ' ἄγρια τὰ θηρία,
25. κι ἡ ἄκρ' ἡ ἀφροστεφάνωτη τοῦ γαλανοῦ Φαλήρου.

- Δικός σου εἶν' ὁ λευκόφτερος καὶ ὁ γαλανὸς ἀέρας,
 ποῦ σοῦ φυλάγει ἀμάραντη καὶ δροσερὴ τῇ νιότη,
 κι ἴσα σ' ἐμὲ γοργὰ τὸ νοῦ τοῦ καθενὸς ὑψώνει.
 Δικὴ σου εἶν' ἡ θάλασσα, ποῦ θὰ τὴν αὐλακῶνουν
 30. μιὰ μέρα τὰ καράβια σου τὰ κοσμοξακουσμένα
 καὶ θὰ σκορποῦν σ' ἄλλες μεριές καὶ χῶρες τ' ὄνομά σου
 καὶ τρόμος θὰ 'ναι στοὺς ἐχθροὺς καὶ ζήλεια στὶς Νεράιδες!
- Κι εἶναι δική σου ἐτούτη ἡ γῆ, ὅπου γεννάει περίσσια
 35. σῦκα χλωρά, στάχυα ξανθὰ καὶ κόκκινα σταφύλια.
 Ξέρω μεριές, ὅπου οἱ καρποὶ χλωρότεροι φυτρώνουν,
 μὰ ἐσ' εἶσαι ἡ πλουσιώτερη, γιατί καμμιὰ δὲν ἔχει
 σὰν τοὺς δικούς σου τοὺς καρπούς. 'Εσᾶς, ὦ 'Αθηναῖοι,
 σᾶς δίνει ἡ Δήμητρα* γλυκειὰ τοῦ κάμπου τὴν ἀγάπη,
 40. κι ἐγὼ σᾶς δίνω τὴ βαθειὰν ἀγάπη τῆς πατρίδος·
 ἄσβηστη, ἀγνή, πρωτάκουστην ἀγάπη τῆς πατρίδος,
 ἄνθος τοῦ δένδρου τοῦ ἱεροῦ, ποῦ ἐδῶ φυτρώνει πρῶτα!
- Γι' αὐτὴν μιὰ μέρα κι ὁ Θησεύς, λεβέντης βασιλιᾶς σας,
 45. θ' ἀφήσῃ κάθε ἀνάπαυσι καὶ κάθε μεγαλεῖο,
 καὶ θὰ διαλέξῃ δρόμο του τὸν δρόμον, ὅπου φέρνει
 ἴσα στ' ἀχόρταγο θεριὸ τῆς μακρυσμένης Κρήτης.
 Γι' αὐτὴν ὁ Κόδρος τὴν πλατειὰ βασιλικὴ χλαμύδα
 θὰ τήνε κάμη σάβανο νὰ πέσῃ νὰ πεθάνῃ.
 Γι' αὐτὴν γεννάει σὰν κεραυνοὺς τοὺς στίχους του ὁ Αἰσχύ-
 (λος*,
 50. γι' αὐτὴν πεθαίνει ἄκακα στὴ φυλακὴ ὁ Σωκράτης,
 κι ἀπάνου καὶ στὸν Ὀλύμπο φτερώνεται ὁ Φειδίας*
 καὶ ξαγναντεύει* τοὺς θεοὺς καὶ μὲ τὸ σκαλιστήρι
 τοὺς ξαναπλάθει ξάστερους καὶ χρυσελεφαντένιους.
 Γι' αὐτὴν οἱ νιοὶ θὰ ὀρκίζονται παλληκαρίσιον ὄρκο,
 κοντάρια, ἀσπίδες καὶ σπαθιὰ ὀρμητικὰ κινῶντας:
 55. «Θὰ τὰ κρατῶ τὰ ὅπλα αὐτὰ καὶ δὲν θὰ τὰ ντροπιάσω,
 καὶ μόνος καὶ μὲ συντροφιά κι ἐδῶ κι ὅπου κι ἂν λάχω.
 Θὰ πολεμήσω ἀκούραστα κι ἀφρόντιστα θὰ πέσω
 καὶ τὴν πατρίδα μιὰ φορὰ μεγάλῃ θὰ τὴν κάμω

- καὶ τοὺς δικαίους θ' ἀγαπῶ καὶ θὰ τιμῶ τοὺς νόμους.
60. Θὰ κατατρέχω τὸ κακό, θὰ σφάζω τὸν προδότη,
κι ἂν ἴσως ψέμματα μιλῶ, κολάστε* με, θεοὶ μου!..

- Θ' ἀνάψω τρέλλα περισσὴ στὰ περσικὰ κεφάλια,
θὰ φέρω ἀσκέρια ἀμέτρητα ἀπ' τῆς Ἀσίας τὰ βάθη,
65. μὲ τὰ καράβια τῶν ἐχθρῶν θὰ κρύψω τοὺς γιालούς σου,
καὶ τότε τὸ κοντάρι μου τρομακτικὰ κινῶντας,
καὶ τότε τὴν ἀστραφτερὴν ἀπλώνοντας ἀσπίδα,
θὰ πολεμήσω ἀδελφικὰ στὸ πλάγι τῶν παιδιῶν σου.
Καὶ θὰ περάσουν οἱ γενιές καὶ θὰ διαβοῦν οἱ αἰῶνες,
καὶ στὰ βαθιά σου τὰ νερά καὶ στὰ ψηλὰ βουνά σου
70. θ' ἀντιλαλιέται ἡ νίκη σου, καὶ θὰ γροικιέται* ἀκόμα
ὁ ἀπελπισμένος ὁ δαρμός, τὸ σκούξιμο τοῦ Ξέρξη,
γιά νὰ τ' ἀκοῦν οἱ τύραννοι νὰ τρεμοκοκκαλιάζουν! ».

- Εἶπες καὶ ξάφνου ἐσώπασες· ἀλλ' ὅμως πέρα ὡς πέρα
καὶ στὰ βουνὰ καὶ στὶς καρδιές ἀντιλαλοῦν ἀκόμα
75. τὰ λόγια σου προφητικά, μυστήριό ὀλογεμᾶτα.
Ποτὲ τ' ἀνθρώπινα τ' αὐτιά δὲν εἶχανε γροικήσει*
τέτοια βροντή, πού μέσα της νὰ κλῇ τέτοια ἀρμονία,
καὶ σάλπισμα, πού νὰ μιλῇ καὶ νὰ ξεφανερῶνῃ
σὲ βάθη ἀγέννητου καιροῦ ἕναν καινούργιον κόσμον!

« Ὕμνος εἰς τὴν Ἀθηνᾶν »

Κ. Παλαμᾶς

ΤΟ ΓΕΝΝΑΙΟ ΕΛΛΗΝΟΠΟΥΛΟ

Ἡ Ρώμη ἦταν πιά πανίσχυρη, ὅταν ἄρχισε ὁ πόλεμος μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῆς Ἀχαϊκῆς Συμπολιτείας. Ἴσως ἡ ἀπελπισία νὰ ἐσπρωξε τότε τοὺς Ἕλληνας ν' ἀναλάβουν ἕνα τόσο ἄνισο ἀγῶνα, γιατί ἐβλεπαν πῶς ἡ λευτεριά τους βρισκόταν σ' ἄμεσο κίνδυνο.

Τὰ συμπολιτειακὰ στρατεύματα, μ' ἀρχηγὸ τὸν γενναῖο στρατηγὸ Δίαιο, ἀντιμετώπισαν τὰ Ρωμαϊκὰ γιὰ τελευταία φορὰ λίγο ἔξω ἀπὸ τὴν Κόρινθο. Ἀγωνίσθηκαν ἥρωϊκά. Ἀλλὰ ὁ Ρωμαῖος ἀρχηγός, ὕπατος Μόμμιος, καὶ πολὺ περισσότερους ἄντρες διέθετε κι ἄφθονα πολεμικὰ μέ-

σα είχε. "Ετσι ἀπ' τοὺς "Ελληνες στρατιῶτες, ἄλλοι ἔστρωσαν τὸ πεδίο τῆς μάχης κι ἄλλοι σκορπίστηκαν δεξιά κι ἀριστερά. Ἐθνικὸς στρατός, φρουρὸς τῆς Πατρίδας, ἀπὸ τῆ στιγμῇ ἐκείνῃ δὲν ὑπῆρχε...

Πρῶτο κι ἀξετίμητο λάφυρο στὸν νικητὴ ἔμεινε ἡ « ἀφνειὸς »* Κόρινθος.

Ὁ τραχὺς κι ἄξεστος* Ρωμαῖος στρατηγὸς εἶχεν ἀκούσει πολλὰ γιὰ τὰ πλούτη αὐτῆς τῆς πόλεως. "Ο,τι εἶδε ὅμως, μπαίνοντας τώρα σ' αὐτή, ξεπερνοῦσε κάθε περιγραφή. Ὁ χῶρος τῆς Πύλης τοῦ Περιάνδρου, στολισμένος μὲ ὠραῖα κτίρια καὶ σπάνια καλλιτεχνήματα, παρουσίαζε ἐξάισιο θέαμα. Ἡ ναυτιλία καὶ τὸ ἀνθηρὸ ἐμπόριο τῶν Κορινθίων, συσσωρεύοντας πλούτη στὴν πόλη, εἶχαν γίνει αἰτία ν' ἀκμάσουν ἐκεῖ σχολὲς γλυπτικῆς κι ἀρχιτεκτονικῆς, σχολὲς ζωγραφικῆς καὶ φιλοσοφίας, ὥστε ἡ Κόρινθος νὰ εἶναι τὰ χρόνια αὐτὰ ἡ πιὸ ὁμορφὴ κι ἡ πιὸ ἀνεπτυγμένη πόλι τοῦ κόσμου ὅλου... Ἦταν, ναί, πλούσια κι ὠραία ἡ Κόρινθος ὡς τὴν ὥρα, ποὺ μπῆκε σ' αὐτὴ ὁ νικητὴς Ρωμαῖος ὑπάτος. Ἐπειτα ὅλα χάθηκαν...

Οἱ Ρωμαῖοι στρατιῶτες ρίχτηκαν στὴν ἀπροστάτευτὴ πόλι σὰν θηρία. Πολλοὺς ἄντρες τοὺς ἔσφαξαν. Τοὺς ὑπόλοιπους, μαζὶ μὲ τὶς γυναῖκες καὶ τὰ παιδιὰ, τοὺς ἔκαμαν σκλάβους. Δὲν σεβάστηκαν τίποτε, οὔτε ἱερόν, οὔτε ὅσιον. Οἱ θησαυροὶ τῆς πόλεως καὶ ὅσα καλλιτεχνήματα σώθηκαν, συνάχτηκαν γιὰ νὰ σταλοῦν στὴ Ρώμη.

Ἀπὸ τὰ μεγαλοπρεπῆ δημόσια καὶ ἰδιωτικὰ οἰκοδομήματα, ἀπ' τοὺς λαμπροὺς ναοὺς μὲ τὰ κορινθιακὰ περιστύλια κι ἀπὸ τὶς περίφημες στοές, ὅ,τι ἄφησε ὄρθιο ἢ φωτιά, τὸ γκρέμισε ἢ σκαπάνη. Ἐφ' ὅσον ὑπῆρχε στὸν κόσμον Ρώμη, δὲν ἐπιτρεπόταν νὰ μένῃ μιὰ τέτοια ἀντίζηλος, ὅπως ἡ Κόρινθος.

Παλαιοὶ συγγραφεῖς διηγοῦνται καὶ τὴν βανυσότητα, ποὺ ἔδειξαν οἱ Ρωμαῖοι στρατιῶτες πρὸς τὰ ἔργα τέχνης. Ἐνας ἀναφέρει ὅτι ἔσπαζαν ἀγάλματα τοῦ Λυσίππου καὶ τοῦ Σκόπα γελῶντας. Κι ἄλλος βεβαιώνει ὅτι εἶδε ὁ ἴδιος στρατιώτας νὰ ἔχουν στρωμένη χάμου τὴν εἰκόνα τοῦ Διονύσου — τὸ περίφημο ἔργο τοῦ Θηβαίου ζωγράφου Ἀριστείδη — καί, καθισμένοι ἐπάνω σ' αὐτή, νὰ παίζουν τοὺς πεσσούς*.

Ἡ Ἑλλάδα ὅλη τότε ἐστράγγισε τὸ πικρότερο ποτήρι.

Τὸ γκρέμισμα καὶ γενικὰ ἡ συστηματικὴ καταστροφὴ τῆς Κορίνθου κράτησε μέρες. Κι ἔγινε ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν ἀξιωματικῶν, μ' ἀκα-

τάπαυστα πολεμικά σαλπίσματα καὶ μπρὸς στὰ μάτια τῶν σκλάβων πιὰ κατοίκων.

Τὴν τελευταία μέρα, παρακολουθώντας ὁ ἴδιος ὁ ὕπατος τὸ φρικτὸ ἔργο τῆς καταστροφῆς, ἀντελήφθη σ' ἓνα μέρος καθισμένα πολλὰ Ἑλληνόπουλα, ποὺ σὲ λίγο θὰ στέλνονταν στὰ σκλαβοπάζαρα τῆς Ρώμης. Τὰ ἐπρόσεξε καλὰ κι ἐξεδήλωσεν ἀμέσως, σὰν ἀντίδρασι, ζωερὴ νευρικότητα. Ἡ ταπεινὴ ψυχὴ του δὲν συγχωροῦσε κάτι· τὰ παιδιὰ ἐκεῖνα καταβλημένα ἀπὸ στερήσεις, συντριμμένα ψυχικά, ἔδειχναν θλιψὶ βαθεία, ἀλλὰ καὶ θάρρος ὅχι λίγο κι ἀξιοπρέπεια εὐγενική, πράγματα ποὺ δὲν συμβιβάζονταν καὶ τόσο μὲ τὴν τραγικὴ θέση τοῦ σκλάβου. Ἐὰν δὲν ἦταν μορφωμένος ὁ Μόμμιος, ἦταν πολὺ πονηρὸς καὶ χαιρέκακος. Σ' ἓνα νόημά του πλησίασεν ὁ ὑπασπιστὴς του, ποὺ ἐγνώριζε καλὰ τὰ Ἑλληνικά. Ἔσκυψε ἀπὸ τὸ ἄρμα καὶ ψιθύρισε κάτι. Ἐκεῖνος κατάλαβε, κι ἐνῶ τὸ ὄχημα τοῦ ὑπάτου προχώρησε λίγο πέρα, εἰσώμωσε τὰ παιδιὰ. Γύρισαν πρὸς αὐτὸν πρόσωπα, ὅπου ὁ πόνος εἶχε ἀφήσει ζωερὰ ἴχνη. Τὰ κοίταξε ὁ Ρωμαῖος λίγες στιγμές. Ἐπειτα ἄρχισε νὰ ρωτᾷ καὶ νὰ ξαναρωτᾷ:

— Ποιὸς ἀπὸ σᾶς γνωρίζει γράμματα;

Πόση ἀφέλεια! Ὅλα τὰ παιδιὰ ἤξεραν γράμματα. Ἡ Κόρινθος κι ἐκπαιδευτικὴ παράδοση εἶχε κι ἀνεκτίμητους πνευματικούς θησαυροὺς διέθετε, γιὰ νὰ μορφώνη τοὺς νεαροὺς βλαστοὺς τῆς.

Διέταξε τότε ὁ Ρωμαῖος ἀξιωματικὸς νὰ φέρουν ἀβάκια*. Κι ὅταν τὰ ἔφεραν, τὰ μοίρασε στὰ παιδιὰ μὲ τὴν ἐντολὴ νὰ γράψῃ τὸ καθένα δυὸ λόγια.

Νὰ γράψουν τὰ παιδιὰ; Ποῦ νὰ βροῦν ψυχικὴ διάθεση; Τὰ πιὸ πολλὰ ἔμειναν ἀδιάφορα, λίγα ὅμως κάτι ἔγραψαν.

Ἀρκετὴ ὥρα ἔπειτα, ὁ ὑπασπιστὴς, κρατῶντας τὰ ἀβάκια, μετέφραζε τὰ γραμμένα στὸ Μόμμιο.

Ἡ μορφή τοῦ στρατηγοῦ ὅλο κι ἐσκοτείνιαζε. Ἀπὸ ὅσα ἄκουε, φαινόταν καθαρὰ πῶς, παρὰ τὴν σκληρὴ δοκιμασία, οἱ ψυχὲς τῶν παιδιῶν ἦταν υπερέφανεσ, ὅπως ἡ ἔκφραση τῶν προσώπων τους.

Ἐξαφνα ὁ ὑπασπιστὴς σταμάτησε.

— Τὶ γράφει αὐτὸ τὸ ἀβάκιο; ρώτησε ὁ Μόμμιος.

— Στίχους, Ὑπάτε. Στίχους τοῦ Ὀμήρου!...

— Στίχους τοῦ Ὀμήρου!

Ὅσο ἀμόρφωτος κι ἂν ἦταν ὁ Ρωμαῖος ὕπατος, δὲν ἦταν δυνατόν ν' ἀγνοῇ τ' ὄνομα τοῦ θεοῦ ποιητῆ, ποὺ τὸν λάτρευε, ὅχι μόνον ἡ Ἑλλάδα

τότε, αλλά ὅλος ὁ πολιτισμένος κόσμος. Μικρὸς στὴ Ρώμῃ εἶχε ἀκούσει πολλές φορές τραγουδιστὲς ν' ἀπαγγέλλουν τὶς ραψωδίες του, ἀνιστορῶντας τὶς παλληκαριές τῶν πολεμιστῶν στὴν Τροία κι ἐκθειάζοντας τὶς εὐγενικὲς καρδιές τους.

—Διάβασε! πρόσταξε ξηρά.

Ἄλλος μετέφρασε ἀργὰ - ἀργά:

«Χαρὰ στοὺς Δαναοὺς καὶ δυὸ καὶ τρεῖς φορές χαρὰ τους, πού γιὰ χατήρι ἐχάθησαν τῶν Ἀτρειδῶν στὴν Τροία.

Δὲν ἦτανε νὰ πέθαινα καὶ νὰ μὲ πάρῃ ὁ Χάρος,

τὴ μέρα πού πεφτᾶν βροχὴ τὰ χάλκινα κοντάρια

τῶν Τρώων ἐπάνω μου κοντὰ στὸ σῶμα τοῦ Ἀχιλλέα!

Καὶ μνημια θάχα κι οἱ Ἀχαιοὶ τὴ δόξα μου θὰ ἐλέγαν.

Μὰ τῶρὰ μὲ πικρὸ χαμὸ μοῦ εἶναι γραφτὸ νὰ λειώσω' ».

Τελείωσε. Ζωερὴ ταραχὴ μαρτυριόταν στὴ μορφή τοῦ ὑπάτου.

Ἄλλος Μόμμιος ἦταν ἄξεστος*, ἀλλὰ ἀρκετὰ εὐφυής.

Ἐνόησε λοιπὸν τί ἤθελε νὰ εἰπῇ τὸ παιδί, γράφοντας ἐκείνους τοὺς στίχους. Διέταξε καὶ τὸ ἔφεραν μπροστὰ του.

Τὸ μικρὸ στάθηκε περήφανα.

—Γιατὶ τὰ ἔγραψες αὐτά; ρώτησε μαλακὰ ὁ ὑπασπιστής, μεταφράζοντας τὴν ἐρώτηση τοῦ ὑπάτου.

Τὸ γενναῖο Ἑλληνόπουλο κοίταξε τὸν κάταστροφέα τῆς πατρίδας του λίγες στιγμὲς χωρὶς νὰ βγάλῃ λέξη κι ἔπειτα χαμήλωσε τὸ κεφάλι. Τὶ νὰ τοῦ ἀπαντοῦσε; Ἄν ἐκεῖνος εἶχε μέσα του κάποια λεπτὴ ἀνθρώπινη συναίσθηση κι ἂν ἀγαποῦσε τὴν πατρίδα του καὶ τοὺς δικούς του, θὰ ἔνοιωθε τί τὸ ἔσπρωξε νὰ γράψῃ ἐκείνους τοὺς στίχους.

Ἄλλος Ρωμαῖος στρατηγὸς σώπαινε. Ἡ στάσι τοῦ παιδιοῦ γενικὰ τοῦ εἶχε προξενήσει ἐντύπωση. Ἔτσι, δίχως νὰ τὸ θέλῃ, θυμήθηκε ὅσα εἶχε ἀκούσει γιὰ τὸν λαό, πού τώρα τὸν πατοῦσε στὸ λαιμό. Συλλογίστηκε τὴν τύχη του... Καὶ σχεδὸν... συγκινήθηκε. Ἐσκυψε, ψιθύρισε κάτι στὸν ὑπασπιστή του, ἔπειτα κέντρισε τ' ἄλογα καὶ τὸ ἄρμα του ἀπομακρύνθηκε.

Ἄλλος ὑπασπιστής ἔφαξε ἀνάμεσα στοὺς αἰχμαλώτους, βρῆκε ὅλους τοὺς συγγενεῖς τοῦ παιδιοῦ καί:

—Πάρτε τὸ παιδί καὶ πηγαίνετε, τοὺς εἶπε ὁ ὑπάτος σὰς ἐλευθερώνει.

(Ἱστορικὸν ἀνέκδοτο)

Ἀνάπτυξις Θ. Μακροπούλου

1. Ὀδυσσεύς Ε, 306-311, μετάφρασις Ι. Οἰκονομίδου.

« ΕΝ ΤΟΥΤΩ, ΝΙΚΑ »

Ὁ Κωνσταντῖνος ἐκάλεσεν ἀμέσως τοὺς καλυτέρους τεχνίτας, ποὺ ἤμποροῦσε νὰ εὔρη εἰς τὸ στρατόπεδον, παρέστησε πῶς ἦτο τὸ ὄραμα καὶ διέταξε νὰ τὸ κατασκευάσουν μὲ χρυσὸν καὶ πολυτίμους λίθους.

Τὸ πρῶτον τοῦτο λάβαρον, τὸ ὅποῖον εἶδεν ὁ ἱστοριογράφος ἐπίσκοπος Εὐσέβιος, ἦτο χρυσοῦν δόρυ, ἔχον εἰς τὴν κορυφὴν ἐπίσης χρυσοῦν στέφανον, φέροντα τὰ δύο στοιχεῖα Χ καὶ Ρ, δηλαδὴ τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ.

Κάτω ἀπὸ τὸν στέφανον « ἐκρέματο βασιλικὸν ὕφασμα σὺν πολλῶ καθυφασμένον χρυσῷ, ποικιλίᾳ συνημμένων πολυτελῶν λίθων », τὸ ὅποιον εἶχεν εἰς τὰ ἄκρα τὴν εἰκόνα τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τῶν παιδιῶν του. Καὶ ἡ ὕψωσίς του ἐμπρὸς εἰς τοὺς ρωμαϊκοὺς αἰετοὺς, τοὺς κόκκινους δράκοντας, τὰ βέξιλλα* καὶ τὰ φλάμουλα* ἔγινε πανηγυρικὴ πρὸς μεγάλην βεβαίως ἐκπληξιν καὶ σκάνδαλον τῶν παλαιῶν ρωμαϊκῶν λεγεῶνων.

Τὸ πλεῖστον αὐτῶν, βάρβαροι Ἀλαμανοὶ* καὶ Γαλάται., εἶδον μὲ ἀπόλυτον ἀδιαφορίαν τὴν καινοτομίαν. Αἱ τριάκοντα ὅμως χιλιάδες χριστιανῶν, ὅταν εἶδον τὸ σύμβολον τῆς θρησκείας των, τῆς ἐπὶ τόσους αἰῶνας καταδιωκομένης καὶ τρομοκρατουμένης, νὰ ὑψώνεται ἐπὶ κεφαλῆς των, ἐνοιῶσαν τὴν συγκίνησίν των νὰ μεταβάλλεται εἰς παραλήρημα ἐνθουσιασμοῦ.

Διότι τὸ λάβαρον αὐτὸ ἐσυμβόλιζε πλέον καθαρὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς ιδέας, τὸν θρίαμβον τοῦ Χριστοῦ των καὶ δι' αὐτὸ τὸ ὀλιγώτερον, ποὺ ἤμποροῦσαν νὰ δώσουν, ἦτο μία ζωή...

Ὁ ἐνθουσιασμὸς λοιπὸν δὲν ἄργησε νὰ γίνῃ φανατισμὸς ἀπεριόριστος διὰ τὸν Αὐγούστον.

Ἡ μυστικὴ εἰμαρμένη* ἐκεῖ ἐπάνω εἶχεν εἶπει τὴν λέξιν της.

Ὁ Κωνσταντῖνος ἔπρεπε νὰ νικήσῃ!

* * *

Ἦτο ἡ 28η Ὀκτωβρίου τοῦ 312, ἡ ἐβδόμη ἀκριβῶς ἐπέτειος τῆς ἀναρρήσεως τοῦ Μαξεντίου εἰς τὸν θρόνον, καὶ ἡ Ρώμη μαζευμένη εἰς τὸ ἀμφιθέατρον ἐπανηγύριζεν. Ἐνῶ αἱ λεγεῶνες* ἐβάδιζαν κατὰ τοῦ Κωνσταντίνου, ὁ Μαξέντιος ἐώρταζε.

Κανεῖς ἀπὸ τοὺς ἐπισήμους, καὶ ὀλιγώτερον ἀπ' ὅλους αὐτοὺς ὁ Μαξέντιος, δὲν ἐσκέπτετο τὸν Κωνσταντῖνον.

Ἐμπιστευόμενος εἰς τὸν στρατὸν του, ἦτο παραζαλισμένος ἀπὸ τὰς κολακείας καὶ τὰ θυμιάματα τῶν ἐμπίστων του, οἱ ὅποιοι τὸν ἐπροσκύνουν ὡς κύριον τοῦ κόσμου καὶ νέον θεόν.

«Ἐς αὖριον τὰ σπουδαῖα!» Μὲ τὴν φράσιν αὐτὴν εἶχε κλείσει τὸ στόμα μερικῶν φρονίμων, ποὺ ἐτόλμησαν νὰ διαταράξουν τὰς διασκεδάσεις του.

Ὁ λαὸς ἐξ ἄλλου, μολονότι τρέμων ὑπὸ τὸ καλλίγιον* τῶν Πραιτωριανῶν*, ἀφιερώνετο εἰς τὰς ἐορτάς, πρὸ πάντων εἰς τοὺς ἀγαπημένους του ἀγῶνας τοῦ ἀμφιθεάτρου, προσπαθῶν νὰ λησμονῇ τὴν τύχην του.

Ψωμί καὶ ἐορτάς! Μήπως αὐτὸ δὲν ἦτο ἀπὸ καιροὺς τώρα ἡ ψυχικὴ κατάστασις τῆς Ρώμης;

Οἱ ἀγῶνες εἶχαν ἀρχίσει ἐν μέσῳ ζωηροῦ ἐνδιαφέροντος. Μεταξὺ ὅμως δύο ἀγωνισμάτων, κατασκονισμένοι βερεδάριοι* ἔφεραν τὴν εἰδησιν, ὅτι καὶ ἡ μάχη εἶχεν ἀρχίσει κοντὰ εἰς τὴν Μουλβίαν* γέφυραν.

Ἡ πρώτη ἐντύπωσις ἦτο φυσικὰ ἡ ἀνησυχία. Ἄλλ' ἀμέσως ἡ φυσικὴ νωθρότης τοῦ χαρακτῆρος ἡ ἴσως ἡ δύναμις τοῦ πεπρωμένου ἐξανακάθισαν τὸν Μαξέντιον εἰς τὸν θρόνον του.

Μήπως αἱ λεγεῶνές του δὲν ἦσαν τρεῖς φορὲς περισσότεραι τοῦ Κωνσταντίνου;... Μόνον οἱ Καρχηδόνιοι μισθοφόροι του, ποὺ εἶχον θαυμασθῇ πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν εἰς τὸ πεδίον τοῦ Ἀρεως, δὲν ἦσαν ἀρκετοὶ νὰ ἀντιμετωπίσουν τοὺς Γαλάτας καὶ τοὺς Ἀλαμανοὺς; Διατὶ νὰ χαλάσῃ μίαν τέτοιαν ἐορτάσιμον ἡμέραν καὶ νὰ κόψῃ εἰς τὸ μέσον τὸ ἀμφιθέατρον;

Ἄλλ' ἡ ἀγανακτισμένη βοῇ τῶν Πραιτωριανῶν, ποὺ ἤξευραν καλύτερα τὸν Κωνσταντῖνον καὶ ἔβλεπαν, ὅτι διακινδυνεύουν τὸ πᾶν, τὸν ἔκαμαν νὰ ἐννοήσῃ, ὅτι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ μένῃ ἐκεῖ, ἐνῷ ὁ στρατὸς του ἐπολεμοῦσε.

Καὶ τότε ὅμως πάλιν ἔστειλε νὰ ἐρωτήσουν πρὶν τοὺς Σιβυλλικοὺς* χρησμούς, διὰ νὰ μάθῃ ποῖον θὰ ἦτο τὸ ἀποτέλεσμα τῆς μάχης.

Ἀλλὰ ὁ Ποντίφηξ ἀρχιερεὺς ἀπεκρίθη μὲ διφορούμενον χρησμόν, ὅτι «θνήσκει ἀθλίως ὁ ἐχθρὸς τῆς Ρώμης».

Ποῖος ὅμως ἦτο ὁ ἐχθρὸς αὐτός;

Ὁ Μαξέντιος οὕτως ἢ ἄλλως ἐξήγησε τὸ πρᾶγμα εὐνοϊκῶς διὰ τὸν ἑαυτὸν του, καὶ μόνον πιεζόμενος ἀπεφάσισε νὰ ξεκινήσῃ ἐπὶ κεφαλῇς τῶν Πραιτωριανῶν.

Μόλις ὅμως ἔβγαινεν ἀπὸ τὰ τείχη, σμῆνος μαύρων πουλιῶν ἐξεπέταξε διὰ μιᾶς τρομαγμένον καὶ ἐσηκώθη ἐπάνω ἀπὸ τὰς κεφαλὰς των.

Ἦτο ὁ πρῶτος κακὸς οἰωνὸς καὶ ὁ λαὸς, πού παρηκολούθει τὴν ἀναχώρησιν, ἤρχισε νὰ τὸν σχολιάζῃ δυσοιῶνως*.

Ὁ Μαξέντιος, ἐπηρεασμένος, ἀκόμη μίαν φορὰν ἐδίστασεν. Ἦτο ὁμῶς πλέον ἀργὰ νὰ ὑποχωρήσῃ!

* * *

Ἡ μάχη ἐδίδετο ἐμπρὸς εἰς τὸν Τίβεριν καὶ τὸ κύριον σημεῖον τῆς συμπλοκῆς ἦτο ἡ λεγομένη « Σάξα ρούμπρα », δηλαδὴ « Ἐρυθρὰ πέτρα », ἐννέα μίλια περίπου ἀπὸ τὰ τείχη τῆς Ρώμης καὶ ἑξ μίλλια ἀπὸ τὴν Μουλβίαν γέφυραν.

Ὅταν ἔφθασεν ὁ Μαξέντιος, τὰ δύο στρατόπεδα ἦσαν εἰς χεῖρας καθ' ἑαυτὸν τὸ μέτωπον καὶ ὁ Κωνσταντῖνος ἐπάνω εἰς κατάλευκον ἄλογον, ὅπως περιγράφει ὁ Λακτάντιος*, εὐδιάκριτος ἀπὸ τὸν πολύτιμον λόφον* τοῦ κράνους καὶ τὴν ἀκτινοβολίαν τῆς χρυσῆς πανοπλίας, ἐδεικνύετο ἀπὸ ὅλον τὸν στρατόν.

Ἀπὸ τὴν μίαν πλευρὰν ἦσαν αἱ γαλατικαὶ λεγεῶνες, οἱ Βρεττανοὶ καὶ οἱ Ἀλαμανοὶ τοῦ Κωνσταντίνου καὶ ἀπὸ τὸ ἀντίθετον οἱ Σικελοί, οἱ Ἰταλοί, οἱ Καρχηδόνιοι καὶ Λίβυες μισθοφόροι τοῦ Μαξεντίου, ἀποτελοῦντες ὅλοι ὁμοῦ ἀνθρωποπέλαγος τριακοσίων τοῦλάχιστον χιλιάδων ἰσπεύων καὶ πεζῶν.

Καὶ εἰς τὰ σύννεφα τῆς σκόνης, τὸ θέαμα τῶν χαλκοφράκτων αὐτῶν ἀνθρωπίνων ὄγκων, συγκρουομένων μέσα εἰς τὴν βοήν, τὰ σαλπισμάτα τῶν μακρουλῶν σαλπίγγων καὶ τὰ οὐρλιάσματα τῶν κεραύλων* ἦτο κάτι τρομακτικὰ ἐπιβλητικὸν καὶ μεγαλοπρεπές.

Πίσω ἀπὸ τὴν κυρίαν γραμμὴν τῆς συμπλοκῆς, ὅπου ἔνεκα τῆς σκόνης τὸ μάτι ἔβλεπε μόνον ἀπερίγραπτον μπερδεμα ἀνθρώπων, ἀλόγων, κονταριῶν, ἐφαίνοντο ἄλλαι κοχόρτεις* μὲ τὰ σήματά των, δράκοντας, λύκους, ἀετοὺς, Μινωταύρους, στολισμένους, ἐλλείψει λουλουδιῶν, ἀπὸ κλαδιὰ δένδρων, τρέχουσai συντεταγμένοι εἰς τὰ ἀσθενέστερα μέρη...

Καὶ μόλις οἱ χαλκόφρακτοι ὄγκοι ἔφθαναν εἰς ἐπαφὴν, τὰ δόρατα ἄφηναν τὸν λόγον εἰς τὰ ξίφη καὶ ἤρχιζε πάλῃ σώματος πρὸς σῶμα, ἀσπίδος πρὸς ἀσπίδα, σιδήρου πρὸς σίδηρον, ὅπου τὰ κτυπήματα ἀντήχουν βαριά, βγάζοντα σπινθῆρας ἀπὸ τὰ κράνη, ἀπὸ τοὺς γύρους τῶν ἀσπίδων καὶ τὸν χάλυβα τῶν σπαθιῶν.

Πίσω ἀπὸ τὰς γραμμάς οἱ ψилоὶ ὀπλῖται ἐγέμιζαν τὸν ἀέρα μὲ τὰ τόξα καὶ τὰ μολυβένια βλήματα τῶν σφενδονῶν των...

Ὁρυγαί*, ρόγχοι*, βογκητά, εἰς ὅλας τὰς γλώσσας, κραυγαὶ διαπεραστικάι πόνου, ἐλελεῦ* θριάμβου, βαρυπρόφερτα λατινικά προστάγματα... ἀλλὰ πρὸ πάντων μία φωνή, μία κραυγὴ μυριαπλασιαζομένη εἰς βοήν, ὡς θόρυβος πολλῶν ὑδάτων, ἐκυριάρχει:

—Χριστὸς νικᾷ!.. Χριστὸς νικᾷ!..

Ἦσαν οἱ Χριστιανοί, τῶν ὁποίων ὁ ἐνθουσιασμός, οἰστροληπτικός* ἀπὸ τὴν ἐντύπωσιν τοῦ θαύματος, εἶχε μεταβληθῇ εἰς ἀπηλπισμένην ἔντασιν προσπαθείας.

Ἐβλεπαν ἐμπρὸς των εἰς τὴν συμπλοκὴν, ὅπως τὸ διηγοῦνται οἱ συγγραφεῖς τῆς ἐποχῆς, οὐρανίας δυνάμεις νὰ καταβαίνουν εἰς βοήθειαν τοῦ Κωνσταντίνου, ἐθαμβώνοντο ἀπὸ τὴν λάμπειν τῶν ὅπλων των, ἐθαύμαζον τὰ γοητευτικά ἢ φοβερά σχήματά των, ἤκουαν τὰς φωνάς των...

—Τὸν Κωνσταντῖνον ζητοῦμεν!.. Τὸν Κωνσταντῖνον ἐρχόμεθα νὰ βοηθήσωμεν!... ἐφώναζον αἱ ἐμφανίσεις αὐταί.

Ἐπειτα τὸ ἀδιάκοπον ἐκεῖνο ἀκτινοβόλημα τοῦ χρυσοῦ σταυροῦ τοῦ λαβάρου, πού ἐβλεπον νὰ προπορεύεται καὶ νὰ τοὺς ὀδηγῇ, τοὺς ἐμαγνήτιζε, τοὺς ἔφερεν εἰς τὰ μάτια δάκρυα, τοὺς ἐστόμωνε* κάθε ἰδέαν φόβου...

Ὁ Χριστὸς των, ὁ ἀληθινὸς Θεός, ἦτο ἐκεῖ... Καὶ ἦσαν αὐτοὶ οἱ ἐκλεκτοί, πού θὰ ἐπύργωναν τὴν βασιλείαν του εἰς τὸν κόσμον...

* * *

Τὴν στιγμὴν αὐτὴν βοή θριαμβευτικὴ ἀντήχησεν ἀπὸ τὸν στρατὸν τοῦ Κωνσταντίνου. Αἱ ἰταλικαὶ λεγεῶνες τοῦ ἐχθρικοῦ κέντρου ἤρχισαν πρῶται νὰ κλονίζονται καὶ νὰ ὑποχωροῦν.

Ὁ Μαξέντιος ἄφησε μεγάλην κραυγὴν καί, προτείνων τὴν πυγμὴν, ἐχύθη νὰ τὰς ὑποστηρίξῃ.

Τὴν ἰδίαν ὅμως στιγμὴν ἀντελήφθη, ὅτι οἱ κατάφρακτοι Κλιβανάριοι*, τὸ βαρὺ ἐχθρικὸν ἵππικὸν τοῦ Γαῖου Σενεκιάνου, ἐπροχωροῦσαν μὲ καλπασμὸν νὰ κόψουν τὴν ὑποχώρησίν του.

Ἡ κατάστασις ἐγένετο κρίσιμος. Ἐσηκώθη τότε εἰς τοὺς ἀναβολεῖς* καὶ ἐκοίταξε γύρω εἰς τὸ πεδῖον τῆς μάχης σκεπασμένον ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ἀπὸ σύννεφα σκόνης, τὴν ἀμπατιν καὶ παλirroιαν τῆς ἀνθρωποθιλάσσης τῶν δύο στρατῶν.

Οἱ Μαυριτανοί* ἵππεις, δεκατιζόμενοι ἀπὸ τὰς σιδηρᾶς κορύνας* τῶν Κλιβαναρίων, ἤρχισαν νὰ ὑποχωροῦν, χωρὶς καμμίαν τάξιν, αἱ δὲ σι-

κελικάι καὶ καρχηδονικάι λεγεῶνες, ἔπειτα ἀπὸ τὴν ὑποχώρησιν τῶν Ἰταλῶν, ἐκάμπτοντο καὶ αὐταὶ πρὸς τὸν Τίβεριν.

Μόνον οἱ Πραιτωριανοί, ἐννοοῦντες ὅτι πολεμοῦν διὰ τὸν ἴδιον ἑαυτὸν των, ὅτι χανομένης τῆς μάχης ἐχάνοντο καὶ οἱ ἴδιοι, διεξεδίκουν τὰς θέσεις των βῆμα πρὸς βῆμα εἰς ἀπηλπισμένην πάλην, πυργώνοντες τὰ σώματά των, ὁ καθένας εἰς ἓνα ὀχύρωμα, εἰς τὸ ὅποῖον ὁ ἀντίπαλος ἔπρεπε νὰ πατήσῃ*, διὰ νὰ διαβῇ.

Ὁ κίνδυνος ὅμως τῶν Κλιβαναρίων ἐγένετο διαρκῶς καταφανέστερος. Μία δὲ ἔλη ἐξ αὐτῶν, ἔχουσα ἐμπρὸς τὸν γιγάντιον Κεντηρίωνα μὲ τὰ ἀνεμισμένα γένεια, πάλλοντα ὑψηλὰ τὴν πελωρίαν κορύναν του, ἔτρεχεν ἀκάθεκτος*, ἀναποδογυρίζουσα ὅ,τι εὔρισκε νὰ ἀνακόψῃ τὸν δρόμον τῆς Μουλβίας γεφύρας.

—Χριστὸς νικᾷ!.. Χριστὸς νικᾷ!.. ἐβρυχᾶτο ὁ ἀνεμοστρόβιλος.

* * *

Τότε ὁ Μαξέντιος ἐγύρισε πρὸς τὸν Τίβεριν νὰ ἐξασφαλίσῃ τοῦλάχιστον πίσω ἀπὸ τὸν ποταμόν, ὅπου ἐνόμισεν, ὅτι ἤμποροῦσε νὰ κρατήσῃ τὸν Κωνσταντῖνον.

Τὸ κίνημα ὅμως αὐτὸ ἀπεθάρρυνεν ἐντελῶς τὰς λεγεῶνάς του καὶ ὅλοι, ἀντὶ νὰ κοιτάξουν ν' ἀντιταχθοῦν, ὥρμησαν νὰ τὸν ἀκολουθήσουν ἐκτὸς τῶν Πραιτωριανῶν, οἱ ὅποιοι δείχνοντες μὲ λύσσαν τὴν πυγμὴν πρὸς τὸ μέρος του, ἔμειναν γενναίως ν' ἀντιμετωπίσουν τοὺς Κλιβαναρίους.

Αἱ σιδηραῖ κορύναι τῶν καταφράκτων ἤρχισαν τότε φρικτὸν ἀγῶνα.

Ἐκρίθη!... Ἐσφραγίσθη!... Ἀπεφασίσθη!...

Ἡ ἡττα τοῦ Μαξεντίου ἦτο γενική...

Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως ὁ Μαξέντιος, βλέπων ὅτι θὰ συνελαμβάνετο ζωντανός, ὅτι ὀλίγον ἀκόμη καὶ ἦτο εἰς τὰ χέρια τοῦ ἐχθροῦ του, ἔχωσε τοὺς πτερνιστῆρας εἰς τὰ πλευρά τοῦ ἀλόγου του, κατεπάτησε τοὺς φεύγοντας καὶ ὥρμησε νὰ περάσῃ μὲ ἀπελπισμένην προσπάθειαν.

Ἀλλὰ μέσα εἰς τὸ ἀσφυκτικὸν ἀλληλοπάτημα, εἰς τὸ ὅποῖον εἶχεν ἐμπλεχθῇ, ἐξετοπίσθη ἑξαφνα ἀπὸ φοβερὸν σπρῶξιμον νέου κύματος φυγάδων πρὸς τὸ ἀριστερὸν χεῖλος τῆς γεφύρας καὶ παρεσύρθη εἰς τὸν ποταμόν. Ἀλογον καὶ ἀναβάτης εὐρέθησαν μέσα εἰς τὰ θολὰ νερά τοῦ Τιβέρεως.

Μεγάλη βοή τότε ὑψώθη ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς καὶ φίλους.

—Ὁ Αὐγούστος... Ὁ Αὐγούστος... Βοήθεια! Σώσατέ τον!

Ἄλλὰ κανεῖς δὲν διεκινδύνευε.

Μίαν στιγμὴν ὁ Μαξέντιος ἐφάνη προσπαθῶν νὰ ἀντιπαλαίσῃ μὲ τὸ ρεῦμα. Δεύτερον ἀνθρωποκρήμνισμα ἀπὸ τὴν γέφυραν τὸν ἐξηφάνισε πάλιν μέσα εἰς τὴν ἀφρισμένην δίνην.

Περисσότερον δὲν ἡμπόρεσε νὰ ἰδῇ κανεῖς, διότι ἀκριβῶς τὴν στιγμὴν αὐτὴν οἱ ἱππεῖς τοῦ Λογγίνου* ἐφθάναν εἰς τὴν γέφυραν καὶ οἱ Πραιτωριανοὶ κοπανιζόμενοι ἀπὸ τὰς κορύνας, ἐπιπταν κατὰ σωροὺς εἰς τὰ κύματα.

Ὁ Τίβερις ἐκρατοῦσε πλέον εἰς τὰ θολὰ βάθη τοῦ τὸν ἐχθρὸν τοῦ Σταυροῦ καὶ τοῦ Κωνσταντίνου.

«Νενίκηκάς με, Ναζωραῖε»

Ἄγγ. Τανάγρας

ΑΝΤΙΟΧΕΙΑ

«Κεφαλὴ τοῦ κόσμου», «Πρωτεύουσαν τῆς Ἀνατολῆς», «Μαργαρίτην τῆς Ἀσίας», «Τετράπολιν»*, ὠνόμασαν οἱ βυζαντινοὶ χρονογράφοι τὴν Ἀντιόχειαν. Τὸ βέβαιον εἶναι, ὅτι ἀπὸ τὰς περιγραφὰς ἀποδεικνύεται μία ἀπὸ τὰς πλουσιωτέρας καὶ διασκηδαστικωτέρας πόλεις τῆς ἐποχῆς τῆς. Ρωμαῖοι αὐτοκράτορες, ἐντόπιοι ἡγεμόνες καὶ βυζαντινοὶ ἐπίτροποι διεγωνίσθησαν, ποῖος νὰ τὴν στολίσῃ καὶ νὰ τὴν κάμῃ ὡραιότεραν.

Ἡ τοποθεσία τῆς ἐβοήθει ἀφθονώτατα εἰς τοῦτο. Πλησίον τῆς ἦτο ἡ Δάφνη, τὸ ἄλσος τοῦ Δαφναίου Ἀπόλλωνος, κατάφυτον ἀπὸ κυπαρίσσους καὶ πλατάνους, ποὺ ἐφθάναν εἰς τὴν ὄχθην τοῦ Ὀρόντη*. Μία σοφὴ διαρρύθμισις τῶν ὑδάτων ἔκαμνε τὴν πόλιν νὰ φαίνεται ἀπὸ μακρὰν ὡς κτισμένη ἐπάνω εἰς ἀφρούς. Οἱ ἀρχαῖοι Ἑλλήνες ἐλάτρευον τὰ νερὰ ὡς θεοὺς καὶ τὰ ἐστόλιζον μὲ τὰ αἰθέρια πλάσματα τῆς ποιητικῆς φαντασίας των. Πρακτικώτεροι οἱ Ρωμαῖοι ἐβλεπον εἰς τὸ ὕδωρ μίαν δύναμιν, τὴν ὁποίαν ἔπρεπε νὰ τιθασεύσῃ* ἡ δύναμις τῆς Ρώμης.

Ὅπου ἐπέρασε τὸ ἐλληνικὸν πνεῦμα, αἱ θάλασσαι, οἱ ποταμοί, αἱ λίμναι, αἱ πηγαί, αἱ κρῆναι, ἔγιναν ποιήματα. Ἦλθον ἔπειτα οἱ Ρωμαῖοι, καί, ὅπου ὑπῆρχε ποίημα, ἔγινεν ὑδραγωγεῖον. Ἀπὸ τὴν φαντασίαν τῶν Ἑλλήνων ἐσώθη ἓνας ὁλόκληρος θεῖος ὑγρὸς κόσμος, ἀπὸ τὴν ἐργασίαν τῶν Ρωμαίων ἀπέμειναν καταπληκτικαὶ ὑπόγειοι στοαί, λίθινοι δρόμοι

τοῦ νεροῦ εἰς τὰ ἔγκατα τῆς γῆς, κινεῦντες καὶ σήμερον ἀκόμη τὸν θαυμασμόν τοῦ κόσμου. Ἐπειτα ἀπὸ αἰώνας ὁλοκλήρους αἱ πόλεις, ἐπάνω ἀπὸ τὰς ὁποίας ἐπέρασεν ἡ Ρωμαϊκὴ κατὰκτησις, ἐπιστρέφουν εἰς τὰ παλαιὰ ὑδραγωγεῖα τοῦ Ἀδριανοῦ* καὶ τὰ διορθώνουν, διὰ νὰ λειτουργήσουν πάλιν. Τὰ ποιήματα μόνον τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος δὲν θέλουν καμμίαν διόρθωσιν. Αὐτὰ ἀπέδειξαν περισσοτέραν ἀντοχὴν καὶ ἀπὸ τοὺς Ρωμαϊκοὺς ὀγκολίθους καὶ παρουσιάζονται νέα καὶ δροσερά πάντοτε εἰς τὴν νοσταλγικὴν ἐπιθυμίαν τοῦ ὠραίου.

* * *

Ἡ Ἀντιόχεια ὑπῆρξε μία ἀπὸ τὰς πρώτας πόλεις τοῦ κόσμου, εἰς τὰς ὁποίας ἐχαράχθησαν δρόμοι εὐθεῖς καὶ ἐστρώθησαν μετ' λίθους. Ἡ κεντρικὴ λεωφόρος τῆς πόλεως, ἡ σχίζουσα αὐτὴν ἀπὸ τὸ ἐν ἄκρον εἰς τὸ ἄλλο εἶχε τριάκοντα ἕξ σταδίων μῆκος, ἑπτὰ δηλαδὴ σημερινῶν χιλιομέτρων, καὶ ἐκοσμεῖτο δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ εἰς ὅλην τὴν τὴν ἑκτασιν ἀπὸ στοάς, ὥστε οἱ περιπατῆται νὰ προφυλάσσωνται ἀπὸ τὴν βροχὴν καὶ τὸν ἥλιον. Στοάς εἶχεν ἐπίσης καὶ μία ἄλλη λεωφόρος, τὸ δὲ ἑδάφος τῆς ἦτο στρωμένον μετ' γρανιτῆν τῆς Αἰγύπτου. Ὁ Φόρος—ἡ ἀγορὰ—ἐστολίζετο μετ' στήλας ἀπὸ μάρμαρον τῆς Ἰλλυρίας, καὶ εἶχε τὸ ἑδάφος στρωμένον ἀπὸ μάρμαρα λευκά.

Ἐνας δημόσιος περίπατος—ὁ Εὐστὸς—ἦτο μᾶλλον Μουσεῖον παρὰ περίπατος. Ὑπῆρχεν ὁμῶς καὶ Μουσεῖον καὶ πολυάριθμα δημόσια λουτρά καὶ μεγαλοπρεπεῖς Βουλευτήριον καὶ ἐπιδεικτικώτατον Διοικητήριον καὶ κτίρια δημόσια καὶ μέγαρα ἰδιωτικὰ πλουσιώτατα καὶ ἐπαύλεις, εἰς τὰς ὁποίας οἱ πλοῦσιοι Ἀντιοχεῖς ἐσπαταλοῦσαν μυθώδη ποσά, διὰ νὰ τὰς στολίσουν...

Καὶ τέλος εἰς τὴν Ἀντιόχειαν ὑπῆρχον τέσσαρα θεάτρα μεγάλα, τὸ θέατρον τοῦ Διονύσου, τὸ θέατρον τοῦ Ὀλυμπίου Διός, τὸ Πλέθρον καὶ τὸ Πρόμηκες. Εἰς τὰ μεγάλα αὐτὰ θεάτρα παριστάνοντο ὅλα τὰ ἀριστουργήματα τῆς ἀρχαίας θεατρικῆς φιλολογίας, τόσῃ δὲ ἦτο ἡ συρροὴ τῶν θεατῶν, ὥστε ὁ ἄρχων τῆς πόλεως, Πρόκλος, ἠναγκάσθη νὰ καταστρέψῃ τὴν ἀρχιτεκτονικὴν τοῦ Πλέθρου, διὰ νὰ τὸ κάμῃ μεγαλύτερον. Φαίνεται δέ, ὅτι τὰ θεάτρα αὐτὰ ἦσαν πολυτελέστατα, διότι ὁ φιλόμουσος Ἀντιοχεὺς ῥήτωρ Λιβάνιος ἐξαίρει τὴν ἀγάπην τῶν συμπατριωτῶν του πρὸς τὰ «πολυτελῆ ἱερὰ τῶν Μουσῶν». Εἶχον ἄλλως τε τὰ θεάτρα αὐτὰ ἐπιχορηγήσεις τῆς πολιτείας, τῶν βουλευτῶν καὶ μέρος

ἀπὸ τὴν διαθήκην τοῦ γερουσιαστοῦ Σωσιβίου,* τοῦ ἰδρυτοῦ τῶν Ἀντιο-
χικῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων.

Ἐκτὸς ὅμως τῶν μεγάλων τούτων θεάτρων ὑπῆρχε πλῆθος ἄλλων
μικροτέρων, δι' ἵπποδρομίας, θηριομαχίας, μουσικοὺς ἀγῶνας, χοροὺς
κ.λ.π. Ἐνῷ δὲ ἄλλαι πόλεις τῆς Αὐτοκρατορίας ἐφημίζοντο, ὅτι ἡ κάθε
μία παράγει καὶ ἄλλο εἶδος τεχνιτῶν τῆς σκηνῆς, ἡ Ἀντιόχεια εἶχεν ἀπὸ
ἄλλα τὰ εἶδη. Ἡ Ἀντιόχεια — λέγει ὁ χρονικογράφος — ἔχει ἀφθόνως
ἄλλα τὰ τερπνά, διότι ἐκεῖ πηγαίνει ὁ Αὐτοκράτωρ καὶ τοῦ χρειάζεται
ἄλλα.

* * *

Αὐτὴ ἦτο ἡ Ἀντιόχεια τῶν τελευταίων Ρωμαϊκῶν καὶ τῶν πρῶ-
των χριστιανικῶν αἰώνων, μέχρι τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν ὁ πρῶτος μέγας
σεισμός τῆς ἔφερεν τρομερὸν κτύπημα, τὸ ὅποιον ἡκολούθησαν ἔπειτα
ἀλλεπάλληλα ἄλλα. Πλουσία, πολυάνθρωπος, φιλήδονος, πολιτισμένη,
σπάταλος, κέντρον ὁλοκλήρου κόσμου ἀγαπῶντος τὰ θεάματα, τὰς ἐορ-
τὰς, τὰς διασκεδάσεις, κατάρθωσε, μὲ ὅλην τὴν ἐπίδρασιν τῶν Ἀσιατι-
κῶν τῆς στοιχείων, νὰ διατηρήσῃ κάπου κάπου τὴν λεπτότητα καὶ τὴν
λιτότητα τοῦ Ἀθηναϊκοῦ πνεύματος.

Ὅταν ἡ λογία αὐτοκράτειρα Εὐδοκία — ἡ κόρη τοῦ Ἀθηναίου φι-
λοσόφου Λεοντίου Ἀθηναῖς — θύμα τῶν ραδιουργιῶν τοῦ ἱεροῦ Παλα-
τίου, παραιτηθεῖσα τοῦ θρόνου καὶ μεταβαίνουσα εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, διὰ
νὰ γίνῃ μοναχή, ἐπέρασεν ἀπὸ τὴν Ἀντιόχειαν, τόσον κατεπλάγῃ ἀπὸ
τὸν Ἑλληνισμόν τῆς μεγάλης Ἀσιατικῆς πόλεως, ὥστε ἐχαίρετῃσε τοὺς
κατοίκους αὐτῆς μὲ μίαν ἔμμετρον προσφώνησιν, εἰς τὴν ὁποίαν μεταξὺ
τῶν ἄλλων ὑπῆρχε καὶ ἓνας στίχος ὑπενθυμίζων τὴν κοινὴν καταγωγὴν
τῶν Ἀντιοχέων καὶ αὐτῆς: «καυχῶμαι, ὅτι εἰμαι κι ἐγὼ ἀπὸ τὴν γενεάν
σας καὶ ἔχω ἰδικόν σας αἷμα εἰς τὰς φλέβας μου...».

« Γυναῖκες τοῦ Βυζαντίου »

Γεώργιος Τσακόπουλος

ΠΛΟΥΤΟΣ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΟΠΡΕΠΕΙΑ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΩΝ

(Ἕνας γερμανός, ὁ Σίγφρηδ, εἶχεν ὑπηρετήσῃ ἐπὶ ἀρκετὰ ἔτη ὡς
σωματοφύλαξ τοῦ αὐτοκράτορος εἰς τὸ Ἱερὸν Παλάτιον τῆς Κωνσταντινου-

πόλεως. Τώρα έχει επιστρέψει εις την πατρίδα του και διηγείται εις τούς δικούς του τὰς ἐντυπώσεις του).

Πρέπει νὰ σᾶς πῶ ὅτι ἐκεῖ πού ἐφανερωνότανε ὅλη ἡ μεγαλοπρέπεια τοῦ βασιλιᾶ, ἦτανε τὸ Χρυσοτρίκλινο· μιὰ σάλα μέσα στὸ παλάτι καὶ αὐτή. Εἶχεν ὀκτῶ γωνιές καὶ στὸ ταβάνι θόλο. Γύρω στοὺς τοίχους ἀνοιγόντανε ὀκτῶ ἀψίδες. Ἐκλείε με δύο πόρτες ἀσημένιες. Στις ἄλλες ἀψίδες, κάθε φορά, πού ἐγινότανε ἐπίσημη ὑποδοχή, ἐξέθεταν ὅλα τὰ πλούτη τοῦ Παλατιοῦ, στέμματα, σμαλτωμένα χρυσαφικά, φορέματα βασιλικά χρυσοκέντητα, μεγάλες λεκάνες ἀσημένιες καὶ χρυσές, μεγάλα σκαλιστὰ πιάτα ἀπὸ ἀσήμι, με ἄλλα λόγια ὅ,τι εἶχαν καὶ δὲν εἶχαν.

Γιὰ νὰ κάνουνε πιὸ συναρπαστικὴ ἐντύπωση, ἐδανείζοντο ἀπὸ τὶς ἐκκλησιᾶς καὶ ἀπὸ τὰ μοναστήρια ὅ,τι σπάνιο πρᾶγμα εἶχαν οἱ θησαυροὶ τους. Ἀκόμη καὶ τὸ σωματεῖο τῶν σκαλιστῶν χρυσοῦ καὶ ἀργύρου ἐδάνειζεν ὅ,τι πολὺτιμο ἀντικείμενο βρισκόταν στὰ μαγαζιά των. Ἔτσι, μέσα σ' ὅλο τὸ Χρυσοτρίκλινο, ἐπιστρωμένο με θαυμάσια μεταξωτὰ χαλιὰ τῆς Περσίας, ραντισμένα με ροδοστάγματα καὶ ἄλλα πολὺτιμα ἀρώματα τῶν Ἰνδιῶν, κρεμασμένα ἀπὸ ἀργυρὲς ἀλυσίδες, τὰ πολυκάνδηλα ἐφώτιζαν ἓνα μυθικὸ σύνολο πλούτου φανταστικοῦ.

Ἐκεῖ μέσα ἔδιναν καὶ γεύματα. Οἱ πιατέλες ἀπὸ χρυσάφι σφυρήλατο ἦτανε τόσο βαρεῖες, ὥστε δέκα ἄνθρωποι δὲν ἤμποροῦσαν νὰ σηκώσουν μιὰ ἀπὸ αὐτές. Γιὰ τοῦτο, καὶ γιὰ νὰ προξενήσουν ἐκπληξὴ στοὺς μουσαφιρέους*, τὶς πιατέλες, γεμᾶτες φαγητά, τὶς εἶχαν κρεμασμένες ἀπὸ τὸ ταβάνι καὶ με τροχαλίες ἀσημένιες τὶς κατέβαζαν τὴν ὥρα τοῦ γεύματος.

Τὰ χρυσᾶ βάζα, γεμᾶτα φρούτα τῆς Ἀνατολῆς, ἦτανε τόσο κολοσσιαῖα, ὥστε τὰ ἐκουβαλοῦσαν ἐπάνω σὲ ἀραμπαδάκια*, ταπετσαρισμένα με πορφύρα.

Στὸ τέλος τοῦ γεύματος οἱ προσκαλεσμένοι ἔπαιρναν δῶρο χρυσᾶ νομίσματα μέσα σὲ σμαλτωμένα πιάτα καὶ πυξίδες ἀπὸ ἐλεφαντόδοντο, περίφημα σκαλισμένες.

Μέσα στὸ Χρυσοτρίκλινο ἐρχόταν ὅλη ἡ αὐλὴ κατὰ τὶς ἐπίσημες τελετές. Ἐκεῖ βρισκόμουν καὶ ἐγὼ με τούς ἄλλους Βαράγγους, ὅπως οἱ Γραικοὶ ὀνομάζουν τὴν πολεμικὴ μας Ἑταιρεία. Ἐκεῖ, ἂν ἦσαστε καὶ σεῖς, θὰ ἐβλέπατε ὅλων τῶν χρωμάτων τὰ φορέματα. Ἀλλὰ εἶχαν κεντημένους ἀετοὺς πράσινους ἢ κόκκινους, ἄλλα λεοντάρια ἄσπρα καὶ γύπες χρώματος μενεξεδένιας πορφύρας.

“Όταν ὅλοι εὐρίσκοντο στὴ θέση τους καὶ οἱ Σιλεντιάριοι* μὲ τὰ μακρυὰ ἐπίχρυσα ραβδιὰ δὲν εἶχαν πιά νὰ βάλουν κανένα ἀπὸ τοὺς ἐπισήμους στὴ γραμμὴ, ἀνοιγαν οἱ ἀσημένιες πόρτες τοῦ βάλθους. Τότε, μέσα σ’ ἓνα δάσος ἀπὸ πολύχρωμα λάβαρα καὶ σημαῖες παρουσιαζότανε ὁ Αὐτοκράτορας τῶν Γραικῶν, ὁλόφλογος σὰν μετέωρο μέσα στὰ χρυσοῦφαντα φορέματα του καὶ τὰ πολύτιμα λιθάρια, ποὺ τὸν εἶχαν κατὰσπαρτον ἀπὸ τὴν κορὼνα ἴσαμε τὰ πορφυρᾶ του πέδιλα.

Ὁ Βασιλιάς ἦτανε καθισμένος στὸ χρυσό του θρόνο.

Τὰ ὄργανα ἐπαιζαν θριαμβευτικὰ ἐμβατήρια. Ὁ θρόνος τότε ἀπὸ ἓνα μηχανισμό μυστικὸ ἀνέβαινε καὶ κατέβαινε καὶ ὁ Αὐτοκράτορας ἐφαινότανε σὰν κάτι θεϊκὸ πρᾶγμα, ποὺ τὸ σήκωναν φτεροῦγες ἀγγέλων.

Τότε ἀπὸ κάτι δέντρα, ποὺ ἔμοιαζαν πλατάνια καὶ πεῦκα, ὅλα φτιαγμένα ἀπὸ καθαρὸ χρυσάφι, ἀκούγονταν γλυκειὲς φωνὲς πουλιῶν, ποὺ ἐγέμιζαν τὸ Χρυσοτρίκλινο μὲ χαρὰ. Τὰ δέντρα αὐτὰ ὕψωναν τὴν ἀστραφτερὴ θωριά τους ἀπὸ τὸ ἓνα καὶ τὸ ἄλλο μέρος τοῦ θρόνου. Καὶ дуὶ λεοντάρια ἀπὸ χρυσάφι τεντωμένα στὰ κατώφλια τοῦ θρόνου, σὰν νὰ ἤθελαν νὰ ὀρμήσουν νὰ κατασπαράξουν κάποιον ἐχθρόν, ἐκτυποῦσαν τὶς οὐρές των μὲ θυμὸ καὶ ἐβγαζαν καὶ βρυχηθμοὺς γεμάτους ἀγριὰδα.

« Βυζαντινὰ Πολύπτυχα »

Πλ. Ροδοκανάκης

Η ΠΙΟ ΜΕΤΑΛΗ ΔΟΞΑ

Μόνο οἱ Μαραθωνομάχοι,
δὲ σ' ἐδόξασαν πατρίδα,
δὲ σ' ἐδόξασαν μονάχοι
οἱ Τριακόσιοι τοῦ Λεωνίδα.

Ἐβαστάξαν τὰ παιδιὰ σου,
παλληκάρια διαλεμένα,
πάντα σὰν τὰ ἱδρυὰ* τοῦ δάσου,
σὰν τοὺς βράχους ἓνα κι' ἓνα.

Ὅμοια ἀκλόνητοι κι ἀγνάντια
στῶν ἐχθρῶν τὴν ἄγρια φόρα,
κι ὅμοια στέρεοι στὴ γιγάντια
καὶ κακὴ τῆς τύχης μπόρα.

Ἐννὸς ἀκόμα πιὸ μεγάλη
τῶν παιδιῶν σου ἡ δόξα ἐφάνη
σὲ μιὰν ἄλλην ἅγια πάλη,
γιὰ ἓνα πιὸ ὁμορφο στεφάνι:

Εἰς τὴν πάλη, ὅπου τὸ πνέμμα
τ' οὐρανοῦ νικᾷ τὸν Ἄδην,
τῆς ἀλήθειας μὲ τὸ ψέμμα,
τοῦ φωτὸς μὲ τὸ σκοτάδι.

« Ἀπαντα »

Λ. Μαβίλης

Η ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΟΙ ΠΡΩΤΟΙ ΑΙΩΝΕΣ ΤΟΥ ΒΙΟΥ ΑΥΤΗΣ

Εἰς τὴν παγκόσμιον ἱστορίαν ἡ Θεσσαλονίκη παρουσιάζει τὸ μοναδικὸν φαινόμενον τῆς πόλεως, ἡ ὁποία ἐπὶ αἰῶνας εἴκοσι καὶ τρεῖς, ἂν καὶ ὑπέστη πλείστας δεινὰς ἐπιδρομὰς βαρβάρων καὶ φοβερὰς καταστροφάς, συνεχίζει ἕως σήμερον ἔντονον καὶ ἀδιάσπαστον τὸν ἱστορικὸν αὐτῆς βίον. Ἡ Κωνσταντινούπολις ἐκτίσθη ἔξ αἰῶνας μετὰ τὴν Θεσσαλονίκην. Αἱ μεγάλαι καὶ ἐνδοχοὶ πόλεις τοῦ ἀρχαίου κόσμου, ἡ Ρώμη καὶ αἱ Ἀθῆναι, πίπτουν εἰς τὴν ἀφάνειαν ἐπὶ αἰῶνας κατὰ τὸν μεσαιῶνα. Ἡ Θεσσαλονίκη εὐθὺς ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως αὐτῆς, κατὰ τὰ τέλη τοῦ Δ'. π.Χ. αἰῶνος, καθίσταται πόλις ἐπίσημος, μὲ τὴν Ἱδρυσιν δὲ τῆς μεσαιωνικῆς Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας τὸν Δ' μ.Χ. αἰῶνα, πόλις μεγάλη καὶ εὐδαίμων. Τὴν θαυμασίαν ἄνθησιν καὶ ζῶην αὐτῆς διετήρησεν ἀδιάσπαστον ἕως σήμερον, ὅτε, μετὰ πέντε σχεδὸν αἰῶνας ἀπὸ τὴν κατάκτησιν τῶν Τούρκων (1430), ἀνεκτῆθη ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ (1912).

Εἰς τὴν παγκόσμιον ἱστορίαν λαμπρύνει αἰωνίως τὴν Θεσσαλονίκην τὸ μέγα γεγονός, ὅτι ἡ πόλις αὕτη ὑπῆρξεν ἡ μεγάλη θύρα, ἡ ἀληθὴς Ὠραία Πύλη, δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, διὰ τῆς ὁποίας εἰσῆλθεν εἰς τὴν Εὐρώπην ὁ Χριστιανισμός. Εἰς τὴν πόλιν τῆς Θεσσαλονίκης τὸ πρῶτον ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἔρριψε τὸν τίμιον σπόρον τῆς θρησκείας τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἀπὸ τὴν πόλιν ταύτην ἐφώτισε τὸν κόσμον ὅλον τὸ ἀνέσπερον φῶς τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ ἤρχισε νέος πλέον βίος διὰ τὴν ἀνθρωπότητα. Τὸ κοσμοῖστορικὸν τοῦτο γεγονός ἐλναι τόσον μέγα, ὥστε αὐτὸ καὶ μόνον

έτόνισεν ὡς Πρωθυπουργὸς τῆς Ἀγγλίας εἰς τὸν λόγον τοῦ ὁ Ἀσκουίθ, ὅταν ἀνήγγειλεν εἰς τὸ ἐπίσημον γεῦμα τοῦ λόρδου δημάρχου τὴν ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ κατάληψιν τῆς πόλεως.

Πλήρεις ἱστορικῶν περιπετειῶν ὑπῆρξαν αἱ τύχαι ὄλων τῶν μεγάλων πόλεων, αἱ ὁποῖαι ἐλαμπρύνθησαν εἰς δύναμιν καὶ εἰς πολιτισμόν. Ἄλλ' οὐδεμία ἐξ αὐτῶν ὑπέστη τόσον τραγικὰς συμφοράς, ὅσας ἡ « μεγάλη Θεσσαλονίκη » κατὰ τὸν μακραίωνα αὐτῆς βίον. Σεισμοί, ἀσθένειαι, πείνα, καὶ ἀκόμη ἐμφύλιοι σπαραγμοὶ πολλάκις ἐσάλευσαν τὴν πόλιν. Ἄλλ' αἱ δεινότεραι περιπέτειαι ἦσαν αἱ ἱστορικαὶ τύχαι αὐτῆς. Ὅλοι οἱ βάρβαροι λαοί, οἵτινες καθ' ὅλον τὸν Μεσαιῶνα, ἐφορμῶντες ἄλλοι ἐπάνω εἰς ἄλλους ὡς πελώρια κύματα, δὲν ἔπαυσαν νὰ κατακλύζωσι τὰς Ἑλληνικὰς χώρας, ἐπῆρχοντο πρῶτον κατὰ τῆς Θεσσαλονίκης. Διότι ἡ μεγάλη πόλις « ἦτο ἡ καρδιά τῆς Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας καὶ κατεῖχε τὸ μέσον τῆς χώρας αὐτῆς » καὶ ἦτο ὁ προμαχὼν ὅλης τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἑλλάδος. Ἐμπροσθεν τῶν γιγαντιαίων τευχῶν τῆς Θεσσαλονίκης ἐθραύοντο τὰ πελώρια κύματα τῶν βαρβάρων καί, ὅπως ἡ Ἑλληνικὴ φυλὴ, ὁμοίως καὶ ἡ μεγάλη πόλις, μετὰ πᾶσαν συμφορὰν αὐτῆς ἀνηγείρετο πάντοτε ἀκμαία καὶ θαλερά. Παρέχει λοιπὸν ἡ ἱστορία τῆς Θεσσαλονίκης ἐν μικρογραφίᾳ πιστὴν τὴν εἰκόνα τῶν τυχῶν, τῶν συμφορῶν, ἀλλὰ καὶ τῆς δόξης τοῦ Μεσαιωνικοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Ἡ μεγάλη ἱστορικὴ σημασία τῆς Θεσσαλονίκης ἀρχίζει ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Χριστιανισμοῦ, καὶ αἱ μεγάλαι ἱστορικαὶ τύχαι λαμπρύνουν αὐτὴν καθ' ὅλην τὴν μακρὰν μεσαιωνικὴν περίοδον. Τὰς περιπετειώδεις ταύτας τύχας θέλω ἐκτενέστερον διηγηθῆ. Οἱ παλαιότεροι χρόνοι τῆς πόλεως περιέχουν ὀλιγώτερα καὶ ἀπλούστερα ἱστορικὰ γεγονότα.

Τὸ ὄνομα τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου ἐδόθη εἰς αὐτὸν ἀπὸ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς ἀποικίας Θέρμη ἢ Θέρμαι (2 ὥρας νοτίως τῆς Θεσσαλονίκης, παρὰ τὸ σημερινὸν χωρίον Σέντες), οὕτω κληθείσης διὰ τὰς θερμὰς ἱαματικὰς πηγὰς, αἵτινες καὶ σήμερον εἶναι ἐν χρήσει. Ἡ πόλις τῆς Θεσσαλονίκης ἐκτίσθη κατὰ τοὺς Μακεδονικοὺς χρόνους, ὀλίγον βορειότερον τῆς Θέρμης, καί, ὡς φαίνεται πιθανώτερον, ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Κασσάνδρου τὸ 315 π.Χ., ὁ ὁποῖος ἔδωκε πρὸς τιμὴν τὸ ὄνομα τῆς συζύγου αὐτοῦ, ἀδελφῆς τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Εἰς τὴν νέαν πόλιν συναρτίσθησαν οἱ κάτοικοι τῆς Θέρμης καὶ τῶν ἄλλων ἐπὶ χωρῶν καὶ πόλεων, αἵτινες εἶχον καταστραφῆ κατὰ τοὺς μακεδονικοὺς πολέμους, καὶ ταχέως ὁ πληθυσμὸς ἠῤῥξησε καὶ ἡ πόλις ἐμεγάλωσεν. Ἐκ τῆς ἐξόχως

δ' εὐνοϊκῆς θέσεως εἰς ὀλίγον χρόνον κατέστη ἡ πρώτη πόλις καὶ ὁ κυριώτατος λιμὴν τῆς Μακεδονίας, συγχρόνως δὲ καὶ φρούριον ἰσχυρῶς ὠχυρωμένον. Οἱ θεοὶ δ' ἐπροστάτευον τὴν πόλιν, καὶ ὅλοι οἱ βασιλεῖς τῆς Μακεδονίας εἶχον αὐτὴν ὑπὸ τὴν εὐνοϊάν των.

Ἡ πρὸς τὴν πόλιν τῆς Θεσσαλονίκης εὐνοια αὕτη τῶν ἰσχυρῶν διετηρήθη καὶ ὅταν ἡ Μακεδονία, μετὰ μακροὺς ἀγῶνας, περιήλθεν εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Ρωμαίων (148 π.Χ.), οἵτινες ἐξήπλωσαν κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας τοῦ ἀρχαίου κόσμου τὴν κοσμοκρατορίαν των καὶ εἰς τὰς Ἑλληνικὰς χώρας τῆς Ἀνατολῆς. Ἡ πόλις ἔγινε πρωτεύουσα τῆς Ἐπαρχίας τῆς Μακεδονίας, καὶ ἡ ἀκμὴ αὐτῆς ἠϋξησεν ἀκόμη περισσότερον. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἡ ἱστορία ἀναφέρει συχνότερα τὸ ὄνομα τῆς πόλεως. Πλησίον τῆς Θεσσαλονίκης, εἰς τοὺς Φιλίππους, συνήφθη ἡ μεγάλη μάχη τῶν αὐτοκρατόρων Ὀκταβίου καὶ Ἀντωνίου ἐναντίον τῶν δημοκρατικῶν Βρούτου καὶ Κασσίου (42 π.Χ.), διὰ τῆς ὁποίας κατεστράφη τὸ δημοκρατικὸν κόμμα, ἔμεινεν ἡ ἐξουσία εἰς τοὺς αὐτοκρατορικοὺς καὶ ἐκρίθη ἡλὴ ἡ κοσμοκρατορία τῆς Ρώμης. Ἐπὶ τῶν Ρωμαίων ἀπέκτησεν ἡ Θεσσαλονίκη καὶ τὸ δικαίωμα νὰ ἔχῃ ἰδίους ἄρχοντας. Οἱ ἀνώτατοι αὐτῶν ἐκαλοῦντο πολιτάρχαι. Καὶ μάλιστα ἐτιμήθη ἡ Θεσσαλονίκη μὲ τὸν τίτλον « πόλις ἐλευθέρα », καὶ διάφορα προνόμια ἐδόθησαν εἰς αὐτήν. Τὸ ἐμπόριον, ἡ ναυτιλία, ἡ βιομηχανία ἤχμαζον, ἡ πόλις ἔγινε πλουσία καὶ πολυάνθρωπος. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην φωτίζει τὴν πόλιν τὸ φῶς τῆς νέας μεγάλης θρησκείας. Εἰς τὴν Θεσσαλονικὴν τὸ πρῶτον, διαβάς ἐκ τῆς Ἱερουσαλὴμ εἰς τὴν Εὐρώπην, ἐκήρυξε τὸ νέον σωτήριον κήρυγμα ὁ μεγαλουργὸς Ἀπόστολος Παῦλος (τὸ 53 ἢ 54 μ.Χ.) Ποικίλα θεάματα ἀγῶνων καὶ ἄλλων τέρψεων διεσκέδαζον τοὺς κατοίκους, ὅτε παρέστη ὁ θεόπνευστος Ἀπόστολος, ἐφώτισε τὴν πόλιν μὲ τὸ νέον φῶς καὶ ἵδρυσεν τὰς πρώτας χριστιανικὰς κοινότητας. Κατὰ τοὺς μεγάλους διωγμοὺς τῶν Χριστιανῶν πολλοὶ ἔλαβον ἐν Θεσσαλονικίᾳ τὸν στέφανον τοῦ μαρτυρίου, ἐνδοξότατον δὲ κατέστη τὸ μαρτύριον τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, τὸ ὅποῖον ἤσκησεν ἀπέραντον ἐπίδρασιν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν κατοίκων, καὶ ἀνεδείχθη, μὲ τὴν πάροδον τῶν αἰώνων, αὐτὸ τὸ θεμέλιον τοῦ ὅλου ἱστορικοῦ καὶ κοινωνικοῦ αὐτῆς βίου.

Διὰ τῆς νέας θρησκείας προπαρασκευάζεται καὶ ὁ νέος βίος τῆς Θεσσαλονίκης. Ἐπὶ μακρὸν ὅμως ζῇ ἀκόμη τὸν ἀρχαῖον βίον. Ἡ Μητρόπολις αὕτη τοῦ Ἰλλυρικοῦ, ὅπως ἐλέγετο τότε ἡ χερσόνησος τοῦ Αἴμου, ἦτο

ὠχυρωμένη διὰ μεγάλων τειχῶν καὶ ἡσφαλισμένη διὰ πολυαριθμοῦ φρου-
ρᾶς. Μεγάλη στρατιωτικὴ ὁδός, κατασκευασθεῖσα ὑπὸ τῶν Ρωμαίων, ἡ
VIA EGNATIA, διήρχετο διὰ μέσου τῆς πόλεως, αὐτὴ αὕτη ἡ μεγάλη
λεωφόρος, ἡ ὁποία καὶ σήμερον ἀπὸ Δ πρὸς Α διασχίζει αὐτήν, καὶ ἔφε-
ρεν ἀπὸ τοῦ Δυρραχίου, διαπερῶσα τὴν Ἀλβανίαν καὶ ὅλην τὴν Μακεδονίαν,
εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Εἰς τὴν Θεσσαλονίκην συχνὰ διέτριβον οἱ
τελευταῖοι Ρωμαῖοι αὐτοκράτορες, καὶ ἦτο ἡ πόλις τὸ γενικὸν στρατη-
γεῖον τῶν Ρωμαίων ἐναντίον τῶν ἀπειλούντων τὸ κράτος βαρβάρων.

« Ἡ Βυζαντινὴ Θεσσαλονίκη »

Ἀδαμάντιος Ἀδαμαντίου

Η ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΕΝ ΤΗ ΑΓΙΑ ΣΟΦΙΑ ΤΕΛΕΤΗ

Ἡ πληκτικωτέρα* σκηνή, ἐξ ὧν τὰ χρονικά τῆς Ὁρθοδόξου Ἐλ-
λάδος μνημονεύουσιν, ἔλαβε χώραν ἐντὸς τοῦ τεμένους* τῆς Ἀγίας Σο-
φίας, ὀλίγας ὥρας πρὶν ἢ τὸ γένος τῶν Γραικῶν* παραδοῇ εἰς τὸ τετρα-
κοσιετὲς μαρτύριον.

Ὁ βασιλεὺς δυσελπιστῶν* ἤδη περὶ σωτηρίας, ὅμως ἀποφασισμένος
νὰ κυρώσῃ μὲ τὸν ἴδιόν του αἵμα τὴν μέλλουσαν τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς ἐξα-
γόρασιν,* ἀφοῦ περιῆλθε τὰς ἐπάλλξεις καὶ τὰ φρούρια καὶ ἐβεβαιώθη, ὅτι
πάντα εἶχον ἐν τάξει, εἰσέρχεται εἰς τὴν ἐκκλησίαν συνοδευόμενος ἀπὸ
πολλοὺς στρατηγούς, καὶ ἱερεῖς, καὶ ἀναρίθμητον πλῆθος λαοῦ, φωνάζον-
τος τὸ « Κύριε ἐλέησον ! ».

Ἦτο ὁρθρος τῆς Κυριακῆς 27 Μαΐου 1453, ἡ ἀποφράς* ἡμέρα τῶν
Ἀγίων Πάντων.

Ὁ ἥχος τῶν κλαυθμῶν, ἡ βοή τῶν γυναικείων γογγυσμῶν καὶ αἱ
φωναὶ τῶν παίδων κατεσχέπαζον τὰς δεήσεις τῶν διακόνων, οἵτινες ἐνώ-
πιον τῆς ὡραίας Πύλης ἱστάμενοι τὴν τελευταίαν ἤδη ἀνέπεμπον ἱκεσίαν
ἐν τῇ μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ ὑ π ἐ ρ τ ο ὕ κ α θ υ π ο τ ᾶ ξ α ι ὑ π ὸ τ ο ὕ ς
π ὅ δ α ς τ ῶ ν Ὁ ρ θ ο δ ὶ ξ ῶ ν π ᾶ ν τ α ἐ χ θ ρ ὸ ν κ α ι π ο λ ῆ μ ι ο ν.
Σύνολος* ἡ κύκλῳ σκηνὴ ἐνέπνεε λύπην, πένθος, μελαγχολίαν· αἱ καρ-
δίαι πάντων ἦσαν καταπεπιεσμέναι, ὥσανεὶ ἐτελεῖτο ἡ νεκρώσιμος κηδεῖα
ὀλοκλήρου γενεᾶς.

Ἡ ἐθιμοταξία ἐξέλιπεν· αἱ κοινωνικαὶ ἀνισότητες διεσκεδάσθησαν*

οἱ δημόται συγκεχυμένως ποιοῦσι μετανόιας μετὰ τῶν πατρικίων*, οἱ πένητες μετὰ τῶν ἀρχόντων καί, ὡς ἐπὶ τὸ χεῖλος τοῦ κοινοῦ τάφου, πολῖται μετὰ πολιτῶν ἀδιακρίτως συμπεριπτύσσονται.* Καὶ αὐτὸς ὁ πάνσεπτος Ναός, τὸ σύμβολον τῆς πάλαι ποτὲ κραταιᾶς Ὁρθοδοξίας, ἡ κατοικία τῶν αἰώνων, τοῦ Χριστιανισμοῦ τὸ καύχημα, νῦν γεγυμνωμένος παντὸς πολυτίμου κοσμήματος καὶ ἀπεκδεδυμένος αὐτῶν ἔτι τῶν πρὸς τὴν μυσταγωγίαν ἀναγκαίων σκευῶν, ἀφώτιστος, ἀκαλλώπιστος, σκυθρωπός, εὐτελισμένος, εἰκονίζει πιστῶς τὴν ταλαίπωρον Ἑλλάδα κατὰ τὸ δούλειον ἐκεῖνο στάδιον, ἐν ᾧ μετὰ παρέλευσιν ὀλίγων ὥρων γεγραμμένον ἦτο νὰ εἰσέλθῃ.

Ὅσοι πλέον ἡ λειτουργία προχωρεῖ καὶ προσεγγίζει τὴν ἀπόλυσιν, τόσοι μᾶλλον αὐξάνει ἡ βοή τοῦ κλαυθοῦ καὶ ὁ κοπετός* τοῦ λαοῦ διπλασιάζεται. Ἐφαίνεται ὅτι ἡ ζωὴ πάντων τῶν περιστάσεων* ἦτο περιωρισμένη μόνον ἐντὸς τῆς διαρκείας ἐκείνης τῆς Εὐχαριστίας, καὶ ὅτι ἐκάστη συλλαβὴ τῶν εὐχῶν ἐκείνων, πίπτουσα ἀπὸ τοῦ στόματος τῶν ἱερέων, ἦτο νέον βῆμα πρὸς τὴν προκειμένην ἄβυσσον.

Τονιζομένου τοῦ Κοινωνικοῦ*, αἰφνιδίως σχίζονται οἱ ὄχλοι, οἱ σωματοφύλακες ἀναμερίζονται, ὁ δὲ Κωνσταντῖνος περιβεβλημένος τὰ βασιλικά μὲν, ἀλλά, φεῦ! πενιχρὰ καὶ τετριμμένα ἱματιά του, προβαίνει πρὸς τὸ ἅγιον βῆμα, ἀσκεπής, κατηφής*, μετὰ τῶν ὀφθαλμῶν δεδακρυσμένων.

Οἱ στεναγμοὶ καταπαύονται, ὁ θόρυβος σιγάζει· καθ' ὅλον ἐκεῖνον τὸν ἀπέραντον Ναὸν δὲν ἀκούεται πάρεξ* ἡ φωνὴ τοῦ λειτουργοῦ, τοῦ προσκαλοῦντος τοὺς Χριστιανούς, ἵνα μετὰ πίστεως καὶ ἀγάπης προσέλθωσιν.

Ὁ Αὐτοκράτωρ νοερώς ἐπὶ πολλὴν ὥραν προσεύχεται, Κύριος οἶδε τίνα λυτήριον* καὶ πατριωτικὴν προσευχὴν προσπίπτει τρίς ἐνώπιον τῆς εἰκόνης τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ καὶ τῆς Θεομήτορος, ἀναχαιτίζων δι' ἐνὸς σπασμωδικοῦ κινήματος τοῦ στόματος καὶ τῶν παρειῶν τοὺς λυγμούς, οἵτινες ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ταραχιδῶς ἀναβαίνουν ἀπὸ τῆς καρδίας του, εἴτα δὲ στραφεῖς πρὸς τὸν λαόν, ἀναβοᾷ γεγωνυῖα* τῇ φωνῇ:

« Χριστιανοί, συγχωρήσατε τὰς ἁμαρτίας μου, καὶ ὁ Θεὸς ἃς συγχωρήσῃ τὰς ἰδικάς σας ! ».

Παραλαμβάνων δέ, ὡς ἔθος*, παρὰ τῶν χειρῶν τοῦ Ἀρχιερέως τὰ ἄχραντα μυστήρια, μεταλαμβάνει αὐτῶν.

« Ἐσο συγχωρημένος ! ».

Καὶ τῷ ὄντι ἐσυγχωρήθησαν αἱ ἁμαρτίαι τῆς μεσαιωνικῆς μοναρχίας. Ἀπὸ τοῦ νῦν κυοφορεῖται* εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος νέα βασιλεία, ἡ βασιλεία τῆς Ἀναγεννήσεως !

Μετὰ ταῦτα ὁ ἀγνισμένος, καὶ ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἀγόμενος τοῦ μεσαιῶνος ἔσχατος βασιλεὺς, ἀποτεινόμενος πρὸς τοὺς παρευρισκομένους, παραινεῖ* αὐτοὺς νὰ συγκοινωνήσωσιν* ἅπαντες· πρῶτον νὰ συγκοινωνήσωσιν ἀδελφικῶς, καὶ ἔπειτα νὰ ἐνθυμηθῶσιν, « ὅτι ἤγγικεν ἡ ὥρα, ὅτε μέλλουσι ν' ἀγωνισθῶσιν τὸν ὑπὲρ πάντων ἀγῶνα, καὶ ὅτι, ἐὰν δὲν εἶναι παρὰ Θεοῦ ὀρισμένοι νὰ σώσωσι διὰ θυσίας τὴν ἀγαπητὴν πατρίδα, τοῦλάχιστον ὀφείλουσι νὰ καταλείψωσιν εἰς τοὺς ἀπογόνους μνήμην ἀνδρείας καὶ ἀρετῆς τοιαύτην, οἷα εἶναι ἀναγκαῖα, ὅπως οὗτοι διαφυλάξωσιν ἐν τῇ ἐνδεχομένῃ δουλείᾳ τὴν πίστιν τῶν πατέρων καὶ τὸν σεβασμὸν πρὸς τὸ παρελθόν ».

Εἰς τούτους τοὺς λόγους τοὺς λυπηροὺς, οἵτινες μυριάκις ἀπὸ στόματος εἰς στόμα ἐπαναλαμβάνόμενοι ἀντηχοῦσιν εἰς τὴν Ἀγίαν Σοφίαν, ὡς ἡ τῆς Πατρίδος καὶ τῆς Πίστεως τελευταία διαθήκη, μετὰ πλείονος ἢ πρότερον ὀρμῆς, ἐκρηγνύονται* οἱ κλαυθμοὶ καὶ οἱ ὀδυρμοὶ τῶν προσερχομένων εἰς τὴν μετάληψιν. Ἡ φωνὴ τῶν αἰτούντων συγχώρησιν δὲν ἀκούεται πλέον. « Ἐν δὲ τῇ ὥρᾳ, λέγει ὁ Φραντζῆς συνοπτικῶς, τίς διηγῆσεται τοὺς τότε κλαυθμοὺς καὶ θρήνους; Ἐὰν ἀπὸ ξύλου ἄνθρωπος ἢ πέτρας ἦν, οὐκ ἠδύνατο μὴ θρηνῆσαι ».

Ὁ ἥχος τῆς σάλπιγγος διακόπτει τὴν τραγικὴν σκηνήν. Αἱ μητέρες ἀποχαιρετῶσι τὰ τέκνα των· αἱ γυναῖκες ρίπτονται εἰς τὰς ἀγκάλας τῶν συζύγων· οἱ τελευταῖοι ἀσπασμοὶ συγχέονται μὲ τὸν κρότον τῶν σπαθιῶν καὶ τῶν ἀσπίδων.

Διότι ἄλλο τις δὲν ἤκουεν, εἰμὴ φωνὰς περὶ ἀμοιβαίας συγχωρήσεως τῶν ἁμαρτημάτων καὶ φρικτοὺς ὅρκους σταθερότητος εἰς τὰ τῆς ἐθνικῆς πίστεως δόγματα, τυχούσης αἰχμαλωσίας. « Συγχώρησόν με ἀδελφέ ! » εἰς ἐφώναζεν ὧδε* καὶ πάλιν « Ὁ Θεὸς ἃς σὲ συγχωρήσῃ ! » ἀπεκρίνοντο ἕτεροι. Ἡ ἀμοιβαία ἄφεσις τῶν πλημμελημάτων παρεξετάθη σχεδὸν μέχρις αὐγῆς. Ἦθελεν ὁ μεσαίων, φαίνεται, ν' ἀποθάνῃ συγκεχωρημένος ἐν τῷ ναυαγίῳ του.

Ἦτος οὐδαμοῦ τῆς Χριστιανικῆς ἱστορίας εὐρίσκεται παράδειγμα παρομοίας πνευματικῆς ἐνώσεως καὶ ὁμονοίας.

« Πρόλογος εἰς τὰ δημοτικὰ ᾠσματα »

Σπυρ. Ζαμπέλιος

Η ΓΟΡΓΟΝΑ

Μὲ τὸ μπρίκι τοῦ καπετὰν Φαράση ἀρμένιζα μισοκάναλα* ἐκείνη τὴ νύχτα. Σπάνια νύχτα! πρώτη καὶ τελευταία θαρρῶ στὴ ζωὴ μου. Τὶ εἶχαμε φορτωμένο; Τὶ ἄλλο ἀπὸ σιτάρι. Ποῦ πηγαίναμε; Ποῦ ἄλλου ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ. Πράγματα καὶ τὰ δύο ποὺ τὰ ἕκαμα τὸ λιγώτερο εἴκοσι φορές. Μὰ ἐκείνη τὴ βραδυὰ ἐνοιωθα τέτοιο πλάκωμα στὴν ψυχὴ, ποὺ κινδύνευα νὰ λιγοθυμήσω. Δὲν ξέρω τί μοῦ ἔφταιγε· θεὸς ἡ γαληνεμμένη θάλασσα, θεὸς ὁ ξάστερος οὐρανός, θεὸς τὸ τσουχερτὸ* λιοπύρι· δὲν μπορῶ νὰ εἰπῶ. Μὰ εἶχα τόσο βαρειά τὴν ψυχὴ, ἠῦρεσκα τόσο σαхлоπλημμυρισμένη τὴ ζωὴ, ποὺ ἂν μὲ ἄρπαζε κανεὶς νὰ μὲ ρίξῃ στὸ νερό, « ὄχι ! » δὲ θάλεγα.

‘Ο ἥλιος ἦταν τώρα βασιλεμμένος. Τὰ χρυσοπόρφυρα συγνεφάκια, ποὺ συντρόφευαν τὸ βασίλεμμά του, σκάλωσαν κάπου μαῦρα σὰν μεγάλες καπνιές. ‘Ο ‘Αποσπερίτης ἔλαμψε κρυσταλλόχινο μέσα στὰ σκοῦρα. Φάνηκαν ψηλὰ οἱ ἀστερισμοὶ ἕνας κι ἕνας. Τὰ νερά κάτω πῆραν ἐκεῖνο τὸ λευκοσκότεινο χρῶμα, τὸ κρῦο καὶ λαχταριστὸ τοῦ ἀτσαλιοῦ. Τὸ ναυτόπουλο ἄναψε τὰ φανάρια· ὁ καπετάνιος κατέβηκε νὰ κοιμηθῇ· ὁ Μπούλμπερης ἔκατσε στὸ τιμόνι. ‘Ο Μπραχάμης, ὁ σκύλος μας, κουλουριάστηκε στὴ ρίζα τοῦ ἀργάτη* νὰ ἡσυχάσῃ καὶ κεῖνος

‘Εγὼ οὔτε νὰ ἡσυχάσω μποροῦσα. Οὔτε ὕπνο οὔτε ξύπνο. Δοκίμασα νὰ πιάσω κουβέντα μὲ τὸν τιμονιέρη· μὰ εἶχε τόση ἀνοστιιά, ποὺ ἔσβησε σὰν φωτιά ἀναμμένη μὲ χλωρόξυλα. Πῆγα νὰ παίξω μὲ τὸ Μπραχάμη· ἀλλὰ καὶ κεῖνος τρύπωσε ἀκόμη περισσότερο τὸ μουςοῦδι στὰ πόδια του βαρυσστισμένος γρίνιασε σὰν νὰ μοῦ ἔλεγε: — “Αφησέ με καὶ δὲν ἔχω τὴν ὀρεξί σου ! Τότε βαρυσστισμένος καὶ ἐγὼ πῆγα καὶ ξαπλώθηκα προύμυτα καταμεσίς κι ἔκλεισα στὴ χούφτα τὰ μάτια μου. “Ἦθελα νὰ μὴ βλέπω τίποτα, νὰ μὴν αἰσθάνωμαι πὼς ζῶ. Καὶ λίγο λίγο σχεδὸν τὸ κατῶρθωσα. Κάτι ἐλάχιστο, σὰν θαμπὸ καντηλάκι, ἐνοιωθα νὰ ζῇ μέσα μου καὶ γύρω τὸ κορμί μου νὰ σμίγῃ καὶ νὰ χωνεῖται μέσα στ’ ἀναισθητὰ σανίδια τῆς κουβέρτας.

Πόσο ἔμεινα ἔτσι δὲν ξεῦρω. Τὶ μοῦ ἦρθε στὸ νοῦ, κι ἂν μοῦ ἦρθε τίποτα, δὲ θυμοῦμαι. “Αἷξαφνα ὅμως ἄρχισα ν’ ἀνατριχιάζω· σὰν κάποιοι μαγνήτης νὰ ἐρεθίζῃ τὰ νεῦρά μου, ὅπως ἡ ὑγρασία ἀναγκάζει τὰ πουλιὰ στὸ φλυάρισμα. Κι εὐθὺς πορφυρὸ κῦμα χύθηκε ἀπάνω μου. Πίστεψα πὼς κολυμποῦσα στὰ αἵματα. Καὶ ὅπως ὁ κοιμάμενος σὲ σκοτεινὸ δωμάτιο, αὐτόματα ξυπνᾷ στὸ λαμπρὸ φῶς τῆς ἡμέρας, καὶ ἐγὼ ἀνοιξα τὰ μάτια

μου. Τ' ἄνοιξα ἢ τὰ 'κλειςα δὲν θυμοῦμαι. Θυμοῦμαι μόνον πῶς ἔμεινα ἀκίνητος. Πρώτῃ μου σκέψι ἦταν πῶς ξύπνησα στὸ στομάχι κάποιου ψαριοῦ, ποὺ ρούφηξε τὸ καράβι μας. Καὶ ὅμως δὲν ἦταν ψαριοῦ. Ἦταν ὁ οὐρανὸς ψηλὰ καὶ κάτω ἡ θάλασσα. Μὰ ὅλα, ψηλὰ καὶ χαμηλὰ, στρωμένα ἦταν μὲ ροῦχο κατακόκκινο, κυματιστό, ποὺ ἔβαφε μὲ ἄβρὸ φεγγαβολήμα ὡς καὶ τὸ σωτρόπι* τῆς σκάφης μας. Κάπου στὰ πέρατα τῆς γῆς πυρκαγιὰ τίναζε τὴ λαμπάδα τῆς ψηλὰ κι ἔρριχνε φοβεροὺς ἀποκλαμούς* περαδῶθε. Μὰ ποῦ τὸ κάμμα καὶ ποῦ ἡ ἀθάλη της;* Καὶ τὰ δυὸ ἔλειπαν.

Κάτω στὰ βάθη τοῦ βοριᾶ κάποιον μενεξεδένιο σύγνεφο ἄπλωσε καὶ τύλυξε γαλαζόχρωμα τ' ἀστέρια, τὰ ἔκρυψε κάτω ἀπὸ τὸ πυκνὸ μαγνάδι* του. Καὶ παραπάνω τόξο ἀπλώθηκε λευκοκίτρινο κι ἔχυσε μεσοῦρανα ποτάμια σκοτεινὰ καὶ ποτάμια πράσινα, χρυσορρόδινα καὶ γλαυκά, λὲς καὶ ἤθελε νὰ βάψῃ τὸ στερέωμα. Καὶ τὸ τόξο, κινητὸ σὰν ἀνεμόδαρτο παραπέτασμα, κουνοῦσε τὰ κρόσσα ἐμπρός, ἄπλωνε τὶς ἀραχνούφαντες δαντέλλες του καὶ πρόβαινε, ὅπως ἡ πλημμύρα προβαίνει καὶ σκεπάζει μὲ ἄφρους καὶ γλῶσσες τὴν ἀμμουδιά. Τ ἀέρινα ποτάμια ἔτρεχαν γοργὰ καὶ φούσκωναν καὶ κυλοῦσαν πάντα σκοτεινὰ ἢ πράσινα, χρυσορρόδινα ἢ γλαυκά καὶ σκόρπιζαν ἀντιφεγγίσματα ὅλοῦθε σὰν ἡλεκτρικοῦ προβολὲς χοντρές καὶ ἀδαπάνητες*. Ἡ θάλασσα ἀκίνητη ἀντανakλοῦσε τὰ τόσα χρώματα καὶ φαίνονταν ὅλα ξαφνιασμένα μέσα στὴν τόση λάμψι. Μὰ περισσότερο ξαφνιασμένος ἦμουν ἐγὼ. Δὲν ἤξερα τί νὰ κάμω καὶ τί νὰ συλλογιστῶ. Ἔφτασε, εἶπα, τοῦ κόσμου ἡ συντέλεια. Τέτοια ὅμως συντέλεια μπορούσε νὰ εὐχαριστήσῃ τὸν καθένα. Ἡ Γῆ βούλεται νὰ πεθάνῃ μέσα στὰ ροδοκύματα !....

Ἀξαφνὰ ἀναισθητόμαξα. Κάτω βαθειά, μεσ' ἀπὸ τὸ μενεξεδένιο σύγνεφο, εἶδα νὰ προβαίνῃ ἴσκιος πελώριος. Ἡ χοντρή κορμοστασιά, τὸ πυργόγυριστο κεφάλι του φάνταζαν Ἀγιονόρος. Τὰ δυὸ του μάτια γύριζαν φωτεινοὺς κύκλους κι ἔβλεπαν περήφανα τὸν Κόσμο πρὶν τὸν κλωστήσουν στὴν καταστροφή. Νάτος, εἶπα, ὁ θεόσταλτος ἄγγελος, ὁ χαλαστής καὶ σωτήρας! Τὸν ἔβλεπα κι εἶχα σύγχυρο στὴν ψυχὴ. Ἀπὸ στιγμή σὲ στιγμή πρόσμενα σφυρὶ νὰ πέσῃ τὸ φριχτὸ χτύπημα. Πάει τώρα ἡ Γῆ μὲ τοὺς καρπούς, πάει κι ἡ θάλασσα μὲ τὰ ξύλα της! Οὔτε τραγοῦδια πλιὸ οὔτε ταξιῖδια !

Ἀλλὰ δὲν ἄκουσα τὸ χτύπημα. Ὁ ἴσκιος πρόβαινε στὰ νερὰ μὲ ἄλλαματα πύρινα. Κι ὅσο γρηγορώτερα πρόβαινε, τόσο μίκραινε ἡ κορμοστασιά του. Καὶ ἄξαφνα ὁ θεότρομος ὄγκος, χιλιόμορφη κόρη στάθηκε ἀντίκρου

μου. Διαμαντοστόλιστη κορώνα φοροῦσε στὸ κεφάλι καὶ τὰ πλούσια μαλλιά, γαλάζια χήτη, ἄπλωναν στὶς πλάτες ὡς κάτω στὰ κύματα. Τὸ πλατὺ μέτωπον, τ' ἀμυγδαλωτὰ μάτια, τὰ χεῖλη της τὰ κοραλλένια, ἔχυναν γύρω κάποια λάμψι ἀθανασίας καὶ κάποια περηφάνεια βασιλική. Ἀπὸ τὰ κρυσταλλένια λαιμοτράχηλα κατέβαινε κι ἔσφιγγε τὸ κορμὶ ὀλόχρυσος θώρακας λεπιδωτὸς καὶ πρόβαλλε στὸ ἀριστερὸ τὴν ἀσπίδα κι ἔπαιζε στὸ δεξιὴ τὴ Μακεδονικὴ σάρισα*.

Δὲν εἶχα συνέρθει ἀπὸ τὴν ἀπορία καὶ φωνὴ γλυκειά, ἡμερὴ καὶ μαλακή, ἄκουσα νὰ μοῦ λέη :

— Ναύτη-καλεναύτη· ζῇ ὁ βασιλιάς Ἀλέξαντρος;

Ὁ βασιλιάς Ἀλέξαντρος; ψιθύρισα μὲ περισσότερὴ ἀπορία. Πῶς εἶναι δυνατόν νὰ ζῇ ὁ βασιλιάς Ἀλέξαντρος; Δὲν ἤξερα τί ρώτημα ἦταν ἐκεῖνο καὶ τί νὰ τῆς ἀποκριθῶ, ὅταν ἡ φωνὴ ξαναδευτέρωσε.

— Ναύτη-καλεναύτη· ζῇ ὁ βασιλιάς Ἀλέξαντρος;

— Τώρα, Κυρά μου! ἀπάντησα χωρὶς νὰ σκεφτῶ. Τώρα βασιλιάς Ἀλέξαντρος! οὔτε τὸ χῶμα του δὲν βρίσκεται στὴ γῆ.

Ὡμιέ! κακὸ ποῦ τὸ ἴπαθα! Ἡ χιλιόμορφη κόρη ἔγινε μὲ μιᾶς φοβερὸ σίχαμα. Κύκλωπας βγῆκε ἀπὸ τὸ κύμα κι ἔδειξε λεπιοντυμένο τὸ μισὸ κορμί. Ζωντανὰ φίδια τὰ μεταξόμμαλα σηκώθηκαν πέρα δῶθε, ἔβγαλαν γλῶσσες καὶ κεντριά φαρμακερὰ κι ἔχυσαν φοβεριστικὸ ἀνεμοφύσημα. Τὸ θωρακωτὸ στῆθος καὶ τὸ παρθενικὸ πρόσωπο ἄλλαξαν ἀμέσως. Τώρα καλογνώρισα μὲ ποιὸν εἶχα νὰ κάμω! Δὲν ἦταν ὁ Χάρος τῆς γῆς, ὁ χαλαστής καὶ σωτήρας ἄγγελος. Ἦταν ἡ Γοργόνα, τ' Ἀλεξάντρου ἡ ἀδερφή, ποὺ ἔκλεψε τὸ ἀθάνατο νερὸ καὶ γυρίζει ζωντανὴ καὶ παντοδύναμη. Ἡ Δόξα ἦταν τοῦ μεγάλου κοσμοκράτορα, ἀγέραστη κι αἰώνια σὲ στεριά καὶ θάλασσα. Καὶ μόνον γιὰ Κεῖνης τὸν ἐρχομὸ ἔχυσε ὁ Πόλος τὸ Σέλας του, νὰ στρώσῃ τὸν ἀθέρα μὲ τῆς πορφύρας τὸ χρῶμα. Δὲ ρωτοῦσε βέβαια γιὰ τὸ φθαρτὸ σῶμα, ἀλλὰ γιὰ τὴ μνήμη τοῦ ἀφέντη της. Καὶ τώρα στὴν ἄκριτή μου ἀπόκρισι μανιασμένη ἔρριξε τὸ χέρι, ἓνα δασοτριχωμένο καὶ βαρὺ χέρι, στὴν κουπαστή, ἔπαιξε ζερβόδεξα τὴν οὐρά της κι ἔδειξε Ὁκεανὸν τὸν μαλακὸ Πόντο.

— Ὁχι, Κυρά, ψέμματα!... τρανοφώναξα μὲ λυμένα γόνατα.

Ἐκείνη μὲ κοίταξε αὐστηρὰ καὶ μὲ φωνὴ τρεμάμενη ξαναρώτησε:

— Ναύτη-καλεναύτη· ζῇ ὁ βασιλιάς Ἀλέξαντρος;

— Ζῇ καὶ βασιλεύει· ἀπάντησα εὐθὺς. Ζῇ καὶ βασιλεύει καὶ τὸν κόσμο κυριεύει.

“Ακουσε τὰ λόγια μου καλά. Σὰν νὰ χύθηκε ἀθάνατο νερὸ ἡ φωνή μου στὶς φλέβες της, ἄλλαξε ἀμέσως τὸ τέρας κι ἔλαμψε παρθένα πάλι χιλιόμορφη. Σήκωσε τὸ κρινᾶτο χέρι της ἀπὸ τὴν κουπαστή, χαμογέλασε ροδόφυλλα σκορπῶντας ἀπὸ τὰ χεῖλη της. Καὶ ἄξαφνα στὸν ὀλοπόρφυρον ἀέρα χύθηκε τραγούδι πολεμικόν, λὲς καὶ γύριζε τώρα ὁ Μακεδονικὸς στρατὸς ἀπὸ τὶς χῶρες τοῦ Γάγγη καὶ τοῦ Εὐφράτη.

Σήκωσα τὰ μάτια ψηλὰ καὶ εἶδα τ’ ἀέρινα ποτάμια, τὰ σκοτεινὰ καὶ τὰ πράσινα, τὰ χρυσορρόδινα καὶ τὰ γλυκὰ νὰ σμίγουν στὸν οὐρανὸ καὶ νὰ κάνουν στέμμα γιγάντιο. Ἦταν κάμωμα τοῦ καιροῦ ἢ μὴν ἦταν ἀπόκρισι στὸ ρώτημα τῆς ἀθάνατης; Ποιὸς ξέρει; Μὰ σιγὰ-σιγὰ οἱ ἀχτῖνες ἄρχισαν νὰ θαμπώνουν καὶ νὰ σβήνουν μιὰ μὲ τὴν ἄλλη, λὲς κι ἔπαιρνε τὰ κάλλη μαζί της ἡ Γοργόνα στὴν ἄβυσσο.

Τώρα οὔτε Στέμμα οὔτε Τόξο φαινόταν πουθενά. Κάπου-κάπου σκόρπια σύγνεφα ἔμεναν σταχτιά καὶ κάτωχρα· καὶ μέσα στὴν ψυχὴ μου θαμπὴ καὶ ξέθωρη ἡ πορφύρα τῆς πατρίδας μου.

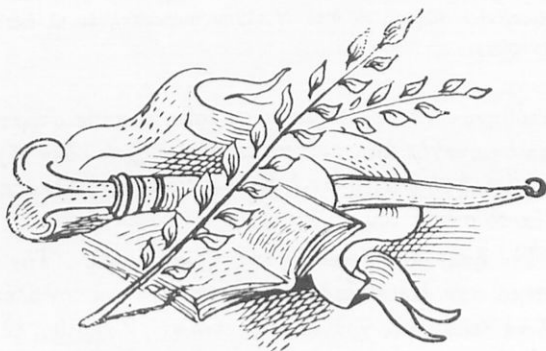
Μὲ τὸ μπρίκι τοῦ καπετὰν Φαράση ἀρμένιζα μισοκάναλα* ἐκείνη τὴ νύχτα.

« Λόγια τῆς πλώρης »

Ἀνδρέας Καρκαβίτσας

5. ΝΕΩΤΕΡΑ ΕΘΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΔΙΟΤΥΝΗ ΝΕΜΕΣ ΑΥΤΩΝ 2

Η 25Η ΜΑΡΤΙΟΥ

Τέτοιαν ἡμέρα διάλεξεν ἡ σπλαχνικὴ Μαρία
νὰ εἰπῇ στὸν Κύριο τοῦ Παντός, ποὺ τ' ἄψυχα ἐμψυχώνει :
« Κοίτα στὴ γῇ τοὺς Χριστιανούς, ποὺ μ' ἄπειρη λατρεία
ἐμὲ γιορτάζουν σήμερα, πόση σκλαβιά πλακώνει ! ».

Καὶ πνεῦμα θεῖο χύθηκε μὲ μιᾶς εἰς τὴν ἀγία
ψυχὴ τοῦ ἐνδόξου Γερμανοῦ, π' ἀτρόμητος ἀπλώνει
τὸ ξακουστὸ τὸ Λάβαρο κι ἀπὸ τὴν ἐκκλησίᾳ
πρῶτος προβάλλει ἀγωνιστῆς καὶ πρῶτος ξεσπαθώνει.

Φεύγουν ἀπ' ὅλες τὶς μεριές οἱ Τοῦρκοι τρομαγμένοι,
ἐνῷ προφέρει ὁ Γερμανὸς κι ἠχολογοῦν οἱ ἄλλοι
τὸν ὄρκο, π' ὅλην ἔσεισε βαθειὰ τὴν οἰκουμένη.

Μέρα γλυκειά, μέρα λαμπρή, μέρα χαριτωμένη !
Κάθε φορὰ ποὺ ἡ λάμψι σου στὴν ἐκκλησιὰ προβάλλει,
πάντα τὴ δάφνη ἐλεύθερη θὰ τὴν ἰδῇς σπαρμένη.

« Ἐθνικαὶ Εἰκόνες »

Γεώργ. Μαρτινέλλης

ΥΠΟ ΤΟ ΦΩΣ ΤΗΣ ΦΙΛΙΚΗΣ

(Ὁ Κολοκοτρώνης, καταδιωκόμενος ὑπὸ τῶν Τούρκων εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν Ζάκυνθον, ὅπου ἀνέλαβεν ὑπηρεσίαν ὡς ἀξιωματικός εἰς στρατιωτικὸν σῶμα, τὸ ὁποῖον εἶχον συγκροτήσει οἱ ἐκεῖ Ἀγγλοὶ δι' Ἑλλήνων ἐθελοντῶν).

Ἄμα διαλύθηκαν τὰ συντάγματα καὶ ἔσβησε κάθε στρατιωτικὴ ζωὴ στὰ Ἐφτάνησα ὁ μοναχὸς ἀπὸ τοὺς καπεταναίους, ποὺ δὲν τάχασε καὶ δὲν γύρεψε ἀπὸ κανένα βοήθεια, ἦταν ὁ Κολοκοτρώνης. Ἀλλάξε μὲ τὴν πιὸ μεγάλη εὐκολία τὸ σπαθὶ τοῦ πολεμάρχου με τὸ κατάστιχο.

Κανένας δὲν ἦταν πιὸ κοσμοαγάπητος ἀπ' αὐτόν. Τὸν ἤξεραν, τὸν ἔδειχναν, τὸν τιμοῦσαν. Κανένας δὲν παραξενευόταν νὰ τὸν βλέπῃ πάλι στὰ ἐμπορία. Ἀπὸ τὰ δεκαπέντε χρόνια ποῦμεινε στὴ Ζάκυνθο, τὰ ἔξι μονάχα ἔκαμε ἀξιωματικὸς καὶ πολεμιστὴς. Ὅλα τ' ἄλλα δούλευε. Ἦταν τίμιος στὶς δοσοληψίες του. Ἡ ἀγορὰ τὸν ἐμπιστευόταν. Δὲν εἶχε τὸν ἀντιπαθητικὸ ἀέρα τοῦ ἐπαγγεληματίου παλληκαρᾶ. Ἦταν πολὺ σεμνός.

Ζοῦσε μὲ τὴν οἰκογένειά του σ' ἓνα σπιτάκι, πίσω ἀπὸ τὸ ἀρχοντικὸ τοῦ Ρώμα, κοντὰ στὴν ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἀγίου Λουκᾶ. Ἦταν καθάριο, γεμᾶτο ἀγάπη ἀρχαία, πατριαρχικὴ. Στὸ θρόνο τῆς βασιλίσσας καὶ τῆς Ἀγίας, μέσα σὲ τοῦτο τὸ ἱερό, εἶχε τὴν γριὰ μάννα του, τὴν «καπετανίσσα», ποὺ τὸν ἀκολούθησε στὴν ἐξορία. Γύρω ἀπὸ τὴν χιονισμένη, σεβάσμια μορφή της, ποὺ τὴν λάτρευε σὰν εἰκόνισμα, βουτίζει τὸ εὐθυμο μελίσσι τῆς οἰκογενείας: Ἡ γλυκεῖα καὶ ὑποταγμένη Κατερίνα, ἡ γυναῖκα του, οἱ δυὸ τοῦ θυγατέρες, ἡ Γιωργίτσα καὶ ἡ Ἑλένη, ὁ Πάνος, παλληκαρί δέκα ὀχτῶ χρονῶν, ὁ Γιάννης λίγο μικρότερος καὶ τέλος τὸ στερνοπαῖδι του, μὲ τ' ὄνομα τὸ δοξασμένο τοῦ παπποῦ — Κωνσταντῖνος — ποὺ τὸ λένε χαϊδευτικὰ Κολῖνο. Εἶναι περήφανος, ποὺ ἔχει ἀσφαλίζει μιὰ ἡσυχία καὶ ὄχι στερημένη ζωὴ στὴ χαροκαμένη «καπετανίσσα», ποὺ ὑπόφερε τόσα καὶ τόσα γι' αὐτόν. Κι' εὐτυχισμένος, ποὺ μπορεῖ νὰ κάμῃ λιγώτερο πικρὴ τὴν ξενιτεῖα στὴν ἀγαπημένη του γυναῖκα μὲ τὶς περιποιήσεις του καὶ ν' ἀνατρέφῃ τὰ παιδιὰ του, ὅπως θέλει αὐτός. Μονάχος τὰ βαφτίζει στὴν κολυμπήθρα τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Ἑλλάδος. Εἶναι νὰ τὰ ζηλέψουν ἀρχοντοπούλα γιὰ τὸν τρόπο, ποὺ τ' ἀνασταίνει. Τοὺς ἔχει τοὺς καλύτερους δασκάλους: ὁ Μαρτελάος, ποὺ τὰ μαθαίνει γράμματα, εἶναι φημισμένος δάσκαλος τοῦ Φωσκόλου καὶ τοῦ Σολωμοῦ.

‘Ο Πάνος λείπει τούς περισσοτέρους μήνες. “Έχει πάει στην Κέρκυρα, στην ‘Ακαδημία. Είναι ὁ σοφὸς τοῦ σπιτιοῦ. ‘Ο πρῶτος νέος τοῦ καιροῦ του. ‘Ο Μωριᾶς δὲν μπορούσε νὰ δείξῃ πιὸ διαβασμένον “Ελληνα.

Εἶναι καμᾶρι τοῦ νησιοῦ αὐτὰ τὰ ‘Ελληνάκια, ὅταν μὲ τὰ χιονᾶτα φουστανελλάκια τους καὶ τὰ τσαρουχάκια τους, πηγαίνουν μὲ τὴν γιαγιά, τὸν πατέρα, τὴν μάνα, τὶς ἀδελφάδες τους ταχτικά, κάθε Κυριακὴ, στὴν ἐκκλησία. ‘Ο Μαρτελάος ἀνεβαίνει πολὺ συχνὰ στὸν ἄμβωνα γιὰ νὰ κηρύξῃ. ‘Ο Κολοκοτρώνης μὲ τὰ Κολοκοτρωνάκια μένουν κι ἀκοῦνε μὲ κατάνυξη. Τὸ φλογερὸ κήρυγμα ἔχει στὰ στήθη τῶν Κολοκοτρωνάϊων ἀντίλαλο καθαρὰ ἐθνικό· δὲ βλέπουν μπροστά τους παρὰ Τούρκους. Αὐτοὺς θέλουν νὰ σαρώσουν ἀπὸ τὴν ‘Ελλάδα.

‘Ο ‘Αλῆ πασᾶς στέλνει αὐτὸν τὸν καιρὸ ἐπίτηδες στὴ Ζάκυνθο τὸν γραμματικὸ τοῦ Μάνθο Οἰκονόμου: Νὰ προσκαλέσῃ τὸν Κολοκοτρώνη νὰ πᾶ ἰσὺς Γιάννινα, νὰ πάρῃ στὴν αὐλὴ τοῦ ὅποια θέσι θέλει. ‘Ο Κολοκοτρώνης δὲ δέχτηκε νὰ ὑπηρετήσῃ τὸ « μεγάλο θεριὸ » τῆς ‘Ηπείρου, ὅπως ἔλεγε τὸν ‘Αλῆ.

‘Ο πόθος νὰ τραβήξῃ τὸ σπαθὶ γιὰ τὴν ‘Ελλάδα καὶ μονάχα γι’ αὐτὴν, θέριεψε κάθε μέρα πιὸ ζωντανὸς κι’ ἀκράτητος μέσα του. Μὲ πόνο βαθὺ σήκωνε τὰ μάτια του κατὰ τὰ βουνὰ τοῦ Μωριᾶ καὶ μурμουρούζε, ἀναστενάζοντας:

— “Αχ ! δὲ θὰ ξανάρθῃ τὸ σεφέρι;* Δὲ θ’ ἀντιλαλήσῃ πάλι στὶς ράχες τὸ τούφεκι τὸ Κολοκοτρωνέϊκο;

“Επαιρνε πολλὰς φορὰς τὸ στερνοπαίδι του, τὸν Κολῖνο, ἀπὸ τὸ χεράκι κι ἀνέβαιναν τὸ δρόμο τοῦ Κάστρου. Τοῦδειχνε μακριὰ τὰ βουνὰ τοῦ Μωριᾶ, μὲ τὶς σταχτογάλαζες κορφὰς στὴν ψιλὴ γάζα τῆς πάχνης:

— “Εκεῖ ἔζησαν οἱ πρόγονοί μας, τοῦλεγε· αὐτὸς ὁ τόπος στενάζει τώρα κάτω ἀπ’ τὸν ζυγὸ.

Τὸ λαϊκὸ τραγούδι ἔχει κάμει ἀθάνατες τοῦτες τὶς στιγμὲς καὶ τὴν σιωπηλή, βαθειὰ συγκίνησί τους:

« Τί ἔχεις, πατέρα μου, καὶ κλαῖς καὶ βαρυαναστενάζεις;

— Βλέπω τὴ θάλασσα πλατειὰ καὶ τὸν Μωριᾶ ἀλάργα.,

Μὲ πῆρε τὸ παράπονο καὶ τὸ μεγάλο ντέρτι... ».

Δὲν ἀπελπιζόταν ὅμως ποτὲ! Περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη φορὰ ἡ πίστη του ἦταν ἀσάλευτη πὼς μιὰ μέρα θάστραφτε σ’ αὐτὰ τὰ βουνὰ ἡ ρομφαία τῆς λευτεριάς. Μὰ πῶς; Σ’ αὐτὴ τὴν ἐρώτηση, ποῦταν γεμάτη ἀγωνία, ἔλαβε τέλος τὴν ἀπόκριση ἓνα πρωτὶ τοῦ 1818.

‘Ο Ἀναγνωσταρᾶς, ἀπὸ τοὺς καπεταναίους ποῦχαν ἀνέβει στὴν Πετρούπολι νὰ γυρέψουν ἀπὸ τὸν Τσάρο μιστοὺς, ποῦχαν νὰ λάβουν ἀπὸ τὸν καιρὸ ποὺ ὑπηρετοῦσαν στὰ Ἐφτάνησα, εἶχε γυρίσει τῶρα μαζί μὲ τὸν Χρυσοσπάθη καὶ τὸν Δημητρακόπουλο, κατηχημένος στὰ μυστήρια τῆς Φιλικῆς. Καὶ σταλμένος νὰ κατηχήσῃ κι ἄλλους. Εἶχαν βγῆ κρυφὰ στὴν Ὑδρα κι ἀγνώριστοι μένανε στὸ σπίτι τοῦ καλαβρυτινοῦ Νικηφόρου Παμπούκη, ποὺ ἦταν δάσκαλος στὸ Ὑδραῖικο σχολεῖο. Τὸ πρῶτο ποὺ σκέφτηκαν ἦταν νὰ μπάσουν στὴν Φιλικὴ Ἑταιρεία τὸν Κολοκοτρώνη. Τοῦστειλαν πρόσκοπο τὸν Πάγκαλο. Ὁ Ἀναγνωσταρᾶς τοῦχε δώσει γιὰ καλὸ καὶ γιὰ κακὸ κι ἓνα γράμμα. Ὁ Κολοκοτρώνης τὸν θυμόταν κάπως. Ξαφνιασθηκε ὅμως ἅμα τὸν εἶδε. Τὸν τράβηξε σ’ ἓναν ἐξοχικὸ περίπατο. Ὅταν ἄρχισε νὰ τοῦ κἀνῃ τὸ συνηθισμένο ψάρεμμα στοὺς κατηχουμένους, ὁ Κολοκοτρώνης τὸν ἔκοψε ἀνυπόμονα :

— Πές μου τα ὅλα, μίλα ξάστερα! Δὲν ταιριάζουν σ’ ἐμένα λόγια λοξά. Εἶναι χρόνια ποὺ προσμένω τέτοιο χαμπέρι*.

Τοῦ τὰ εἶπε ὅλα. Φῶς ἄστραψε μέσα του. Ἡ ἰδέα μιᾶς Πανελληνίας συνωμοσίας, ποὺ νὰ ἐνώνῃ πολιτικούς κι ἱερωμένους, ἐμπόρους καὶ ναυτικούς, ὀπλαρχηγοὺς καὶ προεστοὺς — μιᾶς συνωμοσίας, ποὺ θὰ χτυποῦσε ἀπ’ ὀλοῦθε καὶ μ’ ὅλους τοὺς τρόπους τὸν τύραννο, μὲ δυνάμεις ἑλληνικές, χωρὶς μάταιη ἐλπίδα γιὰ ξένη βοήθεια, τοῦ φαινόταν ἡ μόνη σωτηρία. Εἶδε μπροστά του τὸν δρόμο τοῦ λυτρωμοῦ. Γύρεψε στὴν στιγμή νὰ ὀρκιστῇ.

— Ἐγώ, ἡ οἰκογένειά μου, τ’ ἄρματα μου, τὸ αἷμά μου, ὅ,τι ἔχω, εἶναι γιὰ τὴν Ἑλλάδα.

Τράβηξαν κάτω τὸν δρόμο τῆς Μπάχαλης μὲ τίς μύριες ὁμορφιές. Τριγυρισμένο ἀπὸ καρδιές, ἐλιές, φοινικιές, κυπαρίσσια, κιτριές, λεμονιές, ζωσμένο πρασινάδα καὶ λουλούδια εἶναι ἓνα ἐκκλησάκι, ὁ Ἅγιος Γεώργιος τῶν Λατίνων. Δὲν ἔχει καμμιά σχέσι μὲ τοὺς δυτικούς. Λατῖνοι λέγονταν ἡ οἰκογένεια, ποὺ τῶχτισε. Ἦταν τὸ ἀγαπημένο ἐκκλησάκι τοῦ Κολοκοτρώνη. Σ’ αὐτὸ εἶχε βαφτίσει ὅσα παιδιὰ εἶχεν ἀποκτήσει στὴ Ζάκυνθο. Σ’ αὐτὸ τὸ ἐκκλησάκι τράβηξε ὁ Κολοκοτρώνης τὸν Πάγκαλο, γιὰ νὰ δώσῃ μπροστά του τὸν μεγάλον ὄρκον.

Ὁ παπᾶς ἦταν δικός του. Ἦταν ὁ ἡπειρώτης Ἀνθιμος Ἀργυρόπουλος. Βρισκόταν πρόσφυγας στὴν Ζάκυνθο, κατατρεγμένος ἀπὸ τὸν Ἀλῆ πασᾶ. Αὐτὸς ὠρkiζε ὅλους τοὺς φιλικούς καὶ κρατοῦσε τακτικὸ ἀρχεῖο. Ἀπάνω σ’ ἓνα σκεβρωμένο, παλιὸ εἰκονισματάκι μὲ τρεῖς σβη-

σμένες μορφές, έβαλε τὸ πλατὺ μεγάλο χέρι του ὁ ἐλευθερωτὴς τῶν ραγιαδῶν νὰ δώσῃ τὸν ὄρκο. Εἶναι γονατιστός, σκυμμένος μπροστὰ στὸ μεγαλεῖο τῆς ιδέας. Τὸ μεσόφωτο τῆς ἐκκλησίτσας ἐξαυλῶνει τὶς τρεῖς μορφές. Κορμιὰ δὲν ὑπάρχουν. Ψυχές λειτουργᾶνε. Μιά - μιὰ ξαναγυρίζουν τὶς φοβερές λέξεις τοῦ ὄρκου οἱ ἀντίλαλοι ἀπ' ὅλες τὶς γωνιές, ποῦ-ναι γεμάτες σκοτάδι καὶ μυστήριο. Καὶ τὶς μεγαλώνουν, τὶς πληθαίνουν. Σὰν νᾶναι μπροστὰ ὅλα τὰ μαῦρα κοπάδια τῶν ραγιαδῶν καὶ νὰ ὀρκίζονται μαζί του. Ἀνήσυχοι φτερουγίζουν κάτω ἀπὸ τὸν θόλο οἱ ἀντίλαλοι αὐτοί, σὰν πουλιά, ποὺ γυρεύουν ἀνοιχτὴ διάβα νὰ πετάξουν στὴν Ἑλλάδα, νὰ κράξουν σὲ συναγερμὸ τὰ σύγνεφα τῆς μεγάλης τρικυμίας. Ὑστερα οἱ φράσεις γιὰ τὴν πατρίδα κόβονται ἀπὸ στεναγμοὺς καὶ ἀναφυλλητά. Καὶ τώρα σιωπὴ βαθεῖα καὶ κατανυχτική.

Τὸ μυστήριο ἔχει τελειώσει. Ὁ Κολοκοτρώνης γυρίζει ἀλλαγμένος στὸ σπίτι του. Πότε εἶναι ἀλαφρός, χαρούμενος, πετάει. Καὶ πότε πέφτει ἄξαφνα σὲ συλλογὴ. Τὸν βλέπουν γιὰ πρώτη φορά, ὕστερα ἀπὸ μῆνες, νὰ κοιτάξῃ, νὰ συγυρίξῃ τ' ἄρματά του. Κατεβαίνει στὸ κατώγι καὶ ἐξετάζει μὴ λείπει τίποτ' ἀπὸ τὴν σέλλα τὴν ὁμορφὴ ποῦχει ἀπὸ τὸ σύνταγμα τοῦ Δούκα τῆς Ὑόρκης. Δὲν εἶναι ἥσυχος πιά. Συνήθιζε νὰ πηγαίνει ν' ἀκούῃ τὸν Μαρτελάο καὶ τὸν Καλύβα, ὅταν ἔκαναν μάθημα. Τώρα τοῦ φαίνεται πῶς δὲ λένε τίποτε. Ὀνειρεύεται ντουφέκι, σπαθί, μάχες, νῆκες, θάνατο.

Μιὰ μέρα εἶναι στὴν τάξη τοῦ Καλύβα. Τὸν ἀκούει ποὺ κάνει μάθημα. Ἀπάνου στὴν ἔδρα εἶν' ἓνα χοντρὸ βιβλίο — μιὰ πολύτιμη ἐκδοσις. Ἀξαφνα τοῦ φωνάζει :

— Τί τὰ μαθαίνεις αὐτοῦ τὰ παιδιά ; Νά, ἐτοῦτο νὰ τὰ μάθῃς ! Καὶ χύνεται στὸ βιβλίο καὶ θέλει νὰ σχίσῃ τὰ φύλλα του, γιὰ νὰ δείξῃ σὲ δάσκαλο καὶ μαθητὲς πῶς φτιάχνουν τὰ χαρτοῦτσα, τὰ φυσέκια τῆς μπαρούτης γιὰ τὸ ντουφέκι. Κι εἶδαν κι ἑπαθαν νὰ γλυτώσουν τὸ βιβλίο ἀπὸ τὰ χέρια του.

« Γέρος τοῦ Μωρᾶ »

Σπ. Μελάς

ΚΛΕΦΤΟΠΟΥΛΟ

Ἡ ἡμέρα ἐκείνη ἦταν πικρὴ κι οἱ Κλέφτες, πού ἐχαλάσθηκαν, πάντα θὰ τὴν θυμοῦνται.

Στὰ χέρια οἱ Κλέφτες ἐσήκωσαν τὸν Καπετάνιο, ἀσάλευτο μὲ τὴ σπαθιά κατεβαστὴ στὸ πρόσωπο, καὶ πολεμῶντας ἀνηφόρισαν! Κι ἔπιασαν τὸ καταρράχι κι ἐσταμάτησαν.

Οἱ Ἀρβανίτες δὲν ἐπῆραν τὸ κοντό, γιατί τρανὸς ἦταν κι ὁ θρῆνος ὁ δικός τους. Καὶ μοναχὰ τοῦ καπετάνιου τῶν κλεφτῶν ὁ θάνατος, τοῦ ξακουστοῦ τ' Ἀρματωλοῦ — θάνατος πού χρόνια τὸν ἐπαρακαλοῦσαν, — ἔκανε τὸ κλάμμα τους σὲ γέλιο νὰ ξεσπάσῃ. Κι ἡ σαλαγὴ του ν' ἀντηχῇ γιὰ νέο φοβέρισμα στοὺς Κλέφτες τοὺς θλιμμένους.

Οἱ Κλέφτες ὅμως ἐσώπαιναν. Τὰ μάτια τους στεγνὰ τὸν Καπετάνιο ἀντίκρυζαν τὸν ξαπλωμένο, πού δὲν ἔδειχνε ζωῆς σημάδι.

Ἡ μέρα ἐκείνη ἦταν πικρὴ! Κι ἡ μοῖρά τους ἔτσι ἦτανε γραφτὴ.

Ὁ Καπετάνιος εἶχε καλέσει τοὺς Ἀρβανίτες σὲ πόλεμο γιὰ θάνατο καὶ γιὰ ζωὴ. Καὶ τώρα ὁ Ἀλιζόταγας, Δερβέναγας σκληρός, ἐχθρὸς τοῦ Καπετάνιου, χαίρεται καὶ καμαρώνει. Κάποτε ὁ πληγωμένος ἀνασείσθηκε. Στὸ πρῶτο ἀνάβλεμμά του ἄλλη τρομάρα ἐξωγραφίσθηκε.

— Ὁ ψυχογιός μου πού εἶναι ; εἶπε. Τ' ἄρματά μου... πᾶν κι αὐτά ; Πόσοι ἀπομείναμε ;... Πεθαίνω.

— Καρδιά, πατέρα! Καὶ θὰ ζήσης! Εἶπ' ἓνα ἀπὸ τὰ παλληκάρια. Ὅσοι ἐβαρέθηκαν, τοὺς ἐπῆραμε (ἦταν φέμμα θλιβερό).

— Κι' ὁ ψυχογιός ; καὶ τ' ἄρματα ;

— Μᾶς λείπουν, κι ἄλλοι δέκα ἀντάμα.

— ...Ὅλοι στὸν τόπο ;

— Μὴν τὸ λές! Ἐξέκοψαν ἀπὸ μᾶς ἐκεῖ πού ἐπάψαμε τὸν πόλεμο. Κανένας δὲν τοὺς εἶδε (ἦταν ἀληθινό).

Τότε ἐτροχάλισαν* ἀπὸ κοντὰ πόδια σιδερωμένα. Κι ὁ ψυχογιὸς σὲ λίγο, τοῦ Καπετάνιου ὁ ἀκριβός, πού εἶχε τὴ δόξα νὰ φορῇ τοῦ Καπετάνιου τ' ἄρματα, ὀρθὸς ἐστεκότανε στὸν Καπετάνιο ἀντικρὺ, σὰν Χάρος φοβερός καὶ μαῦρος.

— Γειά καὶ χαρά σου, Καπετάνιε! ἐφώναξε. Ἐξαγόρασα τὸ αἱμά σου.

— Ὁ Ἀλιζόταγας δὲ ζῇ! Τοὺς ἐβγῆκα μπρὸς καρτέρι... Ἀμα σ' ἐπῆραν οἱ σύντροφοι, δὲν ἐκρατήθηκα. Στὸν δρόμο τὸν πλατὺ τοὺς ἐβγῆ-

κα καὶ τοὺς ἐπέσαμε μετὸ σπαθί. Κι οἱ Ἀρβανίτες ἐσκόρπισαν. Κι ὁ Ἀλιζόταγας γυμνὸς στὸ χῶμα κοίτεται!

— Ὁρέ, σηκῶστε με! φωνάζει ὁ Καπετάνιος. Τί λείπει αὐτὸς ἐκεῖ; Τρομερὴ ἦταν ἡ ματιά του, στὸν Ψυχογιὸ ριχτή. Κι ἔτρεμε τώρα τὸ Κλεφτόπουλο μπροστά του.

— Ὁρέ, ποίος σοῦ εἶπε νὰ τὸ κάμης; Ὁ Καπετάνιος ἐρέκαζε*. Ἀφοῦ ἐχαλάσθηκα, πῶς ἠθέλησες ἐσὺ νὰ με ντροπιάσης; Ὁ Ἀλιζόταγας ἔπρεπε νὰ ζήσῃ ἀνίκητος!... Τί εἶναι ποὺ κρατᾷς;

— Εἶναι τὸ καριοφίλι* του καὶ τ' ἄρματά του... Σοῦ τὰ ἔφερα.

— Πάρτα! Πάρτα, μήτε νὰ τὰ ἰδῶ! Τώρα ἀφοῦ ἔχεις ἄρματα, βγάλε τὰ τὰ δικά μου, ποὺ δὲν σοῦ ἔπρεπαν... Τέτοια τιμὴ γιὰ σένα εἶναι μικρὴ... Ἀλλὰ ἄρματα ἐπροτίμησες...

— Συμπάθα με, Καπετάνιο! Ξέρεις, ἂν ἐκράτησα τὴν πίστη στ' ἄρματά σου, κι ἂν τὰ τίμησα.

— Κι ὁ Ἀρβανίτης, ἂν σ' ἐσκότωνε καὶ σένα, καὶ μοῦ τὰ ἔπαιρνε;

— Δὲν τὰ ἐκρατοῦσα γιὰ γαμπρός! Τ' ἄρματα εἶναι γιὰ πόλεμο, καὶ τὰ ἐδοκίμασα!... Μὰ ἐκεῖνα τοῦ Ἀρβανίτη τὰ εἶχα ζηλέψει ἀπὸ καιρὸ γιὰ σένα, ὄχι γιὰ μένα, Καπετάνιο. Καὶ σοῦ τὰ ἔφερα...

— Δικά σου! Δὲν τὰ θέλω! Καὶ βγάλε τὰ δικά μου!... Δὲν ἀκοῦτ' ἐσεῖς, ὀρέ;

Τὸ Κλεφτόπουλο, ἄγριο, ἔχει τὸ χέρι στὸ σπαθί καὶ περιβλέπει.

— Ὅποιος ἀπλώσῃ, κρᾶζει, τὸν περιμένει θάνατος! Τ' ἄρματα, ποὺ φορῶ κανέναν μὴ τ' ἀγγίξῃ! Τοῦ Καπετάνιου τ' ἄρματα!

Ὅλοι ἐπροσέχανε στ' ἄγριεμένο τὸ Κλεφτόπουλο, κι ὁ Καπετάνιος εἶχε σηκωθῇ ὁλόρθος ἄξαφνα, κανεὶς δὲν εἶδε πῶς, μετὰ τὴ σπαθιά μεσόφρυδα, μεγάλος κι' αἱματόπνικτος, κι ἐφάνταζε σὰ ν' ἀναστήθηκε.

— Ὁρέ, εἶπε μετὰ μιὰ φωνὴ ποὺ ἐρράγιζε, τ' ἄρματα τὰ δικά μου, δὲν τὰ καταφρονᾷς;... Θέλεις νὰ τὰ φορῇς ἀκόμα;

— Θέλω καὶ θέλω! Εἶμαι ὁ Ψυχογιός σου ἐγώ!

Ἀπλωσε τὸ χέρι ὁ Καπετάνιος κι ἔδειξε τὸ Κλεφτόπουλο, κι ἔβγαλε ἓνα ροχαλητό.

— Προσκυνᾶτε, ὀρέ, τὸν Καπετάνιο σας!

« Τὰ μεγάλα χρόνια »

Ἰ. Βλαχογιάννης

Η ΘΥΣΙΑ

Α'.

— Μὴ ὀρέ!

Ὁ Γιάννης ὁ Γούναρης ἔβγαλε στὸν ὕπνο του σπαρακτική κραυγή. Καὶ σύγκαιρα ἐπήδησε ὀρθὸς μὲ τὰ μαλλιά σηκωμένα, τὸ πρόσωπο χλωμό, ἄδραξε τὸ γιαταγάνι κι ἔρριξε φονικὸ βλέμμα γύρο ζητῶντας νὰ κτυπήσῃ ἐπίβουλον ἐχθρό. Μὰ τὸ θαμπὸ φῶς τοῦ λύχνου ἔδειξε τὰ πάντα ἡσυχά μέσα στὴ σκηνή. Τὸ πανὶ κατέβαινε τεντωμένο στὴ γῆ καὶ μόλις τάραζε ἀπὸ τὰ λαχτίσματα τοῦ ἀνέμου. Οἱ σύντροφοί του, ὀχτώ-δέκα Γκέγκηδες*, ὅλοι κοιμόντουσαν βαθειά, τυλιγμένοι στὶς φλοκάτες. Δίπλα τ' ἄρματά τους, γιαταγάνια γυριστὰ καὶ καριοφίλια μακρύτερα, χαρμπιά* κι ἀρμούτια* καὶ πιστόλες, ἄλλα φλωροκαπνισμένα κι ἄλλα φτωχικά, ἔμοιαζαν τοὺς δράκοντες, πού συντροφεύουν ἄγρυπνοι τὸν ὕπνο τοῦ βασιλόπουλου. Ὁ Γούναρης στάθηκε ἀκίνητος. Συνῆλθε ἡ ψυχὴ, μὰ ἡ καρδιά κτυποῦσε δυνατὰ καὶ τὸ μεδούλι τῶν κοκκάλων ἦταν παγωμένο ἀπ' τ' ὄνειρο.

Ὁ Γιάννης Γούναρης ἀπὸ χρόνια ἐδούλευε στὸ σπίτι τοῦ Ὁμέρ Βρυώνη. Ἦταν κυνηγὸς του. Στὰ Γιάννινα ἐστόλιζε συχνὰ τὸ τραπέζι τοῦ πασᾶ μὲ τὸ κρέας τοῦ ἀγριογούρουνου καὶ τοῦ ἀλαφιοῦ, μὲ τ' ἄβρὰ στηθούρια τῶν παπιῶν καὶ τῶν κοτσύφων. Καὶ τώρα, μέσα στοῦ στρατοπέδου τὴν ἀνήμερη ζωὴ, τὸν ἔτρεφε μὲ λαγούς κι ἀγριοπούλια, ὅσα δὲν ἔδιωξε μακριὰ τοῦ πολέμου ἢ ταραχῇ καὶ τῶν ἀρμάτων ὁ σάλαγος. Μὰ ὁ πασᾶς γιὰ νὰ τὸν ἔχῃ πιστὸν του δουλευτῇ, ἐκράτησε στὴν Ἄρτα τὴ γυναῖκα καὶ τὰ τρία του παιδιὰ. Ἡ γραμματαλλαγὴ δὲν ἦταν δύσκολη. Τὸ ἀσκέρι κατεβαίνοντας ἀπὸ τὴν Ἠπειρο στὸ Μεσολόγγι, σὰν γοργοπόταμο ἐσάρωσε κάθε ταμπόوري ἐπαναστατικό. Τὰ πρωτάτα* ἔφυγαν εἴτε ἀκολούθησαν ἀπελπισμένα τὸν κατακτητὴ· τὰ χωράφια ἐκάηκαν ὅσοι ἀντιστάθηκαν ἔπεσαν νεκροί· ὅσοι δειλοὶ ἐχώθηκαν στοῦ δάσους τὶς κρυψῶνες καὶ τῶν θεριῶν τὶς μονιές. Τώρα καταυλισμένο κατακαμπίς, ἔχει ἀμπόδιστα τὶς τροφές καὶ τὰ πολεμοφόδια, καὶ τὴ γραμματαλλαγὴ του ἀπὸ πάνω. Καὶ ὁ κυνηγὸς εἶναι ἡσυχος.

Ὅμως τὸ ἐπαναστατημένο χῶμα δὲ βγάζει μόνον ἄνθη καὶ καρπούς. Τὸ αἷμα τῶν ἀνδρείων, πού ρουφᾷ, δὲν τὸ κρατεῖ ἐγλωιστὴς στὰ σπλάχνα του, μὰ τ' ἀπορρίχνει πύρινο σὲ νέα σώματα. Λίγος καιρὸς ἐπέρα-

σε — μῆνες τρεῖς — καὶ νέοι ἀπόστολοι κηρύττουν τὴν ἀναστασὴ καὶ ἀνδρειεύουν τοὺς δειλοὺς. Τῆς Ρούμελης τὸ χῶμα ἀναταράζεται πάλι καὶ δὲν ἀφήνει τὸ Σουλτάνο νὰ κοιμηθῇ ξένοιαστος. "Ὅχι τροφές καὶ πολεμοφόδια δὲν κατεβαίνουν πιά, μὰ οὔτε πουλὶ μαντατοφόρο στὸ στρατόπεδο. 'Απελπισία κι ἀνοχὴ δέρνει παντοῦ. Πλημμύρες καὶ χιονόνερα πεῖνα καὶ γύμνια καὶ κακομοιριά· ἀρρώστιες λογῆς - λογῆς βασανίζουν τὸ δόλιο ἀσκέρι. Μὰ τοῦ Γούναρη τὴν ψυχὴ μιὰ τῇ δέρνει ἀνοχὴ* : Πῶς νὰ βρῖσκεται ἡ γυναῖκα καὶ τὰ παιδιὰ του ; Εἶναι γερὰ ; εἶναι ἄρρωστα ; Ζοῦν ἀκόμα ἢ τὰ ἐθέρισε ἡ ἀρρώστια ἢ τὰ ἐσκότωσαν οἱ ἀλλόθρησκοι ; "Υπνο δὲν ἔχει στὰ ματόφυλλα, δὲν ἔχει γαλήνη στὴν καρδιά. 'Απόψε, μόλις ἔγειρε στὸ ἀχυρόστρωμά του, ὄνειρο κακὸ ἤλθε νὰ τοῦ φαρμακώσῃ τὴ ζωὴ. Εἶδε γυναῖκα καὶ παιδιὰ σὲ χαρᾶς τραπέζι. Τρῶν καὶ πίνουν, γελοῦν καὶ χαχανίζουν ἀσυλλόγιστα. Χρυσοῦφαντα ἔχουν τὰ φορέματα, λαμπρὰ τὰ μάτια, ροδοκόκκινα καὶ δροσερὰ σὰν τὴν αὐγὴ τὰ μάγουλά τους. Τοῦ ἄμοιρου πατέρα ἡ καρδιά ἀναγαλλιάζει. 'Υποφέρει, ὅ,τι ὑποφέρει αὐτός· ἄς ζοῦν τοῦλάχιστο εὐτυχισμένα τὰ μικρά του!... Μὰ ἐκεῖ, κοντὰ στὸ τραπέζι, φτερωτὸς δράκοντας προβαίνει ἀπὸ τὴ γωνιά. Τὰ ὀρθάνοιχτα μάτια του τινάζουν σπίθες· τὸ χρυσοπράσινο δέρμα του μαγνητίζει· τὸ στόμα χάσκει νὰ καταπιῇ τὸ ἄπειρο. Σέρνεται στὸ πάτωμα ἐπίβουλο· κουλουριάζεται διστακτικὸ, μακραίνει κι ἄξαφνα σηκώνεται ὀλόρθο καὶ χύνεται στὰ παιδιὰ! 'Ὁ νοικοκύρης θέλει νὰ φωνάξῃ μὰ δὲν μπορεῖ. Παράλυτα ἔχει τὰ γόνατα, τὰ χέρια, τὴ λαλιά. "Ὅμως στὸν ἄφευκτο κίνδυνο ρίχνει δυνατὴ κραυγὴ σὰν κεραυνὸ ἀπὸ τὰ στέρνα του.

— Μὴ ὀρέ!...

Καὶ τινάζεται ὀρθὸς νὰ δράμῃ νὰ τοὺς σώσῃ. Μὰ στὴ γαλήνη, πού ἀπλώνεται γύρω, μένει ἀκίνητος. Πιάνει τὸ καταῖδρωμένο μέτωπο, τὰ παγωμένα μέλη, τὴν ἀβάσταχτη καρδιά του καὶ σταυροκοπιέται.

— Θεέ μου, βάλε τὸ χέρι σου!

— Τ' ἔχεις, μωρέ, καὶ οὐρλιάζεις ἔτσι ; ἀκούεται δίπλα του φωνὴ μισοκομμένη.

'Ὁ 'Αλῆ ἀγᾶς, πού ἐκοιμόταν ἐκεῖ, ἐξύπνησε στὴ φωνὴ κι ἀποροῦσε ἂν εἶναι στὰ σύγκαλά του ἢ τὸν ἐκτύπησε κανέν' ἀερικὸ τὸ Γούναρη.

"Αχ! ὄνειρο μὲ ἐτρόμαξε· ὄνειρο κακὸ! 'Απάντησε κεῖνος.

'Εδιπλοκάθησε στὸ ἀχυρόστρωμά του ὁ 'Αρβανίτης, ἐπλάγιασε κον-

τά ὁ κυνηγός, ἐβγάλανε καπνό, ἀναψαν μέ τόν πυρόβολο τὰ τσιμπούκια τους κι ὁ Γούναρης μέ ἀνατριχίλα τοῦ διηγήθηκε τ' ὄνειρο.

Ἦταν πολὺν καιρὸ φίλοι ἀχώριστοι. Μαζί ἀκολουθοῦσαν τὸ Βρυώνη στὴν Αὐλὴ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ καὶ στὸν πόλεμο· ἴδια εἶχαν τὴ ζωὴ τους καὶ τοὺς πόθους. Ἐδούλευαν, γιὰ νὰ ζήσουν καὶ νὰ θρέψουν τίς φαμίλιές τους. Τίποτ' ἄλλο. Ὅπως κι ἂν ἦρθαν οἱ καιροὶ κι ἂν ἄλλαξαν τὰ πρόσωπα κι ἂν ἐχωρίστηκαν τῆς φυλῆς τους τὰ ἰδανικά, ἔμειναν ἐκεῖνοι ἴδιοι κι ἀπαράλλακτοι. Ἡ καθημερινὴ ζωὴ μέ τίς ἀπαιτήσεις καὶ τὸ φαρμάκι της, δὲν ἄφηκε νὰ μαντέψουν καθόλου τὴ μεταβολή. Τὸ κτῆνος, ποὺ βαρὺ ἐκαθόταν μέσα τους, δὲν τοὺς ἄφηκε νὰ γνωρίσουν τίς μεγάλες ἐλπίδες, ποὺ ἐσηκώθηκαν ἀνεμόφτερες κι ἔτρεχαν ζητῶντας ἀνοικτὸν ἄερα, μακριὰ ἀπὸ τὴ σκλαβιά. Ἐφθανε τοῦ ἐνὸς πῶς ἔσερνε τὸ κεφάλι στοὺς ὤμους καὶ τοῦ ἄλλου πῶς ἐπολεμοῦσε κι ἐχόρταινε λάφυρα. Ποιὸς ἦταν ὁ ἀφέντης καὶ ποιὸς ὁ δοῦλος δὲν ἐφρόντιζαν. Ἀκολουθοῦσαν κι οἱ δυὸ τὴ ζωὴ ἀδερφωμένοι, γιὰ τὸ αὖριο ἀδιάφοροι, ὅπως τὰ καματερά, ποὺ ἀκολουθοῦσαν τοῦ ζευγολάτη τὸ θέλημα.

— Μὴ φοβᾶσαι, εἶπε ὁ Ἀρβανίτης, σὰν ἄκουσε καλὰ τ' ὄνειρο· τὰ παιδιὰ σου δὲν παθαίνουν τίποτα. Τὸ φίδι εἶναι φίλος, τὰ παιδιὰ σου φίλος τὰ φυλάει. Μὴ φοβᾶσαι.

Ὁ Γούναρης ἐκούνησε τὸ κεφάλι.

— Τί φίλος, ποὺ ἐπῆγε νὰ τὰ χάψῃ, ἀγᾶ μου! εἶπε ἀνατριχιάζοντας ὡς τὸ κόκκαλο.

— Σώπα καὶ θὰ τὰ ἰδῆς γρήγορα. Αὖριο - μεθαῦριο ξεμπερδεύει κι αὐτό. Γροῖκα τὸ μυστικό. Ἐπάψανε πιά τὰ ψέμματα. Τὸ εἶπαμε ὀρθά - κοφτὰ στοὺς πασᾶδες. Ἡ παίρνομε σύνωρα* τὸ κάστρο ἢ τὸ στρίβομε. Δὲ θὰ σαπίσῃ στὸ βάλτο ἢ παλληκαριά τῆς Γκεκαριᾶς*. Ὅχι!

Ἀγανακτισμένος ἔφτυσε δυὸ - τρεῖς φορὲς χάμω κι ἔπειτα ἐξακο-
λοῦθησε μέ θυμό :

— Μεθαῦριο θαμπά, κάνομε τὸ γιουρούσι. Ἐχουν Χριστούγεννα κι οἱ ραγιᾶδες θὰ βρίσκωνται ὅλοι στίς ἐκκλησιές. Τὸ κάστρο εἶναι ἀφύλακτο καὶ τὸ παίρνομε στὸ φύσημα. Δὲ λέω πῶς εἶναι καλὰ ἔτσι· δὲν εἶναι παλληκαριά καὶ δὲν πρέπει στοὺς Ἀρβανίτες. Μὰ οἱ πασᾶδες δὲ θέ-
λουν· τί νὰ γίνῃ ;

Κι ἐπειδὴ ἔβλεπε τὸν κυνηγὸ συλλογισμένο, δίχως νὰ δείχνῃ χαρὰ

ἡ δισταγμὸ στὰ λόγια του, ἐκτύπησε ἐλαφρὰ στὸν ὄμο του κι εἶπε χαμογελῶντας :

— Σὲ λίγες μεροῦλες — ἄκου ποὺ σοῦ λέω 'γώ! — θὰ τὶς χαροῦμε τὶς φαμίλιες μας.

Β'.

Ὁ ἥλιος ἀνάτειλε τώρα πίσω ἀπὸ τὸ βουνὸ τοῦ Ὁλενοῦ. Μαῦρος ἥλιος, ἄφωτος καὶ θλιμμένος, σὰν νὰ πενθῇ καὶ κεῖνος τοῦ Ἐπαναστατημένου Γένους τὴν ἀγωνία. Συννεφοσκεπασμένος ὁ οὐρανός, καταχνιασμένα τὰ οὐρανοθέμελα, ρίχνουν χρῶμα σκοτεινὸ καὶ παραπονεμένο στὴ γῆ καὶ τὴ θάλασσα, στὰ δένδρα τοῦ κάμπου καὶ στὸ κάστρο, στὴν πέτρα τοῦ βουνοῦ καὶ τοῦ Φίδαρη τὰ νερά, στὸ χορτάρι τῆς λαγκαδιᾶς καὶ τῆς ἀκρογιαλιᾶς τὸν ἄμμο. Ἡ Βαράσσοβα μαυροκόκκινη δεξιὰ· ὁ Ζυγὸς ἀντίκρυ σπανὸς καὶ καψαλισμένος ἀπὸ τὸ φῶς* τοῦ χειμῶνα καὶ τὸ δαυλὶ τοῦ πορθητῆ· τ' Ἀντελικιώτικα βουνὰ δίπλα προσκυνημένα καὶ ἀντίπερα ὁ Μωριάς στέκουν συλλογισμένα κι ἀνήσυχα γιὰ τοῦ Ἀγῶνα τὸ τέλος. Κι ἀνάμεσα, στῆς θάλασσας τὸ χαλκόχρωμο πρόσωπο καὶ στὰ παχισμένα στήθη τοῦ κάμπου, ἐδῶ τὰ καράβια τοῦ Γιουσούφ πασᾶ καὶ καὶ τ' ἄρματα τῆς Ἀρβανιτιᾶς, φαίνονται ἑτοιμα νὰ σφίξουν στὰ σιδερένια στέρνα τους τὴν πόλι, ὥς που νὰ ξεψυχήσῃ.

Δώδεκα χιλιάδες τὴν πολεμοῦν. Νυκτοῦμερα τὰ κανόνια βροντοῦν καὶ τὰ ντουφέκια ἀστράφτουν καὶ λάμπουν τὰ σπαθιά καὶ οὐρλιάζουν τὰ πολεμοθρεμμένα στήθη μπροστὰ στὸ χάντακα. Οἱ μπόμπες νυκτοῦμερα κατεβαίνουν στὰ σπίτια, ἀναποδογυρίζουν τὶς στέγες, γκρεμίζουν τοὺς τοίχους, σκορποῦν στάκτη καὶ χόβολη. Τὰ βόλια σκαλίζουν τὸ χῶμα καὶ ρίχνουν κάτω τὰ κορμιά· τὰ γιαιταχνία ξεσκιίζουν τὰ τεῖχη, θρυμματίζουν τὶς πολεμιστρες καὶ βάφονται στὸ αἷμα καὶ στὸν πηλό. Μὰ ἡ πόλι χαλκότερνη στέκει στὴ γῆ τῆς ἀδιάφορη στὴ λύσσα τοῦ ἐχθροῦ καὶ τοῦ Χάρου τὶς σαῖτες. Καὶ σὰν δέσι* στοιχειωμένη, ποὺ κρατεῖ τοῦ ποτάμου τὸ ξεχειλίσμα καὶ δὲν ἀφήνει νὰ πνίξῃ τὴ σπορὰ τοῦ κάμπου, λέει στὸ Μωριά νὰ καλλιεργήσῃ τῆς ἐλευθερίας τὰ πρωτόλουβα βλαστάρια. Μέσα τῆς ἔχει τὸ Μαυροκορδάτο καὶ τὸ Μάρκο Μπότσαρη· μέσα τῆς τὸ Γρίβα καὶ τοὺς Μωραῖτες ὅπλαρχηγούς. Ἡ τρόπαιο νίκης ἤ νεκροκρέββατο ἐδῶ! εἶπαν ὅλοι στὸ πρῶτο φανέρωμα τοῦ ἐχθροῦ. Καὶ τὸ ἔκαμαν ὥς σήμερα. Τί θὰ γίνη αὔριο ποιὸς τὸ ξέρει ;

Μὰ ὁ Γιάννης Γούναρης δὲν σκέπτεται γι' αὐτά. Δὲν τὸν μέλει τέσ-

σερα! Τὸ φῶς τῆς ἡμέρας, πού ἔδιωξε τὸν ὕπνο ἀπὸ τὸ στρατόπεδο, ἀπὸ τοῦ κυνηγοῦ τῇ ψυχῇ δὲν ἔδιωξε τῇ λαχτάρᾳ. Μὲ τὸ ντουφέκι στὴν ἀγκαλιὰ πλαγιασμένο, ζωσμένος τὰ μπαρουτόσκαγα, μὲ τὸ σακκούλι στὸν ὦμο, ἐβγῆκε νὰ κυνηγήσῃ, γιὰ νὰ θρέψῃ τὸν ἀφέντη του. Γυρίζει στὰ ριζώματα τοῦ Ζυγοῦ, πηδᾷ χαντάκια καὶ τάφρους, δρασκελᾷ κορμόδενδρα, ἀνεβαίνει σὲ ράχες, ροβολᾷ στὰ λακκώματα πάντα ἀνήσυχος. Τὰ κυνηγάρικα σκυλιά, ὁ Τζάθας καὶ ὁ Μπίθας, πολλές φορές ἐγαύγισαν, γιὰ νὰ κρᾶξουν τὴν προσοχὴ του. Πολλές φορές γοργοπόδης ὁ λαγὸς ἐξέφυγε ἀπὸ τὰ χαμόκλαδα· πολλές φορές ἡ ξυλόκοτα ἐφτεράκισε μπροστὰ στὴν κάννα του. Μὰ δὲν ἔχει νοῦ νὰ σηκώσῃ τὸ ντουφέκι. Πουλιὰ ἐδιάβηκαν κοπάδι ἀπὸ τὸ κεφάλι του· μὰ δὲν γυρίζει μάτι νὰ τὰ ἰδῇ. Ἡ ψυχὴ δὲν ἔχει ὄρεξι ν' ἀκολουθήσῃ τὸ σῶμά του. Ἀλαφρῇ πέτεται μακριά, στῆς Ἀρτας τὰ στενοσόκακα, στὰ σπίτια τὰ κλειστά. Περνᾷ τὰ καφασωτὰ παράθυρα, τίς μανταλωμένες πόρτες καὶ πάσχει ν᾿ ἀβρῇ τῇ φτωχῇ φαμίλια του, μπορεῖ νεκρὴ, ἴσως παγωμένη κάτω ἀπὸ τὸ μάτι τοῦ δράκοντα.

— Ἀχ καὶ νὰ ἐτελείωνε! ἐψιθύρισε μὲ βαρὺ ἀναστεναγμό.

Ναί· νὰ ἐτελείωνε μιὰ ὥρα ἀρχήτερα τὸ βάσανο! Νὰ ἔπαιρναν τὸ κάστρο οἱ ἐχθροί! Ὁ πασᾶς θὰ γυρίσῃ στὴν Ἠπειρο καὶ μαζί θὰ γυρίσῃ ὁ Γιάννης Γούναρης στὴ φαμίλια του. Ἡ καρδιά τοῦ ἄμοιρου γονιοῦ ἐπλημμύρισε ἀπὸ ἀναγάλλιασι σ' αὐτὴν τὴν σκέψι. Μιὰ στιγμή ἐπίστεψε πῶς ἦταν ἡ ὥρα τοῦ γυρισμοῦ. Ὁλόχαρος ὁ νοῦς του βλέπει ἕνα-ἕνα τοὺς τόπους, πού θὰ ἐδιάβαινε. Τώρα τῇ σκοτεινῇ Κλεισούρᾳ· τώρα τὰ γεφύρια τοῦ Ἀλάμπεη· τώρα τὸ Βραχώρι*. Ὁ Ἀσπρος* στραγγισμένος τοὺς δίνει πόρο ν' ἀνεβοῦν στὸ Βάλτο. Τὸ Μακρυνόρος ἀφύλακτο τοὺς δέχεται στὰ ὁμορφα δάση του. Νά τὴν ἡ Ἀρτα! Μὲ τὰ τζαμιά καὶ τὰ σαράγια, μὲ τὰ κονάκια* τῶν ἀγάδων καὶ τοὺς σταύλους τῶν μπέηδων! Ἀχ, νὰ κι' ἡ γυναῖκα, τὰ παιδιὰ του ζωντανά! Γιὰ ἰδε πῶς τρέχουν νὰ κολλήσουν ἀπάνω του.

Μπάμ!... ἐβρόντηξε τὸ ντουφέκι τοῦ ξυπνῶντας τῇ λαγκαδιά.

Ἐνα ζευγάρι ξυλόκοτες ἔπεσαν, μὲ ματωμένο στῆθος, σπασμένα τὰ φτερά, μὲ μάτια νυσταγμένα. Ἐτρεξε, τὰ ἐσήκωσε στὰ χέρια του, τὰ ψηλαφᾷ νὰ ἰδῇ τὸ πάχος τους. Κι ἐκεῖ, πού σφαλοῦν τὰ μάτια στὸν αἰῶνιο ὕπνο καὶ τὰ ράμφη ἀνοίγουν, γιὰ νὰ ρουφήξουν στερνὸν ἀέρα τὰ φλογισμένα σωθικά τους, τὰ ρίχνει στὸ σακκούλι του. Ἐπειτα χαρούμενος

τρέχει νὰ ζητήσῃ ἄλλο κυνήγι καὶ συλλογίζεται τὰ φιλέμματα, πού θά πάρῃ τὸ βράδυ ἀπὸ τὸν ἀφέντη του.

Μὰ ἔκοψε τὸ δρόμο καὶ τῇ χαρᾷ του. Καμπάνας κλαγγὴ ἐχύθηκε — γέμισε πέρα ὡς πέρα τὸν κάμπο. Ὁ Γούναρης ἀλαφιάσθηκε· ἐγύρισε ζερβόδεξα τὸ κεφάλι, ζητῶντας νὰ γνωρίσῃ ποῦθε ἐρχότανε. Πρώτῃ φορὰ τὴν ἄκουε. Ὁ κατακτητὴς ἀπὸ αἰῶνες τώρα ἀρνήθηκε στοὺς Χριστιανοὺς τῆς ἐκκλησιᾶς τῇ φωνῇ, νὰ μὴ θυμίζῃ στὸ ραγιᾷ οὐράνια παρηγοριὰ κι ἐπίγεια βυζαντινὴ βασιλεία. Ἐσπασε τὶς καμπάνες λιανὰ κομμάτια· ἐγκρέμισε τὰ καμπανοστάσια. "Ὅπου κι ἂν ἐγύρισε ὁ κυνηγός, σὲ χωριὰ καὶ πολιτεῖες, καμπάνα δὲν ἐγνώρισε· κλαγγὴ τῆς δὲν ἄκουσε. Μὰ τὸ σπέρμα τὸ προαιώνιο, τὸ χριστιανικόν, πού ἐπέρασε στὴ σάρκα του ἀπὸ γενεὲς γενεῶν, ἐξαφνίστηκε τώρα στὸν ἤχο σὰν βαρυκοιμισμένος πολεμιστὴς στὴ σάλπιγγα. Τὸ σῶμά του ἀνατρίχιασε ἀναταράχτηκε ἡ καρδιά. "Α, ναί· τὴν ἐγνώρισε· εἶναι καμπάνα χριστιανικὴ κι ἐρχεται ἀπὸ τὴν πόλι μέσα.

Γ'.

"Αγρυπνοὶ τὴν πολεμοῦν ἐχθροὶ στεριὰ καὶ θάλασσα. Τῆς ἔκοψαν τὸ ψωμί, τὰ βόλια, τὴ μπαρούτη· τῆς ἔκοψαν τὴ βοήθεια. Μὰ ἐκείνη πολεμᾷ. Πολεμᾷ καὶ ζῇ ἐλεύθερη. "Ὅσοι νεκροί, θάπτονται βαθεῖα στὸ χῶμά της. "Ὅσοι ζωντανοί, χαίρονται στὰ καλά τοῦ ἡλίου καὶ γλεντοῦν. Σήμερα ἐλεύθερα, αὔριο νεκροί· τί πειράζει; Ἐσήκωσαν τὰ ἐθνικὰ λάβαρα τους στὸν ἀδούλωτον ἀέρα· ἐστύλωσαν τὰ θρησκευτικὰ τους σήμκντρα καὶ πανηγυρίζουν. Αὔριο γεννιέται ὁ Χριστός, λυτρωτὴς τοῦ κόσμου. Τῆς γῆς τοὺς λυτρωτὲς αὐτοί, τῶν ἱερῶν, τῶν τάφων, τῶν οἰκογενειακῶν βωμῶν, δοξολογοῦν τὸ μέγα βρέφος, πού ἐδίδαξε νὰ περιφρονοῦν τὸ θάνατο τοῦ ἑνὸς γιὰ τὸ λυτρωμὸ τοῦ ὅλου.

Ὁ Γούναρης ἐχαμήλωσε τὸ ντουφέκι του, ἀκούμπησε στὴν κάννα τὸ χέρι καὶ κοιτάζει ἐκεῖ, κατὰ τὴν πόλι, ἀγγελόφερτος σὰν τὸ Μωϋσῆ, πού ἀγνάντευε ἀπὸ τὸ χωριὸ τῇ γῇ τῆς Ἐπαγγελίας. Καὶ ὅπως ὁ προφήτης ἐδρόσιζε τὴν ψυχὴ του στὰ τροφαντὰ* λιβάδια καὶ τ' ἀργυρᾷ νερὰ κι ἔκτιζε καὶ κάστρα δυνατὰ γιὰ κατοικίᾳ τοῦ λαοῦ του, ὁ κυνηγὸς ἀπλώνει τὸ βλέμμα του ἀδούλωτο καὶ βλέπει ἐκστατικός. Δὲν ἀντικρύζει πιά τὴ στενὴ λουριδα τοῦ Μεσολογγίου. Βλέπει τὴν Ἑλληνικὴ γῇ πέρα - πέρα ἐλεύθερη, κάτω ἀπὸ ἓνα στέμμα καὶ μιὰ σημαία. Κι εἶναι

τὸ στέμμα ὁ δικέφαλος ἀετός! Κι εἶναι σημαία ἡ γαλανόλευκη. Ἐλευθερία ἐκεῖ, ἐλευθερία καὶ εἰρήνη. Οἱ γονεῖς χαίρουν τὰ παιδιὰ καὶ τὰ παιδιὰ τοὺς γονεῖς. Τὰ νιάτα ζευγαρώνουν, κτίζουν θεμέλιο ἀκλόνητο τὰ γεράματα. Ὁ πατέρας κοιμᾶται ἡσυχος στὴν κλίνη του κι ὁ δουλευτὴς τρυγᾷ τοὺς καρπούς τῆς γῆς, δίχως τὸ φόβο τοῦ σπαχῆ* καὶ δίχως τοῦ δεκατιστῆ τὸ μέτρημα. Μαζὶ μὲ τὴ κλαγγὴ ἔχει ὁ κυνηγὸς γύρω του μυρτιάς καὶ λιβανιοῦ μοσκοβολάδα καὶ τὴ ρουφᾷ λαίμαργος, σὰν ἡλιοψημένο φύλλο τῇ δροσιᾷ. Ἡ καρδιά του ἀνοίγεται στὸ μυστήριο. Πότε θ' ἀπολαύσῃ καὶ κεῖνος τὴ ζωή, ποὺ χαρίζει ἡ ἐλευθερία στὰ τέκνα τῆς;

—Ἀχ, πότε ;... Ψιθυρίζει ταπεινὸς καὶ δακρυσμένος.

Μὰ βλέπει ἀγνάντια του τὸ στρατόπεδο τῶν ἐχθρῶν, μὲ τὰ κανόνια στημένα καὶ πυκνὴ καταχνιά πλακώνει τ' ὄνειρό του. Τὸ δένδρο τῆς ἐλευθερίας δὲν ἀνθίσε ἀκόμη ἐκεῖ· ἐφυτεύθηκε, μὰ δὲν ἔκαμε καρπούς. Ὅφεις κακὸς παραμονεύει στὴ ρίζα, πριονίζει μὲ τὰ σκυλόδοντά του τὸν κορμὸ καὶ πρὶν μεστῶσῃ, βούλεται νὰ τὸ μαράνῃ. Τὸ εἶπε ξάστερα ὁ Ἀλῆ ἀγᾶς. Αὐριο θὰ κάμῃ τὸ γιουρούσι ὁ ἐχθρὸς.

—Ἀν τὸ ἤξεραν! ἐσυλλογίσθηκε.

Ναί, ἂν τὸ ἤξεραν, νὰ μὴν ἀφήσουν ἀφύλαχτο τὸ κάστρο. Ἄν τὸ ἐγνώριζαν, νὰ μὴ πᾶν στὶς ἐκκλησιὰς παρὰ στοὺς πύργους· νὰ μὴν πάρουν κεριὰ στὸ χέρι παρ' ἀστόμωτα σπαθιά· νὰ μὴν φάλουν τροπάρια στὸ Χριστὸ, μὰ τραγούδια τρανολάλητα στὸν Ἀρη, τὸν πατρογονικὸ θεό τους! Οἱ ἐκκλησιὰς εἶναι τῶν ἐλευθέρων ὁ σεπτὸς βωμός· τῶν δούλων εἶναι οἱ πύργοι καὶ οἱ στούρναρόπετρες. Ἀχ! νὰ τὸ ἤξεραν!

—Μὰ ποιὸς νὰ τοὺς τὸ εἰπῇ ;

Ναί, ποιὸς νὰ τοὺς τὸ εἰπῇ ; Μόνος αὐτὸς τὸ ξέρει κι οἱ Ἀρβανίτες. Ἐκεῖνοι ἀπὸ τὴν αὐγὴ τὰ σπαθιά τους τροχοῦν καὶ τὰ κεμέρια* τινάζουν ἀνυπόμονοι γιὰ τὴν ὥρα τῆς ἐφόδου. Θέλουν νὰ χορτάσουν αἷμα καὶ λάφυρα. Καὶ κεῖνος· τί νὰ κάμῃ ἐκεῖνος ; Τὸ εἶναι του κρατεῖ ὁ τύραννος. Τῇ γυναῖκά του, τὴν ὁμορφὴ Τρισεύγενη· τὰ παιδιὰ του : τὸν Κώστα, τὸ Βασίλη, τὴ Λάμπω, τ' ἀγγελλοῦδια του. Ἐκεῖνα μόνο μὲ τὴ ζωὴ του ζοῦν καὶ κάτω ἀπὸ τὸν ἴσκιό του μεγαλώνουν. Πῶς νὰ τοὺς κόψῃ τὴ ζωὴ καὶ τὸν ἴσκιό ὁ πατέρας!

—ὦ, Χριστέ μου, βάλε τὸ χέρι σου!

Καὶ ἄθελα σφαλεῖ τὰ μάτια, γυρίζει τίς πλάτες στὴν πόλι καὶ φεύγει μακριά. Πηδᾷ χαντάκια καὶ τάφρους, δρασκεῖλᾷ κορμόδεन्द्रα, ἀνέβαίνει ράχες, κατεβαίνει λαγκαδιές, βουνὰ θέλει νὰ ρίξῃ πίσω του. Μὰ

ἡ κλαγγὴ ἀκολουθεῖ τὸ βῆμά του παντοῦ, ἀντιλαλεῖ στ' αὐτιά του, μέ-
σα στὰ σπλάχνα του βροντᾷ :

— Γκλάν — γκλάν!... γκλάν — γκλάν!... γκλάν — γκλάν!...

Ὁ Γούναρης ἐρρίχθηκε σ' ἓνα λιθάρι ἀπελπισμένος. Ἐμπρὸς δὲν ἔχει τὰ παιδιὰ καὶ τὴ γυναῖκά του... Εἰκόνα φόνου καὶ ὀλέθρου ἄλλη ἀπλώνεται γύρῳ του. Τὸ Μεσολόγγι πατιέται τώρα καὶ κουρσε εταὶ ἀπὸ τοὺς Λιάπηδες*. Θρυμματίζονται οἱ πύργοι, καπνίζουσι τὰ σπίτια, σέρ-
νονται εἰκονίσματα στὸν αἱματόβρεκτο πηλό. Ἀχούρια μπέηδων ἔγιναν οἱ ἐκκλησιές· τὰ δισκοπότηρα κρασοπότηρα τῶν πασάδων· οἱ ποδιές τῆς Ἀγίας Τράπεζας, ἀλόγων σαῖσματα*· τ' ἄμφια, στολίδια τῆς χα-
νούμισσας· ἡ μίτρα τοῦ Δεσπότη, ἀγάδων σκούφωμα καὶ τὰ Τετραβάγ-
γελα, σημάδια στὰ ντουφέκια τῆς Ἀρβανιτιᾶς. Λαχτᾶρα παντοῦ καὶ
θρῆνος· τρόμος καὶ χαμός! Κι ἡ Ἑλληνικὴ σημαία πεσμένη κάτω τοῦ
λέει, ἄφωνα, πὼς ἐκεῖνος εἶναι ἡ αἰτία τῆς τόσης καταστροφῆς! Ἐκεῖ-
νος, ποῦ ἐστάθηκε πατέρας μὰ ὄχι Χριστιανός.

— Γκλάν — γκλάν!... γκλάν — γκλάν!... γκλάν — γκλάν!... ἀντιλαλεῖ
πάλι τὸ σήμαντρο στ' αὐτιά του.

Ὁ Γούναρης ἐπίστεψε πὼς ἦταν φωνὴ ἀνθρώπινη. Καὶ ἡ φωνὴ
τοῦ λέει πὼς εἶναι καιρὸς ἀκόμη, πὼς ἂν θέλῃ, μπορεῖ ὅλα τοῦ ἐχθροῦ
τὰ σχέδια νὰ χαλάσῃ.

— Ἀ, ναί· εἶπε μὲ ἀγωνία. Δὲν εἶμαι μόνο πατέρας. Ὁ Θεὸς ἔχει
φροντίδα στὰ παιδιὰ μου· ἐγὼ τὴν τύχη τοῦ Γένους μου.

Καὶ ἀκράτητος, σὰν ἀπὸ ἀνώτερη δύναμι σπρωγμένος, ὥρμησε
κάτω στὸ περιγιάλι, ποῦ ἐκαθρέπτιζε τῆς δύσεως τὰ πανώρια χρώματα.

Δ'.

Τὸ ἐχθρὸν στρατόπεδο βρίσκεται τώρα στὸ ποδᾶρι. Ἀπ' ἄκρῃ σ'
ἄκρῃ στὸν κάμπο ἡ ζωὴ αἵμα μυρίζεται καὶ ἀναβράζει. Ἐγνώρισαν θρα-
σίμ* τὰ κοράκια καὶ ἐτοιμάζουσι τὰ ράμφη τους νὰ χυθοῦν. Ἄνδρες ντύ-
νονται βιαστικοί, ἄλογα σελλοχαλινώνονται, φουσέκια καὶ στουρνάρ-
πετρες μοιράζονται. Δοκιμάζεται ὁ ἀθέρας τοῦ σπαθιοῦ καὶ ἡ μύτη τοῦ
χαρμπιού* καὶ τοῦ ἀπελατικιοῦ* τὰ καρφιά, ἂν ἀνοίγουν κεφάλια μὲ
τὸ πρῶτο κύπημα. Ὅσοι πιστοὶ γονατίζουν στὴν κάπα καὶ προσεύχον-
ται, μὲ τὸ μέτωπο στὴ γῆ. Ἄλλοι ὀρθοὶ καὶ σοβαροὶ, φαίνονται βυθι-
σμένοι στὸν ἄπειρο κόσμον τῶν ψυχῶν. Ἄν σκοτωθοῦν, θέλουν νὰ πε-

ράσουν τὸ τρίχινο γεφύρι, νὰ βροῦν τὰ πιλάφια τοῦ Παραδείσου. "Αν ζήσουν νὰ γυρίσουν σπῖτι τους φορτωμένοι στὰ λάφυρα. Οἱ δερβίσηδες*, τρέχουν ἐδῶ κι ἐκεῖ, φωνάζοντας τὴν προσευχὴ καὶ παρακινῶντας τοὺς πιστοὺς στὴ μάχη : « Ἐνας Θεὸς μέγας, ὁ Ἄλλάχ, καὶ Μωάμεθ, ὁ προφήτης αὐτοῦ! Θάνατος στοὺς ἀπίστους. Θρίαμβος τοῦ Ἰσλάμ ». Οἱ πασᾶδες καὶ μπέηδες τάζουν γρόσια καὶ φλωριά. Χίλια γρόσια σὲ κεῖνον, ποὺ θὰ πρωτανεβῇ στὸ κάστρο· δέκα φλωριά σὲ κεῖνους, ποὺ θὰ πρωτοπεράσουν τὰ χαντάκια καὶ θὰ στήσουν σκαλωσιές. "Ατι χρυσοχάλινο στὸν ἄγᾶ*, γιαταγάνι διαμαντοκόλλητο στὸ μπέη*, στὸ δερβίση* φοράδα χρυσοκάπουλη, κουμπούρια φλωροκαπνισμένα στοὺς σπαχῆδες*, στοὺς σημαιοφόρους τσαπράζια* κατάργυρα! Τῶν ἀπίστων τὰ πλούτη στὰ παλληκάρια· ἡ γῆ στὸν Ἄλλάχ!

Ἡ νύκτα βουβὴ παραστέκει ἀπάνω τους. Ἄστρο δὲ φαίνεται κανένα. Μπροστὰ μόλις ξεχωρίζει τὸ κάστρο. Ψηλώνει πίσω ὁ Ζυγὸς καὶ δίπλα στέκετ' ἡ Βαράσοβα. Δὲ γεννιέται ὁ Χριστὸς ἀπόψε λυτρωτής. Ὁ Χάρος γοργοτρέχει ἔτοιμος, μὲ τίς σαῖτες στὸ δοξάρι καὶ τὸ βρόχο στὸ χέρι του.

Ε'.

Ὁ Γούναρης ὁλόρθος μέσα στὴ σκηνή, ἔχει μαργωμένο τὸ σῶμα κι' ἄθυμη τὴν ψυχή. Ὀκτακόσιοι Ἀρβανίτες, διαλεκτοὶ ὅλοι, ὀρμητικοὶ σὰν δρόλαπας* ἐβγῆκαν μὲ τὸ σπαθὶ στὰ δόντια. Τώρα κρίτονται κρυμμένοι στίς βουρλιές δίπλα στὸ χάντακα, ὀργιῆς μόλις μακριὰ ἀπὸ τὰ τεῖχη. Δὲν περιμένουν παρὰ τὸ σύνθημα· καὶ τότε θὰ τιναχθοῦν σαϊτόφινδα νὰ κολλήσουν ἀπάνω τους. Θὰ βροῦν τάχα ἐκεῖ τοὺς Χριστιανούς; Τὸν ἐπίστεψε ὁ γραμματικὸς; Κάτω στὸ περιγιάλι, ποὺ ἐγύριζε, εἶδε ἄξαφνα ἓνα προιάρι. Ὁ γραμματικὸς τοῦ Μακρῆ ἐκατέβαινε ἀπὸ τ' Ἀντελικὸ στὸ Μεσολόγγι. Ἐβγαλε τὸ μαντήλι, νόημα τοῦ ἔκανε νὰ ζυγώση, μὰ ἐκεῖνος ὅλο καὶ κατέβαινε. Δὲν ἤθελε νὰ πιστέψῃ πὼς ἐφρόντιζε γιὰ τὸ καλὸ τῆς πατρίδας. Καὶ σὰν ἔκαμε τὸ σταυρὸ του, κι ἐξεμυστηρεύθηκε, ἐκεῖνος ἔφυγε χωρὶς οὔτε « γειά σου » νὰ τοῦ εἰπῇ. Καὶ εἶχε δίκιο· τὸ ἐγνώριζε πὼς εἶχε δίκιο. Μὲ τί χεῖλη νὰ χαιρετίσῃ ὁ πολεστής ὁμόφυλο, πρὶν βρῖσκεται τέτοιες μέρες στὸ ἀσκέρι τοῦ ἐχθροῦ; Μὲ τί καρδιὰ νὰ πιστέψῃ σὲ ἄνθρωπο, ποὺ στρώνει ἀκόμη τὴν τάβλα τοῦ πασᾶ, ἐκεινοῦ ποὺ ἔρχεται νὰ πνίξῃ τὴν πατρίδα στὸ αἷμα καὶ στὴ σκλαβιά;

—'Αλοίμονο ἂν δὲ μὲ ἐπίστεψε!... ἀλοίμονο!... ἐψιθύρισε ταπεινὸς καὶ δακρυσμένος.

"Αἷαφνα ὁ πατέρας ξύπνησε μεγαλοδύναμος καὶ ἐστέρφεψε πάραυτα τὶς βρύσες τῶν ματιῶν του. Καλύτερα νὰ μὴν ἐπίστεψε· καλύτερα νὰ μείνουν ξένοιαστοὶ οἱ "Ελληνες. Χάνονται ἐκεῖνοι, ναί, μὰ ζοῦνε τὰ παιδιὰ του. Τὰ παιδιὰ κι ἡ γυναῖκά του. Τί ἔπαθε καὶ δὲν τὸ ἐσυλλογίσθηκε πρὶν. Ποιὸς δαίμονας τοῦ ἐσήκωσε τὰ μυαλά! Μήπως ἂν βροῦν ἀντίστασι οἱ Ἀρβανίτες, δὲν θὰ ὑποψιασθοῦν πρῶτα ἐκεῖνον; Καὶ τότε; "Ωχ, ἀλοίμονο! Καλύτερα ποῦ δὲν τὸ πίστεψαν.

ΣΤ'.

Γκλάν - γκλάν!... γκλάν - γκλάν!... γκλάν - γκλάν!...

"Η κληγγὴ ἀντήχησε πάλι κι ἀπλώθηκε στὴ μαύρη νύχτα. Οἱ ἐκκλησιεῖς ἀνοίξαν τὶς πόρτες τοὺς τρέχουν τώρα νὰ λειτουργηθοῦν οἱ πιστοί. Μὰ ὁ ἔχθρος παραμονεύει. Σφύριγμα δυνατὸ ἀκούσθηκε. Καὶ σύγκαιρα τρανὸς ἀλαλαγμὸς καὶ κανονιοβολὴ ἐτάραξαν τὴ γῆ κι ἐφώτισαν τὰ πάντα. Οἱ ἐχθροὶ ἐχύθηκαν στὰ τείχη. Ὁ Γούναρης ἐτινάχθη· ἔξω δῖβουλος. Τί ἤθελε νὰ γίνῃ κι αὐτὸς δὲν ἤξερε. "Ηθελε καὶ τὰ δυό! δὲν ἤθελε κανένα. Μὰ σύγκαιρα πύρινος ὄφιν ἐφάνηκε στὰ τείχη καὶ ντουφέκια ἐβρόντησαν. Τὰ βόλια ἔπεσαν χαλάζι.

—Δόξα σοι ὁ Θεός! ἐστέναξε ὁ κυνηγὸς κάνοντας τὸ σταυρό του.

Κι ἔπεσε στὰ γόνατα. Ὁ λόγος του ἐπιστεύθηκε. Τώρα πικρὸ μολύβι θερίζει τὴν Ἀρβανιτιά. Τ' ἄλογα τῶν Σπαχήδων* πέφτουν νεκρὰ στὸ χῶμα, πρὶν φέρουν τοὺς καβαλλάρους στὴ μάχη. Οἱ σημαιοφόροι, μόλις προφθάσουν νὰ μπήξουν τὶς σημαῖες στοὺς πύργους καὶ γκρεμίζονται μαζί, στὰ θολὰ νερὰ τοῦ χάντακα. Πηδοῦν ἀδιάκοπα στὸ κάστρο οἱ ἐχθροί. Μὰ τρέχουν καὶ τοὺς πετσοκόβουν οἱ "Ελληνες. Δὲν ἔχουν μόνον ντουφέκι καὶ σπαθί. Ἔχουν ἀξίνες καὶ τσαπιά, τσεκούρια καὶ στυλιάρια, κεραμίδια καὶ πέτρες. Ὅ,τι βρεθῇ στὰ χέρια τοὺς γίνεται σιδερόξυλο. Δὲν εἶναι μόνον πολεμοθρεμμένοι ἄνδρες, μὰ καὶ παιδιὰ καὶ γυναῖκες, ἂν δρειωμένες τώρα μὲ τὴν προγονικὴ ὀργή. Βάφονται μὲ τὸ αἷμά τους, βλέπουν σκοτωμένους συγγενεῖς ἄνδρες καὶ παιδιὰ τους, ἀδελφοὺς καὶ πατέρες, φωτιά καὶ σίδηρο γῦρό τους. Μὰ δὲ λιποψυχοῦν.

Ὁ Γούναρης στέκει βουβὸς κι ἀφανισμένος. Τρέμει τὸ πεῖσμα τοῦ ἐχθροῦ καὶ τὴ δύναμι. Ὡς πότε θὰ βαστήξουν; Τ' ἀδύνατα ἐκεῖνα τεί-

χη, οἱ χωματένιοι σωροὶ πῶς θὰ κρατήσουν τὴν ἀνθρωποπλημύρα, ποῦ ὅλο δυναμώνει καὶ βροντομαχᾷ ἐπάνω τους!

Ἄξαφνα κάτω ἀπὸ τὴν ἀχνὴ λάμψι τῆς αὐγῆς βλέπει τοὺς σπαχῆ-
δες νὰ σκορποῦν πίσω, σὰν καβαλλάροι σατανᾶδες. Ἐγύρισε ἀριστερὰ τὸ
ἴδιο. Στὴ Μεγάλῃ Τάπια* καὶ σ' ὅλο τὸ προτείχισμα κυματίζει ἡ Ἑλλη-
νικὴ σημαία καὶ χαιρετίζει τοῦ ἥλιου τὴν ἀνατολή. Καὶ δῶθε, πέρ' ἀπ'
τὸ χάντακα, οἱ Ἕλληνες μὲ γυμνὰ σπαθιά κι αἵματοβαμμένη φουστανέλ-
λα κυνηγοῦν στὶς σκηνὲς ἀνάμεσα τοὺς ἐχθροὺς. Πιστόλες βροντοῦν, λά-
μπουν σπαθιά, κεφάλια κυλοῦν στὰ χώματα, κορμιὰ κοίτονται, « ράϊ »
ἀντηχοῦν κι ἀλαλαγμοὶ καὶ σφυρίγματα! Κι ἀνάμεσα στὴν ἄγρια βοῇ
ἀκούεται ἡ κλαγγὴ σὰν φωνὴ οὐρανόσταλτη:

— Γκλάν - γκλάν!... Γκλάν-γκλάν!... Γκλάν-γκλάν!...

Ὁ Γούναρης ἔκανε τὸ σταυρὸ του.

« Παλιὲς Ἀγάπες »

Ἀνδρέας Καρκαβίτσας

Ο ΔΗΜΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΚΑΡΙΟΦΙΛΙ

1. Ἐγέρασα, μωρὲ παιδιά. Πενήντα χρόνια κλέφτης,
τὸν ὕπνο δὲν ἐχόρτασα, καὶ τὴν ἀποσταμένους
θέλω νὰ πάω νὰ κοιμηθῶ. Ἐστέρεψ' ἡ καρδιά μου.
Βρύσι τὸ αἷμα τὸ ἔχυσα, σταλαματιά δὲ μένει.
5. Θέλω νὰ πάω, νὰ κοιμηθῶ. Κόφτε κλαρὶ ἀπ' τὸ λόγγο,
νὰ ἔναι χλωρὸ καὶ δροσερὸ νὰ ἔναι ἀνθούς γεμᾶτο
καὶ στρώσε τὸ κρεβάτι μου καὶ βάλτε με νὰ πέσω.
Ποιὸς ξέρεῖ ἀπὸ τὸ μνημῆμά μου τί δένδρο θὰ φυτρώσῃ!
Κι ἂν ξεφυτρώσῃ πλάτανος, στὸν ἴσκιο του ἀποκάτω
10. θὰ ἔρχονται τὰ κλεφτόπουλα, τ' ἄρματα νὰ κρεμᾶνε,
νὰ τραγουδοῦν τὰ νιάτά μου καὶ τὴν παλληκαριά μου.
Κι' ἂν κυπαρίσσι ὁμορφὸ καὶ μαυροφορεμένο,
θὰ ἔρχονται τὰ κλεφτόπουλα, τὰ μῆλά του γὰ παίρνουν,
νὰ πλένουν τίς λαβωματιῆς, τὸν Δῆμο νὰ σχωρᾶνε.
15. Ἐφαγ' ἡ φλόγα τ' ἄρματα, οἱ χρόνοι τὴν ἀντρεία μου.
Ἦρθε κι ἐμένα ἡ ὥρα μου. Παιδιά μου, μὴ μὲ κλάψτε.
Τ' ἀντρεωμένου ὁ θάνατος δίνει ζωὴ στὴ νιότη.

- Σταθῆτ' ἐδῶ τριγῦρό μου, σταθῆτ' ἐδῶ σιμά μου,
τὰ μάτια νὰ μοῦ κλείσετε, νὰ πάρετε τὴν εὐχή μου.
20. Κι ἐν' ἀπὸ σᾶς τὸ νιώτερο, ἄς ἀνεβῇ τὴ ράχι,
ἄς πάρῃ τὸ ντουφέκι μου, τ' ἄξιο μου καριοφίλι*,
κι' ἄς μοῦ τὸ ρίξῃ τρεῖς φορές καὶ τρεῖς φορές ἄς σκούξῃ :
«Ὁ γέρο - Δῆμος πέθανε, ὁ γέρο - Δῆμος πάει!»
25. Θ' ἀναστενάξ' ἡ λαγκαδιά, θὲ νὰ βογγήξ' ὁ βράχος.
Θὰ βαργωμήσουν* τὰ στοιχειά, οἱ βρύσες θὰ θολώσουν
καὶ τ' ἀγέρακι τοῦ βουνοῦ, ὅπου περνᾷ δροσᾶτο,
θὰ ξεψυχήσῃ, θὰ σβηστῇ, θὰ ρίξῃ τὰ φτερά του,
γιὰ νὰ μὴν πάρῃ τὴ βοή ἄθελα καὶ τὴ φέρῃ
καὶ τήνε μάθῃ ὁ Ὀλυμπος καὶ τὴν ἀκούσῃ ὁ Πίνδος
30. καὶ λειώσουνε τὰ χιόνια του καὶ ξεραθοῦν οἱ λόγγοι.
Τρέχα, παιδί μου, γρήγορα, τρέχα ψηλὰ στὴ ράχι
καὶ ρίξε τὸ ντουφέκι μου. Στὸν ὕπνο μου ἐπάνω
θέλω γιὰ ὕστερη φορὰ ν' ἀκούσω τὴ βοή του.
35. Ἔτρεξε τὸ κλεφτόπουλο, σὰ νὰ 'τανε ζαρκαδί,
ψηλὰ στὴ ράχι τοῦ βουνοῦ καὶ τρεῖς φορές φωνάζει:
«Ὁ γέρο - Δῆμος πέθανε, ὁ γέρο - Δῆμος πάει!»
40. Κι ἐκεῖ π' ἀντιβοοῦσανε οἱ βράχοι, τὰ λαγκάδια
ρίχνει τὴν πρώτη ντουφεκιά κι ἔπειτα δευτερώνει·
στὴν, τρίτῃ καὶ τὴν ὕστερη τ' ἄξιο τὸ καριοφίλι
βροντᾷ, μουγκρίζει σὰ θεριό, τὰ σωθικά του ἀνοίγει,
φεύγει ἀπ' τὰ χέρια σέρνεται στὸ χῶμα λαβωμένο,
πέφτει ἀπ' τοῦ βράχου τὸ γκρεμό, χάνεται, πάει, πάει...
45. Ἄκουσ' ὁ Δῆμος τὴ βοή μέσ' στὸ βαθὺ τὸν ὕπνο·
τ' ἀχνό του χεῖλι ἐγέλασε, ἐσταύρωσε τὰ χέρια...
Τ' ἀντρειωμένου ἡ ψυχὴ, τοῦ φοβεροῦ τοῦ Κλέρτη,
μὲ τὴ βοή τοῦ ντουφεκιοῦ σὰ σύγνεφ' ἀπαντιέται,
ἀδελφικά ἀγκαλιάζονται, χάνονται, σβῶνται, πᾶνε...

Ο ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ ΜΙΛΕΙ ΣΤΑ ΠΑΛΛΗΚΑΡΙΑ

‘Ο Κολοκοτρώνης είχε φθάσει μὲ τὸ στρατό του στὴ Ζαράκοβα* μεσημέρι. “Αμα φάγανε, πῆρε τοὺς ἀξιωματικούς του καὶ πῆγαν στὰ Τρίκορφα — μισὴ ὥρα ἀπὸ τὴν Τρίπολι κι ἀγνάντια* της. Τοὺς ἔδειξε μιὰ γραμμὴ, σκεπασμένη, πού δὲν μπορούσαν νὰ τὴ βλέπουν οἱ Τοῦρκοι ἀπὸ τὴν πολιτεία:

—Νά, ἐδῶ θὰ πᾶτε νὰ φέρετε τὰ παλληκάρια σας, νὰ φτιάξετε ταμπούρια*.

“Εφεραν τὸ στρατό· ἄρχισαν τὸ ἔργο μὲ ζῆλο μεγάλο.

‘Ο Κολοκοτρώνης φώναξε ὕστερα τὸν ὑπασπιστὴ τοῦ :

—“Ελα κοντά μου.

Τὸν ἀνέβασε ἀπὸ κρυφά, χωστὰ μονοπάτια, νὰ μὴν τοὺς βλέπουν οἱ Τοῦρκοι, στὸ ψηλὸ βουνὸ τῆς Σιλήμνας,* τὸν ἔκρυψε σ’ ἓνα φυσικὸ παρατηρητήριο, τοῦ ἔδωσε τὰ κιάλια του.

—Κοίτα !

“Η Τρίπολι κάτω ἀπὸ τὰ πόδια τους. Γυάλιζαν τὰ σκουφιὰ τῶν μιναρέδων* στὸν ἥλιο. Καὶ τὸ κάστρο της μὲ τίς τόσες πόρτες, τὴ μεγάλη τάπια*, τὰ σπίτια μέσα, τὰ περιβόλια γῦρο, ἔμοιαζε ψεύτικο παιγνιδάκι.

—“Εδῶ θὰ κάτσης, τοῦ εἶπε, νὰ τηρᾷς, ὥσπου νὰ νυχτώσῃ.

Κι ἂν ἰδῆς τοὺς Τοῦρκους νὰ κουνιῶνται κατὰ δῶ, ἀστραπὴ θὰ χυθῆς κάτου, νὰ μᾶς δώσης χαμπέρι*.

Τὸ ἔργο κάτου προχωροῦσε. Ἐπιστατοῦσε ὁ ἴδιος. Οἱ Λαγκαδιονοί, τὸ σῶμα τῶν Δεληγιανναίων μὲ τὸ Θανάση Κίντζο, ἔκτιζαν τὰ ταμπούρια* τους μ’ ἀληθινὴ μαστοριά.

‘Ο Κολοκοτρώνης τοὺς παίνεσε.

—Εἴμαστε χτίστες οἱ περσότεροι, τοῦ εἶπανε γελῶντας· οἱ ἄλλοι δὲ νογᾶνε*.

Εἶχανε τ’ ἄρματα πυραμίδες καὶ πῆγαιναν κι ἐρχόντουσαν καὶ κουβαλοῦσαν πέτρες. “Εμοιαζαν μερμηγκιά.

‘Ο ἥλιος ἔγερνε. Τὸ ἔργο εἶχε τελειώσει. ‘Ο ἀρχηγὸς φώναξε:

—Σύναξι !

Τὰ παλληκάρια πῆραν τ’ ἄρματά τους, μπῆκαν στὴν ἀράδα. ‘Ο ἀρχηγὸς τώρα θέλει νὰ τοὺς ἐτοιμάσῃ, νὰ τοὺς φιλοτιμήσῃ, ν’ ἀντικρύ-

σουν αὔριο τῇ φωλιᾷ τὴν ἴδια τοῦ ἐχθροῦ κι ὅλες τὶς προσπάθειες, ποὺ θά 'κανε ἀπὸ δῶ καὶ πέρα νὰ σπάσῃ τὴ στενὸχωρὴ ζώνη, ποὺ θὰ τὸν κολουούριαζε. Ἀνέβηκε σὲ μιὰ πέτρα, νὰ τὸν βλέπουν ὅλοι:

—Θὰ σᾶς πῶ, ἄρχισε μὲ τὴν βροντερὴ φωνή του, ἓνα παραμῦθι. Τὸ παραμῦθι τοῦ φιδιοῦ μὲ τὸν κάβουρα.

—Ὁ κάβουρας καὶ τὸ φίδι ἔκαμαν φιλία καὶ κουμπαριά κι ἀποφάσισαν νὰ πεθάνουν μαζὶ κι ἔτρεχαν τὰ δυὸ παντοῦ. Μιὰ μέρα νυχτώσανε μακριὰ ἀπὸ τὴν τρύπα τοῦ κάβουρα καὶ κοντὰ στὴν τρύπα τοῦ φιδιοῦ. Τὸ φίδι δέχτηκε τὸν κάβουρα στὴν τρύπα του, τὸν προτίμησε σὰν κουμπάρο καὶ τοῦ εἶπε νὰ μπῇ μέσα πρῶτος αὐτός. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ κάβουρας δὲ χώραγε, σγάλλισε* μὲ τὰ πόδια του τὴν τρύπα καὶ χώρεσε.

Ἀφοῦ μπῆκαν μέσα καὶ τὰ δυὸ, τὸ φίδι ἀμέσως ἐκουλουριάστηκε κι ἄφησε στὴ μέσῃ τῆς κολουούρας τόπο, ποὺ μπῆκε ὁ κάβουρας νὰ κοιμηθῇ. Τὴ νύχτα τὸ φίδι ἔσφιγγε τὸν κάβουρα νὰ τὸν ξελεπιάσῃ· ὁ κάβουρας φώναζε: «Κουμπάρε, μὴ μὲ σφίγγῃς, πεθαίνω!» Τὸ φίδι τοῦ ἀποκρίνεται: «Ὅνειρο βλέπω» κι ὅλο τὸν ἔσφιγγε. Ἄμα εἶδε ὁ κάβουρας πὼς χάνεται, τοῦ λέει: «Κουμπάρε, ζύγωσε κοντὰ τ' αὐτί σου, γιὰ νὰ σοῦ πῶ ἓνα μυστικὸ νὰ εὐτυχήσῃς». Τὸ φίδι ζύγωσε τὸ αὐτί του κοντὰ στὸ στόμα τοῦ κάβουρα· αὐτὸς τσακώνει μὲ τὴ δαγκούνα* του τὸ φίδι στὸ λαιμό, τὸ σφίγγει, τὸ κρατεῖ πολλὴ ὥρα. Τὸ φίδι στρίβεται, ξαναστρίβεται, πάει ψόφησε. Τότε ὁ κάβουρας τὸ πῆρε τραβῶντάς το τὴ νύχτα ὅζω ἀπὸ τὴν τρύπα του· καὶ ἦταν ξαπλωμένο ἴσια σὰ ραβδί.

Τὴν αὐγὴ, ὅπου εἶδε τὸ φίδι ὁ κάβουρας τοῦ εἶπε: «Ἄν ἦσουν καὶ τὴ νύχτα ἔτσι ἴσιος, μαῦρε κουμπάρε, οὔτε θὰ πέθαινες, οὔτε ὀνειράτα θά 'βλεπες». Ἔτσι καὶ οἱ Τοῦρκοι, ἂν περπάταγαν ἴσια, δὲν θὰ τοὺς εἴχαμε τώρα ἔτσι, στὸν ὁβόρο*. Μὰ καλὰ τοὺς ἔχουμε, δὲν ἡσύχαζαν, ὅλο κακὰ μᾶς ἔκαναν.

Τὰ παλληκάρια τὸν ἄκουγαν μαγεμένα.

—Καὶ μιὰ ποὺ τό 'φερε ὁ λόγος στὸ φίδι καὶ τὸν κάβουρα, ὅλοι ξέρουμε πὼς πιάνουν τοὺς καβούρους οἱ χωριάτες. Παίρνουν μιὰ ραφίνα* ἀπὸ σίκαλι, τὴ χώνουν στὴν τρύπα, τὴν κουνᾶνε μέσα — ἔξω, κάνουν μὲ τὸ στόμα τους «κχί», ὅπως κάνει τὸ φίδι, ὁ κάβουρας τὴν περνάει γιὰ φίδι, τὴ δαγκώνει σφιχτά· ἔπειτα τραβᾶνε τὴ ραφίνα, ἔρχεται μαζὶ ὁ ὅζω καὶ τὸν πιάνουν. Ὅλα τοῦτα θὰ τοὺς φτιάξουμε, βρὲ Ἕλληνες, ὥς νὰ τοὺς τραβήξουμε ἀπὸ τὰ γιδόμαντρά τους ὅζω καὶ νὰ τοὺς πιάσουμε.

Θέλει τώρα νὰ ξεριζώσῃ ἀπ' τὴν ψυχὴ τους καὶ τὸ τελευταῖο ἀχνάρι φόβου, νὰ τοὺς ἀτσαλώσῃ.

—Γιατί; τοὺς ρωτάει. Γιατὶ δὲ θὰ τοὺς τὰ κάμουμε; Καὶ τί εἶναι αὐτοί; Ἐδῶ πιάνουν λιοντάρια οἱ κυνηγοὶ μὲ τὰ χέρια τους. Ὁ τρόπος, ὅπου πιάνουν τὰ λιοντάρια καὶ δὲν τὰ φοβοῦνται εἶναι ἡ συνήθεια. Γιατὶ καὶ τὸ λιοντάρι εἶν' ἓνα μεγάλο καὶ κακὸ σκυλί· καὶ ἐπειδὴ δὲν τὸ βλέπουν οἱ ἄνθρωποι ὀλοένα, καὶ ἀκουστὰ μονάχα ἔχουν τὴν ἀγριάδα καὶ τὴν κακία του, τρέμουν, ἅμα τὸ ἰδοῦν πρώτη φορά. Οἱ κυνηγοὶ ὅμως φορᾶνε σκληρὰ πετσά, τυλίγονται μὲ πολὺ καννάβι καὶ ἔτσι πηγαίνουν κοντὰ στὸ λιοντάρι καὶ ἅμα κάνει ν' ἀνοίξῃ τὸ στόμα του, χώνουν τὸ χέρι τους μέσα, ποὺ εἶναι καὶ αὐτὸ μὲ καννάβι τυλιγμένο, καὶ τοῦ λιονταριοῦ τὰ δόντια κολλᾶνε στὸ στουππί. Κάνει νὰ ξεκολλήσῃ· μὰ ὁ κυνηγὸς τὸ δένει, τοῦ περνάει στὸ λαιμὸ χαλκᾶ μ' ἄλυσίδα καὶ ἔτσι τὸ ἀφήνει δεμένο σὲ κανένα δένδρο μέρες πολλές, ὅσο ποὺ πεινάει, καὶ πάει καὶ τοῦ δίνει λίγη τροφή, καὶ πάλι τὸ ἴδιο καὶ τὸ ἴδιο· ὥς ποὺ τὸ λεοντάρι θαρρεύει, ἀρχινάει νὰ τὸν δέχεται ἀπὸ μακριά, γιατί περιμένει ἀπ' αὐτὸν τροφή.

Ἔτσι καὶ αὐτοὶ οἱ Τοῦρκοι, ποὺ τοὺς ἔχουμε κλεισμένους στὴ μάντρα. Τώρα τοὺς βλέπετε, δὲν ἐπείνασαν ἀκόμη, βγαίνουν ὀξω, ἐδῶ καὶ ἐκεῖ παίρνουν τροφή, ἐμεῖς ἀπὸ κοντά, ὥς νὰ κολλήσουν τὰ δόντια τους στὸ στουππί, ἀπὸ* τοὺς περνοῦμε τὸ χαλκᾶ, ἐβγάζομεν τὸν ἐδικὸ μας καὶ τοὺς τὸν φοροῦμε. Μὴν τοὺς φοβᾶστε! Ἄνθρωποι εἶναι καὶ αὐτοί. Εἶχαν τ' ἄρματα, τώρα τὰ ἔχουμε καὶ ἐμεῖς· ἐπάνω μας δὲν ἔρχονται, γιατί τοὺς σκοτώνουμε· ἀπὸ λίγο σὲ λίγο θὰ μερέψουν καὶ αὐτοί.

Τὰ παλληκάρια τὸν κοιτᾶνε στὰ μάτια, σφίγγουν τ' ἄρματά τους. Ὅχι, δὲν φοβοῦνται. Ἐχουν πεποιθήσι στὸ Γέρο.

Ἐνα Λαγκαδιωτάκι μάλιστα, μὲ μάτια μπιρμπιλᾶ*, ἔξυπνο σὰ ζαγάρι*, πιστεύει, πὼς ἔχει νοιώσει τόσο καλὰ τὸν ἀρχηγό, ποὺ φωνάζει ἄξαφνα μὲ μιὰ ψιλή, ἀστεία φωνή:

—Ἀς εἶν' καλὰ ὁ καπετὰν ψωμάς. Ἡ πεῖνα δηλαδή, ποὺ θὰ θερίσῃ τὸν πολιορκούμενο, στρατηγὸς ἀνεπάντεχος*, ποὺ θὰ πολεμήσῃ καὶ αὐτὸς γιὰ τοὺς Ἕλληνες.

Δυνατὰ καὶ ἀσώπαστα γέλια συνεπαίρνουν τὶς γραμμές. Γελαεὶ ὁ Κολοκοτρώνης καὶ ὁ εὐθυμὸς λόγος περνάει σ' ὅλα τὰ ἑλληνικὰ στρατόπεδα, παντοῦ, ὅπου πολιορκία Τούρκων.

Τὰ παλληκάρια σκορπιζοῦν στὰ ταμπούρια* τους. Ἐχει νυχτώσει. Ἀνάβουν φωτιές. Ἀπειρα λουλούδια, ὅλο φλόγες, χορεύουν στὴν

πλαγιά. Ἰσκιοι μαῦροι, στὰ καταρράχια* τὰ καρπούλια* φυλᾶνε μὲ τὸν κόκκορα* σηκωμένο, μέτωπο στὴν Τρίπολι.

« Ὁ γέρος τοῦ Μωριᾶ »

Σπ. Μελῆς

ΤΩΝ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΑΙΩΝ

Μὲ γέλασεν ἡ χαραυγὴ, τᾶστρι καὶ τὸ φεγγάρι,
καὶ βγῆκα νύχτα στὰ βουνά, ψηλὰ στὰ κορφοβούνια.
Ἄκω τὸν ἄνεμο καὶ ἤχᾱ, μὲ τὰ βουνὰ μαλώνει.
— Νέσεῖς βουνά, ψηλὰ βουνά, καὶ σεῖς κοντοραχοῦλες,
τί ἔχετε ποὺ μαλώνετε, τί ἔχετε ποὺ χτρεῶστε;
Μὴ σᾶς βαραίνουν τὰ νερά καὶ τὰ πολλὰ τὰ χιόνια;
— Δὲ μᾶς βαραίνουν τὰ νερά καὶ τὰ πολλὰ τὰ χιόνια,
παρ' μᾶς βαραίν' ἡ Κλεφτουριά, οἱ Κολοκοτρωναῖοι.

Δημοτικὸν

Η ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΣΤΟ 21

Ὅταν ἐξερράγη ἡ Ἐπανάστασις τοῦ 21, ὁ « Μουτεσελίμης* » τῆς Θεσσαλονίκης Γιουσούφμπεης τὰ χρειάστηκε. Εἶχε πολλὰ ἀκούσει περὶ τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας, ἔμαθεν ἀπὸ γράμματα τῆς « Πόρτας* » τὰς συνεννοήσεις τῶν ἀρχιερέων καὶ προκρίτων τοῦ Μωριᾶ καὶ τῆς Ρούμελης μὲ τοὺς Φιλικούς καί, προβλέπων ἐπέκτασιν τῆς Ἐπαναστάσεως τῶν Ρωμιῶν καὶ εἰς τὸν τόπον τῆς δικαιοδοσίας του, ἀπεφάσισε νὰ λάβῃ αὐστηρὰ μέτρα.

Ἀντέγραψε τὸν Καϊμακάμην* τῆς Τριπολιτσᾶς. Ἀπεφάσισε νὰ βάλῃ στὸ χέρι τοὺς θρησκευτικούς καὶ πολιτικούς ἄρχοντας τῆς Θεσσαλονίκης, τῶν περιφερειῶν της καὶ τοῦ Ἁγίου Ὄρους καὶ τοὺς ἐκάλεσεν εἰς τὸ πασαλίκι* του, γιὰ νὰ μάθῃ τὰς διαθέσεις των ἔναντι τοῦ κινήματος τοῦ Μωριᾶ καὶ τῆς Ρούμελης καὶ νὰ ζητήσῃ ὁμήρους, κατὰ τὸ τουρκικὸν ἔθιμον, πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς τουρκικῆς ἐξουσίας.

Ἄλλ' οἱ προεστῶτες, ὅπως καὶ οἱ συνάδελφοί των τῆς Ἀχαΐας, τὰ μυρίστηκαν καὶ δὲν ἐπῆγαν εἰς τὸ πασσαλίκι τοῦ Γιουσούφμπεη.

Αὐτοὶ ὅμως ἔστειλαν εἰς τὸν Μουτεσελίμην ἀπεσταλμένους των, γιὰ νὰ τὸν βεβαιώσουν ὅτι οἱ Ἕλληνες τῆς περιφερείας τοῦ ἦσαν πιστοὶ εἰς τὴν Πόρταν καὶ τὸ Δοβλέτι* καὶ συνεπῶς δὲν ἔπρεπε ν' ἀνησυχῇ καθόλου.

Ἡ ἀποστολὴ αὐτὴ δευτερευόντων προσώπων ἐνίσχυσε περισσότερο τὰς ὑποψίας τοῦ Γιουσούφμπεη. Κακεντρεχῆς καὶ αἰμοβόρος, ὅπως ἦτο, ἐξέσπασεν ἐναντίον τῶν ἀπεσταλμένων τῶν προκρίτων, ἐκακοποίησε πολλοὺς ἐξ αὐτῶν καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς ἐκράτησεν ὡς ὁμήρους, γιὰ κάθε ἐνδεχόμενον.

Δὲν ἐσταμάτησεν ὅμως ἐκεῖ. Τὸν ἀνησυχοῦσαν πολὺ τὸ Ἅγιο Ὅρος καὶ ὁ Πολύγυρος. Εἰς τὸ πρῶτον ἐγνώριζεν ὅτι εἶχε καταφύγει ὁ δαιμόνιος Σερραῖος Μανώλης Παπᾶς, ἐνθουσιώδης ὁπαδὸς καὶ ἀντιπρόσωπος τῆς Ἑταιρείας, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἀποκτήσει πολλοὺς ὁπαδοὺς καὶ εἶχε γίνει πολὺ ἐπικίνδυνος στὴν τουρκικὴ ἐξουσία. Εἰς τὸν Πολύγυρον ἐπίσης, κατὰ τὰς πληροφορίας τῶν χαφιέδων* του, ἡ κατάστασις ἦτο ἀνήσυχος καὶ ἐγκυμονοῦσεν αἰφνιδιασμοῦς. Ὅλα τὰ Χάσιχα* χωρὶά προετοίμαζαν ταραχὰς καὶ ἔπρεπε, μὲ κάθε τρόπο, νὰ προλάβῃ τὰ γεγονότα.

Ὁ Γιουσούφμπεης ἐνόμισεν ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ χάσῃ καιρὸν. Καὶ πράγματι ἔστειλε ἰσχυρὸ ἀσκέρι* πρὸς τὸν ἰσθμὸν τοῦ Ἁγίου Ὁρους μὲ αὐστηρὰς διαταγὰς νὰ ὑποβάλλῃ εἰς βασανιστήρια τοὺς κατοίκους. Διέταξεν ὅμως νὰ μὴ προχωρήσῃ ὁ τουρκικὸς στρατὸς εἰς τὰ ἑδάφη τοῦ Ἁγίου Ὁρους, τὰ ὁποῖα δυνάμει ἀρχαίων προνομίων, ἦσαν ἀπαραβίαστα καὶ δὲμποροῦσαν νὰ τὰ πατήσουν ὀθωμανικὰ στρατεύματα.

Πρὸς τὸν Πολύγυρον ἔστειλε τὸν σερασκέρην* Τσιρίμπασην μὲ 500 ἄνδρας. Διέταξε δὲ ταυτοχρόνως τὸν Χασὰν ἀγᾶν, ταμίαν τοῦ Ἰσούφ πασᾶ τῶν Σερρών, νὰ πάρῃ καὶ αὐτὸς ἄλλους τόσους ἄνδρας καὶ νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τοῦ Πολυγύρου, συνεργαζόμενος μὲ τὸν Τσιρίμπασην. Καὶ τοὺς δύο αὐτοὺς ἀρχηγοὺς διέταξε νὰ συλλάβουν τοὺς προεστούς τοῦ Πολυγύρου, ν' ἀφοπλίσουν τοὺς κατοίκους καὶ νὰ ἐγκατασταθοῦν μὲ τὰ στρατεύματά των εἰς τὴν κωμόπολιν.

Οἱ πρόκριτοι τοῦ Πολυγύρου ἐπληροφορήθησαν ἐγκαίρως τὴν ἐπιδρομὴν τῶν σερασκέρηδων τοῦ Γιουσούφμπεη. Ἐδωκαν τὰς ἀναγκαίας ὁδηγίας εἰς τοὺς ἄλλους κατοίκους καὶ ἐπῆραν τὰ βουνά.

Ἄλλ' ἡ φωτιὰ ἀνάψε μέσα στὸν Πολύγυρο πολλὰς ὥρας, προτοῦ

φθάση ὁ στρατός. Τὸ βράδυ τῆς 16ης Μαΐου Τοῦρκοι στρατιῶται τοῦ διοικητηρίου τῆς κωμοπόλεως, περιφερόμενοι εἰς τὰς ὁδοὺς τοῦ Πολυγύρου, ὕβριζαν τοὺς κατοίκους καὶ ἐπυροβόλησαν ἐναντίον μιᾶς ὁμάδος νέων, τοὺς ὁποίους συνήντησαν κοντὰ στὸ σεράϊ*.

Ἐδημιουργήθη πρὸς στιγμὴν πανικός εἰς τὴν κωμόπολιν. Τότε οἱ κάτοικοι τοῦ Πολυγύρου ἐβεβαιώθησαν ὅτι ἦσαν μελλοθάνατοι. Καὶ ἀντὶ τῆς περιμένουν ἀπαθεῖς καὶ ὑποτακτικοὶ νὰ κοποῦν τὰ κεφάλια των, ἐσκέφθησαν ὅτι πολὺ προτιμότερον θὰ ἦτο ν' ἀρπάξουν τὰ ὅπλα, προτοῦ φθάση ὁ στρατός τοῦ Γιουσούφμπεη, καὶ νὰ καθαρίσουν τὴν κωμόπολιν ἀπὸ τοὺς τυράννους τοῦ διοικητηρίου.

Κατὰ τὰ μεσάνυχτα τῆς 16ης Μαΐου 1821, συνέβησαν τὰ πρῶτα δραματικὰ γεγονότα τῆς Ἐπαναστάσεως εἰς τὸν Πολύγυρον. Ἀποφασιστικοὶ οἱ κάτοικοι, ἐπῆραν τὰ ὅπλα καὶ ἐπολιόρχησαν τὸ διοικητήριον. Ἐφόνευσαν τὸν διοικητὴν καὶ δέκα ὀκτὼ στρατιώτας καὶ ἀφοῦ ἐξησφάλισαν τὰ νῶτά των, ὠργάνωσαν διὰ νυκτὸς ἐκστρατεῖαν, ἄλλοι μὲν κατὰ τοῦ Τσιρίμπαση καὶ ἄλλοι κατὰ τοῦ Χασάν ἀγᾶ, οἱ ὅποιοι ἐβάδιζαν, ὁ ἓνας ἐκ τῶν ὑψωμάτων καὶ ὁ ἄλλος ἐκ τῆς πεδιάδος, κατὰ τοῦ Πολυγύρου. Ἀκράτητοι καὶ γενναῖοι οἱ Πολυγυριῶτες, μαχόμενοι σὺν λέοντες ὑπὲρ βωμῶν καὶ ἐστιῶν, ἐτσάκισαν καὶ διέλυσαν καὶ τὰ δύο ἀσκήρια καὶ ἠνάγκασαν τοὺς δύο σερασκέρηδες νὰ τραποῦν εἰς ἄτακτον φυγὴν.

Τὰ πρῶτα αὐτὰ ἐπαναστατικὰ γεγονότα τοῦ Πολυγύρου εἶχον ἄμεσον ἀντίκτυπον εἰς τὴν Θεσσαλονίκην. Ὁ Γιουσούφμπεης τὰ ἔμαθεν ἀμέσως καὶ ἀπεθριώθη. Αὐτοστιγμὴ διέταξε νὰ σουβλισθοῦν καὶ νὰ ψηθοῦν δύο ἐκ τῶν ὁμήρων, πού εἶχε κρατήσει ἀπὸ τοὺς ἀπεσταλμένους τῶν προκρίτων τοῦ Πολυγύρου. Κατόπιν ἐκάλεσε τὸν ἐπίσκοπον Κιτρῶν εἰς τὸ σεράϊ, τὸν προσέβαλε, τοῦ ἀπέκοψε τὴν γενειάδα, τὸν ἐχλεύασε καὶ στὸ τέλος διέταξε καὶ τὸν ἀπεκεφάλισαν μπροστά του. Ὁ ἀτυχὴς ἱεράρχης ἀποκεφαλιζόμενος ἐφώνησε πρὸς τὸν αἰμοβόρον μουτεσελίμην:

—Τὸ κεφάλι μου εἶναι δικό σου, ἀλλ' ἡ ψυχὴ μου δὲν σοῦ ἀνήκει!

Ἀδυσώπητος κατόπιν ὁ Γιουσούφμπεης, διέταξε καὶ ἀπεκεφάλισαν τὸν Χριστόδουλον Μπαλάνον, τὸν Χρῆστον Μενεξέν, τὸν Κυδωνιάτην καὶ μερικοὺς ἄλλους Θεσσαλονικεῖς, τοὺς ὁποίους ἐθεώρει ὡς ὁπαδοὺς τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας.

Κατὰ τὴν νύκτα τῆς 17ης Μαΐου τοῦ 1821 τὰ τέρατα τοῦ Γιουσούφμπεη ὠργίασαν. Δύο χιλιάδες χριστιανοὶ ἐφυλακίσθησαν εἰς τὸν ναὸν

καὶ εἰς τὴν αὐλὴν τῆς Μητροπόλεως καὶ αἱ περισσότεραι χριστιανικαὶ οἰκίαι ἐλεηλατήθησαν.

Ἔτσι ἤρχισεν ὁ ἀγὼν εἰς τὴν Μακεδονίαν, ὅταν τὸ ἡρωϊκὸν σύνθημα τοῦ Πολυγύρου ἐξήγγειρεν ὅλα τὰ χωριὰ τῆς ἐπαρχίας. Ἀπὸ τὸν ἀκολουθήσαντα χριστιανικὸν συναγεμὸν συνεστήθησαν δύο στρατόπεδα κατὰ τῶν Τούρκων, τὸ ἓνα ἀπὸ Μαδεμοχωριῖτες* καὶ τὸ ἄλλο ἀπὸ καλογήρους τοῦ Ἁγίου Ὁρους. Καὶ τὰ δύο ἐτέθησαν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ φιλικοῦ Μανώλη Παπαῦ.

« Τὰ 100 Ἑλληνικὰ χρόνια »

Δ. Γατόπουλος

ΛΟΥΚΗΣ ΛΑΡΑΣ

(Ὁ Λουκῆς Λάρας εἶναι ἐν μακρὸν διήγημα τοῦ Βικέλα καὶ ἔχει μεταφρασθῇ εἰς πολλὰς εὐρωπαϊκὰς γλώσσας, τόσον ἐθεωρήθη σπουδαῖον. Εἰς αὐτὸ ὁ συγγραφεὺς μᾶς δίδει ζωντανὴν τὴν εἰκόνα τῶν δεινῶν, τὰ ὅποια ὑπέστησαν οἱ Χῖοι κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν. Τὸ κατωτέρω ἀπόσπασμα ἀναφέρεται εἰς τὴν φυγὴν τοῦ Λουκῆ Λάρα μετὰ τῆς οἰκογενείας του....).

Ἡ φυγή

... Δὲν ἦλθε διὰ μόνους ἡμᾶς τὸ πλοῖον ἐκ Ψαρῶν.

Ὁ πλοίαρχος ἐφρόντισεν ἄφ' ἐσπέρας νὰ διασπείρῃ τῆς ἀφίξεώς του τὴν εἰδησιν, καὶ συνέρρεαν οἱ πρόσφυγες ἐκ τῶν πέριξ χωρίων καὶ ἐκ τῶν σπηλαίων, ὅπου ἐκρύπτοντο. Ἡ ἀκτὴ ἦτο ἤδη κεκαλυμμένη ὑπ' αὐτῶν, ὅτε κατέβημεν, ἐξηκολούθουν δὲ καὶ ἄλλοι φθάνοντες κατόπιν ἡμῶν.

Εὐτυχῶς οἱ πρῶτοι φθάσαντες εἶχαν δώσει τὸ συμφωνηθὲν σημεῖον καὶ τὸ πλοῖον ἔπλεεν ἤδη πρὸς τὸν λιμένα, καθ' ἣν στιγμὴν ἀπὸ τοῦ ὑψώματος διέκρινα μακρόθεν τοὺς ἰστούς του.

Ὅταν ἐπλησιάσαμεν εἰς τοὺς σωρούς τῶν φυγάδων, εἶδαμεν ὅλα τὰ πρόσωπα ἐστραμμένα πρὸς τὴν θάλασσαν. Ἦρχετο ἡ λέμβος! Ἐπλησίαζεν! Ἦκούοντο αἱ κῶπαι σχίζουσαι τὴν θάλασσαν, ἤκούετο καὶ τῶν σκαρμῶν* ὁ γογγυσμὸς ὑπὸ τῆς κόπτης τὴν πίεσιν. Οἱ δ' ἐπὶ τοῦ αἰγιαλοῦ ἐτείναμεν σιωπῶντες τὰ ὦτα πρὸς τοὺς πλησιάζοντας ἐκείνους παρηγόρους ἤχους.

Ἄλλ' ὅτε ἡ λέμβος προσωρμίσθη καὶ ἐπήδησαν οἱ ναῦται εἰς τὴν ξηράν, τότε ἡ σιωπὴ ἐλύθη καὶ ἐπῆλθε ταραχὴ καὶ σύγχυσις, διότι ὅλοι,

συνωθούμενοι ἐπὶ τῶν βράχων, ἀνυπομόνουν θέλοντες νὰ ἐπιβιβασθοῦν. Ἦσαν δὲ πολλοὶ οἱ φεύγοντες καὶ ἡ λέμβος μικρά. Ἡ ἡχηρὰ τοῦ ναυκλήρου φωνὴ καὶ τῶν ναυτῶν οἱ βραχίονες ἐχαλίνωσαν τοῦ πλήθους τὴν ἀνυπομονησίαν. Ἦσυχάσατε, ἐφώναζε. Θὰ σᾶς πάρωμεν ὅλους. Κανένα δὲν θ' ἀφήσωμεν!

Ἐν τούτοις ἡ λέμβος ἀνεχώρησε μὲ τὸ πρῶτον φορτίον, ὃ δὲ ναύκληρος* καὶ τρεῖς ναῦται ἔμεναν εἰς τὸ παράλιον ὠπλισμένοι. Ἐπήγαιναν ἡ λέμβος καὶ ἤρχετο, ἐσμικρύνετο δὲ βαθμηδὸν ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐπὶ τῆς ἀκτῆς καὶ ἤϋξανε μετὰ πᾶσαν ἀναχώρησιν ἡ ἀνυπομονησία τῶν μενόντων. Δὲν ἐφαίνετο ἀκόμη ὁ ἥλιος, ἀλλ' ἡ θάλασσα ἐλάμβανεν ἡδὴ τῆς ἡμέρας τὰ χρώματα.

Οἱ ἡμίσεις περίπου ἦσαν ἐπὶ τοῦ πλοίου. Ἡμεῖς ἐμέναμεν εἰσέτι ἐπὶ τῆς ξηρᾶς καὶ ἐβλέπαμεν τὴν λέμβον ἐπιστρέφουσαν, εὐχόμενοι νὰ μὴ βραδύνη ἡ σειρὰ μας, ὅτε ἀντήχησεν αἶφνης κρότος τουφεκίου καὶ ἠκούσθη σφαίρας συριγμός. Αἱ κεφαλαὶ ὅλαι ἐστράφησαν διὰ μιᾶς πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ εἶδαμεν ὑψηλά, ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου, πρὸς τὰ δεξιὰ μας, τέσσαρας ἀνδρῶν μορφάς. Ἀλλοίμονον! Οἱ Τοῦρκοι ἐπλάκωσαν!

Θεέ μου! Ὅποιον τρόπον ἔφερεν εἰς τὴν ἀκτὴν ἡ ἀπροσδόκητος ἐκείνη ἐμφάνισις τῶν διωκτῶν μας! Δύο, τρεῖς τουφεκισμοὶ ἐκ νέου ἀντήχησαν. Ὁ ὄμιλος τῶν προσφύγων ἐσκορπίσθη καὶ ἐτρέξαμεν ὅλοι εἰς τοῦ λόφου τὰς ὑπωρείας*, διὰ νὰ προφυλαχθῶμεν ὑπὸ τῶν βράχων τὰς ἐξοχάς. Οἱ τέσσαρες ναῦται μόνοι ἔμειναν εἰς τὴν ἄκραν τῆς θαλάσσης καὶ ὑψώσαντες τὰ ὅπλα ἐσκόπευαν καὶ ἐπυροβόλησαν διὰ μιᾶς καὶ οἱ τέσσαρες. Οἱ Τοῦρκοι ἀνωθεν δὲν ἀνταπεκρίθησαν εἰς τὸν χαιρετισμὸν τοῦτον. Ἐφοβήθησαν ἄρα γε; μὴ αἱ σφαῖραι τῶν ναυτῶν μας ἐπέτυχαν, ἢ μὴ ἦσαν πολυαριθμοὺ σώματος ἐμπροσθοφυλακὴ καὶ ἐπερίμεναν ἐπικουρίαν, διὰ νὰ ἐπιπέσουν καθ' ἡμῶν; Καὶ τότε τί θὰ γίνωμεν; Πῶς θὰ ἀντισταθῶμεν;

Ἐν τούτοις ἡ λέμβος ἐπλησίαζεν. Ἐνθαρρυνθέντες ὑπὸ τῆς παύσεως τῶν πυροβολισμῶν ἐτρέξαμεν ὅλοι πάλιν πρὸς τὴν θάλασσαν. Θὰ προσφθάσωμεν ὅλοι νὰ σωθῶμεν; Θὰ φανοῦν ἐκ νέου ἐπὶ τοῦ λόφου οἱ Τοῦρκοι;

Προσωριμίζετο* σχεδὸν ἐπὶ τῶν βράχων ἡ λέμβος, ὅτε εἶδα τὸν πατέρα μου πλησιάζοντα εἰς τὸν ναύκληρον. Τὸν ἔβλεπα νὰ λαλῇ περι-

παθῶς δακτυλοδεικτῶν τὰς ἀδελφάς μου καὶ ἐμέ, ἐνῶ ὁ ναύτης ἀπέσυρε τὴν χεῖρα ἐντὸς τῆς ὁποίας ἐζήτει ὁ πατήρ μου νὰ θέσῃ φιλοδώρημα.

Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμήν ἡ μήτηρ μου ὀπισθεν μ' ἔλαβεν ἐκ τῆς χειρός. Ἐστράφη πρὸς αὐτήν.

—Λουκῇ μου, πᾶρε τὰς ἀδελφάς σου καὶ πηγαίνετε μετὰ τὴν εὐχὴν μας. Ἀφήσατέ μας ἡμᾶς εἰς τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ!

Καὶ συγχρόνως ἐναπέθετεν εἰς τὸν κόλπον μου μικρὸν δέμα, περιέχον ὅσα κοσμήματα εἶχε δυνηθῇ νὰ περισώσει. Τὴν ἐννηγκαλίσθη καὶ ἐφίλουν τὸν λαιμόν της καὶ ἔλεγα:

—Ὁχι, ὄχι, ὅλοι ὁμοῦ θὰ σωθῶμεν...

Ἐκεῖ, μετ' ἤρπασεν ἐκ τοῦ βραχίονος ὁ πατήρ μου.

—Πήγαινε μετὰ τὰς ἀδελφάς σου. Ἐρχόμεθα κατόπιν ἡμεῖς.

Ἡ λέμβος ἦτο ἤδη πλήρης, αἱ δὲ ἀδελφαί μου ἐκάθηντο ἐντὸς αὐτῆς. Μετ' ὤθησεν ὁ πατήρ μου, μ' ἔσυρεν ὁ ναύκληρος, καί, πρὶν προφθάσω νὰ λαλήσω ἢ ν' ἀντισταθῶ, εὐρέθην ἐντὸς τῆς λέμβου καὶ ἐγώ. Αἱ κῶπαι ἐκινήθησαν ἀμέσως. Ἐστράφην πρὸς τὴν ξηράν νὰ ἴδω τὴν μητέρα μου, καὶ ἐνῶ ἐστρεφόμην, εἶδα καπνὸν ἐπὶ τοῦ λόφου καὶ νέος τουφεκισμὸς ἠκούσθη. Ἐπὶ τῶν βράχων τὸ πλῆθος συνεσφίγγετο καὶ οἱ ὀπισθεν ὤθουν τοὺς πρώτους, ἐπιπταν δὲ τινες ἤδη εἰς τὴν θάλασσαν. Μετὰ τῶν πιπτόντων βλέπω αἴφνης τὴν μητέρα μου!

Δὲν ἤξεύρω πῶς ἠδυνήθην ν' ἀπλώσω ἐκ τῆς λέμβου τὴν χεῖρα, πῶς ἤρπασεν ἡ μήτηρ μου τὴν χεῖρα μου, πῶς μία ἄλλη γραῖα ἐκράτει διὰ τῶν δύο χειρῶν τὸ φόρεμα τῆς μητρός μου... Ἡ δὲ λέμβος ἐπροχώρει καὶ ἐκλαιαν οἱ δύο γραῖαι συρόμεναι ἐκ τῆς χειρός μου, μέχρις οὗ ἐπὶ τέλους τὰς ἀνεσύραμεν ἐκ τῆς θαλάσσης. Οὐδ' ἐνθυμοῦμαι πῶς εὐρέθην ἐπὶ τοῦ καταστρώματος τοῦ πλοίου.

Οἱ τουφεκισμοὶ ἐκ διαλειμμάτων ἐξηκολούθουν, ἡ δὲ λέμβος ἐπῆγαινε καὶ ἤρχετο καὶ τὴν ἐβλεπα ἐκάστοτε ἐπιστρέφουσιν, προσπαθῶν νὰ ἴδω μακρόθεν ἂν ἦσαν ἐντὸς αὐτῆς ὁ πατήρ μου καὶ ἡ Ἀνδριάνη—ἡ ὑπηρέτριά μας. Εἰς τὸ τελευταῖον τῆς ταξίδιον τοὺς εἶδα ἐπὶ τέλους ἐρχομένους.

Ἦμεθα ἤδη ὅλοι ἐπὶ τοῦ πλοίου καὶ ἡμεθα ἐκατὸν ὀγδοήκοντα ψυχαί! Ἐμετρήθημεν κατόπιν. Οἱ Τοῦρκοι δὲν ἐπέτυχαν ἀπὸ τοῦ λόφου νὰ ἐλαττώσουν τὸν ἀριθμὸν μας.

Τὸ πλοῖον ἀνεπέτασε τὰ ἱστία του καὶ ἤρχισε νὰ πλέῃ ὑπὸ τὴν

ἐλαφρὰν πνοὴν οὐρίου* ἀνέμου, ἀλλ' ἦτο εἰσέτι παρὰ τὸ στόμιον τοῦ λιμένος, ὅτε εἶδαμεν τὰ ὑψώματα καλυπτόμενα ὑπὸ Τούρκων. Οἱ ὀλίγοι ἐκεῖνοι ἦσαν τῷ ὄντι ἐμπροσθοφυλακή, ἀλλὰ θεῖα χάριτι ἐβράδυνον οἱ πολλοὶ νὰ ἔλθουν, καὶ ἡμεῖς ἡμεθα ἤδη σῶοι καὶ ἀσφαλεῖς οὐδ' ἐφοβούμεθα πλέον τὰ ἀπέχοντα ὄπλα των.

Μεταξὺ τῶν ποικίλων τοῦ βίου μου περιπετειῶν δὲν ἔτυχε ποτὲ νὰ ναυαγήσω. Ἡ θάλασσα, μέχρι τοῦδε τοῦλάχιστον, μοὶ ἐφέρθη φιλοφρόνως πάντοτε. Ἀλλ' ὁπότεν ἀναγιγνώσκω ναυαγίων περιγραφάς, ἀναλογίζομαι τὰς ὥρας καὶ τὰς σκηνάς τῆς φυγῆς ἐκείνης ἐκ Χίου. Ναυαγοὶ βλέποντες ἐκ πλοίου καταποντιζομένου τὴν ἀπέχουσαν παραλίαν δὲν διέρχονται βεβαίως συγκινήσεις πλέον ἐναγωνίους, ὅσων ἡμεῖς τότε διήλθαμεν. Ἀλλὰ καταποντισμὸς δι' ἡμᾶς ἦτο ἡ ἐπὶ τῆς ἀκτῆς ἀγωνία, ὡς βράχον δὲ σωτηρίας ἐβλέπαμεν τὸ πλοῖον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἡ μικρὰ λέμβος ἀνά ὀλίγους μᾶς μετέφερεν, ἐνῷ οἱ Τούρκοι μᾶς ἐτουφέκιζαν ἄνωθεν...

« Λουκῆς Λάρας »

Δ. Βικέλας

ΠΑΤΡΙΩΤΙΚΑ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ

Ὁ μικρὸς ναυτοπαῖς Νικολῆς Ἀργύρη Μανιάτης εἶναι διὰ τὸ Ναυτικὸν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως ὅ,τι ὁ μικρὸς οὐσσάρος Μπαρᾶ διὰ τὸν στρατὸν τῆς Γαλλικῆς. Ἀξίζει τὸν κόπον νὰ τὸν γνωρίσωμεν. Ἦτο ἀπὸ τὰ Ψαρά. Τῷ 1826, δώδεκα μόνον ἐτῶν, ἐπέβαινε τῆς « Ἀθηνᾶς » καὶ μεταξὺ τῶν ναυτοπαίδων τοῦ σκάφους ἐκείνου, διεκρίνετο διὰ τὸ εὐφυές, τὸ πρῶθυμον καὶ τὸ ἄφοβον. Ἡ ναυμαχία τῆς 16ης Ἰανουαρίου 1826 καὶ τὸ ἡμερολόγιον τοῦ Γεωργίου Σαχτούρη θὰ προσπίσυν τὸ ὄνομά του κατὰ τῆς λήθης.

Ἡ « Ἀθηνᾶ » ἔφερε τὴν σημαίαν τοῦ ἀντιναυάρχου Γεωργίου Σαχτούρη, ἀρχηγοῦ τῆς β' Ὑδραϊκῆς Μοίρας τοῦ στόλου, ὁ ὁποῖος, τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ 1826, διαδρομῶν ἐπιμόνως ὑπὸ τὴν Ὀζεῖαν νῆσον, ἐπεζήτει τὴν κατάλληλον στιγμήν, ὅπως ρίψῃ τροφὰς καὶ πολεμοφόδια εἰς τὸ ἀπεγνωσμένως μαχόμενον Μεσολόγγι.

Τὸ τουρκικὸν ναυτικὸν συνεκέντρωσε τὰς δυνάμεις του εἰς τὸν μυχὸν τοῦ Πατραϊκοῦ κόλπου, πολλὰ καὶ δυσάρεστα σχεδιάζον, ὅταν

τὴν πρώτην τῆς 8 Ἰανουαρίου, ὅλαι αἱ ἑλληνικαὶ μοῖραι, ἐπωφεληθεῖσαι εὐνοϊκῆς τοῦ ἀνέμου τροπῆς, ἐπλησίασαν ἀπροσδοκῆτως τὸ Βασιλάδι.

Παρευθὺς τὰ μεγάλα ἐφόλκια* καταβιβάζονται καί, κατάφορτα παξιμαδιῶν, ρυμουλκοῦνται πρὸς τὴν λιμνοθάλασσαν, ἐνῶ ἀφ' ἐτέρου δύο ἀξιωματικοὶ τῆς ἡρωϊκῆς φρουρᾶς ἀνέρχονται ἐπὶ τῆς ναυαρχίδος, κομιστὰι ἐπιστολῶν:

« Οἱ Μεσολογγῖται ὀρκίζονται ὅτι δὲν θέλουν ἀφήσει Αἰγύπτιον ζωντανὸν νὰ γυρίσῃ εἰς Μωρέαν. Ἀλήθεια, ζητοῦν ψωμί· ἀλλέως βέβαια δὲν ἤμποροῦν νὰ ὑποφέρουν. Πολλοὶ ἀπέθανον ἀπὸ πείναν. Ἐφαγὰν καὶ τρεῖς ὄνους καὶ τρεῖς καμήλους, πὺ ἀρπαξάν τοῦ Ἰμπραήμ ».

Εἰς τὰ ὁποῖα ὁ ναύαρχος ἀπεκρίνετο:

— Θάρρος! Εἴμεθα ἐδῶ καὶ πάσχομε μαζί σας !

Μὲ ὅλον δὲ τὸ φλέγμα* τῶν ἀτρομήτων ἐκείνων πολεμιστῶν, προσέθεσε: « Μᾶς κάμνετε μεγάλην χάριν νὰ μᾶς στείλετε καὶ καμμίαν νέαν ἐφημερίδα ».

Διότι ὁ βομβαρδισμὸς δὲν εἶχεν ἀκόμη καταστρέψει τὸ τυπογραφεῖο τῶν « Χρονικῶν ».

Τὴν ἐπαύριον ἡ θάλασσα ἐξεμάνη· μόλις δύο ἄγκυραι κατὰ σκάφος κατορθώνουν νὰ συγκρατήσουν τὴν παράταξιν. Τῆς εὐκαιρίας ἐπωφελοῦνται παρατόλμως οἱ Τοῦρκοι· δεκατρεῖς φρεγάτες καὶ κορβέττες — ἡ πρωτοπορεία — ἀναφαίνονται οὐριοδρομοῦσαι*. Καὶ ὁ ναύαρχος δὲν προφθάνει σχεδὸν νὰ ὑψώσῃ τὸ ἐν μετὰ τὸ ἄλλο τὰ σήματα: « Ὁ ἐχθρὸς! » « Ὁ ἐχθρὸς ἔρχεται ἐπάνω ! », « Τ' ἄρματα στὴν κουβέρτα! », « Ὅσοι εἴσθε εἰς τίρα* κανονιοῦ, ἀρχίσατε πῦρ! ».

Ἐν τῇ μεταξὺ οἱ Ἕλληνες, φρονίμως σκεπτόμενοι, κόπτουν τὰς ἄγκυρας, ὁ δὲ κλύδων ἀναλαμβάνει νὰ χωρίσῃ τοὺς ἀντιμαχομένους.

Τὴν μεθεπομένην δευτέρα συνάντησις. Ὁ πυρπολητὴς Πολίτης ἀνατινάσσει εἰς τὸν ἀέρα τὴν κορβέτταν τοῦ Μουσταφᾶ Τζελεμπῆ. Τὴν 16ην ἡ μάχη μετατίθεται πρὸς τὴν ἄκραν τοῦ Ἀράξου*. Οἱ Τοῦρκοι κλίνουν πρὸς τὰς Πάτρας καὶ οἱ Ἕλληνες διώκουν πλησίον*. Ὁ ἄνεμος μεταβάλλεται· καὶ τότε διώκουν οἱ Τοῦρκοι « μὲ ὅλα τοὺς τὰ πανιὰ καὶ κουρταλέτσες ». Αἶφνης οἱ Ἕλληνες, ἀθρόως ἀνακωχεύσαντες*, ἀναμένουν. Εἶναι ἡ πέμπτη καὶ ἡμίσεια τῆς ἐσπέρας τῆς 16 Ἰανουαρίου 1826· ἡ πάλῃ ἀρχίζει πεισματωδεστάτῃ. Τὸ ἑλληνικὸν πυροβολι-

κόν, εὐθὺς ὡς εἰσέρχεται ἐντὸς τῆς ἀκτῖνος τῆς ἀποτελεσματικῆς ἐνεργείας, δεικνύει τὴν ἀναμφισβήτητον ὑπεροχὴν του.

Ἡ τουρκικὴ ἐν τούτοις ναυαρχίς, ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἀγῶνος, σημαίνει παραγγέλματα ἀπροσδόκητα· καὶ ἐκ τοῦ κόλπου τῶν Πατρῶν προστρέχουν τέσσαρα τουρκικὰ πυρπολικά. Οἱ Τοῦρκοι φαίνονται σχεδιάζοντες νὰ ποδίσουν* ὑπὸ τὴν σκέπη των· τοῦτο δὲ φέρει εἰς τὸν ἀγῶνα καὶ τοὺς "Ελληνας πυρπολητάς. Διώκουν μὲ ὅλας τὰς δυνάμεις· δύο δὲ ἐφόλκιά των, μετὰ πυροβολικοῦ καὶ τυφεκιστῶν, ἐπιπίπτουν ἐναντίον ἐνὸς τῶν Τουρκικῶν πυρπολικῶν καὶ τὸ καταλαμβάνουν αὐτανδρον ὑπὸ τὰς φρενητιώδεις ζητωκραυγὰς τῶν πληρωμάτων τοῦ 'Ελληνικοῦ στόλου.

Μετὰ τῆς παροιμιώδους ὁρμῆς της, ἡ μοιραρχίς «'Αθηνᾶ» μάχεται εἰς τὸ πυκνότερον σημεῖον τῆς παρατάξεως. «Τοὺς ἐδαιμονίσαμε μὲ τὰ κανόνια μας», λέγει τὸ ἡμερολόγιον. Ὁ ἀντιναύαρχος Σαχτούρης, μὲ τὸ τηλεσκόπιον εἰς τὸ χέρι, μὲ τὸ πρᾶον ἐκεῖνο ὕφος του, τὸ ὁποῖον οὐδ' εἰς τὴν μάχην ἐγκατέλειπε, παρακολουθεῖ τὸν ἀγῶνα ἐκ τοῦ ἐπιστέγου* μετὰ τῶν ἀξιωματικῶν του. Ὑπὸ νέφη καπνοῦ κρύπτεται ἡ πρῶρα· ὁσάκις δὲ ὁ ἄνεμος τὰ παρασύρει εἰς στροβίλους καὶ ἀναφαίνεται πρὸς στιγμὴν τὸ πρόστεγον*, οἱ ἐπὶ τοῦ πρυμναίου διακρίνουν ἓνα ναυτοπαῖδα ὄρθιον ἐκεῖ ἐμπρός, παρατόλμως ἐκτεθειμένον εἰς τὴν χάλαζαν τοῦ ἐχθρικοῦ πυρός. Εἶναι ὁ μικρὸς Ψαριανὸς Νικολῆς Μανιάτης. Μὲ τὴν κεφαλὴν ὑψηλά, μὲ τὴν μικρὰν του χεῖρα εἰς τὴν μέσην, μὲ τὸ ὕφος ἀνθρώπου διοικήσαντος εἰς δέκα τοῦλάχιστον μάχας, παρακολουθεῖ τὰς περιπετείας τοῦ ἀγῶνος. Σπανίως κατέβαιναν ἀπὸ τὸ πρόστεγον καὶ τοῦτο μόνον διὰ νὰ μεταφέρῃ ὕδωρ καὶ γομώσεις* διὰ τοὺς πυροβολητάς καὶ πυριτιδοβολὰς εἰς τοὺς ἐκ τῶν θωρακίων* βάλλοντας. Ἐπὶ τῇ θεᾷ τοῦ αἰχμαλωτισθέντος τουρκικοῦ πυρπολικοῦ, φαίνεται τρέχων πρὸς τὸν πρόβολον τρελλὸς ἀπὸ χαράν, κραυγάζων ἐπανειλημμένως:

—'Απάνω τους, μπουρλοτιέρηδες!

Ἐν τούτοις ἡ «'Αθηνᾶ», φοβηθεῖσα διὰ τὴν τύχην τῶν παρατόλμων πυρπολητῶν, ἐξέρχεται ἀπὸ τὴν γραμμὴν καὶ ἐντείνει τὸ πῦρ. Εἰς μάτην μερικοὶ ναῦται νεύουν εἰς τὸν μοῦτσον νὰ κατέλθῃ! Ὁ μικρὸς εἶναι ἐκεῖ ἐπευφημῶν, κινῶν τὸν σκουφόν του εἰς τὸν ἀέρα.

Ἐκεῖνην τὴν στιγμὴν φοβερὰ ἐκπυρσοκρότησις συγκλονίζει τὴν «'Αθηνᾶν» καὶ ἐνσπείρει τὸ θάνατον ἐντὸς αὐτῆς· ἓνα ἀπὸ τὰ πρῶρα ἢ πυροβόλα της, διαρραγέν*, ἀνατρέπει καὶ πληγώνει σωρείαν ναυτῶν, τοῦ δὲ μικροῦ Νικολῆ θραύει τὰς κνήμας. Ἡ «'Αθηνᾶ», ὀδυματοῦσα νὰ

ἐξακολουθήσῃ τὴν μάχην, ἐξέρχεται κατὰ μικρὸν τῆς παρατάξεως, ἐνῶ ἤδη περίπου ἔληγεν ὁ ἀγὼν. Ὁ ἀντιναύαρχος προσελθὼν πρὸς τοὺς κατακειμένους εἰς τὴν πρῶραν ταυματίας καὶ ἰδὼν τὴν κατάστασιν τοῦ δυστυχοῦς μούτσου, τὸν παίρνει μὲ συμπάθειαν εἰς τὰς ἀγκάλας του καὶ καλεῖ τὸν χειρουργόν. Ἐκεῖνος προλέγει μετὰ στόμφου* τὸν βέβαιον θάνατον τοῦ τραυματίου, ἂν δὲν ἐκτελεσθῇ παρευθὺς ἡ ἀποκοπή τῶν ποδῶν. Ὁ ναυτόπαις ὅμως ἀνθίσταται μετ' ἐνεργητικότητος ἀνδρός. "Οχι, δὲν θέλει νὰ τοῦ κόψουν τὰ πόδια του, ἀπωθεῖ τὸν ἱατρὸν, ἱκετεύει τὸν ναύαρχον.

—Μὴ, καπετὰν Γιώργη μου! Μὴ μοῦ κόψτε τὰ ποδαράκια μου, κι ἄς πεθάνω!...

Τέλος ὑπερισχύει ὁ ναύαρχος συγκινηθεὶς εἶπεν εἰς τὸν ἱατρὸν: «Μάζεψε τὰ ἐργάλεϊά σου, ἐξοχώτατε!» καὶ ἔστειλεν ὑπὸ ἰδίαν του εὐθύνην τὸ παιδί εἰς τὴν Ὑδραν πρὸς τοὺς ἰδικούς του συγγενεῖς, μὲ αὐστηρὰν ἐντολὴν νὰ φροντίσουν διὰ τὴν θεραπείαν του, σὰν νὰ ἐπρόκειτο περὶ ἰδικοῦ των τέκνου. Ἐκτοτε, δὲν τὸν ἐπανεῖδε πλέον, οὔτε αἰ περιπέτειαι τοῦ ἀγῶνος τὸν ἀφῆκαν νὰ σκεφθῇ περὶ αὐτοῦ.

Ἐν ἔτει 1838, ὁ παλαιὸς ἀντιναύαρχος τῆς Ὑδρας διετέλει* διευθυντὴς τοῦ πολεμικοῦ ναυστάθμου τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους. Ἦτο ὡραία ἡμέρα τοῦ Δεκεμβρίου καὶ ὁ γηραιὸς θαλασσόλυκος ἐκάθητό εἰς τὸ γραφεῖόν του, μὲ ὀρθάνοικτα παράθυρα. Ἡ τρέχουσα ὑπηρεσία εἴχε τελειώσει καὶ ὁ παλαίμαχος τῆς Σάμου καὶ τοῦ Καφηρέως ἐκουβέντιαζε φιλικῶς μὲ τὸν ὑπασπιστὴν του περὶ τῶν παλαιῶν ἡμερῶν τῆς δόξης, αἱ ὁποῖαι ἐφαίνοντο ἀπελθοῦσαι διὰ παντός, περὶ τῶν ἡμερῶν καθ' ἃς καὶ τὰ παιδιὰ ἀκόμη εἶχαν ἡρωϊσμὸν βετεράνων*. Καὶ ἐξέφραζε τὴν λύπην του ὅτι δὲν ἤκουσε ποτέ τι περὶ τοῦ ἡρωϊκοῦ ναυτόπαιδος τῆς «Ἀθηναῖς».

Αἰφνης διακόπτεται ἀπὸ φωνὰς προερχομένης ἐκ τοῦ προαυλίου. Ἔτεινε προσεκτικὸν τὸ οὖς καὶ φράσις, ἀπευθυνομένη ἀπὸ κάποιον ἀγνωστον πρὸς τὸν δίοπον* τῆς φυλακῆς, ἐφθασεν εὐκρινῶς μέχρις αὐτοῦ.

—Σὲ παρακαλῶ νὰ με ἀφήσης ν' ἀνεβῶ! Θέλω νὰ ἰδῶ τὸν καπετὰν Γιώργη, νὰ τὸν εὐχαριστήσω γιὰ τὴν μεγάλη ἐκδούλευσι, ποὺ μοῦ ἔκανε στὸν Ἀγῶνα!..

Εἶχεν ἀκούσει καὶ ὁ ὑπασπιστής· εἰς τὸ νεῦμα δὲ τοῦ ἀντιναύαρχου, κατῆλθε δρομαῖος τὴν κλίμακα, ἐνῶ ὁ Σαχτούρης ἀορίστως προ-

ησθάνετο κάτι τὸ συγκινητικόν, κάτι τὸ εὐχάριστον. Μετὰ δύο λεπτά ἕνας νέος κύριος, κομψὸς καὶ ζωηρός, εἰσήρχετο ἢ μᾶλλον εἰσώρμα εἰς τὸ δωμάτιον. Χωρὶς πολλὰς ἐθιμοτυπίας, ἀρπάσας τὴν δεξιὰν τοῦ ναυάρχου, τὴν κατεφίλει· καὶ μόλις κατάρθωσε, διακοπτόμενος ἀπὸ λυγμούς, νὰ τοῦ δώσῃ νὰ ἐννοήσῃ ὅτι εἶναι ὁ μικρὸς ἐκεῖνος μοῦτσος, ὁ τραυματίας τῆς ἔξω τοῦ Κάβο - Πάπα ναυμαχίας.

Ὁ διευθυντὴς τοῦ Ναυσταύθμου τὸν ἐσφίξεν εἰς τὰς ἀγκάλας του μὲ στοργὴν πατρικὴν· καί, πληροφορηθεὶς ὅτι ὁ πάλαι ποτὲ μικρὸς μαχητὴς ἦτο τώρα ἕνας ἐκ τῶν πλέον εὐυπολήπτων Ἑλλήνων ἐμπόρων τοῦ ἐξωτερικοῦ, ἡὐχαριστήθη βαθύτατα, ὅτι ἔσωσεν ἕνα ἐντιμὸν καὶ χρήσιμον ἄνθρωπον.

Πολλὰς ἡμέρας τὸν ἐκράτησεν εἰς τὸν Πόρον, μίαν δὲ ἐξ αὐτῶν, ποὺ συνέπεσε νὰ εἶναι τῶν Χριστουγέννων, ἔστρωσεν ἕνα μεγάλο τραπέζι εἰς ἀνάμνησιν τοῦ ἡρωϊσμοῦ τοῦ μικροῦ Ψαριανοῦ, δι' ὅλους τοὺς πτωχοὺς μαθητὰς τοῦ Πόρου καὶ δι' ὅλους τοὺς ναυτόπαιδας. Ὑπῆρξε δὲ πράγματι διὰ τὴν ὥραϊαν νῆσον καὶ τὸ Ναυτικόν μας, μοναδικὴ ἐκείνη ἡ πανηγυρίς.

« Πανηγυρικὸν φύλλον Ἑστίας »

Κωνστ. Ράδος

ΤΟΥ ΔΡΑΜΑΛΗ (ΙΟΥΛΙΟΣ 1822)

Φύσα, μαῖστρο δροσερὲ κι ἀέρα τοῦ πελάγου,
νὰ πᾶς τὰ χαιρετίσματα στοῦ Δράμαλη τῇ μάinna.
Τῆς Ρούμελης οἱ μπέηδες, τοῦ Δράμαλη οἱ ἀγᾶδες
στὸ Δερβενάκι κοίτονται, στὸ χῶμα ξαπλωμένοι.
Στρῶμα ἔχουνε τῇ μαύρῃ γῆς, προσκέφαλο λιθάρια
καὶ γιὰ ἀπανωσκεπάσματα τοῦ φεγγαριοῦ τῇ λάμψι.
Κι ἕνα πουλάκι πέρασε καὶ τό συγχρωτᾶνε:

« Πουλί, πῶς πάει ὁ πόλεμος, τὸ κλέφτικο ντουφέκι; »

« Μπροστὰ πάει ὁ Νικηταρᾶς, πίσω ὁ Κολοκοτρώνης,
καὶ παραπίσω οἱ Ἕλληνες μὲ τὰ σπαθιά στὰ χέρια ».

Γράμματα πᾶνε κι ἔρχονται στῶν μπέηδων τὰ σπίτια.

Κλαῖνε τ' ἀχούρια γι' ἄλογα καὶ τὰ τζαμιὰ γιὰ Τούρκους,
κλαῖνε μαννοῦλες γιὰ παιδιὰ, γυναῖκες γιὰ τοὺς ἄντρες.

Δημοτικὸ

ΨΑΡΑ

Τὰ Ψαρά ἦσαν μιὰ πέτρα γῆς ριγμένη μέσα εἰς τὴν θάλασσαν διὰ νὰ κυματίζει ἐπάνω της ἡ ἑλληνικὴ ἰδέα. Τόπος ξηρὸς καὶ ἄγονος δὲν ἦτο δυνατόν νὰ γεννήσῃ μαλθακοὺς καὶ ἐγωϊστὰς. Ἐγεννοῦσε μόνον παλληκάρια, δαμαστὰς τῶν κυμάτων, κυριάρχους τῆς θαλάσσης. Ὅταν μιὰ πνοὴ ἐξεγέρσεως συνεκλόνησε τὴν δουλεύουσαν φυλὴν, ὥρμησαν μεταξὺ τῶν πρώτων εἰς τὰ ἐλαφρά των πλοῖα καὶ περιέφερον τὸν τρόπον διὰ τὸν ἐχθρὸν ἐπάνω εἰς τὰ γαλανὰ κύματα τοῦ Αἰγαίου. Κουρσάροι ἀτρόμητοι, ἀλλὰ κουρσάροι τῆς ἰδέας, ὑψώνοντο ὡς δράκοι τοῦ παραμυθιοῦ καὶ ἐπλησίαζον τὰ νεφελώματα τῶν θρύλων καὶ τῶν παραδόσεων.

Ἕνας Κανάρης ἐγεννήθη διὰ τὴν καλὴν τύχην τῆς Ἑλλάδος εἰς τοὺς μαύρους βράχους τοῦ ἡρωϊκοῦ νησιοῦ.

Ὁ ἐχθρὸς συνήντησε τοὺς Ψαριανοὺς συχνάκις εἰς τὸν ὑπερήφανον δρόμον τους καὶ ἔμαθε νὰ τοὺς φοβῇται.

Ὀλίγα νησιά τότε, φούχτα χώματος καὶ πετρῶν μέσα εἰς τὴν ὑγρὰν ἔκτασιν, ὑψώνοντο προπύργια ἐπικίνδυνα καὶ τὰ Ψαρά καὶ ἡ Κάσος καὶ ἡ Χίος ἔστελλαν μηνύματα θριάμβων ἕως τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐξεκινουῦσαν βαρεῖς οἱ στόλοι.

Ἐπὶ τέλους ἓνα πρωτὶ, μὲ τὸ σύννεφον, ποὺ ἐπύκνωσαν οἱ κανονιοβολισμοί, οἱ ἐχθροὶ ἀπεβιβάσθησαν εἰς τὸ νησί. Οἱ ἐπιδρομεῖς ἦσαν ἀμέτρητοι καὶ οἱ ὑπερασπισταὶ ἦσαν ὀλίγοι. Ἀλλ' οἱ ὑπερασπισταὶ ἤξευραν νὰ σκοτώνωνται. Καὶ ἐσκοτώθησαν οἱ περισσότεροι.

Εἰς τὸ Ναύπλιον, τὴν πρωτεύουσαν τότε τῆς ἀγωνιζομένης Ἑλλάδος, ὅταν ἔφθασαν πρόσφυγες Ψαριανοί, ἓνας, ἱερεὺς, ὁ Νεκτάριος Κατούλης, συνεκάλεσεν αὐτοὺς καὶ τὸν λαὸν τοῦ Ναυπλίου εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ χαιρετίζων τὴν καταστροφὴν τῶν Ψαρῶν ὡς ἐθνικὴν θυσίαν, ἤρχισε μὲ μίαν ἀποστροφὴν:

«— Ἀδελφοὶ Ψαριανοί, εἰς τὴν πυρὰν ἡ ὁποία ἀναδίδεται ἐκ τῶν καιομένων οἰκιῶν σας, βλέπω συντελουμένην τὴν θυσίαν τοῦ Ἀβραάμ. Ὁ Πατριάρχης ἐκεῖνος δὲν ἐπρόφθασε νὰ θυσιάσῃ τὸν υἱόν του. Σεῖς ἐθυσιάσατε τὰ τέκνα ὑμῶν. Ἡ θυσία σας ἀνέρχεται εὐπρόσδεκτος* εἰς τὰ ὕψη. Ἀδελφοί, μὴ θρηνεῖτε. Ἐγείρατε τὴν κεφαλὴν ὑμῶν, ὅτι ὁ μισθὸς ἐν τοῖς οὐρανοῖς ».

Παλαίουσα ἡ Ἑλλάς ἀκόμη, κυλιομένη εἰς τὸ αἶμα τὸ ἰδικόν της

καί εἰς τὸ αἷμα τῶν ἐχθρῶν της, ἐδέχθη τὰ λείψανα τοῦ πληθυσμοῦ τοῦ γενναίου νησιῦ καὶ τὰ ἐγκατέστησεν εἰς τὴν Εὐβοίαν, πλησίον εἰς τὰ ἔνδοξα ἐρείπεια τῆς Ἑρετρίας. Ἐκεῖ τότε ἐφύτρωσε μία νέα πόλις, τὰ Νέα Ψαρά.

Ἐν τῷ μεταξὺ κατεστρέφετο καὶ ἡ Κάσσος καὶ ἡ φωτιά καὶ ὁ σίδηρος διηυθύνετο πρὸς ἄλλα σημεῖα τῆς ἐλληνικῆς γῆς διὰ νὰ συμπληρώσουν τὸ ἔργον τοῦ ὀλέθρου.

Οἱ Ψαριανοὶ ἄφησαν σιωπηλοὶ καὶ θλιμμένοι εἰς τὴν νέαν τῶν πατρίδα τὰ γυναικόπαιδα καὶ ἔσπευσαν νὰ ριφθοῦν εἰς τὰ πλοῖα. Αὐτὴν τὴν φορὰν ὁ πόθος τῆς ἐκδικήσεως ἐδιπλασίαζε τὸ θάρρος.

Ἀργότερα, μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν, ὅταν ἐπέρασεν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα ὁ ἐπιφανὴς γάλλος φιλέλλην, ὁ μακρήσιος Μπιφρέ, ἐπεσκέφθη εἰς τὴν Εὐβοίαν τὰ ἀναστηθέντα Ψαρά. Ἐκεῖ ὁ εὐγενὴς ξένος ἐφιλοξενήθη εἰς τὸ σπιτάκι ἑνὸς γέρου, ὁ ὅποιος, μαζί μὲ τοὺς ὀλίγους διασωθέντας Ψαριανούς, εἶχεν ἐγκατασταθῇ εἰς τὴν νέαν τοῦ πατρίδα. Τὸ βράδυ ὁ γέρος, καθισμένος εἰς τὸ πλάγι ἑνὸς τζακιοῦ, διηγήθη εἰς τὸν Γάλλον περιγητὴν τὴν καταστροφὴν τῆς πατρίδος του, τὴν ὁποίαν εἶδε, νέος ἀκόμη. «Αἱ εἰκόνες τοῦ ὀλέθρου καὶ αἱ λεπτομέρειαι τῆς αἱματηρᾶς θυέλλης, ἀφηγεῖται ὁ ξένος, ἔπαιρναν μίαν ἀπερίγραφτον τραγικότητα ἀπὸ τὸ ἀφελὲς καὶ ἡμερον ὕφος τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου, ὁ ὅποιος ἔφυγε τελευταῖος ἀπὸ τὸ ἐρημωθὲν νησί. Μία εἰκὼν Ἀγίου, κρεμασμένη εἰς ἓνα εἰκονοστάσιον, ἦτο τὸ μόνον πρᾶγμα, ποῦ ἔσωσεν ἀπὸ τὸ σπῆτι του, ἀπὸ τὴν οἰκογένειάν του, ἀπὸ τοὺς ἰδικούς του ὄλους, σφαγέντας ἢ φονευθέντας».

Περιοδ. «Παναθηναῖα» 1904

Γ. Τσοκόπουλος

Η ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΩΝ ΨΑΡΩΝ

Στῶν Ψαρῶν τὴν δόμομαυρὴ ράχην,
περπατῶντας ἡ Δόξα μονάχη,
μελετᾷ τὰ λαμπρὰ παλληκάρια
καὶ στὴν κόμη στεφάνι φορεῖ,
γινόμενο ἀπὸ λίγα χορτάρια,
ποῦ εἶχαν μείνει στὴν ἔρημῃ γῇ.

« Ἀπαντα »

Δ. Σολωμός

Ο ΚΕΡΚΕΖΟΣ

Εἰς τοῦ Σαῖτονικολῆ ἐμοίραζαν τοὺς πρώτους σισανέδες*, ποὺ ἔφερε τὸ « Πανελλήνιον ».

Μὲ τοὺς ἄλλους ἐπῆγε καὶ ὁ Ἀνδρουλῖός νὰ πάρῃ. Ἀλλ' ἐνῶ ἔφθασε ἐκ τῶν πρώτων, ἐπλησίαζε μὲ τοὺς τελευταίους, ὅταν ἔμειναν ἀκόμῃ τέσσαρα ἢ πέντε μόνον τουφέκια καὶ οἱ ἀπαιτηται ἦσαν δέκα πέντε καὶ περισσότεροι.

Ὁ Ἀναγνώστης ὁ Πλατῆς καθήμενος κατέγραφεν ἐκείνους ποὺ ἐλάμβανον ὅπλα.

Ὁ δὲ Σαῖτονικολῆς ὄρθιος τὰ ἐμοίραζεν ἀπευθύνων εἰς ἕκαστον μίαν εὐχὴν.

—Καλορίζικο!... Τιμημένο νὰ τὸ βαστάῃς καὶ τιμημένο νὰ σὲ βγάλῃ... καὶ ἄλλα τοιαῦτα.

Ὁ Ἀνδρουλῖος ὑποχωρῶν εἰς ὅλους, ἀπωθούμενος καὶ οὐδένα ἀπωθῶν, ἐκινδύνευε νὰ μὴ πάρῃ τίποτε. Ἀλλ' ἐπὶ τέλους εὐρέθη ἐνώπιον τοῦ Σαῖτονικολῆ, ὅστις ἦτο γυρισμένος τὴν στιγμὴν ἐκείνην πρὸς τὴν γωνίαν, ὅπου ἀνέκειντο τὰ ὅπλα καὶ ὅστις ἐστράφη κρατῶν ἓνα σισανέν. Ἦνοιγε τὸ στόμα νὰ εἴπῃ τὴν ἀπαραίτητον εὐχὴν καὶ ὁ Ἀνδρουλῖος ἐκινήθη νὰ πάρῃ τὸ τουφέκι, ὅτε ὁ Σαῖτονικολῆς τὸν εἶδε καὶ ἔκαμε κίνημα ἐκπλήξεως καὶ δισταγμοῦ.

—Μωρὲ δὲν ἀφήνεις, καημένε Ἀνδρουλῖο, νὰ τὸ πάρῃ κανεὶς ἄλλος;... τοῦ εἶπε μὲ δυσφορίαν ἀνθρώπου, ὅστις ἀναγκάζεται νὰ φανῇ σκληρός.

Ἐσύ;... Εἶντα νὰ σοῦ εἰπῶ;..

Ὁ Σαῖτονικολῆς ἤθελε νὰ εἰπῇ: «Ἐσύ τί νὰ τὸ κάμῃς;...» Καὶ ὁ Ἀνδρουλῖος ὅσον καὶ ἂν ἦτο πρῶτος καὶ ταπεινός, ἐταράχθη. Δὲν εἶπεν ὅμως τίποτε, ἀλλ' ἀπεσύρθη ἀποσβωλομένος εἰς μίαν ἄκρην, ὡς νὰ μὴ ἐβλεπε τὴν θύραν διὰ νὰ φύγῃ.

Ὁ Σαῖτονικολῆς μετενόησεν ἀμέσως καὶ ἐλυπήθη διὰ τὴν σκληρὰν φράσιν, ἀλλ' ἦτο πλέον ἄργά. Διότι ἄλλοι ἔσπευσαν καὶ ἤρπασαν τὰ ὑπολειπόμενα τουφέκια, χωρὶς μάλιστα νὰ περιμένουν τὴν εὐχὴν.

—Μωρέ, τὸ ἐπίστεψες αὐτό, ποὺ σοῦ εἶπα, Ἀνδρουλῖο;... Κι ἀφήξες νὰ πάρῃ ἄλλος τὸ τουφέκι... ἐφώνησε πρὸς αὐτὸν γελῶν, διὰ νὰ συγκαλύψῃ τὸ πρᾶγμα.

—Ἐγὼ σὲ θάρρουνα γιὰ πλιὸ ξυπνητό. Γιὰ, μωρέ, ν' ἀφήσῃ νὰ τοῦ πάρῃ ἄλλος τὸ τουφέκι!...

—Δὲ θέλω σισανέ, καπετάν Νικολῆ, ἀπήντησεν ὁ Ἀνδρουλιός. Καλύτερα ποῦ τὸν ἐπῆρε ἄλλος!.. Ἔχω μιὰ παλιολαζαρίνα* ἐγώ... Κάνει κι αὐτὴ δουλειά!...

Καὶ τὰ ἔλεγε αὐτὰ χωρὶς πικρίαν, χωρὶς παράπονον. Ἐμειδία μάλιστα τώρα, τὸ συνηθισμένον καλοκάγαθον μειδίαμά του, ἀλλὰ εἰς τὰ γαλανά του μάτια, ἐκυλίστο ἓνα δάκρυ. Ὅταν ἐξῆλθε, τὸν ἐπλησίασεν ὁ συγγενὴς του Μαρογιάννης καὶ τοῦ εἶπε μὲ ἀγανάκτησιν:

—Μωρὲ, γιὰ ὄνομα Θεοῦ, δὲν ἔχεις ψυχὴ, δὲν ἔχεις ἀνθρωπιά... Δὲν φθάνει ποῦ δὲν σοῦ ἔδωκε τουφέκι ὁ Σαῖτονικολῆς, ἀλλὰ σοῦ ἔκανε καὶ τέτοια προσβολάρα καὶ σὺ ἐκόντεψες νὰ τοῦ εἰπῇς σπολάτη*...;

—Ὁ ἄνθρωπος εἶπε τὴν ἀλήθεια. Σὰ δὲν ἔχει τουφέκια γιὰ ὅλους, καλύτερα νὰ πάρουν οἱ καλοὶ, καλοὶ. Αὐτὸς εἶναι καπετάνιος καὶ κατέχει...

—Τὸν κακὸ τοῦ τὸν καιρὸ κατέχει...

—Κι ἂν δὲν τὸ κατέχει αὐτός, τὸ θωρῶ μοναχός-μου ἐγώ. Εἶμαι ἀνέ- μάνθρωπος, εἶπεν ὁ Ἀνδρουλιός μὲ ὀλίγον πείσμα, τὸ ὅποῖον ἀπηυθύνετο μᾶλλον κατὰ τοῦ ἑαυτοῦ του.

—Σώπα, λέω, καὶ τ'ς ἄντρες δὲν τσοὶ ζυγιάζουμε σὰν τὰ ζωντόβολα... Ἐγὼ δὲν κάνω καλύτερό μου κανένα. Σ' ὅλο τὸ ὕστερο χαίρεται κι ὁ κόρακας τὴ φωνὴ του σὰν καὶ τ' ἀηδόνι... Νὰ συλλογισθῇς τοὺς συγγενεῖς σου, ποῦ τοὺς ντροπιάζεις...

—Μὰ ἤθελες νὰ μαλώσωμε γιὰ ἓνα τουφέκι ;...

—Ναί! Γιὰτι ὅποιος δὲ μιλεῖ τόνε θάπτουνε...

—Ἐγὼ ἔχω τὴν παλιολαζαρίνα... Ἄλλοι δὲν ἔχουν μουνδὲ καλαμο- μπίστολο... Καλὰ ἔκαμε ὁ Σαῖτονικολῆς!...

—Αὐτὴ τὴν κεφαλὴ νὰ βαστᾷς καὶ καλὰ θὰ πᾶς... Θὰ γενῆς ἀνεμπαίγνιδο τοῦ χωριοῦ... ,

Καὶ ὁ Μαρογιάννης ἀπεμακρύνθη μὲ ἀγανάκτησιν, αἰσχνυόμενος διότι εἶχε τοιοῦτον συγγενῆ.

Ὁ Ἀνδρουλιός ἦτο νέος ἄνθρωπος, τριάντα περίπου ἐτῶν, κοντακιανός, μὲ παχὺ ξανθὸ μουστάκι, μὲ κνήμας ἰσχνὰς περὶ τὰς ὁποίας κατωλίσθαιναν καὶ ἐβάραιναν τὰ στιβάνια*. Ὀλίγοι ἦσαν ὥσάν αὐτὸν φιλόπονοι εἰς τὸ χωριό.

Ἄμα ἐτελείωνε τὰς ἀγροτικὰς του ἐργασίας, ἐπηγγέλλετο ἐπὶ τινος μῆνας τὸν κτίστην, εὑρίσκε δὲ καιρὸν ἐν τῷ μεταξὺ νὰ ἐπιτηρῇ καὶ τὸν νερόμυλον, τὸν ὅποῖον εἶχε μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του.

Ἦτο καθ' ὑπερβολὴν θρησκός. Δὲν περιωρίζετο δὲ ἡ εὐσέβειά του μόνον εἰς ἐξωτερικοὺς τύπους, ἀλλ' εἶχεν ἀληθεῖς χριστιανικὰς ἀρετάς.

Ἀπὸ τὸ στόμα του δὲν ἐξήρχετο ποτὲ ψυχρὸς λόγος καὶ τόσον ἦτο καλοκάγαθος καὶ ταπεινός, ὥστε οἱ χωριανοὶ του τὸν ἐφαντάζοντο ὡς μὴ δυνάμενον νὰ κακοποιήσῃ καὶ Τοῦρκον ἀκόμῃ.

Δὲν εἶχε κανένα ἐχθρὸν φυσικά. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἀγάπην, ποὺ ἐνέπνεε δὲν ἔλειπεν ὀλίγη εἰρωνεία. Εἰς τοῦτο δὲ συνετέλει πρὸ πάντων ἡ κατασκευὴ του, ἡ σχεδὸν καχεκτική, καὶ τὸ μικρὸν του ἀνάστημα. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι οὐδέποτε ἐπροκάλεσεν ἐριδας καὶ προκαλούμενος ὑπεχώρει.

Ἐννοεῖται ὅτι τοιαῦται ἀρεταὶ δὲν ἐνοοῦντο ὑπὸ τῶν πολλῶν. Καὶ ὁ Ἀνδρουλιδὸς δὲν εἶχε μὲν ἐχθρούς, ἀλλὰ δὲν εἶχε καὶ θαυμαστάς. Καὶ ἡ μεγάλη του ἀνεξικακία, ἐθεωρεῖτο ὡς δειλία, ἡ δὲ ὑπερβολικὴ του ἀγαθότης ὡς πνευματικὴ πτωχεία.

— Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι!...

Καὶ εἶναι βέβαιον τῷ ὄντι ὅτι ὁ Ἀνδρουλιδὸς δὲν ἦτο φωστῆρας. Ἐπειτα ἐκεῖνό του τὸ ἀνάστημα, ἐκεῖνό του τὸ σκαρί!... Πῶς νὰ δώσῃς σπουδαίαν σημασίαν εἰς ἓνα τέτοιο «ἀντρίτσι», ὡς τὸν ἀπεκάλουν αἱ γυναῖκες ;

Ἐγέλα λοιπὸν ὁ κόσμος μαζί του. Ὅταν δὲ ἤρχισεν ἡ ἐπανάστασις καὶ ἠκούσθη ὅτι ὁ Ἀνδρουλιδὸς παρεσκευάζετο νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὸν πόλεμον, ἀνεκάγχασαν καὶ τὰ νήπια.

Τινὲς ἐξέφραζον τὸν φόβον, ὅτι δὲν ἤξερε νὰ κάμῃ χρῆσιν τοῦ τουφεκιοῦ, καὶ ἄλλοι ὅτι θὰ τὸ ἐγέμιζε μέχρι στομίου. Κάποιος δὲ ἐβεβαίωσεν, ὅτι ὁ Ἀνδρουλιδὸς ἐξελάμβανε τὸν πόλεμον ὡς χειροπάλημα, διὸ καὶ εἶχε κόψει τὰ μαλλιά του σύρριζα, διὰ νὰ μὴ τὸν πιάνουν ἀπ' αὐτὰ οἱ Τοῦρκοι.

Ὡς εἶδαμεν, καὶ αὐτὸς ὁ καπετάνιος Σαῖτονικολῆς δὲν εἶχε καλυτέρα περὶ αὐτοῦ ἰδέαν. Ἀλλ' ὁ Ἀνδρουλιδὸς δὲν ἐμνησιμάκησε. Μετὰ τινὰς ὥρας μάλιστα ἐφαίνετο ὡς νὰ εἶχε λησμονήσει παντελῶς τὴν πικρὰν τοῦ ὀπλαρχηγοῦ φράσιν.

Καὶ εἰς τὴν πρώτην ἀψιμαχίαν ἔλαβε μέρος μὲ τὴν λαζαρίναν του.

Τί γέλια ἔγιναν μὲ ἐκείνην τὴν παλιολαζαρίναν, τῆς ὁποίας τὸ σπασμένο κοντάκι ἦτο δεμένο μὲ σπάγγους καὶ ἡ ὁποία εἶχε μᾶκρος τριῶν πήχεων!

— Μῶρ' αὐτό, Ἀνδρουλιό, εἶναι τοῦ Διγενῆ τοῦ Σαραντάπηχου τὸ τουφέκι!... τοῦ εἶπε κάποιος.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς μάχης τὸν ἔχασαν. Εἶχεν ἀναμιχθῇ ἴσως μὲ ξενοχωριανούς, ἢ, τὸ καὶ πιθανώτερον, εἶχε κρυφθῇ.

Μόνον κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν τὸν ἐπανεῖδον καὶ τὸ φέσι τοῦ ἤτο τρυπημένον ἀπὸ δύο σφαίρας. Ἐξάπαντος τὸ εἶχε κρεμάσει καὶ τὸ ἐπυροβόλησε μὲ τὴν λαζαρίναν του!... Τοῦλάχιστον ἐξησκεῖτο εἰς τὴν σκοποβολὴν!...

Ἄλλ' εἰς τὴν ἐπομένην μάχην ἡ κακολογία ἐβουβάθη.

Ὁ Ἀνδρουλιὸς ἐμάχετο ὀρθίος, ἐντελῶς ἀπροφύλακτος.

Ἐνόμιζαν ὅτι τὸ ἔκαμνεν ἐξ ἀγνοίας τοῦ κινδύνου καὶ τοῦ ἐφώναζαν νὰ πιάσῃ μετερίζι*. Ἄλλ' ὁ Ἀνδρουλιὸς δὲν ἠθέλησε ν' ἀκούσῃ.

— Ἐμένα δὲ μὲ πιάνει μπάλα!... εἶπε μετὰ τὴν μάχην.

— Δὲ σὲ πιάνει μπάλα ;... Πῶς τὸ κατέχεις ;...

— Ἐχω τίμιο ξύλο!...

— Ἀλήθεια ;...

— Ἐχω αὐτό!... ἀπήντησεν ὁ Ἀνδρουλιὸς καὶ ἔκαμε τὸν σταυρόν του. Δὲν τὸ κατέχετε ;... « Ὅποιος κάνει τὸ σταυρό του — ἄρμα ἔχει στὸ πλευρό του... ».

Μετά τινα καιρὸν ἀπεβιβάσθησαν ἐθελονταὶ εἰς τὴν ἐπαρχίαν. Ἀμέσως ὅμως στρατὸς τουρκικὸς πολυάριθμος τοὺς κατεδίωξε μέχρι τοῦ ὄροπεδίου τοῦ Λαπάθου, ὅπου τοὺς περιεκύκλωσεν.

Ἐθελονταὶ ἐφονεύθησαν πολλοί, θὰ ἐξωλοθρεύοντο δὲ ὅλοι, ἂν δὲν τοὺς ἐβοήθει ἡ ὁμίχλη καὶ ἂν ἔλειπον οἱ ἐντόπιοι ἐπαναστάται, οἵτινες ὑπεστήριξαν τὴν ὑποχώρησίν των καὶ τοὺς ὠδήγησαν νὰ διαφύγῃσι δι' ἀτραπῶν καὶ χαράδρων.

Μεταξὺ τῶν Κρητῶν ἦτο καὶ ὁ Ἀνδρουλιός, ὅστις πολλοὺς ἐθελοντὰς ἔσωσεν.

Εἰς τὸ ἀνακάτωμα δ' ἐκεῖνο κι ἐντὸς τῆς ὁμίχλης διέκρινεν ἐγγύτατα ἓνα φοροῦντα ὑψηλὸν σκοῦφον.

— Ἀπὸ δῶ, πατριώτη!... ἐφώναξε. Μὴ πᾶς ἀπ' αὐτοῦ, θὰ πέσῃς τσοῖ Τοῦρκοι...

Ὁ φορῶν τὸν ὑψηλὸν σκοῦφον διηυθύνθη πρὸς αὐτόν. Ἄλλ' ὅταν ἐπλησίασεν, ὁ Ἀνδρουλιὸς διέκρινεν ὅτι ἦτο Κιρκάσιος*. Δὲν ἐπρόφθα-

σε νὰ τὸ καλοσκεφθῇ, καὶ ἐκεῖνος τὸν ὁποῖον κατ' ἀρχὰς εἶχε νομίσει ὡς ἐθελοντήν, ὥρμησε κατ' αὐτοῦ μὲ τὴν λόγχην.

Ὅπισθεν τοῦ Ἀνδρουλιοῦ ἦτο κρημνὸς στρωμένος μὲ χαλίκια. Ἡ δὲ ἀπόστασις μεταξύ αὐτοῦ καὶ τοῦ Κιρκασίου ἦτο τόσον μικρά, ὥστε δὲν ἔλαβε καιρὸν νὰ στρέψῃ κατὰ τοῦ ἐχθροῦ τὴν δολιχόσκιον* λαζαρίαν.

Ἡ λόγχη ἐπῆρχετο κατὰ τοῦ στήθους του, ἀλλ' ὁ Ἀνδρουλιὸς συγχρόνως ἐρρίπτετο εἰς τὸν κρημνὸν μὲ μίαν ἀναφώνησιν :

— Θεὲ Δημητρίου!..

Καὶ μετὰ πατάγου παρασύρων τοὺς χάλικας κατεκυλίσθη εἰς τὸν κρημνόν, προπορευομένης μὲ τὸν μεταλλικόν της θόρυβον τῆς λαζαρίνας.

Εἰς τὸ κάτω μέρος ἔμεινε ἀκίνητος. Ὁ δὲ Κιρκάσιος ἀφοῦ ἐπὶ τινὰς στιγμὰς τὸν ἔβλεπε κατακυλιόμενον, τῶρα ἐζήτηι μέρος, διὰ νὰ κατέλθῃ μέχρις αὐτοῦ καὶ τὸν αἰχμαλωτίσῃ ἢ τὸν ἀποτελειώσῃ.

Ἐπὶ τέλους εὔρε μονοπάτι καὶ ἤρχισε νὰ κατεβαίνει. Ἀλλ' μετ' ὀλίγον ἐκινήθη καὶ ὁ Ἀνδρουλιός.

Ὁ Θεὸς τοῦ Δημητρίου εἶχε βοηθήσει τὸν νέον Νέστορα, ὅστις μόνον ἀσημάντους τινὰς ἐκδοράς καὶ ἐλαφράν ζάλην εἶχε πάθει.

Ἀλλὰ μόλις ἐσηκώθη, ἠκούσθη πυροβολισμὸς καὶ μία σφαῖρα ἐπέρρασε πλησίον του.

Ἡ λαζαρίνα ἦτο ἐνώπιόν του καὶ ὁ Ἀνδρουλιὸς τὴν ἤρπασε καί :

— Κράκ!... Κράκ!... τὴν ἔστρεψε καὶ ἐπυροβόλησε κατὰ τοῦ Κιρκασίου.

Νέος πυροβολισμὸς ἀντήχησεν εἰς τὴν χαράδραν καὶ ὁ Κιρκάσιος κατεκυλίσθη μέχρι τῶν ποδῶν τοῦ Ἀνδρουλιοῦ νεκρός.

Τὴν ἐπιοῦσαν ἑξαφνα διέσπειρε τὸν πανικὸν εἰς τὸ χωριὸ ἢ κραυγή :

— Τοῦρκοι!... Κερκέζοι!...

Ὁ κόσμος ἔγινε ἄνω κάτω. Καὶ ἄλλοι μὲν ἔτρεχον νὰ πάρουν τὰ τουφέκια των, ἄλλοι νὰ προφυλάξουν τὰ παιδιὰ των, ἄλλοι νὰ ἀποκρούσουν τὴν ἐισβολήν.

Ἀλλ' ἀντὶ Τούρκων καὶ Κιρκάσιων, εἶδαν ἓνα μόνον Κιρκάσιον, ὅστις παραδόξως ἔφερεν ἐπ' ὤμου δύο τουφέκια, ἔνευσε δὲ μακρόθεν καθησυχαστικῶς καὶ ἐφώναζεν ἑλληνιστι :

— Μωρ' ἐγὼ εἶμαι!... Μὴ φοβᾶστε!

Δύνασθε νὰ φαντασθῆτε τὸν θαυμασμὸν καὶ ἔπειτα τὴν εὐθυμίαν

τῶν χωρικῶν, ὅταν ἀνεγνώρισαν τὸν Ἀνδρουλιὸν ἐντὸς τοῦ κίρκασι-
νοῦ ἱματισμοῦ, ὁ ὁποῖος, σημειώσατε, τοῦ ἤρχετο ὀλίγον μακρὺς καὶ
ὕπὲρ τὸ δέον πλατὺς.

Τὸν ὑπεδέχθησαν μὲ ἀλαλαγμὸν χαρᾶς καὶ περικυκλώσαντες αὐ-
τὸν τὸν ἡρώτων, ἐνῶ συγχρόνως μετὰ περιεργείας ἐξήταζον τὸν καυ-
κάσιον ἱματισμὸν του, τοῦ ὁποῖου τὸ στῆθος ἐκάλυπτον ἀλλεπάλληλοι
σειραὶ φυσιγιοθηκῶν.

Παρακάτω συνήντησε τὸν καπετάνιον τὸν Σαῖτονικολῆν καὶ ὁ Ἀν-
δρουλιὸς τοῦ προσέφερε τὸ ὄπλον τοῦ Κίρκασίου λέγων :

— Αὐτὸ τὸ σισανεδάκι πρέπει νὰ τὸ ᾗχης τοῦ λόγου σου, καπετάν Νι-
κολῆ!...

Ὁ Σαῖτονικολῆς παρετήρησε μὲ θαυμασμὸν καὶ πόθον τὸ ὥραϊον
καὶ ἐλαφρὸν ὄπλον.

Ἄλλ' ἐνθυμηθεὶς ἴσως τὴν προσβολήν, τὴν ὁποίαν εἶχε κάμει πρὸς
τὸν Ἀνδρουλιόν, τοῦ εἶπε μὲ φωνὴν στενοχωρημένην :

— Ὅχι! Ὅχι! Ἐσὺ τὸ πῆρες, ἐσὺ νὰ τὸ ᾗχης!...

Ὁ Ἀνδρουλιὸς ἀπήντησεν ἡρεμώτατα καὶ φυσικώτατα :

— Εγὼ θὰ πάρω ἄλλο, καπετάνιο!...

Ἀπὸ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ὁ Ἀνδρουλιὸς ἐπωνομάσθη Κ ε ρ κ έ ζ ο ς.

« Ὅταν ἔμουν δάσκαλος καὶ ἄλλα διηγήματα »

Ἰωάννης Κονδυλάκης

ΑΛΕΣΤΑ ! (ΕΙΣ ΤΑ ΟΠΛΑ !)

(Αἱ ἐπαναστάσεις τῶν Κρητῶν διὰ τὴν ἀποτίναξιν τοῦ ζυγοῦ τοῦ κατακτητοῦ
καὶ τὴν ἑνωσίν των μετὰ τῆς Μητρὸς Ἑλλάδος ὑπῆρξαν ἡρωϊκαί, ἀλλὰ καὶ πολὺ
αἰματηραί.

Κατωτέρω ὁ συγγραφεὺς ἀναφέρει ἐν περιστατικὸν τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ
1878).

... Τοὺς ἐπεριμέναμεν τοὺς ἐχθροὺς ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν καὶ οἱ
χωρικοὶ μας ἔκρυπτον, ὅ,τι εἶχον εἰς σπήλαια, ἰδίως εἰς τὸ μέγα σπή-
λαιον τῆς Βίγλας, ὅπου εἶχον καταφύγει πολλαὶ οἰκογένειαι. Καθ' ἐκά-
στην ἀγγέλλματα περὶ ἐμφανίσεως ἐχθρῶν διέσπειρον τὸν πανικὸν καὶ
ἤκούετο ἡ κραυγὴ τοῦ κινδύνου : « Ἀλέστα ! » (Εἰς τὰ ὅπλα ! Ἐτοι-
μοι !). Μετὰ μικρὸν δὲ διεψεύδοντο, ἵνα ἐπαναληφθοῦν μετ' ὀλίγον.
Ἄλλ' ἦλθε καὶ ἡμέρα καθ' ἣν ἡ ἀπαισία εἰδῆσις δὲν διεψεύσθη.

Ποτὲ δὲν θὰ λησμονήσω τὴν φοβερὰν ἐκείνην ἡμέραν, τῆς ὁποίας τὰ συμβάντα παραμένουν ἐναργέστατα εἰς τὴν μνήμην μου. Ἐβρεχε δυνατὰ καὶ ἐβρόντα. Ἐν μέσῳ δὲ τῆς καταιγίδος ἠκούσθησαν πυροβολισμοὶ μεμακρυσμένοι. Καὶ μετ' ὀλίγον διέτρεξε τὸ χωρίον ἄπειρος θρηνώδης βοή, ἐν μέσῳ τῆς ὁποίας διέκρινα τὴν φοβερὰν κραυγὴν τοῦ κινδύνου :

— Ἀλέστα!

Ἡ μάνα μου ἔδραμεν ἔξω, ὡς ἄλλοφρονοῦσα*, πρὸς ἀναζητήσιν τοῦ πατρός μου. Τὴν στιγμὴν δ' ἐκείνην διήρχετο ὁ Μανώλης ὁ Πατούχας μετὰ τινος ἄλλου καί, πυροβολήσαντες εἰς τὸν ἀέρα, ἀνεκραύγασαν :

Στ' ἄρματα! Στ' ἄρματα!

Καὶ ἠκούετο ἡ κραυγὴ ἀπομακρυνομένη, ὥσει* ἐπανελαμβάνετο ὑπὸ τῆς ἡχοῦς :

Στ' ἄρματα! Στ' ἄρματα!

Ἔστεκα σὰν ἀπολιθωμένος πλησίον τῆς θύρας καὶ ἔβλεπον ἄνδρας καὶ γυναῖκας τρέχοντας ὑπὸ τὴν βροχὴν, ἀπευθύνοντας πρὸς ἀλλήλους βραχείας* ἐρωτήσεις καὶ παρερχομένους. Ὁ ἀδελφός μου Χαραλάμπης, ὁ ὁποῖος εἶχε γεννηθῇ πρὸ τριῶν μηνῶν, ὡς νὰ συνησθάνετο καὶ αὐτὸς τὸν κίνδυνον, ἐκραύγαζεν ἀπὸ τοῦ λίκνου* του πάσῃ δυνάμει.

Μετ' ὀλίγον εἰσῆλθε τρέχων ὁ πατὴρ μου, ταραγμένος καὶ διάβροχος, κατόπιν δὲ αὐτοῦ ἡ μήτηρ μου, ἀποστάζουσα καὶ αὐτὴ ἐκ τῆς βροχῆς καὶ ἔκφρων* ἐκ τοῦ τρόμου.

— Παιδιά μου! ἀνεβόησε μὲ κραυγὴν μητρικοῦ δέους*.

Καὶ δραμοῦσα ἤρπασεν ἐκ τοῦ λίκνου* τὸν ἀδελφόν μου καὶ ἔπειτα ἐμὲ καὶ μᾶς ἔσφιξεν ἐπὶ τοῦ στήθους της μανιωδῶς ἐτοίμη νὰ φύγῃ, νὰ πάρῃ τὰ βουνα διὰ νὰ μᾶς κρύψῃ, νὰ μᾶς σώσῃ ἀπὸ τοὺς ἐπερχομένους ἐχθρούς.

Τότε εἰσῆλθον διάφοροι χωριανοὶ εἰς τὸ σπίτι μας, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, ὅλοι σαστισμένοι, μουςκεμένοι ὑπὸ τῆς βροχῆς, χειρονομοῦντες καὶ κινούμενοι μὲ τὴν νευρικὴν ζωρότητα παραφρόνων. Ἐν μέσῳ τῆς συγχύσεως ἐκείνης ἠκούσθη μεμακρυσμένος καὶ μόλις αἰσθητὸς ἦχος σαλπύγγων, αἱ ὁποῖαι ἐσάλπιζον πορείαν μετὰ πολλῆς γοργότητος. Ἡ φρίκη τῆς στιγμῆς ἐκείνης δὲν περιγράφεται. Μία νεᾶνις ἤρχισε νὰ κτυπᾷ τὰς χεῖρας καὶ ἀνεφώνει γοερῶς :

— Ἐφτάξανε! Ἐφτάξανε!

Τότε παρεσύρθημεν καὶ ἡμεῖς ὑπὸ τοῦ χειμάρρου τοῦ πανικοῦ. Καὶ

ἀγνοῶ πῶς, μετὰ τινα λεπτά, εὐρέθην ἐπὶ τῶν γονάτων μιᾶς θείας μου ἱππευούσης, τυλιγμένος ἐντὸς μαλλίνου καπότου, ἐν μέσῳ πλήθους χωριανῶν, πρὸ πάντων γυναικῶν καὶ παιδίων, ἀγνωρίστων ἐκ τῆς βροχῆς καὶ τοῦ τρόμου.

Ἡ μήτηρ μου ἦτο πλησίον μου, καθημένη ἐπὶ τοῦ ἡμίονου μας, καὶ κρατοῦσα εἰς τὴν ἀγκάλην τῆς τὸν ἀδελφόν μου. Προηγεῖτο δὲ ὁ πατήρ μου, διὰ τῆς μιᾶς μὲν χειρὸς σύρων τὸν ἡμίονον, διὰ δὲ τῆς ἄλλης τὸ τουφέκι του. Καὶ τὰ σαλπίσματα ἤκούοντο εὐκρινέστερα, ἐντονώτερα, ἐπιτείνοντα τὴν φρενιτιώδη σπουδὴν καὶ τὴν σύγχυσιν τοῦ πλήθους, τὸ ὅποιον ἔφευγεν ὑπὸ τοὺς καταρράκτας τῆς βροχῆς, ποιμνιον προβάτων καταδιωκομένων ὑπὸ οὐρλιαζόντων λύκων.

Πάντες ἦσαν σιωπηλοί, σὰν νὰ ἐφοβοῦντο μὴν ἀκουσθοῦν ὑπὸ τῶν ἐπερχομένων ἐχθρῶν, μὲ μορφὰς ἐξηγριωμένας. Ἐκ διαλειμάτων μόνον ἤκούετο ἡ φωνὴ γυναικός :

— Παναγία μου, πρόφταξε!

Ἀκολουθήσαντες τὸν παρὰ τὸ χωρίον βαθὺν αὐλῶνα*, ἐφθάσαμεν μετὰ δέκα περίπου λεπτά εἰς τὴν εἴσοδον τῆς χαράδρας, ὅποθεν φαίνεται ἐκ πλαγίου τὸ χωρίον. Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐκρότησε πυροβολισμός, τὸν ὅποιον ἐπανάλαβεν, ἐν παρατεταμένῳ κυματισμῷ βοῆς, ἡ ἡχώ τῆς χαράδρας. Καὶ ὅλαι αἱ γυναῖκες ἀνεβόησαν μιᾷ φωνῇ :

— Παναγία Παρθένα μου!

Αἱ σάλπιγγες ἐσιώπησαν διὰ μιᾶς καὶ ὁ συμπυροβολισμὸς ἐπανελήφθη φοβερώτερος, παρατεταμένος, ἓνα παμμέγιστον κρρ!

— Ἐτρακάραν τσοι! ἀνεφώνησεν εἰς τῶν ἀνδρῶν.

Ὁ πατήρ μου μᾶς ἡσπάσθη ἐν συγκινήσει, εἶπε λέξεις τινὰς πρὸς τὴν μητέρα μου καὶ ἔδραμεν ὀπίσω πρὸς τὸ χωρίον μετ' ἄλλων ἀνδρῶν, οἱ ὅποιοι, ἀπομακρυνόμενοι, ἔλεγον πρὸς τὰς γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα των :

— Εἰς τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ!

Μία νεαρά γυνή, ὑψηλὴ καὶ ὠραία, ὠχρὰ ἐκ συγκινήσεως, ἡ ὁποία ἐκράτει νήπιον εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς, ἐσταμάτησε καὶ παρετήρει πρὸς τὸ χωρίον. Τὴν ἀνεγνώρισα· ἦτο ἡ Πηγὴ, ἡ σύζυγος τοῦ Πατούχα, τοῦ σημαιοφόρου μας, ὁ ὁποῖος ἐφαίνετο εἰς τὸ δυτικὸν ἄκρον τοῦ χωρίου, μὲ τὸ γιγαντιαῖόν του ἀνάστημα, πλησίον τῆς σημαίας. Τὴν ᾄκουσα νὰ λέγῃ :

— Ἡ Παναγία νὰ σὲ σκέπη, Μανώλη μου!

Ὁ κρότος τῶν ὄπλων δὲν ἔπαυσε πλέον ἀποτελῶν φρικτὸν ἀντίλαλον ἐν τῇ χαράδρᾳ, διὰ τῆς ὁποίας ἐπορευόμεθα. Τώρα ἐκλαίομεν ὅλοι, γυναῖκες καὶ παιδιὰ. Ἐκ διαλειμμάτων δέ, ὡς ἐπαδὸς* τοῦ θρήνου ἐκείνου, ἤκούοντο αἱ περίτρομοι ἀναφωνήσεις τῶν γυναικῶν :

— Παναγία μου, βλέπε τσοὶ Χριστιανούς!

— Παρθένα μου, πρόφταζε!

Ὅταν ἐφθάσαμεν εἰς τὴν κορυφὴν τῆς χαράδρας, ἡ βροχὴ εἶχε παύσει. Οἱ χριστιανοὶ μαχηταὶ εἶχον ἀναγκασθῇ ὑπὸ τῶν ὑπερτέρων δυνάμεων τοῦ ἐχθροῦ νὰ καταλίπουν τὸ χωρίον· ὑποχωροῦντες δὲ μικρὸν κατὰ μικρὸν καὶ ἀναχατίζοντες* τὴν προέλασιν τῶν ἐχθρῶν, εἶχον καταλάβει τὰ ἐκατέρωθεν τῆς φάραγγος ὑψώματα, ὅταν ἡμεῖς ἐφθάναμεν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ βουνοῦ, τὸ ὅποιον ἡ φάραγξ διατέμνει.

Ἐκεῖθεν ἐφαίνετο ὁλόκληρον τὸ χωρίον μετὰ τῆς πρὸ αὐτοῦ κοιλάδος. Ἡμῖν τόσον ταραγμένος τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐκ τῶν κρότων καὶ τῶν συγκινήσεων, ὥστε ἡ μνήμη μου διετήρησε μόνον συγκεχυμένην εἰκόνα τοῦ χωρίου, κεκαλυμμένου ὑπὸ καπνοῦ ἐν μέσῳ τοῦ ὁποίου διεκρίνοντο μικροὶ - μικροὶ οἱ ἐχθροί. Τοῦτο μόνον ἐνθυμοῦμαι σαφῶς, ὅτι ὑπεράνω τοῦ χωρίου εἶχε σχηματισθῇ μέγα οὐράνιον τόξον καὶ ὅτι ἐπὶ τινος οἰκίας ἐκυμάτιζεν ἡ τουρκικὴ σημαία, μικρὰ ἐκ τῆς ἀποστάσεως, ἀλλ' εὐδιάκριτος, ὡς ἐκ τῆς αἵματηρᾶς κοκκινάδας τῆς.

Ἐξηκολουθήσαμεν ἀναβαίνοντες πρὸς τὰ ὄρη· ἀλλὰ τώρα ἐφαινόμεθα ἐκ τοῦ χωρίου. Ἐξαφνα σφαῖρα τηλεβόλου διῆλθεν ὑπεράνω τῶν κεφαλῶν μας μετὰ βόμβου τρομακτικοῦ. Ταύτην ἐπηκολούθησεν ἄλλη καὶ ἄλλη. Τὸ πλῆθος ἐκάμφθη ὑπὸ τοῦ δέους, ὡς στάχυα λυγίζόμενα ὑπὸ τὴν πνοὴν θυέλλης.

Ἐπλησιάζομεν εἰς τὴν ὄφρυν τοῦ βουνοῦ, ὅπισθεν τοῦ ὁποίου θὰ ἤμεθα ἀσφαλεῖς, ὅτε ἠκούσθη κρότος φοβερός, συνοδευθεὶς ὑπὸ κραυγῶν τρόμου :

«— Παναγία μου! Παναγία μου!

Ἐγὼ δὲν εἶδον τίποτε, ἀλλὰ βραδύτερον ἔμαθα ὅτι μία ὄβρις, πεσοῦσα, κατεκερμάτισε* νεανίαν, ὁ ὁποῖος ἐσήκωνε τὴν γηραιὰν μητέρα του. Ἡ δὲ παραλυτικὴ γραῖα δὲν ἔπαθε τίποτε!

Ὅταν ἐφθάσαμεν εἰς τὴν κορυφὴν, τὸ χωρίον ἐπυρπολεῖτο. Ἐκ τῆς οἰκίας μου καὶ ἐκ πολλῶν ἄλλων ἀνεδίδετο χονδρός, μαῦρος καπνός. Καὶ ἤκουσα τὴν μητέρα μου ἀναφωνοῦσαν μετ' ἀνεκφράστου μίσους καὶ ἀπελπισίας :

— Ἀχ! σκύλοι! Ἀχ! σκύλοι, πῶς μᾶς ἐκάματε!

Ἐφημ. « Ἐμπρός » 1911

Ἰ. Κονδυλάκης

ΑΓΩΝΑΣ ΑΔΥΣΩΠΗΤΟΣ

(Ἡ συγγραφεὺς παρουσιάζει πραγματικά περιστατικά ἐκ τοῦ σκληροῦ ἀγῶνος, τὸν ὅποιον διεξήγαγον, πρὸ τοῦ 1912, οἱ Ἕλληνες Μακεδονομάχοι ἐν Μακεδονίᾳ κατὰ τῶν Βουλγάρων Κομιτατζήδων*.

Οἱ Βούλγαροι τότε προσεπάθουν νὰ ἐκβουλγαρίσουν τοὺς ἐλληνικοὺς πληθυσμοὺς Μακεδονίας καὶ Θράκης μὲ τὰ πλέον ἀπάνθρωπα μέσα.

Ἐν προκειμένῳ ὁ ἀγὼν διεξάγεται εἰς τὴν τότε λίμνην τῶν Γιαννιτσῶν. Ὁ Καπετάν Ἀγρας καὶ τὰ λοιπὰ ἀναφερόμενα πρόσωπα ὑπῆρξαν πραγματικά (ιστορικά πρόσωπα ὑπὸ ψευδώνυμον).

Τὸ κρῦο, ἐκεῖνο τὸν Δεκέμβρη, ἦταν δυνατό. Ἡ διαμονὴ στὴ λίμνη τῶν Γιαννιτσῶν, δύσκολη πάντα, εἶχε γίνει γιὰ τοὺς ἄντρες ὀδυνηρή. Οἱ καλύβες μὲ τοὺς καλαμένιους τοίχους καὶ σκεπὴ καὶ μὲ τὸ καλαμένιο πάτωμα, δὲν μπορούσαν νὰ τοὺς προφυλάξουν ἀπὸ τὸ κρῦο. Ὁταν ἀναβαν φωτιά οἱ ἄντρες μέσα στὴν καλύβα, ὁ καπνὸς τοὺς ἐπνίγε. Ἄν ἀνοιγαν τὴν πόρτα, πάγωνε ἡ καλύβα. Ἀναγκάζονταν λοιπὸν νὰ κάθωνται χαμηλά ἢ νὰ ξαπλώνωνται χάμου στὴ φωτιά.

Ὁ ἀγὼνας ἐξακολουθοῦσεν ἄγριος, ἀμείλικτος* μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Βουλγάρων ποὺς νὰ ἐκτοπίσῃ τὸν ἄλλον.

Ἡ ψηλὴ καλύβα τῆς Κούγκας* ἔβαζε τοὺς Ἕλληνας σὲ μειονεκτική θέση, γιατί φαίνονταν ἀπὸ μακριά. Καὶ οἱ Βούλγαροι, χωρὶς νὰ πλησιάζουν μὲ τίς πλάβες* τους, ὥστε νὰ γίνωνται ἀντιληπτοί, τραβοῦσαν ὁμοβροντίες ἀπὸ μακριὰ καὶ οἱ σφαῖρες τους τρυποῦσαν τὰ καλάμια, εὗρισκαν τοὺς ἄντρες, ποὺ τύχαινε νὰ εἶναι ὄρθιοι μέσ' στὴν καλύβα, τοὺς πλήγωναν ἢ τοὺς σκότωναν.

Οἱ Ἕλληνες ἐβγαίνουν κι αὐτοί, ἔκαναν αἰφνιδιασμοὺς στὶς βουλγαρικές καλύβες. Μὰ αὐτὲς ἦταν χαμηλές, δὲν φαίνονταν μέσ' στὰ καλάμια. Ἐπρεπε νὰ πλησιάζουν πολὺ οἱ πλάβες πρὶν τίς βροῦν. Καὶ τότε ὁ αἰφνιδιασμὸς ἦταν πιὸ ἐπικίνδυνος γιὰ κεῖνον, ποὺ πρόσβαλλε, παρὰ γιὰ κεῖνον, ποὺ δεχόταν τὴν ἐπίθεσιν.

Καὶ οἱ Βούλγαροι προφυλάγονταν. Εἶχαν σκοποὺς παντοῦ. Καὶ συχνὰ οἱ αἰφνιδιασμοὶ ἐξελίσσονταν σὲ ξαφνικές μάχες χέρια μὲ χέρια μεταξὺ ἐλληνικῆς περιπόλου κι ἄλλης βουλγαρικῆς.

Οἱ ἀρχηγοί, Ἀγρας καὶ Νικηφόρος, εἶχαν χτίσει κι ἄλλες μικρὲς καλύβες δῶθε καὶ κεῖθε τῆς κούγκας κι εἶχαν βάλει παντοῦ σκοποὺς, ποὺ ἔμεναν ἐκτεθειμένοι στὸ κρῦο καὶ μέσ' στὰ νερά, περιμένοντας κά-

θε στιγμή καινούργια ἐπίθεση τοῦ ἐχθροῦ. Ἦτο τόσο ἐκνευριστικὴ αὐτὴ ἡ ἀκίνησις καὶ ἡ ἀνάμνησις ἀνάμεσα στὰ καλάμια, ὥστε ἀναγκάζονταν οἱ ἀρχηγοὶ κάθε ὥρα ν' ἀλλάζουν τοὺς σκοποὺς αὐτοὺς. Καὶ μέσα στὶς καλύβες ὅμως ἐκνευρίζονταν οἱ ἄντρες, περιμένοντας κάθε στιγμή βουλγαρικὸ αἰφνιδιασμό.

Ἀρχηγοὶ καὶ ἄντρες εἶχαν ἀγριέψει στὴν ὄψι· τὰ μαλλιά τους εἶχαν μακρύνει, ὅλοι τώρα εἶχαν γένεια, ἡ ἐμφάνισί τους ἦταν ἀτημέλητη*, τὰ ρούχά τους τριμμένα, παλιωμένα. Μόνον ὁ Νικηφόρος κι ὁ καπετὰν Παντελῆς κατῳρθῶναν ἀκόμα νὰ κρατοῦν παρουσιαστικὸ κάπως περιποιημένο.

Ἡ ζωὴ αὐτὴ ἦταν σκληρὴ γιὰ ὅλους. Ὁ Ἀγρας ὅμως, μὲ τὶς κακοκλεισμένες πληγὰς καὶ τοὺς συνεχεῖς πυρετοὺς, εἶχεν ἐξαντληθῇ ὀλότελα.

— Νὰ φύγῃς! τοῦ ἔλεγε καὶ τοῦ ξανάλεγε ὁ Νικηφόρος. Ἐδῶ δὲν θὰ γίνῃς ποτὲ καλὰ. Ἐνῶ, ἂν πᾶς καὶ γιατρευτῆς, θὰ μπορέσῃς νὰ δουλέψῃς καλύτερα.

Γελοῦσε ὁ Ἀγρας κι ἐπαίρνε τὸ τουφέκι καὶ πήγαινε σὲ περιπολίες καὶ ξαναγύριζε μὲ σαράντα βαθμοὺς πυρετό. Κι ἔμενε μερικὲς ὥρες ξαπλωμένος στὸ πάτωμα καὶ πάλι σηκώνόταν καὶ ξανάρχιζε τὴν « δουλειά ».

Μὰ εἶχε ἀρχίσει νὰ ἐκνευρίζεται καὶ κεῖνος. Μιὰ ὁμοβροντία τοῦ εἶχε σκοτώσει ἓνα εὐζῶνα. Μιὰ δεύτερη, τὴν ἄλλη μέρα, μέσ' ἀπ' τὰ καλάμια, πληγγῶσε τὸν ἀτρόμητο, τὸν ἀνεκτίμητο, Ἀντώνη.

Τὸ ἄλλο πρωτὶ ἔφτασε ἓνας παπᾶς μ' ἓνα χωρικό. Ἐρχόταν ἀπὸ τὸ χωριὸ Νησί γιὰ νὰ γνωρίσῃ τοὺς ἀρχηγούς.

Ὁ Ἀγρας εἶχε πυρετὸ καί, τυλιγμένος ὡς τ' αὐτιά μέσα στὴν κάπα του, εἶχε καθίσει κοντὰ στὴν ἀναμμένη φωτιά. Καὶ καθὼς μπῆκε ὁ παπᾶς, ἐφώναξε :

— Ἐλα κάθισε, παπᾶ μου, νὰ φᾶς μαζί μας. Πῶς σὲ λένε ;

— Παπαγιάννη.

— Τί εἰδήσεις μᾶς φέρνετε ; ρώτησε ὁ καπτὰν Νικηφόρος.

— Καὶ καλὲς καὶ κακὲς, ἀποκρίθηκε ὁ παπᾶς. Σκότωσαν τὸν Τόμαν Παζαρέντζε ἀπὸ τὸ Ζερβοχώρι...

— Τὸν σκότωσαν! ἀναφώνησε ὁ Ἀγρας. Ἐγὼ τοῦ εἶχα χαρίσει τὴ ζωὴ καὶ τὴν λευτεριά!

— Ἀσκημα ἔκαμες, καπετὰν Ἀγρα, εἶπε ὁ Παπαγιάννης. Ἦταν ἀπὸ

τοὺς χειρότερους κομιτατζήδες τοῦ Ἀποστόλ Πέτκωφ. Εἶναι ἓνας ἀπὸ τοὺς κακούργους, ποὺ ἔσφαξαν ὀχτὼ παλληκάρια, ἀπὸ τὰ γενναιότερα τοῦ Τέχοβου καὶ τὰ καλύτερα τοῦ χωριοῦ. Ἐκαμες ἄσχημα νὰ τοὺς χαρίσῃς τὴ ζωή.

— Ποιὸς τὸν σκότωσε ; ρώτησε ὁ Ἀγρας.

— Ἐνας φίλος τοῦ καπετὰν Μανώλη, τοῦ Στενημαχίτη· ἓνας ἀξιωματικός, νομίζω.

— Πῶς τὸν λένε τὸν ἀξιωματικό ; ρώτησε ὁ Νικηφόρος.

— Δὲν τὸ λέει ὁ Στενημαχίτης.

— Σὺ δὲν τὸν ρωτοῦσες ;

— Νὰ τὸν ρωτήσω, λέει ; Ποῦ τολμᾷ κανεὶς νὰ ρωτήσῃ. Σὲ κοιτάζει καὶ τὰ μάτια του, λές, ξεγυμνώνουν τὴν ψυχὴ σου. Αὐτὸς ὅμως κρυφόοος!...

— Μὰ τί λογαριασμοὺς εἶχε μὲ τὸν Παζαρέντζε ;

— Ρώτησα τὸν Μανώλη τὸν Στενημαχίτη. Μοῦ εἶπε πῶς ὁ μυστικός αὐτὸς φίλος του ἐκδικήθηκε κάποιον Βασίλη Ἀνδρεάδη ἀπὸ τὸ Ἀσπροχώρι. Τὸ Ἀσπροχώρι ἦταν ἓνα χωριουδάκι μεταξὺ Νιάουσας καὶ Βάλτου. Δὲν ὑπάρχει πιά· τὸ κατέστρεψαν οἱ κομιτατζήδες, γιὰ νὰ ἐκδικηθοῦν αὐτὸν τὸν Βασίλη, ἐπειδὴ εἶχε πάει κι εἶχε πολεμήσει μὲ τὸν καπετὰν Ζέζα (Παῦλον Μελᾶν). Τοῦ σκότωσαν μητέρα καὶ γυναῖκα καὶ τοῦ ἔκλεψαν ἓνα παιδάκι, ποὺ εἶχε. Ὅταν τὸ ἔμαθε, ὕστερα ἀπὸ καιρὸ, ὁ μυστικός αὐτὸς φίλος τοῦ Στενημαχίτη, ποὺ ἦταν καὶ φίλος τοῦ Βασίλη Ἀνδρεάδη, ζήτησε νὰ τὸν βρῇ. Μὰ αὐτὸς χάθηκε, τρελλάθηκε, πέθανε, δὲ ξέρω. Καὶ πῆγε ὁ μυστικός φίλος τοῦ Στενημαχίτη νὰ βρῇ τὸν Παζαρέντζε, ποὺ χάλασε τὸ σπίτι τοῦ Βασίλη Ἀνδρεάδη. Πῆγε ἴσια στὸ Ζερβοχώρι, σ' ἓνα καφενεῖο γεμάτο Βουλγάρους. Φώναξε ἔξω τὸν Παζαρέντζε καὶ τοῦ εἶπε : « Ἐσὺ ἐσκότωσες τὸν τάδε καὶ τὸν τάδε ἀπὸ τὸ Τέχοβο ; Ἐσὺ σκότωσες τὴ μάνα καὶ τὴ γυναῖκα τοῦ Βασίλη ἀπὸ τὸ Ἀσπροχώρι ; Ἐσὺ τοῦτο ; Ἐσὺ ἐκεῖνο ; »... Ὁ ἄλλος προσπάθησε νὰ βγάλῃ μαχαίρι. Μὰ ποῦ! θηρίο στὴ δύναμη, σοῦ λέγω, ὁ φίλος τοῦ Μανώλη. Τὸν ἄρπαξε...

— Ἄλλος Γαρέφης! θαύμασε ὁ καπετὰν Τυλιγάδης.

— Ναί, ἄλλος Γαρέφης! Καὶ νὰ ἦταν τιποτένιος ὁ Παζαρέντζε ; Θηρίο κι αὐτός. Μὰ ποιὸς τὰ βγάζει πέρα μὲ τὸν φίλο αὐτὸν τὸν ἄγνωστο τοῦ Μανώλη ; Ἐτρεξαν γείτονες τοῦ Παζαρέντζε νὰ τὸν πιάσουν. Μιὰ σπρωξιὰ στὸν ἓνα, μιὰ γροθιά στὸν ἄλλο, ἄνοιξε δρόμο, ὥρμησε στὸ

βάλτο, χώθηκε στα καλάμια, πήγε ως τη πλάβα, όπου τον περίμενε ο Μανώλης ο Στενημαχίτης, και δρόμο.

Νύχτα πιά έφτασαν στο σπίτι μου, στο Νησί.

— Γιατί δέν ήρθαν έδω σέ μάς ; ρώτησε ο "Αγρας.

— Δέ θάξεραν τόν δρόμο ίσως.

Τό φαίγι ήταν έτοιμο. Κάθισαν οί καπετανέοι γύρω στη φωτιά κι έβαλαν μεταξύ τους τόν παπᾶ.

"Όταν τελείωσαν, ρώτησε ο Νικηφόρος :

— "Άλλες είδήσεις έχεις, Παπαγιάννη :

— Ναί· κακές όμως είδήσεις.

— Μήπως από δῶ τίποτε ;

— "Όχι, είναι από την έπαρχία Ζίχνας, από την Κλεπούσνα*. Κομι-
τατζήδες πήγαν, σταλμένοι από τό κέντρο τής Σόφιας, νά δολοφονή-
σουν τόν Χρυσόστομο*, τόν "Αγιο Δράμας. Τό είχαν καλά όργανώσει
καί θά τόν σκότωναν. Μά έτυχε νά φύγη ό Δεσπότης σέ περιοδεία. Καί
οί δολοφόνοι, απογοητευμένοι, άγριεμένοι, εκδικήθηκαν τόν άοπλο πλη-
θυσμό τής Κλεπούσνας, όπου κατέφυγαν. Είχαν δυναμίτη μαζί τους.
"Εβαλαν φωτιά στα έλληνικά σπίτια, σκότωσαν άντρες, γυναίκες, παι-
διά, ένα γέρο Βουζίκη ένενήντα χρόνων, ένα μωρό δύο χρόνων, την κό-
ρη του παπᾶ, τό δάσκαλο, τή γυναίκα του.

"Όλη τους ή λύσσα ήταν πώς δέ βρήκαν καί δέ σκότωσαν τόν "Α-
γιο Δράμας....

'Εκείνη την στιγμή μιᾶ όμοβροντία έσχισε τόν αέρα κι άμέσως δεύ-
τερη. Μῆ μᾶς ή καλύβα βρέθηκε στο πόδι. 'Αρχηγοί καί άντρες βγήκαν
από την καλύβα μπρούμυτα πεσμένοι πίσω από τό χαμηλό όχύρωμα,
έρριξαν κι εκείνοι μπαταριές* μέσ' στα καλάμια, στα τυφλά, κατά τό
μέρος άπ' όπου είχαν έρθει οί σφαίρες. Μά κανείς δέν άποκρίθηκε, ού-
τε άκούστηκε τίποτε. Καί δυό πλάβες, πού βγήκαν μέ τόν Τυλιγάδη
νά έρευνήσουν, γύρισαν άπρακτες. Δέν είχαν δει τίποτε, δέν είχαν άκού-
σει τίποτε.

Οί σφαίρες είχαν τρυπήσει τούς καλαμένιους τοίχους τής καλύ-
βας, είχαν περάσει άντίκρυ, πάνω από τούς ώμους τῶν καθισμένων κα-
πετανέων.

"Όλοι ήσαν ταραγμένοι. 'Η κατάσταση αὐτή δέ μπορούσε νά έξα-
κολουθήση. Οί άντρες ένκευρίζονταν. 'Η μεγάλη καλύβα τους ήταν στό-
χος. "Επρεπε σκυφτοί νά περπατοῦν.

Σκυθρωπός, ἀμίλητος, πλάγι στὸν πιστὸ Τυλιγάδη, κοίταζε ὁ Νικηφόρος τὶς πλάβες, ποὺ ἀπομακρύνονταν στὸ παγωμένο σκοτάδι, φέροντας, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, καὶ τὸν ἄρρωστο Ἄγρα.

Ὑστερα γύρισε καὶ μπῆκε στὴν καλύβα.

— Καὶ τώρα στὴ δουλειά! εἶπε τοῦ Τυλιγάδη.

Ἡ δουλειά ἦταν δύσκολη, πολὺωρη κι ἐπίμονη. Δὲν ἦταν εὐκολο νὰ κατεδαφίσουν στὰ σκοτεινά, μὲ τέτοιο δυνατό κρύο, σὲ μιὰ νύχτα, μιὰ μεγάλη καλύβα καὶ νὰ ξαναχτίσουν ἄλλη.

Μὰ ὅταν ἀποφάσιζε κάτι ὁ καπετὰν Νικηφόρος, δὲν τὸν σταματοῦσαν τὰ ἐμπόδια.

«Τὰ μυστικά τοῦ βάλτου»

Πηνελόπη Σ. Δέλτα

ΤΕΛΛΟΣ ΑΓΡΑΣ

Τὰ νιάτά σου ἀρματώθηκαν καὶ ζώστηκες τὸ θάρρος.

Ἀστροπελέκι μέσα σου ὁ πόθος σου ὁ κρυφός,
κι ἂς σ' ἔγειρε, παλλήκαρε, στὸ πανηγύρι ὁ Χάρος,
τώρα ἡ ζωὴ σου εἶν' ὄνειρο, μὰ ὁ θάνατός σου φῶς.

Γυρὸ σου χαμογέλαγαν μολέμματα* καὶ σκύλοι,
χίλια μαχαίρια σοῦ ἐμπηξαν, ὦ γίγαντά μου, οἱ νάνοι.
Κι ἡ μνήμη σου μᾶς γένηκε τριαντάφυλλο τ' Ἀπρίλη
καὶ τῆς πνοῆς σου ὁ στεναγμὸς μᾶς γένηκε λιβάνι.

Στὸν τόπο, ποὺ μαρτύρησες, δὲ σ' ἔκλαψε δικός.

Μὰ ἡ γῆ ἡ Μακεδονίτικη σὲ δέχτηκε σὰ μάννα.

Κι ἂν δὲ σηκώθῃ σίφουνας γιὰ τοὺς ὀχτροὺς κακός,
κάποιο ἀγεράκι φύσηξεν ἀπὸ τὴν Ἀλαμάννα.

Ἐφημερὶς «Ἀκρόπολις» 1930

Ρήγας Γκόλφης

Η ΣΗΜΑΙΑ

Τὸ ἐπὶ τῆς μεθορίου μικρὸν φυλακειον κατείχετο ὑπὸ ἀποσπάσματος εὐζώνων. Εἰς ὑποδεκανεὺς καὶ πέντε στρατιῶται ἀπετέλουν τὴν ὅλην φρουράν του.

Ἡ θέσις εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκετο, ἦτο ἐντελῶς μεμονωμένη. Οἱ ἐγγύτατοι σταθμοὶ ἀπεῖχον μίαν ὥραν· τὰ μεγάλα στρατιωτικὰ σώματα ἐστρατοπέδευον εἰς ἀπόστασιν δίωρον.

Ἀπέναντι τοῦ ἑλληνικοῦ φυλακείου, εἰς ἑκατὸν μέτρων ἀπόστασιν, ὠρθοῦτο ὁ ἐχθρικός σταθμός. Δέκα ἄνδρες ὑπὸ ἓνα δεκανέα ἐφύλαττον ἐκεῖ.

Εἰς τὴν ὑψηλὴν ἐκείνην θέσιν τὸ ψῦχος ἦτο ἔτι δριμύ καὶ κατ' αὐτὰς τὰς ἑαρινὰς νύκτας... Οἱ Ἕλληνες στρατιῶται συνεσπειρωμένοι περὶ τὴν πυράν, ἠκροῶντο τοῦ ὑποδεκανέως ἀφηγουμένου τὸ θελκτικὸν παραμύθιον τῆς Πεντάμορφης. Μόνον ὁ φρουρὸς σκοπὸς περιεπάτει ἄνω καὶ κάτω πρὸ τῆς ἀχυροσκεποῦς σκοπιᾶς καὶ ἡ φλόξ τῆς πυρᾶς ἀπήστραπτεν ἐπὶ τῆς κινουμένης ξιφολόγχης τοῦ ὅπλου του. Αἶφνης κρότος συντριβομένων ὑπὸ βήματος θάμνων καὶ κυλιομένων χαλίκων ἠκούσθη ἀπὸ τῆς κλιτύος τοῦ λόφου καὶ ἡ φωνὴ τοῦ σκοποῦ ἔκραξε :

— Τίς εἶ ;

Οἱ εὐζωνοὶ ἀνεπήδων συγχρόνως καὶ ἔσπευδον πρὸς τὰ ἀνηρτημένα ὅπλα.

Ἄλλ' ἡ ἀπάντησις τοῦ προσερχομένου, ὅστις ἦτο ἤδη λίαν ἐγγύς, καθυσχῆσε τὴν αἰφνίδιον ταραχὴν των :

— Ὡρα καλὴ, παιδιά! Εἴμ' ἐγὼ ὁ Γιάννης.

— Καλῶς τὸν Γιάννη, καὶ πῶς τέτοιαν ὥραν ; ἠρώτησεν ὁ ὑποδεκανεὺς τείνων τὴν χεῖρα πρὸς τὸν γνωστότατον εἰς αὐτὸν ποιμένα.

— Νὰ πάρω ἀνασασμὸ καὶ σὰς λέω...

Ἀπεκρίνατο ὁ ποιμὴν καὶ κάθησε βαρὺς καὶ κάθιδρως πλησίον τῆς πυρᾶς. "Οἱοι προσήλωσαν ἐπ' αὐτοῦ βλέμματα περιεργείας πλήρη. Μετὰ μίαν στιγμὴν σιωπῆς καὶ προσδοκίας, ὁ Γιάννης ἐπρόφερεν, ἀσθμαίνων ἀκόμῃ, τὰς λέξεις αὐτάς :

— Βαρέθηκν στοὺν σύνορο πέρα κατὰ τὸ Γκριτζάνο... τὸ ντουφεκίδι πάει κορδόνι...

Οἱ εὐζωνοὶ ἀνεσκήρτησαν ἐπὶ τῇ ἀγγελίᾳ. Τὰ χεῖλη των δὲν ὠμίλησαν, καὶ μόνον διεσταυρώθησαν τὰ βλέμματά των ἀπαστράπτοντα ὡς

λεπίδες ξιφῶν. Ὁ ὑποδεκανεὺς ἀρχηγὸς τῶν, Εὐρυτὰν τριακοντούτης, μικρὸς τὸ ἀνάστημα καὶ τραχὺς τὴν ὄψιν, κατήρτισεν ἐν ἀκχαεὶ τὸ στρατηγικὸν τοῦ σχεδίου, τὸ ὁποῖον ἴσως καὶ πρὸ πολλοῦ εἶχε μελετήσει. Ὀλίγαι λέξεις ἀντηλλάγησαν μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῶν ὀπλιτῶν του.

Μεθ' ἡμίσειαν ὥραν ὁ Τοῦρκος σκοπὸς ἐφονεύετο ὑπὸ εὐζώνου, οἱ δ' ἐν τῷ σταθμῷ στρατιῶται ἐξ ἀπροόπτου καταληφθέντες εἰς τὸν ὕπνον, μετὰ μικρὰν ἀντίστασιν οἱ ἐξ ἐφονεύοντο, οἱ τρεῖς ἠχμαλωτίζοντο καὶ μόνον ὁ δεκανεὺς διέφυγε τὸν ὄλεθρον πηδῆσας ἀπὸ τινος φεγγίτου.

— Τώρα, παιδιὰ, πᾶμε νὰ κυριεύσωμε τὸ χωριό!

Εἰς ἀπόστασιν δίωρον ἀπὸ τῶν τουρκικῶν σταθμῶν εὐρίσκετο χωρίον κατοικούμενον ὑπὸ εἰκοσάδος οἰκογενειῶν Χριστιανῶν καὶ ἰσαρίθμων Μουσουλμάνων.

Τὸ χωρίον αὐτὸ ἐκαλεῖτο Ἐλιά.

Ὁ ὑποδεκανεὺς ἀρχηγὸς προσήγγισε τὸ χωρίον μὲ στρατηγικὴν τάξιν. Τὴν πρωτοφυλακὴν ἀπετέλει εἰς εὐζωνος, τὴν ὀπισθοφυλακὴν ἔτερος, τὸ κύριον δὲ σῶμα, φέρον καὶ τοὺς τρεῖς αἰχμαλώτους, δεσμίους, ἀπετέλει αὐτὸς μετὰ τῶν λοιπῶν στρατιωτῶν.

Μόνον οἱ κύνες ἀντέστησαν εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ ἀποσπάσματος· οἱ χωρικοὶ δὲ ἐδίστασαν νὰ ὑποκύψωσιν ἀφυπνισθέντες αἴφνης ὑπὸ τῶν θριαμβευτικῶν ἀλαλαγμῶν τῶν ἐξ ἀνδρῶν, τοὺς ὁποίους ὑπελάμβανον οὐχὶ μόνον τετραπλάσιους, ἀλλὰ καὶ ἀποτελοῦντας προφυλακὴν ἰσχυροῦ σώματος.

Ὁ ὑποδεκανεὺς, ἐγκατασταθεὶς ἐντὸς τοῦ μόνου διωρόφου οἴκου, διέταξε νὰ προσαχθῶσι τῶν προκρίτων γερόντων τρεῖς ὡς ἄνθρωποι.

Τούτων οἱ δύο ἦσαν Ὁθωμανοί.

— Θὰ μὲ ἀναγνωρίσετε φρούραρχο τοῦ χωριοῦ!

Ἐκραξεν ἐπιτακτικῶς.

— Ὅπως ἀγαπᾷς, καπετάνιε, ἀπεκρίθησαν τρέμοντες οἱ γέροντες.

Καὶ ὁ νέος φρούραρχος, λαβὼν χάρτου τεμάχιον, ἔγραψε διὰ φαιᾶς μελάνης τὸ πρῶτον τοῦ ἔγγραφου :

«Ὁ φρούραρχος Ἐλιάς πρὸς τὴν διοίκησιν τοῦ...Εὐζωνικοῦ Τάγματος. Εὐπειθῶς ἀναφέρω, τὸ χωριὸν Ἐλιά ἀπὸ σήμερα ἐγίνηκε ρωμαϊκόν. Ὅλα τὰ παιδιὰ παρόντες. Στάθης Γέρακας, ὑποδεκανεὺς ».

— Θύμιο, ἔκραξε πρὸς τὸν νεώτατον τῶν εὐζώνων· ἔχεις πόδια ζαρκadioῦ. Πάρε τὸ χαρτὶ καὶ τρέχα στὴ Διοίκησι. Ἀστραπή! Ἐσεῖς οἱ

ἄλλοι, μωρὲ παιδιὰ, μιὰ σημαία ἑλληνικὴ δὲ θὰ μοῦ οἰκονομήσετε γιὰ τὸ Φρουραρχεῖο ; Νά!... πάρετε τὸ γαλάζιο μαντήλι τοῦ γέροντα. Δυὸ λουρίδες πανὶ ἄσπρο ἐπάνω σταυρωτές, ἓνα καλάμι... κι ἔγινε!... Στὴ σημαία δὲν ἔχει νὰ κάνῃ τὸ πανί· πάντα σημαία εἶναι!...

Μετ' ὀλίγον ἡ αὐτοσχέδιος Ἑλληνικὴ σημαία ἐκυμάτιζεν ἐπὶ τῆς καπνοδόχου τοῦ ἀγροτικοῦ οἰκίσκου, καὶ ἡ σελήνη τὴν ὥραν ἐκείνην προβάλλουσα ἀπὸ τοῦ βουνοῦ καὶ ἡ νυκτερινὴ αὐρα γλυκέως ψιθυρίζουσα, τὸ πρῶτον ἐχαιρέτιζον τὸ σύμβολον τῆς ἐλευθερίας ἐπὶ τῆς δεδωλωμένης ἐκείνης γῆς.

Ἀλλὰ τὴν ἰδίαν στιγμὴν σαλπίσματα καὶ ποδοβολητὸς ἐτάραξαν τὴν μόλις ἀποκατασταῶσαν ἡσυχίαν καὶ τὸ χωρίον περιεκυκλοῦτο ὑπὸ τουρκικοῦ σώματος τριακοσίων πεζῶν καὶ ἀποσπάσματος ἱππέων. Τὸ σῶμα τοῦτο ἐπορεύετο πρὸς τὴν μεθόριον, μαθὼν ὅμως παρὰ τοῦ φυγάδος δεκανέως τὰ ἐν τῷ σταθμῷ συμβάντα καὶ τὴν πιθανὴν κατάληψιν τοῦ χωρίου ὑπὸ τῶν ὀλίγων εὐζώνων, ἐλοξοδόρησεν ὀλίγον, ἵνα δώσῃ ἐν μάθημα εἰς τοὺς θρασεῖς Ἑλλήνας.

— Παιδιὰ, εἶπεν ὁ φρουράρχος, τὸ φρούριό μας οὔτε τὸ γνωρίζομε καλὰ οὔτε μᾶς γνωρίζει. Μπορεῖ νὰ μᾶς κλείσουν ἐδῶ μέσα σὰν τὰ ποντίκια καὶ νὰ μᾶς κάψουν ἢ νὰ μᾶς πιάσουν. Πρέπει νὰ ὑποχωρήσωμεν στὴν πρώτη μας θέσι. Ἐφ' ὅπλου λόγχῃ!

Καὶ οἱ πέντε ἄνδρες, οἱ εἰς θάνατον ἀποφασισμένοι, ἐξώρμων διὰ τῆς ὑπισθεν θύρας τοῦ φράκτου, ἐνῶ περιεκυκλοῦτο ἤδη ὁ οἶκος. Οἱ Τοῦρκοι δὲν εἶχον ἀκόμη καταλάβει τὴν ἐκεῖθεν ἔξοδον καὶ ἡ φυγὴ ἦτο ἐξησφαλισμένη. Ὁ ὑποδεκανεὺς ἔρριψε πρὸς τὰ ὀπίσω τελευταῖον βλέμμα δρασσελίζων τὸν τελευταῖον φράκτην τοῦ χωρίου.

Ὑψηλὰ ἐκεῖ, οἶονεῖ ἑναερίως, μεταξὺ οὐρανοῦ καὶ γῆς, τὸ μικρὸν γαλανόλευκον πανίον ἀνεκινεῖτο τρέμον. Ὁ ὑποδεκανεὺς ἐκτύπησε τὸ μέτωπον διὰ τῆς παλάμης :

— Καὶ ἡ σημαία ; εἶπε, ποῦ θὰ τὴν ἀφήσωμε τὴ σημαία μας ;

Καὶ πρὶν ἢ προφθάσουν οἱ ἄλλοι σύντροφοι νὰ ἐννοήσωσι τὴν πρόθεσίν του, γοργός, ἀκράτητος ἐστράφη πρὸς τὰ ὀπίσω. Οἱ Ὀθωμανοὶ στρατιῶται ἐπλήρουν τὴν ὁδὸν καὶ μετὰ τινὰ δισταγμὸν εἰσῆρχοντο εἰς τὸν οἶκον, ὅπου μόνον οἱ τρεῖς δέσμιοι αἰχμάλωτοι εἶχον καταλειφθῇ. Ὁ ὑποδεκανεὺς ἀναρριχηθεὶς ἀπὸ τοῦ ὑπισθεν τοίχου, εὗρίσκετο ἤδη ἐπὶ τῆς στέγης. Καὶ ἡ μικρὰ σημαία ἐκυμαίνετο πρὸς αὐτόν, ὥς νὰ τὸν ἰκέτευεν, ὥς νὰ τὸν προσεκάλει, ὥς νὰ τὸν ἡὐχαρίσται διὰ τὴν σωτηρίαν.

Τὴν ἤρπασε διὰ τῶν χειρῶν καὶ ὁ κάλαμος συνετρίβη. Τὴν ἐκράτει ἐπὶ τοῦ στήθους καθ' ἣν στιγμὴν πεντήκοντα ὅπλα ἐκκενώθησαν κατὰ αὐτοῦ καὶ δύο σφαῖραι τὸν ἐπλήγωσαν εἰς τὰ στήθη. Κατέπεσεν ἐπὶ τῶν κεράμων, αἱ ὁποῖαι συνετρίβησαν ὑπὸ τὸ βάρος του. Καὶ εἰς τὴν τελευταίαν ἀγωνίαν, ὥσάν νὰ ἐχρησιμοποίει καὶ αὐτοὺς τοὺς σπασμοὺς τοῦ θανάτου, κατέσχισε διὰ τῶν ὀδόντων τὸ πανίον καὶ ἀπέπτυσεν αὐτὸ ράκος ἄμορφον καὶ πορφυροῦν ἐκ τοῦ ἰδίου αἵματος.

Ἐφημερίς « Ἐστία »

Γεώργιος Δροσίνης

Η Δ Ε Σ Π Ω

Ἀχὸς βαρὺς ἀκούγεται, πολλὰ ντουφέκια πέφτουν.

Μῆνα* σὲ γάμο ρίχνονται, μῆνα σὲ χαροκόπι ;*

Οὐδὲ σὲ γάμο ρίχνονται, οὐδὲ σὲ χαροκόπι·

ἢ Δέσπω κάνει πόλεμο μὲ νύφες καὶ μ' ἀγγόνια.

Ἀρβανιτιά τὴν πλάκωσε στοῦ Δημουλά τὸν πύργο :

—Γιῶργαινα, ρίξε τ' ἄρματα, δὲν εἶν' δῶ τὸ Σούλι.

Ἐδῶ εἶσαι σκλάβα τοῦ πασαῖ, σκλάβα τῶν Ἀρβανίτων.

—Τὸ Σούλι κι ἂν προσκύνῃ, κι ἂν τούρκεψεν ἡ Κιάφα,

ἢ Δέσπω ἀφέντες Λιάπηδες δὲν ἔκανε, δὲν κάνει.

Δαυλὶ στοῦ χέριν ἄρπαξε, κόρες καὶ νύφες κράζει :

Σκλάβες τουρκῶν μὴ ζήσωμε, παιδιὰ μ', μαζί μου ἔλατε.

Χίλια φουσέκια ἦσαν ἐκεῖ· κι αὐτὴ φωτιά τοὺς βάνει

καὶ τὰ φουσέκια ἀνάψανε κι ὅλοι φωτιά γενῆκαν.

Δημοτικὸν

6. ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

ΟΙ ΣΠΟΓΓΑΛΙΕΙΣ

(Τους σπόγγους ἀλιεύουν εἰς τὸν πυθμένα τῆς θαλάσσης με κίνδυνον τῆς ζωῆς των οἱ δῦται, ἀναπνέοντες ἀέρα, τὸν ὁποῖον στέλλουν με τὰς ἀντλίας των τὰ σπογγαλιευτικὰ πλοῖα. Δύνανται καὶ χωρὶς ἀντλίαν ὁ τολμηρὸς δύτες νὰ καταβῇ εἰς τὸν πυθμένα τῆς θαλάσσης καὶ νὰ ξεριζώσῃ σπόγγους, ὅποτε διατρέχει πολὺ περισσότερους κινδύνους. Ἐν τούτοις καὶ με τὰ σκάφανδρα* ὑφίσταται πάντοτε ὁ κίνδυνος, ἐὰν δὲν γίνῃ καλὸς ὁ χειρισμὸς τῆς ἀντλίας. Εἰς τὸ βιβλίον του «οἱ Σπογγαλιεῖς τοῦ Αἰγαίου» ὁ συγγραφεὺς μᾶς περιγράφει λεπτομερεῖας τοῦ δυσχεροῦς τούτου ἔργου, τὸ ὁποῖον ἐξασκοῦν τόσοι ἡρωικοὶ βιοπαλασिताὶ ἀπὸ τὴν Ἰδραν, τὴν Αἰγίαν, τὴν Κάλυμνον, τὴν Σύμην καὶ ἄλλας νήσους τῶν Ἑλληνικῶν θαλασσῶν).

...Πλησίον τῆς λέμβου, ὡσὰν μυστηριώδης βρασμὸς νὰ ἐτάρασσε τὰ ἐνάλια* βάθη, ὀγκώδεις φουσαλλίδες ἀέρος πλατεῖται καὶ καμπύλαι ἀνήρχοντο κατὰ διαλείμματα νὰ θραυσθῶσι παφλαζούσαι.

Ἦτο ἡ ἀναπνοὴ τοῦ δύτευ ἐκ τοῦ θαλασσίου βυθοῦ.

Ἐν τούτοις ὁ κολαουζιέρης* εἶχε δώσει ἤδη τὸ σύνθημα, καὶ ἤρξατο βραδέως ἀνασύρων τὸ σχοινίον.

Εἵκοσιν ὀργυιαί κάτω τοῦ κόσμου, εἰς τὸ χάος τῆς ἀβύσσου, με τὸ φοβερὸν σάβανον τοῦ ἀπεράντου ὠκεανοῦ ὑπεράνω, σάβανον ἄγριον καὶ σιωπηλόν, τὸ ὁποῖον δὲν προδίδει τὰ μυστικά του ποτέ.

Ἡ ἀνύψωσις ἐξηκολούθησε βραδέως καὶ μετὰ προσοχῆς, ἐνῶ ὁ ναυτόπαις ἐσώρευε τὸν ἀνερχόμενον σωλῆνα. Μετὰ τινα λεπτὰ τὰ ὕδατα συνεταράχθησαν, καὶ πελωρία κεφαλὴ ἐκ μετάλλου, ἀμαυρὰ καὶ κελαρύζουσα, τρομακτικὴ ἐκ τῶν σωλῆνων, καὶ τῶν κρυστάλλων, προσέβαλε παρὰ τὸ δεξιὸν πλευρόν. Δύο βραχίονες, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ εἰς ἐκράτει τὸ σχοινίον, ὁ δ' ἕτερος ἀπόχην πλήρη σπόγγων, ἐκρατήθησαν ἀπὸ τῆς κουπαστῆς*, καὶ ὁ δύτες, ὡς φοβερὸν θαλάσσιον τέρας, ἐφάνη ἀνακύπτων με τὸ ἥμισυ ἀκόμῃ σῶμα ἐντὸς τῶν ὑδάτων.

Δύο - τρεῖς τότε ἐκ τῶν σπογγαλιέων, ἀφήσαντες τὴν ραθυμίαν*,

ἔσπευσαν νὰ τὸν βοηθήσουν, ὁ δὲ κολαουζιέρης, λαμβάνων διὰ τῶν δύο παλαμῶν τὴν περικεφαλαίαν, ἤρχισε νὰ τὴν περιστρέφῃ, ἕως οὗ ἄφη-
ρέθῃ ἐντελῶς.

Ἐφάνη τότε ἐν πρόσωπον κατέρυθρον, ἀναπνέον μετὰ κόπου.

Παχεῖαι σταγόνες ἔρρεον ἀπὸ τοῦ μετώπου του, συγκολλῶσαι τοὺς ἀτάκτους βοστρύχους τῆς κεφαλῆς, καὶ κυλιόμεναι κατὰ μῆκος τῆς ρι-
νὸς καὶ τῶν παρειῶν.

Ὁ δύτης ἔμεινεν ἐκεῖ ἐπ' ὀλίγον κρατούμενος ἀπὸ τῆς κουραστῆς ὡς ἀναλαμβάνων, ἀφοῦ δὲ οἱ σύντροφοί του τὸν ἀνείλκυσαν ἐντελῶς καὶ τὸν ἐξέδυσαν τῶν ἐλαστικῶν ἐνδυμάτων, ἐξηπλώθη μὲ μόνην τὴν φα-
νέλλαν ἐπὶ τῶν σανίδων, καὶ ἔμεινεν ἀκίνητος κρατῶν τὸ πρόσωπον ἐντὸς τῶν χειρῶν.

Ἦδη ὁ μικρὸς ναυτόπαις, πλησιάσας, ἀνεκίνει τοὺς σπόγγους, ἐνῶ ἕτερος ἤρχιζε διὰ μακρᾶς σακορράφας νὰ τοὺς περνᾷ εἰς σχοινία.

Δὲν ὁμοιάζον διόλου ὅμως ἀκόμη τοὺς ὠραίους σπόγγους, τοὺς ὁποίους εἵμεθα συνηθισμένοι νὰ βλέπωμεν εἰς τὰς προθήκας τῶν μυ-
ροπωλείων καὶ τὰ κάνιστρα τῶν πλανοδίων πωλητῶν.

Ἦσαν μᾶζαι μελαναί, ἀηδεῖς καὶ γλοιώδεις, χρειαζόμεναι πολλὴν ἔτι κατεργασίαν διὰ νὰ μεταβιβασθῶσιν εἰς τὸ ἐμπόριον.

— Ἄλα, ἄλα... ἔγρυξε* πάλιν ὁ Καπετὰν Τζερεμές, μιὰ ὥρα κάνεις νὰ ντυθῇς... Δὲν θὰ σὲ κάνουμε νύφη...

Ὁ δύτης ἔκαμε τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ, ἔκυψε νὰ κοχλιώσουν τὴν τερατώδη περικεφαλαίαν καί, ἀφοῦ κατῆλθε προσεκτικῶς τὴν μι-
κρὰν κλίμακα, ἔδραξε τὸ σχοινίον καὶ ἀφέθη νὰ βυθισθῇ ὑπὸ τὰ παφλά-
ζοντα ὕδατα.

Οἱ ναῦται τῆς ἀντλίας ἤρχισαν ἀμέσως περιστρέφοντες τὸν τρο-
χόν, ὁ δὲ κολαουζιέρης ἄφηνε βραδέως τὸ σχοινίον, ἐνῶ ὁ ναυτόπαις ἔσπευδε πρὸς τὸν ἀεραγωγὸν σωλῆνα.

Ἦσυχία ἐπεκράτησε πάλιν ἐπὶ τοῦ σκάφους, διακοπτομένη μόνον ἐκ τοῦ θορύβου τῆς ἀντλίας καὶ τῆς ἐλαφρᾶς κινήσεως τῶν κωπῶν, αἵτινες παρηκολούθουν τὴν διεύθυνσιν τοῦ τεινομένου σχοινίου.

Ἐπὶ τῆς θερμῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης, χρώματος τεφρολεύ-
κου πρασινωποῦ, μακρὰ τεμάχια ὑπερύθρων φυκῶν ἤρχιζον ν' ἀναδεύ-
ωσι τοὺς μακροὺς πλοκάμους των, ἐρυθρὰ δὲ χελιδονόψαρα, παίζον-
τα ἢ καταδιωκόμενα ὑπὸ ἀοράτων ἐχθρῶν, ἐφαίνοντο πτερυγίζοντα ἐπὶ

τινας στιγμάς, καὶ ἔπειτα πάλιν βυθιζόμενα ἐντὸς τῶν χλιαρῶν ὑδάτων.

Τὸ καῦμα ἐγίνετο ἀνυπόφορον.

— Φύσα, καημένη μπουκαδούρα*... ἐστέναξεν ὁ νεαρὸς Αἰγινήτης, στρέφων πρὸς τὸν ὀρίζοντα τὸ πρόσωπον καὶ προσπαθῶν ν' ἀναπνεύσῃ ὀλίγον δροσερὸν ἀέρα. Νομίζει κανεῖς, πῶς εἶναι σὲ πυρωμένο καμίνι.

« Σπογγαλιεῖς τοῦ Αἰγαίου »

“ Ἀγγελος Τανάγρας

Η ΜΑΥΡΟΜΑΝΤΗΛΟΥ

Κανεῖς εἰς ὅλον τὸ χωρίον δὲν εἶχεν ὠραιότερον περιβολάκι ἀπὸ τὸν ἐξάδελφόν μου τὸν Γιαννιόν. Καθ' ἐκάστην, περὶ τὸ δειλινόν, ἐπέβαιναν εἰς τὸ μικρὸν γέρικον ὄναρίον του καὶ ἐξετέλει τακτικὴν ἡμερησίαν περίοδον ἀνὰ τὸ ὠραῖον κηπάριον, ὅποθεν πρὸς ἐσπέραν ἐπέστρεφεν ἀποφέρων τοὺς καρπούς τῶν κόπων του. Οἱ γέροντες ἀπόμαχοι, οἱ καθήμενοι παρὰ τὴν προκυμαίαν, βλέποντές τον ἐπιστρέφοντα ἀργὰ — ἀργὰ ἐκ τῆς καθημερινῆς ἐκδρομῆς του, ἔλεγαν :

— Νά, ὁ Γιαννιὸς ἔρχεται πάλι ἀπ' τὸ περιβολάκι του.

— Καὶ φέρνει καὶ τίς λαχανίδες του.

— Καὶ τὰ κουνουπίδια του καὶ τὰ μποστανικά του.

— Πῶς τὰ καταφέρει!

— Σὰν νὰ τὸν γνωρίζουν.

— Λὲς καὶ τὰ ἔχει γητεμένα!

Ὁ ἐξάδελφός μου ὁ Γιαννιὸς δὲν ἔτεινε τὸ οὖς εἰς τὰ ποικίλα ἢ μᾶλλον στερεότυπα ταῦτα σχόλια, ἀλλ' ἀντιπαρήρχετο ἀδιάφορος, ἀφοῦ προσέδενεν εἰς τινα πάλον τὸ ὑποζύγιόν του, καὶ ἀποκομίζων τὰ « λαχανικά » τὰ ἐπώλει, ἢ τὰ ἔφερεν οἴκαδε, κατὰ τὴν περίστασιν.

Καὶ ἀφοῦ ἀνεπαύετο τὴν ἐσπέραν ἐκ τοῦ μετρίου καμάτου τῆς ἡμέρας, μέλλων ὁσονούπω ν' ἀναπαυθῇ διαρκέστερον ἐκ τῶν πολλῶν μόχθων τῆς ζωῆς του, τὴν ἄλλην ἡμέραν πάλιν περὶ τὸ δειλινόν ἔλυε τὸ ὄναρίον του, ἐπέβαιναν εἰς αὐτὸ καὶ ἐξήρχετο πάλιν πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ περιβολίου του.

Ὅποῖον λαμπρόν, ἀχανές, μεγαλοπρεπὲς περιβόλι! Καὶ πόσον δίκαιον εἶχεν ὁ θεῖος Ὅμηρος νὰ θέσῃ ἐκ παραλλήλου τὰς δύο παραβολὰς τῶν κυμάτων τῆς θαλάσσης καὶ τοῦ ἀγροῦ μὲ τοὺς κομῶντας ἀστάχους*!

Τῷ ὄντι, τὰ χόρτα καὶ οἱ θάμνοι τοῦ περιβολίου τοῦ ἐξαδέλφου μου τοῦ Γιαννιοῦ, γιγαντιαῖα, πελώρια, ἄγρια ἢ κηπευτά, δὲν ἔπαυσαν νὰ ὀργώνωνται, νὰ σχηματίζουν αὐλακας καὶ νὰ εἶναι γαλήνια, ὁμαλά, ἀπ' ἀρχῆς, ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. Δὲν ἔπαυσαν νὰ εἶναι ποικιλόμορφα, ἀναλλοίωτα καὶ ρευστά, νὰ ὀρθῶσι τὴν χაίτην, νὰ στυλώνωσι τὰ στέρνα, νὰ φρίσσωσι, νὰ κροαίνωσι*, νὰ βρέμωσι*, νὰ ἡχῶσι, νὰ πλαταγῶσι*, νὰ κτυπῶσι πᾶν ἀντίτυπον σῶμα. Καὶ οἱ Ζέφυροι προσέπαιζον κυλινδούμενοι ἐντὸς των ὡς ἄτακτα παιδία, καὶ αἱ ὑπόγειοι καὶ αἱ τροπαῖαι* ἡμιλλῶντο, τίς νὰ αὐλακώσῃ βαθύτερον, τίς νὰ ὑπεγείρῃ ὑψηλότερον τὰ κυανᾶ καὶ πορφύρεα νῶτά των, μετὰ φωσφορίζοντος σελαγισμοῦ, μετ' ἀκτινωτοῦ ἀφρώδους στεφάνου. Καὶ αὖρα ποντιᾶς ἐθώπευε μαλθακῶς τὴν ἄσπιλον κυματίζουσαν ὀθόνην, προσκαλοῦσα ἀπείρους χαριέσσας, μυρμηκίζούσας, παροδικὰς ρυτίδας.

Ὁ δὲ οὐράνιος θόλος κατωπτρίζετο ὅλος εἰς τὸν ἀπαράμιλλον κῆπον, ὃ ἥλιος ἔκαιε χωρὶς νὰ καταφλέγῃ τὰ βάθη του, διότι ὁ ἴδιος, ἅμα ἀπέκαμνε ἐκ τῆς ἡμερησίας ἀρματοδρομίας, ἐβύθιζετο διὰ ν' ἀναπαυθῇ εἰς τὸν βυθόν του, διὰ ν' ἀκονίσῃ ἐν τῷ ὑγρῷ ἐργαστηρίῳ τὰς ἀμβλυθείας ἀκτῖνας. Ἡ σελήνη ἐγένετο λαμπρότερα, ἐπαργυροῦσα τὰ στέρνα τῆς ἀχανοῦς ἐκτάσεως, τὸ ἄστρον τῆς ἐσπέρας ἐλούετο ἡδυπαθῶς* εἰς τὰ νάματά της, καὶ αἱ Πλειάδες* μετὰ γλυκείας παρθενικῆς σεμνότητος ἐμάρμαιρον εἰς τὰ ἀνεξερεύνητα βάθη της ὡς βολίδες εἰσδύουσαι, ζητοῦσαι νὰ μετρήσωσι τὸ βάθος, νὰ εὕρωσι τὸν πυθμένα.

Μυρίαι κρότοι ἀντήχουν εἰς τὰ ἄντρα καὶ εἰς τοὺς βράχους, ὅπου τὰ κράσπεδα τῆς ἀσπίλου ὀθόνης ἀπέληγον. Καὶ ἡδύπνοοι* ὁσμαι, ἐλαφρὰ ἀρώματα, ἀπέπνεον πανταχόθεν, μυρώνουσαι τὰς αὔρας, καὶ ἄλμη καὶ θάλπος ἡλίου ἐσκήρυνε τοὺς χρωτάς*, ἡρύθραινε καὶ καθίστα μελαψὰς καὶ ἀρρενωπὰς τὰς ὄψεις τῶν ἀνθρώπων.

Τὸ δανάριον τοῦ ἐξαδέλφου μου ἐβύθιζε τοὺς πόδας ἐν μέσῳ τῶν δροσερῶν πετάλων, προσπαζόντων καὶ θροούντων περὶ τοὺς πόδας του, καὶ ὁ κῆπος ὁ μυστηριώδης ἐπρότεινε τὰ στέρνα, ἀνοίγων τοὺς θησαυροὺς του εἰς τὰς ἐπιδεξιούς χεῖρας τοῦ πεπειραμένου κηπουροῦ.

Δι' ὅλους τὸ περιβολάκι τοῦ Γιαννιοῦ τοῦ ἐξαδέλφου μου ἦτο βιβλίον ἀνοικτόν, ἀλλὰ βιβλίον μὲ ἱερογλυφικοὺς* χαρακτηρισ. Ἀλλὰ διὰ τὸν ἄμοιρον ἐξαδέλφόν μου ἦτο βιβλίον μὲ κεφαλαιώδεις λαμπροὺς χαρακτηρισ, σαφές, ἐναργές καὶ εὐανάγνωστον. Οὗτος ἐγνώριζεν ὅλα τὰ μυστήρια, ὅλα τὰ κοιλώματα, ὅλα τὰ ἄντρα τοῦ προσφιλοῦς αὐτῷ ἐδά-

πους. Ἡδύνατός τις μάλιστα, ὅχι κατὰ σχῆμα τετριμένης προσωποποιίας, ἀλλὰ σχεδὸν κυριολεκτικῶς, νὰ εἴπῃ, ὅπως ἔλεγαν καὶ οἱ γέροντες ἀπόμαχοι τῆς προκυμαίας, ὅτι αὐτὰ μᾶλλον τὸν ἐγνώριζαν...

Τὸν ἐγνώριζαν ἀπὸ μακροῦ χρόνου.

Ἦτο ἡδὴ ἐξηκοντούτης, καὶ ἀπὸ πενήντα ἐτῶν, ἐκ τρυφερᾶς ἡλικίας δεκαετοῦς, δὲν εἶχε παύσει νὰ καλλιεργῇ τὸν κῆπὸν του.

Πᾶς ἄνθρωπος ἐργάζεται δι' ἑαυτόν, ἐπὶ τῇ προφάσει, ὅτι ἐργάζεται διὰ τοὺς ἄλλους· ὁ δὲ σύμμοιρος ὁ Γιαννιὸς εἰργάζετο διὰ τοὺς ἄλλους, καὶ ποτὲ δι' ἑαυτόν.

Δωδεκαετής, ἔμεινε μόνος προστάτης τῆς μητρός, χήρας τριακοντούτιδος. Εἰκοσαετής, ἦτο προστάτης τῶν ὀρφανῶν ἀδελφῶν του, ὀρφανὸς ὁ ἴδιος. Τεσσαρακοντούτης, ἦτο προστάτης ἔτι μεγαλύτερας ὀρφανίας, τῆς τῶν ἀνεψιῶν του.

Χωρὶς νὰ νυμφευθῇ, εἶχεν οἴκοι τρεῖς γυναῖκας. Ἡ μοῖρα τοῦ τὰς ἐκληροδότησε.

Τὴν μίαν του ἀδελφὴν ἡδυνήθη μετὰ τινα ἔτη νὰ τὴν ὑπανδρεύσῃ. Ἄλλ' αὕτη μόλις ἀπέκτησε δύο κόρας, κι ἐχέρευσε.

Μόλις ἐχέρευσεν ἡ μία, κι ἐκακοπανδρεύθη ἡ ἄλλη. Αὕτη ἔλαβεν ἄνδρα, ὅστις τῆς ἔφερεν ἐκ τοῦ χωρίου του τὴν ἐκ τοῦ πρώτου γάμου ὀκταέτιδα παιδίσκην του, συνέζησεν ὀλίγους μῆνας μετ' αὐτῆς, καὶ ἀπεδήμησεν. Μετέβη εἰς τινα πόλιν τῆς Ἑλλάδος, ὅπου εἰργάζετο χειρωνακτῶν. Ἀναχωρῶν δὲν εἶχεν ὀβολὸν νὰ τῆς ἀφήσῃ.

Τότε δὰ ὁ πτωχὸς ἐξάδελφός μου ὁ Γιαννιός, ἐκτὸς τῆς ἀσθενοῦς γραίας μητρός του, τῆς χήρας ἀδελφῆς καὶ τῶν ὀρφανῶν ἀνεψιῶν του, ὤφειλε νὰ βοηθῇ καὶ τὴν ὑπανδρον ἀδελφὴν μετὰ τῆς προγονῆς.

Παρὰ τὴν δυτικὴν ἐσχατιὰν τοῦ ὠραίου τριπλοῦ λιμένος τῆς παραθαλασσίου κώμης, ὅπου τὸ κύμα, ὑπὸ ἐλαφροῦ ζεφύρου ρυτιδούμενον, σκάζει καὶ δεικνύει μέλαιναν αἰχμὴν ὑπὸ ὕψους λευκῆς παρυφῆς περὶ ρυτον, ἐκεῖ ἀνίσχει τὴν κεφαλὴν ἡ Μαυρομαντηλοῦ.

Ὅλοι οἱ βράχοι ἴστανται πέριξ ἀσάλευτοι, μετ' ὀλυμπίου εἰρωνείας ὑπερορῶντες τὰς ἀπέλπιδας προσπαθείας τοῦ μανιώδους κύματος.

Μόνον ἡ Μαυρομαντηλοῦ νεύει μακρόθεν, νεύει διὰ τῆς κεφαλῆς εἰς τὸν θρασὺν ναυβάτην, τὸν ἐπιβαίνοντα οἰκτρᾶς σανίδος καὶ παραδέρνοντα εἰς τὸ πέλαγος, τὸν ἀγωνιῶντα νὰ εὕρῃ εἰς τὸν βυθὸν τοῦ πόντου τροφὴν δι' ἑαυτόν καὶ διὰ τοὺς φιλτάτους.

Φαίνεται νὰ τὸν καλῇ πλησίον τῆς ὡς ἄλλῃ σειρὴν, σειρὴν ἄφωτος καὶ ἄψυχος.

Ὅμοιάζει μὲ ναυάγιον προσηλωμένον ἐκεῖ ἀπὸ μακρῶν χρόνων, πληττόμενον ὑπὸ τοῦ ἀφρίζοντος κύματος, κραδαινόμενον καὶ σείον τὴν κεφαλὴν, κεφαλὴν φώκης ἔλλοχώσεως* ἐκεῖ ἀπὸ αἰώνων.

Μόνῃ ἡ κεφαλὴ τῆς φώκης σείεται, ἀπατηλῶς νεύουσα· ἡ οὐρὰ εὐρίσκεται ἐμπεφυκυῖα εἰς τὸν πυθμένα, ἡ ρίζα διατείνει τὰς ἴνας πέραν τοῦ βυθοῦ, ἐμπεπηγυῖα εἰς τὸν βράχον.

Ἄλλως οὐδ' ἡ κεφαλὴ σείεται. Τὸ κύμα μόνον ρήγνυται καὶ πλαταγεῖ καὶ περιρρέει. Τὸ κινούμενον φαίνεται ὡς νὰ κινῇ.

Λέγεται, ἀλλὰ τίς τὸ πιστεύει; — καὶ ὅμως ἂν ἦτο ἀληθές! — ὅτι ἡ Μαυρομαντηλοῦ ὑπῆρξέ ποτε καὶ αὕτῃ γυνὴ καὶ μήτηρ, μήτηρ ἑπτὰ υἱῶν, ὅτι καὶ οἱ ἑπτὰ υἱοὶ τῆς, ἔμπειροι ναυάταται, φθονηθέντες ὑπὸ τῆς θαλασσίας Γοργόνης, ἐπνίγησαν εἰς τὸ πέλαγος, ὅτι ἔλεως μοῖρα, σπλαγχνισθεῖσα τὸν πόνον τῆς μητρός, τὴν μετεμόρφωσεν εἰς σκόπελον, καὶ τὴν ἐφύτευσεν ἐκεῖ, οὐ μακρὰν τοῦ αἰγιαλοῦ, μόλις ὀρθοῦσαν τὴν κεραυνόβλητον κεφαλὴν τῆς, τὴν οἶονεῖ μελάμπεπλον. Τοιαύτῃ ἡ Μαυρομαντηλοῦ.

Ἄγνοῶ τί μοιραῖον ὑπῆρχε μετὰ τῆς Μαυρομαντηλοῦς καὶ τοῦ Γιαννιοῦ, τοῦ ἐξαδέλφου μου· ἀλλὰ πάντοτε αὕτῃ διαβαίνοντα πλησίον ἡ μακρὰν, τὸν ἐκάλει, τὸν ἐκάλει.

Φαίνεται, ὅτι ὑπῆρχε μυστηριώδης τις σύνδεσμος· αὕτῃ ἦτο ἡ κατ' ἐξοχὴν Μαυρομαντηλοῦ καὶ ἐκεῖνος ἐκ τρυφερᾶς ἡλικίας οὐδὲν ἄλλο ἔβλεπε γυρὸ τοῦ ἡ μαύρας μαντήλας.

Ἐπλεε σχεδὸν καθημερινῶς εἰς τὰ νερά τῆς, διασχίζων κατὰ μῆκος καὶ πλάτος τὸν ὠραῖον τρίκολπον λιμένα, ἐπεσκέπτετο ὅλους τοὺς ὄρμους, ἐξηρεῖνα ὅλα τὰ ὑποβρύχια σπήλαια, διωνύχιζεν ὅλους τοὺς διαποντίους θαλάμους.

Ἐπλεεν ἀπὸ ἀγκάλῃν εἰς ἀγκάλῃν, ἀπὸ ἀμμουδιὰν εἰς ἀμμουδιάν, ἀπὸ βράχον εἰς βράχον. Ἦξευρεν ὅλας τὰς κρύπτας τῶν πολυπόδων, ὅλα τὰ θαλάμια τῶν μουγκριῶν, ὅλα τῶν ἀστακῶν τὰ ἐνδαιτήματα.

Ποτὲ ὀρφὸς δὲν τὸν διέφυγε, καὶ αἱ συναγρίδες ἐγοητεύοντο ἀπὸ τὸ ἄγκιστρόν του.

Ἐπλεε συχνὰ εἰς τὰ νερά τῆς Μαυρομαντηλοῦς, τρέφων παράδοξον στοργὴν πρὸς τὸν μονήρη τοῦτον βράχον, ὅστις μόλις ἀνέτεινε τὴν κορυφὴν ὑπὲρ τὸν ἀφρόν τοῦ κύματος ὡς κολυμβητὴς κεκμηκῶς καὶ

ἀναπαυόμενος ὕπτιος ἐπὶ τῶν κυμάτων. Ἐγνώριζεν ὅλα τὰ ἄντρα καὶ τὰ μυστήρια τοῦ βράχου αὐτοῦ, ὅπου ἀνεκάλυπτε θαλασσίους θησαυρούς, ἀστακοὺς καὶ καραβίδας, ὑπερφυεῖς τὸ μέγεθος, καὶ κογχύλας καὶ πεταλίδας καὶ ἄλλα ἀκόμη ἠδύγευστα ὄψα.

Ἄλλὰ παρῆλθε πλέον ἢ ἐποχὴ καθ' ἣν ὁ Γιαννιὸς ἦτο κύριος δύο ὑπερηφάνων λέμβων, τῆς «Ἐπταλόφου» καὶ τῆς «Ἀγίας Σοφίας».

Τώρα ὁ Γιαννιὸς δὲν εἶχε πλέον ἢ μίαν λέμβον, ὑπόσαθρον καὶ αὐτὴν καὶ σχεδὸν συνηλικιωτὴν τοῦ ἐπιβάτου της. Ἐν λυσιπὼν Σάββατον, περὶ τὰ μέσα τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, ἐπέβη εἰς τὴν γεροντικὴν ἁκατόν του καὶ ἤρχισε νὰ ἐλαύνῃ τὰς κώπας, κατευθυνόμενος πρὸς τὰ νερά τῆς Μαυρομαντηλοῦς.

Ὁ Γιαννιὸς εἶχε, καθὼς ὅλοι οἱ ἔμπειροι κωπηλάται, ἴδιον τρόπον εἰρεσίας*, καὶ ἤξευρε νὰ δίδῃ δρόμον εἰς τὴν λέμβον, χωρὶς νὰ φαίνεται, ὅτι ἀγωνιᾷ καὶ χωρὶς νὰ ἰδρώνῃ. Ἦλαυνεν ὁμαλῶς καὶ ἡρέμα, ἀλλὰ συνεχῶς, συντόμως καὶ μετὰ λανθανούσης ρώμης. Σχεδὸν δὲν ἐφαίνοντο αἱ κινήσεις τῶν χειρῶν, καὶ ἀδιοράτως προένευε καὶ ἀνέπιπτεν.

Ἄλλως εἶχεν ἀρχίσει ἡδὴ νὰ γηράσκῃ, καὶ ἐξησθένει καὶ ἐπασχεν.

Ἐπὶ τῆς λέμβου ἔφερεν ἀλιευτικὰ τινα σύνεργα· τὸν γάντζον, δι' οὗ ἀνείλκυε τὰ ὀκταπόδια, τὸ καμάκι, διὰ οὗ ἐλόγχιζε τοὺς λαύρακας καὶ τοὺς ἀστακοὺς, τὸ σηπιογυάλι, δι' οὗ ἐξεμαύλιζε τὰς σηπίας, τὴν λαδιά, δι' ἧς ἐπλαττεν ἐν τῇ θαλάσῃ τεχνητὴν γαλήνην καὶ καθίστα διαυγῇ τὸν βυθόν. Διότι εἰς ταῦτα περιωρίσθη κατὰ τὸ γῆρας του (πρόσθες καὶ τὴν πράγγα, καὶ τὴν ἀπόχην καὶ ἄλλα τινά), ἀφήσας εἰς τοὺς νεωτέρους δίκτυα καὶ παραγάδια καὶ συρτές...

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης

«Τὰ Ἄπαντα»

ΤΟ ΗΛΙΟΒΑΣΙΛΕΜΜΑ

Πίσω ἀπὸ μακρινὲς κορφές ὁ ἥλιος βασιλεύει
καὶ τ' οὐρανοῦ τὰ σύνορα χίλιες βαφές ἀλλάζουν,
πράσινες, κόκκινες, ξανθές, ὀλόχρυσες, γαλάζιες,
κι ἀνάμεσά τους σκάει λαμπρὸς λαμπρὸς ὁ Ἀποσπερίτης.

Τὴν πύρα τοῦ καλοκαιριοῦ τὴν σβηεῖ γλυκὸ ἀγεράκι,
 ποὺ κατεβάζουν τὰ βουνά, ποὺ φέρνουν τ' ἀκρογιάλια.
 Ἀνάρια τὰ κλωνάρια του κουνάει ὁ γέρο πεῦκος
 καὶ πίνει καὶ ρουφάει δροσιὰ κι ἀχολογáει καὶ τρίζει.
 Ἡ βρύσι ἡ χορταρόστρωτη δροσίζει τὰ λουλούδια
 καὶ μ' ἑλαφρὸ μουρμουρητὸ γλυκὰ τὰ νανουρίζει.
 Θολώνει πέρα ἡ θάλασσα, τὰ ριζοβούνια ἰσιώνουν,
 τὰ ζάλογγα* μαυρολογοῦν, σκύβουν τὰ φρύδια* οἱ βράχοι
 κι οἱ κάμποι γῦρο οἱ ἀπλωτοὶ πράσινο πέλαο μοιάζουν.

Ἀπ' ὄξω ἀπ' τὰ ὀργάματα γυρνοῦνε οἱ ζευγολάτες*,
 ἡλιοκαμμένοι, ξέκοποι, βουβοί, ἀποκαρωμένοι,
 μὲ τοὺς ζυγούς*, μὲ τὰ βαριά τ' ἀλέτρια φορτωμένοι,
 καὶ σαλαγοῦν* ἀπὸ μπροστὰ τὰ δυὸ καματερά* τους.
 τρανά, στεφανοκέρατα, κοιλᾶτα, τραχηλᾶτα,
 «ὦά!», φωνάζοντας, «ὦά, Μελισσηνέ* ! Λαμπίρη* !»
 κι ἀργὰ τὰ βόδια περπατοῦν καὶ τοῦ καὶ τοῦ μουγκρίζουν.

Καλότυχοί μου χωριανοί, ζηλεύω τὴ ζωὴ σας,
 τὴν ἀπλοϊκὴ σας τὴ ζωὴ, πῶχει περισσιες χάρες.
 Μὰ πὸ πολὺ τὸ μαγικὸ ζηλεύω γυρισμό σας,
 ὅταν ἡ μέρα σώνεται καὶ βασιλεύει ὁ ἥλιος.

«Ὁ τραγουδιστὴς τοῦ χωριοῦ καὶ τῆς στάνης», 1892

Κ. Κρυστάλλης

ΟΙ ΠΟΙΜΕΝΕΣ ΤΗΣ ΠΙΝΔΟΥ

Ἐκατὸν πενήντα χιλιόμετρα μᾶκρος ἔχει ἡ πανύψηλη Πίνδος.
 Στὶς ἀμέτρητες χαράδρες τῆς τρέχουν γρήγορα ἄγρια ποτάμια. Μαλα-
 κούς ἀνέμους δὲν γνωρίζει· ὅταν φυσοῦν οἱ δρόλαπες* καὶ τ' ἀνεμόχο-
 λα*, τὸ κάνουν μὲ λύσσα. Ἐδῶ γίνονται οἱ μεγαλύτερες καταιγίδες τῆς
 Εὐρώπης, κατὰ μέσον ὅρον πενήντα τὸν χειμῶνα. Ἐχει δάση ἀπάτητα,
 ἀκόμα ἀνεκμετάλλευτα, ὅπου κρύβονται ἀρκοῦδες καὶ μεγάλοι κάπροι.
 Δρύες, ὄξυές, καστανιές, ἔλατα καὶ κέδροι τὴν σκεπάζουν ὁλόκληρη.
 Τὸ χορτάρι, ποὺ βλαστάνει τὴν ἀνοιξί, ἡ «τοῦφα», εἶναι τόσο δυνατὰ

ριζωμένο, ὥστε δὲν τραβιέται μὲ τὸ χέρι. "Όταν γλυστροῦν οἱ τσοπα-
ναραῖοι ἀπ' αὐτὸ ἀρπάζονται γιὰ νὰ μὴν πέσουν. Ἀπάνω της δὲν βρί-
σκεται δροσερὸ νερό, μόνο παγωμένο, ἀπὸ χιόνι, ποὺ φέρνει πόνους στοὺς
ζεσυνήθιστους. Οἱ πεδινοὶ δὲν μποροῦν νὰ τὸ πιοῦν.

Στὴν Πίνδο ἀκούστηκαν τὰ πρῶτα Ἑλληνικὰ τραγούδια. Τόσο
ἀγαποῦν τὴν ποίησι οἱ βοσκοί, ὥστε πίστευαν ὅτι, ὡσάκις γεννιῶνταν
ἕνας μεγάλος ποιητὴς στὴν Ἑλλάδα, σὰν τὸν "Όμηρο ἢ τὸν Πίνδαρο,
ὁ θεὸς τοὺς ὁ Πᾶν ἔστηνε χορὸ ἀπ' τὸν ἐνθουσιασμό του.

Κάθε ἀρχαίου θεοῦ κάτι ἀπόμεινε στὸ ἓνα ἢ στὸ ἄλλο μέρος τῆς
Ἑλλάδος. Ὁ Πᾶν ζῇ ἀκέραιος κοντὰ στοὺς κτηνοτρόφους αὐτοῦ τοῦ
βουνοῦ. Τὰ μεσημέρια διστάζουν νὰ παίξουν φλογέρα παράωρα, ἐπειδὴ
ξέρουں πῶς, ἂν τὸν ξυπνήσουν ἀπὸ τὸν ὕπνο του, θὰ τοὺς χαλάσῃ τὰ
ζωντανά.

Μόλις ἔλθῃ ἡ ἀνοιξίς, φουντώσῃ ὁ γαῦρος κι ἡ ὀξυὰ καὶ βγάλλῃ
ἡ γῆ χορτάρι, ξεκινοῦν οἱ βοσκοὶ ἀπὸ τοὺς κάμπους γιὰ τὰ καλοκαι-
ρινὰ λημέρια τους. Προχωροῦν σιγὰ τώρα, γιὰτὶ τὰ νεογέννητα ἀρνά-
κια δὲν ἀντέχουν σὲ μεγάλους κόπους. "Όταν φθάσουν στὶς ρίζες τοῦ
βουνοῦ κάνουν σταθμὸ ὡς ἀνήμερα τοῦ Ἀγίου Κωνσταντίνου, ὁπότε
ἀρχίζουν τὴν ἀνάβασι πρὸς τὶς κορυφές. Ἐκεῖ γίνεται ὁ κοῦρος τῶν
προβάτων, ποὺ βαραίνει τὰ χέρια τους μὲ χρήματα. "Όταν τὰ κοπάδια
τοὺς τρυγήσουν τὸ χόρτο μιᾶς πλαγιᾶς, φεύγουν πέρα, πᾶνε ὅπου πρα-
σινίζει ἀβόσκητο λειβάδι.

Μιὰ στάνη ἀπὸ λιθοσωρό, ἓνα ἀπόσκιο γιὰ τὸ καλοκαίρι, τὰ σύν-
εργα τῆς τυροκομίας, πηγὴ γιὰ τὸ πότισμα, μιὰ φλογέρα — ἀνάμεσα
σ' αὐτὰ τ' ἀπλὰ πράγματα περνοῦν τὴ ζωὴ τους.

Ἐγνώρισα γέρο πιστικὸ ὀγδόντα χρόνων μὲ μακριὰ γενειάδα ἀπα-
ράλλακτο προφήτη τῆς Ἀγίας Γραφῆς, ποὺ δὲν εἶχε ἀφήσει ποτὲ τὶς
στάνες, γιὰ νὰ μπῇ σὲ πολιτεία. Δὲν καταδεχόταν νὰ πάγῃ οὔτε σὲ χωριό,
γιὰτὶ, ἔλεγε, δὲν εὑρίσκε ἀρκετὸν ἀέρα ν' ἀναπνεύσῃ μέσα στοὺς τοίχους.

"Έχουν τὴν ἀφροντισιὰ τῶν πουλιῶν. Εἶναι ἀγαθοὶ μὲ ἀγνότατα
ἦθη. Καθὼς μένουν μακριὰ ἀπὸ τὸν μεταπολεμικὸ κόσμο, δὲν ἔχασαν
τίποτε ἀπὸ τὸν πατριαρχικὸ βίον, ποὺ ζοῦνε πρὸ ἀμνημονεύτων χρόνων.

Οἱ βοσκοὶ τῆς Πίνδου ἐξακολουθοῦν νὰ εἶναι καταρράκτες στί-
χων, ὅτι σκέπτονται τὸ κάνουν αὐτόματα ρῖμες* καὶ μελωδία, ποὺ τὴν
παίξουν μὲ ρωμαντικὸ πάθος στὴ φλογέρα τους. Ἡ μουσικότητα τοῦ
αὐτιοῦ τους φαίνεται ἀπὸ τὰ κουδούνια, ποὺ βάζουν στὰ ζῶα τους.

Ἀξίζει τὸν κόπο νὰ δῇ κανεὶς τσοπάνο ν' ἀγοράζῃ κουδούνια στὸ παζάρι. Διαλέγει ἓνα, ποὺ τοῦ ἀρέσει ὁ τόνος του ὡς βάση, καὶ μ' αὐτὸ δοκιμάζει ὅλα τὰ κουδούνια τῶν μαγαζιῶν, ὅσο νὰ βρῇ ἤχους νὰ ταιριάζουν μεταξύ τους, ν' ἀποτελοῦν ἁρμονικὴ σκάλα. Κάθε βοσκὸς ἔχει τονισμένο μὲ τὸν δικό του τρόπο τὸ κοπάδι του.

Οἱ περισσότεροι εἶναι ἀγράμματοι. Μὲ τὸ σουγιά τους σκαλίζουν ἐρογλυφικὰ σὲ σανίδια γιὰ νὰ ὀδηγοῦνται πόσα χρωστᾶνε ἢ πόσα εἰσέπραξαν.

Εἶναι πολὺ φιλόξενοι. Μόλις φανῇ ξένος τρέχουν καὶ κρατοῦνε τ' ἀγριόσκυλά τους, αὐτὴ τὴν πληγὴ τῆς Πίνδου. Τοῦ φωνάζουν: «—Ἐ, φίλε, ἔλα κι ἀπὸ μᾶς».

Ἄν κάμῃ πῶς προσπερνάει ἀδιάφορος, τὸν παίρνουν ἀπὸ τὸ χέρι καὶ τὸν ἀναγκάζουν ν' ἀνεβῇ στὸ κονάκι τους. Ἐκεῖ, πρὶν τὸν ρωτήσουν τίποτα, τοῦ δίνουν δροσιστικὸ ξυνόγαλο, τὸ καλοκαιρινὸ πιτό τους, ἢ γάλα μὲ χιόνι, ποὺ βρίσκουν στὶς σκιερὲς ρεματιές ὡς τὸν Αὐγούστο. Ὑστερα στρώνουν καὶ τὸν βάζουν νὰ καθίσῃ. Τοῦ δίνουν ἀνθοτύρι καὶ καλαμποκίσιο ψωμί. Τρέμουν μήπως δὲν εὐχαριστηθῇ ὁ ξένος, διότι τὸν θεωροῦν ἱερό. Περηφανεύονται ὅτι αὐτοὶ βάστηξαν τὴν Ἐπανάστασι. Πράγματι, ὅταν οἱ Τοῦρκοι κάψανε τὰ πάντα κάτω, οἱ πιστικοὶ πιάσαν τ' ἀπάτητα μέρη καὶ τροφοδοτοῦσαν τοὺς ἀγωνιστάς. «Μὲ τὰ ζωντανὰ τῶν τσοπάνηδων, γράφει στ' ἀπομνημονεύματά του ὁ Κολοκοτρώνης, βαστήξαμε τὸν στρατό, τὸν καιρὸ τοῦ Ἰμπραήμ».

«Γύρο ἀπ' τὴν Ἑλλάδα»

Χρῆστος Ζαλοκώστας

Τ Ο Ξ Ε Σ Τ Ο Υ Π Ω Μ Α

Ὁ ἥλιος ἐμεσουράνει κάθετος ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, ἐνῶ ἀνηρχόμεν μετὰ ὀμηλίκου δωδεκαετοῦς συμμαθητοῦ μου τὸν ἀνήφορον, τὸν ἄγοντα εἰς γείτονα τῆς Ἑρμουπόλεως ἐξοχὴν καλουμένην Πισκοπιό, ἢ σχολαστικῶς Ἐπισκοπεῖον. Ὡς πάντες γνωρίζουσι, τὰ βουνὰ τῆς Σύρου εἶναι γυμνότερα τοῦ Ἀδάμ, τὸ χόρτον εἶναι τελείως ἄγνωστον καὶ ἡ βλάστησις περιορίζεται εἰς ψωριώσας τινὰς τὸ φθινόπωρον φασκομηλέας καὶ ἡλιοκαεῖς κατὰ τὸ θέρος ἀκάνθας.

Εἰς ἀπόστασιν ὀλίγων βημάτων προηγεῖτο ἡμῶν κατάξηρος κι

ἐκεῖνος ψωραλέος ὄνος, σύρων ἐπιπόνως βαρέλαν ὕδατος, τοποθετημένην ἐπὶ εἰδους διτρόχου χειραμάξης ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν γραΐας χωρικήs. Τὸ πρόσωπον αὐτῆς δὲν ἐβλέπαμεν, ἀλλὰ μόνην τὴν ράχιν, ἥτις τοσοῦτον εἶχε κυρτωθῆ ὑπὸ τὸ βάρος τῶν ἐτῶν καὶ τῶν μόχθων, ὥστε ἐσχημάτιζε ὀρθὴν σχεδὸν μὲ τὰ σκέλη της γωνίαν.

Τὸν ὄνον, τὴν βαρέλαν καὶ τὴν γραΐαν εἶχαμεν ἀκολουθήσει μηχανικῶs, ἀπὸ τὴν παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ λόφου βρύσιν μέχρι τῆς ἐγγιζούσης κορυφῆς αὐτοῦ, ἀσθμαίνοντες καὶ ἄφωνοι ἐκ τῆς ζέστης καὶ τοῦ καμάτου. Ὁ πυρακτωμένος κονιορτός ἔκαιεν ὡς θερμὴ στάκτη τὰς πτέρνας τῶν ποδῶν μας, ἐνῶ ἐτύφλωνε τοὺς ὀφθαλμοὺς μας τῶν λευκῶν βράχων ἢ ἀκτινοβολία. Παντὸς εἰδους μυῖται ἐβόμβουν περὶ τὴν κεφαλὴν μας καὶ αἱ ἀκρίδες ἐπερίμεναν σχεδὸν νὰ τὰς πατήσωμεν, διὰ νὰ τιναχθῶσι δι' ἐνὸς πηδήματος εἰς μακρὰν ἀπόστασιν, ἀνοίγουςαι ὡς ριπίδιον τὰ κόκκινα ἢ γαλανὰ των πτερά.

Ἡ γραῖα ἔσυρε πάντοτε τὸ καπίστρι, ὡς νὰ ἤθελε νὰ βοηθήσῃ τὴν ἐπίπονον πρόβασιν τοῦ ἀσθμαίνοντος ὑποζυγίου της· οἱ κακῶs προσηρμοσμένοι τροχοὶ ἔτριζαν πενθίμως καὶ τὸ ἐπ' αὐτῶν βαρέλιον ἐξηκολούθει νὰ ταλαντεύεται πρὸς δεξιὰν καὶ ἀριστεράν ὡς μεθυσμένος βραχῆs.

Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν ὁ μεσημβρινὸς δαίμων μοῦ ἐνεφύσησεν ἰδέαν, ἥτις μ' ἔκαμε νὰ γελάσω.

—Γιαννακό, ἐψιθύρισα εἰς τὸ ὠτίον τοῦ συντρόφου μου, δεικνύων διὰ τοῦ δακτύλου τὸ ἐκ στουπίου πῶμα τῆς βαρέλας· δὲν θὰ ἦτο νόστιμον ν' ἀνοίξωμεν τὴν βρύσιν;

Ἡ ἰδέα μου τόσον τοῦ ἤρесе, ὥστε τὸν ἔκαμεν ἀμέσως νὰ λησμονήσῃ τὴν κούρασίν του· ἐπλησίασε ἐπὶ τῆς ἄκρας τῶν ποδῶν εἰς τὸ βαρέλι, ἔθεσε τὴν χεῖρα ἐπὶ τοῦ ὕγρου σώματος, ἐστράφη τότε νὰ με κοιτάξῃ, ἐξέφραξε μετὰ ἐνθαρρυντικὸν νεῦμά μου τὴν ὀπὴν καὶ τὸ νερόν ἐξεχύθη ὡς κρυστάλλινος κρουνὸς ἐπὶ τῆς κονιορτώδους ἀτραποῦ.

Περὶ τὸν νὰ εἶπω ὅτι, εὐθύς μετὰ τὸ πραξικόπημα, εὐρέθη καὶ πάλιν πλησίον μου ὁ Γιαννακός, ἢ ὅτι οἱ τέσσαρες πόδες μας ἦσαν ἑτοιμοὶ εἰς φυγὴν. Κατεσχοπεύαμεν τὴν γραῖαν, ἥτις ὅμως δὲν ἐστράφη, διὰ τὸν λόγον ὅτι ἦτο βαρύνουσα ἢ δυστυχής.

Ἐφ' ὅσον ἐξηκολούθει ἡ γύσις, τὸ βῆμα τοῦ ὄνου ἀπέβαινε ταχύτερον· τὸ κενωθὲν βαρέλι ἀντὶ νὰ βαρυταλαντεύεται ὡς μεθυσμένος, ἐχόρευεν εὐθύμως κατὰ τὰς ἀνωμαλίας τῆς ὁδοῦ μεταξὺ τῶν δύο τροχῶν, οἵτινες ἀνακουφισθέντες καὶ ἐκεῖνοι ἀπὸ τὸ ὑπερβολικὸν βάρος ἔ-

παυσαν νὰ τρίζωσιν ἀπαισίως. Μετ' ὀλίγον, ἀντὶ νὰ σύρεται ὁ ὄνος ὑπὸ τῆς γραίας, ἤρχισε νὰ σύρῃ ἐκεῖνος τὴν γραῖαν. Τοῦτο ἦτο τόσον ἀσύνηθες, ὥστε τὴν ἔκαμε νὰ ὑποπτεύσῃ ὅτι κάτι ἔκτακτον εἶχε συμβῆ. Ἐσταμάτησε, ἀφῆκε τὸ κάρον νὰ προχωρήσῃ ἐν ἧ δύο βήματα καὶ εἶδε τὴν ἄφρακτον τρύπαν, ἐκ τῆς ὁποίας ἀπέσταζαν αἱ τελευταῖαι ρανίδες τοῦ τόσον ἐπιπόνως μετακομισθέντος ὑγροῦ. Τότε μόνον ἔστρεψε τὴν κεφαλὴν καὶ μᾶς εἶδε καὶ εἶδομεν καὶ ἡμεῖς τὸ πρόσωπόν της. Ὡμοιάζεν ἑκατοντοῦτις, κάτισχνος, ξηρὰ καὶ μαύρη ὡς μούμια τῆς Αἰγύπτου. Ἐπεριμέναμεν φωνάς, ὕβρεις, κατάρας ἢ καὶ πετροβόλημα. Οὐδὲ λέξιν ὅμως μᾶς εἶπεν, ἀλλ' ἠρκέσθη νὰ στενάξῃ· ἀδύνατον ὅμως εἶναι νὰ λησμονήσω τὸ ἄφωνον παράπονον τοῦ βλέμματός αὐτῆς, ὅταν ἐπέρασεν ἔμπροσθεν μας ἐπιστρέφουσα νὰ μεταγемίση τὸ βαρέλι της εἰς τὴν μακρὰν ἀπέχουσαν βρύσιν. Τὸν Γιαννακὸν ἔτυχε νὰ ἐπανάιδω εἰς τὴν Αἰγύπτον μετὰ εἴκοσιν ὅλα ἔτη καὶ οὐδ' ἐκεῖνος τὸ εἶχε λησμονήσει.

« Συριανὰ διηγήματα »

Ἑμμ. Ροῖδης

ΟΙ ΧΩΡΙΑΝΟΙ

“Ολοι μας γνωρίζομαστε ἀπὸ ἀνήλικα παιδιὰ.
Μὲ τὸ μικρὸ του τ' ὄνομα ἑνας τὸν ἄλλο κράζει.
Στὰ μυστικά μας δὲ μπορεῖ νὰ βάλουμε κλειδιά.
Ξέρει καθένας στ' ἄλλουνοῦ τὰ μάτια νὰ διαβάξῃ.

Σὰν ὅπως τὰ τρεχούμενα μοιράζουμε νερὰ
καὶ τὰ σπαρτὰ ποτίζουμε καθὼς μὲ τὴν ἀράδα
ἔτσι τὶς μοιραζόμαστε καὶ θλιῖφι καὶ χαρά,
γιὰ βρέχει σ' ὅλο τὸ χωριὸ γιὰ σ' ὅλο εἶναι λιακάδα!

Γάμος; Ἀστράφτει ἀπὸ χαρὰ καὶ γέλιο τὸ χωριὸ
κι ἀντιλαλεῖ τὸ νυφικὸ τραγούδι πέρα ὡς πέρα.
Θάνατος; “Ολοι θλιβεροὶ κι ἀπ' τὸ καμπαναριὸ
κατάμαυρο ἢ καμπάνα μας τὸν βάφει τὸν ἀέρα.

Διάπλατα τὶς ἐξώπορτες ἢ καλωσύνη ἀνοῖ*
καὶ στὸ παλάτι τοῦ τρανοῦ καὶ στοῦ φτωχοῦ τὴν τρύπα,
κι ὅποιος περάσῃ κι ὅποιος μπῇ, γιορτὴ - καθημερινή,
θὰ βρῇ στρωμένο καναπέ, θὰ βρῇ γλυκὸ στὴν κούπα.

Χώρια ἀπ' τὶς ἐγνοίες τῆς ζωῆς, τοὺς χάρους τοὺς πικροὺς,
μέσ' στὶς καρδιές μας ἔχουμε παντοτεινὸν Ἀπρίλη—
κι ὅσες τσουκνίδες βγαίνουνε μονάχες στοὺς ἀγροὺς
ἐκεῖ ξεμοναχιάζονται πνιχτές στὸ χαμομήλι.

« Πρωῖνὸ Ξεκίνημα »

Γεώργιος Ἀθάνας

Τ Ο Ξ Η Μ Ε Ρ Ω Μ Α

Εὐρισκόμεθα εἰς τὰς τελευταίας ἡμέρας τοῦ χειμῶνος καὶ εἰς τὰς παραμονὰς τῆς ἐορτῆς τοῦ φωτός, τοῦ Χρυσοῦ Ἑαρος. Ὁ παγωμένος ἄνεμος πνέει φορτωμένος μὲ τὰ πρῶτα μῦρα, τὰ ὅποια ἔρχονται ἀπὸ τοὺς ἀναγεννωμένους κήπους. Τὸν πόνον, ποὺ προξενεῖ τὸ ψῦχος, μετριάζει ἢ γλυκεῖα προσδοκία· τὸ πένθος, τὸ ὅποιον ρίπτουν κάτω διερχόμενα νέφη, δὲν εἶναι τόσο βαρὺ καὶ τόσο καταθλιπτικόν. Κάποια ἀκτὶς χρυσοῦ φωτός χαρακώνει τὸν μελανὸν ὀρίζοντα. Αἱ πρῶται δὲν εἶναι ἀκόμῃ τελειῶς γαλαναί. Εἰς τὴν θερμάστραν παλαίου αἱ τελευταῖαι φλόγες καὶ ἀφήνουν τὸν τελευταῖον τριγμὸν τὰ ξύλα. Τὸ παραμῦθι τελειώνει, τὸ βιβλίον κλείει καὶ ἀνοίγει τὸ παράθυρον εἰς τὸ φῶς. Περνοῦμεν ἀπὸ τὸν θάνατον εἰς τὴν ζωὴν, ἀπὸ τὴν νύκτα εἰς τὴν ἡμέραν.

Ἀκόμῃ εἶναι χειμὼν, ἀλλὰ χειμὼν τοῦ ὁποίου ἡ δύναμις ἐξευτελίζεται εἰς τὴν ἐμφάνισιν τῆς πρώτης εὐεργετικῆς ἀκτίνος. Πνέει ἀκόμῃ ἄνεμος, ἀλλὰ ἄνεμος μυρωμένος. Καὶ ὑπάρχουν ἀκόμῃ τεμάχια πάγου, ἀλλ' εὐδιάδουν ὅλα, ὥς νὰ εἶναι θρύμματα ἀνθοδόχης κρυσταλλίνης.

Ἐημερώνει.

Ἡ νύκτα ἢ ἀτέλειωτη, ἡ νύκτα ἢ χειμερινὴ δὲν ἔχει τὴν ἔκτασιν αἰῶνος, ἡ ἡμέρα ἐξ ἄλλου δὲν εἶναι τέταρτον ὥρας. Καὶ τὴν αὐγὴν, τὴν ὥραν ποὺ ἐγεννήθη ἡ καλωσύνη, θορυβοῦν εἰς τοὺς κλάδους τὰ μουδιασμένα πτερὰ τῶν ἐπανερχομένων τραγουδιῶν.

Ἡ παλιννόστησις γίνεται ἄθορύβως καὶ μὲ προφυλάξεις διότι ἀκόμη ὁ ἐχθρὸς ἀγρυπνεῖ· διότι ἀκόμη τὰ μελανὰ σημεῖα του, τὰ πελώρια πλατιά σύννεφα, κυματίζουν εἰς τὰ ὕψη. Ἀλλὰ γίνεται ἡ παλιννόστησις· τὸ τραγούδι γυρίζει εἰς τὸ δένδρον καὶ τὸ πράσινον σύρεται ἐπάνω εἰς τὸν φλοιὸν καὶ ζητεῖ νὰ καλύψῃ τὴν κιτρίνην καὶ ἀρρωστημένην ὄψιν.

Δὲν ὑπάρχει ἀγὼν φοβερώτερος ἀπὸ αὐτόν, ποῦ συνάπτεται τώρα εἰς τὴν φύσιν μεταξύ γιγάντων καὶ νάνων· μεταξύ βορρᾶ καὶ τοῦ ἄσματος, τοῦ παγετοῦ καὶ τῆς σταγόνας τῆς δρόσου, μεταξύ τῆς καταιγίδος καὶ τοῦ φύλλου.

Παλαίουν τὰ ἀπαλώτερα πράγματα πρὸς τὰ τραχύτερα καὶ δυνατώτερα. Ὁ σπουργίτης θέλει νὰ ἐπιβληθῇ μὲ τὸ ἀδύνατον κελάδημά του εἰς τὸν φρενιασμένον ἄνεμον καὶ ν' ἀντιτάξῃ μίαν ἀγγελικὴν στροφὴν εἰς τὸ διαβολικὸν σφύριγμα, εἰς τὸ ὅποιον ἀνατριχιάζει ἡ φύσις. Καὶ καταπλήσσει τὸ θάρρος τοῦ ἄνθους τῆς ἀμυγδαλῆς, τὸ ὅποιον φυτρώνει εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ δένδρου καὶ προκαλεῖ* τὸν θάνατον. Καὶ καταπλήσσει ἀκόμη περισσότερον ἡ τόλμη τοῦ μικροῦ φύλλου, ποῦ φυτρώνει εἰς τὸν ὀλόγυμνον κλάδον, ἐνῶ γύρω του ξεκλειδώνονται μὲ ἀπαίσιους τριγμούς οἱ σκελετοὶ τῶν δένδρων.

Μπουμπούκια τοσοῦτσικα καὶ φυλλάκια ἀδύνατα καὶ πούπουλα πουλιῶν, σταλίτσες ζωῆς, προχωροῦν κατὰ τοῦ μεγάλου ἐχθροῦ μὲ πεποίθησιν ὅτι θὰ νικήσουν. Καὶ θὰ νικήσουν οἱ μικροὶ μαχηταί. Οἱ πάγοι ἐπὶ τέλους θὰ ὑποκύβουν καὶ θὰ καταρρεύσουν. Καὶ ὅχι αὐτὸ μόνον, ἀλλὰ καὶ θὰ συρθοῦν αἰχμάλωτοι εἰς τοὺς ἀγρούς καὶ θὰ τοὺς ποτίσουν. Οἱ χείμαρροι θὰ ταπεινωθοῦν, θὰ γίνουν ρύακες καὶ θὰ περνοῦν μὲ σεβασμὸν ἐνώπιον τοῦ θάμνου. Θὰ πληρώσῃ λοιπὸν καὶ πολεμικὴν ἀποζημίωσιν ὁ ἐχθρὸς. Θὰ καταβάλλῃ ἑκατομμύρια ἀργυρῶν σταγόνων εἰς τὴν ἄνοιξιν καὶ θὰ δώσῃ τοὺς χυμούς καὶ ὅσα χρειάζονται διὰ τὴν καλοπέρασιν τοῦ νικητοῦ.

... Μὲ συγχωρεῖτε... Μοῦ φαίνεται ὅτι ἐβιάσθηκα πολύ. Ἀπὸ τὸ παράθυρον εἰσῆλθεν αὐτὴν τὴν στιγμὴν μία κρύα πνοή, ποῦ μ' ἔκαμε νὰ μετανιώσω δι' ὅσα ἔγραψα παραπάνω. Τὸ φύσημα σὰν νὰ μοῦ ἐσφύριξεν ὅτι περιέπεσα εἰς ἀνακριβεῖας καὶ ὅτι ὀφείλω νὰ ζητήσω συγγνώμην. Πιθανὸν νὰ ἔσφαλα. Ἀλλὰ πάλιν τὰ τερετίσματα* τῶν πουλιῶν; Ὁ μυρωμένος ἄνεμος; Τὰ συντρίμματα τοῦ πάγου, ποῦ εὐωδιάζουν ὡς κρυστάλλινα θρύμματα ἀνδοδοχείου; Τίποτε, τίποτε! Ἐχὼ δίκαιον!

Ὁ χειμὼν θνήσκει, ἡ καλὴ ἄνοιξις ἔρχεται. Ἄς σφυρίζει ὅ,τι θέλει εἰς τὸ παράθυρόν μου ὁ ἄνεμος. Δὲν ἀκούω τίποτε...

Περιοδ. « Πινακοθήκη »

Τίμος Μωραϊτίνης

Γ Α Λ Η Ν Η

Σήμερα πάλι λιόχαρος εἶναι ὁ γιालὸς κι ὁ δρόμος
ὁ ἔρημικὸς ποὺ σέρνεται κοντὰ στ' ἀκροθαλάσσι.
Τὸ καλοκαίρι τό 'διωξαν τὰ πρωτοβρόχια, κι ὅμως
τὸ σκοτεινὸ φθινόπωρο δὲν ἔχει ἀκόμα φθάσει.

Εἶναι μιὰ τόση ἀπανεμιὰ καὶ μιὰ γαλήνη τόση
ποὺ τὰ καράβια ἀπόμακρα μὲ τὰ πανιὰ ἀνοιγμένα
σταμάτησαν — μὰ κοίταξε — σὰν νὰ 'χουν μετανοιώσει
πῶς τέτοιο φῶς ἀφήσανε καὶ πᾶν στὰ μαυῖρα ξένα.

Τώρα ὡς κ' οἱ πένθιμοι καπνοὶ τῶν βαποριῶν ἀράζουν
ἀσάλευτοι σὰ σύννεφα κι αὐτοὶ μέσ' στὸν ἀγέρα
ὅλα ἀπ' τὸν κόπο τῆς ζωῆς τριγυρὸ μου ἡσυχάζουν,
ὅλα, καὶ μόνο στοῦ γιालοῦ τὴν ἀμμουδιὰ ἐκεῖ πέρα,

Μονάχα ἐκεῖ, Γαλήνη μου, σαλεύοντας τὸ κύμα,
ζητάει κάποιον τραγούδι του νὰ πῇ μέσ' τῇ γιορτῇ σου,
μὰ δὲν ξεσπάει νὰ σοῦ πῇ, λὲς καὶ πῶς τόχει κρῖμα
νὰ σοῦ ταραξῇ τὴ χαρά, ποὺ βρῆκες στὴ σιωπῇ σου...

« Σκιές »

Λάμπρος Πορφύρας

ΑΦΑΝΗΣ ΗΡΩΣ

(Εἰς ποιμὴν ἐκ Δωρίδος, διωκόμενος ὑπὸ τῆς Δικαιοσύνης
δι' ἀδίκημα κατὰ τῆς ἐξουσίας, ἀναγκάζεται νὰ ἐκπατρισθῇ καὶ
νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν τουρκοκρατουμένην τότε Ἡπειρον).

... Σιγὰ σιγὰ τὰ χρόνια ἐπέρασαν. Κάτω ὅμως ἀπὸ τὸν ζυγόν,
ὅπου διὰ μιᾶς μετεφέρθη, ἔπειτα ἀπὸ τὸν ἐλεύθερον ἀέρα τοῦ πατρι-
κοῦ τόπου, ὁ βίαιος βουνήσιος δὲν ἄργησε νὰ ἐννοήσῃ τί εἶναι τό ἀγα-

θὸν ἐκεῖνο, πού δὲν ἐξετίμα εἰς τὴν πατρίδα του. Ἡ πρώτη βρισιά, πού ἐδέχθη κατάμουτρα ἀπὸ ἑνα βάρβαρον μπέην, τὸ πρῶτον κτύπημα εἰς τὴν ράχιν ἀπὸ τὸ μαστίγιον ἑνὸς Ζαπτιέ*, τὸ ἀδιάκοπον σκύψιμον ἐμπρὸς εἰς τὸ τύραννον, ὁ ὁποῖος δὲν ἦτο πλέον ὁ φιλελεύθερος ἑλληνικὸς νόμος, ἔκαμαν σωτήριον ἐντύπωσιν εἰς τὴν ψυχὴν του καὶ ἐδάμασαν τὸν χαρακτῆρά του. Ὁ ἀπειθάρχος ὁ ἀρειμάνιος*, ὁ περιφρονητῆς τῆς ἰσοπολιτείας σιγὰ - σιγὰ ἐσφυρηλατήθη εἰς μετρημένον, ὑπολογιστικὸν ἄνδρα κάτω ἀπὸ τὴν δουλείαν καὶ τὸ βούνευρον*. Ἐκεῖ μόνον ἐνόησε τὰ ἀγαθὰ, πού εἶχε, πού περιεφρόνησε, πού ἔχασε εἰς τὴν στοργικὴν πατρίδα.

Ἄλλ' ἦτο πλέον ἀργά

Καὶ σιγὰ - σιγὰ ἐνόησεν ἀκόμη τὸν πόνον τῆς γῆς, ὅπου ἐγεννήθη, τῆς γῆς, ὅπου ἔθαψε τοὺς ἰδικούς του καὶ ὅπου τὸν συνέδεσαν τὰ γλυκύτατα χρόνια τῆς παιδικῆς ἡλικίας, ὅπου οἱ ἄνθρωποι ὁμιλοῦν, σκέπτονται, ἔχουν τὰ ἴδια ἰδεώδη μὲ ἡμᾶς, ἀγαποῦν καὶ μᾶς συλλογίζονται. Τώρα θὰ ἔδιδε καὶ αὐτὸς δὲν ἤξερε τί, διὰ νὰ ἡμποροῦσε νὰ ξαναῆρχετο, νὰ ξανάβλεπε μίαν μόνον στιγμὴν τὴν γαλανὴν βουνοκορφὴν τοῦ Παρνασσοῦ, τίς γυμνὲς πλαγιὲς πού ὠδηγοῦσε τὰ κατσίκια του. Θὰ ἔδιδε χρόνια τῆς ζωῆς του διὰ μίαν Κυριακὴν πρωί, μετὰ τὴν ἀπόλυσιν ἢ ἑνα ἡσυχον ἀπόγευμα εἰς τὴν μακρινὴν του στάνην, ὅταν ἄρμεγε κατὰ σειρὰν τὰ ἀσπρόμαλλα πρόβατά του καὶ ἐγέμιζε μὲ χιονᾶτο γάλα τίς καρδάρες του.

Καὶ ὁ πόνος αὐτὸς τὸν ἔκαμε νὰ προσκολλᾶται μὲ κάποιαν ἀπελπισίαν εἰς ὅ,τι ἔβλεπε νὰ τὸν πλησιάζῃ εἰς τὴν μακρινὴν πατρίδα, ἀνθρώπους, σκέψεις, ἄψυχα ἀκόμη, τὰ ὁποῖα διὰ τὰ νοσταλγικὰ μάτια του ἔπαιρναν ψυχὴν καὶ φωνήν.

Ἀπὸ πολίτης φιλήσυχος τώρα ἐγίνετο καὶ πατριώτης.

Σιγὰ - σιγὰ ἡ ἐπιχειρήσις του προώδευσε. Ἀπὸ ἀγωγιάτης κατάρθωσε νὰ ἀγοράσῃ τὸ ἀμάξι. Τὴν εἰρηνικὴν του ζωὴν ἤλθεν ἔξαφνα νὰ διακόψῃ ὁ πόλεμος τοῦ 1912.

Οἱ Ἕλληνες, οἱ δικοὶ του, ἡ ἰδία μακρινὴ πατρίδα, ἤρχετο ὁλοζώντανη ἐκεῖ νὰ τὸν εὔρῃ. Μεταμορφωμένος τότε καὶ ἐκεῖνος ὁ ἀδάμαστος Δωριεὺς διέσχισε μίαν νύκτα τὰς γραμμὰς τῆς ἀμύνης καὶ μὲ τὸ μάουζερ ἑνὸς ἐχθροῦ, πού ἀφώπλισε μέσα εἰς τὴν χαράδραν, ἔφθασεν εἰς τοὺς εὐζώνους, τοὺς συντρόφους του.

Ὅλον τὸν καιρὸν τῆς πολιορκίας τῶν Ἰωαννίνων ὑπέμεινε τὴν πεῖ-

ναν, τὰ στερήσεις, τὸ φαρμακερὸ κρύο, μὲ τὴν φτερωμένην ἐλπίδα νὰ μπῇ νικηφόρος κι αὐτὸς μαζί μὲ τοὺς δικούς του εἰς τὰ Γιάννινα!

“Α! τὰ Γιάννινα, αὐτὰ τὰ Γιάννινα!...”

Τὸ μάτι του δὲν ἄφηνε τοὺς μακρυνοὺς ἄσπρους μιναρέδες, ποὺ ἐζωγραφίζοντο μικροσκοπικοὶ μέσα εἰς τὴν ὁμίχλην κοντὰ εἰς τὴν γαλανάδα τῆς λίμνης.

Καὶ ἐπὶ τέλους τὰ Γιάννινα ἔπεσαν καὶ ἐμβῆκε κι αὐτὸς ἐνθουσιῶν θριαμβευτῆς, μὲ τὴν κεφαλὴν ὑψηλὰ εἰς τὸν τόπον, ὅπου τὸ βούνευρον τὸν εἶχε· συνηθίσει νὰ σκύπτῃ.

Αἱ πρῶται ἡμέραι ἐπέρασαν μὲ τὴν φρενίτιδα τῶν ἐπινικείων, τὰ προσδεξίματα καὶ τὰ γλέντια τῶν παλαιῶν φίλων του. Ἐπειτα ὅμως ἐσκέφθη νὰ ξαναπιᾶσῃ τὴν ἐργασίαν του. Ἀλλὰ τὸ ἀμάξι του εἶχεν ἐπιταχθῇ ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Χωρὶς νὰ λυπηθῇ τότε καὶ χωρὶς νὰ διατάσῃ, ἐπῆγε πάλιν μισθωτὸς, ὅπως πρὶν.

Ἡ ἐργασία του ἐξηκολούθησεν ἡσυχά κάμποσους μῆνας, ἕως ὅτου μίαν ἡμέραν δύο χωροφύλακες τὸν ἐκατέβασαν ἀπὸ τὸ ἀμάξι, τοῦ ἔδειξαν ἓν ἔνταλμα συλλήψεως καὶ τὸν ἐμπαρκάρισαν μὲ τὸ πρῶτον ἀτμόπλοιον διὰ τὸν Πειραιᾶ.

Εἰς τὴν μέθῃ τῆς ἐλευθερίας εἶχε λησμονήσῃ ὅτι ἄλλοτε ὑπῆρξεν ἔνοχος ἀπέναντι τῆς θεᾶς αὐτῆς, ποὺ ἐλάτρευε τώρα. Τώρα, εἰς τὴν αἵθουσαν τοῦ δικαστηρίου, σκυμμένος ἐμπρὸς εἰς τὰ ζευγάρια τῶν ματιῶν, ποὺ βαραίνουν ἐπάνω του, ἀκούει τὰς καταθέσεις διὰ τὸ παλαιὸν ἐγκλημὰ του.

“Ὅταν τὸν ἐκάλεσαν ν’ ἀπολογηθῇ εὔρε μόνον δύο τρία τραυλισμένα λόγια, ποὺ εἶπε μὲ χαμηλωμένα μάτια:

—“Εφταιξα... Ἐκαμα τὸ κακό... Ἀπὸ τότε ὅμως μετανόησα μὲ τὴν καρδιά μου... Συγχωρῆστε με.

Ὁ εἰσαγγελεὺς, ἀμείλικτος* ὅπως ὁ νόμος, ὁ ὑπερασπιστῆς αὐτὸς τῆς ἀδικουμένης κοινωνίας, ἐζήτησε τὴν τιμωρίαν.

Ἐνῶ ὅμως ἐπρόκειτο ν’ ἀποσυρθῇ τὸ δικαστήριον εἰς τὴν αἵθουσαν τῶν διασκέψεων, θόρυβος ἠκούσθη εἰς τὴν εἴσοδον καὶ ἓνας κλητὴρ ἐφάνη νὰ πλησιάζῃ τὸν πρόεδρον καὶ νὰ τοῦ ὁμιλῇ διὰ κάτι βέβαια ἐντελῶς ἀσυνήθιστον, ὅπως ἐφαίνετο ἀπὸ τὴν ἔκφρασίν του.

Ὁ κατηγορούμενος προσήλωσε τὰ μάτια του εἰς τὴν σκηνὴν αὐτὴν, σὰν κάποιαν τελευταίαν καὶ ἀπρόοπτον ἐλπίδα, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ὅμως δὲν ἤξευρεν τί ἔπρεπε νὰ περιμένῃ ἢ νὰ ζητῇ... Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ

ἐκπληξίς ἐφάνη νὰ ζωγραφίζεται εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Προέδρου.

Ὁ Μητροπολίτης Δαφνοκάστρου, ἓνας ἀπὸ τοὺς μεγαλοφυστέρους ἱεράρχας τῆς ἀμφισβητουμένης Ἡπείρου, μόλις φθάσας ἀπὸ τοὺς Ἀγίους Σαράντα, ἐζήτηι νὰ μαρτυρήσῃ εἰς τὸ δικαστήριον διὰ τὸν κατηγορούμενον.

Μ' ὅλην τὴν παρατυπίαν* τοῦ πράγματος, τιμῆς ἕνεκεν, τὸ δικαστήριον παρεδέχθη ὁμοφώνως καὶ ὅλα τὰ βλέμματα ἐστηρίχθησαν γεμάτα περιέργειαν εἰς τὴν εἴσοδον.

* * *

Υψηλός, ξηρός, μὲ χαρακωμένον ἀσκητικὸν πρόσωπον καὶ προῶ-
ρος λευκασμένα γένεια, ἀλλὰ μάτια ποῦ, ἔλαμπε κάποια φλόξ ζωῆς
συγκεντρωμένης, ὁ ἱεράρχης, στηριζόμενος εἰς τὴν ποιμαντορικὴν ρά-
βδον, ἐπροχώρησεν εὐλογῶν. Ἐφθασεν εἰς τὴν θέσιν ὅπου τὸν ἔφε-
ρεν ὁ κλητὴρ καὶ ἐκεῖθεν ἔφερε γύρο τὸ βλέμμα. Καὶ τὸ βλέμμα ἐκεῖνο ἔξα-
φνα ἐφωτίσθη ἀπὸ στοργὴν καὶ τρυφερότητα, μόλις ἐστάθη εἰς τὸ μέρος,
ὅπου ἦτο ὁ κατηγορούμενος, ἐνῶ τὸ χέρι του μὲ τὴν ἱερατικὴν εὐλογίαν
ὕψωνετο ἐντελῶς χωριστὰ καὶ αὐθόρμητον πρὸς αὐτόν. Ἐν τῷ μεταξὺ
ἐκεῖνος, διὰ μιᾶς τιναγμένος ἐπάνω, τρέμων, ἔμεινεν ἐκεῖ σὰν νὰ ἔβλε-
πεν εἰς αὐτὸν τὸν ἄγγελον ἐλευθερωτὴν, τὴν ἐξ ὕψους ἀντίληψιν καὶ σωτη-
ρίαν.

Ὁ Μητροπολίτης, ὀρθίος ἐμπρός εἰς τὸ ὀρθιον ἀκροατήριον, ἤλθεν
ἀμέσως εἰς τὸ θέμα.

Μόλις ἔμαθε κατὰ τύχην τὴν δίκην ἐκεῖ ἐπάνω, ἐπῆρε τὸ πρῶτον
ἀτμόπλοιον, ποῦ εὗρέ, καὶ εὐτυχῶς ἔβλεπεν ὅτι ἔφθασεν ἐν καιρῷ.

Δὲν ἤξευρε τί ἦτο ἄλλοτε ὁ κατηγορούμενος, οὔτε ἤθελε νὰ τὸ μά-
θῃ. Ἐκεῖνος εἶχε καθῆκον καὶ ἤθελε νὰ εἴπῃ τί τὸν ἐγνώρισε δέκα ἔτη
τώρα.

Καὶ ἤρχισε τότε μία μακρὰ καὶ παθητικὴ ἱστορία χρόνων ὀλο-
κλήρων. Ἐν τμῆμα τῆς ἱστορίας, ποῦ ἐγράφη μὲ αἷμα καὶ θυσίας μέσα
εἰς ἐπιβουλὰς*, κινδύνους καὶ ἀδιάκοπον καθημερινὸν ἀγῶνα μὲ τὸν
ἐχθρόν διὰ τὴν διαφύλαξιν τῆς ἐλληνικῆς Ἡπείρου. Ὅλα αὐτὰ δὲν ἤ-
μποροῦσαν νὰ γίνουν χωρὶς ἀνθρώπους ἀφωσιωμένους, μὴ γνωρίζον-
τας φόβον. Ἦρχετο λοιπὸν νὰ εἴπῃ δι' αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος
ἦτο εἰς τὸ ἐδῶλιον* τοῦ κατηγορουμένου. Ἦσαν ὅπλα διὰ νὰ μεταφέ-
ρουν; Ἦσαν θύματα διὰ νὰ φυγαδεύσουν; Ἦτο ἐπικίνδυνος ἀλληλογρα-

φία νὰ στείλουν; Πληγωμένους ἀπὸ συγκρούσεις νὰ φέρουν εἰς ἀσφαλὲς μέρος; Ἦτο ἀνάγκη ὁδηγοῦ διὰ ἐπαναστατικὰ σώματα; Αὐτὸς ἦτο πάντοτε ἐκεῖ, ταχύς, πρόθυμος, ἀκαταπόνητος, πάντοτε ἑτοιμος νὰ κινδυνεύῃ καὶ νὰ θυσιάσῃ.

Καὶ αὐτὸ δέκα ὁλόκληρα ἔτη, μίαν ὁλόκληρον ζωὴν, ἓνα ὁλόκληρον ἀγῶνα μυστικόν, σιωπηλόν, ἐπίμονον, χωρὶς διακοπὴν καὶ χωρὶς ἀνάπαυσιν.

Καὶ ἦτο ἀκόμη ὁ ἄνθρωπος, ποῦ, ὅχι μόνον δὲν ἐζήτησε ποτὲ τὸ παραμικρὸν δι' ἑαυτόν, ἀλλ' ἀπεναντίας ὁ θυσιάζων καὶ ἐκ τῶν ἰδικῶν του, ὁ ἀφωσιωμένος ὑπέρτης τῆς ιδέας, ὁ πρόθυμος στρατιώτης, ὁ ἑτοιμος νὰ ὀρμῇ πρῶτος εἰς τὸν κίνδυνον, διὰ νὰ ἐπανεῖλθῃ ἀμέσως μετὰ τοῦτον, ταπεινός, ἀθόρυβος εἰς τὴν ἀφάνειαν καὶ τὴν σκιάν.

Δι' αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον ἦλθε τῶρα νὰ ὁμιλήσῃ εἰς τὸ δικαστήριον, εἰς τοὺς Ἑλλήνας δικαστάς. Αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον ἦλθε νὰ ζητήσῃ ἀκόμη ἀπὸ τοὺς ἐνόρκους, διότι τὸν χρειάζεται ἀκόμη, διότι ὁ ἀγὼν δὲν ἐτελείωσεν, ἀρχίζει πάλιν. Καὶ τὸν ζητεῖ ἐν ὀνόματι τοῦ ἐλεύους, ἐν ὀνόματι τῆς Πατρίδος, συγχωρῶν αὐτὸς, ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ Χριστοῦ, κάθε ρύπον καὶ κάθε ἁμαρτίαν.

Τὰ τελευταῖα λόγια τοῦ ἱεράρχου ἔπесαν σὰν μεγαλόπνευστο κήρυγμα κάποιας βουλήσεως ἀνωτέρας, μέσα εἰς βαθεῖαν σιωπὴν ἀπὸ ἀνθρώπους συγκινημένους, θαμβωμένους, φρίσσοντας, οἱ ὅποιοι δὲν ἤμποροῦσαν νὰ ἐξωτερικεύσουν τὴν σύγκίνησιν παρὰ μόνον μὲ τὴν ἰδίαν νεκρικὴν σιγὴν.

Ἀλλὰ ἀμέσως ἡ σιγὴ αὐτὴ ἐξέσπασεν σὰν ἀπὸ θάλασσα ἀναταραγμένη ἀπὸ τὴν ὀρμὴν τοῦ μελτεμιῦ.

—Χάριν!... Ὅλοι ἐζήτουν χάριν!

—Ἀθῶς! ἡλάλαξεν τὸ ἀκροατήριον.

Οἱ ἐνορκοὶ ἀμέσως τότε ἀπεσύρθησαν καὶ μετ' ὀλίγον ἐξέδωκαν ὁμοφώνως τὴν ἐτυμηγορίαν των, διὰ τῆς ὁποίας ὁ κατηγορούμενος ἐκηρύσσεται ἀθῶος παμψηφεί.

Τὸ πλῆθος τότε φρικιάζον, τρέμον, οἰστροηλατούμενον* ἀπὸ τὸν κραδασμὸν τῶν νεύρων του, ἐσήκωσε τὸν θόλον τοῦ δικαστηρίου μὲ μίαν συντονισμένην ζητωκραυγὴν...

Καὶ ἐνῶ ὁ ταπεινὸς ἥρως ἔπεφτε μὲ πνιγμένα ἀναφυλλητὰ εἰς τὰ πόδια τοῦ δεσπότη τοῦ ἀγκαλιάζων μὲ δακρυσμένα φιλήματα τὸ μαῦρον ράσον, ὅλον τὸ πλῆθος ὠρμοῦσε νὰ φιλήσῃ καὶ αὐτό, νὰ εὐχαριστήσῃ

τὸ ρυτιδωμένο ἐκεῖνο χέρι, τὸ ὁποῖον ἤξευρε τόσον καλὰ νὰ προτάσσεται διὰ τὸ ποιμνιόν του, ὅπως διὰ τὴν πίστιν καὶ τὴν πατρίδα.

Περ:οδ. « Παναθήναια »

Ἄγγ. Τανάγρας

ΘΑΝΑΤΟΣ ΚΑΡΑΒΙΟΥ

(Ἡ χώρα μας εἶναι κατ' ἐξοχὴν θαλασσίνη καὶ εἶναι γνωστὴ ἡ ἀγάπη καὶ ἡ λατρεῖα τῶν ναυτικῶν μας στὰ καράβια τους, πού ἐκδηλώνεται μὲ κάθε τρόπο. Τὸ παρατιθέμενο διήγημα μᾶς δείχνει παραστατικώτατα τὴ λατρεῖα αὐτὴ ἐνὸς καπετάνιου).

Βαδίζαμε καὶ οἱ δυὸ σιωπηλοὶ κατὰ μῆκος τῆς ἀκρογιαλιᾶς. Εἶχα-
με ἀνάψει ἀπὸ ἓνα κεράκι στὸν Ἀῖ Νικόλα, στὴν ἄκραν τοῦ κάβου, γιὰ
τὴν ψυχὴ ὅλων τῶν πεθαμένων καὶ πνιγμένων τοῦ νησιοῦ καὶ γυρίζα-
με ἀπ' τὴν ἀμμουδιὰ ἀναπνέοντες τὸν μυροβόλον μπάτην.

Ὅταν ἐφθάσαμεν κοντὰ στὰ πρῶτα σπίτια τῆς πολίχνης, τῆς σκαρ-
φαλωμένης σὰν ζωγραφιὰ ἀπάνω στὸ βράχο, ὁ σύντροφός μου, ἄνθρωπος
τοῦ τόπου, δάσκαλος διωρισμένος ἐκεῖ, χωρὶς νὰ πάψῃ νὰ εἶναι καὶ λίγο
ποιητής, μοῦ εἶπε:

—Τὴ βλέπεις αὐτὴ ἐκεῖ τὴ γλώσσα τῆς ἀμμουδιᾶς; Τὴν λένε «τοῦ
Θανατᾶ».

Καὶ ἐπειδὴ τὸν κύτταζα μὲ ἀπορία χωρὶς νὰ τὸν ρωτήσω, ἄρχισε
μόνος του νὰ μοῦ διηγῆται μιὰ παλιὰ ἱστορία τοῦ νησιοῦ.

—Θὰ ἤμουν δέκα χρόνων παιδάκι τότε· καὶ τὸ θυμοῦμαι ζωηρά, σὰν
νὰ εἶναι τώρα. Ἔτσι ὅσον εἴμαστε μικροί, μᾶς ἐντυπώνονται καὶ πρά-
γματα καὶ εἰκόνες, πού δὲν τίς λησμονοῦμε σ' ὅλη μας τὴ ζωὴ. Τὸ λι-
μάνι, πού βλέπεις τώρα νεκρό, ἔρημο καὶ μελαγχολικὸ μὲ τὰ δύο τρία
καϊκία ἐκεῖ στὴν ἄκρη, πού φορτώνουν κίτρα καὶ λεμόνια, δὲν ἦσαν ἔτσι
ἐκείνη τὴν ἐποχὴ, ἐδῶ καὶ σαράντα χρόνια. Τρικάρταρτα* καὶ γολέττες*,
βρίκια* καὶ σακολέβες*, ἐπιαναν ἀπ' τὴν μιὰν ἄκρη ὡς τὴν ἄλλη. Ἐκεῖ
βαθιὰ στὸν ταρσανᾶ* πέντε ἔξι μεγάλα καὶ μικρὰ τραβηγμένα ἔξω
στὰ σκαριά* περίμεναν τὴν ἀράδα τους νὰ τὰ μερεμετίσουν*, νὰ τὰ καλα-
φατίσουν*, νὰ τὰ βᾶψουν, ὅστερ' ἀπ' τίς πληγές, πού εἶχαν ἀπὸ τὰ μα-
κρινὰ καὶ ταραχώδη ταξίδια. Κι ἀκούονταν κι ἀντηχοῦσαν πάντα οἱ φω-

νές, τὰ τραγούδια τῶν ἐργατῶν, τὰ σφυροκοπήματα, τῶν παιδιῶν τὰ στριγγλίσματα καὶ τὰ γέλια· καθὼς καὶ τὰ γαυγίσματα τῶν σκύλων, αὐτῶν τῶν καραβοσκύλων, πού λές καὶ ἡ ζωὴ τους γίνεται ἓνα μὲ τὴ ζωὴ τοῦ καραβιοῦ.

Τὰ σπίτια αὐτά, πού μοιάζουν σὰν κάστρα ραγισμένα κιὰ ἐρειπωμένα, ἦτανε σπίτια ἀρχόντων καὶ καπεταναίων, πού ἀρμάτωναν καράβια, κουβαλοῦσαν σιτάρι, εἶχαν ὅλη τὴ Μεσόγειο δική τους καὶ γέμιζαν τὶς κάσσεσ τους μὲ τάλαρα. "Ενας ἀπ' αὐτοὺς, ὁ πιὸ τρανός, ὁ πιὸ νοικοκύρης, ἦτανε ὁ καπετὰν Λιάς Μπόγλης, ὁ λεγόμενος "Αβολος. Στρυφνός, ἐπίμονος καὶ ἀπότομος, ἀλλὰ καὶ ἀγαθός, ἐλεήμων καὶ θρησκος, θρησκος ὅπως οἱ παλιοί... Μία ἀπὸ τὶς μεγαλύτερες ἀντιπάθειές του ἦταν τὰ βαπόρια, πού ἄρχισαν σιγὰ σιγὰ νὰ ἐκτοπίζουν τὰ καράβια ἀπ' τὸ ἐμπόριο καὶ παντοῦ. Κι ὅμως ὁ γέρος, ἂν κι ἔβλεπε τὴν ἀλήθεια κι ἄκουε τόσα καὶ τόσα ἀπὸ τοὺς δικούς του καὶ ξένους, δὲν ἐννοοῦσε νὰ ξεκάμῃ κανένα ἀπὸ τὰ δικά του καὶ στοὺς γαμπρούς του, πού τοῦ ἔλεγον κάθε μέρα, ἀπαντοῦσε θυμωμένος:

—Κάμετε τὴ δουλειά σας ἐσεῖς. Θὰ χτυπήσετε τὸ κεφάλι σας, μὰ θὰ 'ναι ἀργά! Καὶ οἱ τέσσαρες γαμπροὶ του εἶχαν ξεκάνει τὰ καράβια τους ἀπὸ τοὺς πρώτους κι ἐμπῆκαν μισθωτοὶ στὰ βαπόρια μιᾶς ἐταιρίας, πού εἶχε γίνει τότε γιὰ πρώτη φορά.

* * *

Ἀπὸ μερεμέτια σὲ καλαφατίσματα, ἀπὸ ἀλλαγές καταρτιῶν σὲ ἀλλαγές ιστίων, ἀπὸ βάψιμο σὲ βάψιμο, τὰ τρία του καράβια κράτησαν χρόνια καὶ χρόνια καὶ ἡ κάσσα τοῦ γέρου δὲν εἶχε παράπονο, οὔτε οἱ γαμπροί, πού τοὺς προίκισε καλά, οὔτε ὁ μικρός του γιός, πού ἦταν προωρισμένος ἀπ' τὸν καπετὰν Λιά νὰ κρατήσῃ τὴν παράδοσι τῶν Μπόγληδων καὶ νὰ σκαρώσῃ νέο καράβι.

Κι ὅμως τὰ χρόνια περνοῦσαν, κι ἐπειδὴ τίποτε δὲν εἶναι αἰώνιο, ἦλθε στιγμή, πού τὰ καράβια τοῦ "Αβολου ἔμπαιναν ἓνα ἓνα στὴν μπάντα κι ὁ γέρος μὲ δάκρυα καὶ μὲ πεισματάρικα καμώματα ἔδινε τὴν ἄδεια νὰ τὰ πουλήσουνε γιὰ ξυλεῖα. Τοῦ ἔμεινε πλιὰ τὸ τελευταῖο, ἓνα βρὶκι μικρό, κομψό, χαριτωμένο, τὸ «χαϊδεμένο» του, ὅπως τὸ ἔλεγε. Μ' αὐτὸ ταξίδευε καὶ τὸ κυβερναε μονάχος του. Κι ἦταν ὅλος χαρά, ὅσες φορές γυρίζοντας ἀπὸ μακρινὸ ταξίδι τὶς γιορτὲς ἔμπαινε καὶ ἄραζε περήφανος

μέσ' στὸ λιμάνι κι ἔβγαζε τὸ φέσι καὶ τὸ κουνοῦσε χαιρετῶντας μακριὰ ἀπὸ τὸ φανάρι ἀκόμη τὴν καπετάνισσα, ποὺ τὸν ἀγνάντευε* ψηλ' ἀπὸ τὸ χαγιάτι* τοῦ σπιτιοῦ καὶ τὴν μικρὴ του τὴν κόρη, ποὺ μὲ τὰ ξανθὰ μαλλὰκια τῆς ἀνεμίζοντα ἀπαντοῦσε στὸν χαιρετισμὸ τοῦ πατέρα τῆς.

Ἕνα χειμῶνα τὶς ἔχασε καὶ τὶς δυὸ ἀπὸ τὸν τῦφο, ποὺ 'πεσε στὸ νησί. Κι ὅταν ἓνα ἀπόβραδο, παραμονὴ τῶν Φώτων, μπαίνοντας γιὰ ν' ἀρᾶξῃ κατὰ τὴν συνήθειάν του κρατοῦσε μὲ τὸ 'να του χέρι τὸ τιμόνι καὶ μὲ τὸ ἄλλο ἔσειε στὸν ἀγέρα τὸ μεγάλο του φέσι, κανένας δὲν ἦταν στὸ χαγιάτι νὰ τὸν χαιρετίσῃ. Τὰ παράθυρα ἦταν κατὰκλειστα...

Ἀπὸ τότε ὅλη τὴν ἀγάπη καὶ τὴν λατρεῖα τὴν εἶχε ἀφιερωμένη στὸ χαϊδεμένο του βρίκι, τὴν «Τσιμουλά», ποὺ 'χε τ' ὄνομα τῆς μικρῆς μὲ τὰ ξανθὰ μαλλὰκια. Ἀλλὰ ἤρθε ἡ ὥρα του νὰ μπῇ κι αὐτὸ στὴν μπάντα* κι ὁ γέρος ἄκουσε ἀπὸ τὸ γυιό του ἓνα βράδυ, ἐκεῖ ποὺ καθότανε στὸν καφενὲ τοῦ Σ-τανᾶ καὶ τραβοῦσε τὸ ναργιλέ* του, τὴν κατὰ δίκη τοῦ βρικοῦ.

—Πατέρα, δὲν πάω πλιά. Εἶναι ντροπὴ. Ψέμματα, μαθὲς θὰ σοῦ πῶ! Κάνει νερά! Καμμιὰ ὥρα θὰ πᾶμε φοῦντο*.

—Ἄκου τὸ παιδί, καπετάν Λιᾶ, τοῦ φώναζαν οἱ ἄλλοι. Νὰ μὴν ἔχῃς, μαθὲς, πάει καλά. Μὰ τὸν ἔχεις εὐλογημένε. Τὸν ἔχεις τὸν παρᾶ. Ἡ φκειάσε ἄλλο, ἢ ἄς το νὰ πάῃ νὰ χαθῇ τὸ καρυδότσουφλο!

Ὁ γέρος ἀναψε, τινάχθηκε ἀπάνω, πέταξε τὸ μαρκούτσι*.

—Νὰ μὴ σᾶς τό 'πῶ τώρα!... Δὲν ξέρετε, μωρὲ ἐσεῖς! Δὲν ξέρετε τι εἶν' ἐκεῖ μέσα.

Καὶ φωνάζοντας στὸ γυιό του:

—Ἀσιντε, μωρὲ! τοῦ εἶπε, καὶ σὺ μὲ τοὺς ἄλλους θὰ πᾶς! μέσα στὰ φουγάρα θὰ χωθῇς! Καρβουνιάρης! Καρβουνιάρης θὰ γίνῃς καὶ σὺ! Μὰ ἄκουσέ με· ἄκουσε το καλά. Θέλω νὰ μοῦ τὸ δέσηςς ἐκεῖ ἐμπρὸς στὸ σπίτι! Θέλω νὰ τὸ βλέπω! Νὰ θυμᾶμαι τὰ νιάτα μου!...

Καὶ σκύβοντας σ' αὐτὸ τοῦ γυιοῦ του ἀπόσωσε τὸ λόγο του:

—... καὶ τὰ μαντηλοχαιρετίσματα τῆς μάννας σου καὶ τῆς...

Καὶ ὁ γέρος ἔκανε πὼς σκάλιζε τὸ ναργιλέ του γιὰ νὰ κρύψῃ ἓνα δάκρυ, ποὺ κυλοῦσε στὸ ἥλιοκαμένο του πρόσωπο.

* *

Καὶ τὸ ἔδесαν ἐκεῖ μπροστὰ στὴν ἀμμουδιά. Καὶ ὁ γέρος ἤθελε νὰ τὸ βλέπῃ ἀρματωμένο, ὅπως ἦτανε στὰ καλά του, μὲ τ' ἄρματα* καὶ

τὰ ξάρτια του καὶ τὶς διπλές του ἄγκυρες, φρεσκοβαμμένο πάντα ὁλοπράσινο, μετὰ τὴ μαύρη γραμμὴ ὀλόγουρα, μετὰ τὴν παλιὰ Γοργόνα μπροστὰ καὶ μετὰ τ' ὄνομα γραμμένο πίσω μετὰ μεγάλα ἄσπρα γράμματα: «Τσιμούλα».

Καθισμένος στὸ μακρὸ χαγιάτι ἀγνάντευε τὸ ἀγαπημένο του καὶ τὸ καμάρωνε. Καὶ πότε κατέβαινε στὴν ἀμμουδιά, γιὰ νὰ πλὺ κοντὰ καὶ μόνος τοὺς τότε καταμόναχος, μονολογοῦσε, λές, καὶ κρυφομιλοῦσε μαζί του. Κι ὁ σκύλος ἀνεβασμένος στὴν πλώρη του γαύγιζε ἀπὸ μέσα χαρούμενα. Κι ὅταν τὸ λιμάνι ἦταν ταραγμένο ἀπὸ φουσκο-θαλασσιὰ καὶ τὰ κύματα χτυποῦσαν στὰ πλάγια τοῦ καραβιοῦ κι ἐξέσπαγαν στὰ βράχια ἢ στὴν ἀμμουδιά ραπίζοντας τὸ πρόσωπό του, θαρροῦσε, πὼς ἦταν κι αὐτὸς μέσα ὁ ἴδιος. Ἀνασέκωνε ψηλὰ τὸ φέσι, τὸ ἔχυνε ὥς τ' αὐτιά, ἐσουφρωνε τὰ φρύδια καὶ ρουφοῦσε ἀχόρταγα τὸν ἄρμυρὸ ἀγέρα. Καὶ μετὰ τὰ χέρια ἀνοικτά, σὰν νὰ ἔθελε ν' ἀγκαλιάσῃ κάτι παλιὸ καὶ ξεχασμένο, ἐσηκώνετο ἀπὸ τὸ βραχάκι κι ἔκανε νὰ τραβήξῃ κι αὐτὸς δὲν ἤξερε ποῦ. Μὰ τὰ πόδια του ἔτρεμαν. Τὰ ἐβδομήντά του χρόνια τὸν κάρφωναν στὸ χῶμα... Καὶ ξανάπεφτε πάλι χάμω, 'κεῖ ποὺ καθόταν μ' ἕνα βαθὺ ἀναστεναγμὸ, σκουπίζοντας μετὰ τὴν παλάμη του ἀνάποδα ἕνα δάκρυ, ποὺ κατέβαινε στὰ σουρωμένα του μάγουλα.

Ἀπὸ τὸν καφενὲ πέρα, ποὺ τὸν κοίταζαν, κουνώντας τὸ κεφάλι ἔλεγαν τὸ λόγο τους;

—Σὰν χαμένα, μωρές παιδιὰ, τὰ ἔχει τώρα - τώρα ὁ καπετὰν Λιάς!...

* *

Εἶχεν ἀκουστῇ ἐκεῖνες τὶς ἡμέρες, πὼς τὰ βαπόρια τῆς Ἑταιρείας εἶχαν κάνει γραμμὴ γιὰ νὰ πιάσουν καὶ στὸ νησί. Ἦταν ἡ πρώτη φορά, ποὺ θὰ βλέπαμε οἱ περισσότεροι αὐτὸ τὸ θαῦμα στὸν τόπο. Καὶ τὸ περιμέναμε μετὰ περιέργεια. Ἐμεῖς τὰ παιδιὰ ἀνεβήκαμε ψηλὰ στὸ Σταυρὸ καὶ σκορπιστήκαμε ὀλόγουρα στοὺς βράχους κατὰ τὸ ἀνοιχτὸ πέλαγο. Θὰ τὸ βλέπαμε ἐμεῖς πρῶτα πρῶτα. Μέσα στὰ καφενεῖα καὶ στὰ καπηλειὰ ἄλλη κουβέντα δὲν γινότανε. Κι ὅλοι περίμεναν νὰ ἴδουν τὸ μεγάλο αὐτὸ θαλασσινὸ θηρίο, τὸ βαπόρι, ποὺ θὰ ἔτρωγε τὰ καράβια μας καὶ θὰ ῥήμαζε τὸ νησί μας.

Εἶχε ξημερώσει μ' ἕνα ἀεράκι ἀπ' τ' ἀνοιχτά. Μὰ ἐμεῖς ξανοίξαμε ἐκεῖ μακριὰ, πολὺ μακριὰ μιὰ μαύρη γραμμὴ στὸ πέλαγο. Προμήνυμα φουρτούνας. Σὲ λίγη ὥρα ἡ θάλασσα ὅλη ἀφροκοποῦσε ταραγμένη. Τὰ κύματα ἐσπάζαν ἄγρια κάτω στοὺς βράχους καὶ ὁ ἀγέρας

έφερεν τοὺς ἀφροὺς ἀπάνω στὸ Σταυρό. Ὁ οὐρανὸς ὀλοένα σκοτείνιζε. Ὑστερα ἀκούστηκε μιὰ δυνατὴ βροντὴ πίσω ἀπὸ τὰ βουνὰ τοῦ νησιοῦ. Θάλασσα καὶ οὐρανὸς ἦταν τόσο σκοτεινιασμένα, ποὺ δὲν ξεχώριζες καλὰ καλὰ οὔτε τὸ ἄνοιγμα τοῦ λιμανιοῦ.

Μέσα στὸ λιμάνι φωνές καὶ κακὸ. Λύναν τὶς γούμενες*, σφικτοδέναν καὶ διπλοδέναν κι ἀσφάλιζαν διπλᾶ καὶ τρίδιπλα βάρκες καὶ καΐκια. Μερικοὶ τὶς τραβοῦσαν ἔξω στὴν ἀμμουδιά. Τὰ μεγάλα κομμάτια χοροπηδοῦσαν σὰν φρενιασμένα μέσα στὸ λιμάνι· ἔγερναν, τρακάριζαν καὶ ἀκούότανε τὸ τρίξιμο τῶν ξύλων. Τὰ ξεφωνητὰ τῶν γυναικῶν, τὰ γαυγίσματα τῶν σκύλων, τῶν παιδιῶν οἱ ἀλαλαγμοί, ἡ ὀχλοβοὴ καὶ οἱ φωνές τῶν ναυτικῶν, ἐκορύφωναν τὸ μούγκρισμα τῆς θάλασσας καὶ τοῦ ἀνέμου.

Ὁ καπετὰν Λιᾶς καθισμένος σὰν πάντα στὴν ἀμμουδιά, ἐπάνω στὸ μικρὸ βραχάκι σὰν σφικτοπιασμένος ἓνα μ' αὐτό, ἔστρεψε τὰ μάτια του ἀνήσυχα στὴν ἀγαπημένη του «Τσιμούλα», ποὺ τὴν παράδερνε κι αὐτὴν ἢ φουρτούνα. Δεμένο μὲ δύο γούμενες ἀπ' τὴ στεριά, μὲ διπλές ἄγκυρες τὸ βρίκι μοναχὸ του καὶ ξεχωριστὸ ἀπ' τ' ἄλλα χοροπηδοῦσε ἐκεῖ πέρα στὴν εἴσοδο τοῦ λιμανιοῦ.

Σὲ λίγο ἀστραπὲς καὶ βροντὲς ἀναψαν καὶ γιόμισαν τὴν ἀτμοσφαῖρα. Καὶ μιὰ νεροποντὴ ἀπὸ πάνω σὰν κατακλυσμὸς ξέσπασε ἄγρια γιὰ πολλὴν ὥρα.

* * *

Ἐξαφνα ἀκούστηκαν ἀπὸ μακριὰ δύο τρία σφυρίγματα, τὸ ἓνα ἀπάνω στὸ ἄλλο, βιαστικὰ κι ὕστερα ἀπὸ λίγο φάνηκε μέσ' στὴν καταιγινὰ στὸ ἄνοιγμα τοῦ λιμανιοῦ σὰν κυνηγημένο πουλί, ὀρμητικὸ, σπρωχνόμενο ἀπὸ τὴν καταιγίδα, μισοσκεπασμένο ἀπ' τὰ κύματα κι ἀπὸ μαῦρο καπνὸ, σὰν λαχανιασμένο σφυρίζοντας, σφυρίζοντας ἀδιάκοπα, ἀπελπιστικὰ, τὸ πρῶτο βαπόρι, ποὺ εἶδαμε στὸ νησί.

Ἐνα μικρὸ κατάμαυρο τροχοφόρο*.

Τὴν ἴδια ὥρα, σ' ὅλη ἐκείνη τὴν ἀντάρρα, μιὰ φωνὴ σπαρακτικὴ ἀκούστηκε ἔξαφνα ἀπ' τὴν ἄκρῃ τῆς ἀμμουδιᾶς. Ἦταν τοῦ καπετὰν Λιᾶ. Ὀλόρθος, χωρὶς φέσι, μὲ γένεια καὶ μαλλιά ἀνεμισμένα, μὲ τὰ χέρια τεντωμένα κατὰ κεῖθε, ἀγριεμένος ἐφώναζε δυνατὰ κατὰ τὸ μέρος τοῦ βαποριοῦ:

—“Ορτσα*, ὀρτσαααα !

Τοῦ κάκου ὅμως. Τὸ μικρὸ βαπόρι, ὅπως ἔμπαινε σὰν ἀλαφιασμένο ἀπὸ τὴν φουρτούνα, δὲν πρόφτασε νὰ κρατήσῃ κι ἔπεσε ἐπάνω στὸ βρίκι μὲ τὴν πλώρη ἀνάμεσα στὰ πλευρά του καὶ τὸ τράνταξε μ’ ἓνα κράκ καί, ὅπως ἦταν σάπιο καὶ ἀδυνατισμένο ἀπ’ τὴν πολυκαιρία, τὸ ἀνοίξε σὲ δύο. Τὰ κύματα πέρασαν ἀπὸ πάνω, τὸ βούλιαξαν καὶ σὲ λίγο δὲν φαινότανε παρὰ ἡ κορυφὴ τοῦ ἐνὸς καταρτιοῦ στὴ μέση στὸ λιμάνι.

* * *

Μὰ τὸ βαπόρι δὲν ἔκοψε μονάχα τὸ ἄτυχο βρίκι στὴ μέση. Ἐκοψε τὴν ἴδια στιγμή μαζὶ καὶ τὴ ζωὴ τοῦ καπετάνιου. Ὁ καπετὰν Λιάς, ἅμα ἀντίκρουσε τὸ θάνατο τοῦ караβιοῦ του, σωριάστηκε κατὰ γῆς. Ὅταν τρέξαμε ὅλοι νὰ ἰδοῦμε, τὸν ἤυραμε ξαπλωμένο ἔξω ἔξω στ’ ἀκρογιάλι. Τὰ κύματα ἀφροκοποῦσαν κι ἓνα ἓνα ἀνεβοκατέβαιναν, σὰν νὰ ἤθελαν νὰ τὸν καταπιοῦν. Τὸν σήκωσαν ἐλαφρὰ καὶ τὸν ἔφεραν στὸ πρῶτο μαγαζί, σὲ μιὰ ταβέρνα. Τὸν ξάπλωσαν στὸ μεγάλο τραπέζι κι ἄρχισαν νὰ τὸν τρίβουν μὲ ξίδι γιὰ νὰ τὸν ξελιγοθυμίσουν. Ἄλλοι ἔτρεξαν νὰ φέρουν τὸν γιατρό. Σὲ λίγο πρόφθασε κι ὁ γυιὸς του τρομαγμένος, ἀλαλιασμένος. Γιὰ μιὰ στιγμή ὁ γέρος ἔδειξε σημεῖα ζωῆς. Ἀνοίξε τὰ μάτια του θολωμένα, μισοσβησμένα, καὶ τὰ στήλωσε ψηλά. Τὰ σαγόνια του ἔτρεμαν καὶ τὰ χεῖλη του ἀνάδευαν λόγια ἀσυνάρτητα χωρὶς νόημα.

—Τὴν κατάρα μου ! ἐμουρμούρισε... Ἔργα διαβολικά... Μοῦ τὸ βούλιαξαν... Δυὸ ψυχὲς ἐκεῖ μέσα... ἡ καπετάνισσα,.. καὶ ἡ μικρούλα μου.

Ὅπως τὸν εἶχαν ξεστηθωμένο, φαινόταν ἓνα μαῦρο πρᾶγμα σὰν χαῖμαλί, σὰν φυλαχτὸ περασμένο ἀπ’ τὸ λαιμὸ του κατάσαρκα, μὲ ἓνα κορδόνι πλεγμένο ἀπὸ ξανθὲς τρίχες. Μὲ πολὺ κόπο ἔσυρε τὸ χέρι του στὸ χαῖμαλί, νεύοντας στὸ γυιὸ του νὰ τὸ πάρῃ. Ὅστερα σήκωσε δυὸ τρεῖς φορές τὰ χέρια του στὸν ἀέρα, σὰν κάτι νὰ ζητοῦσε νὰ πιάσῃ, μὰ ἔπεσαν πάλι ξερά. Ἀνοιγόκλεισε τὰ μάτια του καὶ τὰ ξανάκλεισε πάλι γιὰ πάντα ἦταν νεκρός.

Ἀπὸ τὴν ἀνοιχτὴ πόρτα ἔμπαινε ὁ ἀγέρας σφυρίζοντας δαιμονισμένα καὶ τὰ παραθυρόφυλλα βροντοκοποῦσαν, ὅταν ἔξαφνα ὥρμησε μέσα ἓνας σκύλος κατάμαυρος, βρεμμένος μούσκεμα, τινάχτηκε, ἄφησε

ένα ἄγριο οὐρλιασμα, πήδησε στὸ τραπέζι ἐπάνω κι ἄρχισε νὰ γλείφει, σὰν νὰ φιλοῦσε, τὸ πρόσωπο καὶ τὰ χέρια τοῦ πεθαμένου, ἀνήσυχος, νευριασμένος. Ξαναπήδησε κάτω, οὐρλιασε πάλι, χύμησε πάλι καὶ τὸν ξαναφιλοῦσε ἀφήνοντας κάτι φωνές σὰν κλάμμα...

Ἐδῶ ἐτελείωσε τὴ διήγησι ὁ δάσκαλος.

— Ἀπὸ τότε τὸ μέρος ἐκεῖ τὸ λένε «τοῦ Θανατᾶ», μοῦ εἶπε.

« Ἡμερολόγιον Σκόκου », 1913

Ν. Πετιμεζᾶς-Λάυρας

Η ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ

Μὲ δάκρυα σὲ χαιρετῶ, πατρίδα μου μικρή,
 ποὺ σὲ γαλάζια θάλασσα κοιμᾶσαι δροσερή,
 κι οἱ ἄνεμοι σὲ νανουρίζουν,
 ποὺ κύμα ταξιδιάρικο αἰῶνια σὲ κτυπᾷ
 καὶ στὰ ψηλὰ περγιάλια σου ἀσημωμένο σπᾶ
 καὶ οἱ ἄφροί του σὲ ραντίζουν.

ὦ ! δέξου με στίς ἡσυχες νὰ τρέξω λαγκαδιές
 νὰ πίνω τὸ γλυκό σου φῶς, νὰ πίνω μυρωδιές,
 νὰ νοιώθω γῦρο τ' ἀγγελούδια,
 ποὺ φτάνουν ἀπ' τὰ χρόνια μου ἐκεῖνα τὰ παλιά,
 καὶ χρυσοφτέρουγα πετοῦν ἐδῶ στὴ σιγαλιά,
 μὲ ἄγια, κρυφὰ τραγούδια.

Ἀσπρίζει μέσ' στὰ πράσινα τὸ σπίτι μας κλαδιά·
 ἄχ, πῶς πηδᾷ καὶ λαχταρᾷ στὸ στῆθος ἡ καρδιά,
 καὶ στρέφεται στὰ περασμένα !
 Τί ὄνειρα κι ἐνθύμησες στὸ πνεῦμά μου ξυπνοῦν !
 Ἔτσι στὸν κάμπο τὰ πουλιὰ σηκώνονται, γυρνοῦν
 σὲ βῆμ' ἀνθρώπου ξαφνισμένα.

Ἐδῶ τὸ φῶς ἀντίκρυστα τοῦ ἡλίου μιὰ φορά,
 ἐδῶ τὴν πρώτην ἐνοιῶσα τῆς γῆς αὐτῆς χαρά,
 τὸ πρῶτο δάκρυ ἔχω χύσει.
 Ἐδῶ ἐπρωταγνάντεψα τ' ἀτέλειωτο νερὸ
 καὶ ἔτρεξα ἐδῶ καὶ ἐπήδησα, παιδάκι ζωηρό,
 μέσ' στὴ νησιώτικη τῇ φύσει.

Νὰ καὶ ἡ κατοχρονίτικη μεγάλη μας μουριά,
 ὅπου μικρὸ μ' ἐχόρεψε στὰ δυνατὰ κλαριά
 καὶ ἄπλωσε πάνω μου τὸ σκίό της.
 Αὐτὴ μοῦ γλυκοξύπνησε τὸ στῆθος τ' ἀπαλὸ
 καὶ μ' ἔμαθε τὸ πρῶτό μου τραγούδι νὰ λαλῶ
 μὲ τὸν κρυφὸ μουρμουρισμό της.

Χορταριασμένο στέκεται τὸ ἔρημο σκολειό·
 ἐμάδησαν οἱ τοῖχοι τοῦ ἀπὸ τὸ γηρατειό.
 Φωλιάζουν τώρα νυχτερίδες,
 ἐκεῖ πού δίνανε ζωὴ παιδάκια τοῦ χωριοῦ
 καὶ ἐλάμπανε σμικτὰ σμικτὰ, σὰν ἄνθη κηπαριοῦ,
 τόσες μικρὲς χαρὲς καὶ ἐλπίδες.

Ἀκόμ' ἀνθίζ' ἡ φοινικιά μπροστὰ στὴν ἐκκλησιά,
 ὅπου τὰ βάρια κόφταμε, λουσμένα στὴ δροσιά.
 Ἀπάνω στὸ παλιό της δῶμα
 τὰ χελιδόνια κτίζουνε, σὰν τότε τὶς φωλιές,
 καὶ βλέπω τὶς εἰκόνες τῆς ἀκόμα τὶς παλιές,
 πού μ' ἀνθηρὸ φιλοῦσα στόμα.

Κι ὁ γέρο - μύλος στέκεται τὸν βλέπω καὶ θαρρῶ,
 πὼς νὰ γυρνᾷ δὲν ἔπαυσεν ἀπ' τὸν παλιὸ καιρὸ
 μὲ τὰ κατάρλευκα ξεφτέρια*.
 Ὅλόγυρα ἡ θάλασσα στὰ μάτια μου μπροστὰ
 σὰ ζωγραφιὰ ἀνοίγει, πού βαστᾷ
 ἀπὸ τοὺς βράχους ὥς τ' ἀστέρια!

Καράβια μέσ' στὰ κύματα περνοῦν τὰ γαλανά.
 "Ω ! τὶ λαχτάρω μ' ἄρπαζε γιὰ μέρη μακρινά,
 σὰν τὰ 'βλεπα, παιδάκι ἀκόμα !
 Πάλι τὰ βλέπω ὀνειράτα δὲν ἔχω στὴν καρδιά·
 εἶδα τὸν κόσμον καὶ ποθῶ σὲ μιά σου ἀμμουδιά
 νὰ γύρω κουρασμένο σῶμα.

Σὲ χαιρετῶ μὲ δάκρυα, πατρίδα μου μικρή,
 νεράϊδα τῆς "Ασπρης* θάλασσας, νυφούλα δροσερὴ
 καὶ Βοριοπούλα χαϊδευμένη.
 'Απ' ὅσα σὺ μοῦ γέμισες τραγούδια τὴν ψυχή,
 πᾶρ' τὸ φτωχὸ τραγούδι μου ποὺ σήμερ' ἀντηχεῖ
 ἀπὸ καρδιά συγκινημένη.

« Ποιήματα », 1896

'Αρ. Προβελέγγιος

7. ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ

ΚΡΑΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΘΕΣΜΟΙ

ΑΝΑΓΚΗ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΒΙΟΥ

Ἐὰν φαντασθῇ ὁ ἄνθρωπος ὅτι ἔξαφνα εὐρίσκεται μόνος εἰς τὸν κόσμον, ἀμέσως θὰ τὸν καταλάβῃ τὸ ρῆγος τοῦ τρόμου, θὰ αἰσθανθῇ ὅτι εἶναι ἔρημος, ὅτι εἶναι ἀνίσχυρος εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς.

Οὐτε ἓν ἐλάχιστον μέρος τῶν ἀναγκῶν του δύναται νὰ εκπληρώσῃ μόνος, ἐκτὸς τῆς κοινωνίας, ὁ ἄνθρωπος. Καὶ ἀπλῶς ἔὰν τὸν φαντασθῶμεν ἄγριον, εἰς κατάστασιν θηρίου, προσπαθοῦντα νὰ ζήσῃ διὰ τῶν καρπῶν, τῶν ριζῶν τῆς γῆς ἢ διὰ τοῦ κυνηγίου ζώων, θὰ δυνηθῶμεν νὰ συλλάβωμεν ἰδέαν τινὰ τί εἶναι ὁ μόνος, ὁ ἐγκαταλελειμμένος ἄνθρωπος.

Μόνη ἡ κοινωνικότης, μόνη ἡ σύμπραξις καὶ ἡ συνεργασία μὲ τοὺς ὁμοίους του ἀσφαλίζει εἰς τὸν ἄνθρωπον τὴν ζωὴν.

Διὰ τοῦτο ὁ κοινωνικὸς βίος, ἡ κοινωνικὴ οἰκογένεια, εἶναι φυσικὴ ἀνάγκη εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἐξ ἴσου, ὅσον εἶναι ἀναγκαία καὶ ἡ ἰδική του οἰκογένεια, μὲ τὴν ὁποίαν ζῇ ὑπὸ τὴν αὐτὴν στέγην.

Ἐὰν ρίψωμεν ἓν βλέμμα κύκλῳ ἡμῶν, θὰ ἴδωμεν ὅτι τὸ πᾶν ὀφείλομεν εἰς τὴν ἐργασίαν τῶν ἐν τῇ ἀνθρωπότητι ἀδελφῶν μας, καὶ ἐκεῖνων οἱ ὅποιοι ζοῦν συγχρόνως μὲ ἡμᾶς καὶ ἐκεῖνων ὅσοι δὲν ὑπάρχουν πλέον.

Ἀναριθμητοὶ γενεαὶ ἀνθρώπων εἰργάσθησαν, ἐμόχθησαν, ὑπέφεραν, διὰ νὰ καταστήσουν εἰς ἡμᾶς ἀνθρωπινωτέραν, ἀνετωτέραν, εὐτυχεστέραν τὴν ζωὴν. Ὅλοι αἱ ἐφευρέσεις, ὅλοι αἱ ἀνακαλύψεις, χωρὶς τὰς ὁποίας θὰ ἤμεθα ὡς πίθηκοι τῶν δασῶν, εἶναι κληρονομία τῶν ὁμοίων μας, οἱ ὅποιοι πρὸ αἰώνων προηγήθησαν ἡμῶν εἰς τὴν ζωὴν.

Καὶ διὰ νὰ ἔλθωμεν εἰς ἐκεῖνους μὲ τοὺς ὁποίους συζῶμεν, ποῖοι λόγοι δύνανται νὰ παραστήσουν τὸ μέγεθος τῆς ἀνάγκης, τὴν ὁποίαν ἕκαστος ἐξ ἡμῶν ἔχει τῶν ὁμοίων του; Ποῖοι λόγοι νὰ ἐκφράσουν τὴν βοήθειαν, τὴν ὁποίαν ὅλοι ὁμοῦ οἱ ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἀδελφοὶ παρέχουν εἰς τὸν ἕνα; Τί

εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον συνεισφέρει ἡ ἐργασία ἐκάστου ἐξ ἡμῶν μεμονωμένως, ἀπέναντι τοῦ συνόλου τῆς ἐργασίας ὁλοκλήρου τῆς κοινωνίας;

Εἰς μέγας ποιητῆς καὶ φιλόσοφος λέγει, ὅτι τρομακτικώτερον ὄνειρον, τὸ ὁποῖον θὰ ἡδύνατο νὰ ὀνειρευθῇ ἄνθρωπος, ἀληθὲς ὄνειρον ἀναθέματος καὶ κατάρας, θὰ ἦτο ἐὰν ἐβλεπε τὸν γεωργόν, τὸν μυλωθρόν, τὸν ἄρτοποιόν νὰ τοῦ εἶπουν: « Σκάπτε μόνος τὴν γῆν καὶ σπείρε καὶ θερίζε καὶ ἄλεθε καὶ κάμε ὅ,τι ἡμπορεῖς διὰ νὰ παραγάγῃς τὸν ἄρτον σου ». Καὶ τὸν ποιμένα καὶ τὸν ὕφαντὴν καὶ τὸν ράπτῃν νὰ τοῦ εἶπουν ἐπίσης: « Φρόντισε νὰ ἐνδυθῇς μόνος ». Καὶ οὕτω καθεξῆς νὰ τοῦ ἀρνηθοῦν τὴν συνδρομὴν των ἀνεξαιρέτως ὅλαι αἱ χιλιάδες τῶν ὁμοίων του, τῶν ὁποίων ἕκαστος διὰ τοῦ ἐπαγγέλματός του καταβάλλει τὸν φόρον τῆς ἐργασίας του, διὰ νὰ καταστήσῃ εἰς αὐτὸν δυνατὴν τὴν ἀνθρωπίνην ζωὴν.

Διὰ τοῦτο οἱ ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἄνθρωποι εἶναι φυσικοὶ ἀδελφοί μας· καὶ διὰ τοῦτο εἰς τὸ σύνολον τῶν ὁμοίων μας, οἱ ὅποιοι διεξάγουν τὸν ἀγῶνα τοῦ βίου, ὡς ἀδελφοὶ καὶ συμπράκτορες, ὀφείλομεν ὅλην τὴν ἀγάπην μας, ὅλην τὴν ὑποστήριξιν, τὴν ὁποίαν ἀπολαύομεν ἀπὸ αὐτοῦ.

Ἡ κοινωνία λοιπὸν εἶναι ἓν σῶμα, τοῦ ὁποίου μέρος εἶναι ἕκαστος ἄνθρωπος. Καὶ ἐπειδὴ ὅσον στενώτερος εἶναι ὁ σύνδεσμος, τόσον εἶναι καὶ ἰσχυρότερος, πρῶτος κοινωνικὸς σύνδεσμος εἶναι ὁ τῆς πόλεως, τῆς κοινότητος, τοῦ δήμου εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκομεν.

Ὡς μέλη τῆς κοινότητος ἡ τοῦ δήμου ὁμοιάζομεν τὰς μελίσσας, αἱ ὁποῖαι ἀνήκουν εἰς τὴν αὐτὴν κυψέλην. Ἡ ἀγάπη καὶ ἡ συνεργασία ὅλων ἐξασφαλίζει τὴν ζωὴν καὶ τὴν εὐτυχίαν ἐκάστου.

Τοιοῦτος εἶναι ὁ πρῶτος, μετὰ τὴν οἰκογένειαν, δεσμὸς τοῦ ἀνθρώπου: ἡ δημοτικὴ οἰκογένεια.

« Τὰ καθήκοντα τοῦ πολίτου »

Ἑμμ. Λυκούδης

ΤΑ ΚΑΘΗΚΟΝΤΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΟΣ ΠΟΛΙΤΟΥ

Δύο εἶναι τὰ ὕψιστα καθήκοντα παντὸς Ἑλλήνου πολίτου, ἡ μέχρις αὐτοθυσίας ἀγάπη τῆς πατρίδος καὶ ἡ πρὸς τοὺς νόμους καὶ τὰς νομίμους ἐξουσίας εὐπειθία καὶ ὑποταγή. Ἐκ τῶν δύο τούτων ὑψίστων καθήκοντων ἀπορρέουσι πάντα τὰ ἄλλα καθήκοντα αὐτοῦ.

Ἐν τῶν καθήκοντων τούτων, τὸ σπουδαιότερον, εἶναι ἡ ἐκπλήρωσις τῆς στρατιωτικῆς ὑποχρέωσης. Τὸ καθήκον τοῦτο βεβαίως εἶναι πολὺ βαρὺ, ἀλλὰ συγχρόνως πολὺ εὐγενές καὶ τίμιον.

Πάντες διὰ τοῦτο ὀφείλομεν νὰ ὑπηρετῶμεν ὡς στρατιῶται τὴν Πατρίδα· πάντες ἔχομεν τὸ ἱερὸν καθήκον ν' ἀποτελῶμεν μέρος τῆς συμπαγοῦς* ἐκείνης δυνάμεως τῆς Πατρίδος, ἣτις καλεῖται στρατός.

Ἄνευ τῆς δυνάμεως ταύτης περιέρχεται εἰς κίνδυνον ἡ ἀσφάλεια τῆς Πατρίδος ἐξ ἐχθρικῶν ἐπιδρομῶν καὶ ἡ ἰδία ἡμῶν ἐλευθερία.

Ἐπικατάρατος θὰ εἶναι ὁ ἐφευρίσκων προφάσεις ὅπως ἀποφύγῃ τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ἱερᾶς ταύτης ὑποχρέωσης. Μόνον οἱ ἐξ ἀνιάτου νόσου πάσχοντες καὶ οἱ ὑπὸ τοῦ νόμου ἀπαλλασσόμενοι τῆς ὑποχρέωσης ταύτης, ὡς ἀνίκαντοι, δὲν κατατάσσονται ὑπὸ τὴν σημαίαν τῆς Πατρίδος.

Ἐτερον σπουδαῖον καθήκον τοῦ πολίτου εἶναι νὰ συντρέχῃ τὸ ἔργον τῆς Δικαιοσύνης τῆς Πατρίδος. Ἡ Δικαιοσύνη προστατεύει τὰ δικαιώματα τῆς ζωῆς, τῆς τιμῆς καὶ τῆς περιουσίας τῶν πολιτῶν, ἐξασφαλίζει τὴν ἱερότητα τῶν μεταξὺ τῶν πολιτῶν συναπτομένων συναλλαγῶν καὶ ἐπιβάλλει δικαίας ποινὰς κατὰ τῶν παραβαινόντων τοὺς νόμους.

Τὸ ἔργον ὅμως τῆς Δικαιοσύνης προσκόπτει μεγάλως ἄνευ τῆς συνδρομῆς τῶν πολιτῶν. Ἄν οἱ πολῖται ἀποκρύπτωσι τὴν ἰδίαν ἐνοχὴν ἢ τὴν ἐνοχὴν τῶν ἄλλων, ἡ Δικαιοσύνη δὲν θὰ δύναται νὰ τιμωρῇ τοὺς κακοποιούς, οἵτινες, μένοντες ἀτιμώρητοι, θὰ αὐξάνωνται· δὲν θὰ δύναται νὰ προστατεύσῃ τὴν ζωὴν, τὴν τιμὴν καὶ τὴν περιουσίαν ἐκάστου, αἵτινες τότε θὰ διατρέχωσι διαρκεῖς κινδύνους, δὲν θὰ δύναται νὰ προστατεύῃ τὰς συναλλαγάς, αἵτινες οὕτω δὲν θὰ ἔχωσι κανὲν κύρος*. Ὅταν ὅμως συμβαίνωσιν ὅλα αὐτὰ τὰ κακά, βεβαίως ἡ Πατρίς δὲν θὰ δύναται νὰ εὐτυχῇ καὶ νὰ προοδεύῃ.

Δι' αὐτὸ οἱ ὀφθαλμοὶ τῶν πολιτῶν πρέπει νὰ εἶναι ὀφθαλμοὶ τῆς Δικαιοσύνης. Πᾶς πολίτης ἔχει τὴν ὑποχρέωσιν νὰ συντρέχῃ τοὺς λειτουργοὺς τῆς Δικαιοσύνης. Πᾶς πολίτης ἔχει τὴν ὑποχρέωσιν νὰ συν-

τρέχη τοὺς λειτουργοὺς τῆς Δικαιοσύνης φωτίζων καὶ πληροφορῶν καί, χρείας τυχούσης, δίδων εἰς αὐτοὺς χεῖρα βοηθείας.

Δὲν πρέπει νὰ νομίζωμεν ὅτι κάμνομεν καλὸ εἰς τινὰ μὴ καταγγέλλοντες εἰς τὴν ἀρχὴν ἐγκληματικὴν αὐτοῦ πράξιν, περιελθοῦσαν εἰς γνῶσιν ἡμῶν. Τούναντίον, ἔχοντες ὑπ' ὄψει ὅτι καὶ ἡμεῖς ἐγκληματοῦμεν φερόμενοι οὕτω, διότι ὑποθάλλομεν τὴν ἀδικίαν καὶ τὴν ἐγκληματικότητα, ὀφείλομεν νὰ καθιστῶμεν γνωστὴν εἰς τὰ ὄργανα τῆς Δικαιοσύνης πᾶσαν παράβασιν τῶν νόμων.

Σπουδαῖον ἐπίσης καθῆκον εἶναι ἡ τήρησις τοῦ ὅρκου. Ὁ ψεύδορκος ἀμαρτάνει ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ ἐγκληματεῖ ἀπέναντι τῆς κοινωρίας, διότι διὰ τοῦ ψεύδους αὐτοῦ παραλύει τὴν Δικαιοσύνην, καλύπτων τὸν ἔνοχον ἢ καταστρέφων τὸν ἀθῶν.

Ὁ ψεύδορκος τιμωρεῖται ὑπὸ τῶν νόμων διὰ βαρυτάτων ποινῶν, θέλει δὲ τιμωρηθῇ καὶ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, οὗ τὸ ὄνομα μετεχειρίσθη πρὸς ἀποπλάνησιν* τῆς Δικαιοσύνης.

Σπουδαιότατον ἐπίσης καθῆκον παντὸς πολίτου εἶναι ἡ πρόθυμος ἐκπλήρωσις τῶν φορολογικῶν αὐτοῦ ὑποχρεώσεων. Ἡ καταβολὴ τῶν φόρων εἶναι ἱερὰ ὑποχρέωσις τῶν πολιτῶν, οὐ μόνον πρὸς τὴν Πατρίδα, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἑαυτοὺς, διότι οἱ φόροι χρησιμοποιοῦνται ὑπὸ τῆς Πατρίδος πρὸς προστασίαν τῆς ζωῆς, τῆς τιμῆς καὶ τῆς περιουσίας τῶν πολιτῶν, πρὸς προαγωγὴν καὶ ἀνάπτυξιν τῶν συμφερόντων αὐτῶν.

Ἄν οἱ δῆμοι ἐν πρώτοις ἔχουσιν ἀνάγκην ὁδῶν, φωτισμοῦ, καθαριότητος, δημοτικῶν σχολείων καὶ ἄλλων, ἔχουσιν ἀνάγκην αὐτῶν χάριν τῶν δημοτῶν. Πάντα ταῦτα ὅμως ἀπαιτοῦσι βεβαίως χρήματα. Ἀλλὰ τίνες ἄλλοι πρέπει νὰ καταβάλλωσι ταῦτα εἰμὴ ἐκεῖνοι, ὑπὲρ ὧν γίνονται αἱ δαπάναι, δηλαδὴ οἱ δημῶται;

Καὶ τώρα ἐρχόμεθα εἰς τὸ Κράτος, τὸ ὑποῖον βεβαίως ἔχει ἀσυγκρίτως μεγαλύτερας ἀνάγκας τοῦ δήμου.

Τὸ Κράτος ἔχει ἀνάγκην δυνάμεως στρατιωτικῆς καὶ ναυτικῆς πρὸς φρούρησιν τῶν ὁρίων αὐτοῦ καὶ ἀπελευθέρωσιν τῶν ὑποδούλων ἀδελφῶν ἡμῶν. Ἐχει ἀνάγκην δικαστηρίων, ἀστυνομίας καὶ φυλακῶν, ὅπως ἐξασφαλίσῃ ἡμᾶς κατὰ τῶν κακοποιῶν καὶ προστατεύσῃ τὴν ζωὴν καὶ πάντα ἐν γένει τὰ δικαιώματα. Ἐχει ἀνάγκην ὁδῶν, σιδηροδρόμων, γεφυρῶν, λιμένων πρὸς ἀνάπτυξιν τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων τῆς χώρας,

ἀσφαλῇ μεταφορὰν τῶν προϊόντων τῆς ἐργασίας ἡμῶν καὶ εὐκολον συγκοινωνίαν. Ἐχει ἀνάγκην χρημάτων, ὥπως προστατεύσῃ τὴν ἀνάπτυξιν καὶ προαγωγὴν τῆς γεωργίας, τῆς κτηνοτροφίας, τοῦ ἐμπορίου, τῆς βιομηχανίας καὶ τῆς ναυτιλίας.

Ἐχει ἀνάγκην χρημάτων διὰ τὴν πνευματικὴν καὶ ἐπαγγελματικὴν μόρφωσιν τῶν τέκνων ἡμῶν. Τὰ χρήματα τῶρα, τὰ ὅποια χρειάζονται διὰ νὰ γίνωσιν ὅλαι αἱ διὰ τὰ ἔργα ταῦτα ἀπαιτούμεναι δαπάναι, τίς ἄλλος θὰ καταβάλῃ ἢ ὁ λαός, χάριν τοῦ ὁποίου γίνονται ταῦτα;

Ὁ καλὸς πολίτης αἰσθάνεται ὅτι τὸ καθῆκον τῆς πληρωμῆς τοῦ φόρου αὐτοῦ εἶναι ἐπίσης ἱερὸν, ὅσον εἶναι ἱερὸν τὸ καθῆκον τῆς πληρωμῆς τοῦ ἄρτου, τὸν ὅποιον τρώγει, καὶ τοῦ ἐνοικίου τῆς οἰκίας, ἐν τῇ ὁποίᾳ κατοικεῖ.

Ὁ ἀποφεύγων τὰς φορολογικὰς ὑποχρεώσεις πολίτης, οὐ μόνον δὲν ἐκτελεῖ ἱερὸν πρὸς τὴν πατρίδα καθῆκον καὶ βλάπτει ἑαυτόν, ἀλλὰ καὶ κλέπτει τὸν πλησίον αὐτοῦ, διότι διὰ τῶν χρημάτων τῶν συμπολιτῶν του ἀπολαύει τῶν ἀγαθῶν, ἅτινα παρέχει τὸ κράτος.

Τὸ κράτος ἔχει περιουσίαν, ὡς ἔχουσι καὶ τὰ ἄτομα, ἔχει δάση, μεταλλεῖα, ὀρυχτεῖα, ἀλυκάς, γαίαις, γήπεδα, οἰκοδομὰς καὶ ἄλλα, ὧν αἱ πρόσοδοι χρησιμεύουν ἐπίσης πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν ἐθνικῶν ἀναγκῶν.

Ἐπιβάλλεται λοιπὸν εἰς ἡμᾶς οὐ, μόνον νὰ μὴ ἀδικῶμεν τὸ κράτος, ἐπιβουλευόμενοι τὴν περιουσίαν καὶ τὰ δικαιώματα αὐτοῦ, οὐ μόνον νὰ σεβώμεθα τὴν περιουσίαν τοῦ δημοσίου, θεωροῦντες ὡς ἰδίαν ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ νὰ εἴμεθα ἄγρυπνοι αὐτῆς φύλακες.

Ἐν ἐκ τῶν σπουδαιοτάτων καθηκόντων τοῦ πολίτου εἶναι ἡ καλὴ χρῆσις τῆς ψήφου.

Οἱ πολῖται διὰ τῆς ψήφου αὐτῶν ἐκλέγουσι τοὺς ἀντιπροσώπους αὐτῶν καὶ παρέχουν εἰς αὐτοὺς τὴν ἐντολὴν νὰ ἐξασκήσωσι ἐπ' ὀνόματι αὐτῶν τὴν ἐξουσίαν τοῦ νομοθετεῖν.

Οἱ ἀντιπρόσωποι αὐτῶν οὗτοι διευθύνουσι καὶ ρυθμίζουσι πάντα τοῦ ἔθνους τὰ συμφέροντα.

Αὗτοι ἀποφασίζουσι περὶ τοῦ τρόπου, δι' οὗ τὸ ἔθνος θὰ καταστῇ ἱκανὸν πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς ἐθνικῆς αὐτοῦ ἀποστολῆς· αὗτοι περὶ τῶν οἰκονομικῶν μέσων, ἅτινα ἀπαιτοῦνται πρὸς τοῦτο· αὗτοι περὶ τῆς δικαιοσύνης, τῆς δημοσίας ὑγείας, τῆς ἀσφαλείας, τῆς ἐκπαιδεύσεως τοῦ ἔθνους, τῆς ἀναπτύξεως καὶ τῆς εὐημερίας τῶν πολιτῶν.

Αὐτοὶ ὑπολογίζουσι τὰς φορολογικὰς δυνάμεις τοῦ λαοῦ καὶ ἀποφασίζουσι περὶ τοῦ ποσοῦ τῶν φόρων καὶ περὶ τοῦ καταλλήλου τρόπου τῆς εἰσπράξεως αὐτῶν.

Ἐν γένει ἡ τύχη τοῦ Ἑθνους, ὡς καὶ ἡ τύχη ἐκάστου τῶν πολιτῶν, εἶναι εἰς χεῖρας τῶν ἐντολοδόχων τούτων.

Ἀφοῦ λοιπὸν τόσον ὑψηλὸν εἶναι τὸ ἀξίωμα τῶν ἀντιπροσώπων, ὁφείλομεν διὰ τῆς ψήφου ἡμῶν νὰ ἐκλέγωμεν ἐκεῖνους, οἵτινες, λόγῳ τοῦ πατριωτικοῦ χαρακτῆρος, τῶν γνώσεων καὶ τῆς ὀρθότητος τῆς κρίσεως αὐτῶν, εἶναι ἀνώτεροι τῶν ἄλλων συμπολιτῶν ἡμῶν. Ἡ ψῆφος πρέπει νὰ δίδεται ὡς βραβεῖον εἰς ἐκεῖνον, οὗτινος αἱ ἀρεταὶ ἐμπνεύουσιν εἰς ἡμᾶς πλείονα σεβασμὸν καὶ ἐκτίμησιν παντὸς ἄλλου.

Σπουδαιότατον ἐπίσης καθήκον παντὸς πολίτου εἶναι ἡ ἀποστολὴ τῶν τέκνων αὐτοῦ εἰς τὸ δημοτικὸν σχολεῖον. Ἐν αὐτῷ μορφοῦνται οἱ χαρακτῆρες τῶν μελλόντων πολιτῶν.

« Τὰ καθήκοντα τοῦ πολίτου »

Ἑμμ. Λουκούδης

Α Μ Π Ε Λ Α Κ Ι Α

(Τὶ κατορθώνει ἡ συνεργασία)

Ὅχι Ἥλις. Ὅχι Δῆλος. Ὅχι Δελφοί. Ἀμπελάκια ! Στὴν πέτρινη τούτη πλαγιά τοῦ Κισσάβου ἄλλαξε τὸ κύτταρο τῶν Ἑλλήνων. Ἐξὶ χιλιάδες Ἑλληνες, ἄντρες, γυναῖκες καὶ παιδιὰ ἐξῆσαν ἐδῶ πρὸ ἑκατὸν πενήντα χρόνων, χωρὶς νὰ φαγωθοῦν, δημιουργοὶ καὶ συνεταῖροι τῆς πρώτης καὶ τῆς τελειότερης Συνεργατικῆς τοῦ κόσμου, δάσκαλοι τῶν οἰκονομολόγων, τῶν φιλοσόφων καὶ τῶν ἱεροκηρύκων αὐτοὶ οἱ Θεσσαλοὶ χωριάτες. Μεγαλύτερο ἔργο τῆς εἰρήνης δὲν ἔχει νὰ δείξῃ ὁ Ἑλληνισμός. Εἶναι ὁ ἄθλος τῆς Θεσσαλίας. . .

Κανένα μεγάλο γεγονὸς δὲν εἶναι ἀρκετὰ γνωστὸ καὶ τὰ θαύματα εἶναι πάντα νέα. Ὅσες φορές καὶ ἂν ξαναποῦμε τὴν ἱστορίαν τῆς Συνεργατικῆς τῶν Ἀμπελακιῶν — ἄγνωστη δὲ στοὺς περισσότερους Ἑλληνες — εἶναι σὰν νὰ ἱστοροῦμε θαῦμα τῆς στιγμῆς αὐτῆς.

Τὰ Ἀμπελάκια ἔκαμαν τὴν Συνεργατικὴν τους, γιὰ νὰ διαδώσουν τὸ κόκκινον νῆμα, τὴ βιομηχανία τους καὶ τὴν εἰδικότητά τους. Τὰ βαμ-

βακερά, οἱ ἀλατῥᾶδες καὶ τὰ κόκκινα νήματα, καθὼς καὶ τὰ σειρήτια, τὰ κουμπιά καὶ τὰ ζουνάρια γίνονται καὶ στὸ Πήλιο καὶ στὸν Τύρναβο καὶ σ' ἄλλα μέρη τῆς Θεσσαλίας. Μὰ τὸ νῆμα τῶν Ἀμπελακιῶν ἦταν τὸ καλύτερο γιὰ τὸ κόκκινο χρῶμά του. Νὰ τὸ ἀποδώσωμε στὸ τοπικὸ νερό; Τοῦλάχιστον αὐτὴ τὴν ἐξήγησι ἔδωκε ὁ Δροσινός, γιατρὸς Ἀμπελακιώτης καὶ μέλος τῆς περιφημῆς Συνεργατικῆς.

Ὅταν οἱ Ἀμπελακιῶτες κατὰλαβαν τὴν ὑπεροχὴ τοὺς σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο, σκέφτηκαν, πῶς, ἂν ὀργανώσουν ὁμαδικὰ τὴν ἐργασία, θὰ εἶχαν κέρδη μεγαλύτερα, θὰ ἀγόραζαν τὰ ὑλικά φθηνότερα, θὰ γλυτώνουν τὴ δαπάνη τῶν μεσαζόντων καὶ θὰ ἐλαττώνουν τὶς ζημίες τοῦ καθενὸς σὲ περίπτωσι γενικῆς ζημίας. Κανένας στὸν κόσμον δὲν εἶχε σκεφθῇ τέτοια πράγματα. Ἦταν νέα !

Ἡ ἰδέα ἤρθε στοὺς Ἀμπελακιῶτες ἄξαφνα; Ὁχι βέβαια. Γιατὶ τὴν προετοίμασε ἡ αὐτοδιοίκησι, καθὼς κι ἡ συνεργασία γιὰ τὴν πληρωμὴ τῶν φόρων στὸν Τοῦρκο. Πειράματα ἴστηκαν ἄλλωστε μὲ μιὰ πρώτη ἀποπειρά, ποὺ ἔκαμαν. Ἡ Συνεργατικὴ ὅμως ἰδρύθηκε καθαυτὸ στὰ 1778, σὲ μιὰ γενικὴ συνέλευσι εἰκοσιδυὸ χωριῶν τοῦ Κισσάβου, ἀφοῦ τὴν εἰσηγήθησαν μερικοὶ πρόκριτοι τῶν Ἀμπελακιῶν. Τότε ὠλοκληρώθηκε ἡ ἰδέα. Τότε τοὺς ἤρθε μονομιᾶς ὁλόκληρη, ὅπως στὸν ποιητὴ τὸ ἐμπνευσμένο ποίημα, στὸν πιστὸ ἢ ἀποκάλυψι καὶ στὸ σοφὸ ἢ ἀλήθεια.

Τὰ εἰκοσιδυὸ χωριά, συναθροισμένα στὴν ἱστορικὴ συνέλευσι, ψήφισαν τὸ καταστατικὸ καὶ κατέθεσαν γιὰ κεφάλαιο τριακόσιες χιλιάδες γρόσια*, 1000.000 φράγκα σήμερα. Γιὰ νὰ ἐξασφαλίσουν τὴ λαϊκότητα τῆς Συνεργατικῆς, τὴν ἰσότητα τῶν συνεταίρων, γιὰ νὰ μὴ δώσουν τὴν ὑπεροχὴ στοὺς πλουσίους, ὥρισαν κατώτατο ὄριο καταβολῆς 5.000 γρόσια καὶ ἀνώτατο 20.000 γρόσια. Αὐτὸ εἶναι τὸ διαμαντένιο τοὺς ἄρθρο. Αὐτὸ ἐξασφάλισε τὴν τέλεια ἰσότητα, φέροντας στὸ ἴδιο ἐπίπεδο τὶς δύο κατηγορίες τῶν συνεταίρων, τοὺς εὐπόρους καὶ τοὺς ἐργάτες . . .

Ἡμερομίσθιο ὥρισμένο δὲν εἶχαν. Ἀφοῦ ἦσαν μέτοχοι μαζί κι ἐργάτες πληρώνονταν ἀνάλογα μὲ τὰ κέρδη. Τὴν ἀμοιβὴ των κανόνιζε ἡ γενικὴ συνέλευσι. Αὕτῃ, ἀφοῦ φρόντιζε νὰ βρῇ μὲ ὅλη τὴν ἀκρίβεια τὶς τιμὲς τῆς ἀγορᾶς, ἔκανε πολὺπλοκούς ὑπολογισμούς, ὥσπου νὰ ὀρίσῃ τὸ μερίδιο . . .

Χάρι σὲ τέτοια ὀργάνωσι ἡ ἐταιρία πραγματοποιοῦσε κέρδη 60 τοῖς ἑκατό, 80 τοῖς ἑκατό καὶ 100 τοῖς ἑκατό. Καραβάνια* ἔφευγαν ἀπ' τ' Ἀμπελάκια μὲ τὸ κόκκινο νῆμα γιὰ τὶς σπουδαιότερες πόλεις τῆς Δυτικῆς

Ευρώπης τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ἐκτὸς ἀπὸ τὸ κεντρικὸ κατὰστημα τῆς ἐταιρίας στὴ Βιέννη, πρακτορεῖα εἶχαν συσταθῇ καὶ στὶς πόλεις τῆς Τουρκίας καὶ τῆς νότιας Ρωσίας.

Οἱ συνεταῖροι εἶχαν στὴν ἀρχὴ καταθέσει, ὅπως εἶπαμε, ἀρχικὸ κεφάλαιο 100.000 φράγκων, καὶ στὰ 1810, ἐποχὴ τῆς μεγαλύτερης ἀκμῆς, ἡ ἐταιρία εἶχε περισσεύμα εἴκοσι ἑκατομμυρίων. Στὰ 1811 ἦρθε τὸ τέλος. Ἡ οἰκονομικὴ χρεωκοπία τῆς Αὐστρίας, ὅπου ὁ συνεταιρισμὸς εἶχε τὰ μεγαλύτερά του συμφέροντα, τοῦ ἔδωσε αἰφνίδιο καὶ θανάσιμο χτύπημα. Μὰ τὸ ἔργο κράτησε τριάντα ὁλόκληρα χρόνια, χωρὶς ποτὲ πουθενὰ στὸν κόσμον νὰ ξαναφανῇ τέτοια συνεργασία.

Σήμερα τὸ καταστατικὸ τῶν χωρικῶν ἐκείνων μπορεῖ νὰ διαβασθῇ σὰν ὑπόδειγμα νομοθετικῆς προνοίας. Εἶναι συφὸ καὶ αὐστηρὸ πρόγραμμα ὑποταγῆς στὴν ἰδέα τοῦ συνόλου. Ὅλα τὰ εἶχαν προβλέψει, ὥστε νὰ εὐτυχίσῃ τὸ σύνολον τῶν εἰκοσιδύο χωριῶν. Ἐκεῖνος, ποὺ τὸν ἐξέλεξαν διοικητὴ τοῦ κεντρικοῦ καταστήματος στὴ Βιέννη, δὲν εἶχε τὸ δικαίωμα ν' ἀρνηθῇ. Ἡ ἀρνήσί του κατὰ τὸ καταστατικὸ, ἤθελε τιμωρηθῇ μὲ τὴ διαγραφὴ του ἀπὸ τὴν ἐταιρεία, τὴν ποινὴ δηλαδή, ποὺ εἶχαν γιὰ κάθε κακὴ πράξι συνεταίρου. Ἐτσι οἱ διοικητὲς ἐκτελοῦσαν ἐντολὲς σὰν στρατιῶτες.

Αὐστηρότατος ἦταν ὁ ἔλεγχος. Τὴν ἐταιρεία τὴ διηύθυνε διοικητικὸ συμβούλιο ἀπὸ πέντε μέλη, μὲ ἔδρα τὰ Ἀμπελάκια. Δωδεκαμελὲς ἐφορεία, ποὺ ἦταν ἀνώτερη ἀρχή, ἐνεργοῦσε τὸ γενικὸ ἔλεγχον. Καὶ πάλι ἡ ἀνώτατη ἀρχή, ἡ γενικὴ συνέλευσις, εἶχε τὴν ἀρνησικυρία* καὶ ἐκτελοῦσε τὸ σπουδαιότερο ἔργο, τὸν καθορισμὸ τοῦ μεριδίου.

Ἡ εὐτυχία τῆς Συνεργατικῆς ἀπήχησε στὸ ἐσωτερικόν. Διατηροῦσαν σὲ ὅλα τὰ χωριά γιατροὺς, ἔκαμαν σχολεῖα, νοσοκομεῖα, γενικὲς ἀποθήκες, ταμεῖο γιὰ τοὺς ἐργάτες, ποὺ ἀποστρατεύθηκαν ἀπὸ ἀνικανότητα, βιβλιοθήκες. Τόσο ὁ τόπος προώδευε κι ἡ ζωὴ εἶχε πάψει νὰ εἶναι χωριάτικη, ὥστε νέοι Ἀμπελακιῶτες, σπουδασμένοι στὴ Γερμανία ξαναγύριζαν στὸ χωριό.

Τὸ καταστατικὸ εἶχε προνοήσει γιὰ τὴν καλλιέργεια τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ στὸ μικρὸ ἐκεῖνο τόπο. Ἐφρόντιζε γιὰ ἀποστολὲς νέων στὴν Εὐρώπη. Ἀποστολὲς ὅχι εἰς βάρος τοῦ κοινοῦ ταμείου ! Ἄφηνε τὴ δαπάνη τῆς ἀποστολῆς στὸ συνεταῖρο, ποὺ ἐπιθυμοῦσε νὰ-στείλῃ ἔξω τὸ γυιό του ἢ τὸ συγγενῇ του. Ὑποχρέωνε ὅμως τοὺς ἀντιπροσώπους τῆς ἐταιρίας στὴν Εὐρώπη νὰ δεχτοῦν τὸ νέο, νὰ τὸν ὀδηγήσουν, γιὰ νὰ σπου-

δάση τὴν ξένη γλῶσσα, τὴ λογιστικὴ καὶ τὰ ἐμπορικὰ — πάλι μὲ ἀτομικὰ ἔξοδα τοῦ συνεταίρου, πού τὸν ἔστειλε.

“Ὅταν τελείωνε τὶς σπουδές του, ἡ ἑταιρεία ἦταν ὑποχρεωμένη νὰ τὸν πάρῃ στὴν ἐργασία της ἕνα χρόνο χωρὶς μισθό. “Ἐπειτα θὰ τὸν μισθοδοτοῦσε ἕνα χρόνο. « Ἄν δείξῃ καλὴ διαγωγὴ καὶ φανῇ οἰκονόμος », ἔλεγε τὸ καταστατικό, τότε θὰ τοῦ δοθῇ μερίδιο. “Ἐτσι ἀνοιξαν τὰ παράθυρα τῶν Ἀμπελακιῶν στὴν εὐρωπαϊκὴ ζωὴ. Αὐτὴ τὴν ἀτμόσφαιρα δημιουργοῦσε ἡ Συνεργατικὴ στ’ Ἀμπελάκια. Ἀτμόσφαιρα κρατικῆς, ἄς ποῦμε, ἡθικῆς, αὐστηροῦ ἐλέγχου τῶν κοινῶν, καθὼς καὶ ἀτομικῆς ἡθικῆς.

Τὸ ποινικὸ της σύστημα ἦταν ἀπλό. Διῶξιμο τοῦ ἐνόχου ἀπὸ τὴν ἑταιρεία, στέρῃσι τοῦ κέρδους. Ποιὰ μεγαλύτερη ποινὴ μπορούσε νὰ βρεθῇ; Καὶ θαυματούργησε. Ἀπόλυτη σχεδὸν ἡθικὴ, ἐκτὸς ἀπὸ ἀσήμαντα παραπτώματα, κράτησε τὴν εὐτυχισμένη πολιτεία. Ἡ κοινωνικὴ ἀδικία εἶχε λείψει καὶ τὸ ἔγκλημα δὲν εἶχε νὰ ἐλπίσῃ παρὰ μόνο σὲ ἀψιθυμίες* καὶ σὲ ἐγκεφαλικὰς ἀνωμαλίες. Ἡ ὕλικὴ εὐτυχία δὲν τοὺς ἐνάρκωσε καὶ δὲν τοὺς ἐταπείνωσε. Ἀπόδειξι ὁ ἰδιαιτέρος συνεταρισμός, πού ἔκαμαν λίγοι πρόκριτοι Ἀμπελακιῶτες, γιὰ νὰ πραγματοποιήσουν ἔργο πνευματικὸ καὶ ἐθνικὸ, τὴν ἔκδοσι τοῦ λεξικοῦ τοῦ Γαζῆ* . . .

Ἀφήνεται τώρα στὸν ἀναγνώστη νὰ ἀναπαραστήσῃ τὴ συνέλευσι ἐκεῖνη, ὅπου οἱ χωρικοὶ τοῦ Κισσάβου ἄκουσαν τοὺς Ἀμπελακιῶτες, κατάλαβαν, ἐπείστηκαν καὶ προχώρησαν ἀμέσως στὸ ἔργο. Ἔργο, πού καμμιά πολιτισμένη κοινωνία δὲν τὸ εἶχεν ἀποτολμήσει ὥς ἐκεῖ καὶ περνοῦσε σὰν ὄνειρο στὰ βιβλία τῶν οὐτοπιστῶν*. Ὁ ταπεινὸς Κίσσαβος, χάρις στοὺς νεώτερους Θεσσαλοὺς, καλλιέργησε καὶ πραγματοποίησε τὸ πιὸ δύσκολο ἀπ’ ὅλα, τὴν ἀδελφосύννη ! . . .

Ἐφημερίς « Ἐλεύθερον Βῆμα », 1937

Ζαχ. Παπαντωνίου

Ο ΚΛΕΦΤΗΣ

1

Μαύρ' εἶν' ἡ νύχτα στὰ βουνά
 στοὺς κάμπους πέφτει χιόνι,
 στὰ ἄγρια, στὰ σκοτεινά,
 στὶς τραχεῖες πέτρες, στὰ στενά
 ὁ Κλέφτης ξεσπαθώνει.

2

Στὸ δεξι χέρι του γυμνό,
 βαστᾷ ἀστροπελέκι·
 παλάτι ἔχει τὸ βουνό
 καὶ σκέπασμα τὸν οὐρανό,
 κι ἐλπίδα τὸ τουφέκι !

3

Πήγαινε, φίλα τὴν ποδιά,
 ποὺ δοῦλοι προσκυνοῦνε·
 ἐδῶ στὰ πράσινα κλαδιά,
 μον' τὸ σπαθί τους τὰ παιδιὰ
 καὶ τὸν Σταυρὸ φιλοῦνε.

4

Μητέρα, κλαῖς ! ἀναχωρῶ,
 νὰ μ' εὐχηθῇς γυρεύω
 ἓνα παιδί σὲ ὕστερῳ,
 ὅμως νὰ ζήσω δὲν μπορῶ,
 ἂν ζῶ γιὰ νὰ δουλεύω.

5

Φεύγουν οἱ τύραννοι χλωμοὶ
 τὸ μαῦρο του μαχαίρι·
 μ' ἰδρῶτα βρέχει τὸ ψωμί,
 ξέρεи νὰ ζήση μὲ τιμή
 καὶ νὰ πεθάνη ξέρει.

6

Βαριά - βαριά βοτῖζ' ἡ γῆ
 ἓνα τουφέκι πέφτει·
 παντοῦ τρομάρα καὶ σφαγή,
 ἐδῶ φυγὴ κι ἐκεῖ πληγή...
 Ἐσκοτώσαν τὸν Κλέφτη.

7

Σύντροφοι ἄσκειποι, πεζοί,
 τὸν φέρνουν λυπημένοι,
 καὶ τραγουδοῦν ὅλοι μαζί :
 « Ἐλεύθερος ὁ Κλέφτης ζῇ
 κι ἐλεύθερος πεθαίνει ».

« Ἀπαντα »

Ἀλέξανδρος Ραγκαβῆς

8. ΒΙΟΓΡΑΦΙΑΙ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΤΑΥΡΟΥ

(Ο Γεώργιος Σταύρου, υιός του Σταύρου Ίωάννου, γεννήθη εις Ίωάννινα τὸ 1785, ὅπου ἐδιδάχθη τὰ στοιχειώδη γράμματα εἰς τὴν σχολὴν τῶν Μπαλαναίων καὶ εἰς τὴν σχολὴν τοῦ Καπλάνη. Ἀνωτέρας ἐμπορικᾶς σπουδᾶς καὶ ξένας γλώσσας ἐδιδάχθη εἰς Βιέννην καὶ ἀποφοιτήσας ἠκολούθησε τὸ ἐμπορικὸν ἐπάγγελμα τοῦ πατρὸς του. Τῷ 1824 ἐγκατέλειψε τὰς ἐμπορικὰς ἐργασίας του καὶ κατῆλθεν εἰς τὴν ἀγωνιζομένην Πατρίδα μετὰ ἐφοδίων καὶ ὀπλων, διὰ νὰ προσφέρῃ τὰς ὑπηρεσίας του. Ὑπηρετήσεν ὡς ταμίας, ὡς πληρεξούσιος τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως καὶ ἐπὶ Καποδιστρίου ὡς μέλος τῆς διοικήσεως τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν Ἐπιτροπῆς καὶ εἰς ἄλλας δημοσίας θέσεις. Μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ Καποδιστρίου παρηγκωνίσθη).

...Καθ' ἅπασαν τὴν διάρκειαν τῶν ταραχῶν ὁ Γεώργιος Σταύρου ἔμεινε πάντῃ ἀπεσυρμένος τῶν πραγμάτων καὶ ὅλως ἰδιωτεύων, ἵνα ἔχῃ πλήρη ἀνεξαρτησίαν νὰ ἐξυπηρετῇ σκοπιμώτερον τὰ τῆς πατρίδος συμφέροντα, νῦν μὲν ἀποδοκιμάζων τὰς παρεκτροπὰς τοῦ ἐνὸς κόμματος, νῦν δὲ συμβουλεύων τὴν μετριοπάθειαν εἰς τὸ ἕτερον, καὶ ἄλλοτε ἐξαίρων τὸ ὑπὲρ πατρίδος αἶσθημα τῶν πάντων. Ἐν μὲν τῇ ἀπεσυρμένῃ ταύτῃ θέσει διέμεινεν ὁ Γεώργιος Σταύρου μέχρι τοῦ 1835, τότε δὲ διωρίσθη ἐλεγκτὴς παρὰ τῷ Ἐλεγκτικῷ Συνεδρίῳ*, ἐρωτηθεὶς δὲ ὑπὸ τῆς τότε κυβερνήσεως ἂν εὐχαριστῆται εἰς τὴν θέσιν ταύτην « δὲν ἀπόκειται εἰς ἐμέ, εἶπε, νὰ προσδιορίσω τὴν κατάλληλον θέσιν, ἀλλ' εἰς τὴν Κυβέρνησιν· ἐμοὶ δ' ἐπιβάλλεται μόνον τὸ καθῆκον νὰ ὑπηρετήσω, ὅσον δύνάμει, τὴν πατρίδα ».

Τῶν ἐκ τῆς εὐτελοῦς ταύτης θέσεώς του ἀποδοχῶν ἀγνοοῦμεν ἂν ποτὲ ἔκαμε χρῆσιν ὁ Γεώργιος Σταύρου, καὶ ἐπὶ πόσον χρόνον εἰργάσθη καὶ ὡς ἐλεγκτῆς γνωστὸν μόνον εἶναι ὅτι οὗτος, καίτοι παραβλεπόμενος ὑπὸ τῶν κυβερνώντων, ἴσως δὲ καὶ ἐν ἀνάγκαις εὐρισκόμενος, οὐδέποτε ὁμῶς ἐπαύσατο νὰ ἐργάζεται καὶ νὰ μεριμνᾷ σπουδαίως περὶ τῶν τῆς πατρίδος συμφερόντων. Ἐνωρίτατα δὲ διείδεν ὅτι τὸ Κράτος (οἷον ἐμορφώθη τὸ ἐλληνικὸν ὑπὸ τῆς ἀντιζηλίας τῶν συμμάχων Δυνάμεων, ἐν χώρᾳ δηλαδὴ ἐντελῶς κατεστραμμένη καὶ μεγάλως καὶ κατεπειγούσας ἀνάγκας ἔχουσα καὶ πάντῃ ἀφροῦρητον ὑπὸ φυσικῶν μεθορίων καὶ κατακερματισμένον εἰς δούλους καὶ ἐλευθέρους Ἕλληνας) Κράτος, λέγομεν, τοιοῦτον ἦτο ἀδύνατον οὐχὶ νὰ εὐημερήσῃ, ἀλλ' οὔτε κἂν νὰ ὑπάρξῃ, ἀνευ-

πιστωτικοῦ τινος καταστήματος.

Ἄλλὰ πῶς νὰ συστηθῇ τοῦτο; Τὸ μὲν ἐθνικὸν δάνειον τῶν ἐξήκοντα ἑκατομμυρίων εἶχε σχεδὸν καταναλωθῇ τελείως· ἐν τῷ τόπῳ δὲ χρήματα δὲν ὑπῆρχον, καὶ τὰ ὀλίγα ὑπάρχοντα ἐτοκίζοντο ὑπὸ τῶν τοκογλύφων πρὸς εἴκοσι καὶ τριάκοντα τοῖς ἑκατὸν κατ' ἔτος· νὰ ἔλθωσι δὲ ἔξωθεν ἦτο ὅλως ἀδύνατον ἄνευ ἐγγυήσεως. Τίς ὅμως νὰ δώσῃ τὴν ἐγγύησιν ταύτην; Τὸ Κράτος; Ἄλλὰ τὰ μὲν κτήματα αὐτοῦ, τὰ λεγόμενα ἐθνικά, ἦσαν ἤδη ὑποθηκευμένα εἰς τὰς ἐγγυητρίας τοῦ δανείου Δυνάμεις· τὰ δ' ἔσοδά του ἦσαν μηδαμινὰ τότε, μόλις δ' ἐπῆρκουν εἰς τὸ ἥμισυ ἢ εἰς τὰ δύο τρίτημόρια* τῶν ἀπολύτως ἀναγκαίων δαπανῶν, αἱ δὲ λοιπαὶ ἀνεπληροῦντο ἐκ τῶν λειψάνων τοῦ δανείου. Τὰ μοναστηριακὰ κτήματα; Ἄλλὰ τὰ μὲν ἐκ τῶν διαλυθέντων εἶχον ἤδη πωληθῇ ἐν εὐτελεστάταις τιμαῖς, τὰ δὲ εἶχον ἐνοικιασθῇ πολυετῶς· τὰ δὲ ἐκκαθαρισθέντα ἐκ τούτων χρήματα εἶχον ἀπασχολήσει αἱ ἀνάγκαι τοῦ Κράτους. Τὰ ἐθνικὰ κληροδοτήματα; Ἄλλὰ καὶ τούτων οὔτε ἡ ὕπαρξις ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ δὲν ἦτο εἰσέτι ἐντελῶς ἐκκαθαρισμένη καὶ ἡ ἀποστολὴ δὲν εἶχεν εἰσέτι ἀρχίσει νὰ γίνεταί ἕνεκα τοῦ ἀνωμάλου τῶν περιστάσεων.

Ἄλλ' ὁ Γεώργιος Σταύρου δὲν ἀπεθαρρύνθη· ἐπεκαλέσθη ἐν κατανύξει τὴν θεϊαν ἀντίληψιν· ἐμελέτησεν ἐμβριθῶς* τὸ σύνολον τοῦ σχεδίου του· ὑπελόγησε πάσας τὰς ἐνδεχομένας δυσχερείας καὶ περιπετείας καὶ ἐπελήφθη τοῦ ἔργου· καὶ πρῶτον πάντων διείδεν ὅτι ὤφειλε νὰ πείσῃ τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν νὰ λάβῃ τοῦλάχιστον χιλίας μετοχὰς τῆς συσταθσομένης ὑπ' αὐτοῦ Ἑθνικῆς Τραπεζῆς· ἀλλὰ ποῦ χρήματα; Ἀμέσως τότε διείδεν ὅτι ὤφειλε ν' ἀποταθῇ διὰ τῶν φίλων του εἰς τὴν Γαλλικὴν Κυβέρνησιν καὶ νὰ πείσῃ αὐτὴν νὰ παρέξῃ ἐπίτηδες πρὸς τοῦτο εἰς τὴν Ἑλληνικὴν μέρος τῶν παρὰ τῇ πρώτῃ εὐρισκομένων εἰσέτι λειψάνων τοῦ Ἑλληνικοῦ δανείου. Διείδεν ἐπίσης ὅτι ὤφειλε ν' ἀποταθῇ καὶ εἰς τὸν γνωστὸν φιλέλληνα Ἐϋνάρδον* καὶ νὰ τὸν πείσῃ, ἵνα καὶ αὐτὸς δώσῃ τὸ καλὸν παράδειγμα, λαμβάνων μέγαν ἀριθμὸν μετοχῶν, καὶ τοὺς πολλοὺς φιλέλληνας φίλους του νὰ παρακαλέσῃ νὰ τὸν μιμηθῶσι.

Μόνον δὲ οἱ ἀγνοοῦντες τὸ σέβας καὶ τὴν ἀφοσίωσιν τοῦ Ἐϋνάρδου ὑπὲρ τοῦ Κυβερνήτου καὶ τὴν ἄφατον* λύπην, ἣν ἡσθάνθη ὁ εἰλικρινὴς οὗτος φιλέλληνας ἐκ τοῦ τοιούτου μάλιστα θανάτου ἐκείνου, ὃν ἐθεώρει ὡς τὸν μόνον ἱκανὸν νὰ προάξῃ τὸ ἔθνος, μόνον, λέγομεν, ἐκεῖνοι, ὅσοι ἀγνοοῦσι ταῦτα, δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἐκτιμήσωσι τὰς δυσχερείας τοῦ Γεωργίου Σταύρου, ἵνα πείσῃ τὸν Ἐϋνάρδον νὰ καταπνίξῃ τὴν λύπην

του διὰ τὴν ἀπώλειαν τοῦ Κυβερνήτου καὶ νὰ βοηθήσῃ αὐτοῖς* τὴν Ἑλλάδα.

Διεῖδεν ἐπίσης ὁ Γεώργιος Σταύρου τὴν ἀνάγκην νὰ πείσῃ καὶ τὴν Ρωσικὴν Κυβέρνησιν νὰ πέμψῃ τὰ παρ' αὐτῇ Ἑλληνικὰ κληροδοτήματα, οἷον τὰ τῶν Ζωσιμαδῶν*, τὰ τοῦ Καπλάνη* καὶ ἄλλων, εἰς τὴν Ἑλληνικὴν, ἀλλ' ἐπὶ τῷ ὄρω τοῦ ν' ἀνταλλαγῶσι ταῦτα εἰς μετοχὰς τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς, ἣ νὰ κατατεθῶσιν ἐν αὐτῇ ἐντόκως καὶ ἀναφαιρέτως.

Καίτοι πρὸς τοιαύτας μεγάλας καὶ πρὸς μυρίας ἄλλας δυσχερείας ἔχων νὰ καταπαλαίσῃ ὁ Γεώργιος Σταύρου, ἀλλ' ὅμως ἐπελήφθη τοῦ ἔργου. Ἡ δὲ Θεία Πρόνοια, ἥς ἐπεκαλέσθη ἐξ ἀρχῆς τὴν ἀντίληψιν, ἐδικαίωσε πληρέστερα τὰς προσδοκίας του. Τὸ 1841 συνεστήθη τὸ πρῶτον ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα· ἐντὸς δὲ βραχυτάτου διαστήματος χρόνου ἤρξατο ν' ἀκμάζῃ· ἀμέσως δ' ἔκτοτε ἔπαυσε ν' ἀκούηται εἰς τὴν ἀγορὰν τῶν Ἀθηνῶν ὁ τόκος τῶν δύο ἢ τρία ἢ καὶ πλείονα τοῖς ἑκατὸν κατὰ μῆνα καὶ τὸ πολὺ - πολὺ ἴσχυεν ὁ νόμιμος, ὅστις ἄλλως δὲν εἶναι καὶ μέτριος.

* * *

Ἰνα δὲ φθάσῃ εἰς τὸ εὐάρεστον τοῦτο ἀποτέλεσμα ὁ Γεώργιος Σταύρου καὶ ἵνα προάξῃ τὸ ἐθνικὸν τοῦτο καθίδρυμα εἰς τὸν βαθμὸν τῆς ὑπολήψεως καὶ εὐημερίας, εἰς ἣν ἔφθασε σήμερον καὶ εἰς ἣν ὀλίγιστα καὶ ἐκ τῶν ἀρχαιοτάτων ἐν Εὐρώπῃ καταστημάτων ἔφθασαν, ὥφειλε νὰ θέσῃ ἐξ ὑπαρχῆς στερεώτατα θεμέλια.

Ὡς πρώτιστον μὲν ὅρον τῆς εὐημερίας τῆς Τραπεζῆς ἐθεώρησεν ὁ Γεώργιος Σταύρου τὴν πιστοτάτην ἐκπλήρωσιν τῶν υποχρεώσεών της ἀπέναντι τῶν μετόχων ἢ τῶν δικαιούχων καὶ κατὰ τοῦτο ἀμφιβάλλομεν ἂν ὑπῆρξέ ποτε ἢ ἂν ὑπάρχῃ καὶ σήμερον τὸ ἐλάχιστον δίκαιον παράπονον.

Ὡς δευτερεύοντα δὲ ὅρον τὴν μετὰ θρησκευτικῆς εὐλαβείας ἐκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων παρὰ πάντων τῶν ὑπαλλήλων τῆς Τραπεζῆς. Οὐτε εἰς ἄλλον τινα ἐπέτρεψε ποτὲ οὔτε εἰς ἑαυτὸν ὁ Γεώργιος Σταύρου τὴν ἀδικαιολόγητον ἀπουσίαν ἐκ τοῦ καταστήματος κατὰ τὰς ἐργασίμους ὥρας. Πρώτιστος δ' αὐτός, διδοὺς τὸ καλὸν πρὸς τοῦτο παράδειγμα, συνήθειαν εἶχε νὰ ἐξυπνᾷ ἑνωρίς, ἀμέσως δὲ ξυριζόμενος ἰδίαις πάντοτε χερσὶ καθ' ἑκάστην καὶ ἐνδυόμενος, κατήρχετο εἰς τὸ γραφεῖον. Ἀλλοιμονον δὲ, ἂν ἔβλεπέ τινα τῶν ὑπαλλήλων μὴ φθάσαντα ἐγκαίρως εἰς τὴν ἐργασίαν. Τὸ μὲν πρῶτον ἐνουθέτει αὐτὸν πατρικῶς· ἔπειτα δ' ἐπέπληττε καὶ ἐπὶ

παρουσία άλλων· ἐν ὑποτροπῇ* δὲ καὶ ἐν ἀπελπισίᾳ διορθώσεως ἐλάμβανε καὶ ἕτερα συντελεστικώτερα μέτρα.

Καὶ ὅσῳ δίκαιος ἦτο καὶ γενναῖος μάλιστα εἰς τὰς ἀμοιβάς, ὥς κατὰ τὴν πρώτην τοῦ ἔτους συνήθως ἔδιδεν εἰς τοὺς πιστῶς ἐκτελοῦντας τὸ καθήκον των, τόσῳ ἀμείλικτος* εἰς τοὺς ὀπωσδήποτε εἴτε πολλάκις εἴτε ἀδιορθώτως πλημμελήσαντας*. « Ἡ ποινὴ καὶ ἡ ἀμοιβή », συνήθως ἔλεγεν, « εἶναι τὰ ἰσχυρότερα ἐλατήρια πρὸς σωφρονισμόν καὶ ἐξέγερσιν τῆς φιλοτιμίας τῶν ἀνθρώπων ».

Ἄμα δὲ ὡς ἐξ ἰδίας ἀντιλήψεως ἐπείθετο ὅτι ἅπαντες οἱ ὑπάλληλοι ἐπελήφθησαν τῶν ἔργων των καὶ οὐδὲν τούτων εἶναι δυνατόν οὔτε ν' ἀναβληθῇ, οὔτε νὰ παραμεληθῇ, ὁ Γεώργιος ἐξήρχετο πεζὸς εἰς περίπατον ἐν τῇ πόλει· ὁ περίπατος δ' οὗτος δὲν ἐγίνετο ἀπλῶς χάριν διασκεδάσεως ἢ σωματικῆς κινήσεως, ἀλλὰ κυρίως πρὸς μελέτην καὶ σπουδὴν ἀπάσης σχεδὸν τῆς κοινωνίας. Ὑπερέχαιρε δὲ καὶ ἡγάπα μεγάλως τοὺς τὸ ἔργον αὐτῶν ἐκτελοῦντας.

Πολλάκις καὶ ἐν καιρῷ δριμυτάτου ψύχους ἀπηνήθησamen αὐτὸν τετυλιγμένον καὶ περιεργαζόμενον μετ' ἐμβριθείας τὰ ἐμπορικὰ κατὰστήματα. Πολλάκις ἠρώτησεν ἡμᾶς ποῦ ἀπηρχόμεθα. Ὅσάκις δ' ἤκουε τὸ εἰς ἄρρωστον ἢ εἰς ὑπηρεσίαν τινὰ σπουδαίαν, κατηνυχαριστεῖτο. Πολλάκις συνδιελέγετο καθ' ὁδὸν ἀφελῶς καὶ μετὰ προστύχων καὶ ὅλων χυδαίων ἀνθρώπων, οὓς πάντοτε προέτρεπεν εἰς τὴν ἐργασίαν καὶ τὴν οἰκονομίαν. « Ἡ οἰκονομία τοῦ χρόνου », συνήθως ἔλεγεν, « εἶναι καὶ τοῦ χρυσοῦ πολυτιμότερα καὶ ἡ οἰκονομία εἰς τὰ περιττὰ εἶναι τὸ ἀσφαλέςτερον χρηματικὸν κεφάλαιον ἢ ἐφόδιον τοῦ βίου ».

Γινώσκων ἄριστα ὅτι ὁ ἐργαζόμενος εὐσυνειδήτως πρέπει καὶ ν' ἀμείβηται δαψιλῶς*, εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τῆς συστάσεως τῆς Τραπεζῆς κατέστησε πάσας τὰς μισθοδοσίας τῶν ὑπαλλήλων καὶ μεγαλυτέρας τῶν μισθοδοσιῶν τῶν ὑπαλλήλων τῆς Κυβερνήσεως καὶ ἐπιζηλοτέρας τούτων διὰ τὰ δῶρα, ἅτινα κατὰ τὴν πρώτην τοῦ ἔτους ἔδιδεν εἰς ἅπαντας ἀνεξαίρετως τοὺς ὑπαλλήλους τῆς Τραπεζῆς, τινὰ μὲν ἐκ τοῦ ταμείου αὐτῆς, καὶ οὐκ ὀλίγα ἐκ τοῦ ἰδιαίτερου αὐτοῦ βαλαντίου.

Ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα θεμελιωθεῖσα στερεῶς ὑπὸ τοῦ Γεωργίου Σταύρου ἐξεπλήρωσε τὸν προορισμόν της. Ὁ ἰδρυτὴς της προθύμως προσέφερε τὴν ἀρωγὴν του εἰς πᾶσαν ἐθνικὴν καὶ κοινωνικὴν ἀνάγκην, ἀποθανὼν δὲ τὸ 1869, διέθεσε μέγα μέρος τῆς περιουσίας του δι' ἀγαθοεργούς σκοπούς.

« Βίοι Παράλληλοι »

Ἀναστάσιος Γούδας

Η ΚΑΤΑΠΛΗΚΤΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΣ ΤΟΥ ΒΑΡΒΑΚΗ

(Ὁ Ἰωάννης Βαρβάκης, ἔμπειρος καὶ τολμηρὸς ἐμποροπλοίαρχος ἐκ Ψαρῶν, μετέτρεψε τὸ ἐμπορικὸν τοῦ σκάφος εἰς πολεμικὸν καὶ μόλις ἤρχισεν ὁ ρωσσοτουρκικὸς πόλεμος τοῦ 1770 ἠκολούθησεν τοὺς ἐπαναστατήσαντας συμπατριώτας του. Ἐπὶ ἀρκετὸν χρόνον ἀντιμετώπισεν εἰς τὸ Αἰγαῖον νικηφόρως τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Γένους. Καὶ ἐπέδειξεν ὅχι μόνον γενναιότητα ἀξιοθαύμαστον, ἀλλὰ καὶ χριστιανικὴν ἀρετὴν, προστατεύσας τοὺς πληγωμένους καὶ αἰχμαλώτους ἀντιπάλους.

Τὸ 1774 ὁμως ἡ Ρωσία καὶ ἡ Τουρκία συνωμολόγησαν εἰρήνην. Τότε ὁ Βαρβάκης ἀπέμεινε σχεδὸν μόνος. Καὶ ὅταν ἔχασε τὸ σκάφος τῶν, ἠναγκάσθη νὰ ζητήσῃ ἄσυλον εἰς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει ρωσικὴν πρεσβείαν).

...Εἰς τὴν ρωσικὴν πρεσβείαν ὁ Βαρβάκης συνηνήθη μὲ Ρώσους ἀξιωματικούς, τοὺς ὁποίους εἶχε γνωρίσει κατὰ τὰς ἡμέρας τοῦ πολέμου εἰς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος· οὗτοι ἡγάπων καὶ ἐτίμων τὸν ἀνδρεῖον συναγωνιστὴν των καὶ τὸν παρεκίνησαν νὰ ζητήσῃ σωτηρίαν εἰς τὴν Ρωσίαν καὶ νὰ ἐπικαλεσθῇ* τὴν προστασίαν τῆς αὐτοκρατείας.

Ὁ Βαρβάκης ἐξοικονόμησεν ὀλίγα χρήματα, διέφυγε τοὺς κατασκόπους, ἐπεβιάσθη κρυφὰ εἰς ἓν πλοῖον διευθυνόμενον εἰς Ρωσίαν, ἔφθασεν εἰς Ὀδησσὸν καὶ ἐκεῖ ἐνεπιστεύθη πλέον τὸν ἑαυτὸν τοῦ εἰς τὸ ἔλκος τοῦ Θεοῦ διὰ τὰ περαιτέρω. Ἀπὸ τὴν Ὀδησσὸν ἔπρεπε νὰ μεταβῇ εἰς Πετρούπολιν, ἀλλὰ χρήματα δὲν εἶχε. Καὶ ὁ Ψαριανὸς ἐπεχείρησε κάτι πρωτάκουστον καὶ ἥρωικόν, μαρτυροῦν τὴν ἀκαταδάμαστον θέλησίν του. Ἀπὸ τὴν Ὀδησσὸν μέχρι τῆς Πητρούπολεως ἡ ἀπόστασις εἶναι περίπου τέσσαρας φορὰς ὅση ἀπὸ τὸ Ταίναρον μέχρι τοῦ βορειοτάτου ἄκρου τῆς Ἑλλάδος. Καὶ τὸ φοβερὸν τοῦτο διάστημα διήνυσεν ὁ Βαρβάκης πεζός, καὶ μάλιστα ἀνυπόδητος. Διῆλθε δάση, λίμνας, ποταμούς, ἀπεράντους πεδιάδας, βυθιζόμενος εἰς τὰς χιόνας, ὀλισθαίνων εἰς τοὺς πάγους, κοιμώμενος εἰς τὸ ὑπαιθρον, πεινῶν, παγωμένος, κινδυνεύων νὰ κατασπαραχθῇ ἀπὸ λύκους. Ἐβάδιζεν, ἐβάδιζεν, ἐβάδιζε!... Τὰ πέλματα τῶν ποδῶν του ἐσχημάτισαν τυλώματα· ράκη ἐγιναν τὰ ἐνδύματά του· ἐν μόνον ἔμεινεν ἀκούραστος ἐντὸς του· ἡ ἀπόφασις!

—Ἐμπρός, ἐφώναζεν ἡ ἀδάμαστος ψυχὴ του, ἐμπρός! Καὶ πάντοτε ἐμπρός! Καὶ ἡ ἀπόφασις ἐθριάμβευσε καὶ ὁ πεζοπόρος μὲ τὴν χα-

λυβδίνην θέλῃσιν ἔφθασεν εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς Ρωσίας.

“Ὡς ἀκούσωμεν τώρα τὸν ἴδιον:

«—Ὅταν ἔφθασα εἰς τὴν Πετρούπολιν, διηγεῖτο ἀργότερα εἰς ἓνα φίλον του, τὰ φορέματά μου ἦσαν καταξεσχισμένα ράκη*. πῶς νὰ παρουσιασθῶ μὲ αὐτὰ εἰς τὸ αὐτοκρατορικὸν παλάτι; Θὰ μὲ ἔδιωχναν ὡς ἐπαίτην. Κάτι Ἕλληνες μὲ ἐδάνεισαν φορέματα καὶ ὑποδήματα. Ἄλλὰ διὰ τὴν κακὴν μου τύχην ἡ Αὐλὴ δὲν ἦτο τότε εἰς τὴν Πετρούπολιν, ἀλλ’ εἰς τὸ Τσάρκος - Σέλο καὶ ἀπὸ τὴν Πετρούπολιν ἐξεκίνησα ἕως ἐκεῖ πεζός, διὰ νὰ δώσω τὴν ἀναφοράν μου εἰς τὴν αὐτοκρατορίσσαν. Τὰ ὑποδήματα, εἶπα, ἦσαν ξένα, καὶ διὰ νὰ μὴν τὰ χαλάσω ἀπὸ τὸν πολὺν δρόμον, τὰ ἐβγάξα καὶ ἐπῆγαινα ἀνυπόδητος. Ἐδῶκα τὴν ἀναφοράν μου. Ἐγύρισα πίσω εἰς τὴν Πετρούπολιν καὶ ἐπερίμενα. Καμμία ἀπάντησις. Ξανακάνω δευτέραν φορὰν τὸν δρόμον — πάντα πεζός καὶ πάντα ἀνυπόδητος — πηγαίνω στὸ παλάτι καὶ δίδω δευτέραν ἀναφοράν. Ἐγύρισα πίσω καὶ ἐπερίμενα πάλιν. Τοῦ κάκου. Ἡ φτώχεια μου καὶ ἡ κακομοιρία μου δὲν περιγράφονται. Ἐγραψα καὶ τρίτην ἀναφοράν μὲ ὅλον τὸν πόνον τῆς ψυχῆς μου. Ἐκαμα καὶ τρίτην φορὰν τὸ κουραστικὸ καὶ θλιβερὸ ταξίδι ἐπῆγα καὶ πάλιν εἰς τὸ παλάτι. Ἐγύρισα πίσω καὶ ἐπερίμενα πάλιν. Τίποτε! Τίποτε! Τίποτε!...

Τότε τὰ εἶδα ὅλα μαῦρα· μ’ ἐπνιξεν ὁ πόνος καὶ μίαν ἡμέραν μέσα σ’ ἓνα καφενεῖον ἐξέσπασεν ἡ ἀπελπισία μου καὶ ἄρχισα νὰ φωνάζω σὰν τρελλός καὶ — ἡμαρτον, Θεέ μου! — νὰ καταρῶμαι τὴν ἡμέραν ποῦ ἐγεννήθηκα καὶ μιλοῦσα μὲ πίκρα γιὰ ὅλους καὶ γιὰ τὴν αὐτοκρατορίσσαν, ποῦ ἄφηνε νὰ χαθῇ ἓνας ἄνθρωπος, ποῦ ἐπολέμησε γιὰ τὴν Χριστιανοσύνην κάτω ἀπὸ τὴ σημαία της...

Εἰς τὸ καφενεῖον ἦσαν καὶ δύο ἄνθρωποι, ποῦ κάθονταν παράμερα. Ὁ ἓνας ὑψηλὸς καὶ ὠραῖος, σὰν ἄγγελος, ἐφαίνότανε σὰν ἀφεντικό, νὰ εἰποῦμε, καὶ ὁ ἄλλος σὰν δεύτερος. Ὁ δεύτερος ἐνοιθε τὰ ἑλληνικά.

—Τὶ ἔχει ὁ ξένος καὶ φωνάζει μὲ τέτοιο καημό; Καὶ τί λέγει γιὰ τὴν αὐτοκρατορίσσαν; ἐρωτᾷ ὁ πρῶτος. Ὁ δεύτερος τοῦ εἶπε τί ἄκουσε.

Τότε ὁ πρῶτος τοῦ λέγει κάτι καὶ αὐτὸς μὲ σιμῶνει καὶ μοῦ λέγει μὲ καλωσύνη νὰ τοῦ ἱστορήσω ὅλα μου τὰ βάσανα καὶ τὰ πάθη καταλεπτῶς. Κι ἐγὼ ἄρχισα νὰ τὰ λέγω ὅλα· κι αὐτὸς τ’ ἄκουσε μὲ προσοχὴ καὶ τᾶλεγε ρούσικα εἰς τὸν ἄλλον καὶ ὅλο ἔλεγα ἐγὼ καὶ ὅλο ἐξηγοῦσεν ἐκεῖνος.

Ὁ ὑψηλὸς καὶ ὠραῖος ἄνθρωπος, ἀφοῦ ἄκουσε τὴν ἱστορίαν μου,

ἔμεινε συλλογισμένος κάμποσιν ὥραν. Ἐπειτα μ' ἐρωτᾷ μετὰ τὸ στόμα τοῦ δραγουμάνου του:

—Πῶς λέγεσαι;

—Καπετὰν Γιάννης Βαρβάκης ἀπὸ τὰ Ψαρὰ.

Ἐβγαλεν ἓνα καταστιχάκι κι ἔγραψε τ' ὄνομά μου.

—Μὴν ἀπελπίζεσαι, μοῦ λέγει· ἔλα αὐριο στὴν Αὐλὴ...

—ὦ! ἔχω πάγει τόσες φορές, τοῦ λέγω πικρά.

—Νὰ ἔλθης αὐριο· σὲ βεβαιώνω πὼς τώρα θὰ σὲ δεχθῇ ἡ καλὴ μας αὐτοκρατορίσσα.

Τὴν ἄλλην ἡμέρα ξανάρχισα πάλι τὸν δρόμο τοῦ Τσάρκος Σέλο, νὰ εἰπῶ τὴν ἀλήθεια χωρὶς μεγάλην ἐλπίδα. Μόλις ὅμως εἶπα τὸ ὄνομά μου, καὶ ἀμέσως μετὰ ὀδηγοῦν εἰς τὸν ὑπασπιστήν. Σὲ λίγο ἔρχεται διαταγὴ νὰ παρουσιασθῶ στὴν αὐτοκρατορίσσα, μετὰ ἐμβάζουν σὲ μιὰ μεγάλη αἴθουσα, ποὺ ἔλαμπε στὸ βελουδο καὶ στὸ χρυσάφι. Σ' ἓνα κάθισμα, σὰν θρόνο, στολισμένο μετὰ χρυσῇ κορώνᾳ, ἐκαθόταν ἡ μεγάλη αὐτοκρατορίσσα. Καὶ σιμὰ της — ἄχ, Θεέ μου! — ἐστεκοτάνε ὁ ὑψηλὸς καὶ ὠραῖος ἄνθρωπος, ποὺ ἦταν στὸ καφενεῖο, ἀλλ' ὄχι πολιτικᾶ ντυμένος, ὅπως τότε, ὄχι, ἐφοροῦσε στολὴ μεγάλου στρατηγοῦ καὶ στὸ στῆθος εἶχε πλάκα τὰ παράσημα. Ἦταν, ὅπως ἔμαθα κατόπιν, ὁ περίφημος Ποτέμκιν, ὁ εὐνοούμενος πρωθυπουργὸς τῆς αὐτοκρατορίσσας Αἰκατερίνας.

Μπορῶ νὰ εἰπῶ πὼς δὲν εἶμαι δειλός· πολλὰς φορές ἀντίκρισα τὸ θάνατο χωρὶς ν' ἀνατριχιάσω. Μὰ ἐκεῖ μ' ἐπιασε φόβος· ἄρχισα νὰ τρέμω. Ἐσυλλογίσθηκα ὅσα εἶπα ἐπάνω στὸν πόνο μου γιὰ τὴν αὐτοκρατορίσσα.

—Πάει, χάθηκες, καπετὰν Γιάννη, εἶπα μετὰ τὸ νοῦ μου.

Ἀλλὰ ἡ αὐτοκρατορίσσα δὲν φαινότανε θυμωμένη· μ' ἐκοίταξε μετὰ περιέργεια καὶ μετὰ συμπόνεσιν ἓνας αὐλικὸς μετὰ γαλόνια μετὰ πλησιάζει· ἤξερε τὴ γλῶσσά μας· μοῦ λέγει:

—Ἡ Μεγαλειότητά της σὲ διατάσσει νὰ μιλήσῃς ἐλεύθερα· νὰ τὰ πῇς ὅλα.

Ἐγὼ τότε ἱστόρησα τοὺς ἀγῶνάς μου, τὰς θυσίας μου, τοὺς κινδύνους μου· εἶπα τί ἔκαμα καὶ τί ἐσκόπευα νὰ κάμω· εἶπα γιὰ τὴν Φριγαδέλα μου, ποὺ ἔβαλα ἀπάνω της ὅλη μου τὴν ψυχὴ καὶ ὅλο μου τὸ ἔχειν, εἶπα γιὰ τὸ ἀπότομο καὶ ξαφνικὸ μου κρῆμισμα στὴ φτώχεια, στὴ γδύμνια καὶ στὴν πεῖνα· γιὰ τὸ μακρυνὸ ταξίδι, σὰν νὰ εἰπῶ τὸ

προσκύνημα, πού με πόδια ματωμένα ἤλθα νὰ ζητήσω τὴν προστασία τῆς μεγάλης αὐτοκρατορίσσης, καὶ τὴν ἀπελπισία μου, γιατί ἡ πολυεὐσπλαγχνή γιὰ ὅλους μόνον σὲ μένα φαινότανε ἄπονη. Καὶ ἐνῶ ὠμιλοῦσα, ἡ φωνή μου ἔτρεμε, ὁ πόνος τῆς καρδιάς μου ἐξεχειλίζε καὶ τὰ δάκρυα ἀνέβαιναν εἰς τὰ μάτια μου!...

Ἡ αὐτοκρατορίσσα εἶπε μερικά λόγια στὸν αὐλικὸν καὶ αὐτὸς μ' ἐπαρηγόρησε καὶ μοῦ ἔδωκεν ἐλπίδες.

—Μὴ λυπᾶσαι, μοῦ εἶπε· ἡ Μεγαλειότητά της θὰ φροντίσῃ γιὰ σένα· εἶσαι ἄξιος νὰ σὲ προστατεύσῃ!

Τὴν ἄλλην ἡμέραν μοῦ φέρουν χίλια ρούσικα φλωριά γιὰ τὰς πρώτας ἀνάγκας μου· μοῦ φέρουν καὶ κάτι ἄλλο: ἓνα χαρτί, πού μοῦ ἔδιδε τὸ προνόμιον νὰ ψαρεύω στὴν Κασπία Θάλασσα χωρὶς φόρον.

Δὲν χάνω καιρόν, γυρίζω εἰς τὴν Πετρούπολιν· δίδω πίσω τὰ δανεικὰ φορέματα καὶ ὑποδήματα· ἀγοράζω ψαράδικα φορέματα, κάνω τὸν σταυρό μου καὶ ξεκινῶ ἀμέσως διὰ τὸ Ἀστραχάν.

Ἡ ἀπέραντος Κασπία θάλασσα εἶναι ὀνομαστή διὰ τὸ πλῆθος καὶ τὸ ξεχωριστὸν εἶδος τῶν ψαριῶν της. Ἀλλ' ἡ ἀλιεία τότε εὐρίσκετο ἐκεῖ εἰς πρωτογενῇ κατάστασιν. Οἱ κάτοικοι τῶν παραλίων, ἄνθρωποι ἀμαθεῖς καὶ ἡμιβάρβαροι*, ἐψάρευαν μὲ ψαθοσκέπαστα πλοιάρια καὶ ἀτελῇ ἀλιευτικὰ μέσα, ἐπάστωνον ὅπως - ὅπως τοὺς ἰχθῦς, μικρὰ δὲ ποσὰ μόνον ἔστελλον πρὸς πώλησιν εἰς τὰ πλησιόχωρα μέρη.

Ὁ Βαρβάκης μετέβαλεν ὅλως διόλου τὰ πράγματα. "Ὅ,τι ἕως τότε δὲν ἐσκέφθησαν οἱ ἐγχώριοι, τὸ εἶδε μὲ τὸ ὀξύδερκές* του μάτι ὁ μεγαλουργὸς Ἕλληνας, τὸ ἐσχέδιασε μὲ τὸ γοργὸν ἐπιχειρηματικόν του πνεῦμα καὶ τὸ ἐξετέλεσε μὲ τὴν ἰσχυράν του θέλησιν, τὴν λυγίζουσαν τὰ ἐμπόδια. Ὁ Βαρβάκης ἀμέσως ἐνόησεν ὅτι ἀπὸ τοὺς ἰχθῦς τῆς Κασπίας θαλάσσης ἦτο δυνατόν νὰ κατασκευασθοῦν διάφορα ταριχευτικὰ* εἶδη — χαβιάρια καὶ παστὰ — καὶ νὰ σταλοῦν εἰς πολλὰ καὶ μακρυνὰ μέρη καὶ ἡ πώλησίς των ν' ἀποτελέσῃ μέγα καὶ ἐπικερδὲς ἐμπόριον. Ὑπάρχει γνώμη ὅτι τὸ μαῦρο χαβίари — τὸ ἀπαραίτητον στόλισμα σήμερον πάσης πλουσίας τραπέζης, τὸ περιζήτητον καὶ πολύτιμον ὀρεκτικόν τὸ διαδεδομένον εἰς τὰς πέντε ἡπείρους — ἦτο ἄγνωστον ἕως τότε καὶ ὅτι ὁ Βαρβάκης εἶναι ὁ πρῶτος ἐπινοητής του. Ἀλλὰ καὶ γνωστὴ ἂν ἦτο ἡ κατασκευὴ του, βέβαιον εἶναι ὅτι πολὺ περιορισμένη ἦτο ἡ διάδοσις του. Ὁ Βαρβάκης, καὶ ἂν δὲν τὸ ἐφεῦρεν, ἐτελειοποίησεν ὅμως τὴν κατασκευὴν καὶ τὴν ταρίχευσίν του καὶ τὸ διέδωκεν εἰς πολλὰ μέρη.

Ἡ δραστηριότης του εὔρεν εἰς τὴν Κασπίαν θάλασσαν ἀντάξιον στάδιον. Ὁ Βαρβάκης ἐδημιούργησεν ὅλως διόλου ἰδικόν του κλάδον βιομηχανίας καὶ ἐμπορίου, εἰς τὸν ὁποῖον ἦτο κυρίαρχος καὶ ἀκαταγώνιστος. Μεγάλα λοιπὸν ἦσαν τὰ κέρδη του καὶ τόσον πλούσιος ἔγινε μετ' ὀλίγον, ὥστε ἡγόρασεν ὡς ἰδιοκτησίαν του τρεῖς νήσους κειμένας ἐντὸς τῆς Κασπίας θαλάσσης, τὰς ὁποίας κατέστησεν πολυτίμους ἀλιευτικούς καὶ ταριχευτικούς σταθμούς.

Εἰς τὴν Ρωσίαν τότε οἱ πλούσιοι καὶ οἱ γαιοκτήμονες εἶχον εἰς τὴν ὑπηρεσίαν των «δουλοπαροίκους»· οἱ δουλοπάροικοι ἦσαν εἶδος σκλάβων κτῆμα τοῦ αὐθέντου των ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν. Ἡ ζωὴ των ἦτο βασανισμένη καὶ ἐξευτελιστική. Οἱ αὐθένται τοὺς ἐπώλουν καὶ τοὺς ἡγόραζον ὅπως πωλεῖ κανεὶς καὶ ἀγοράζει τὰ κτήνη.

Ἀφοῦ κατηργήθη εἰς ὅλας τὰς ἡπείρους ἡ σωματεμπορία, μόλις πρό τινων δεκάδων ἐτῶν (1863) κατηργήθη καὶ ἡ δουλοπαροικία εἰς τὴν Ρωσίαν. Στεναγμὸς ἀνακουφίσεως ἑκατομμυρίων ψυχῶν ὑπεδέχθη τὸ χαρμόσυνον ἄγγελμα ἐντὸς τῆς ἀπεράντου αὐτοκρατορίας ἐπιδοκίμασία καὶ χαρὰ εἰς τὰς ἄλλας χώρας.

Ἀλλὰ ἡ εὐγενὴς ψυχὴ τοῦ Βαρβάκη εἶχε καταργήσει τὴν σκλαβιὰν ἑβδομήντα ἔτη πρωύτερα. Εἰς τὰς ἐργασίας του εἶχε τρεῖς χιλιάδας ἀνθρώπους, ὅλους ἐλευθέρους καὶ κανένα δουλοπάροικον. Ὁ μεγαλόψυχος ὑπερασπιστὴς τῶν ἀλλοθρήσκων αἰχμαλώτων τοῦ πολέμου εἰς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ γίνῃ βασανιστὴς χριστιανῶν ἐργατῶν εἰς τὴν Κασπίαν.

Ὁ πλοῦτος τοῦ Βαρβάκη ἠύξανε καθ' ἡμέραν.

Πολλοὶ ἄνθρωποι τὸν χρυσόν των μεταχειρίζονται ὅπως οἱ Ἰσραηλῖται εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρου Σινᾶ: κατασκευάζουν ἐν εἰδῶλον καὶ χορεύουν μὲ τρελλὰς ἐπιθυμίας ὀλόγυρά του. Εἰς ἄλλους ὁ χρυσὸς εἶναι ὅπως αἱ ἡλιακαὶ ἀκτῖνες, τὰς ὁποίας στέλλει ὁ Θεὸς νὰ φωτίσουν καὶ νὰ θερμάνουν τὸν κόσμον, νὰ σκορπίσουν ζωὴν, νὰ δώσουν χρῶμα εἰς τὰ φύλλα, εὐωδίαν εἰς τὰ ἄνθη, ν' ἀναβιβάσουν τὸ μειδίωμα εἰς τὰ ὠχρὰ χεῖλη τοῦ ἁρρώστου παιδιοῦ. Ἀπὸ τοὺς ἐκλεκτοὺς τούτους ἦτο καὶ ὁ Βαρβάκης.

Τὸ πρῶτον - πρῶτον δῶρόν του ἦτο ἐν τάξιμον τῶν νεανικῶν του χρόνων καὶ ἐσχετιζέτο μὲ τὴν Φριγαδέλαν. Ὅταν τὸ ὠραῖόν του πολεμικόν, στίλβον καὶ καινουργές, τὸ ἔρριπτον ἀπὸ τὸ ναυπηγεῖον εἰς τὴν θάλασσαν, εἰς τὴν καθέλκυσίν του ἐκλινεν ἀπὸ τὴν μίαν πλευράν, ἐκά-

θισε εἰς τὰ ρηχὰ καὶ ἐκόλλησεν εἰς τὴν ἄμμον. Ἄν ἐσηκώνετο ἄνεμος καὶ ἤρχιζεν ὁ κυματισμὸς τῆς θαλάσσης, τὸ ὑπερήφανον πλοῖον θὰ ἐγίνετο κομμάτια. Ὅλοι οἱ Ψαριανοὶ ἔτρεξαν νὰ δώσουν χεῖρα βοηθείας. Μέσα εἰς τὴν ἀμφιβολίαν περὶ σωτηρίας, μέσα εἰς τὴν ἀγωνίαν καὶ τὴν πάλην τοῦ ὑπὲρ ὅλων, ὁ Βαρβάκης ἐσυλλογίσθη τὸν προστάτην τῶν ναυτικῶν, τὸν πολιοῦχον Ἄγιον τῶν Ψαρῶν.

— Ἀὐ Νικόλα μου, ἐφώναζε μὲ πίστιν εἰς τὴν καρδίαν καὶ δάκρυα εἰς τοὺς ὀφθαλμούς, γλύτωσέ μου τὴν Φριγαδέλαν μου καὶ νὰ σοῦ κάμω μιὰ ὅμοια ἀσημένια, νὰ τὴν κρεμάσω ἐμπρὸς στὸ εἰκόνισμά σου!...

Ἡ Φριγαδέλα ἐσώθη. Ἀλλοίμονον! Ἡναγκάσθη ν' ἀλλαξοπιστήσῃ ἡ δυστυχισμένη καὶ χρόνους τώρα ἐσάπιζεν ἄδοξος εἰς τὰ βᾶθη τοῦ Κερατίου κόλπου!... Ἀλλὰ τὸ τάξιμον ἔζη μέσα εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ Βαρβάκη· καὶ ἔστειλεν εἰς τὰ Ψαρὰ μίαν Φριγαδέλαν ἀπὸ συμπαγῇ ἄργυρον, ὁμοιοτάτην, μὲ ὅλα τὰ ἐξαρτήματα, ὥπλισμένην ὅπως ἐκείνη, μὲ 26 πυροβόλα. Ἐκρέματο πανεύμορφη ἐμπρὸς εἰς τὴν εἰκόνα τοῦ Ἀγίου Νικόλα μέχρι τῆς καταστροφῆς τῶν Ψαρῶν. Τὸ 1824 εἰς τὸν φοβερὸν γενικὸν χαμὸν ἀνθρώπων καὶ πραγμάτων ἐχάθη καὶ ἡ Φριγαδέλα. Ἦτο γραπτὸν τῆς νὰ πέσῃ δύο φορές εἰς τὰ ἐχθρικά χέρια!...

Ἐπειτα ἤρχισαν ἀλλεπάλληλοι αἱ εὐεργεσίαι πρὸς τὴν εὐγενῆ χώραν, ἡ ὁποία τὸν ἐφιλοξένησεν. Ὁ Βαρβάκης ἀνήγειρε κωδωνοστάσια ἐκκλησιῶν, ὀλοκλήρους ἐκκλησίας, ἱδρυσε νοσοκομεῖα, κατεσκεύασε γεφύρας, ἤνοιξε διώρυγας. Τὸ 1805 οἱ Πέρσαι ἐθανάτωσαν μὲ δόλον τὸν Ρῶσον ἀρχιστράτηγον. Ἐπρεπε ν' ἀρχίσῃ ἀμέσως ὁ πόλεμος. Ἀλλ' ἡ Ρωσία δὲν εἶχεν ἀρκετὰ πλοῖα εἰς τὴν Κασπίαν, διὰ νὰ στείλῃ ἀμέσως τροφὰς καὶ πολεμοφόδια εἰς τὸν στρατὸν τῶν συνόρων. Αὐθόρμητος παρουσιάζεται ὁ Βαρβάκης. Ἐκφορτῶναι ἀπὸ τὰ μεγάλα πλοῖα τοῦ τὰ ἐμπορεύματά του, φορτῶναι τὰς τροφὰς καὶ τὰ πολεμοφόδια τῆς αὐτοκρατορίας, τὰ μεταφέρει δωρεὰν εἰς τὸ ὀρισμένον μέρος καὶ γίνεται σωτὴρ τῆς δευτέρας πατρίδος του.

Εἰς τὸ κέντρον τῆς πόλεως Ἀστραχὰν ἦτο μία στενὴ, βαλτώδης λίμνη, ἐν ἔλος σκορπιζόν περίξ μiasματικὰς* ἀναθυμιάσεις καὶ ἀφόρητον δυσωδίαν, πρὸ πάντων ὅταν ἦτο καύσων. Μέσα εἰς τὰ σάπια του νερὰ ἐνεφύλευεν ὁ θάνατος. Ὁ Μέγας Πέτρος καὶ ἡ Αἰκατερίνα ἡ Μεγάλῃ εἰς μάτην ἐπροσπάθησαν νὰ τὸ ἀποξηράνουν. Ἐπεφυλάσσετο εἰς τὸν μεγαλουργὸν Ἑλλῆνα νὰ ἐκτελέσῃ ὅ,τι δὲν κατάρθωσαν αὐτοκράτορες.

Μὲ τὴν ἰδικὴν του, πρωτοβουλίαν καὶ μὲ ἰδικὰς του δαπάνας ἤρ-

χισε τὸ 1809 τὸ δύσκολον ἔργον· ἐξεχωμάτωσεν τὸν βυθὸν, ἐπεξέτεινε τὴν ἐκσκαφὴν καὶ ἀφ' ἑνὸς ἀπεξήρανε τὸν βάλλον, ἀφ' ἑτέρου δὲ κατέστρεψε πλευστὴν τὴν διώρυγα, τὴν ὁποίαν ἤνωσε μὲ τὸν Βόλγαν καὶ μὲ ἓνα ἄλλον ποταμὸν. Ἐπειτα ἐδενδροφύτευσε τὰς δύο ὄχθας καὶ τὰς ἐστόλισε μὲ κήπους καὶ ἄλση καὶ περίπτερα. Μέσα ἀπὸ καταπράσινα φυλλώματα τὰ ἄνθη διέχεον τὸ ἄρωμά των, ἐκεῖ ὅπου ἐσκόρπιζεν ἕως τῶρα τὸν θάνατον ἡ μολυσματικὴ δυσωδία. Κομψαὶ γέφυραι ἤνωσαν τὰς δύο ὄχθας. Καὶ οἱ κάτοικοι ἀπὸ τὰ γραφικὰ παραδείσια ἄνδρα* τῶν ὀχθῶν, περιπατοῦντες εἰς τὰς δενδρυστοχίας ἢ καθήμενοι εἰς τὰς σκιάδας, ἔβλεπον νὰ διαβαίνουν εἰς τὴν διώρυγα πλοῖα ἐρχόμενα μακρόθεν καὶ μεταφέροντα εἰς μακρυνὰς χώρας προϊόντα τῆς Ρωσίας ἢ ξένων τόπων. Καὶ ἠυλόγουν τὸ ὄνομα τοῦ μεγάλου εὐεργέτου!...

Δι' ὅλας αὐτὰς τὰς εὐεργεσίας μεγάλως τὸν ἐτίμησεν ἡ ρωσικὴ αὐτοκρατορία. Τὸν ὠνόμασεν αὐλικὸν σύμβουλον καὶ ἱππότην, τῷ ἔδωκε τίτλους εὐγενείας, οἱ δὲ εὐπατρίδαι τῆς ἐπαρχίας Ἀστραχανίας τὸν ἐξέλεξαν ἐπαρχιακὸν ἀρχηγὸν αὐτῆς.

Ἄλλ' ὁ Βαρβάκης δὲν ἀπερροφήθη ὀλόκληρος ἀπὸ τὴν πλησίον πατρίδα του. Ὡ, ὅχι! Ἐσυλλογίζετο καὶ τὴν μακρυνὴν πατρίδα του, ἐκεῖ κάτω, τὴν πατρίδα τῆς ψυχῆς του, ἡ ὁποία εἶχεν ἀρχίσει τὸν ἥρωϊκόν, τὸν κοσμοξαινομένον ἀγῶνά της ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας!... Ἡ μαγνητικὴ δύναμις, ἡ μυστηριώδης, ἡ ὁποία διὰ μέσου ἀπεράντων ἀποστάσεων, ὑπεράνω βουνῶν καὶ θαλασσῶν, σύρει τὰς ἐκλεκτάς ψυχὰς πρὸς τὸ ἅγιον χῶμα τῆς πατρίδος, εἴλκυε καὶ τὸν Βαρβάκην πρὸς τὴν Ἑλλάδα.

Λόγοι υγείας τὸν ἔκαμαν νὰ μετοικήσῃ εἰς τὴν εὐάερον πόλιν τῆς Ἀζοφικῆς, τὸ Ταϊγάνιον. Εἰς τὸ Ταγανρόκ, ὅπως λέγουσιν αὐτὸ οἱ Ρῶσοι, ἤρχοντο πολλοὶ Ἕλληνες, εἴτε χάριν ἐμπορίου, εἴτε διὰ νὰ ἐγκατασταθοῦν ὀριστικῶς. Ρωσικὰ δὲν ἤξευρον, ἑλληνικὴ ἐκκλησίαι δὲν ὑπῆρχε καὶ οἱ Ἕλληνες ἠναγκάζοντο, μὲ βαθεῖαν λύπην των, νὰ στερεῶνται τὴν θείαν μυσταγωγίαν. Ὁ Βαρβάκης μὲ γενναιοδωρίαν ἡγεμόνος κτίζει μεγαλοπρεπῆ λιθόκτιστον ἑλληνικὴν ἐκκλησίαν· καὶ εἰς τὸν μυχὸν τῆς Ἀζοφικῆς οἱ ξενιτευμένοι ἤκουον μὲ ῥῆγος ἱερᾶς κατανύξεως* — θρησκευτικῆς συγχρόνως καὶ ἐθνικῆς — τὴν λειτουργίαν εἰς τὴν ποθητὴν μητρικὴν γλῶσσαν.

Ὁ Βαρβάκης, ἐπινοητικὸς καὶ εἰς τὴν εὐεργεσίαν, ὅπως καὶ εἰς τὸ ἐμπόριον, τὴν ἀγαθοεργίαν ταύτην κατέστησε μέσον πρὸς ἄλλην ἀγαθοεργίαν. Ὁλόγυρα εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἔκτισεν ἄλλα κτίρια, μετέ-

βαλε τὴν ἐκκλησίαν εἰς μοναστήριον, τὸ διεκόσμησε πλουσιοπαρόχως, ἐδώρηνεν εἰς αὐτὸ κτήματα καὶ εἰσοδήματα καί, ἐξοδεύσας ἐν ὧν ἐξ-
κοσίας χιλιάδας ρούβλια, τὸ ἀφιέρωσεν εἰς τὸν Πανάγιον Τάφον. Αὐ-
τοκρατορικὸν διάταγμα ὥρισε νὰ ἔχῃ τὸ δικαίωμα ὁ Πατριάρχης τῶν
Ἱεροσολύμων νὰ στέλλῃ Ἑλληνα ἀρχιμανδρίτην εἰς τὸ Ταϊγάνιον διὰ
τὴν ἱερὰν ἀκολουθίαν, τὰ δὲ πλούσια εἰσοδήματα τοῦ «Ἱεροσολυμικοῦ»
ν' ἀποστέλλωνται εἰς τὴν ἱερὰν πόλιν πρὸς συνδρομὴν τοῦ Παναγίου
Τάφου.

Ὁ Βαρβάκης ἵδρυσεν σχολεῖα, διὰ νὰ μαθάνουν γράμματα τὰ παιδιὰ
τῶν ξενιτευμένων Ἑλλήνων. Ἔστειλε χίλια φλωρία εἰς τὸν Θεόδωρον
Ράλλον, ἐμπορευόμενον εἰς τὴν Βιέννην, διὰ νὰ βοηθήσῃ πτωχοὺς σπου-
δαστὰς καὶ ἐκδότας ἐλληνικῶν περιοδικῶν καὶ βιβλίων.

Εἴκοσι χιλιάδας γρόσια ἐδώρηνεν εἰς τὸ σχολεῖον τῆς Χίου, τὸ
ὁποῖον ἤκμαζε κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους καὶ εἴκοσιν ἄλλας χιλιάδας
εἰς τὸ νοσοκομεῖον τῆς ἰδίας πόλεως. Ἀλλὰ πῶς ἀπὸ τὸν μυχόν* τῆς
Ἀζοφικῆς ἐσυλλογίσθη ὁ Βαρβάκης τὴν ὡραίαν νῆσον τοῦ Αἰγαίου,
τὸν «πλευστὸν εὐώδη κῆπον» τῆς Ἰωνίας; Μήπως διότι ἦτο γείτων
τῶν ἀγαπητῶν του Ὑαῶν; Ἡ μήπως διότι τὸν συνέδεε μὲ αὐτὴν κά-
ποιος ἱερὸς δεσμός;

Εἰς τὸ Ταϊγάνιον εἶχε προσκαλέσει ὁ Βαρβάκης τὴν μητέρα του
καὶ τοὺς στενωτέρους συγγενεῖς του. Ἡ εὐσεβὴς Ὑαριανὴ ἐγκατε-
στάθη εἰς τὸ μέγαρον τοῦ Βαρβάκη καὶ ἐδόξαζεν ἡμέραν καὶ νύκτα τὸν
Θεὸν διὰ τὸν ἡγεμονικὸν πλοῦτον τοῦ υἱοῦ της καὶ πρὸ πάντων διὰ τὴν
χριστιανικὴν του χρῆσιν. Ἐμάνθανεν ὅτι ἐδώρει εἰς ἐκκλησίας πτωχῶν
χωρίων ἱερὰ σκέυη, ὅτι ἔστειλε βοηθείας εἰς τὰς καλύβας τῶν πτωχῶν
καὶ εἰς τὰς φυλακάς — πολλάκις δὲν ἐδίσταζε νὰ τὰς πηγαίνει καὶ μόνος
του — καὶ ἡ εὐλαβὴς ψυχὴ της ἡσθάνετο ἀγαλλίασιν, ὅταν τὸν ἔβλεπε
πόσον ἀπλᾶ, χωρὶς πομπὴν καὶ ἐπίδειξιν, μετέβαινεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν,
διὰ νὰ προσπέσῃ ταπεινά, ὡς ὁ πτωχότερος τῶν πτωχῶν, ἐνώπιον τοῦ
Παντοδυνάμου! Ἡ εὐλαβὴς Ὑαριανὴ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς της
ἔχασε τὸ φῶς της. Τὰ μάτια της ἐκλείσθησαν εἰς τὸν κόσμον, ἀλλὰ τὰ
μάτια τῆς ψυχῆς της ἐστράφησαν μὲ διπλασίαν δύναμιν πρὸς τὸ θεῖον
φῶς. Ἐφόρεσε τὸ μοναχικὸν ἔνδυμα. Ἐκεῖθεν ὠδηγήθη εἰς τὴν Κων-
σταντινούπολιν καὶ ἔλαβε τὴν εὐλογίαν τοῦ Πατριάρχου. Ἐπειτα ἐκλεί-
σθη εἰς ἓν μοναστήριον τῆς Χίου. Αὐτὸς ἦτο ὁ ἱερὸς δεσμός ὁ συνδέων τὸν
Βαρβάκην μὲ τὸν «πλευστὸν εὐώδη κῆπον».

Ἡ γηραιά καλογραῖα ἔζησεν ἐκεῖ ἕως τὸ 1821. Εἰς τὰς σφαγὰς τῆς Χίου ὀλίγον ἔλειψε νὰ τὴν κρεουργήσῃ* ζεῖμπέκικο* γιαταγάνι· ἀλλ' ἀτρόμητοι Ψαριανοὶ ὥρμησαν εἰς τὸ μοναστήριον, τὴν ἤρπασαν, τὴν ἐπεβίβασαν εἰς ψαριανὸν πλοῖον καὶ τὴν ἔφερον εἰς τὸ ποθητὸν γενέθλιον ἔδαφος.

Ὅταν τὸ 1821 ἐβρόντησε τὸ ὄπλον τῆς Ἐπαναστάσεως, ὁ Βαρβάκης ἦτο πολὺ γέρον. Ὡ! Μὲ ποίαν λαχτάραν θὰ ἐσυλλογίσθη τὰ νεανικά του χρόνια, τὰ χρόνια τῆς τόλμης καὶ τῆς παλληκαριᾶς εἰς τὸ Αἰγαῖον καὶ πῶς θὰ ἐψιθύρισε μὲ στεναγμόν: — Ἀχ, καημένα νιάτα!

Ἀλλ' ἂν δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ὀρμήσῃ αὐτὸς εἰς τὴν Ἑλλάδα, γοργὸς καὶ κεραυνοβόλος, ἦτο δυνατόν νὰ στείλῃ ἐκεῖ κατὰ ἰδικόν του, τὸν πλοῦτόν του.

Πρῶτα - πρῶτα ἐστρατολόγησεν ὅλους τοὺς ἀξιωμαχοὺς Ἑλλήνας τῆς Ἀζοφικῆς, τοὺς ἐφωδίασε μὲ ὅπλα, πολεμοφόδια καὶ χρήματα— καὶ μὲ ἐνθουσιασμόν — καὶ τοὺς ἔστειλε νὰ πολεμήσουν μὲ τὸν Ὑψηλάντην.

Ἀπὸ τὰς ἐλληνικὰς χώρας, τὰς πυρποληθείσας καὶ λεηλατηθείσας, ἐσύροντο εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν κατὰ χιλιάδας γυναῖκες, παρθένοι καὶ παιδιὰ. Ὁ Βαρβάκης ἔμαθεν ὅτι τὸ Πατριαρχεῖον — ἀτρόμητον εἰς τὸ καθῆκον του ὑπὲρ τοῦ Γένους καὶ μετὰ τὸν ἀπαγχονισμόν Γρηγορίου τοῦ Ε' — ἐφρόντιζε μυστικὰ περὶ λυτρώσεώς των καὶ ἔστειλεν ἑκατὸν χιλιάδας ρούβλια πρὸς ἐξαγοράν αἰχμαλώτων.

Εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἥτις εἶχε μεταβληθῇ εἰς στρατόπεδον, δὲν ἐπερίσσευαν χέρια διὰ τὸ ἄροτρον καὶ τὴν σκαπάνην· ἀλλὰ καὶ ὅπου ἐρίνετο σπορά, πρὶν ἔλθῃ ὁ θερισμός, ἐπρόφθανον συχνὰ τὰ ἐχθρικά στίφη καὶ ἐπυρπόλουν τὰ στάχυα. Οὐτε χρήματα ὑπῆρχον. Δυστυχία καὶ πείνα ἐβασάνιζε πολεμιστὰς καὶ γυναικόπαιδα. Ὁ Βαρβάκης ἔστειλεν εἰς τοὺς πεινασμένους ὀλόκληρα φορτία σίτου, μίαν δὲ φορὰν ἔστειλεν εἰς τὰ Ψαρὰ καὶ ὀλόκληρον φορτίον πυρίτιδος.

Ὅτε ἐφθασεν ἡ φοβερὰ εἰδησις τῆς καταστροφῆς τῶν Ψαρῶν, ὁ Βαρβάκης εὗρίσκετο εἰς Βιέννην. Ἡ ἡρωϊκὴ νῆσος εἶχε καταστραφῇ, ἐκ θεμελίων· πολλὰι γυναῖκες ὥρμησαν μὲ τὰ τέκνα των εἰς τὰ κύματα, διὰ ν' ἀποφύγουν τὴν αἰχμαλωσίαν· τὸ ἄνθος τῶ Ψαριανῶν πολεμιστῶν εἶχε φονευθῇ εἰς τὴν μάχην ἣ εἶχεν ἀνατιναχθῇ ἡρωικῶς εἰς τὸν ἄερα· χιλιάδες γυναικόπαιδα εἶχον διασκορπισθῇ εἰς τὰς νήσους.

Ὁ Βαρβάκης δὲν ἐσυλλογίσθη πλέον τίποτε· οὔτε τὸ αὐλικὸν ἀξίω-

μά του, ούτε τὰ μεγάλα του συμφέροντα εἰς τὴν Ρωσίαν, οὔτε τὰ δύσκολα τότε θαλασσινὰ ταξίδια, οὔτε τὸ βαθὺ γῆρας τῶν σχεδὸν ὀγδοήκοντα χρόνων του. Ἐσυλλογίσθη μόνον ὅτι ἦτο Ἕλλην, Ψαριανός, Βαρβάκης. Ἀμέσως κατεβαίνει εἰς τὴν Τεργέστην, φορτώνει ὀλόκληρα πλοῖα μὲ ἐνδύματα καὶ τροφὰς καὶ διευθύνεται εἰς τὸν τόπο τῆς πανωλεθρίας. Ἀλλὰ τὰ Ψαρά, ἡ «ὀλόμαυρη ράχη», τὰ κοσμοδοξασμένα Ψαρά, ἦσαν ἔρημα· σιωπὴ θανάτου ἐξετείνετο εἰς τὰ καπνισμένα καὶ αἵματοβαμμένα ἐρείπια καὶ ὁ Βαρβάκης ἀπεβιάσθη εἰς Μονεμβασίαν.

Σπαρακτικὸν θέαμα παρουσιάσθη ἀμέσως εἰς τοὺς ὀφθαλμούς του. Γυναῖκες καὶ παιδία περιεπλανῶντο εἰς τὴν ἀκρογιαλιάν, ὄντα ρακένδυτα καὶ σκελεθρωμένα* ἀπὸ τὰς στερήσεις, καὶ ἐγέμιζαν τὸν ἀέρα μὲ θρήνους.

Ὁ Βαρβάκης ἐφάνη τότε ἀληθινὸς ἥρωας τῆς ἀγαθοεργίας. Ἐνδυσεν, ἔθρεψε χιλιάδας, τὸ εὐσπλαχνικὸν του χέρι ἀκούραστος ἔδιδεν, ἔδιδε. Καὶ δὲν ἐπρόσφερε μόνον ἐνδύματα, τροφὰς, χρήματα, ἀλλὰ καὶ ὅπλα καὶ πολεμοφόδια διὰ τὴν ὑπεράσπισιν τῆς πατρίδος. Ὑψηλός, μὲ τὰ κάτασπρα μακριὰ μαλλιά του ὁ «πατέρας τῆς ὀρφάνιας», ὁμοίαζε μὲ ἅγιον, ποὺ ἐπρόβαλεν ἑξαφνα ἀπὸ τὰ βάθη τῶν περασμένων χρόνων τῆς πίστεως καὶ διέσχιζε τὰ πλήθη τῶν δυστυχισμένων, μοιράζων βοήθειαν καὶ παρηγοριάν, σπογγίζων δάκρυα καὶ χύνων βάλσαμον* εἰς τὰς πληγωμένας καρδίας.

Ὁ γεωργός, ὅταν ἐνσκήψῃ θύελλα ἢ πλημμύρα, ἐμπρὸς εἰς τὰ ἐρείπια τῶν σπαρτῶν του συλλογίζεται τὴν νέαν σποράν. Μέσα ἀπὸ τὰ χαλάσματα προβάλλει ἡ ἐλπίς τοῦ μέλλοντος· τὸν ἐρειπωμένον ἀγρὸν πρασινίζει ἡ προσδοκία τῆς νέας βλαστήσεως. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον καὶ τὰ ἔθνη εἰς τὰς μεγάλας συμφορὰς στρέφουν τὸ βλέμμα των εἰς τὰ σχολεῖα. Συλλογίζονται τὴν νέαν σποράν. Ἀπ' ἐκεῖ περιμένουν τὴν νέαν βλάστησιν, ποὺ θὰ ζωογονήσῃ τὴν ἔρημον γῆν. Ἀπ' ἐκεῖ θὰ ἐξορμήσουν οἱ γενναῖοι ὑπερασπισταὶ τῆς ἐθνικῆς τιμῆς, οἱ φοβεροὶ ἐκδικηταὶ τῆς ἐθνικῆς ἐντροπῆς. Καὶ ἔγινε τοῦτο. Στρατηγοὶ νικηφόροι τὰς πολεμικὰς των δάφνας ἐπῆγαν καὶ ἐκρέμασαν ἐπάνω ἀπὸ τὰς θύρας τῶν σχολείων. Καὶ ἦτο δίκαιον. Ἀπ' ἐκεῖ μέσα ἐξῆλθεν ἡ Νίκη!

Μέσα εἰς τὰ χαλάσματα τῆς ἀγωνιζομένης Ἑλλάδος, μέσα εἰς τὴν πεῖναν καὶ τοὺς ὀλοφυρμούς*, μέσα εἰς τὰ ράχη καὶ εἰς τὰ δάκρυα, αὐτὴ ἡ μεγάλη σκέψις ἀνέβη καὶ εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ Βαρβάκη.

Ἡ Βουλὴ, ἥ, ὅπως τὴν ἔλεγον τότε, τὸ «Βουλευτικὸν Σῶμα»,

συνεδρίαζεν εἰς Ναύπλιον. Ὁ Βαρβάκης, πρὶν ξεκουρασθῇ ἀπὸ τὸ φι-
λανθρωπικὸν τοῦ ἔργου, σπεύδει εἰς τὸ Ναύπλιον, παρουσιάζεται εἰς
τὸ Βουλευτικὸν καὶ δηλώνει ὅτι καταθέτει εἰς μίαν Τράπεζαν ἀρκετὸν
ποσὸν χρημάτων, διὰ νὰ ἰδρυθῇ καὶ διατηρῆται ἐν Κεντρικὸν Σχολεῖον.

—Σ' εὐγνωμονοῦμεν διὰ τὰς εὐεργεσίας σου πρὸς τὴν πατρίδα, εἴ-
πεν ὁ πρόεδρος τοῦ Βουλευτικοῦ. Ἡ Διοίκησις θὰ φροντίσῃ καὶ κτίριον
κατάλληλον ν' ἀνεγείρῃ εἰς τὸ Ἄργος διὰ τὸ «Κεντρικὸν Σχολεῖον τῆς
'Επικρατείας» καὶ διδασκάλους σοφοὺς καὶ ἐναρέτους νὰ διορίσῃ.

Μετά τινας ἡμέρας, εἰς συνεδρίᾳσιν τῆς ὀλομελείας τοῦ Βουλευτι-
κοῦ, ἐν μέσῳ ἐπευφημιῶν καὶ χειροκροτημάτων, ἀνεγινώσκετο τὸ ἐξῆς
πατριωτικὸν ἔγγραφον τοῦ Βαρβάκη:

« Πρὸς τὸ Σεβαστὸν Βουλευτικὸν Σῶμα.

Ἐπειδὴ, διὰ νὰ ἀνακαλεσθῶσιν αἱ τέχναι καὶ αἱ ἐπιστῆμαι εἰς τὴν
Ἑλλάδα, ἀνάγκη πᾶσα νὰ εὐρεθῇ μόνιμος καὶ διαμένων πόρος μισθῶν
καὶ ζωοτροφῶν τῶν ἀναγκαιούντων διδασκάλων δι' ἐν Κεντρικὸν Σχο-
λεῖον, διὰ τοῦτο ὁ ὑποσημειούμενος, θέλων νὰ ὠφελήσῃ τὸ Ἔθνος μου,
ἀφιερῶ ρούβλια 300.000, τὰ ὅποια θέλω καταθέσει αἰωνίως εἰς τὸ βα-
σιλικὸν ταμεῖον τῆς Μόσχας, ὃ δὲ τόκος, ἀναλογούμενος πρὸς τὸ παρὸν
εἰς 30.000 γρόσια, θέλει διδεται ἑτησίως διὰ τιμίων ἐπιτροπῶν εἰς μι-
σθοὺς καὶ τροφὰς διδασκάλων μόνον.

Μὲ ὄλον τὸ σῆβας

Ὁ πρόθυμος πατριώτης

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΑΚΗΣ

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 8ῃ Νοεμβρίου 1824 ».

Ὁ Βαρβάκης, ἀφοῦ ἔκαμε ὅ,τι ἔπρεπε νὰ κάμῃ, ἡτοιμάσθη νὰ ἐπι-
στρέψῃ εἰς τὴν οἰκογενειακὴν τοῦ ἐστίαν. Ἐσκόπευε νὰ μεταβῇ εἰς
Τεργέστην διὰ Ζακύνθου, ἀπ' ἐκεῖ εἰς Βιέννην καὶ τέλος εἰς τὴν γρα-
φικωτάτην ἑπαυλὶν τοῦ, ἡ ὁποία ἀπεῖχεν ἑπτὰ ὥρας ἀπὸ τὸ Ταϊγάνιον.
Ἀλλὰ « ἄλλαι μὲν βουλαὶ ἀνθρώπων, ἄλλα δὲ Θεὸς κελεύει ». Ὁ Βαρ-
βάκης δὲν ἔμελλε νὰ ἐπανίδῃ τὴν δευτέραν τοῦ πατρίδα. Εἰς τὸ μοσχο-
βολημένον νησί τοῦ Ἰονίου παρέδωκε τὴν ὡραίαν ψυχὴν τοῦ ὁ Βαρ-
βάκης τὴν 13ην Ἰανουαρίου 1825. Τὸ ἑλληνικὸν χῶμα τὸν ἐτράβηξε
καὶ τὸν ἔσφιξε εἰς τὴν ἀγκάλῃν τοῦ· τὸ ξένον χῶμα θὰ τοῦ ἦτο πολὺ

ψυχρόν, πολύ βαρύ. Ἐμεινε καὶ τὸ σῶμα ἐκεῖ, ὅπου ἀνῆκε καὶ ἡ ψυχὴ!...

Ἡ Βουλὴ, μόλις ἔμαθε τὸ θλιβερὸν ἄγγελμα, ἀμέσως ἐψήφισε καὶ ἡ Κυβέρνησις ἀμέσως διέταξε νὰ ψαλῇ εἰς ὅλας τὰς ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος μνημόσυνον ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς τοῦ μεγάλου Εὐεργέτου τοῦ Ἑθνους.

Εἰς πελάγη καὶ εἰς βουνά, εἰς κόλπους καὶ εἰς ὑπωρείας, μὲ συνοδείαν ρόχθου κυμάτων ἢ ψιθυρισμοῦ πεύκων, εἰς πόλεις καὶ εἰς ἐξωκλήσια, καμπάναι καὶ σήμαντρα ἐκλαιον τὸν ἥρωα τῆς θελήσεως καὶ τῆς καλωσύνης, τὸν μέγαν πατριώτην καὶ παρηγορητὴν τῆς ὀρφάνιας. Καὶ μέσα εἰς τὴν θρησκευτικὴν ἱερότητα, εἰς τὴν βαθεῖαν κατάνυξιν τῆς πενθίμου τελετῆς, ἓνας ὁλόκληρος λαός, ἓνας εὐγνώμων λαός, ἐρράντιζε μὲ δάκρυα, βγαλμένα ἀπὸ τὰ βάθη τῆς καρδιᾶς, τὸ ἐπιμνημόσυνον συγχώριο: Αἰωνία του ἡ μνήμη!

Ἡ διαθήκη του ὑπῆρξεν ἀνταξία τοῦ Βαρβάκη: ἀποχαιρετισμὸς πρὸς τὴν ζωὴν μεγάλης καὶ εὐγενοῦς ψυχῆς.

Ἐν πρώτοις ὠριζε ρητῶς καὶ αὐτολεξεῖ: «Ὁ ἐνταφιασμὸς μου νὰ γίνῃ χωρὶς πομπήν, μήτε θέλω εἰς τὸν τάφον μου νὰ τεθῇ τι λαμπρόν».

Οἱ Ψαριανοί, ποὺ εἶχαν διασκορπισθῇ εἰς διαφόρους νήσους καὶ παραλίας τῆς Ἑλλάδος, μετὰ τὴν ἥρωικὴν καταστροφὴν τῶν Ψαρῶν εἶχον συνοικισθῇ εἰς τὰ ἐρείπια τῆς παλαιᾶς καὶ ἐνδόξου Ἐρετρίας, εἰς τὴν Εὐβοίαν, καὶ ἵδρυσαν τὰ Νέα Ψαρά! Τὰς τελευταίας του στιγμὰς δὲν ἐλησμόνησε τοὺς συμπατριώτας του ὁ ψυχορραγῶν Βαρβάκης καὶ ἐκληροδότησε δέκα χιλιάδας τάλληρα διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς νέας πολίχνης.

Τὴν κινητὴν περιουσίαν του ὅλην ἐδώρησεν εἰς τὸ Ἑθνος. Ἡ εὐγνωμονοῦσα Πατρίς τῷ ἀνήγειρεν μεγαλοπρεπῆ ἀνδριάντα ἐν Ἀθήναις, παρὰ τὸ Ζάππειον μέγαρον.

«Ἰωάννης Βαρβάκης»

Ἀριστοτέλης Κουρτίδης

ΕΣΠΕΡΙΝΟΣ

Στὸ ρημαγμένο παρεκκλήσι
 τῆς Ἀνοιξῆς τὸ θεῖο κοντύλι
 εἰκόνες ἔχει ζωγραφίσει
 μὲ τ' ἀγριολούλουδα τ' Ἀπρίλη.

Ὁ ἥλιος γέρνοντας στὴ δύση,
 μπροστὰ στοῦ Ἱεροῦ τὴν πύλη
 μπαίνει δειλὰ νὰ προσκυνήση
 κι ἀνάπτει ὑπέρλαμπρο καντήλι.

Σκορπῶ γλυκειὰ μοσχοβολιά
 δάφνη στὸν τοῖχο ριζωμένη
 — θυμίαμα, ποὺ καίει ἡ Πίστις —

Καὶ μιὰ χελιδονοφωλιά,
 ψηλὰ στὸν νάρθηκα χτισμένη
 ψάλλει τὸ « Δόξα ἐν Ὑψίστοις ».

« Γαλήνη »

Γεώργιος Δροσίνης

ΤΕΧΝΗΣ ΚΑΙ ΠΟ.

ΤΕΧΝΗΣ ΚΑΙ ΠΟ.

ΤΕΧΝΗΣ ΚΑΙ ΠΟ.

ΤΕΧΝΗΣ ΚΑΙ ΠΟ.

ΕΡΕΥΝΑ ΤΕΧΝΗΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

Ο ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΚΑΙ Ο ΗΡΑΚΛΗΣ ΤΟΥ ΛΥΣΙΠΠΟΥ

Τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου σώζονται πολυάριθμοι εἰκόνες, ἀλλὰ δὲν εἶναι γνωστόν, ποῖαι ἀπ' αὐτὰς ἀνάγονται εἰς ἀρχέτυπα τοῦ Λυσίππου καὶ ποῖαι εἰς ἄλλα, διότι καὶ ὁ Λεωχάρης καὶ ὁ Εὐφράνωρ καὶ πολλοὶ βεβαίως ἀκόμη ἔκαμαν ἀνδριάντας τοῦ Μακεδόνοιο ἥρωος. Κατὰ τὸν Πλούταρχον ὁ Ἀλέξανδρος ἐπροτιμοῦσε τὸν Λύσιππον, διότι οἱ ἄλλοι καλλιτέχναι ἐμιμοῦντο μὲν τὴν συνήθειαν τοῦ βασιλέως νὰ κλίνη τὴν κεφαλὴν ὀλίγον πρὸς τ' ἀριστερὰ καὶ «τῶν ὀμμάτων τὴν διάχυσιν καὶ ὑγρότητα», τὸ μαλακὸν δηλαδὴ καὶ ὑγρὰν λάμψιν ἐκπέμπον βλέμμα του, τὸ ὅποιον ἐφανέρωνε τὴν ἐνθουσιαστικὴν καὶ συναισθηματικὴν φύσιν τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἀλλὰ δὲν «διεφύλαττον αὐτοῦ τὸ ἀρρενωπὸν καὶ λεοντῶδες», ὅπως ἔκαμνεν ὁ Λύσιππος. Ὁ Ἀλέξανδρος συνήθιζε πρὸς τοῦτοις νὰ βλέπῃ πρὸς τὰ ἄνω, καὶ οὕτω— ὀρθόν, φέροντα εἰς τὴν χεῖρα τὴν λόγχην, μὲ τὴν ὁποίαν ἐκυρίευσε τὴν Ἀσίαν, καὶ στρέφοντα τὸ πρόσωπον πρὸς τὸν οὐρανὸν— παρέστησεν αὐτὸν ὁ Λύσιππος εἰς τὸν περιφημώτατον ἀπὸ τούτων ἀνδριάντας του.

Εἰς τὸν ἀνδριάντα τοῦτον πρὸ πάντων πρέπει νὰ κατεφαίνετο ὁ ἀρρενωπὸς καὶ λεοντῶδης χαρακτήρ τοῦ βασιλέως, ἐπίδρασις δὲ αὐτοῦ ὑπάρχει, ὥς φαίνεται, εἰς τὴν προτομὴν τοῦ χρυσοῦ μεταλλίου, εἰς τὴν ὁποίαν τὰ ρεαλιστικὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ἀδρᾶς μορφῆς ἐμψυχώνονται ἀπὸ τὴν ὀρμὴν καὶ τὴν ἔξαρσιν τοῦ ἥθους. Περισσότερον νηφαλῖα φαί-

νεται ἄλλη λιθίνη προτομή, θελκτικωτάτη δ' εἶναι πάλι ἡ κεφαλή, ἡ ὁποία ἀνάγεται πιθανῶς εἰς ἓνα ἀπὸ τοὺς πολλοὺς ἄλλους ἀνδριάντας τοῦ Ἀλεξάνδρου, τοὺς ὁποίους ἔκαμεν ὁ Λύσιππος ἀπὸ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν τοῦ βασιλέως.

Ἀπὸ τοὺς ἥρωας ἐπλάσεν ὁ Λύσιππος ἐπανελημμένως καὶ εἰς διάφορα μεγέθη τὸν Ἡρακλέα. Ἐν ἀγαλμάτιον αὐτοῦ, τὸ ὁποῖον παρίστανε τὸν ἥρωα εὐωχούμενον εἰς τὸν Ὀλυμπον καὶ ἐπωνομάζετο Ἐπιτραπέζιος Ἡρακλῆς, εἶχεν ὕψος ἐνὸς ποδὸς μόνον, ἀλλ' ἤρεσκεν ἐξαιρετικῶς εἰς τὸν Ἀλέξανδρον. Ἐντελῶς διάφορον ὄχι μόνον κατὰ τὰς διαστάσεις — ἡ κνήμη του εἶχε μῆκος ἀνδρικοῦ ἀναστήματος — ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ πνεῦμα ἦτο ἐν ἄγαλμα, τὸ ὁποῖον ἀρχικῶς ἀνέκειτο εἰς τὸν Τάραντα, ἔπειτα μετεκομίσθη εἰς τὴν Ρώμην καὶ ἀπ' ἐκεῖ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὅπου τὸ κατέστρεψαν οἱ Λατῖνοι κατὰ τὴν ἄλωσιν τῆς πόλεως τὸ 1204. Εἰκόνιζε δ' αὐτὸ τὸν Ἡρακλέα καθήμενον ἐπάνω εἰς κόφινον, ἐκτείνοντα τὸ δεξιὸν σκέλος, καὶ στηρίζοντα τὴν κεφαλὴν εἰς τὴν ἀριστερὰν χεῖρα· ὁ κόφινος ὑψηλίσσετο πιθανώτατα τὸν καθαρισμόν τῆς κόπρου τοῦ Αὐγείου, ἡ στάσις δὲ τοῦ ἥρωος ἐφανέρωσε τὸν σωματικόν, ἀλλὰ καὶ τὸν ψυχικὸν αὐτοῦ κάματον διὰ τοὺς ἐξευτελιστικούς ἄθλους, εἰς τοὺς ὁποίους ὑπεβάλλετο. Παρόμοιον χαρακτῆρα εἶχεν ἄλλο ἄγαλμα ἱδρυμένον πιθανῶς εἰς τὴν ἀγορὰν τῆς Σικυῶνος, γνωστὸν δ' ἀπὸ πολλὰ ἀντίγραφα· ὁ Ἡρακλῆς ὀρθὸς αὐτὴν τὴν φορὰν, ἐρεῖδει τὸ ρόπαλον ὑπὸ τὴν ἀριστερὰν μασχάλην, τὴν δὲ δεξιὰν χεῖρα, εἰς τὴν ὁποίαν κρατεῖ τὰ μῆλα τῶν Ἑσπερίδων, φέρει εἰς τὰ νῶτα καὶ κλίνει βαρύθυμος τὴν κεφαλὴν· τὸ αὐλακωμένον μέτωπον καὶ αἱ κοῖλαι παρειαὶ του μαρτυροῦν τοὺς κόπους, τοὺς ὁποίους ὑπέφερεν, ἀλλ' εἰς τὸ βλέμμα του καὶ τὸ στόμα ἐκφράζεται περισσότερον ἡ πικρία διὰ τὴν βαρεῖαν μοῖραν, ἡ ὁποία τὸν κατεδίδικασε νὰ ὑπηρετῇ σκληρὸν καὶ ἀνάξιον τύραννον. Καὶ τοὺς ἄθλους τοῦ Ἡρακλέους παρέστησεν ὁ Λύσιππος εἰς συμπλέγματα, τὰ ὁποῖα εὗρισκοντο εἰς τὴν Ἀλυζίαν τῆς Ἀκαρνανίης, ἔπειτα ὅμως μετεφέρθησαν εἰς τὴν Ρώμην.

« Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς Τέχνης »

Χρῆστος Τσούντας

Η ΑΝΑΜΑΡΜΑΡΩΣΙΣ

Προχθές περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, — θαυμασίαν δύσιν θαυμασίας ἐαρινῆς ἡμέρας — πλανώμενος περὶ τὸ Ζάππειον, ἐπροχώρησα, διὰ μέσου τοῦ ἰσχυοῦ ἀλυσσίου, μέχρι τῆς γεφύρας τοῦ Σταδίου. Τὸ μάρμαρον, τὸ ἀπέραντον ἐκεῖνο μάρμαρον, τὸ ὁποῖον ἐλεύκαζε θαμβωτικῶς ὑπὸ τὰς τελευταίας λάμπεις, με εἶχεν ἐλκύσει ἕως ἐκεῖ. Ἡθέλησα νὰ ἴδω ἐκ τοῦ πλησίον τὸ Στάδιον — εἶχα πολὺν καιρὸν νὰ τὸ ἐπισκεφθῶ — κι ἐπέρασα τὴν γέφυραν τοῦ Ἰλισσοῦ καὶ παρέκαμψα τοὺς ὄγκους τῶν ἔξω κατακειμένων μαρμάρων, κι ἔφθασα ἕως τὰ προπύλαια.

Μία εἰδοποίησις, χαραγμένη ἐπὶ τῶν μεγάλων παραστάδων, « ἀπαγορεύεται ἡ εἴσοδος εἰς τοὺς μὴ ἔχοντας ἐργασίαν », μ' ἐσταμάτησεν ἐκεῖ. Ἄλλ' αἱ παραστάδες ὀρθοῦνται ἀκόμη χωρὶς θυρόφυλλον· οὕτως ἡ θέα τοῦ Σταδίου καὶ ἀπ' ἔξω εἶναι ἐλευθέρα. Δὲν εἶχα λοιπὸν ἀνάγκην νὰ παραβῶ τὴν ἀπαγόρευσιν — ὅπως ἔβλεπα νὰ τὸ κάμνουν μερικοὶ περιπατηταί, πολὺ ἀτόπως κατὰ τὴν γνώμην μου, διότι ποτὲ δὲν πρέπει νὰ ἐμβαίνει κανεὶς ἐκεῖ, ὅπου ἀπαγορεύεται — δὲν εἶχα λέγω τὴν ἀνάγκην νὰ τὸ κάμω κι ἐγώ, διότι καὶ ἀπέξω ἤμποροῦσα νὰ θαυμάσω τὸ Στάδιον, ἀναμαρμαρωμένον ὁλόκληρον.

Τὶ ἔξοχον τὸ θέαμα, πραγματικῶς, καὶ πόσον ἐφαίνετο θαυμαστότερον τὴν ὥραν ἐκείνην ὑπὸ τὰς τελευταίας λάμπεις τῆς θνησκούσης ἡμέρας! Ἡ κολοσσιαία, ἡ ἀπέραντος ἐκείνη μαρμαρίνη ἀγκάλη, ἡ ἐτοίμη πλέον νὰ περιλάβῃ εἰς τὰ ἐδωλιά της ἐξήντα χιλιάδας θεατῶν, ἀπῆστραπτε πάλλευκος, χιονώδης, ἑξαισία.

Ἡ ἀνακαίνισις, ἡ ἀναμαρμάρωσις τοῦ ἀρχαίου Σταδίου, τοῦ Παναθηναϊκοῦ, ὄνειρον ἀκόμη πρὸ δεκαετίας, ἐπραγματοποιήθη, σχεδὸν ἐτελείωσε. Μετ' ὀλίγον τὰ ἡχηρὰ ἐργαλεῖα τῶν λιθοξόνων θὰ παύσουν ν' ἀνησυχοῦν τὴν ἡρεμον πεδιάδα τοῦ Ἰλισσοῦ καὶ τὸν πράσινον λοφίσκον τοῦ Ἀρδηττοῦ*. Αἱ βαρεῖαι μηχαναὶ τῆς ἀνυψώσεως τῶν ὀγκολίθων, μετὰ τὴν τοποθέτησιν τῶν τελευταίων μαρμάρων εἰς τὴν ἐπάνω - ἐπάνω σειράν, θὰ ἄρθουν ἐκ τοῦ μέσου καὶ τὸ Στάδιον, τελειωμένον, μαρμαρίνον ὅλον αὐτὴν τὴν φοράν. — καὶ ὅχι ξύλινον ὅπως τὸ 1896*—. με τὴν σφενδόνην του, με τὰς πτέρυγας του, με τὰς κερκίδας του, με τὸν στίβον του, με τὸ ἀποδυτήριόν του, με τὸ περιτείχισμά του, με τὰς κλίμακας του, με τὰ προπύλαιά του — παντοῦ μάρμαρον — τὸ Στάδιον περικαλλῆς καὶ στολισμένον με ἀνδριάντας, με προτομάς, με ἀγάλ-

ματα, με βωμούς, ὅπως ἦτο καὶ εἰς τὴν ἀρχαιότητα, ὅπως τὸ εἶχε κάμει ὁ πολυτάλαντος καὶ γενναιόδωρος ἐκεῖνος Ἡρώδης* ὁ Ἀττικὸς, θὰ παραδοθῇ πάλιν εἰς τοὺς ἀθλητάς, διὰ νὰ συνεχισθῶν οἱ ἀθάνατοι Ὀλυμπιακοὶ Ἀγῶνες.

Ὁ ἥλιος εἶχε δύσει. Ἡ ἐργασία τῆς ἡμέρας εἶχε διακοπῇ, οἱ ἐργάται ἀπῆλθον. Μόνος σχεδὸν εἰς τὴν μικρὰν πλατεῖαν τῶν προφυλαίων σκεπασμένην ἀπὸ συντρίμματα καὶ κόνιν μαρμάρου, ἀτενίζων τὸν ἀνδριάντα τοῦ Γεωργίου Ἀβέρωφ, τοῦ ἀειμνήστου χορηγοῦ τῆς ἀναμαρμαρώσεως, τείνοντα τὴν δεξιὰν καὶ δεικνύοντα με δικαίαν ὑπερφηάνειαν τὸ μέγα του ἔργον. Τιμὴ καὶ δόξα καὶ εὐγνωμοσύνη εἰς τὸν νέον Ἡρώδη* τὸν Ἀττικόν !

Ἡμποροῦμεν νὰ καυχώμεθα ὅτι εἶδομεν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας συντελούμενον ἐν τῶν μεγαλυτέρων, τὸ μεγαλύτερον ἴσως ἑλληνικὸν ἔργον. Ἡ ἀναμαρμαρώσις τοῦ ἀρχαίου Σταδίου, μετὰ τόσων αἰῶνων πάροδον, ὑπὸ τῶν νέων Ἑλλήνων, θὰ χαραχθῇ με χρυσᾶ γράμματα εἰς τὴν Ἱστορίαν. Εἰς κανὲν μέρος τοῦ κόσμου δὲν ὑπάρχει, οὔτε εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρξῃ παρόμοιον ἱδρυμα. Τὸ σχέδιόν του, τὴν μεγαλοπρέπειάν του, τὴν εὐρυχωρίαν του, τὸν πλοῦτόν του, ὅλα ἡμποροῦν νὰ τὰ μιμηθῶν καὶ ἴσως νὰ τὰ υπερβάλουν. Ἀλλὰ τὸ Παναθηναϊκὸν Στάδιον δὲν θὰ τὸ κάμουν βέβαια! Ἡ δόξα, ποῦ τὸ περιβάλλει, δόξα ἑλληνική, δὲν θ' ἀπομακρυνθῇ ποτὲ ἀπὸ τὸ ἰδικόν μας, καὶ ὅσοι τὴν ἐννοοῦν καὶ τὴν αἰσθάνονται, ὅσοι ποθοῦν νὰ λάβουν μίαν ἀκτῖνα ἀπὸ τὸ ἀνέσπερον φῶς της, θὰ ἔρχονται ἐδῶ, Ἕλληνες καὶ ξένοι, ν' ἀγωνισθῶν, νὰ νικήσουν καὶ νὰ στεφανωθῶν!

Ἄλλ' ἦλθεν ἡ ἐσπέρα. Τὸ ἱερὸν σκότος διαχύνεται! Καὶ συλλογίζομαι: Ἡ γενεὰ μας ἀπέρχεται... Διὰ σᾶς τοὺς ἐρχομένους, διὰ σᾶς τοὺς νέους ἐγίνε τὸ Παναθηναϊκὸν Στάδιον. Σεῖς θὰ λάβετε μέρος εἰς τοὺς Ὀλυμπιακοὺς Ἀγῶνας τοῦ μέλλοντος, τοὺς ἐνδόξους. Ἄλλ' ὅποια εὐτυχία καὶ δι' ἐμέ, ἂν μοῦ δοθῇ ποτὲ εὐκαιρία νὰ χειροκροτήσω ὡς νικητὴν ἓνα, ἔστω καὶ μόνον ἓνα, ἐξ ὅσων με ἀνατιγνώσκουν σήμερον.

— Ποῖος θὰ εἶναι;

« Διάπλασις τῶν παιδῶν »

Γρηγόριος Ξενόπουλος

10. ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ - ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ

ΕΡΜΗΝΕΙΑΙ ΠΑΡΟΙΜΙΩΝ

« Ἐβγῆκεν ἄσπροπρόσωπος »

Ἄσπροπρόσωπος μεταφορικῶς λέγεται ὁ αἰσίως περατώσας τὴν ἐπιχείρησιν, ἣν ἀνέλαβεν, ἰδίως ὁ διαχειρισθεὶς ξένην περιουσίαν καὶ δούς ἀκριβῆ λόγον τῆς διαχειρίσεως· ὁ ἔχων δηλαδὴ λευκὸν καὶ ὑσπilon τὸ πρόσωπον, ὁ μὴ ἐρυθριῶν διὰ τὰς πράξεις του. « Ὅθεν καὶ ἡ εὐχή : « Πάντα μ' ἄσπρο πρόσωπο », ἢ ἀπλῶς : « ἄσπροπρόσωπος ! » ἥτοι εἴθε πάντα τὰ ἔργα σου νὰ στέφωνται ὑπὸ ἐπιτυχίας.

« Ὅθεν ἡ φράσις « ἐβγῆκεν ἄσπροπρόσωπος » σημαίνει ὅτι ἐπιτυχῶς συνετέλεσέ τις ἔργον τι, ἢ δούς τὰς εὐθύνas ἀπέδειξεν ὅτι ἐντίμως διεχειρίσθη τὰ χρήματα, τὰ ὅποια τῷ ἐνεπιστεύθησαν. Μ' « ἐβγαλες ἄσπροπρόσωπο », συνηγορήσας ὑπὲρ ἐμοῦ ἀπέδειξες τὴν ἀθωότητά μου. Λέγουσιν ἐπίσης « ἔχει καθαρὸ τὸ πρόσωπο » ἢ « τὸ μέτωπον » ἐπὶ ἀνδρῶν ἐντίμων μὴ φοβουμένων τὰς διαβολάς, παραπλησίως πρὸς τὸ γαλλικὸν « ALLER LE FRONT LEVE ». Τὸ ἀντίθετον εἶναι « μουντζουρωμένος », καὶ φράσις « τὰ μουντζούρωσε »· ὁ δὲ ἀναιδής, ὁ ἀπολέσας τὸ ἐρυθρῆμα, λέγεται καὶ νῦν χαλκοπρόσωπος· ἡ λέξις εἶναι ἐν χρήσει ἀπὸ τοῦ ε' αἰῶνος μ.Χ. Ἀνάλογοι φράσεις τῶν παλαιότερων εἶναι « παρατρίβεσθαι τὸ μέτωπον, τρίβειν τὸ μέτωπον ».

Εἰρωνικῶς λέγεται ἡ προκειμένη παροιμιώδης φράσις καὶ ἐπὶ πονηρῶν ἐπιτηδείων, κατορθούντων ν' ἀποκρύψωσι τὴν ἐνοχὴν των.

Φέρεται δὲ καὶ ὁ ἀκόλουθος μῦθος :

« Ἐνας, πού εἶχε χίλια πρόβατα, ἀποφάσισε νὰ πάη στὸ χατζηλίκι*, νὰ γίνη χατζῆς*. Ἐκάλεσε τὸ λοιπὸν τὸν τσέλιγκά* του, τοῦ παρέδωκε τὰ πρόβατα, τὸν ὠδήγησε τί πρέπει νὰ κάνῃ, ὥσπου νὰ γυρίσῃ αὐτὸς ἀπὸ τὸ χατζηλίκι, καὶ τοῦ ἔκαμε καὶ πληρεξούσιο, ἂν παρουσιαστῇ ἀνάγκη, νὰ πουλῇ καὶ ν' ἀγοράζῃ.

Ἄμα ἔφυγεν ὁμως στὸ ταξίδι, ὁ τσέλιγκας τὰ ἔβαλε τὰ πρόβατα μπροστὰ καὶ σὲ λίγο διάστημα τὰ ξεπάστρεψε.

Μετὰ καιρὸν ἐγύρισε ὁ χατζῆς καὶ μερικοὶ φίλοι τοῦ τσέλιγκα ἔτρεξαν καὶ τοῦ ἔδωκαν εἰδήσι, διὰ νὰ λάβῃ τὰ μέτρα του.

— Ἐννοία σας, τοὺς λέγει ἐκεῖνος, ἐγὼ θὰ παρουσιαστῶ καὶ θὰ δώσω σωστὸ λογαριασμό, καὶ θὰ ἰδῇτε πῶς θὰ βγῶ ἄσπροπρόσωπος.

Ἀμέσως τὸ λοιπὸν γεμίζει μιὰ καρδάρια γιαούρτι, τὴν παίρνει στὸ χέρι καὶ πάει στοῦ χατζῆ. Ἔβαλε τὴν καρδάρια μὲ τὸ γιαούρτι μπροστά του, ἀπάνω στὸ τραπέζι, τρέχει, τὸν ἀγκαλιάζει, τὸν φιλεῖ, καὶ ἀρχίζει μὲ ξεφωνητὰ καὶ λέγει:

— « Ἀχ, χατζῆ μου ! ὦχ, χατζῆ μου ! δὲν ξέρεις καὶ μὴν τὰ ρωτᾷς τι ἔπαθα καὶ τι τράβηξα ! Ἄμα ἔφυγες, ἐπέρασαν κάμποσες ἡμέρες καὶ ἦρθαν καὶ μοῦ εἶπαν πὼς ἐπνίγης. Ἐγὼ τότε, λέγω, ὁ ἀφέντης μου ἐπνίγηκε, τὸ πρῶτο πού πρέπει νὰ κάμω εἶναι νὰ φροντίσω γιὰ τὴν ψυχούλα του. Καὶ ἐμοίρασα στοὺς φτωχοὺς τὰ πεντακόσια πρόβατα, γιὰ νὰ σὲ συγχωρᾶνε. Ὑστερα ὅμως ἐμάθαμε πὼς ἐγλύτωσες, καὶ ἀπὸ τὴν χαρὰ μου ἐμοίρασα καὶ τὰ ἄλλα πεντακόσια εἰς τοὺς φτωχοὺς, γιὰ νὰ φᾶνε εἰς τὴν υἱείαν σου καὶ νὰ εὐχαριστήσουν καὶ τὸν Θεό, πού σ' ἔχει καλὰ. Καὶ μόνον αὐτὴ τὴν καρδάρια ἐκράτησα ἀπὸ ὅλη τὴ στάνη, καὶ σοῦ τὴν ἔφερα ».

Ὁ χατζῆς, σὰν ἄκουσε αὐτά, ἔγινε ἔξω φρενῶν, καὶ τὸν ρωτᾷ μὲ θυμό:

— « Ὡστε πᾶνε ὅλα τὰ πρόβατα;

— Ναί, ναί, χατζῆ μου !

Δὲν ἐβάστηξε ἐκεῖνος, ἀρπάζει τὴν καρδάρια, πού ἦταν μπροστά του, καὶ τὴ φορεῖ στὸ κεφάλι τοῦ τσέλιγκα. Χύθηκε τὸ γιαούρτι ἀπάνω του, τοῦ ἔκαμε τὰ μουτρά του κάτασπρα. Ἐκεῖνος τὸ ἔβαλε στὰ πόδια.

Οἱ φίλοι του ἀπὸ περιέργεια νὰ μάθουν τὸ ἀποτέλεσμα, τὸν περιέμεναν ἀπ' ὄξω ἀπὸ τὸ σπίτι, καὶ σὰν τὸν εἶδαν:

— « Ἐ ! τσέλιγκα, τοῦ λένε, πὼς τὰ κατὰφερες;

— Δὲ σᾶς εἶπα, τοὺς λέει, πὼς θὰ βγῶ ἀσπροπρόσωπος; Νά με ἀσπροπρόσωπος !

« Παροιμίαι », τ. Β'

Ν. Γ. Πολίτης

ΟΙ ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΟΙ ΣΚΟΠΟΙ

Κ Ρ Η Τ Η

Ἄλέξανδρος ὁ βασιλιᾶς, σὰν ἐπολέμησε κι ἐπῆρε ὅλα τὰ ρηγᾶτα* τοῦ κόσμου καὶ τὸν ἔτρεμε ὅλη ἡ γῆς ἡ οἰκουμένη, ἐκάλεσε τοὶ μάγους καὶ τοὶ ρώτηξε· « Πέτε μου σεῖς, ποὺ κατέχετε τὴ μοῖρα τὰ γραμμένα, εἶντα μπορῶ νὰ κάμω, γιὰ νὰ ζήσω πολλοὺς χρόνους, νὰ χαρῶ τὸν κόσμο, ἐδῶ ποὺ τὸν ἔκαμα ὅλο δικό μου;».

—Βασιλέα μου πολυχρονεμένη μου, ἡ δύναμί σου εἶναι πολλή, ἀποκριθῆκαν οἱ μάγοι, μὰ τᾶχει γραμμένα ἡ μοῖρα, δὲν εἶναι μπορετὸ νὰ ξεγραφτοῦνε. Ἐνα μόνο πρᾶμα εἶναι, ποὺ μπορεῖ νὰ σὲ κάμῃ νὰ χαρῆς τὰ βασίλεια καὶ τὴ δόξα σου, ὥστε νὰ θέλῃς νὰ γινῆς ἀθάνατος, νὰ ζήσης ἴσα μὲ τὰ βουνά. Μὰ εἶναι δύσκολο, πολὺ δύσκολο.

—Δὲν σᾶς ρωτῶ ἂν εἶναι δύσκολο, μόνο εἶντά ᾽ναι ; εἶπεν ὁ Ἄλέξανδρος.

—Αἶ, τότε, βασιλέα μου, στ' τς ὀρισμούς σου εἶναι τ' ἀθάνατο νερό, ποὺ ὅποιος τὸ πιῇ θάνατο δὲν φοβᾶται. Μὰ ὅποιος πάῃ, γιὰ νὰ τὸ πάρῃ, πρέπει νὰ περάσῃ ἀπὸ μέσα ἀπὸ δυὸ βουνά, ποὺ χτυπᾷ τὸνα ἀπάνω στ' ἄλλο ἀλάγιαστα*. Κι οὐδὲ πουλὶ πετάμενο δὲν προφταίνει νὰ περάσῃ. Πόσα ξακουσμένα βασιλόπουλα καὶ ἀρχοντόπουλα δὲν ἐχάσανε τὴ ζωὴ τους μέσα σ' ἐκείνη τὴν τρομερὴ παγίδα ! Ἄμα περάσῃς τὰ δυὸ βουνά, εἶν' ἓνας δράκος ἀκοίμητος καὶ φυλάει τ' ἀθάνατο νερό. Σκοτώνεις τὸ δράκο καὶ τὸ παίρνεις.

Τότε εὐθύς ὁ Ἄλέξανδρος προστάζει καὶ τοῦ φέρνουνε τὸ ἀλογό του, τὸ Βουκέφαλο, ποὺ φτερά δὲν εἶχε καὶ σὰν πουλὶ ἐπέτα. Καβαλικεύει, δίδει σκαλιὰ τοῦ μαύρου του καὶ πάει. Καὶ μ' ἓνα βίτσισμα ἐπέρασε πέρα πέρα. Ἐσκότωσε τὸν ἀκοίμητο δράκο κι ἐπῆρε τὸ γυαλί, ποῦχε τὰ θάνατο νερό.

Ἄλλὰ ἔλα δὰ ὁ εὐλογημένος, ποὺ ἅμα γύρισε στὸ παλάτι του δὲν τὸ φύλαξε καλὰ ! Τὸ θεωρεῖ ἡ ἀδελφή του καί, χωρὶς νὰ συλλογιστῇ εἶντά ᾽ναι, τὸ χύνει. Κατὰ τύχην ἐχύθηκε πάνω σὲ μιὰ ἀγριοκρομμύδα, καὶ γι' αὐτὸ αὐτὲς οἱ κρεμμύδες δὲν ξεραίνονται ποτέ.

Ἄλλὰ μετὰ κάμποση ὥρα πάει νὰ πιῇ τὰ θάνατο νερό, ἀλλὰ ποῦ ᾽ν' το: Ρωτᾷ τὴν ἀδελφήν του, κι αὐτὴ τοῦ λέει πὼς δὲν ἐχάτεχε* εἶντά ᾽τονε καὶ τό ᾽χυσε. Ὁ βασιλιᾶς ἐπῆρε νὰ κουζουλαθῇ* ἀπὸ

τῇ μάνητα* καὶ τῇ στενοχώρια του καὶ τῇ καταράσθηκε νὰ γενῇ ἀπὸ τῇ μέσῃ καὶ κάτω ψάρι καὶ νὰ βασανίζεται, ὥστε νὰ στέκη ὁ κόσμος, στὴ μέσῃ τοῦ πελάγου.

Ὁ Θεὸς τ' ἄκουσε, καὶ ἀπὸ τότε ὅσοι γυρίζουνε μὲ τὰ καράβια τὴ βλέπουνε νὰ παραδέρνεται μέσα στὰ κύματα. Ὡς τόσο τὸν Ἀλέξανδρο δὲν τόνε μισᾷ· κι ὡς δὴ κανένα καράβι, ρωτᾷ· «Ζῇ ὁ Ἀλέξανδρος;» Κι ἂν ὁ καρaboκύρης* εἶν' ἀκάτεχος κι ἀπιλοθῇ* «Ἀπέθανε», ἡ κόρη ἀπὸ τὴ μεγάλη τῆς λύπησιν ταρασσεῖ μὲ τὰ χέρια καὶ μὲ τὰ ξέπλεκα ξανθὰ μαλλιά τῇ τῇ θάλασσᾳ καὶ πνίγει τὸ καράβι. Ὅσοι ὅμως κατέχουνε ἀπιλογοῦνται* «Ζῇ καὶ βασιλεύει»· καὶ τότε ἡ πολυπαθὸς κόρη κάνει καλὴ καρδιά καὶ τραγουδεῖ χαρούμενη γλυκὰ τραγούδια.

Ἐκεῖ μαθαίνουν οἱ αὐτὲς τσι καινούργιους σκοποὺς καὶ τσι φέρνουνε.

« Παραδόσεις »

Ν. Γ. Πολίτης

11. ΤΟΠΙΑ - ΦΥΣΙΣ

ΜΕΣΣΗΝΙΑ

Μόνος ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς Ἰωώμης ἔβλεπον τὸν δύοντα ἥλιον βάφοντα δι' ἐρυθροχρόσου φωτὸς τὸ στερέωμα καὶ αὐγάζοντα* ἥπιως τὰς ὑψηλοτάτας κορυφὰς τῶν ὄρεων καὶ τὴν ἑξαισίαν ἐκείνην γόησσαν φύσιν.

Ἀνέκφραστον ἦτο τὸ κάλλος τῆς τοποθεσίας καὶ τὸ θέλγητρον. Ἡ Μεσσηνία ἅπασα μὲ τὴν χλοερὰν ἐσθῆτά της αὐλακουμένην τῇδε κάκεισε ὑπὸ τῶν ἀργυρῶν γραμμῶν τῶν ποταμῶν καὶ τῶν ρυάκων της ἐξετυλίσσεται μὲ χάριν ἀπαράμιλλον κάτωθι τοῦ ἱεροῦ ὄρους τῆς Ἰωώμης.

Ὁ Ταῦγετος πρὸς ἀνατολάς, ὁ Ἐρύμανθος βορειοανατολικῶς, τὰ ὄρη τῆς Κορώνης καὶ τῆς Κυπαρισσίας πρὸς δυσμὰς ἔκλειον τὴν εὐδαίμονα κοιλάδα, ἀποτελοῦντα κύκλον ἀπέραντον, τὰ ἄκρα τοῦ ὁποίου ἦσαν τὰ ὄρη καὶ τὸ κέντρον αἱ πεδιάδες.

Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ κύκλου ἐκείνου ἐγείρεται τὸ ὄρος Ἰωώμη, φυσικὴ σκοπιὰ τεθεῖσα ἐκεῖ ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ, ἵνα χρησιμεύσῃ ὡς ἀμυντήριον καὶ ἀπειλὴ κατὰ πάσης δουλείας, ὑφ' ἧς ἡδύνατο ν' ἀπειληθῇ ἡ ὠραία χώρα, καὶ ὡς σημεῖον, ἀπὸ τοῦ ὁποῖον ὁ ἐνθουσιῶν παρατηρητῆς θὰ ἡδύνατο νὰ θαυμάσῃ τὸ ἐκπληκτικόν, τὸ θεῖον κάλλος τῆς Μεσσηνίας.

Ποῖαι λαμπραί, ποῖαι μακάριαι καὶ εὐφοροὶ πεδιάδες δενδροσκεπεῖς ἐκτυλίσσονται πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ θεατοῦ! Ποῖοι κῆποι πολυανθεῖς, ποῖα ἡμερὸς γλυκύτης, ποῖα θέλγουσα μεγαλοπρέπεια! Ποῖαι αὔραι τῆς θαλάσσης μετριάχουσι τὸ ψῦχος τοῦ χειμῶνος καὶ τὸ θάλπος τοῦ θέρους!

Παρὰ τὰς χιονοσκεπεῖς καὶ γυμνὰς κορυφὰς τοῦ Ταυγέτου ἀποθαυμάζει κανεὶς τὴν γλὺν τῶν Μεσσηνιακῶν ἀγρῶν καὶ τὰ ἄνθη τῶν κήπων καὶ τῶν λειμῶνων. Γαλανὴ ἐκτείνεται πρὸς δυσμὰς καὶ μεσημβρίαν ἡ θάλασσα· καὶ τὸ κύμα της ὑπὸ ἐλαφροῦ ὠθούμενον πνεύματος ροχθεῖ* μελωδικῶς εἰς τὴν εὐδαίμονα ἀκτὴν. Ἐδῶ θαυμασίους ἀναδίδει καρποὺς ἡ ἄμπελος καὶ ἡ ἐλαία καὶ πυκνὰ χύνονται τὰ ἀρώματα τῶν ρόδων, τῶν πορτοκαλεῶν, τῆς λεμονέας καὶ τῶν παντοίων ἀνθέων, τὰ ὁποῖα μεθύσκουσι τὴν αἴσθησιν τοῦ παρὰ τὴν ἀκτὴν πλανωμένου θαυμαστοῦ τῆς φύσεως καὶ τοῦ κάλλους τῆς Μεσσηνιακῆς γῆς.

« Πέραν τοῦ Ἰσμοῦ »

Σπ. Παγανέλης

ΤΟ ΠΗΛΙΟΝ

Ὅταν, ἀντικρύζοντες τὸν Παγασητικόν, προσβλέπετε τὰς μεσημβρινὰς κλιτῦς τοῦ Πήλιου, μέχρις αὐτῆς τῆς κορυφῆς, παρ' ὅλον τὸ ἔκπαγλον τοῦ θαύματος, παρ' ὅλην τὴν θαυμασίαν ἀρμονίαν τῶν χρωμάτων καὶ τῆς χλωρίδος* τὴν ἄσωτον δαψίλειαν, ἐντὸς τῆς ὁποίας, ὡς ἐντὸς εὐρυτάτου πλαισίου, διορᾶτε τὰς εἰκόνας τῶν μαγευτικῶν αὐτοῦ κωμοπόλεων, τὸν Ἄνω Βόλον, τὴν Πορταριά, τὴν Μακρυνίτζαν, λίαν ἀτελῶς ἀντιλαμβάνεσθε καὶ τοῦ ὕψους τοῦ ὄρους καὶ τοῦ μεγαλείου του.

Ἐνῷ βλέπετέ τι ἐξόχως ἀσύνηθες, τῶν ὀφθαλμῶν χάριμα ἀνέκφραστον, ἐν τούτοις, φειδωλὸν τὸ Πήλιον, μόνον πενιχρὰν μερίδα τῶν καλῶν του σᾶς ἀποκαλύπτει. Πρὸ παντός, ἐνῷ σᾶς ἐπιδεικνύει τὴν ἀνωτάτην αὐτοῦ κορυφήν, ἐν τούτοις σᾶς ἀποκρύπτει τὸ ὕψος του. Ὁφθαλμαπάτη, τὴν ὁποίαν παρετήρησα πάντοτε ἐφ' ὅλων τῶν ὁρέων, τῶν ὁποίων ἡ πρὸς τὰ ἄνω κλίσεις ἄρχεται ἀμέσως ἢ σχεδὸν ἀμέσως ἀπὸ τῆς θαλάσσης. Τῷ ὄντι ἀπὸ τοῦ λιμένος τοῦ Βόλου τὸ Πήλιον, παρ' ὅλον τὸ ἐκ 1630 μέτρων ἢ 5000 ποδῶν περίπου ὕψος του, φαίνεται ταπεινότερον καὶ αὐτοῦ τοῦ Ὑμηττοῦ θεωμένου ἀπὸ τοῦ Ζαπτείου*. Καὶ ὅμως ἐὰν ἡ ἀποτυχία τῶν Γιγάντων, τοῦ νὰ ἐκτριῶσιν τὸ Πήλιον καὶ ἐπιθέσιν τοῦτο ἐπὶ τῆς Ὀσσης πρὸς ἐκπολιόρκησιν τοῦ Ὀλύμπου, δὲν ἀπεθάρρυνε πάντα ἄνθρωπον ἀπὸ τοιαῦτα ἐγχειρήματα, καὶ ἤθελεν ἐπιχειρήσει οὗτος, ἀποσπῶν τὸν Ὑμηττὸν ἀπὸ τὴν Ἀττικὴν του, νὰ τὸν ἐνθρονίσῃ εἰς τὰς Παγασάς, μόλις ἡ κορυφή του θὰ ὑπερέβαινε τὴν Πορταριά.

Τὸ Πήλιον, τὸ ἀπαράμιλλον ὄρος μὲ τὰ εἴκοσι τέσσαρα χωριά του, ὅπως μετριοφρόνως καλοῦνται αἱ θαυμάσιαι κωμοπόλεις, εἰς τὰς ὁποίας συναντᾶτε φιλεργίαν, πολιτισμόν, ἡμερότητα, πρόοδον, τὴν ὁποίαν οὐδαμοῦ ἀλλαχοῦ τῆς ἀγροτικῆς Ἑλλάδος θὰ συναντήσετε, μόνον ὅταν διαβῇτε τὰς διασφάγας* του καὶ τὰς φάραγγάς του, μόνον ὅταν ἀναρριχηθῇτε εἰς τὰς κλιτῦς του καὶ πατήσετε τὴν ὑψικάρηνον* κορυφήν του, τότε μόνον ἀποκαλύπτει πλήρες πρὸ τοῦ ἀγόνου θαυμασμοῦ ὕμῶν τὸ ἀνέκφραστον αὐτοῦ μεγαλεῖον.

Τὴν κορυφήν ταύτην ηὐτύχησα νὰ πατήσω εἰς διήμερον ἐκδρομὴν ἀνὰ τὸ Πήλιον ἐν συνοδείᾳ φίλων Πηλιορειτῶν. Ἀνήλθομεν δὲ οὐχὶ διὰ Πορταριάς ἢ Μακρυνίτζης, ἐπιφυλάξαντες τὸ δρομολόγιον τοῦτο διὰ τὴν κάθοδον, ἀλλὰ διὰ πλαγίου δρομολογίου, ἀσυγκρίτως πλουσιωτέρου

εἰς ἐντυπώσεις. Διότι, ἀκολουθήσαντες τὴν μαγευτικὴν μέχρις Ἀγριαῶ παραλίαν, ἀπ' ἐκεῖ ἀνήλθομεν εἰς Δράκιαν, καί, διανυκτερεύσαντες ἐν καταυλισμῷ παρὰ τὸ Χάνι τῆς Σουβάλας, περὶ τὰ 500 μέτρα κάτωθεν τῆς ἀνωτάτης κορυφῆς, ἀνήλθομεν εἰς ταύτην περὶ τὴν τρίτην πρωϊνὴν ὥραν, ὅταν ἤδη ἡ Ἀφροδίτη ἀνεδύετο ἀπὸ τῶν ἀνατολικῶν ἐσχατιῶν τοῦ σκοτεινοῦ ὀρίζοντος.

Ἐννοεῖται ὅτι ἡ ἐκδρομὴ αὐτὴ ἐγένετο ἐν μηνὶ Ἰουλίῳ, ὅταν τὰ κυνικὰ καύματα ἦσαν εἰς τὸ ἀπόγειον τῆς κυριαρχίας των, καὶ οἱ ἀτυχεῖς κάτοικοι τῶν πεδιάδων ἐτήκοντο καὶ ἀνελύοντο ὑπὸ θερμοκρασίαν 35 βαθμῶν. Ἀλλ' ἡμεῖς πολὺ ταχέως ἀπεξενώθημεν εὐτυχῶς τῆς ἥκιστα ἐπεράστου* ταύτης θαλπωρῆς, εὐθύς ὡς οἱ ἡμίονοι ἡμῶν, καταλιπόντες τὴν Ἀγοράν, ἀκροβάται ἐκ φύσεως καὶ ἐκ παραδόσεως, ἤρχισαν νὰ πατοῦν τὴν ἀνάντη*. Ἡ ἀναρρίχσις εἶναι τὸ ἰδεῶδες τοῦ ἡμιόνου, ἰδίως τῶν νευρωδῶν ἡμιόνων τοῦ Πηλίου, οἱ ὅποιοι, ὅταν ἀναγκάζονται νὰ βαδίζουν εἰς τὴν πεδιάδα, ἀφήνουν τὴν κεφαλὴν των νὰ πίπτῃ πρὸς τὴν γῆν ὑπὸ τὸ κράτος ἀνεκφράστου ἀνίας καὶ μελαγχολίας...

Μετὰ δῖωρον ἀνάπausιν ἤρχισε καὶ πάλιν ἡ ἀναρρίχσις.

Νῦν καὶ ἡ Δράκια ἀπλοῦται κάτωθεν ἡμῶν ἐντὸς τοῦ πρασίνου πλαισίου τῆς μετὰ τὰς ὑψηλὰς στέγας τῆς, τὰς βαθυτέφρους, ὡς ὅλων τῶν ὑψηλῶν χωρίων τοῦ Πηλίου. Διότι, ἀντὶ κεράμων, οὓς θὰ συνήρπαζον ὡς πτίλα οἱ σφοδροὶ ἀνεμοὶ τοῦ Πηλίου, ἔνεκα τῶν ὁποίων «εἰνοσίφυλλον» τὸ ἀπεκάλεσεν ὁ Ὅμηρος, οἱ Πηλιορεῖται στεγάζουν τὰς οἰκίας των μετὰ βαρυτάτας πλάκας σχιστολίθου χρώματος λάβας καὶ δίδουν εἰς τὰς στέγας αὐτῶν τὸ ὀξὺ σχῆμα Ἑλβετικῶν οἰκιῶν, διὰ νὰ μὴ καταχωσθοῦν ἀπὸ τὸ βάρος πυκνῶν χιόνων.

Μετὰ πορείαν μιᾶς καὶ ἡμισείας ὥρας ἐφθάσαμεν εἰς τὸ Χάνι τῆς Σουβάλας, πρὸ τοῦ ὁποίου διέρχεται ἡ ἐκ Βόλου εἰς Ζαγοράν ὁδός.

Ἦτο ἤδη νύξ· ἠπλώσαμεν ἐν ὑπαίθρῳ πτέριδας ἀφθόνους καὶ κλάδους πυκνοὺς ὀξυῶν. Οἱ ἡμίονοι ἀφέθησαν ἐλεύθεροι εἰς τὴν ρέμβην των. Ἀνήφθησαν αἱ πυραὶ καὶ ἐπὶ πυραμίδων ἐκ κλάδων ἀνηρτήσαμεν τοὺς φανούς μας. Μετ' ὀλίγον οἱ ὀβελοὶ μετὰ τὰ σουβλάκια τοῦ ἐριφίου ἀνέδιδον πυκνὸν καπνὸν ἐπὶ τῆς ὑψηλῆς ἐκείνης δειράδος* τοῦ ὑλήεντος* ὅρους, διότι εἴμεθα ἤδη εἰς ὕψος 1100 μέτρων.

Ἀλλ' ἤλθεν ἡ στιγμὴ ὀλιγοῦρου ἀναπαύσεως. «Ἄκρα σιωπὴ», ὡς λέγουν τὰ ναυτικὰ παραγγέλματα. Μολονότι δὲ εἴμεθα πάντες καταπεπονημένοι, ὁ ὕπνος κατέστη ἀδύνατος καὶ ἐκ τοῦ φόβου μήπως δὲν

προλάβωμεν νὰ διανύσωμεν πρὸ τῆς αὐγῆς τὴν ὑπολειπομένην πορείαν μιᾶς ὥρας μέχρι τῆς κορυφῆς, ἀλλὰ πρὸ πάντων ἐκ τοῦ ψυχους τοῦ ὑπερβολικοῦ. Ἦτο τῷ ὄντι τοιοῦτο τὸ ψυχος, ὥστε τὸ παγερὸν ὕδωρ ἐρροφῶμεν κατὰ δόσεις, ὡς καφέν. Παρ' ὅλα δὲ τὰ βαρύτατα σκεπάσματα, τὰ ὁποῖα εἶχον μεταφέρει τέσσαρες ἡμίονοι, καὶ τὰς ἀπαύστως ριπιζομένας πυράς, κυριολεκτικῶς ἐτρέμομεν καθ' ὅλην τὴν νύκτα ὑπὸ θερμοκρασίαν 8 βαθμῶν, ἐνῶ ὁ Βόλος κάτω ἡμῶν, εἰς βάθος 1100 μέτρων, ἐκαίετο καὶ ἐπυρακτοῦτο ὑπὸ τὴν ἀσφυκτικὴν ἐπίδρασιν τῶν καυμάτων τοῦ Ἰουλίου. Μόνον οἱ ὕρειβάται, οἱ πάσης χώρας Ἀλπινισταί, δύνανται νὰ ἐννοήσουν τὸ ἐλκυστικὸν θέληγτρον τῶν ἀντιθέσεων τούτων.

Εἶναι ἤδη ἡ δευτέρα ὥρα τῆς πρωίας, ὅτε ἄρχεται ἡ πρὸς τὴν κορυφὴν ἐκκίνησις. Ἡ ἀνυπομονησία ἡμῶν καὶ ὁ φόβος μὴ ροδίση ἡ ἀνατολή, πρὶν φθάσωμεν ἐπὶ τῆς κορυφῆς, μᾶς ἔκαμε νὰ ἐκκινήσωμεν προῶως. Διότι ἤδη, ἀπὸ τῆς τρίτης πρωϊνῆς ὥρας, ἐπατοῦμεν ἐπὶ τῆς κορυφῆς, ὑπερηφάνως ἐπεριδόμενοι ἐπὶ τῆς πελωρίας πυραμίδος, τὴν ὁποίαν εἶχε στήσει ἐκεῖ ἐπάνω ἡ χαρτογραφικὴ ἀποστολή.

Ἡ νύξ ἦτο ἀκόμη βαθυτάτη καὶ μόνη προάγγελος τῆς Ἡοῦς ἀνεπάλλετο ἤδη ἐπὶ τῶν ἀνατολικῶν ἐσχατιῶν τοῦ ὀρίζοντος ἡ Ἀφροδίτη μετὰ τὰς γλυκερὰς αὐτῆς ἀκτῖνας.

Τὸ ψυχος ἦτο ἀφόρητον ἐζητήσαμεν καταφύγιον κάτω τοῦ βράχου τῆς ὑψηλοτάτης κορυφῆς, παρὰ τὸ κλειστὸν ἤδη ἐκ καταπεσόντων ὀγκολίθων στόμιον σπηλαίου. Ἐχει μεγάλην ἱστορίαν τὸ σπήλαιον τοῦτο. Ἡ παράδοσις θέλει τοῦτο κατοικίαν τοῦ Κενταύρου Χείρωνος, τοῦ σοφοῦ παιδαγωγοῦ τοῦ υἱοῦ τῆς Θέτιδος καὶ τοῦ Πηλέως. Ἐντὸς αὐτοῦ φαίνεται ἔλαβε τὰ πρῶτα μαθήματα ὁ Πηλιορείτης ἥρως τῶν Ὀμηρικῶν ἐπῶν, ὁ θεῖος Ἀχιλλεύς. Ἐκεῖ ὁ παιδαγωγὸς του τὸν ἀνέθρεψεν ὅχι μὲ γαλακτῶδες ἄλευρον, ἀλλὰ δίδων εἰς αὐτὸν νὰ μασσᾷ ἅμα τῇ ὀδοντοφυΐᾳ κρέατα λεόντων καὶ κάπρων.

Ἄλλ' ἤδη νομίζομεν ὅτι ἀρχίζει νὰ ὑποφώσκη ἡ Ἡώς. Λέγω νομίζομεν, διότι οἱ παριστῶντες τὴν ἐμφάνισιν τοῦ λυκαυγοῦς, ὡς μίαν ἐξαπίνης* ἐρυθροπυράκτωσιν τοῦ ὀρίζοντος πρὸς ἀνατολάς, οἱ ζωγραφίζοντες οὕτω τὴν αἰφνιδίαν εἰσβολὴν τοῦ Ἡοῦς, εἶδον βεβαίως τὴν χαυρὴν οὐχὶ ἀπὸ τῶν κορυφῶν τῶν ὄρεων, ἀλλὰ τῇ βοηθείᾳ τῆς φαντασίας των. Εἶναι βραδύ, πολὺ βραδύ, τὸ ἄρμα τῆς Ἡοῦς...

Ναί. Κατ' ἀρχὰς εἶναι τόσο ἀσθενές, τόσο ἀόριστον, τόσο ἀμ-

φίβολον τοῦ λυκαυγοῦς τὸ φῶς, ὥστε δὲν τὸ βλέπει τις, ἀλλὰ τὸ προαισθάνεται, τὸ μαντεύει. Μόλις διαφαίνεται ὡς ἐλαφρὰ ροδινὴ ὁμίχλη ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ὕπνου τοῦ βαθυτάτου τῆς νάρκης τῆς φύσεως. Τὴν βλέπομεν ὁρθὴν ἐπὶ τῶν βράχων τὴν χαραυγὴν μᾶλλον διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς πίστεως, διότι γνωρίζομεν ὅτι ἔρχεται, διότι ποθοῦμεν τὴν ἐμφάνισίν της. Οὕτω ἐμφανίζονται καὶ αἱ μεγάλαι ἀλήθειαι εἰς τινὰς ψυχάς, πρὶν λάμπουν ἐνώπιον τοῦ κόσμου. Οὕτω καὶ οἱ μάγοι, ὑπὸ τὸ ὑποτρῆμον φῶς τοῦ ἀστέρος, διεῖδον τοῦ Χριστιανισμοῦ τὸν φωτεινὸν ὀρίζοντα.

* * *

Ἄλλ' ἤδη πορφυροῦται ὁ ὀρίζων ἄνωθεν τῆς πρὸ τῆς Χαλκιδικῆς θαλάσσης. Ὁ φωτεινὸς δίσκος, ἐρυθρὸς, ἀλαμπῆς ἔτι, προβάλλει ἀπὸ τοῦ ἀκυμάντου πελάγους. Ἄλλὰ πόσον βραδέως, πόσον δυσχερῶς εἰσδέχεται τὸ φῶς ἡ φύσις! Ἐνῶ ἤδη αἱ πρῶται ἀκτῖνες τοῦ φιλοῦν τὰς χιονολεύκους κορυφὰς τοῦ Ὀλύμπου καὶ τὰς τεφρὰς τῆς Πίνδου καὶ τῶν Ἀγρᾶφων, βραδέως ἄτνος ἰόχρους ἄχνη φωτὸς περιβάλλει τὰς ἀνωτάτας αὐτῶν κλιτῦς. Κάτω δὲ, πολὺ - πολὺ κάτω ἡμῶν, ὁ Βόλος κοιμᾶται ἀκόμῃ σχεδὸν ἐντὸς ἀπολύτου σκότους καὶ τὰ πλοῖα τοῦ λιμένος του, κήτη ὑπνώττοντα ἀκόμῃ, ἔχουν ἀνημμένους καὶ λάμποντας ἔτι τοὺς φανούς των.

Ἦδη ἐκυριάρχησε τὸ φῶς πανταχοῦ. Καὶ ἀπολαύω ἀπλήστως τοῦ ἀνεκφράστου θεάματος, σχεδὸν μετὰ συναισθήματος ὀδύνης, διότι αἰσθάνομαι πόσον βραχεῖα θὰ εἶναι ἡ διάρκεια τῶν θείων τούτων στιγμῶν.

Προσβλέπω πρὸς βορρᾶν τὰς ὑπερηφάνους, τὰς χιονολεύκους κορυφὰς τοῦ Ὀλύμπου, τοῦ μεγαλοπρεποῦς ἐνδιαιτήματος τῶν προγονικῶν θεῶν. Χθαμαλώτερον αὐτοῦ ἡ Ὅσσα φαίνεται ταπεινὸς τοῦ Ὀλύμπου προσκυνητῆς καὶ δοῦλος. Βλέπω πλαγιώτερον τὴν κυματώδη σειρὰν τῶν παλαιῶν ἡμῶν ὀρίων, λοφοσειρὰν ξένην ἡμῖν πλέον, διότι τὸ 1897, τὸ τρομερόν, ἀλλὰ καὶ ἐπαίσχυντον ἔτος, μᾶς κατεβίβασεν εἰς τὴν πεδιάδα. Δυσμῶθεν ἡ Πίνδος ἐνοῦται μὲ τὴν μακρὰν σειρὰν τῶν Ἀγρᾶφων. Πρὸς νότον ἡμῶν ἀπλοῦται ἡ Ὀθρυς, ὅπισθεν διαφαίνεται ἡ Οἶτη καὶ ὁ Τυμφρηστός, καὶ ἀπώτερον, νεφελώδης καὶ μὲ ἀτόνους χρωματισμούς, ὁ Παρνασσός. Κάτω ἡμῶν, αὐχμηρὰ ἤδη, τεφρὰ ἡ ἀτέρμων θεσσαλικὴ πεδιάς, μὲ τὰ ἀργυρολαμπῆ κάτοπτρα τῶν λιμνῶν της. Νοτιοανατολικῶς, εἰς τὴν λευκοκύανον λεκάνην, αἱ Σποράδες, τῆς Φθιώ-

τιδος αἱ ἄκται καὶ τῆς Εὐβοίας τὰ βορειότερα. Ἀνατολικῶς κλείει τὸν ὀρίζοντα ἀτέρμων ἡ θάλασσα, ἐνῶ ὀλίγον ὑψηλότερον διαφαίνονται τῆς Χαλκιδικῆς αἱ ἄκται καὶ αἱ κορυφαὶ τοῦ Ἄθω.

Ἐκεῖ ἐπάνω, ὅπου ταυσιπτερος φθάνει ὁ ἀετός, εὐτυχεῖ νὰ συρθῇ ἐνίοτε καὶ ὁ ἄνθρωπος· καὶ ἐκεῖθεν τίποτε δὲν ἔχει νὰ φθονήσῃ τοῦ ἀετοῦ τὸ ἀνθρώπινον βλέμμα. Καθηλώνει ἡ γοητεία τοῦ ἀπεριγράπτου τούτου πανοράματος. Τὸ βλέμμα βυθιζόμενον ἰδίως εἰς τὸ ἀχανὲς πέλαγος, ἐμφυτεύει εἰς τὴν ψυχὴν πόθους ἀορίστους, τὴν νοσταλγίαν τοῦ ἀγνώστου, ἔφεσιν ἀκατανίκητον πρὸς πλάνητας περιοδείας. Ὅταν βλέπῃ τις τόσα, διψᾷ πλείοτερον νὰ γνωρίσῃ ὅσα ἀποκρύπτει τοῦ ὀρίζοντος ἡ ἀχλύς. Ἦδη ἐννοῶ διατὶ ἀπὸ τῶν κορυφῶν τούτων ὁ Ἰάσων ἐπόθησεν ἀγνώστους ἀκτάς, διατὶ ἀπὸ τῶν δασῶν τοῦ Πηλίου ἐναυπηγῆθη ἡ Ἀργώ. Βεβαίως τὸ χρυσοῦν δέρας δὲν ἦτο παρὰ ἡ χρυσῇ χώρα τῶν ἐλπίδων καὶ τῶν ὀνείρων, τὴν ὁποίαν ἔβλεπον οἱ Ἀργοναῦται πέραν τοῦ ὀρίζοντος διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς φαντασίας.

Ἄλλ' ἀνάγκη νὰ κατέλθωμεν. Αἱ πανευδαίμονες στιγμαὶ ρέουν καὶ αὗται μετὰ τῆς αὐτῆς ταχύτητος, μεθ' ἧς καὶ αἱ πικραὶ καὶ ἀνιαραί.

« Σελίδες »

Ἐμμανουὴλ Λυκούδης

ΥΜΝΟΣ ΤΟΥ ΠΗΛΙΟΥ

Ἡ Πλάσι ἡ παντοδύναμη καὶ ἀπόνετη μητέρα,
γιὰ σένα δὲν ἐστάθηκε καθόλου ἀκριβοχέρα.
Ἄν ἔδωσε σ' ἄλλο βουνὸ ψῆλος καὶ περηφάνεια,
καὶ ἄλλο βουνὸ ἂν τὸ πύργωσε μὲ βράχους καὶ κοτρώνια*,
καὶ ἄλλο βουνὸ ἂν στεφάνωσε ὀλοχρονὶς μὲ χιόνια,
μάζεψε ἀπ' ὅλα τὰ βουνὰ τὴ μοιρασμένη χάρι,
τὴν ἔσμιζε καὶ σ' ἔπλασε, βουνὸ — βουνῶν καμάρι!...

Ὅταν ὁ πόνος μυστικὰ τὰ σπλάχνα σου σπαράξῃ,
τοῦ πόνου ἀχνάδα ἡ καταχνιά* τὴν ὄψιν σου σκεπάζει·
καὶ ὅταν παλεύῃς μὲ στοιχεῖα καὶ ἀπὸ θυμὸ ξανάφτης,
θεριεύεις, ἀνταριάξῃς*, σειέσαι, βροντᾷς, ἀστράφεις.
Πανῶριο στὴ νεροποντὴ καὶ στὴν ἀνεμοζάλη,
πανῶριο καὶ στὴν ξαστεριά, πού σὲ φωτίζει πάλι.

Κι ὅταν ἀτόφιο* καὶ βαρὺ καὶ παγωμένο χιόνι
 ἀπὸ τὰ πόδια ὡς τὴν κορφή πέφτη καὶ σὲ πλακῶνῃ,
 μαρμαρωμένο φαίνεσαι, καθὼς στὰ παραμύθια...
 Μὰ ἔχεις κρυμμένη τὴ ζωή, στὰ παγωμένα στήθια,
 κι ἅμα προβάλῃ ὁλόφεγγος ὁ ἥλιος ἀπ' ἀγνάντια,
 τὸ μάρμαρο σπᾶ καὶ γεννᾷ σμαράγδια καὶ διαμάντια :
 σμαράγδια τὰ ρουμάνια* σου, διαμάντια τὰ νερά σου,
 ἀπλώνονται, σκορπίζονται, χύνονται ὁλόγυρά σου,
 χαρίσματα ἀξετίμητα καὶ δῶρα εὐλογημένα
 στὰ εἰκοσιτέσσερα χωριά ποὺ κρέμονται ἀπὸ σένα.
 Καὶ δίνεις στὶς ζωὲς ζωή, φέρνεις στὶς χάρες χάρι
 περήφανο καὶ σπλαχνικὸ βουνό — βουνῶν καμάρι.

« Γαλήνη »

Γεώργιος Δροσίνης

Τ Α Τ Ε Μ Π Η

Τίποτε δὲν ἔχει ἐξυμνηθῇ περισσότερο ἀπὸ τὴν κοιλάδα τῶν Τεμπῶν. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες καὶ οἱ Λατῖνοι τὴν θεωροῦσαν σὰν ἓνα μέρος παραδεισιακό, κάτι σὰ μιὰν Ἑδὲμ* προχριστιανική, ὅπου ἡ φύσι εἶχε συγκεντρώσει ὅλα τῆς τὰ θέλγητρα. Τὴν ὠνειρεύονταν σὰν μιὰ διαμονὴ ἀντάξια τῶν θεῶν, καὶ τοὺς φαντάζονταν νὰ κατεβαίνουν, μὲ τὴν Ἰριδα* πρωτοπόρο, ἀπὸ τίς ἀπότομες πλαγιές τοῦ Ὀλύμπου, γιὰ ν' ἀναπαυθοῦν στὴ δροσιὰ τῆς, ἐνῶ οἱ νύμφες τοῦ Πηγνεῖοι τοὺς ἔθελγαν μὲ τὰ τραγούδια τους... Ἑδῶ ὁ Ἀπόλλων, ἀφοῦ σκότωσε τὸ φίδι Πύθωνα* στὸ ἄντρο* τῶν Δελφῶν, ἦρθε νὰ πλύνῃ τὸ σῶμά του ἀπὸ τὸ μαῦρο αἷμα τοῦ τέρατος, κι ἐδῶ ἐρχόταν κάθε ὀκτῶ χρόνια μιὰ δελφικὴ θεωρία*, γιὰ νὰ κόψῃ τὴν ἱερὴ δάφνη, ποὺ στεφάνωνε τὰ μέτωπα τῶν νικητῶν στοὺς πυθικοὺς ἀγῶνες...

Δὲν βρῆκα ὅμως τὰ Τέμπη, ὅπως τὰ φανταζόμουν. Ὁνειρευόμουν ἓνα μέρος πρόσχαρο κι εἰδυλλιακό, γεμᾶτο τάπητες χλόης, κρυστάλλινα νερά, ποὺ νὰ κυλοῦν μὲ ἡδονικὴ νωχέλεια*, λουλουδιασμένα παρτέρια* πλημμυρισμένα μὲ ξανθὸ φῶς, φωτεινὰ πετάγματα λευκῶν περιστεριῶν, ἓνα ἀέρα ἀρωματισμένο... Ἡ πραγματικότητα ἦταν ἀρκετὰ διαφορε-

τική. Δὲν ἦταν λιγώτερο ὠραία, ἀλλ' ἡ ὁμορφιά της δὲν εἶχε τίποτα τὸ λαγγεμένο*, ἦταν ἐπιβλητική. Μὲ τὴν ἐπίσκεψί μου στὰ Τέμπη ἔχασα ἓνα ὄνειρο· κέρδισα ὅμως μιὰ πραγματικότητα, πού τὸ ἀξίζει κι ἴσως καὶ τὸ ξεπερνοῦσε...

* * *

Ὡσπου νὰ βρεθῇ κανεὶς στὰ Τέμπη, τίποτα δὲν τὰ προαναγγέλλει. Ὁ δρόμος, ἀφοῦ περάσῃ τὴ γυμνὴ πεδιάδα τῆς Λάρισας, μπαίνει σὲ μιὰ δευτέρη, πὺρ στενὴ, μὲ ἀσήμαντὴ βλάστησι, πού τὴν περιτριγυρίζουν πετρώδεις πλαγιές. Φτάνοντας στὸ μικρὸ χωριὸ τοῦ Μπαμπᾶ, πού τ' ὁμορφαίνει ἓνα μικρὸ ἐρειπωμένο τζαμί μὲ μεγάλα διακοσμητικὰ κυπαρίσσια, βλέπετε νὰ ὑψώνωνται μπροστά σας τ' ἀπότομα καὶ γυμνὰ τοιχώματα τοῦ Ὀλύμπου καὶ τῆς Ὀσσας. Τὰ Τέμπη βρίσκονται μέσα σὲ τοῦτα τὰ στενὰ τοιχώματα, πού ἔχουν ἀρκετὰ χιλιόμετρα μᾶκρος. Μόλις μπῆτε σ' αὐτά, ἡ ὁμορφιά τους σᾶς ἀποκαλύπτεται, ὅπως μιὰ θεατρικὴ φαντασμαγορία* στὸ ἀνοιγμα τῆς αὐλαίας. Τὸ ἀσήμαντο ὡς ἐκείνη τὴ στιγμὴ τοπιὸ τὸ διαδέχεται ἄξαφνα ἓνα ἐξαισιό θέαμα, πού κρατάει μιὰ ὥρα.

* * *

Τὸ πλάτος τῆς κοιλάδος τῶν Τεμπῶν ποικίλλει ἀπὸ τριάντα μέχρι πενήντα μέτρα. Ἡ λέξι χαράδρα θὰ ἦταν ἀκριβέστερη. Ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος της εἶναι τὰ τοιχώματα τοῦ Ὀλύμπου, ἄγρια, κάθετα, πετρώδη. Ἀπὸ τ' ἄλλο τὰ τοιχώματα τῆς Ὀσσας. Ἀνάμεσά τους, ψηλά, μιὰ κορδέλλα γαλανοῦ οὐρανοῦ, καὶ κάτω μιὰ κορδέλλα θολή : Ὁ Πηνειός. Ὁ δρόμος, πού διασχίζει τὰ Τέμπη εἶναι στὸ πλευρὸ τῆς Ὀσσας, γιατί ὁ Ὀλυμπος πέφτει ἐντελῶς κάθετος, μόλις ἀφήνοντας λίγη θέσι στὴ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ. Ἡ λέξι « δρόμος » εἶναι εὐφημισμός*. Τὸ πολὺ πολὺ μουλαρόδρομος. Ἐγὼ τὸν πέρασα μὲ αὐτοκίνητο...

Ὁ ἄθλιος αὐτὸς δρόμος εἶναι ἓνας δρόμος θαυμάτων. Πλευρίζοντας ἀδιάκοπα τὸν Πηνειό, πότε σὲ ὕψος μερικῶν μέτρων καὶ πότε στὸ ἐπίπεδό του, κάνει τὴ θεὰ νὰ μὴν εἶναι μονότονη, μ' ὅλο πού τὰ στοιχεῖα, πού τὴ συνθέτουν, εἶναι πάντα τὰ ἴδια : τ' ἀπότομα τοιχώματα τῶν βουνῶν, τὸ ρεῦμα τοῦ Πηνειοῦ κι ἡ πυκνὴ βλάστησι τῶν ὄχθων του. Τὰ στοιχεῖα ὅμως αὐτὰ δὲ σχηματίζουν ποτὲ τὴν ἴδια εἰκόνα.

Ὁ ποταμός, ἂν καὶ σφίγγεται ἀπὸ τὰ τοιχώματα, δὲ χάνει ποτὲ τὴ μεγαλοπρέπειά του. Κυλάει μὲ μιὰ ἡρεμία πρόσχαρη καὶ γεμάτη δύναμι τὸ θολό του ρεῦμα, ποὺ ἀσημίζει στὸν ἥλιο παντοῦ, ὅπου δὲν τὸ σκεπάζουν οἱ κλώνοι τῶν δέντρων. Σιωπηλὸς ἐκεῖ, ὅπου ἡ κοίτη του δὲν εἶναι περικωρισμένη, περνάει στὰ στενώτερα σημεῖα μ' ἓνα βαθύ ρόχθος ὅμοιο μὲ μακρινὸ ἀνασασμὸ τῆς θάλασσας. Κι ἀπὸ τὶς δυὸ ὄχθες, τεράστια πλατάνια, καὶ ἱτιές μὲ κλώνους, σὰν τὶς λυμένες κόμες τῶν γυναικῶν, σκύβουν πρὸς τὸ ρεῦμα, σὰ γιὰ νὰ καθρεφτιστοῦν στὴν ἐπιφάνειά του. Σὲ μερικά σημεῖα οἱ φιδίσιοι κορμοὶ τῶν δένδρων ἀγγίζουσιν τὰ νερά, κι ἄλλοι ὑλόκληροι κλώνοι μισοβυθίζονται σ' αὐτά.

* *

Πουθενὰ οἱ ὄχθες δὲν εἶναι γυμνές. Τὰ θεόρατα πλατάνια κι οἱ λιγερὲς λεῦκες κάνουν δυὸ πυκνὰ παραπετάσματα σ' ὅλο τὸ μῆκος τῶν στενῶν, σχηματίζοντας μὲ τὴ γυμνότητά τῶν πανύψηλων βράχων, τῶν ξεσχισμένων κι ἐμποτισμένων μὲ τὸ φῶς, μιὰν ἀντίθεσι, ποὺ δίνει στὰ Τέμπη τὴν ἰδιαιτέρη γοητεία τους.

Ὅλες οἱ ποικιλίαι μιᾶς ὀργιαστικῆς βλαστήσεως ἀνακατεύονται μὲ τὰ αἰωνόβια δένδρα, ποὺ συμπλέκουν τὰ φυλλώματά τους σ' ἓνα πρᾶσινο θόλο πάνω ἀπὸ τὸν Πηνειό. Ὁ βαθυπράσινος κισσὸς σκαρφαλώνει ἴσαμε τὰ ὕψη τῶν πελώριων κορμῶν τους· οἱ κληματίδες πνίγουν τοὺς κλώνους· οἱ ὀλανθισμένες ἀγριοχαρουπιές κάνουν γαπωνέζικες διακοσμήσεις μέσα στὴν ἀπεραντοσύνη τῆς πρασινάδας· οἱ δαφνοκερασιές κι οἱ ροδοδάφνες συναλλάσσονται σὲ κάθε βῆμα μὲ τὶς μαστιγιές καὶ μὲ τερεβίνθους*. Δὲν ὑπάρχει σχισμάδα ἐδάφους, ποὺ νὰ μὴν εἶναι πηγὴ τραγουδιοῦ τῶν νερῶν, βουερὸς καταρράχτης παισιωμένος* μὲ φτέρες καὶ ἀναρριχητικὰ φυτὰ.

Προχωρεῖ κανεὶς συχνὰ μέσα ἀπὸ βραγιές* τόσο ψηλές καὶ στενές, ποὺ τοῦ δίνουν τὴν ἐντύπωσι ὅτι διασχίζει παρθένο δάσος. Ἀγριολούλουδα κάνουν πολύχρωμες κηλίδες ἐδῶ κι ἐκεῖ, καὶ ἀόρατα ἀηδονία, μέσα στὰ πυκνὰ φυλλώματα, ἐκτοξεύουν τὶς τρίλλιες* τους σὰν συντριβάνια. Τὸ θρόισμα τῶν φυλλωμμάτων ἀπὸ τὸν ἀέρα, ὁ βαθὺς ρόχθος τοῦ Πηνειοῦ, καὶ οἱ τρίλλιες τῶν ἀηδονιῶν, συνθέτουν μιὰ συμφωνία ἐξάισια...

* *

Ἔχουμε φτάσει στὸ ἀνοιγμα τῶν στενῶν, σ' ἓνα σημεῖο γεμάτο

βουκολική* ποίησι. Τὰ τοιχώματα τῆς Ὀσσας σταματοῦν, γὰρ νὰ δώσουν θέσι σ' ἓνα χλοερὸ λιβάδι, ποὺ τὸ σκιάζουν πανάρχαια πλατάνια. Στὴν ὄχθη τοῦ Πηνειοῦ ποτίζονται βώδια. Οἱ βράχοι τοῦ βουνοῦ εἶναι ἓνα πράσινο παραπέτασμα μὲ πολύχρωμες φούντες λουλουδιῶν στὶς ἄκρες του. Κοντὰ σὲ δυὸ μικροκάλυβα ἀνθίζουν μηλιές, καὶ κάτω ἀπὸ τὸ τόξο ἐνὸς νερόμυλου κυλοῦν βουερά κι ἀφρισμένα τὰ νερά ἐνὸς χειμαρρου. Ὁ Πηνειός, ποὺ δὲν ἐμποδίζεται πιά ἀπὸ κάθετους βράχους, ἀπλώνεται πρᾶος καὶ νωθρὸς στὸ φῶς τοῦ ἡλίου, γυαλίζοντας σὰν καθρέφτης.

Θά 'θελε νὰ μείνῃ κανεὶς ἐκεῖ, ὅπως στὸ τέρμα ἐνὸς μαγικοῦ ταξιδιοῦ, καὶ νὰ χαρῇ τὸ ξεκούρασμα, ποὺ οἱ Ὀλύμπιοι ἔρχονται νὰ βροῦν σὲ τοῦτο τὸ μέρος. Ὁ σωφὲρ ὅμως, ποὺ δὲν συγκινεῖται ἀπὸ τίς φυσικὲς ὁμορφιές, μὲ βιάζει νὰ γυρίσουμε... Ὑπακούω, δίχως καὶ μεγάλη θλίψι στ' ἀλήθεια, γιατί ἡ ἀναχώρησι σημαίνει νὰ κάνωμε ἄλλῃ μιὰ φορὰ τὴ διαδρομὴ τῶν Τεμπῶν, καὶ νὰ χαρῶ τὴ γοητεία τῶν ἴσκιων, τῶν ἀηδονιῶν, τῆς ὀργιαστικῆς τους βλαστήσεως καὶ τοῦ ρόχθου τοῦ ἀργοῦ καὶ μεγαλόπρεπου Πηνειοῦ...

« Ταξίδια στὴν Ἑλλάδα »

Κώστας Οὐράνης

ΠΑΤΜΟΣ

Τὸ μικρὸ νησί τῆς Πάτμου δὲν προσελκύει σήμερα πολλοὺς ταξιδιώτες καὶ ὅμως ἔχει καὶ αὐτό, ὅπως κάθε Ἑλληνικὴ γῆ, τόσες ὁμορφιές καὶ τόση ἱστορία. Ὅταν πλησιάζεις τὴν Πάτμο, βλέπεις δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ νησιὰ καὶ ὠραῖα λιμανάκια καὶ ὅμως τὸ εὐλίμενο νησί δὲν ἔχει νὰ ἐξυπηρετήσῃ καμμιά μεγάλη ἐνδοχώρα. Κάτασπρα, σὰν σκεπασμένα ἀπὸ χιόνι, φαίνονται ἀπὸ μακριὰ τὸ μοναστήρι καὶ τὰ χωριουδάκια τοῦ νησιοῦ, γιατί κάθε Λαμπρὴ ὅλοι ἐκεῖ γαλατσώνουν*, ἀσβεστώνουν τὰ σπίτια των πέρα ὡς πέρα. Ἡ ὠραία αὐτὴ συνήθεια, ποὺ ὑπάρχει καὶ σ' ἄλλα νησιὰ καὶ μακάρι νὰ ἐξαπλωνόταν παντοῦ, δὲν προφυλάγει μόνον ἀπὸ πολλὰ μικρόβια, ἀλλὰ καὶ ὁδηγεῖ στὴν καθαριότητα χωρὶς ἄλλες ἀστυνομικὲς διατάξεις.

Ἡ πρώτη λοιπὸν ἐντύπωσι εἶναι ἀληθινὰ ἐνθουσιαστικὴ τὸ μεγα-

λύτερο λιμάνι τῆς Πάτμου ἀγκυλιάζει τὴ νεώτερη μικρὴ πόλι, τὴν Σκάλα, ἐνῷ ἡ μεσαιωνικὴ, ἡ Χώρα, εὐρίσκεται τριγύρω στὸ μοναστήρι τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου ἐπάνω στὸ βουνό· στὰ παλιὰ χρόνια κοντὰ στὸ γιालὸ δὲν ἦτο φρόνιμο νὰ κτίζουν σπίτια, γιατί ἡ πειρατεία δὲν ἀστελευόταν. Ἀπὸ τὸ μοναστήρι βλέπει κανεὶς μεγάλο μέρος τοῦ νησιοῦ μὲ τίς ἀτέλειωτες λοφοσειρὲς καὶ γραμμὲς τῶν παραλίων, καὶ τὴν ἀτέλειωτη ποικιλία τῆς ἐλληνικῆς γῆς. Ἡ ποικιλία αὕτῃ θὰ ἦτο περισσότερη, ἂν τὸ νησί εἶχε πολλὰ δένδρα, ἐνῷ τώρα, πού καὶ οἱ κάτοικοι τῆς Πάτμου προτιμοῦν νὰ βασανίζονται στὰ πέρατα τοῦ κόσμου ὡς μετανάστες παρὰ νὰ φυτεύουν καρποφόρα δένδρα στὸ νησί τους, οἱ φαλακροὶ λόφοι παίρνουν μελαγχολικὴ ὄψι, σὰν νὰ παραπονοῦνται γιὰ τὴν ἐγκατάλειψί τους ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο. Ἀκόμη καὶ στὸ ἀτμόπλοιο, πού κάμνει τὴ γραμμὴ Πειραιῶς — Πάτμου, συνήντησα τοὺς μετανάστες, πού πηγαίνοντας στὸ νησί τους μὲ τὰ καλὰ τους ρούχα, τὰ χρυσὰ δοντάκια, καλοθερμμένοι, μὲ πολλὰ δολλάρια, προκαλοῦν τὴ ζήλεια τῶν νέων τοῦ τόπου, πού ὑποφέρουν καὶ ὀνειρεῦνται καὶ αὐτοὶ νὰ πᾶν μακριὰ καὶ νὰ πλουτίσουν.

* * *

Τὸ νησί στὴν ἀρχαία ἐποχὴ δὲν εἶχε πολὺ πληθυσμὸ καὶ δὲν εἶχε καὶ πολλὴ σημασία. Πενιχρὰ εἶναι τὰ λείψανα τοῦ ἀρχαίου συνοικισμοῦ στὸν λόφον Κάστελλα, κοντὰ στὴ σημερινὴ Σκάλα. Στὸ μεσαίωνα ἐρημώθηκε ἐξ αἰτίας τῆς πειρατείας, πού ἄρχισε ἀπὸ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους κι ἐβασάνιζε τὸ Αἰγαῖον, μὲ διάφορα διαλείμματα, ἕως τοὺς χρόνους τοῦ ἐλευθερωτοῦ Κανάρη! Γι' αὐτὸ καὶ ὁ μοναχὸς ὅσιος Χριστόδουλος, σὰν ἔφυγε ἀπὸ τὴ Μικρὰ Ἀσία ἀπὸ φόβο τῶν Τούρκων, ἐζήτησε κι ἐπῆρε ἀπὸ τὸν βασιλέα Ἀλέξιο Κομνηνὸ τὸ 1088 μετὰ Χριστὸν τὸ ἔρημο νησί τῆς Πάτμου, γιὰ νὰ ἡσυχάσῃ ἐκεῖ. Τὸ μοναστήρι, πού ἔκτισεν ὁ Χριστόδουλος, ἐγίνε αἰτία νὰ ζανακατοικηθῇ τὸ νησί. Οἱ τεχνῖτες κατ' ἀρχὰς καὶ ἔπειτα ὀλίγοι γεωργοὶ καὶ ψαράδες καὶ πάντα πρόσφυγες, πού ἔρχονταν ἀπὸ τὴ Μικρὰ Ἀσία, κατοίκησαν στὴν Πάτμο, χωρὶς νὰ τὸ φαντάζεται στὴν ἀρχὴ ὁ ἱδρυτὴς τοῦ μοναστηριοῦ.

Ἡ ἐκκλησία, πού ἔκτισεν ὁ ὅσιος Χριστόδουλος, ἦτο πτωχικὴ χωρὶς ἰδιαίτερη ἀρχιτεκτονικὴ ἀξία. Γύρω ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὰ κελιά ἐκτίσθηκε δυνατὸ τεῖχος, γιὰ νὰ προφυλάξῃ τὸ μοναστήρι ἀπὸ τοὺς πειρατάς. Ἀκόμη φαίνεται ἀπὸ τὴν ἐξώπορτα ὁ φονιάς, ἀπὸ τὸν ὅποιον

ἐκτυποῦσαν ἢ περιέχουναν μὲ βραστὸ λάδι ἢ βραστὸ νερό ὅποιον ἔδοκίμαζε νὰ πλησιάσῃ στὴ σιδερένια πόρτα μὲ ληστρικό σκοπό. Καὶ τέτοιοι φονιάδες σώζονται ἀκόμη καὶ σὲ ἐξοχικὰ σπίτια τῆς Πάτμου. Τὸ τεῖχος ἐπροφύλαττε πράγματι τὸ μοναστήρι ἀπὸ τῆς λεηλασίας καὶ ἔτσι ἐσώθηκαν καὶ πολλὰ κειμήλια βυζαντινὰ καὶ ὕστερινὰ τῶν χρόνων τῆς Τουρκοκρατίας.

Τὰ πολυτιμότερα κειμήλια τῆς Πάτμου εἶναι τὰ χειρόγραφα τῆς, τὰ ὅποια εἶναι γνωστὰ σ' ὅλον τὸν κόσμον, ἀπὸ τὸν κατάλογο, ποῦ ἔκαμεν ἕνας εὐσυνείδητος καὶ πολῦτιμος ἐρευνητὴς ὁ Ἰωάννης Σακκελίων. Πλὴν τῶν χειρογράφων ἔχει καὶ καλὴ βιβλιοθήκη μὲ σπάνια βιβλία τῶν χρόνων τῆς Τουρκοκρατίας, τὰ ὅποια ὅμως εἶναι ἀτακτοποίητα.

Τὸ μοναστήρι τῆς Πάτμου μὲ τὴν βιβλιοθήκην του ἐβοήθησε νὰ μορφωθοῦν πολλοὶ μοναχοί, ποῦ ἔγιναν ἔπειτα διδάσκαλοι ἢ ἐπίσκοποι. Ἐβοήθησε ἀκόμη καὶ σχολεῖο λαϊκὸ κοντὰ του, τὴν περίφημην « Πατμιάδα » σχολή, ποῦ ὑπηρέτησε τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα στὴ σκοτεινὴ ἐποχὴ τῆς δουλείας. Πρῶτος ὁ μεγαλόκαρδος Μανωλάκης ὁ Καστοριανὸς ἔκτισε τὸν δέκατο ἑβδομο αἰῶνα σχολεῖο κοντὰ στὸ μοναστήρι, ἐκεῖ ποῦ κατὰ τὴν παράδοσιν εἶναι τὸ σπήλαιον τῆς Ἀποκαλύψεως. Ἀλλὰ τὸ σχολεῖο αὐτὸ ἔγινε μεγάλο καὶ τρανόν, ὅταν τὸ ἐπῆρε μετὰ τὸ 1700 ἕνας ἐθνικὸς διδάσκαλος, ὁ Μακάριος Καλογεράς· τὸ μικρὸ νησί τῆς Πάτμου προσείλκυσε τότε Ἑλληνόπουλα ἀπὸ ὅλην τὴν Ἑλλάδα, ἦτο ἐκπαιδευτικὸ κέντρο. Ἐνα αἰῶνα λειτούργησε ἡ σχολὴ καὶ ἐμόρφωσε πλῆθος χρησίμων Ἑλλήνων.

Στὸ μοναστήρι καὶ τὴν Πατμιάδα δὲν χρωστᾷ μόνον ἡ Πάτμος τοὺς λογίους, ποῦ εἶχε τότε, ἀλλὰ καὶ ὅλο τὸ Ἑλληνικὸ ἔθνος μεγάλη χάρι, γιατί μᾶς ἔδωκε μερικὲς ἀπὸ τίς μεγαλύτερες φυσιογνωμίας τῆς Ἐπαναστάσεως. Ὁ Ἐμμανουὴλ Ξάνθος εἶναι ὁ κυριώτερος πρωταγὰς τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας καὶ ὁ Πάτμιος ἐπίσης Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Θεόφιλος ἀπὸ τίς πιὸ εὐγενεῖς καὶ ἀθόρυβες καὶ ἐνεργητικὲς προσωπικότητες τῆς μεγάλης ἐκείνης ἐποχῆς. Αὐτὸς εὐλόγησε τὴν Ἑλληνικὴ σημαίαν κατὰ τὴν ἀνακήρυξιν τῆς Ἐπαναστάσεως τὴν 12 Ἀπριλίου 1821 στὴν πλατεῖαν τῆς Ἀγιά - Λεβιάς (Ἀγίας Θεοκτίστης τῆς Λεσβίας) τῆς Πάτμου καὶ ἔτρεξεν ἀργότερα εἰς Λεϊψὰ κοντὰ στὴ Σάιμο νὰ συμβιβάσῃ τοὺς μαλωμένους ἀρχηγούς τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου καὶ μὲ κάθε τρόπο ἀγωνίστηκε γιὰ τὴν Ἐπανάστασιν καὶ ἔχασε γι' αὐτὸ καὶ τὸν πατριαρχικὸ θρόνον του.

* * *

Εἶπαμε πὼς τὸ μοναστήρι ἔγινε ἡ αἰτία νὰ κατοικηθῇ τὸ νησί καὶ αὐτὸ πάλι ἐβοήθησε νὰ γίνῃ καὶ τὸ σχολεῖο κοντὰ στὸ σπήλαιο τῆς Ἀποκαλύψεως, πού ἔδωκε καὶ τοὺς μεγάλους Πατμίους, τὸν Εἰάνθο καὶ τὸν Θεόφιλο. Στὸ μοναστήρι κατ' ἀρχὰς ἀνῆκε ὅλο τὸ νησί καὶ σιγὰ - σιγὰ ἀγόραζαν ἢ ἐνοικίαζαν χωράφια οἱ γεωργοί. Τὸ 1720 ἔγινε μιὰ συμφωνία μεταξὺ τῶν κατοίκων καὶ τοῦ μοναστηριοῦ καὶ σύμφωνα μ' αὐτὴ ἓνα μεγάλο μέρος τοῦ νησιοῦ ἐδόθηκε στοὺς κατοίκους, ἐνῶ τ' ἄλλο ἔμεινε στὸ μοναστήρι καὶ τὸ νοικιάζει σὲ γεωργούς ἢ βοσκούς.

* * *

Καὶ στὴ νεώτερη ἐποχῇ, ὕστερα δηλ. ἀπὸ τὴν Ἐπανάστασι, τὸ μοναστήρι βοηθεῖ τὴ σχολὴ τοῦ νησιοῦ καὶ τὰ ἄλλα τοῦ ιδρύματα, (τὸ νησί ἔχει κοινὸν φαρμακεῖο καὶ δίνει φάρμακα δωρεὰν στὸν κόσμον, πληρώνει καὶ δυὸ γιατροὺς γιὰ νὰ περιποιοῦνται δωρεὰν τοὺς ἀνθρώπους).

Ὑστερα ἀπὸ τέτοια ἱστορία καὶ φιλάνθρωπία νομίζω ὅτι ἤμπορεῖ τὸ μοναστήρι καὶ κάτι ἀκόμη νὰ προσθέσῃ γιὰ τὸ καλὸ τοῦ νησιοῦ καὶ ἃς μοῦ ἐπιτραπῇ νὰ τὸ σημειώσω.

Καθὼς εἶπα, τὰ Δωδεκάνησα ἔχουν τὰ σχολεῖα τους, ἔχουν ἀκόμη καὶ φιλάνθρωπικὰ ιδρύματα ἀξιόλογα καὶ τώρα μένει μόνο τὸ ζήτημα τὸ γεωργικόν, τὸ ὁποῖο θὰ βοηθήσῃ νὰ μὴν ἀραιώνεται ὁ Ἑλληνικὸς πληθυσμὸς, ἀλλὰ νὰ μένῃ καὶ νὰ ζῇ καλύτερα στὸν τόπο του. Πρέπει ἓνας καλὸς γεωπόνος νὰ μελετήσῃ τί μπορεῖ τὸ νησί νὰ καλλιεργήσῃ καλύτερα καὶ εὐκολώτερα καὶ κατόπιν ἓνας δυὸ νέοι πρακτικώτερα μορφωμένοι νὰ ἐφαρμόσουν τὰ ἐπιστημονικὰ πορίσματα. Τὸ ἴδιο θὰ ἔπρεπε νὰ γίνῃ γιὰ ὅλα τὰ Δωδεκάνησα. Αὐτὰ δὲν εἶναι πολὺ δύσκολα οὔτε γιὰ τὸ μοναστήρι οὔτε γιὰ τοὺς κατοίκους του. Ὡς τὸ σκεφθοῦν καὶ θὰ πεισθοῦν ὅτι τὰ γράφει ἄνθρωπος, πού ἀγαπᾷ τὸν Ἑλληνικὸ λαόν.

« Ἡμερολόγιον τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος »

Κ. Ἀμντος.

ΤΑ ΝΗΣΙΑ ΜΑΣ

Ὡ σεῖς πού αἰώνια χαίρεστε
τὴν πελαγίσια τὴ δροσιά,
Νεράϊδες φυκοστόλιστες,
χαριτωμένα μας νησιά.

Γῦρο τριγῦρο στέκεστε,
 ανάμεσά σας θάλασσα γαλάζια,
 καὶ σὰν ἀδέρφια καμαρώνεστε
 καὶ χαιρετιέστε πέρ' ἀπ' τὰ μπουγάζια*.

Μελτέμια* σᾶς δροσίζουμε
 καὶ σᾶς χαϊδεύουν μαϊστράλια*
 μ' ἀσήμι τ' ἀγριοκαίρια στεφανώνουνε
 τὰ μυριοχάρακτά σας ἀκρογιάλια.

Αὐτά, σὰν πύργοι γιγαντόκτιστοι,
 ἀσάλευτοι στῆς τρικυμίας τῇ μανία,
 ὀλόγυρα φυλάγουν τὰ λαγκάδια σας,
 ποὺ χαίρονται μιὰν ἄνοιξ' αἰωνία.

Δέχεστε τῆς αὐγῆς τὸ πρῶτο φίλημα
 ἀκόμα ὀλόδροσο ἀπ' τὰ κύματα. Καὶ πάλι
 ἡ λάμψη τοῦ φωτὸς ἡ ὀλόστερνη
 ζεσταίνει κάποιο μακρινό σας ἀκρογιάλι.

Στολίζουμε βαρκοῦλες λευκοπτέρυγες
 τῇ θάλασσά σας, καὶ βοσκοῦ φλογέρα
 κάτω στὶς ρεμματιές σας καὶ στοὺς λόγγους σας
 ἡχολογᾷ μέσα στὸν ἥσυχον ἀγέρα.

Καὶ ροβολοῦνε στὸ γιαλὸ τ' ἀγόρια τὰ εὐρωστα
 κι ἀπ' τῇ ζωῇ των ἀντηχοῦν οἱ βράχοι,
 καὶ παίζουν καὶ παλεύουν μὲ τὰ κύματα
 οἱ μέλλοντες θαλασσομάχοι.

Ὅταν τὸ κύμα τῆς νοτιᾶς θεόρατο
 βρυχᾶται στ' ἀκρογιάλια, σὰν γοργόνι,
 στὶς λαγκαδιές ὁ ζευγολάτης ἥσυχος
 τὸ λιολουσμένο του χωράφι ὀργώνει.

Νησιὰ μαβιά, νησιὰ χρυσᾶ καὶ ρόδινα,
 ποὺ καθρεφτίζεστε σὲ κῦμα μυροβόλο,
 καὶ οἱ κορφές σας ἐλαφρές, ἀγέρινες
 σμίγουν μὲ τ' οὐρανοῦ τὸν ὄνειρώδη θόλο.

Πνεῦμα πολιτισμοῦ πανεύμορφο
 ἐδῶ στ' ἀρχαῖα χρόνια ἔχει περάσει
 κι ἡ θεία Τέχνη σᾶς ἐστόλισε
 μὲ τὴ μαρμάρινή της πλάσι.

Κι ὅταν μέσ' στὴ γαλήνη τὴ σεληνοφώτιστη
 παίζουν τὰ κύματα τὰ χρυσωμένα
 καὶ στὰ βουνὰ φωτὸς μαγεία ἀπλώνεται
 κι εἶναι στὸν ἴσκιο τὰ λαγκάδια βυθισμένα,

Θαρρεῖς, πῶς ἀπ' τὸν κόσμο τὸν ὥραϊο ποὺ ἐχάθη
 πλανᾶται ἀκόμα μυστικὸ ψιθύρισμα,
 σὰν ἀρμονίας μακρινῆς ξεψύχισμα,
 ἐρχόμενο ἀπ' τῆς πλάσεως τὰ βάθη.

Τὰ χρόνια τῆς σκλαβιάς, ποὺ ἐπλάκωσαν
 μαῦρα καὶ σκοτεινὰ τὴ μάννα Ἑλλάδα,
 δὲν ἔσβησαν τοῦ πνεύματός σας τὴ λαμπάδα,
 καὶ τὴν ψυχὴν σας δὲν τὴν ἐβαρβάρωσαν.

Τὸ κῦμα, ποὺ σὰν γέφυρα σᾶς ἤγωνε
 μὲ κάθ' ἐλεύθερη, πολιτισμένη χώρα,
 σᾶς ἔφερνε τὰ φῶτά των,
 μὲ τοῦ ἐμπορίου σᾶς ἐπλούτιζε τὰ δῶρα.

Κι ὅλα τὰ ἐδώκατε στὴ μάννα σας,
 ὅταν ἐσήμανε τῆς Ἀναστάσεως ἡ στιγμή,
 καὶ τὰ καράβια καὶ τὰ πλούτη σας
 καὶ τῆς ἡρωικῆς ψυχῆς σας τὴν ὁρμή.

Βασίλειό σας τὸ Αἰγαῖον ἔχετε,
 ἢ ζαφειρένια του κορώνα,
 πού τῇ φυλάγουνε Νεράιδες ἀφρογένητες,
 δική σας εἶναι στὸν αἰῶνα.

« Ποιήματα »

Ἀριστομένης Προβελέγγιος

Κ Ε Ρ Κ Υ Ρ Α

Ποιὸς μπορεῖ νὰ ἀρνηθῇ τὸ γαλανὸ πανεύμορφο χρῶμα τοῦ Ἀττικοῦ οὐρανοῦ ; Ποιὸς ἄλλος ἥλιος κατάρθωσε ποτὲ νὰ χρυσῶνῃ τοὺς παλιούς λίθους, νὰ τοὺς κἀνῃ νὰ κινοῦνται ἀνάμεσα στὸ λαμποκόπημά τους, σὰν νὰ ξαναζωντανεύῃ ἡ παλιά τους ψυχὴ ; Ποιὸς Ἀθηναῖος δὲν ἐθαύμασε καὶ δὲν ἐχάρηκε τὰ μενεξεδένια δειλινὰ παιχνίδια τοῦ ἡλίου μὲ τὰ πλάγια τοῦ Ὑμηττοῦ ;

Ἀλλὰ ἡ φύσις ἐλησμόνησε νὰ σκορπίσῃ στὸ δοξασμένο κάμπο ἓνα χρῶμα : Τὸ πράσινο ! Ὅποιος ὅμως κατοικεῖ στὸ γλυκὸ νησὶ τοῦ Ἰονίου πνίγεται μέσα στὸ πράσινο. Δὲν χρειάζεται νὰ ξεκινήσῃ κανεὶς ἔξω ἀπὸ τὴν πόλιν· τὰ τελευταῖα σπίτια ἀγκαλιάζονται, σκιάζονται ἀπὸ κισσοῦς, καὶ δυὸ βήματα πρὶ ἔξω βασιλεύει παντοῦ τὸ πράσινο.

Πλημμύρα ἀκατάσχετη ὁ ἀπέραντος ἐλαιῶνας ἀναρριχᾶται σὲ κάθε λόφο καὶ βουνό, πού θ' ἀπαντήσῃ, πνίγει κάθε κοιλάδα μέσα στὸ στακτοπράσινο χρῶμά του, καὶ κατεβαίνει μὲ τίς γέρινες ἐλιές του ν' ἀνταμώσῃ τὴ θάλασσα, πού φιλεῖ τίς ρίζες των καὶ καθρεφτίζει τίς κορφές των. Κι ἀνάμεσα στὶς φυλλωσιές ξεπροβάλλει πότε μιὰ σειρὰ κυπαρίσσια, πότε μιὰ γωνιά ἀπὸ ἐπαύλεις πλουσιῶν, πότε μιὰ στέγη ἀπὸ καλύβια καπνοστεφανωμένη.

Παρέκει, σὲ μιὰ κοιλάδα προφυλαγμένες ἀπὸ τοῦ βοριᾶ τὰ χαϊδέματα, ἀγκαλιασμένες πορτοκαλιές καὶ λεμονιές. Δάσος ὁλόκληρο περιτριγυρίζουν δύο - τρία φοινικόδενδρα ξενιτεμμένα, πού λὲς καὶ ξεγελάστηκαν καὶ φύτεψαν ἐκεῖ. Καὶ ἅμα ἀνεβῆς στὴν κορυφὴ τοῦ λόφου, πρὶ πέρα, ἄλλη εἰκόνα ξετυλίγεται ἐμπρὸς σου καὶ σὲ φέρνει μὲ τὴ φαντασία σ' ἄλλους τόπους μακρινούς.

Ἐνα ποταμάκι ἤσυχο κυλᾷ τὰ καθάρια νερά του μέσα σὲ καλαμιές καὶ σχοῖνα, καὶ πρὶ πέρα ξαπλώνεται τ' ἀπέραντο λιβάδι ἔως κάτω.

στή θάλασσα. Ἐνα πράσινο χαλὶ σμίγει μὲ τ' ἄλλο τὸ γαλάζιο : ἄσπρα σημάδια στὸ ἓνα φαίνονται οἱ γλάροι· μαῦρες καὶ κίτρινες πινελιές στὸ ἄλλο οἱ ἀγγελίδες.

Ἐκεῖ κάπου κοντά, λέγει ἡ παλιὰ παράδοσι, τὸ πανάρχαιο ὠραῖο παραμῦθι, ἔφθασε ταλαιπωρημένος ὁ Ὀδυσσεὺς κι ἀποκοιμήθηκε κάτω ἀπὸ μιὰ ἐλιά. Ἐκεῖ στὴν ὄχθη τοῦ μικροῦ ποταμοῦ στέλνει καὶ ἡ Ἀθηνᾶ τὴ βασιλοπούλα μὲ τὰ κορίτσια τῆς νὰ πλύνουν καὶ νὰ λευκάνουν! Κι ὅταν ὁ ναυαγὸς ξυπνᾷ ἀπ' τὶς φωνές καὶ τὰ γέλια τῶν κοριτσιῶν, ποὺ παίζουν τὴ σφαῖρα, ἡ θεὰ τοῦ δίνει μιὰ λάμψι θεϊκὴ στὸ πρόσωπο.

Προσπαθεῖ κανεὶς νὰ ζωντανέψῃ μέσα στὴ φαντασία του τὴν ἀγροτικὴ αὐτὴ σκηνή, τὴν γεμάτη ἀπὸ τὴν πιὸ ἀφελὴ καὶ πιὸ δυνατὴ ποίησι.

Ἐκεῖ στὸν ἀνηφορικὸ δρόμο, ἀντὶ ν' ἀκούωνται τὰ χρυσᾶ κουδουνάκια καὶ τ' ἀσημένια χάμουρα* ἀπ' τὰ ὀκτώ μουλάρια, ποὺ τραβοῦν τὸ ἀμάξι τῆς Ναυσικᾶς, ἀφήνει τὴ βενζίνα τοῦ ἓνα αὐτοκίνητο κι ἀντὶ ἀπ' τὶς φωνές καὶ τὰ γέλια τῶν κοριτσιῶν, ἀντηχεῖ βαρεῖα ἡ φωνὴ τοῦ ζευγολάτη*.

Τρέχει καὶ σήμερα ἡσυχὸ τὸ ποταμάκι, ἀλλ' οὔτε παλάτια φαίνονται μακριά, οὔτε Νεραΐδες παίζουν στίς ὄχθες του. Μερικὲς ἐλιές σκαρφαλώνουν σὲ κάτι χαριτωμένους λοφίσκους. Ποιὸς ξέρει μήπως ἀπ' τὴν ἐλιά, ποὺ ἔκοψε ὁ θεὸς Ὀδυσσεὺς ἓνα κλαρί, δὲν ἔπιασαν παρκαλάδια καὶ βρίσκονται ἀκόμα καὶ σήμερα ἐκεῖ!

Ὅλη ἡ Κέρκυρα εἶναι μιὰ ἀπέραντη θάλασσα μὲ τὸ χρῶμα τῆς ἐλιάς καὶ μὲ τεράστια κύματα τοὺς καταπράσινους λόφους.

Ἐξαφνα τὰ κύματα αὐτὰ σπάζουν σὲ μιὰν ἀτελείωτη λοφοσειρὰ στὰ δυτικὰ τοῦ μαγεμένου νησιοῦ, ποὺ κρεμᾷ τοὺς ἀπόκρημνους βράχους ἀπάνω στ' ἀνοιχτὸ πέλαγος. Κι οἱ ἄπειρες σπηλιές, κι οἱ κουφωμένες πέτρες δείχνουν μὲ τί λύσσα καὶ μανία ἡ θάλασσα, ποὺ τώρα τὶς γλυκοφιλεῖ, στέλνει ἀπάνω στὸ θυμὸ τῆς κτυπήματα τρομακτικὰ καὶ ποιὸς ξέρει πόσοι αἰῶνες ἐχρειάσθηκαν μὲ τ' ἄγρια ἀγκαλιάσματά της, γιὰ νὰ γίνουν ἐκεῖνα τὰ μαγεμμένα λιμανάκια.

Σήμερα σ' ἓνα ἀπὸ τοὺς κρεμαστοὺς βράχους ἔχει τὸ μοναστήρι τῆς ἡ Παναγιά ἡ Παλιοκαστρίτισσα. Πέντε - δέκα καλόγηροι ἀναπνέουν τὸν γεμάτον ἰώδιον ἀέρα. Μιὰ σιγαλιὰ γεμάτη μυστήριο παντοῦ· τὸ βασίλειμα τοῦ ἡλίου γίνεται σιγὰ - σιγὰ ἐκεῖ στὸ βάθος τῆς Μεσογείου

κατὰ τὴν Ἱταλία ἀντίκρυ. Καὶ τὸ σήμαντρο γλυκὰ ἀντηχεῖ τὸν ἐσπερινὸ μέσα στὴν ἀγριάδα καὶ τὴν ἐρημιά.

Μέσα στὴν πόλι βρίσκεται σχεδὸν τὸ χαριτωμένο λιμανάκι τῆς Γαρίτσας· ἀληθινὸ παιγνιδάκι τῆς φύσεως. Ὁ ἥλιος τρέχει νὰ κρυφθῇ πίσω ἀπ' τὰ βουνὰ τοῦ Πέλεκα καὶ ὡς ἀποχαιρετισμὸ ἀφήνει ἐπάνω τους ἓνα πελώριο φωτοστέφανο ποὺ μέσα του παιγνιδίζουν ὅλα τὰ χρώματα τῆς ἱριδος*. Ἀπέναντι οἱ χιονισμένες κορφές τῶν βουνῶν τῆς Ἡπείρου μοιάζουν σὰν τριαντάφυλλα στὸ ὑστερνὸ χάϊδεμα τοῦ φωτός. Οἱ τελευταῖες ἀκτῖνες φιλοῦν τὰ ἥσυχα νερά τοῦ μαγευτικοῦ κολπίσκου.

Τὰ μουράγια* μελαγχολικὰ ρίχνουν τὴ σκιά τους μέσα στὰ νερά. Ἡ Ἀκρόπολι βαρειά μὲ τίς δύο κορφές της χρυσωμένη σὰν στέμμα, κάθετα στοὺς πρασινισμένους βράχους της, καὶ ἐκεῖ στὰ πόδια της σιγὰ σιγὰ τὸ κύμα ψιθυρίζει στὸ φίλημα τῆς αὔρας.

Πέντε ἔξι ψαροπούλες* μὲ ἀναμμένα φαναράκια γυρίζουν, ὕστερα ἀπὸ τὸν ἀγῶνα τῆς ἡμέρας ν' ἀράξουν κοντὰ στὸ κανάλι, ἐκεῖ ποὺ ἄλλα περασμένα χρόνια, γεμᾶτες μ' ἀρματωμένα παλληκάρια ἀνέμιζαν οἱ γαλέρες* τῶν Βενετσάνων. Καὶ κάτω ἀπὸ τὰ τείχη στὴν ἀκρογιαλιά, ἀντηχεῖ μὲ ρυθμὸ ἢ φωνὴ τῶν ψαράδων, ποὺ τραβοῦν τὰ δίχτυα των.

Ἐνας περίπατος μισῆς ὥρας σᾶς φέρνει ἀπὸ τὴν πόλι σὲ μιὰ γωνιά ἀπὸ τίς πιὸ μαγευτικὲς καὶ τοῦ νησιοῦ καὶ τῆς Ἑλλάδος ἴσως ὅλης. Ἐνα πελώριο κανόνι, λείψανο παλαιοῦ πυροβολείου, δίνει τὴν ὀνομασία: Εἶναι τὸ « Κανόνι ».

Δεξιὰ μιὰ λιμνοθάλασσα μὲ τὸ διβάρι* καὶ τίς καλαμιές του στὸ βάθος, ἥσυχη σὰν καθρέφτης. Ἀριστερὰ τὸ ἀνοιχτὸ πέλαγος μ' ἓνα φρικιάσμα σιγαλὸ κι ἀνεπαίσθητο. Στὰ ὅρια τῶν δύο ἓνα μοναστηράκι μὲ τρεῖς - τέσσαρες καλόγριες. Ἐπάνω σ' ἓνα βράχο ἐπίπεδο καὶ πιὸ πέρα τὸ Ποντικονήσι. Λέγουν πὼς εἶναι ἡ « ναῦς τοῦ Ὀδυσσεύς ἀπολιθωμένη ». Σήμερα εἶναι μιὰ πινελλιά πράσινη μέσ' στὸ γαλάζιο χρώμα τῆς θάλασσας. Κι ἀντικρὺ κατὰ σειρὰν φαίνονται λόφοι καταπράσινοι, ποὺ ἀνεβαίνουν σὰν κρεμαστοὶ κῆποι.

« Ἐθνικὸν Ἡμερολόγιον » 1918

Ν. Πετιμεζᾶς—Λαύρας

ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΩΝ ΕΠΤΑ ΝΗΣΙΩΝ

Ἀπὸ τὴν Κέρκυρα, ὄνειρο μέσ' στὴ χαρὰ τοῦ Μάη,
ὥς τὸν Καβομαλιᾶ*,
σκιάχτρο κοντὰ στὰ Κύθηρα, κάθε κορφή γελάει
καὶ κάθε ἀκρογιαλιά.

Λάμπεις, Ἰόνιο πέλαγο, σὰν νὰ 'σαι ἀπὸ διαμάντια.
Μιά ὁρμή πάντα ὀδηγεῖ,
σὰν χαΐδια ἀπ' τὴν Ἑλλάδα σου, τὰ κύματά σου, ἀγνάτια,
ὥς τοῦ Ἰταλοῦ τὴ γῆ.

Καὶ μέσ' ἀπὸ τὸ πέλαγο τὰ Ἐφτάνησα χαράζουν
πλασμένα ἀπ' τὸν ἄφρό,
καὶ ὑψώνονται καὶ πλέκονται σεμνὰ κι ἀναγα λιάζουν*
καὶ στήσανε χορό.

Κι ἡ ἐφτάδιπλη ὁμορφάδα τοὺς ἐφτάφωτη εἶναι πούλια.*
γῦρο ὑποταχτικούς
ἔχουν τοὺς χρυσοδέλφινες καὶ τὰ θαλασσοπούλια,
κι ἓνα τραγούδι ἀκοῦς :

« Σαράντα χρόνια πέρασαν! Ὡ μάννα μας, ἡ ἀγκάλη
τοῦ ξένου εἶναι βραχνᾶς.
αἶμα γιὰ σένα χύσαμε καὶ γίνηκε κοράλλι
γιὰ σένα· μὴν ξεχνᾶς.

Τοῦ κάκου ὁ ξένος μὲ λογῆς δολώματα καὶ βρόχια
καὶ μάγια μᾶς τραβᾷ.
Ἀπὸ τῆς γῆς τοὺς θησαυρούς, μάννα, ἡ δική σου φτώχεια
στοιχίζει πιὸ ἀκριβὰ.

Παρὰ τοῦ ξένου φόρεμα κι ἀρχοντικὸ στεφάνι
μὲ λάμψι περισσὴ
κάλλιο, ὦ μητέρα, νὰ εἴμαστε σὰν τὰ χορτάρια, φτάνει
νὰ μᾶς πατᾶς ἐσύ.

Ἐμεῖς τὸ πίνουμε τὸ φῶς ἀπ' τὰ δικά σου μάτια,
 ποὺ εἶν' ὁ ἥλιος τῆς αὐγῆς,
 Καὶ τοῦ κορμιοῦ σου τ' ἄχραντου τ' ἀχώριστα κομμάτια,
 μητέρα, εἴμαστε ἐμεῖς ».

Ζάκυνθο, χαῖρε, ὀλόανθη, Κεφαλλονιά δουλεύτρα,
 ὦ Κύθηρα, ὦ Παξοί,
 κι ἐσὺ τοῦ νοῦ καὶ τῆς καρδιᾶς ὦ Κέρκυρα, μαγεύτρα,
 κ' Ἰθάκη ἐσὺ ἀκουστή.

Χαῖρε κι ἐσὺ τῆς Ρούμελης γειτόνισσα, ὦ Λευκάδα,
 τοῦ ἀρματωλοῦ φωλιά!
 Ἀκόμα τὴν ἥρωϊκὴ σοῦ σπέρνει ἀνατριχάδα
 τοῦ ψάλτη* σου ἡ λαλιά.

Τ' ἀνθιά της πάντα ἡ λεμονιά, καὶ πάντα νὰ σᾶς ἔχη
 καρποὺς ἡ ἐλιά, νησιά,
 καὶ πάντα ἡ Ἀφροδίτη σας ἀπάνου σας νὰ βρέχη
 τοῦ Ἀπρίλη τῇ δροσιά!...

Πάντα, καθὼς ἀπ' τὸν καιρὸ τοῦ θεῖου Ὁμήρου ὡς τώρα,
 ποὺ ἀνθίζει ὁ Σολωμός,
 καμὰρι σας νὰ τὰ ἔχετε τοῦ τραγουδιοῦ τὰ δῶρα
 κι ἡ γνώμη σας ρυθμός.

« Ἡ Πολιτεία καὶ ἡ μοναξιά »,

Κωστῆς Παλαμᾶς

ΣΤ' ΑΚΡΟΓΙΑΛΙ

Ὁ Χριστὸς πάντοτε εἶχε προτίμησι γιὰ τοὺς πτωχοὺς « τῷ πνεύματι » καὶ τοὺς ταπεινοὺς καὶ τοὺς ὑποσχέθηκε πὼς αὐτοὶ θὰ κληρονομήσουν τὴν βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Γιὰ ποιὸ λόγο λοιπὸν νὰ μὴ τοὺς προτιμήσωμε καὶ μεῖς, ἀφοῦ μάλιστα εἶναι τόσο εὐγενικοὶ καὶ καλόκαρδοι, νὰ μᾶς φιλοξενήσουν στὴν καλύβα τους; Γιὰ ψαρᾶδες πρόκειται. Καὶ οἱ ψαρᾶδες ἔλαβαν τὸ δῶρο τοῦ Θεοῦ, νὰ κατεβῇ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον καὶ νὰ γίνουν σοφοὶ καὶ νὰ διδάξουν τὸν λόγον τῆς ἀληθείας.

Οἱ ποιμένες μόνον Τὸν ἐχαιρέτισαν γιὰ μιὰ στιγμή τὴν ὥρα, πού γεννήθηκε, κι ἔπειτα ξαναπῆραν τὰ βουνά καὶ χάθηκαν μέσα στοὺς λόγγους κι ἀπάνω στὶς πλαγιές καὶ στὶς κορυφές. Μὰ οἱ ψαρᾶδες καὶ οἱ ἄνθρωποι τῆς θάλασσας τῆς γαλανῆς καὶ ἡμερης, Τὸν γνώρισαν καὶ Τὸν ἀγάπησαν καὶ κέρδισαν τὴν ἀγάπη Του καὶ ξεδιάλυναν τὴν καρδιά Του κι ἀγκάλιασαν τὸν κόσμο ὁλόκληρο καὶ τὸν τύλιξαν μὲ τὰ δίχτυά τους.

— Δὲν κοιπάζεις ἀπὸ μέσα ; Κάτι κολιούς ἔχομε καὶ τοὺς κρατήσαμε γιὰ μᾶς. "Ἐχομε καὶ κεχριμπαρένιο ἀπ' τὰ Μεσόγεια.

— Μετὰ χαρᾶς, παιδιά, τὴν συντροφιά σας καὶ τὴν ἀγάπη σας!

Μὲ τ' ἀπόβραδο κάθισα σ' ἓνα σκαμνὶ ἀπέξω ἀπ' τὴν καλύβα τους, στημένη κατάνκρα* στ' ἀκρογιάλι. Στὸ κατώφλι τῆς πορτοῦλας ἡ φουφοῦ μὲ τὰ καρβουνάκια ἔπιανε σιγὰ - σιγὰ μὲ τὴν πνοὴ τοῦ ἡρεμου καὶ γαλανοῦ ἀπόβραδου μπάττη. "Ολα ἦταν γαληνεμένα ἀπ' τὰ βουναλάκια τὰ πευκόφυτα, ὡς τὸ βάθος πέρα τοῦ ὀρίζοντα, πού γέρνοντας ὁ ἥλιος τὸν ἐφλόγιζε κι ἐτοίμαζε τὸ μεγάλο πανηγύρι τῶν χρωμάτων. Γίνομαι πρωτόγονος ἄνθρωπος μιὰ στιγμή. Δὲν ξέρω τίποτε. Δὲν ἔμαθα τίποτε. Βλέπω τὸ θαῦμα καὶ μένω μὲ τὰ μάτια ἐκστατικά καὶ τὴν ἄγνωρη ψυχὴ μου τὴν πνίγει ὁ φόβος. Κακόμοιροι πρῶτοι ἄνθρωποι! πῶς νοιώθατε τὸ μεγαλεῖο καὶ τὸ ἀνεξήγητο! καλύτερα ἀπὸ μᾶς. Βλέπω λοιπὸν ἐγὼ καὶ δὲν ἐξετάζω καὶ κολυμβῶ μέσα στὸ χρῶμα τὸ ρόδινο στὴν ἀρχή, πού ἀπλώθηκε ἀπὸ πέρα ὡς τὰ πόδια μου ἐμπρός, ἐπάνω στὸ βραχάκι, πού πότε γίνεται τριανταφυλλὶ καὶ πότε σκεπάζεται μὲ τ' ἀφροπαίγνιο. "Ἐπειτα ὁ ζωγράφος δυναμώνει τὰ χρώματά του στὴν ἀόρατη παλέτα του καὶ ἀναλείωνει τὸ χρυσὸ καὶ χύνει τὸ ἀσήμι καὶ πλημμυρᾷ τὸ μενεξεδένιο καὶ πορφυρίζει καὶ κιτρινίζει καὶ ἀνακατώνει χρώματα, πού ἔχουν περίσσεια χάρι, μὰ δὲν ἔχουν ὄνομα πιά καὶ γίνονται ὅλα στὴν ψυχὴ μου ἓνα, σὲ μιὰ μαγεμένη καὶ θεῖα εἰκόνα.

Μιὰ βαρκούλα ἀργοτάξιδη, μὲ τὰ τέσσερα κουπιά της καὶ τὸ ρυθμικὸ καὶ μονότονο « ὁο..ῖς! "Οο..ῖς! » μπαίνει μέσα στὴν ὑπαίθρια ζωγραφιὰ καὶ τὴν σπάζει...

— Δὲ μ' ἀρέσουνε, Παντελῇ, ἐκεῖνα τὰ συννεφάκια μακριά. "Ἐρχεται ἡ ἀφιλότιμη. Καλὰ πού μαζευτήκατε στὴν ὥρα σας! Τί φέραμε ;

— Τοῦ Θεοῦ τ' ἀγαθά!

Καὶ τοῦ « Θεοῦ τ' ἀγαθά » βγῆκαν, μπῆκαν στὶς κόφες καὶ ἡ σούστα γέμισε ξέχειλη. Τὸ καμταίκι ἀντήχησε δυὸ τρεῖς στριφτές καὶ ὁ ντορῆς τῶβαλε στὰ πόδια κατὰ τὴν μεγάλη χώρα, πού τὰ θέλει ὅλα.

Μὰ τὰ συννεφάκια ἐκεῖ μακριὰ πῶς τύκνωναν καὶ μεγάλωναν καὶ μαύριζαν καὶ ἄπλωναν σκεπάζοντας τὰ οὐρανοθέμελα ἀπ' τῇ μιᾷ ἄκρῃ ὡς τὴν ἄλλῃ... Καὶ κάτι σὰν ἀνατρίχιασμα ξαφνικὸ ἔπιασε τὴ θάλασσα. Κι ἄρχισε τὸ φούσκωμα καὶ τ' ἀγρίεμμα καὶ τὸ βουγγητό. Κι ἐκεῖνα τὰ μικρὰ κι ἀνάλαφρα κυματάκια μὲ τὸ ἀφρόζωμα τῆς ἀκρογιαλιᾶς, ἔγιναν θηρία κι ἀνεβαίνοντας καὶ πηδῶντας τὸ ἓνα τ' ἄλλο, τᾶβαλαν μὲ βράχους, μὲ πέτρες, μὲ τ' ἀκρογιάλι. Τᾶβαλαν καὶ μὲ τὴν καλύβα ἀκόμα, ποὺ τὴν ράντιζαν ἀπ' τὰ πόδια ὡς τὴν σκέπη. Καὶ τὸ μπουρίνι* δυνάμωνε καὶ ὁ θυμὸς ἐξέσπασε τῆς γαληνεμένης λιγάκι πρὶν θάλασσας.

— Δὲν περνᾷς μέσα, λέγω, ἔγινες καὶ μούσκεμμα. Τὰ κατεβάσαμε τὰ ψάρια ἀπ' τὴν σκάρα καὶ μοσκοβολᾶνε.

Μὲ τὸ μικρὸ λυχάρι κρεμασμένο στὸ μεσανὸ δοκάρι καὶ πηγαίνοντας πέρα δῶθε· μὲ τὴν φουφοῦ μὲ τὰ κάρβουνα γιὰ μαγκαλάκι· μὲ τὴν μυρουδιὰ τὴν βαρειά τῶν διχτυῶν καὶ τῆς ἀρμύρας καὶ τῆς βρεμένης γῆς καὶ τῶν νιτσεράδων* μέσ' στὸν καπνὸ καὶ τὴν τσίκνα, στρωθήκαμε γύρο μὲ τοὺς ἀγνοὺς καὶ ταπεινοὺς καὶ καλόκαρδους ἐκεῖνους ἀνθρώπους. Καὶ τότε εἶδα τί θὰ εἶπῃ μπουρίνι* ἔξω στὴ θάλασσα καὶ γαληνιὰ κι ἀγαθωσύνη μέσ' στὴν καρδιά.

Περιοδικὸν « Πυρσὸς »

Ν. Πετιμεζᾶς—Λαύρας

Η ΨΥΧΗ ΤΟΥ ΠΕΥΚΟΥ

Χτὲς βράδυ τὰ μεσάνυχτα, σὰν πάψαν οἱ βοριᾶδες, ἔπεσε γύρο σκοτεινιά καὶ σωπασιὰ θανάτου, πυκνὸ τὸ χιόνι ἀπλώθηκε στὴ στράτα μας, στὴ στέγη, κι ὁ γεροπεῦκος τῆς αὐλῆς μὲ τὸ κεφάλι ὀλάσπρο βαριόγειρε καὶ ξαφνικὰ φριχτὰ τριζοβολῶντας σωριάστηκε στὰ πόδια του καὶ τοῦ 'φυγε ἡ ψυχὴ του.

Ὁ γεροπεῦκος τῆς αὐλῆς μικρὰ παιδιὰ μᾶς εἶδε, λειψά* τὰ πρῶτα βήματα σὰν ψάχναμε νὰ βροῦμε, καὶ τ' ἄγουρα* παιχνίδια μας ἀμίλητος θωροῦσε, τὰ καλοκαίρια ἡλιόφωτα καὶ τοὺς θολοὺς χειμῶνες. Μὰ ὅταν μὲ δίψα σκύβαμε κατόπι στ' ἀλφαβήτα,

ἔγερνε πάνωθε ἀγαθὸς γλυκὰ χαμογελῶντας.
 Καὶ σὰν ξεπεταχτήκαμε καὶ τ' ὄνειρο τοῦ πόθου
 μᾶς ἔσυρε, μᾶς σκόρπισε τὸ κύκλωμα τοῦ κόσμου,
 ὁ γεροπεῦκος τῆς αὐλῆς συλλογισμένος πάντα
 παραπονιότανε μουγγά* τ' ἀφὰ τὰ μεσημέρια
 στοῦ μελτεμιού* τὸ φύσημα, τριγῦρο ἀναζητῶντας
 φωνὴ ν' ἀκούσῃ γνώριμη, λοξὴ ματιὰ νὰ ρίξῃ,
 τ' ἄνθη τῆς ὄψης μας νὰ ἰδῇ νὰ τὰ καλωσορίσῃ...

Τὸν ἴσκιο του μᾶς ἔδινε μαζὶ μὲ τὴν ἀγάπη,
 μᾶς χάριζε τὸ ἀνάσασμ' ἀλαφρὸ τῆς ἀναπνιᾶς μας
 καὶ δὲ ζητοῦσε ἀντίχαρι κι ἄλλη καμμιὰ ἀναγάλλια,
 ὁ γεροπεῦκος τῆς αὐλῆς στὸ φτωχικό μας σπίτι,
 παρὰ σὰν ἀποσταίναμε στὸ πάλαιμα, στὴν πίκρα,
 γιὰ τὴ δουλειά, τὴν προκοπή, τὸν πόλεμο τῆς ζήσης,
 νὰ γέρνουμε στὴ ρίζα του κι ἐκεῖ νὰ καρτεροῦμε
 τὴν ἀγαθὴ παρηγοριὰ καὶ τὸ χαμένο θάρρος.

Τὰ χρόνια, ποὺ περνοῦσανε, πιστὰ μᾶς τὰ κρατοῦσε,
 καὶ τίποτα δὲν ἔφευγε τῆς θύμησης δικό μας,
 ποὺ νὰ μὴν ξέρῃ νὰ τὸ πῇ στὴ ζωντανὴ λαλιά του.
 Μᾶς μολογοῦσε* τὴν παλιά ζωὴ κι εὐτυχισμένη,
 τότε ποὺ ὁ γέρος μας παπποῦς μὲ τὴν καλὴ κυρούλα
 καθότανε στὴ ρίζα του νὰ ψιλοτραγουδήσουν...

Μᾶς ἔλεγε τὴν ὁμορφιὰ τῆς νιότης τοῦ πατέρα,
 τὴν ἀνοιχτή του τὴν καρδιά καὶ τὴ λεβέντικη ὄψι.
 Καὶ μᾶς διηγόταν τὴν κρυφὴ του θλιψὴ κάποιες νύχτες
 καὶ τὴν ἀγνή, χαρούμενη φωνὴ του σὰ μιλοῦσε...

Μᾶς θύμιζε τίς ἀνοιξες καὶ τοὺς βαριοὺς χειμῶνες,
 μέρες καλές, ποὺ διάβηκαν καὶ νύχτες ἀγριεμμένες,
 τίς μπόρες, τ' ἀστροπέλεκα, τίς μάνητες* τοῦ ἀγέρα,
 τὰ κλάμματα γιὰ τοὺς χαμούς, γιὰ τίς χαρὲς τὰ δάκρυα,
 τὰ βήματα τῆς φαμελιᾶς καὶ τὰ σκουνητά της,
 τ' ἀνέβασμα, τὸ πνίξιμο στὰ κύματα τοῦ χρόνου,
 τὸ κύλισμα, τὸ γύρισμα μέσ' στὸν τροχὸ τῆς τύχης,
 τὴ γνῶσι τῆς ὑπομονῆς, τὴν πίστι τῆς ἀγάπης...

Γέροντας πιά, παράγερος ἀπ' τ' ἄμετρα τὰ χρόνια,
παπποῦς μαζί καὶ πρόπαππος, βίγλα* τοῦ σπιτιοῦ μας
ἔγερνε τώρα ὀλόρριζος, καμπουριαστός στο ἡῶμα,
παρακαλοῦσε κι ἤθελε, νὰ τοῦ σταθοῦμε βοήθεια,
γιὰ ν' ἀνασάνῃ μιὰ σταλιά, νὰ ξαναβρῇ τὴ ζήση.

Χτὲς βράδῳ, τὰ μεσάνυχτα, σὰν πάψαν οἱ βοριᾶδες
κι ἔπεσε γῦρο σκοτεινιά καὶ σωπασιά θανάτου,
πυκνὸ τὸ χιόνι ἀπλώθηκε στὴ στράτα μας, στὴ στέγη,
κι ὁ γεροπεῦκος τῆς αὐλῆς μὲ τὸ κεφάλι ὀλάσπρο
βαρειόγειρε καὶ ξαφνικὰ φριχτὰ τριζοβολῶντας
σωριάστηκε στὰ πόδια του καὶ τοῦ 'φυγε ἡ ψυχὴ του.

« Ἡμερολόγιον Μεγ. Ἑλλάδος », 1929

Ρήγας Γκόλφης

Ἡ ΙΕΡΟΤΗΣ ΤΟΥ ΕΛΑΙΟΔΕΝΔΡΟΥ

Ἦτο κύτινος * ἀρχικῶς ἡ ἐλαία τοῦ Ἑρεχθείου * ; Ἦτο ἡ πρώτη
ἡμερὴ ἐλαία, τὴν ὁποίαν ἐφύτευσεν ἡ Ἀθηναῖα ὑπὲρ τῆς πόλεώς της ; Ἦτο
τὸ δόρυ της, ποὺ τὸ ἐμπηξεν εἰς τὸ ἔδαφος θυμωμένη μὲ τὸν Ποσειδῶνα
καὶ ἐφύτρωσε θαλλούς * ; Ἦτο ἡ ἰδία ἡ Ἀθηναῖα, ἐμφανισθεῖσα ὑπὸ μορ-
φὴν ἐλαίας ; Ἦτο τὸ πρῶτον της ἄγαλμα σχηματισθὲν μὲ τὸν κορμὸν
τῆς ἐλαίας αὐτῆς ;

Ὅ,τι καὶ ἂν ἦτο ἡ ἐλαία τοῦ Ἑρεχθείου, ἐθεωρεῖτο ὡς δένδρον
πανίερρον, τὸ δὲ λάδι της ἐχρησιμοποιεῖτο διὰ τὴν ἄσβεστον λυχνίαν τῆς
Ἀθηναῖς.

Ὁλβιος * ἐκεῖνος, τοῦ ὁποίου ἐστεφάνωναν τὴν κεφαλὴν μὲ κλάδον
τῆς ἐλαίας αὐτῆς ! Μὲ τέτοιον κλάδον ἐστεφάνωσαν τὸν Ἀριστοφάνη*
μετὰ τὴν θριαμβευτικὴν παράστασιν τῶν « Βατράχων » * του.

Ὁ λαὸς τῶν Ἀθηνῶν, ποὺ ἐπλησίαζε τὴν ἐλαίαν τοῦ Ἑρεχθείου
μὲ ἀπαράβλητον εὐλάβειαν, τῆς ἔδενε καὶ κορδελλάκια, τῆς ἐκρεμοῦσε
καὶ στεφάνους καὶ ποικίλα ἀναθήματα καὶ καρπούς. Καὶ ὅταν κατὰ τὰ
Περσικά κατέκαυσαν οἱ βάρβαροι καὶ τὴν ἐλαίαν αὐτὴν τοῦ Ἑρεχθείου,
τὴν ἐπιοῦσαν, ποὺ διετάχθησαν ἀπὸ τὸν βασιλέα τῶν νὰ εἰσέλθουν εἰς

τὴν Ἀκρόπολιν καὶ νὰ προσφέρουν θυσίας, εἶδαν, ὅπως λέγουν τὰ παλαιὰ Συναξάρια *, μὲ ἀπορία τῶν τὴν καθημένην ἐλὶά νὰ ἔχη πετάξει βλαστὰρι ἴσαμε ἓνα πῆχυν.

Ἀπὸ τὴν ἐλαίαν αὐτὴν, τὴν ἱεράν, κατὰ τοὺς θρύλους, ἐδημιουργήθησαν αἱ δώδεκα ἐλαῖαι τῆς Ἀκαδημίας * — δεῦτε λάβετε φῶς ! — ἀντιστοιχοῦσαι, ὡς λέγεται, πρὸς τὰς δώδεκα πύλας τῆς. Αὐταὶ μετελαμπαδεύθησαν κατόπιν, καὶ τοιουτοτρόπως ἐδημιουργήθη ὁλόκληρον τὸ ἱερὸν δάσος τῶν Ἀθηνῶν. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Ἀκρόπολιν ἐπάνω ὑπάρχον καὶ ἄλλαι ἐλαῖαι — τὸ μόνον δένδρον, ποὺ ἐναρμονίζεται μὲ ἀρχαιότητας — ὅλα δὲ τὰ ἱερά τῆς Ἀθηνᾶς περιεῖχον ἱεράς ἐλαίας (μορίας). Πολλὰ δὲ ἐξ αὐτῶν περιεκυκλοῦντο ἀπὸ ἐλαιῶνας ὁλοκλήρους. Σηκὸς * ἔθεωρεῖτο ὁ περίβολος τῶν ἐλαιῶνων αὐτῶν, καὶ τὰ κουφώματα κάθε ἐλαίας τοῦ ἦσαν κόγχαι ἀναθηματικά.

Ἡ γενίκευσις ὅμως τῆς ἐλαίας ὡς παραγωγικοῦ δένδρου ὀφείλεται, μαζὶ μὲ τὰ ἄλλα, εἰς τὸν Πεισίστρατον· οὕτω δὲ τὴν Ἀττικὴν, « πρῶτον φιλήν καὶ ἄδενδρον οὖσαν », τὴν κατεφύτευσαν μὲ ἐλαιόδενδρα, « Πεισιστράτου προστάξαντος ». Προστίθεται δὲ καὶ ἡ πληροφορία, ὅτι διετάχθησαν οἱ ἀκτῆμονες πολῖται νὰ βγοῦν εἰς τοὺς ἀγροὺς καὶ νὰ φυτεύσουν ἐλαιόδενδρα.

Πέλαγος ὁλόκληρον ἐλαιόδένδρων προῆλθεν ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἐμφύτευσιν τοῦ Πεισιστράτου. Τίς οἶδε, κανένα κούφταλον ἐλαίας, λησμονημένον εἰς καμμίαν πλαγιὰν βουνοῦ τῆς Ἀττικῆς, ἂν δὲν εἶναι λείψανον τοῦ ἐκπολιτιστικοῦ ἐκείνου ὀργασμοῦ !...

Καὶ εἰς τοὺς κατόπιν χρόνους διетήρησε τὴν θέσιν τῆς ἡ ἐλαία, ἐκπροσωποῦσα τὴν ἀγιότητα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὴν εὐτυχίαν εἰς τὸν οἶκον· τὸ δὲ μυστήριον τοῦ εὐχελαίου καταδεικνύει τὴν συνεχῇ καὶ ἀμείωτον ἱερότητα τῆς ἐλαίας εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ Γένους.

Καὶ ποῖος δὲν εἶδε τὴν καλὴ γριούλα μὲ ἓνα κατακάθαρον βαμβακάκι νὰ παίρνῃ ὀλίγον ἀγιασμένο λαδάκι ἀπὸ τὴν κανδήλαν τῆς Ἀειπαρένου, διὰ νὰ ξαναδώσῃ τὴν νεανικὴν δύναμιν στὴ ματιά τῆς, ἢ διὰ νὰ ἀποσταυρώσῃ τὸ ἐγγόνι τῆς ; Καὶ ποῖος δὲν εἶδε τὴν εὐλαβῇ γριούλα νὰ γονατίζει, νὰ κἀνῃ μετάνοιες καὶ κατόπιν αἵρουσα τὰς χεῖρας πρὸς τὸν προστάτην τῆς Ἁγίον νὰ μουρμουρίζῃ τὰς δεήσεις τῆς καὶ νὰ ἄπτεται τῆς κανδήλας τοῦ ;

« Ὁ Ἀναδρομάρχης τῆς Ἀττικῆς »

Δ. Γρ. Καμπούρογλου

Η ΕΛΙΑ

Εἶμαι τοῦ ἥλιου ἡ θυγατέρα
 ἡ πιὸ ἀπ' ὅλες χαϊδευτή.
 Χρόνια ἡ ἀγάπη τοῦ πατέρα
 σ' αὐτὸν τὸν κόσμον μὲ κρατεῖ.
 "Ὅσο νὰ πέσω νεκρωμένη,
 αὐτὸν τὸ μάτι μου ζητεῖ·
 εἶμ' ἡ ἐλιά ἡ τιμημένη.

* * *

Δὲν εἶμ' ὀλόξανθη, μοσχάτη
 τριανταφυλλιά ἢ κιτριά,
 θαμπώνω τῆς ψυχῆς τὸ μάτι,
 γιὰ τ' ἄλλα μάτια εἶμαι γριά.
 Δὲ μ' ἔχει ἀηδὸνι ἐρωμένη,
 μ' ἀγάπησε μία θεά·
 εἶμ' ἡ ἐλιά ἡ τιμημένη.

* * *

"Ὅπου κι ἂν λάχω κατοικία
 δὲν μ' ἀπολείπουν οἱ καρποί·
 ὡς τα βαθειά μου γηρατεῖα
 δὲ βρίσκω στὴ δουλειὰ ντροπή.
 Μ' ἔχει ὁ Θεὸς εὐλογημένη,
 κι εἶμαι γεμάτη προκοπή·
 εἶμ' ἡ ἐλιά ἡ τιμημένη.

* * *

Φρίκη, ἐρημιά, νερὰ καὶ σκόπη,
 τὴ γῆ ἐθάψαν μιὰ φορά·
 πράσινη αὐγὴ μὲ φέρνει πρώτη
 στὸ Νῶε ἡ περιστερὰ.
 ὅλης τῆς γῆς εἶχα γραμμένη
 τὴν ἐμορφιά καὶ τὴ χαρά·
 εἶμ' ἡ ἐλιά ἡ τιμημένη.

* * *

Ἐδῶ στὸν ἴσκιο μ' ἀποκάτου
 ἦρθ' ὁ Χριστὸς ν' ἀναπαυθῇ,
 κι ἀκούσθηκ' ἡ γλυκειὰ λαλιά του
 λίγο προτοῦ νὰ σταυρωθῇ.
 Τὸ δάκρυ του, δροσιὰ ἀγιασμένη,
 ἔχει στὴ ρίζα μου χυθῇ,
 εἴμ' ἡ ἐλιά ἡ τιμημένη.

«Τὰ Τραγούδια τῆς Πατρίδος μου »

Κωστῆς Παλαμᾶς

Εν τούτοις, η ανάλυση των αποτελεσμάτων
 της έρευνας, η οποία έγινε με τη βοήθεια
 της μεθόδου των συντελεστών, έδειξε ότι
 η επίδραση των παραγόντων που μελετήθηκαν
 στην επίδοση των μαθητών είναι σημαντική
 και ότι η μέθοδος των συντελεστών είναι
 κατάλληλη για την ανάλυση τέτοιων δεδομένων.

Εν κατακλείδι,

η μέθοδος των συντελεστών είναι κατάλληλη για την ανάλυση τέτοιων δεδομένων.

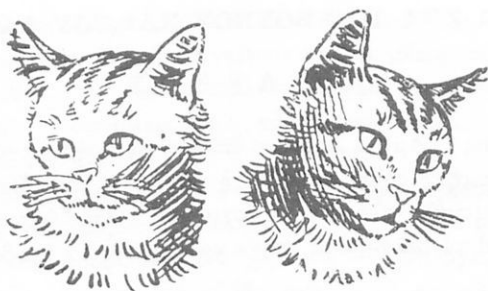
Εν τούτοις, η ανάλυση των αποτελεσμάτων
 της έρευνας, η οποία έγινε με τη βοήθεια
 της μεθόδου των συντελεστών, έδειξε ότι
 η επίδραση των παραγόντων που μελετήθηκαν
 στην επίδοση των μαθητών είναι σημαντική
 και ότι η μέθοδος των συντελεστών είναι
 κατάλληλη για την ανάλυση τέτοιων δεδομένων.

Εν τούτοις, η ανάλυση των αποτελεσμάτων
 της έρευνας, η οποία έγινε με τη βοήθεια
 της μεθόδου των συντελεστών, έδειξε ότι
 η επίδραση των παραγόντων που μελετήθηκαν
 στην επίδοση των μαθητών είναι σημαντική
 και ότι η μέθοδος των συντελεστών είναι
 κατάλληλη για την ανάλυση τέτοιων δεδομένων.

Εν τούτοις, η ανάλυση των αποτελεσμάτων
 της έρευνας, η οποία έγινε με τη βοήθεια
 της μεθόδου των συντελεστών, έδειξε ότι
 η επίδραση των παραγόντων που μελετήθηκαν
 στην επίδοση των μαθητών είναι σημαντική
 και ότι η μέθοδος των συντελεστών είναι
 κατάλληλη για την ανάλυση τέτοιων δεδομένων.

12. ΖΩΑ - ΠΤΗΝΑ

ΑΝΑΤΟΛΙΑ

ΑΠΟΛΟΓΙΑ ΣΤΑ ΖΩΑ

Σὰν ἀλαργεύουν ἀπὸ μὲ γεμᾶτοι τρόμο οἱ γάτοι,
θαρρῶντας, πὺ ἀπαντήθηκαν μὲ φοβερὸ διαβάτη,
ἄς ἦταν, Θέ μου, δυνατὸ νὰ βγοῦνε ἀπ' τὴν ἀπάτη.

Ὁ ἴσκιος, πὺ τρέχει νὰ χαθῇ παράμερα τοῦ δρόμου
μεσ' στὰ βαθιὰ μεσάνυχτα, πὺ πάω στὸ φτωχικὸ μου,
νὰ τό 'ξερε τί ἀνάξιος, ὁπὺ 'μαι τέτοιου τρόμου !

Μὲ τῶν προγόνων τους θὰ ζοῦν τὰ θολωμένα φρένα,
καὶ τρέμουνε τὸν ἄνθρωπο τὰ ζῶα τ' ἀγαπημένα·
ἴσως κι ἐγώ, σκληρὸ παιδί, νὰ τὰ 'χω ἀδικημένα.

Μὰ τώρα, πὺ ἔχω μέσα μου ἐλέους κι ἀγάπης βρύσι,
πολλῶν ψυχῶν τὰ κρίματα μποροῦσε νὰ τὰ σβήση,
στῆς γάτας τὸ γουναρικό τὸ χᾶδι μου ἂν γλιστρήση...

Βουβῇ ἢ ἀφῇ, μὰ νόημα κι ὑπομονὴ γεμάτη,
χαϊδεύοντας τὴ ράχι του γυρτῇ, ἀπαλή, χνουδάτη,
μιλεῖ τοῦ ζῶου γιὰ τὴ φριχτὴν ἀνθρώπινην ἀπάτη ...

« Θεῖα Δῶρα »

Ζαχαρίας Παπαντωνίου

ΑΠΟ ΤΑ ΖΩΑ ΤΟΥ ΒΟΥΝΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΔΑΣΟΥΣ

Α) Ο ΛΥΚΟΣ

Ἡ παράδοσις : "Αμα ὁ Χριστὸς ἐπλάσε τὰ πρόβατα καὶ βγῆκε στὰ βουνὰ νὰ τὰ βοσκήσῃ, τόσο χάρηκεν ἡ ψυχὴ του, ποὺ ἔκοψε ἓνα ξύλο, τὸ ἔφκιασε μιὰ μεγάλη φλογέρα κι ἄρχισε νὰ λαλῇ. "Ακουσε ὁ Σατανᾶς τὰ λαλήματα καὶ τὰ βελάσματα, πῆγε κοντά, εἶδε τὰ πρόβατα καὶ μαύρισε ἡ ψυχὴ του.

— Τί πανέμορφα πλάσματα εἶναι τοῦτα, ποῦκαμε ὁ Χριστὸς !... εἶπε. Κι ὁ νοῦς του πῆγε πῶς νὰ τοῦ τὰ χαλάσῃ. Παραμέρισε στὸ λόγγο, ἔκοψε μιὰ ἀγριαπιδιὰ κι ἄρχισε νὰ φκιάνῃ τὸ λύκο. Γι' αὐτὸ ποῦναι φκιασμένο ἀπ' ἀγριαπιδιὰ δὲν λυγίζει καθόλου αὐτὸ τὸ πλᾶσμα τοῦ Σατανᾶ. Μὰ ἅμα τὸν ἀπόφκιασε τὸ λύκο καὶ πῆγε νὰ τὸν στήσῃ, εἶδε πῶς δὲν μπορούσε νὰ σταθῇ στὰ ποδάρια του τὸ ἔργο του. Ἀφοῦ εἶδε καὶ ἀπείρισε πῶς δὲν θὰ στυλώσῃ τὸν λύκο, πῆγε στὸ Χριστό, γονάτισε μπροστά του καὶ εἶπε.

— Ἀφέντη, θέλησα κι ἐγὼ νὰ κάμω ἓνα πλᾶσμα σὰν τὰ δικά σου, μὰ γιατί δὲν στέκει στὰ πόδια του ; Ἀξιώσέ με νὰ τὸ ἰδῶ ὄρθιο καὶ θὰ προσκυνῶ τ' ὄνομά σου.

Ὁ Χριστὸς τοῦ εἶπε :

— Πήγαινε νὰ τοῦ φωνάξῃς : Σήκω, ἔργο μου, καὶ κάμε ὅ,τι πρόσταξε ὁ Χριστὸς.

Ὁ Σατανᾶς γνοιόστηκε.

— Κι ἂν τὸ πρόσταξε ὁ Χριστὸς νὰ μὲ φάῃ ; εἶπε.

Πῆγε γρήγορα, ἔκανε ἓνα λάκκο κοντὰ στὸ λύκο, κρύφτηκε μέσα κι ἀφήνοντας ἔξω τὸ ἓνα ποδᾶρι του μόνο φώναζε :

— Σήκω, ἔργο μου, καὶ κάμε ὅ,τι πρόσταξε ὁ Χριστὸς.

Ὁ λύκος πήδησεν ἐπάνω, ἄρπαξε τὸ ποδᾶρι τοῦ Σατανᾶ καὶ τὸ ἔφαγε. Γι' αὐτὸ λένε ὅτι ὁ ἀρχιδαίμονας εἶναι κουτσός.

* * *

Ἡ πονηρία του : Ἐπειδὴ γνωρίζει ὅτι ἡ ὁσμὴ του χτυπᾷ τὰ προβατόσκυλα, ἅμα πηγαίνει στὴ στάνη, βαδίζει ἀπὸ τὸ μέρος ποὺ ἔχει ἀντίθετο τὸν ἀέρα. Ἄν ἔχῃ ρέμμα, χώνει τὸ ρύγχος του στὸ νερό. Ἄν εἶναι μέρα, ποτὲ δὲ βαδίζει σὲ γυμνὸ τόπο. Προτιμᾷ πάντοτε τ' ἀπό-

σκια, γιά νά μή διακρίνεται εύκολα. "Αν εἶναι συμμορία, χωρίζονται εἰς δύο μπουλούκια. Οἱ μὲν πηγαίνουν ἀπὸ τὸ μέρος ποῦ φυσᾷ, ὥστε νὰ τοὺς ἀντιληφθοῦν τὰ σκυλιά, καὶ τοὺς πάρουν ἀπὸ κοντά. "Αμα κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀπομακρυνθοῦν τὰ σκυλιά, ὁρμοῦν οἱ ἄλλοι στὸ κοπάδι καὶ σφάζουν. Πόσα ;

Πιστεύουν, ὅτι, ἅμα μπῆ στὸ κοπάδι, σφάζει κάθε λύκος ἕως 99. "Αμα φθάσῃ στὰ 100, λέγουν ὅτι σκάζει. Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι ἕνας λύκος σφάζει ὅσα προφθάσῃ. Νὰ χορτάσῃ δὲν ὑπάρχει φόβος. Μήπως τρώγει κρέας ; Ἐνοίγει μιὰ φλέβα στὸ λαιμὸ καὶ πίνει τὸ αἷμα. Γι' αὐτὸ λέγουν : "Αμα ἔχῃ ἕνας λύκος, ἔχουν ἑκατὸ κοράκια. "Αμα ἔχουν ἑκατὸ κοράκια, δὲν ἔχει ἕνας λύκος.

« Μπῆκε ὁ λύκος στὸ κοπάδι, ἄλλοιὰ πῶχει τὸ ἕνα ». Βεβαιωμένο πρᾶγμα εἶναι ὅτι, ἂν σ' ἕνα κοπάδι εἶναι πεταμένα ἕνα ἢ λίγα πρόβατα κανενός, ἐκεῖνα θὰ πρωτοπάρῃ ὁ Χάρος. Ὁ λόγος εἶναι ὁ ἐξῆς :

Κάθε μπουλούκι εἶναι σὰν ἀπὸ ἰδιαιτέρα πάστα φκιασμένο. "Αν σμίξετε πέντε μπουλούκια, θὰ ἔχετε μὲν ἕνα μεγάλο κοπάδι, ἀλλὰ μὲ τὴν πρώτη ταραχὴ σχίζονται κατὰ μπουλούκια, ὅπως ὅταν ἦταν χωρισμένα. "Αν λοιπὸν στὸ κοπάδι εἶναι ἕνα μονάχο πρόβατο, θὰ ξεκόψῃ καὶ ἴσως γλυτώσουν τὰ ἄλλα ἀπὸ τὰ σκυλιά, τὰ ὁποῖα, ὡς μυαλωμένα, θὰ τρέξουν νὰ γλυτώσουν τὰ περισσότερα, ἀλλὰ τὸ ἕνα σπάνιον νὰ σωθῇ.

Ἐπειδὴ μὲ τὸ αἷμα ἑνὸς προβάτου δὲν μπορεῖ βέβαια νὰ χορτάσῃ, οὔτε ἐπὶ τόπου εἶναι εύκολο νὰ τὸ καταπιῇ, ἀναγκάζεται νὰ τὸ παίρνῃ μαζί του, καὶ ἰδοὺ πῶς. "Αν μὲν εἶναι μικρὸ, τὸ πετᾷ στὴν πλάτη του καὶ φεύγει, σὰν νὰ ἔχῃ ἐπανωφόρι ριγμένο στοὺς ὤμους του. "Αν εἶναι μεγάλο, τὸ δαγκώνει ἀπὸ τὸ αὐτί, τὸ ζώνει μὲ τὴν οὐρά του στὴ μέση καὶ τοιουτοτρόπως πηγαίνουν ἀλαμπράτσο.

"Αν εἶναι βῶδι, πηδᾷ στὸ λαιμὸ του καὶ μὲ τὴν οὐρά του τὸ διευθύνει ὅπου θέλει σὰν καβαλάρης μὲ τὸ καμτσίκι του. "Αν εἶναι μουλάρι, πιάνει τὴ στράτα καὶ κάνει τὸν πεθαμένο. Τὸ μουλάρι, κατὰ τὴν περιέργειά του, πηγαίνει νὰ τὸν μυρίσῃ καὶ, ἅμα πλησιάσῃ τὴ μύτη του, τ' ἀρπάζει ἀπ' αὐτὴ καὶ τὸ σκάζει. "Αν εἶναι δυνατὸ τὸ μουλάρι, τὸν σηκώνει ἐπάνω καὶ τὸν βροντᾷ κάτω σὰν χταπόδι. Οἱ μουλαροτρόφοι, γιά νὰ σώσουν τὴν ὑπόληψιν τῆς ράτσας των, λέγουν ὅτι ὁ λύκος τρώγει προηγουμένως ἄμμο, γιά νὰ βαρύνῃ καὶ γι' αὐτὸ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ δὲν μποροῦν νὰ τὸν σηκώσουν τὰ μουλάρια.

* * *

« Ἀλλοίμονο, ἂν ἔκοβαν ὅλοι οἱ λύκοι », λέγει μιὰ παροιμία. Κόβει μόνον ὁ Μονιᾶς. Τί εἶναι ὁ Μονιᾶς ; Τὸ μεγαλύτερο παιδί των ὁ λύκος καὶ ἡ λύκαινα τὸ χωρίζουν, ἅμα γεννηθῇ. Τὸ τρέφουν καὶ τὸ ἐκπαιδεύουν ἰδιαιτέρως. Εἰς αὐτὸ ἐμπιστεύονται ὅλην τὴν τέχνην, τὴν ὁποίαν τοῦ διδάσκουν μὲ τὴν ἐπιμέλειαν τῆς Ἀλεπούς. Κουβαλοῦν πρόβατα καὶ γίδα ζωντανὰ στὴν φωλιά τοῦ Μονιᾶ χάριν τῆς ὑποδειγματικῆς του διδασκαλίας. Μεθ' ὃ ὁδηγεῖται στὰ κοπάδια πρὸς τελειοποίησιν τῶν σπουδῶν του.

Ὁρος ἀπαράβατος : Ἀπὸ κοπάδια, ποῦ εἶναι γῦρο ἀπὸ τὴ φωλιά του, ποτὲ δὲν κλέβει ὁ λύκος. Ἐπιθυμεῖ νὰ μὴν εὐρίσκεται εἰς παρεξηγήσεις μὲ τοὺς γειτόνους του, τοῦλάχιστον ἐφ' ὅσον ἔχει τὰ μικρά του εἰς κατάστασιν ἀνηλικιότητος.

Ἀφ' οὔτου ἔρχεται ὁ Ἀγγλικὸς στόλος στὸν Ἀστακό, ἡ πεδινὴ Ἀκαρνανία ἡσύχασε. Αἱ προβολαὶ τῶν ἡλεκτρικῶν προβολέων ἐφόβισαν τὸν λύκο πολὺ, ὥστε νὰ φύγῃ. Ἄλλοτε τὸν εἶχε τρομάζει ἡ λοκομοτίβα * τοῦ σιδηροδρόμου Κρυονερίου — Ἀγρινίου τόσον, ὥστε ἔφυγαν ὅλοι καὶ ἐπέρασαν εἰς τοὺς ὄρεινους δῆμους τῆς Ἀκαρνανίας. Ὁ μακαρίτης ὁ Τρικούπης * ἐμαυρίσθη τότε ἐξαιρετικῶς ἀπὸ τοὺς ποιμένας, διότι « τοῦ διαβόλου τὸ σιδηρικὸ ἔρριψε τοὺς λύκους μέσα στὴ στάνη τους ».

Ἡ ἐπικήρυξις τοῦ λύκου εἶναι ἀπὸ τὰ κυριώτερα ποιμενικὰ ἔθιμα. Ἄν δὲν ἀπατῶμαι, μόνον εἰς τὴν Ἑλλάδα δὲν εἶναι ἐπικεκχυγμένοι οἱ λύκοι. Εἰς ὅλα τὰ ἄλλα κράτη ζῇ ἡ νομοθεσία τοῦ Σόλωνος, τοῦ πρώτου ἐπικηρύξαντος τοὺς λύκους.

Ζῇ ἐπίσης ἡ πρόληψις, τὴν ὁποίαν ἀναφέρει ὁ Βιργίλιος, ὅτι, ἂν σὲ ἰδῇ ὁ λύκος, « χαβώνεσαι », τουτέστι μένεις ἄλαλος.

Αἱ καταστροφαί, ποῦ κάνει εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὑπολογίζονται εἰς ἑκατοντάδες χιλιάδων. Γι' αὐτὸ ὁ σκοτώνων ἢ συλλαμβάνων λύκον, ἀνεπικήρυκτον ἀκόμη, τὸν περιφέρει στὰ χωριά καὶ παίρνει δῶρα. Ἄν ὁ λύκος εἶναι ζωντανός, τοῦ γίνεται μεγάλη διαπόμπευσις. Τὸν γυρίζουν ἀπὸ σπίτι σὲ σπίτι μὲ ντέλφια * καὶ σφυρίγματα.

Ὁ Γύφτος δὲν ἔχει πρόβατα καὶ ἀπ' αὐτὸν τὸ βρίσκει ὁ λύκος. Τὸ δέρμα του εἶναι γιὰ νταούλια καὶ γιὰ ντέλφια.

Κάποτε δικάζαν ἓνα λύκο, λέγει ὁ μῦθος. Ὁ Γύφτος ἐφώναζε περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἐναντίον του. Καὶ ὁ λύκος, ποῦ δὲν μιλοῦσε ἐφ' ὅσον τὸν κατηγοροῦσαν οἱ ἄλλοι, βλέποντας τὸν Γύφτο νὰ κόβεται ἐναντίον του ἐγύρισε καὶ τοῦ εἶπε :

— Καλὰ μωρὲ Γύφτε, ὅλου τοῦ κόσμου τοῦχω κάμει ζημιὰ, ἀλλ' ἐσέ-
να τ' ἀμόνι σῶφαγα, π' ἀνάθεμά σε παλιόγυφτε ;..

“Ὅταν ἄλλη μιά φορὰ τὸν κατηγορήσαν τὰ ζῶα ὅτι τρώγει πρόβα-
τα καὶ γίδια, ἀπήντησε :

— Ἐγώ, μωρέ, πειράζω τὰ γιδοπρόβατα ; Ἀμ' ἂν ἐγὼ ἔτρωγα πρά-
ματα, θὰ γύριζα χειμῶνα καιρὸ γυμνός ; Δὲν θάφκιανα μὲ τὰ μαλλιά
τους μία κάπα νὰ μὴ μὲ δέρνη ἢ βροχή ;

Κάποτε ἡ ἄλεπού ἔστειλε καὶ τοῦ ἐζήτησε λίγα μαλλιά, γιατί δὲν
τῆς ἐφθάναν τὰ δικά της νὰ ἀποσώσῃ τὸν ἀργαλειό της. Ὁ λύκος κατὰ-
λαβε τί τοῦ ζητοῦσε καὶ τῆς γύρισε ἓνα κομμάτι κρέας :

— Πέστε της, εἶπε, ἅμα τελειώσῃ τὰ δικά της ὑφάδια, νὰ βάλῃ κι ἓνα
ζευγάρι καλτσοδέτες γιὰ μένα !..

Β) Τ Ο Ζ Α Ρ Κ Α Δ Ι

Ὑποθέτω ὅτι εἶναι ἀπὸ τὰ συγκινητικώτερα ποιήματα τῆς μητρι-
κῆς στοργῆς ὁ θάνατος μιᾶς ζαρκάδας, ὅπως τὸν διηγοῦνται πολλοὶ κυ-
νηγοί. Εἶχαν παγάνα * παρὰ τὸν Ἀχελῶν δι' ἀγριογούρουνα. Ἀπροό-
πτως ὅμως ἐνεφανίσθη μία ζαρκάδα μὲ τὸ παιδί της. Οἱ κυνηγοὶ ἐπυ-
ροβόλησαν τὴν ζαρκάδαν, ἡ ὁποία προηγεῖτο ὀλίγα βήματα, ἀλλ' ἀπέ-
τυχον. Ἀμέσως μετ' αὐτὴν ἤρχετο τὸ μικρὸ της, τὸ ὁποῖον ἐπυροβό-
λησαν καὶ ἐλάβωσαν. Ἐκεῖνο ἐβέλαζε, καὶ ἡ ἀτυχῆς μητέρα του, ἡ ὁποία
ἦτο ἐκτὸς βολῆς πλέον, ἐγύρισε βελάζουσα καὶ αὐτή, διὰ νὰ ἴδῃ τὴν τύ-
χην τοῦ μικροῦ της. Οἱ κυνηγοὶ τὴν ἐπυροβόλησαν, ἀλλ' ἡ κακὴ της
τύχη δὲν ἠθέλησε νὰ τελειώσῃ τὸ βάσανόν της. Ἀντὶ νὰ τὴν σκοτώ-
σουν, τὴν ἐπλήγωσαν εἰς τὰ πόδια. Ὅταν τὴν μετέφεραν εἰς τὴν ἀκρο-
ποταμιάν, ἡ ζαρκάδα ἔπεσεν ἐπάνω στὸ παιδί της καὶ ἔκαμνεν ὥσάν
ἄνθρωπος.

Καὶ οἱ κυνηγοὶ ἐνθυμοῦνται ἀκόμη μὲ συγκίνησιν τὸ δρᾶμα αὐτό.
Ἐννοεῖται ὅμως, ὅτι τοῦτο δὲν τοὺς ἐμποδίζει νὰ κυνηγοῦν τὰ ζαρκάδια
συστηματικῶς. Διότι τὰ ζῶα αὐτά, ὡς ἀπονήρευτα, ἀγνοοῦν ὀλότελα νὰ
προφυλάσσωνται καὶ πρὸ παντὸς συχνάζουν εἰς μέρη καλοπάτητα.

Ἡμερεῦουν εὐκολώτατα καὶ εἶναι πολὺ ἄθῳα, σχεδὸν μέχρις ἡλι-
θιότητος. Ἐχουν ἓνα βάδισμα ἢ μᾶλλον ἓνα πήδημα ρυθμικόν, μαθη-
ματικῶς ὑπολογιζόμενον ἀπὸ τοὺς κυνηγούς, διὰ νὰ τὰ τουφεκίζουν ἐπι-
τυχῶς. Εἶναι ζῶον τῆς ταχύτητος καὶ τὰ δημοτικὰ τραγούδια δανείζον-

ται ἀπ' αὐτὸ εἰκόνας γρηγοράδας καὶ σβελτοσύνης :

Ποῖος εἶν' ἄξιος καὶ γλήγορος
νὰ τρέξῃ, σὰν ζαρκάδι,
τριῶν μερῶν περπάτημα
τρεῖς ὥρες νὰ τὸ κάμῃ ;

Τὸ φθινόπωρον ἀρχίζουν ν' ἀλλάζουν χρῶμα καὶ μέχρι τῆς ἀνοιξίως γίνονται κατακάστανα. Ἄμα ὅμως ἀνοιξιάσῃ, ἀρχίζουν καὶ παίρνουν τὸ καφεκόκκινον χρῶμά των καί, ὅσον προχωρεῖ ἡ θερινὴ ἐποχὴ καὶ τρέφονται, τόσον περισσότερον κοκκινίζουν. Ἡ οὐρά των μ' ὅλα ταῦτα καὶ τὸ κάτωθεν μέρος εἶναι ἄσπρα, ἐξ οὗ καὶ ἡ λαϊκὴ εὐχή : « ν' ἀσπρίσῃ, νὰ γεράσῃ, σὰν τοῦ ζαρκαδιοῦ τὴν οὐρά ».

Τὰ καταδιώκουν μανιωδῶς οἱ λύκοι, ἀνακαλύψαντες, φαίνεται, ὅτι ἔχουν νόστιμον κρέας.

Ἄλλ' αὐτὰ φεύγουν, ὡς ἀστραπὴ καὶ μόνον, ἂν πιασθῶν τὰ εὐμορφα ξύλα τῆς κεφαλῆς των ἀπὸ τίποτε κλαδιά, κατορθώνουν καὶ τὰ συλλαμβάνουν οἱ λύκοι.

Ἄλλ' οὔτε πέντε ἄνθρωποι δὲν ἤμποροῦν νὰ κρατήσουν ἓνα ζαρκάδι.

Πολλὰ ζαρκάδια ὅμως σιγυρίζουν ἓνα λύκον καὶ λέγεται, ὅτι εὐρῆκαν λύκους νεκροὺς μὲ ἔχνη κτυπημάτων ἀπὸ ξύλα ζαρκαδιῶν.

Γ) Τ Ο Κ Ο Υ Ν Α Β Ι

Ἐνῷ ἔχει τὸ μαλακώτερον δέρμα, τόσον ὥστε νὰ τυλίγῃ τοὺς λαίμους τῶν γυναικῶν, καὶ ἐνῷ ζῇ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μὲ μέλι, ἔχει μ' ὅλα ταῦτα τὴν σκληροτέραν ψυχὴν. Ἐὰν πιασθῇ εἰς δόκανον, θὰ γυρίσῃ καὶ θὰ κόψῃ μὲ τὸ στόμα του τὸ πόδι του, πρᾶγμα, τὸ ὅποιον οὔτε ἡ ἄλεπού, οὔτε ὁ λύκος ἔχουν τὴν ὁμότητα νὰ ἐπιχειρήσουν.

Δύσκολον λοιπὸν πρᾶγμα νὰ εὗρεθῇ εἰς δόκανον κουνάβι, διότι, ἂν πιασθῇ, θὰ κόψῃ τὸ πόδι του. Ἐξ ἄλλου δὲ δὲν εἶναι καὶ ἔξυπνον, ὅσον ἡ ἄλεπού, ὥστε νὰ μετέρχεται τὰ τεχνάσματά της, τὰ ὅποια τὴν χαντακώνουν.

Αὐτὴ, λόγου χάριν, ὡς λίαν πονηρὴ, γνωρίζει τὴν μέθοδον τοῦ δοκάνου καί, ὅταν εἰσέρχεται εἰς ἀμπέλια ἢ πλησιάξῃ ὀρνιθῶνας, ἐνάωνει

τὰ πόδια της, ὥστε νὰ τὰ κάμνη ἓνα πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ μὴ ἀπλώνεται εἰς εὐρὺν ᾠδον καὶ πατήσῃ κανένα δόκανον. Ἀλλά, ὅπως περιπατεῖ ἡ μάλλον ὅπως πηδᾷ μὲ τὰ τέσσαρα μαζί, συμβαίνει νὰ πέσῃ ἐπάνω εἰς δόκανον καὶ τότε πιάνεται καὶ μὲ τὰ τέσσαρα. Ἐντεῦθεν ἡ παροιμία « ἡ πονηρὴ ἄλεπού πιάνεται καὶ ἀπὸ τὰ τέσσαρα ». Τὸ κουνάβι, μὴ ἐπαγγελλόμενον εὐφυΐαν, περιπατεῖ καὶ μὲ τὰ τέσσαρα πόδια τοῦ ἀνοικτά, πιάνεται ἐπομένως ἀπὸ τὸ ἓνα. Γυρίζει τότε καὶ τρώγει τὸ συλληφθὲν πόδι τοῦ καὶ ἀφήνει ὑγείαν εἰς τὸ δόκανον καὶ εἰς κανὲν ὑπόλειμμα τοῦ ποδιοῦ τοῦ.

Οἱ κουναβοκυνηγοὶ λοιπὸν παρητήθησαν πρὸ πολλοῦ τῆς διὰ δόκανου μεθόδου καὶ κυνηγοῦν τὸ κουνάβι ὡς ἐξῆς : Ἐὰν εἶναι χειμῶν, ἀκολουθοῦν τὰ ἔγνη τοῦ ἐπάνω εἰς τὰ χιόνια καὶ τοιουτοτρόπως εὐρίσκουν τὴν φωλεάν των, ἡ ὁποία θὰ εἶναι εἰς τὴν κουφάλαν κανενὸς δένδρου ἢ εἰς καμμίαν σπηλιάν. Οἱ κυνηγοί, γνωρίζοντες ὅτι πάντοτε ἡ φωλεὰ τῶν κουναβιῶν ἔχει δύο ἐξόδους, τοποθετοῦν εἰς τὸ στόμιον τῆς μιᾶς ἐξόδου ἀνοικτὸν σάκκον πρὸς τὰ χεῖλη τοῦ στομίου καὶ κατόπιν πηγαίνουν ἀπὸ τὴν ἄλλην ὁπὴν καὶ τὴν καπνίζουν μὲ ἀναμμένα πανιά Ἐκεῖνο πηδᾷ νὰ φύγῃ καὶ πίπτει μέσα εἰς τὸ σακκί. Ἐπειδὴ δέ, ὅπως εἶπα, δὲν εἶναι πολὺ ἔξυπνον, παρασύρεται πολλάκις εἰς τὰ τεχνάσματα τῶν κυνηγῶν, τὸ προχειρότερον τῶν ὁποίων εἶναι ἡ τοποθέτησις κρέατος εἰς μέρη ἐπικινδύνα διὰ τὴν ἀσφάλειάν του. Δὲν εἶναι καθόλου φιλύποπτον, ὅπως ἡ ἄλεπού, ἡ ὁποία, ὅταν ἐμυρίσθῃ κάποτε τοιαύτην ἐτοιμασίαν εἰς μέρος ὑποπτον, ἐλοξοδρόμησε καὶ εἶπεν :

—Ὡχ ἀδελφέ, πρέπει νὰ μοῦ βάλετε καὶ κρασί ... Γεῦμα δίχως κρασί δὲν κάμνει ἡ ἄλεπού.

Τὸ κουνάβι, ὅπως καὶ ἡ ἄλεπού, μαδᾷ μέχρις ἀπογυμνώσεως τὴν ἄνοιξιν. Εἰς αὐτὴν δὲ τὴν ἐποχὴν ἀποκουτιαίνεται, ὥστε νὰ ἡμποροῦν νὰ τὸ πιάσουν καὶ τὰ μικρὰ παιδιὰ.

Λέγει ὁ μῦθος, ὅτι ἓνα κουνάβι παρεπονεῖτο εἰς τὴν ἄλεπού κατὰ τοῦ Θεοῦ, διότι νεροουλιάζει τόσον τὰ μυαλά των τὴν ἄνοιξιν. Ἡ ἄλεπού μὲ τὴν πανσοφίαν της συνέστησεν εἰς τὸ κουνάβι νὰ εὐλογῇ τὸν Ὑψιστον, διότι κατὰ τὴν ἄνοιξιν δὲ τοὺς παίρνει μόνον τὰ μυαλά, ἀλλὰ καὶ τὸ τρίχωμά των. Ἐπομένως ἀπαλλάσσονται ἀπὸ τὰ μαρτύρια τοῦ κυνηγίου, διότι δὲν ἔχουν καμμίαν ἀξίαν, ὅταν εἶναι μαδημένον τὸ δέρμα των.

— Μπα ! εἶπε τὸ κουνάβι, γιὰ τὰ μαλλιά μᾶς κυνηγοῦν;

— "Αμ γιατί σὲ κυνηγοῦν, θαρρεῖς; τοῦ ἀπήντησεν ἡ ἄλεποῦ. Γιὰ νὰ σὲ βγάλουν δημογέροντα;

Δ) Η Π Ε Σ Τ Ρ Ο Φ Α

Ἡ πέστροφα εἶναι τὸ εὐμορφότερο καὶ ἀφθονώτερο ψάρι τῶν Εὐρυτανικῶν ποταμιῶν. Τὸ ὄνομά της τὸ χρεωστεῖ εἰς τὸ κυριώτερον χάρισμα, ποὺ ἔχει. Εἶναι τὸ μόνο ψάρι, ποὺ ἀνηφορίζει τὰ ποτάμια (ἐπιστρέφει, πέστροφα).

Τὸ πρᾶγμα δὲν εἶναι ὀλίγον παράξενον. Τὰ Εὐρυτανικά ποτάμια, ιδίως τὰ τῶν Ἀγραφῶν, δὲν ἔχουν μόνον τὰς ἀποτομωτέρας κλίσεις, ἀλλὰ καὶ συχνούς καταρράκτας μεγάλου ὕψους. Πῶς λοιπὸν τοὺς ἀναβαίνει ἡ πέστροφα; Ἰδοὺ ἡ τέχνη της: "Αμα φθάσῃ εἰς τὸν ποῦντον (τὸ κάτω μέρος τοῦ καταρράκτου), δαγκώνει τὴν οὐρὰν της, κουλουριάζεται καὶ ἐκσπενδονίζεται πρὸς τὰ ἐπάνω, διατρυπῶσα ὡς βέλος τὴν σούδαν* τῶν νερῶν.

Τὸ ψάρευμα τῆς πέστροφας εἶναι τὸ προσφιλέστερον εὐρυτανικὸ κυνήγι. Ὁ Ἀσπροπόταμος* καὶ τὰ παραπόταμά του εἶναι γεμάτα ἀπὸ τὸ ψάρι αὐτό, τὸ νοστιμώτερον, ὅχι μόνον τῶν ψαριῶν τῶν γλυκῶν νερῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν θαλασσινῶν. Τὸ κυνήγι της εἶναι πολύτροπον. Ἰδίως τὴν κυνηγοῦν μὲ δυναμίτιδα καὶ ξυλοφωτιές. Ἀνάβουν τὴν νύκτα ἓνα δέμα ξηρὲς βέργες καὶ μὲ αὐτὲς στὸ χέρι κατεβαίνουν εἰς τὶς ὄχθες τῶν ποταμῶν. Οἱ πέστροφες ζαλίζονται εἰς τὸ πολὺ φῶς καὶ χοροπηδοῦν. Τότε βουτοῦν οἱ κυνηγοὶ μὲ τὰ χαντζάρια στὰ χέρια καὶ τὶς σκοτώνουν. Εἶναι ποῦντοι, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἡμποροῦν ν' ἀποσύρουν δέμα καὶ εἴκοσι ὀκάδες πέστροφες.

Ἀλλὰ ὑπάρχει καὶ ἄλλος τρόπος ψαρεύματος τῆς πέστροφας, καταστρεπτικώτερος καὶ τῆς δυναμίτιδος ἀκόμη, δυστυχῶς δὲ δυσκολοκαταδύκτος, ὥστε νὰ μὴ ἡμπορῶ νὰ συστήσω κανὲν μέτρον ὡς ἀποτελεσματικόν. Εἶναι τὸ σπλόισμα. Εἶναι δὲ τὸ σπλόισμα πέταγμα εἰς τὰ ποτάμια ἀποστάγματος γλωρῶν καρυδοφλοιῶν ἢ χυμοῦ γαλατσίδας (κιτρίνου δηλητηριώδους λουλουδιοῦ), τὸ ὁποῖον ἰδιαίτερος ὀνομάζεται καὶ σπλόϊμος. Καὶ εἶναι τόσον δηλητηριώδης καὶ τὰ δύο αὐτά, ὥστε ἀμέσως μετὰ τὸ ρίψιμον νὰ γεμίῃ ἡ ἐπιφάνεια τῶν ποταμιῶν ἀπὸ-νεκρὲς πέστροφες. Τὸ σπλόισμα εἶναι εἰς μεγάλην χρῆσιν εἰς ὅλα τὰ Ἀγραφιωτοχώρια καὶ ἀσφαλῶς εἰς αὐτὸ ὀφείλεται ἡ ἐλάττωσις τῆς πέστροφας κατὰ τὰ τελευ-

ταῖα ἔτη. Μέγα μέρος τῆς πεστροφοκαταστροφῆς ὀφείλεται καὶ εἰς τὴν ὕλοτομίαν, ἥ ὁποία τὰ « σουδιάζει », ὅπως λέγουν οἱ χωρικοί, πρὸς τὴν θάλασσαν. Ἡ ξυλεία, ἥ ὁποία ρίπτεται εἰς τὰ ποτάμια, διὰ τὰ μεταφερθῆ εἰς τὸ Αἰτωλικόν, παρὰ τὸ ὁποῖον ἐκβάλλει ὁ Ἀσπροπόταμος, τὶς προγκᾷ κατὰ κοπάδια πρὸς τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ, ὅπου τὶς θανατώνουν τὰ ἀλμυρὰ νερά.

Μεγάλην ἐπίσης καταστροφὴν κάνει εἰς τὴν πέστροφον ἡ πλημμύρα, ἥ ὁποία ἐσχάτως εἰς τὰ βορεινὰ μέρη τῆς Εὐρυτανίας ἐγένεν ἐνδημική, ἔνεκα τῆς μεγάλης ὕλοτομίας. Τὴν σκοτώνει, τὴν πνίγει, τὴν θάβει ὑπὸ τὴν ἄμμον καὶ τὸν χαλικιᾶν. Ὅση γλυτώνει σύρεται ἀπὸ τὴν θολούραν εἰς τὰς ὄχθας, διὰ τὰ βοσκήσῃ καὶ ἐκεῖ, ὅπως εἶναι ζαλισμένη, τὴν ἀναμένει ὁ διὰ χαντζάρας θάνατος. Διότι, ἐπαναλαμβάνω, ὅτι τὸ κυνήγι τῆς πέστροφας εἶναι μία τελεία ἐπιστήμη ἐδῶ.

Προχθὲς ἐκυνηγούσαμε πέστροφες εἰς ἕνα παραπόταμον τοῦ Ἀχελώου. Ἐνας τζοπάνος, ὁ ὁποῖος μᾶς ἐβοηθοῦσε, μᾶς ἐπληροφόρησεν ὅτι στὴ σπηλιὰ τῆς γέφυρας εἶναι μία, ποὺ περνᾷ τὶς τρεῖς ὁκάδες. Ἐπήγαμεν ἐκεῖ, ὅπου ὁ εἰδικὸς πεστροφοκυνηγός, ἀφοῦ ἐξηρέυνησε τὸ ἔδαφος, εἰσῆλθε διευθυνθεὶς πρὸς τὸ μέρος, εἰς τὸ ὁποῖον ἐκρύβετο ἡ πέστροφα. Μετ' ὀλίγας ἐρεύνας τὴν εὗρηκε καὶ τὴν ἐρρίζωσεν εἰς τὴν σχισμάδα ἐνὸς βράχου.

Ἀπλώνει πρὸς τὰ ἐκεῖ, ἀλλ' ἐκείνη ἐπλατάγιζε τὰ νερά καὶ ἐσκεπάζετο, ὥστε νὰ χάνη τὴν ἀκριβῆ θέσιν της ὁ κυνηγός, ὁ ὁποῖος προσεπάθει νὰ βουτήξῃ τὰ δάκτυλά του εἰς τ' αὐτιά της, τὸ μόνον μέρος ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἡμπορεῖ νὰ τὴν κρατήσῃ, διότι τὸ ἄλλο σῶμα της γλυστρᾷ ὥσάν χέλι. Ἐπὶ τέλους εἰς μίαν βουτιᾶν τῶν χειρῶν του κατώρθωσε νὰ βυθίσῃ τὰ δάκτυλά του εἰς τ' αὐτιά της καὶ τὴν ἀνέσυρεν ἐπάνω σπαρταρίζουσαν, τραντάζουσαν τὸν νικητὴν της, ὥστε νὰ νομίζωμεν ὅτι θὰ τὸν ἀναποδογυρίσῃ. Ἀλλ' ἐκεῖνος, κινδυνεύων νὰ πέσῃ, τὴν ἐξεσφενδόνισε πρὸς τὸν γαιλόν, ὅπου ἐσηκοβροντιώνταν ἐπὶ ὥραν, ταράσσουσα τὸν χαλικιᾶν ὡς ἀλογοποδοβολητό.

« Τ' ἄγρια καὶ τὰ ἡμερὰ »

Στέφανος Γρανίτσας

Η ΚΥΝΗΓΗΜΕΝΗ ΠΕΡΔΙΚΑ

Ήταν Αύγουστος μῆνας. Ἐκαθόμαστε ἐγὼ κι ὁ συνάδελφός μου τὸ ἀπόγευμα στὸν ἐξώστη τοῦ πύργου, ὁ ὁποῖος ἦταν στὸ βορεινὸ πλευρὸ του κι ἐκοιτάζαμε τὸν ἀπέραντο κάμπο τῆς Θεσσαλίας ὡς ἐκεῖ, πού ἔσμιγε μὲ τὶς κοντότερες ράχες τῶν Χασιώτικων βουνῶν, τὰ ὁποῖα φαίνονται ἀπὸ μακριὰ ἓνα κομμάτι πέτρα μεγάλη, γιγάντια.

Ὁ Πηνειὸς ἐκυλοῦσε τὰ νερά του πολὺ κοντὰ μας, ὡς ἓνα τέταρτο τῆς ὥρας ἀπὸ μᾶς, ἀλλ' ἂν καὶ ὁ πύργος ἦταν ψηλός, οὔτε ἐβλέπαμε, οὔτε τὸ βουητὸ του ἀκούαμε, γιατί τὸ ἔδαφος εἶναι ἴσιο καὶ οἱ δυὸ ὄχθες σμίγουν, ἡ μία μὲ τὴν ἄλλη καὶ κρύβουν τὴν κοίτη, ἐνῶ τὸ νερὸ τρέχει ἡσυχο-ἡσυχο, χωρὶς βουή, χωρὶς κρότο, χωρὶς ἀφρό, σὰ διαβάτης κουρασμένος, ὁ ὁποῖος περπατάει ἀργὰ - ἀργὰ καὶ δὲ βλέπει τὴν ὥρα νὰ φθάσῃ στὴν κατοικία του, νὰ ξαπλωθῇ καὶ νὰ κοιμηθῇ.

Εἴχαμε μπροστά μας ἓνα σωρὸ χωριά. Τὰ διεκρίναμε ἀπὸ τὰ δένδρα, πού εἶχαν, κι ἀπὸ τὰ κεραμίδια πού ἐκοκκίνιζαν, κι ἐπυρολογοῦσαν ἀπὸ τὸ ἥλιοπύρι, σὰν νὰ ἦταν ψηλὰ σ' ἀσβεσταριά ἢ σ' ἀναμμένο κεραμιδιό. Ἀπὸ μακριὰ μᾶς ἐρχόταν ὁ ἥχος τῶν κουδουνιῶν τῶν κοπαδιῶν, τὰ ὁποῖα ἐβοσκοῦσαν ὁλόγυρα. Ὁ οὐρανὸς ἦταν ξάστερος, κι ἡ γῆς ἐδιψοῦσε γιὰ νερό, σὰν στρατοκόπος κουρασμένος, γιατί δὲν εἶχε βρέξει ἀπὸ τὸ Μάρτη. Σύννεφο δὲν ἐφαινόταν πουθενὰ κανένα καὶ ζέστη φοβερὴ ἀγκάλιαζε ὅλον τὸν κάμπο. Σὲ λίγο ἓνα συννεφάκι, ὡς μία ψάθα, ἄσπρο, κάτασπρο σὰν λαγαρὸ ἀσήμι, ἐκάθησε στὴν κορυφὴ τοῦ Ὀλύμπου σὰν ἀτίμητο διαμαντένιο ἀστέρι.

Μιά ὑπόκωφη βροντὴ ἀκούσθηκε κατὰ τὸν Ὀλυμπο καὶ ἄστραμμα ἐφεγγοβόλησε μέσα στὸ σύννεφο, πού ἐγιγάντευσε κι ἐθέρειψε κι ἐγίνε μιὰ στιγμή κατάχρυσο. Δὲν πέρασε πολλὴ ὥρα κι ἐκεῖνο τὸ συννεφάκι, πού ἐξεφύτρωσε σὰ στέμμα ψηλὰ στὴν κορυφὴ τοῦ δοξασμένου βουνοῦ μας, ἐγίνηκε γίγαντας κι ἐχύθηκε σ' ὅλον τὸν οὐρανὸ τῆς Θεσσαλίας, σὰ φοβερὸ ὀχταπόδι ἀπλώνοντας τοὺς μαύρους πλοκάμους του ὡς τὸν Κίσσαβο, ὡς τὸ Πῆλιο, ὡς τ' Ἀγραφα κι ὡς τὰ βουνὰ τ' Ἀσπροποτάμου. Ἀρχισαν νὰ πέφτουν ἀριεὲς ἀριεὲς οἱ πρῶτες σταλαματιεὲς τῆς βροχῆς, χονδρὲς σὰν καρῦδια, καὶ τ' ἀστροπελέκια ν' αὐλακῶνουν τὸν οὐρανὸ σὰν φλογισμένα φίδια καὶ σὲ λίγο ἀκόμη ἡ Θεσσαλία ἐλαυζόταν ἀπ' ἄκρῃ σ' ἄκρῃ κι ἐφεγγοβολοῦσε κι ἐτραντάζοταν ἀπὸ τ' ἀστροπελέκια.

Ἀπὸ τὶς πρῶτες σταλαματιεὲς ἀφήσαμε τὸν ἐξώστη κι ἐμπήκαμε

στήν απέναντι κρεβάτα του πύργου κι ἐκοιτάζαμε μὲ χαρὰ τὴ χονδρὴ βροχή, ἡ ὁποία ἔπεφτε κι ἐκτυποῦσε τὰ γυαλιὰ τῶν παραθυριῶν. Ἐκεῖ πού ἐκαθόμαστε κι ἐχαίρομαστε γιὰ τὸ περίλαμπρο θέαμα τῆς εὐεργετικῆς βροχῆς, ἡ ὁποία θὰ ἐπότιζε τὴ διψασμένη γῆ ὡς τὰ ἔγκατά της, πού εἶχε γίνει σὰν κεραμίδι, ἀκοῦμε « τσάγκα ! » στὸ γυαλὶ τοῦ παραθυριοῦ, καὶ δυὸ μεγάλα πουλιὰ κατάβρεκτα, τὸ ἓνα μπροστὰ καὶ τὸ ἄλλο ἀπὸ πίσω, ἐμπῆχαν μέσα. "Ολοὶ ἐσηκωθήκαμε στὸ ποδάρι κι ἐγλυτώσαμε τὸ θῦμα ἀπὸ τὰ νύχια τοῦ φονιά του. Τὸ μπροστινὸ πουλί, τὸ ὁποῖο γιὰ τὴν σωτηρία του ἔπετοῦσε σὰν μολύβι καὶ ἔσπασε τὸ γυαλὶ τοῦ παραθυριοῦ, ἦταν μιὰ περιγραμμένη πετροπέρδικα, καὶ τὸ πισινό, τὸ ὁποῖο τὴν ἐκυνηγοῦσε μὲ μάτι ἄγριο, μὲ λύσσα, μ' αἰμοδιψιά, ἦταν ἓνα γεράκι. Ἐρχόταν ἐκείνη μπροστὰ κι αὐτὸ πίσω ἀπὸ τὰ πετροβούνια, τρεῖς ὥρες μακριὰ μὲ καλὸ ἄλογο, γιὰτὶ μόνο στὰ βουνὰ βρίσκονται πετροπέρδικες :

Πῶχουν τὰ πλουμιστὰ φτερά
τὰ κόκκινα ποδάρια...

Ἐνῶ στὸν κάμπο εἶναι οἱ καμπίσιες οἱ πέρδικες, πολὺ διαφορετικὲς ἀπὸ τὶς βουνίσιες. Οὔτε οἱ βουνίσιες πατοῦν στὸν κάμπο, οὔτε οἱ καμπίσιες στὰ βουνά. Οἱ βουνίσιες εἶναι μεγαλύτερες, ἄγριώτερες καὶ ὁμορφότερες ἀπὸ τὶς καμπίσιες καὶ τὶς βουνίσιες προτιμοῦν ἐκεῖνοι, πού ἔχουν τὴ μανία νὰ σκλαβώνουν τὰ καημένα τὰ πουλιὰ καὶ νὰ τὰ βάζουν στὰ κλουβιά, γιὰ ν' ἀκοῦν τὸ σκλαβωμένο τους ἄλλημα καὶ νὰ εὐχαριστοῦνται μὲ τὴ δυστυχία τους.

Ἐπιάσαμε καὶ τὴ δειλὴ πέρδικα, πού ἐμαζεῦθηκε σὲ μιὰ γωνιά τῆς κρεβάτας κι ἔτρεμε ἀπὸ τὸ φόβο της, καὶ τὸ ὀρμητικὸ γεράκι, πού εἶχε τρυπώσει κάτω ἀπὸ τὰ καθίσματα, ἄγριο καὶ φοβερό, καὶ τὰ ἐβάλαμε σὲ ξεχωριστὰ κλουβιά. Ἡ πέρδικα ἦταν προσωρισμένη γιὰ τὸ συνάδελφό μου γιὰ τὸ κλουβὶ καὶ τὸ γεράκι γιὰ δῶρο σὲ κανένα κυνηγό, ὁ ὁποῖος μποροῦσε νὰ τὸ γυμνάσῃ νὰ κυνηγάῃ στὸν ἀέρα πουλιά. Ἐνας φίλος, πού εἶχε παρατύχει κοντὰ μας, εἶπε ὅτι ἡ καλύτερη δουλειὰ ἦταν νὰ φᾶμε τὴν πέρδικα ψητὴ καὶ νὰ σκοτώσωμε τὸ γεράκι καί, γιὰ νὰ μᾶς πείσῃ περισσότερο, μᾶς ἀνέφερε καὶ ἓνα στίχο δημοτικοῦ τραγουδιοῦ :

Πέρδικα ψημένη καὶ γλυκὸ κρασί.

Τὴ νύκτα, ὅταν ἐτραβήχθησαν ὁ καθένας στὸ κρεβάτι του, γιὰ νὰ κοιμηθοῦμε, δὲ μ' ἐκολλοῦσε ὁ ὕπνος. Μὲ ἐβασάνιζε ἡ ἰδέα τῆς σκλαβιάς τῆς πετροπέρδικας καὶ τοῦ γερακιοῦ. Ἐδῶσα, ἐπῆρα νὰ κοιμηθῶ, δὲν τὸ κατώρθωνα. Ἐσυλλογιζόμουν τὰ βάσανά της, ἐσυλλογιζόμουν ὅτι ἦλθε στὴν κατοικία μου ζητῶντας σωτηρία, καὶ βρίσκει πικρὴ σκλαβιά. Ἐσυλλογιζόμουν καὶ τὸ τέλος της: κανένα ψῆσιμο στὴ σούβλα ἢ κανένα φάγωμα ἀπὸ καμμιὰ γάτα. Γιὰ τὸ γεράκι δὲ μ' ἔνοιαζε πολὺ. Ἡ ἰδέα ὅτι ἐτραγε πουλιὰ καὶ ὅτι, ἂν δὲν ἐτύχανε τὸ παράθυρο τοῦ πύργου, θὰ ἐξέσχιζε τὴν καημένη τὴν πέρδικα, μὲ ἔκανε νὰ τὸ ἀντιπαθῶ καὶ νὰ τὸ μισῶ καὶ νὰ μὴ ἐνδιαφέρωμαι γι' αὐτό. Στὰ τελευταῖα, ἐκεῖ ποὺ ἐγύριζα ἄυπνος στὸ κρεβάτι, γιὰ νὰ δώσω τέλος στὴ νέα τύχη τῆς πέρδικας, ἀναψα τὸ κερί κι ἐπῆγα στὴν κρεβάτα, ὅπου ἐβρισκόνταν κρεμασμένα καὶ τὰ δυὸ κλουβιά, τὸ ἓνα κοντὰ στὸ ἄλλο.

Ἡ πέρδικα ἐπῆγαινε ἄνω κάτω μέσα στὸ κλουβί, ἐνῶ τὸ κακοῦργο γεράκι ἐκαθόταν κι ἐκοιμόταν, ἔχοντας τὸ λαιμὸ του χωμένο μέσα στὶς πλάτες καὶ μονάχα, ὅταν ἐζύγωσα μὲ τὸ φῶς, ἀνοίξε τὰ μάτια του κι ἐγύριζε ἀνήσυχο τὸ κεφάλι του ὀλόγυρα. Ἐξεκρέμασα τὸ κλουβὶ τῆς πέρδικας κι ἐπῆγα στὸ παράθυρο μὲ τὸ τσακισμένο γυαλί, ἀνοίξα τὴ θύρα τοῦ κλουβιοῦ κι εἶπα στὸ σκλαβωμένο πουλί :

— "Αεὶ στὸ καλὸ σου! Πέταξε στὰ κορφοβούνια σου καὶ στὶς βουνοπλαγιές σου, ὅπου ἐγεννήθηκες κι ὅπου εἶναι ὁ προορισμός σου κι ἡ εὐτυχία σου. Ἴσως ἔχῃς ταῖρι, ἴσως ἔχῃς μικρά, ποὺ σὲ καρτεροῦν !

Ἡ πέρδικα, τὴ στιγμὴ ποὺ ἀνοίξα τὴ θύρα τοῦ κλουβιοῦ στὸ παρὰθυρὶ μὲ τὸ σπασμένο γυαλί, σὰν νὰ μὴν ἐπίστευε τόσῃ εὐτυχίᾳ, ἐδισταζε νὰ πετάξῃ καὶ ν' ἀποκτήσῃ τὴν ἐλευθερίᾳ της. Ἀλλὰ σὲ λίγο ἐμάζεψε καλὰ τὰ πτερά της, ἐκατέβασε τὸ κεφάλι της κι ἓνα δυνατὸ πτερούγισμα ἀκούστηκε στὰ σκοτάδια τῆς νύκτας. Ἡ καρδιά μου ἐχόρευε ἀπὸ τὴ χαρὰ της γιὰ τὴν καλωσύνη, ποὺ εἶχα κάμει, καὶ τὰ ποδάρια μου μοῦ ἐφαίνονταν πὼς δὲν ἐπατοῦσαν στὸ πάτωμα. Ἐκρέμασα τὸ κλουβὶ στὴ θέσι του κι ἐγύρισα νὰ πάγω στὸ κρεβάτι μου νὰ κοιμηθῶ εὐχαριστημένος.

Ἐκεῖνῃ τὴ στιγμὴ τὸ βλέμμα μου ἀντικρύστηκε μὲ τὸ βλέμμα τοῦ γερακιοῦ. Μοῦ ἐφάνηκε σὰ νὰ μοῦ ἐζητοῦσε κι αὐτὸ τὴν ἐλευθερίᾳ του καὶ σὰ νὰ μοῦ ἔλεγε μὲ ἀνθρώπινῃ φωνή :

Ἐλευθέρωσέ με καὶ μένα τὸ καημένο ! Γυρεύω τὴν ἐλευθερίᾳ μου ὡς ἐλεημοσύνη !

Ἔστρεξε ἡ καρδιά μου. Δυὸ δάκρυα χονδρὰ ἀνέβηκαν ἀπὸ τὴν καρδιά

μου στὰ μάτια μου. Ἡθέλησα νὰ θυμηθῶ ὅλα τὰ φονικά τοῦ σκλαβωμένου γερακιοῦ. Πόσα πουλιά ἄφησε χωρὶς μάννα καὶ πόσες μάννες χωρὶς πουλιά καὶ πόσα πουλιά χωρὶς ταῖρι καὶ τὸ κυνήγημα τῆς πέρδικας, ἡ ὁποία ἐγλύτωσε ἀπὸ τρίχα, ἀλλὰ δὲν ἠμπόρεσα ν' ἀντισταθῶ στὴν ἄφωνη φωνή, ποὺ μοῦ ἐφώναζε :

Ἐλευθέρωσέ με κι ἐμένα τὸ καημένο ! Δός μου τὴν ἐλευθερία μου, ὡς ἐλεημοσύνη !

Ἐξεκρέμασα καὶ τοῦ γερακιοῦ τὸ κλουβὶ κι ἐτράβηξα ἴσα στὸ παράθυρο μὲ τὸ σπασμένο γυαλί.

Ἀλλὰ...τί πάω νὰ κάμω; εἶπα μέσα μου. Ἀπ' ἐδῶ ἔφυγε ἡ πέρδικα ν' ἀφήσω καὶ τὸ γεράκι νὰ τῇ φθάσῃ πουθενά...

Γυρίζω πρὸς τὸ παράθυρο, ποὺ ἀντίκρυζε κατὰ τὴ νοτιά, ὅπως διόλου ἀντίθετα πρὸς τὸ δρόμο τῆς πέρδικας. Ἀνοίγω τὸ παραθυρόφυλλο, ἀνοίγω καὶ τὴ θύρα τοῦ κλουβιοῦ καὶ τοῦ δίνω δρόμο ! Πάει ! Ἀπέκτησε κι αὐτὸ τὴν ποθητὴ ἐλευθερία. Ὡρα του καλή, κι αὐτοῦ !

Γυρίζοντας ἐκρέμασα καὶ τοῦ γερακιοῦ τὸ κλουβὶ κοντὰ στὸ κλουβὶ τῆς πέρδικας καὶ πῆγα νὰ κοιμηθῶ. Ἐκοιμήθηκα σὰν στὸν Παράδεισο. Ὅλος μου ὁ ὕπνος ἦταν χρυσᾶ ὄνειρα. Τέτοιον ὕπνο γλυκὸ δὲν εἶχα κάμει ποτέ !

« Θεσσαλικά »

Χρῆστος Χρηστοβασιλῆς

Η ΕΛΛΑΔΑ ΜΑΣ

1.

Ἡ Ἑλλάδα εἶναι πατρίδα μας,
ξακουσμένη στὸν κόσμον
θυμὰρι βγάξ' ἡ πέτρα της,
τὰ περιβόλια της δυόσμον.

2.

Ἡλιόχαρ' ἡλιογέννητη,
δὲν τὴ δέρνουν οἱ μπόρες
γυρὸ της κι' ἂν ὀργιάζουνται,
τὴ χαϊδεύουν οἱ ὥρες.

3.

Διάφαν' ἢ πάχνη, ὀλόχρυσή,
 στὰ βουνά της ἀπλώνει·
 μαντὶ φοράει τῇ ξαστεριά
 καὶ τῇ θάλασσα ζώνη.

5.

Ἀνθομανοῦν οἱ κῆποι της,
 ποὺ τρυγᾷ τὸ μελίσσι,
 κλῆμ' ἀγκαλιάζει τὴν ἐλιά,
 σκιάζ' ἢ δάφνη τὴν βρύση.

4.

Κι ὀλόγυρα, ξετίμητα
 τὰ νησιὰ της πετράδια,
 φαντάζουν σὰν πλεούμενα
 τὶς αὐγές καὶ τὰ βράδια.

6.

Τὰ ρυάκια τὸ τραγούδι τους
 μὲ τ' ἀηδόνια ταιριάζουν.
 Εὐγενικά κι οἱ θρίαμβοι,
 σὰν περνοῦν, ἀλαλάζουν.

7

Μικρούλα εἶν' ἡ Ἑλλάδα μας
 φῶς καὶ χάδι καὶ νάζι,
 π' ὅλη τῇ γῇ στὰ στήθια της
 σὰ μιὰ μάνν' ἀγκαλιάζει.

Περιοδικὸν «Παιδικὸς κόσμος»

Ἄγγ. Σημηριώτης

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟΝ

Α

ἄβᾶκιον, τὸ

— μικρὰ τετράγωνος, λεῖα σανὶς, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἔγραφον οἱ ἀρχαῖοι.

ἄβασταγή, ἡ

— τὸ βασταζόμενον δέμα, ζαλίκι.

Ἀβεσαλώμ,

— τριτότοκος υἱὸς τοῦ Δαβίδ.

Ἀγαῖνοι

— Μωαμεθανοὶ, Μουσουλμάνοι (ἐκ τῆς Ἑλγας).

ἀγᾶς, ὁ

— τιμητικὸς τίτλος τῶν Τούρκων πολιτικῶν ἢ στρατιωτικῶν.

ἀγκαλὰ

— ἂν καί, μολονότι.

ἀγλαῖζω

— λαμπρύνω, ἐξωρατίζω.

ἀγναντεύω

— παρατηρῶ ἀπὸ μακρὰν ἢ ἀφ' ὑψηλοῦ, περισκοπῶ, ἀντικρύζω.

ἀγνάντια

— (ἐπίθρ.) ἀπέναντι, ἀντίκρυ, (ἐκ συνεχφορᾶς τὰ ἐνάντια, τ' ἀγνάντια).

ἄγουρος

— (ἐπίθρ.) ἄωρος, παιδικὸς, νεανικὸς.

ἄγρος Τέλος

— ψευδώνυμον τοῦ ἀξιωματικοῦ Τ. Ἀγαπηνοῦ. ἀγωνισθέντος καὶ εὐρόντος μαρτυρικὸν θάνατον κατὰ τὸν Μακεδονικὸν ἀγῶνα (1907).

ἀδαπάνητος

— (ἐπίθρ.) ἀτελειώτος, ἀνεξάντλητος.

Ἀδοριανὸς

— Ρωμαῖος φιλέλλην αὐτοκράτωρ (76—138 μ.χ.) ἀναδειχθεὶς εὐεργέτης τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν, τὴν ὁποίαν διεκόσμησε διὰ πολλῶν καὶ χρησίμων κτισμάτων.

ἀθάλη, ἡ

— ἡ καπνία.

ἄθλος, ὁ

— ἀγών, κατόρθωμα

αἶγλη, ἡ

— λάμψις, δόξα, φήμη.

αἵμασιά, ἡ

— φράκτης κήπου, περιβολιοῦ.

Αἶνος, ἡ

— πόλις τῆς Θράκης παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἑβρου

αἰπόλιον, τὸ

— κοπάδι αἰγῶν.

αἰπόλος

— βοσκὸς αἰγῶν.

Αἰσχύλος

— μέγιστος τραγικὸς ποιητής, γεννηθεὶς ἐν Ἑλευσίνι τὸ 525 π.χ. καὶ ἀποθανὼν τὸ 456.

Ἀκαδημία (ἡ Ἀκαδήμεια)

— τόπος σύνδενδρος ἐν Ἀθήναις κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, Ν. Α. τοῦ Κολωνοῦ, ὀνομασθεὶς ἐκ τοῦ πρώτου κατόχου Ἀκαδήμου. Ἐν αὐτῷ ἐδίδασκεν ὁ Πλάτων εἰς ιδιόκτητον οἶκον ἀπὸ τοῦ τόπου ὀνομάσθη Ἀκαδημία καὶ ἡ φιλο-

ἀκάθεκτος
ἀκαρεῖ (ἐνν. χρόνῳ)

ἀκάτεχος
ἀκρωτηριάζομαι
ἀλάγιαστα
Ἀλαμανοὶ ἢ Ἀλαμάνοι

ἀλαντζᾶς ὁ

ἀλαργεῖω
ἀλέγκρο

ἀλλόφρον
ἄλμη, ἡ
ἀμελικτος
ἀμολγός, ὁ
ἀμπαδίτικος

Ἀμπελάκια, τὰ

ἀμφιλύκη, ἡ
ἀναβολεύς, ὁ

ἀναγαλλιάζω
ἀναγνούς

ἀνάθημα, τὸ

ἀναθηματικός

ἀναθρώσκω
ἀνακωχεῖω

σοφικὴ πλατωνικὴ σχολὴ καὶ ἀπὸ ταύτης κάθε
σύλλογος ἐπιστημόνων ἢ καλλιτεχνῶν, ἔχων σκο-
πὸν τὴν προαγωγὴν τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῶν
τεχνῶν.

- (ἐπίθ.) ἀσυγκράτητος, ὀρμητικός.
- ἀμέσως, στὴν στιγμὴ. Ἀκαρὴς — μικρὸς, ἐλά-
χιστος.
- (ἐπίθ.), (Κρητ. ἰδιωματ.) ἀνήξερως, ἀπειρος.
- μοῦ ἀποκόπτουν ἕνα ἄκρον, ἢ περισσότερα.
- (ἐπίρρ.) ἀδιακόπως.
- γερμανικὸς λαὸς σχηματισθεὶς (κατὰ τὸν β' μ.Χ.
αἰῶνα) ἐκ διαφόρων βαρβαρικῶν φυλῶν μετὰ ἀρ-
χικὴν κοιτίδα τὸν Μοῖνον (Μάιν), παραπότα-
μον τοῦ Ρήνου ἐν Γερμανίᾳ· ἀπὸ τούτων ἡ Γερ-
μανία ὠνομάσθη Allemagne καὶ οἱ κάτοικοί της
Allemands.
- (λ. τουρκ.) χονδρὸν βαμβάκερον ὕφασμα ποικι-
λόχρουν, παρδαλὸν ἢ καὶ δίχρουν.
- (λ. ἰταλ.) ἀπομακρύνομαι.
- (λ. ἰταλ.) μουσικὸς ὅρος σημαίνων τὸν ταχὺ καὶ
ζωηρὸν ρυθμόν.
- (ἐπίθ.) ὁ ἐκτὸς ἑαυτοῦ, σὰν παράφρων.
- ἡ ἀρμύρα.
- (ἐπίθ.) ἄκαμπτος, σκληρός.
- νυκτοάρμεγμα.
- κατεσκευασμένος ἀπὸ ἀμπᾶν, χονδρὸν μάλλινον
ὕφασμα δι' ἐγγύριον ἐνδυσιν.
- χωρίον Λαρίσης, εἰς τὸ ὁποῖον κατὰ τὰ τέλη
τοῦ 18ου αἰῶνος συνεκροτήθη περίφημος κοι-
νοτικός συνεταιρισμὸς τῶν κατοίκων.
- τὸ λυκόφως.
- ἡ σκάλα τοῦ ἵππου, ὁ ἀπὸ τοῦ ἐπιπλίου ἐξαρ-
τώμενος σιδηροῦς κρίκος, ἐπὶ τοῦ ὁποῦ πα-
τοῦν οἱ ἵππεῖς, διὰ νὰ ἀναβοῦν ἐπὶ τοῦ ἵππου
- ἀγάλλομαι, χαίρω, σκιρτῶ ἀπὸ χαρὰν.
- ἀφοῦ ἐδιάβασε (μετοχ. ἀορ. β' τοῦ ἀναγιγνώ-
σκω),
- (ἐκ τοῦ ἀνατίθημι) ἀφιέρωμα, τὸ ἀφιερούμενον
εἰς τὸν ναὸν τάμα.
- (ἐπίθ.) ὁ ἐπέχων θέσιν ἀναθήματος, ὁ χρησι-
μεύων ὥς ἀφιέρωμα.
- ἀναπηδῶ, ἀνυψοῦμαι.
- ἀνακόπτω πλοῦν, σταματῶ, (ναυτικὸς ὅρος).

ἀνάντης, ἐνν. ὁδός
 ἀναπνιά, ἡ
 ἀνάσσω
 ἀναχατίζω
 ἀνήθρον, τὸ
 ἀνεμόχολον, τὸ
 ἀνεμούριον, τὸ

ἀνεπάντεχος

ἀνίσχω
 ἀνοῖ
 ἀνοχή, ἡ

ἀνταριάζομαι
 Ἀντίοχος
 ἄντρον, τὸ

ἄξεστος,
 ἀπὲ
 ἀπελατίκι(ον), τὸ
 ἀπιλογοῦμαι
 ἀποβάλλω
 ἀπόγαιον, τὸ

ἀπόγειον, τὸ

ἀποκλαμός, ὁ
 ἀποπλάνησις, ἡ
 ἀπορρώξ
 Ἀποσπερίτης, ὁ

ἀποφράς, ἡ

ἄπτου
 ἄραμπαδάκια τὰ
 Ἀραξος, ὁ

- (ἐπίθ.), ἀνωφερής, ἀπότομος.
- ἡ ἀναπνοή
- βασιλεύω.
- ἀνακόπτω, συγκρατῶ
- ἀνάχωμα ἐπὶ ὄχθης ποταμοῦ κατάφυτον.
- δυνατὸς αἰφνίδιος ἄνεμος συνεπιφέρων νέφωσιν.
- ἀνεμοδείκτης ἐξ ὑφάσματος ἐρραμένος εἰς σχῆμα κώνου καὶ προσδεδεμένος ἀπὸ φάρου, πλοίου ἢ ἀεροπλάνου· οὗτος, πληρούμενος ἀέρος, ἀνυψοῦται καὶ δεικνύει τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀνέμου.
- (ἐπίθ.) ἀνέλπιστος, ἀπροσδόκητος, καὶ ἐπίρρ. ἀνεπάντεχα - ἀπροσδοκῆτως.
- κρατῶ ὑψηλά, ὑψώνω.
- ἀνοίγει.
- σιτοδεία, ἀφορία, ἔλλειψις, συνεκδοχ. στενοχωρία, θλίψις.
- καταλαμβάνομαι ὑπὸ ἀνησυχίας.
- βασιλεὺς τῆς Συρίας (324—261 π.Χ.)
- μυθικὸν σπήλαιον εἰς Δελφούς, ἐν γένει τὸ ἐν- τὸς βράχου κοίλωμα, τὸ σπήλαιον.
- (ἐπίθ.) ἀμόρφωτος, ἀπολίτιστος.
- (ἐπίρρ.) ἔπειτα, ὕστερον.
- ὄπλον σιδηροῦν ἀκιδωτὸν ροπαλοειδὲς (μεσαιων.)
- ἀπολογοῦμαι (Κρητ. ἰδιωματ.), ἀποκρίνομαι.
- βγάνω, χάνω.
- καὶ ἀπόγειος, ἡ-ὁ ἄνεμος, ὁ πνέων ἐκ τῆς ξη- ρᾶς. Λέγεται καὶ ἡ ἀπογεία (αὔρα).
- τὸ χονδρὸν σχοινίον, διὰ τοῦ ὁποίου δένουν τὰ πλοῖα ἀπὸ τὴν ξηράν.
- ὁ πλόκαμος, ἐδῶ : πυρίνη γλῶσσα.
- ἐξαπάτησις.
- (ἐπίθ.) ἀπότομος, κρημνώδης.
- ὁ Ἑσπερος, ἦτοι ὁ πλανήτης Ἀφροδίτη, ὅταν ἐμφανίζεται τὴν ἑσπέραν μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡ- λίου.
- ἄδος, (ἐκ τοῦ ἀπὸ καὶ φράζομαι — λέγομαι), ἡ ἡμέρα, τὴν ὁποίαν δὲν θέλει τις οὔτε ν' ἀνα- φέρη, ὡς ἐνθυμίζουσιν θλιβερὸν γεγονὸς, πέν- θιμος, δυσσείωνος.
- προστ. ἐνεστ. τοῦ ρ. ἄπτομαι=ἐγγίζω.
- καρροτσάκια, (λ.τουρκ.).
- ἀκρωτήριον Πελοποννήσου εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ

- ἀργάτης, ὁ
 Ἀργέστης, ὁ
 ἀρδεύω
 Ἀρδηττός, ὁ
 ἀρειμάνιος
 Ἀριστοφάνης,
 ἄρματα, τὰ
 ἀρμούτι, τὸ
 ἀρρησκυρία, ἡ
 ἀρραγής
 ἄρρητος
 ἀσκέρι, τὸ
 ἀσμενίζομαι
 Ἀσπρη Θάλασσα
 Ἀσπροπόταμος
 Ἀσπρος, ὁ
 ἀτενῶς
 ἀτημέλητος
 ἀτόφιος
 ἀνγάζω
 αὐθις
 αὐλών, ὁ
 ἄφατος
 ἀφνειός,
 ἀχηβάδα, ἡ
 ἀφιθυμία, ἡ
- Πατραϊκοῦ κόλπου, κοινῶς Κάβο-Πάπας.
 — τὸ βαροῦλκον τοῦ πλοίου.
 — βορειοδυτικὸς ἄνεμος.
 — ποτίζω κῆπον κλπ.
 — λόφος ἐν Ἀθήναις, ἀριστερὰ τοῦ Ἰλισσοῦ, ὑπὲρ τὸ Στάδιον.
 — (ἐπιθ.) πολεμοχαρής, ἄγριος.
 — ὁ μεγαλύτερος κωμικὸς ποιητῆς τῆς ἀρχαιότητος (452 — 385 π. Χ.). Ἐγραψε πολλὰς κωμωδίας, μία τῶν ὁποίων ἔχει τὸν τίτλον « Βάτραχοι ».
 — τοῦ πλοίου, ἡ ἀρματωσιά, τὰ ἄρμενα, τὸ σύνολον τῶν ἐξαρτημάτων τοῦ ἱστιοφόρου (ἱστοί, κεραῖαι, σχοινία, κλπ.).
 — βαρὺ τυφέκιον μὲ ἀσπιδοειδῆ ὑποκόπανον.
 — τὸ δικαίωμα, τὸ ὅποῖον ἔχει ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Κράτους ν' ἀρνήται τὴν ἐπικύρωσιν νόμου ἢ πράξεως τῆς κυβερνήσεως· γενικῶς τὸ δικαίωμα τοῦ ν' ἀπαγορεύῃ τις κάτι.
 — (ἐπίθ.) ἄθραυστος.
 — (ἐπίθ.) ἀνείπωτος, μυστικὸς.
 — σῶμα στρατοῦ (λ. τουρκ.). Συρφετός.
 — δέχομαι προθύμως ἢ εὐχαρίστως.
 — τὸ Αἰγαῖον πέλαγος ἀπὸ τὰ πάντοτε σχεδὸν ἐπικρατοῦντα ἐν αὐτῷ ἀφρίζοντα κύματα
 — ὁ Ἀχελῷος.
 — ὁ Ἀσπροπόταμος (Ἀχελῷος).
 — (ἐπίρρ.) μὲ τὸ βλέμμα προσηλωμένον σταθερῶς ἐπὶ ἐνὸς σημείου ἢ κατ' εὐθεΐαν ἐμπρός.
 — (ἐπίθ.) ἀπεριποίητος, ὁ μὴ ἐπιμελούμενος τὸν ἑαυτὸν του.
 — (ἐπίθ.) συνεχής, μὴ διακοπτόμενος.
 — καταναγάζω, λάμπω, φωτίζω.
 — πάλιν.
 — μικρὰ κοιλὰς μεταξὺ δύο λόφων.
 — (ἐπίθ.) ἀνέκφραστος.
 — (ἐπίθ.) πλούσιος, ἀκμάζων.
 — ἐπὶ τῶν ναῶν, ἡ κόγχη τοῦ ἱεροῦ (ἁγίου βήματος).
 — (ἐκ τοῦ ἄπτομαι=ἐγγίζω καὶ θυμός=ψυχή), βρασμὸς ψυχικῆς ὁρμῆς, ἀπότομος ψυχικὴ ταραχή, λόγῳ ὁργῆς ἢ φόβου.

B

- βάλαμον, τὸ — ρευστὴ ἀρωματικὴ οὐσία μεθεραπευτικὰς ἰδιότη-
της, μεταφ. ἀνακούφισις, παρηγορία.
- βαρῶμῳ καὶ βαρυνγῶμῳ — (ἐκ τοῦ βαρυνγῶμῳ) δυσφορῶ, δυσανασχετῶ,
στενοχωροῦμαι.
- Βάτραχοι — τίτλος μιᾶς τῶν κωμῳδιῶν τοῦ Ἀριστοφάνους.
- βεβηλῶν — μολύνω, μιάνω.
- βέξιλ(λ)ον, τὸ — (λατ. vexillum) εἶδος σημαίας τοῦ ρωμαϊκοῦ
στρατοῦ, διακριτικὸν σῆμα τοῦ ἱππικοῦ τάγμα-
τος.
- βερεδάριος — (λατ. veredarius), ταχυδρόμος, ἀγγελιαφόρος.
- βετεράνος — παλαιὸς καὶ ἔμπειρος στρατιώτης (λατ. λ.).
- βίγλα, ἡ — ἡ σκοπιά, ὑψηλὸν σημεῖον ἐδάφους ἀπὸ τοῦ ὁποῖον
δύναται τις νὰ ἐπισκοπῇ τὰ περίεξ.
- Βίγλιστα, ἡ — κωμόπολις τῆς Β. Ἡπείρου.
- βίτσιμα, τὸ — πλῆγμα διὰ βίτσας, βέργας (βιτσιά).
- βοιβόδας, ὁ — στρατιωτικὸς διοικητής, ἡγεμὼν τῆς Βλαχίας ἢ
Μολδαβίας.
- βοῖδοτσούλι, τὸ — βουκέντρα.
- βόστρυχος, ὁ — ἄθροισμα τριχῶν κεφαλῆς. μπούκλα.
- βουκολικὴ ποίησις — ἡ λαμβάνουσα τὰ θέματά της ἐκ τῆς ζωῆς τῶν
ποιμένων καὶ τῆς ὑπαίθρου ἐν γένει.
- βούνευρον, τὸ — μαστίγιον.
- βραγιά, ἡ — πρασιὰ λαχανοκήπου ἢ ἀνθόφυτον χωρίσμα κή-
που περιβαλλόμενον ὑπὸ αὐλακος.
- βρατσέρα, ἡ — εἶδος μικροῦ ἱστιοφόρου μέχρις ἑκατὸν τόνων.
- βραχύς, ὁ — (ἐπίθ.) κοντός, σύντομος.
- Βραχώρι, τὸ — παλαιὰ ὀνομασία τοῦ Ἀγρινίου.
- βρέμω — βροντῶ, μουγκρίζω.
- βρόκι, τὸ — ἱστιοφόρον μετὰ δύο ἱστούς.
- βρόχος, τὸ — βρόντος, κτύπος ὀδόντων, μουγκρισμα.

Γ

- γάζα, ἡ — λεπτόν, διαφανὲς ὕφασμα.
- Γαζής Ἀνθιμος — (1758—1828), λόγιος κληρικὸς ἐκ Μηλεῶν
τῆς Μαγνησίας. Χρηματίσας ἱερεὺς ἐν Βιέννῃ,
ἔδρυσεν ἐκεῖ τὸ περισπούδαστον περιοδικὸν
« Λόγιον Ἑρμῆν ». Ἐγένετο ἔπειτα μέλος τῆς
Φιλικῆς Ἑταιρείας καὶ ὑπῆρξεν εἰς τὸν ὑπο-
κινητῶν τῆς ἐν Μαγνησίᾳ ἐπαναστάσεως. Συνέ-
γραψε τρίτομον « Λεξικὸν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσ-
σης ».

Γαλάται, οἱ

γαλατσώνω

γαλέρα, ἡ

γεγωνυία τῇ φωνῇ

γιουργούλης, ὁ

Γκε(γ) καριά, ἡ

Γκέγκης, ὁ

γκεσέμι τὸ

γλαρός

γλανκός

γολέττα, ἡ

γολεττί, τὸ

γόμεωσις, ἡ

γούμενα, ἡ

Γραικοί, οἱ

γραφικῇ

γροικῶ καὶ ἀγροικῶ

γρόσι, τὸ

γρούω

— ἀρχαῖον ἔθνος, κλάδος τῶν Κελτῶν (τῆς ἀρίας ὁμοφυλίας)· οὗτοι ἤλθον καὶ κατῴκησαν κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους εἰς τὴν ὑπ' αὐτῶν κληθεῖσαν Γαλατίαν, ἦσαν δὲ λαὸς πολεμικὸς καὶ ὀρμητικὸς, ἐνεργήσας πολλὰς ἐπιδρομὰς καὶ κατακτήσεις μέχρι τῆς ὑποταγῆς αὐτῶν εἰς τοὺς Ρωμαίους.

— ἀσπρίζω τὸ σπίτι μὲ γαλάκτωμα ἀσβέστου.

— πολεμικόν, μεσαιωνικὸν πλοῖον, βρακρὸν μὲ πολλὰς κώπας καὶ ἱστία.

— (δοτ. ἐπιρρημ.) μὲ δυνατὴν φωνήν, μεγαλοφώνως (ἐκ τοῦ ἀρχαίου ρήματος γεγωνέω-ω = φωνάζω δυνατά).

— εἶδος καλύμματος τῆς κεφαλῆς.

— Ἀλβανοὶ φυλῆς τινος τῆς Β. Ἀλβανίας.

— ὁ ἀνήκων εἰς τὴν φυλὴν τῆς Γκε(γ)καριάς.

— τὸ κριάρι τοῦ κοπαδιοῦ, ποὺ προπορεύεται τοῦ ποιμνίου.

— ἱλαρός, γαλήνιος ἐπὶ ὀφθαλμῶν· ὑγρός, γλυκύς, ζωηρός.

— (ἐπίθ.) κυανοῦς, ἀστραφτερός.

— ἱστιοφόρον ταχύ, μὲ δύο ἱστούς.

— ἡ μικρὴ γολέττα.

— πυρῆτις διὰ τὴν πλήρωσιν τῶν πυροβόλων ὀπλων.

— (ναυτ.) χονδρὸν σχοινίον, ἀλάς.

— παλαισιότατη ὀνομασία τῶν Ἑλλήνων, τῶν κατοικούντων περὶ τὴν πελασγικὴν Δωδώνην καὶ τὸν Ἀχελῶν. Βραδύτερον ἡ λέξις ἦτο συνώνυμος τῆς λέξεως «Ἑλλην». Τὴν λέξιν παρέλαβεν ἡ λατινικὴ γλῶσσα (Graeci) καὶ ἐξ αὐτῆς αἱ νεώτεραι εὐρωπαϊκαί.

— ἡ ζωγραφικὴ, ἡ διὰ γραμμῶν ἢ σχημάτων παράστασις.

— ἀκούω, αἰσθάνομαι, γνωρίζω. Παθ. γροικιέμαι· γίνομαι ἀκουστός, συνειννοῦμαι.

— ἀργυροῦν τουρκικὸν νόμισμα, ἴσον πρὸς τὸ 1)100 τῆς τουρκ. λίρας.

— (ὀνοματοποιεῖται, ἀόρ. ἔγρυξα) ἐπὶ τῶν χοίρων· φωνάζω γρῦ-γρῦ, γρυλλίζω κατὰ συνεισδοχὴν ἐπὶ ἀνθρώπων· γογγύζω, γκρινιάζω, μурμουρίζω.

Δ

- δαγκούνα καὶ δαγκάνα, ἡ — ἡ ὀδοντωτὴ λαβίς, δι' ἧς δαγκάνει ὁ κάβουρας.
 δαφιλῶς — (ἐπίρρ.) ἀφθόνως, πλουσιοπαρόχως.
 Δεβόλης, ὁ — ποταμὸς τῆς Β. Ἡπείρου.
 δειράς, ἡ — ράχης ὁροσειρᾶς, (γεν—άδος).
 δέος, τὸ — φόβος.
 δερεβίσσης, ὁ — μουσουλμάνος μοναχός.
 δέσι(ς), ἡ — τὸ μέρος ὅπου πιάνουν (δένουν) τὸ νερὸν διὰ τὸν μύλον ἢ τὴν ἄρδευσιν.
 δημόται, οἱ — οἱ ἄνθρωποι τοῦ λαοῦ, οἱ ἀνήκοντες εἰς τὰ κατωτέρας κοινωνικὰς τάξεις.
 δῆλωσις, ἡ — ἐρήμωσις, λεηλασία.
 διάβροχος, ὁ — (ἐπίθ.) ὁ καθ' ὁλοκληρίαν βρεγμένος, μουσκεμμένος.
 διάδημα, τὸ — στέμμα, κόσμημα κεφαλῆς.
 διασκεδάζω — (ἀρχ. διασκεδάννυμι), διασκορπίζω, διαλύω
 διεσκηδάσθησαν=διελύθησαν, ἐξέλιπον.
 διασφάξ - γός, ἡ — βραχύδης χαράδρα.
 διασραγεῖς — ὁ ὑποστάς ρήγμα, διάσπασιν, (μετοχὴ ἀορ. β' τοῦ διαρρήγνυμαι).
 διατελῶ — εἶμαι.
 διβάρι, τὸ — ἀντὶ βιβάρι (λατ. vivarium), εἰδικὴ ἐγκατάστασις, ὅπου οἱ ἀρχαῖοι Ρωμαῖοι διετῆρουν ζῶντα ἐν τῷ φυσικῷ των περιβάλλοντι διάφορα ἄγρια ζῷα. Σήμερον—ἰχθυοτροφεῖον, δηλαδὴ περικεκλεισμένη ἔκτασις ὑφαλμύρων ὑδάτων, καταλλήλως διεσκευασμένη πρὸς ἐκτροφὴν ἰχθύων.
 δίκερον (δικράνι), τὸ — γεωργικὸν ἐργαλεῖον εἰς σχῆμα περόνης χρησιμοποιοούμενον κατὰ τὸ ἀλώνισμα τῶν σιτηρῶν.
 δίοπος τῆς φυλακῆς — ὑπαξιωματικὸς τῆς φρουρᾶς, (ναυτ.).
 δοβλέτι, τὸ — κυβέρνησις, κράτος, (λ.τουρκ.).
 δολιχόσκιος, — (ἐπίθ.) ὁ ρίπτων μακρὰν σκιάν, ὁ μακρὸς.
 δροάτας, ὁ — σφοδρὸς ἄνεμος συνοδευόμενος ὑπὸ καταρρακτώδους βροχῆς· λέγεται καὶ δρολάπι.
 δροσόρριτος, — (ἐπίθ.) χῶρος σκιερὸς, δροσερός, μενερὰ.
 Δρυάς, ἡ — Νύμφη προστάτις τῶν δένδρων.
 δρυμῶν, ὁ — δρυμὸς, δάσος ἐκ μεγάλων δένδρων πυκνόν, (γεν. —ωνος).
 δυσελπιστῶ — δὲν ἔχω καλὰς ἐλπίδας, εἶμαι ἀπηλπισμένος.
 δυσσίωνος — (ἐπίθ.) ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος σημαίνει κακὸν οἰώ-
 νον· ἐπίρρ. δυσσιώνως -κατὰ τρόπον δυσσίω-
 νον, με κακὰς προβλέψεις.

δύστιμος, ό, ή,
δῶσμα, τὸ

— (ἐπίθ.) δυστυχής.
— καθετί τὸ ὅποῖον δίδεται, τὸ δῶσιμο, τὸ δῶρον.

Ε

Ἐδέμ, ή

— (λ. ἔβρ.) ὁ Παράδεισος ὅπου ἔζησαν οἱ πρῶτο-
πλαστοι.

ἐδιώλιον, τὸ
ἔθος, τὸ

— κάθισμα.
— συνήθεια· ὡς ἔθος (ἐνν. ἐστίν, εἶναι), ὅπως εἴ-
ναι συνήθεια.

εἰμαρμένη, ή

— ή μοῖρα, ή τύχη. τὸ πεπρωμένον (κοινῶς τὸ
«γραφτό»).

εἶντα
εἰρεσία, ή
ἐκορηγνύομαι
ἐκστασις, ή

— τί, (κρητικὸς ἰδιωματισμός).
— κωπηλασία.
— ξεσπῶ.
— ἀπορρόφησις τοῦ πνεύματος ἀπὸ θαυμασμὸν ή
κατάπληξιν.

ἐκφρων, ό, ή
Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον, τὸ

— (ἐπίθ.) ὁ ἐκτὸς ἑαυτοῦ.
— Ἡ ἀνωτάτη οἰκονομική ὑπηρεσία ή ὅποια ἐ-
λέγχει τήν πληρωμὴν τῶν δημοσίων ἐξόδων.

ἐλελεῦ
ἐλλοχῶ καὶ ἐλλοχεύω
ἐμβριθῶς
ἐνάλιος
ἐνθακρυς, ό, ή
ἐξαγοράσις, ή

— (ἐπιφών.) πολεμική κραυγή ἐνθουσιασμοῦ
— παραμονεύω, στήνω καρτέρι, ἐνεδρεύω.
— (ἐπίρρ.) σοβαρῶς.
— (ἐπίθ.) ὁ ἐν θαλάσῃ, θαλάσσιος.
— (ἐπίθ.) δακρυσμένος.
— ἐξαγορά, ἀπόκτησις ἐνὸς ἀγαθοῦ ἔναντι ἀνταλ-
λάγματος.

ἐξαπίνης
ἐξουριάζω
ἐξωτερικεύω.
ἐπαλξίς, ή

— (ἐπίρρ.) ἐξαίφνης, ξαφνικά.
— ἀπομακρύνω.
— ἐκδηλώνω.
— (ἐκ τοῦ ἀρχ. ἐπὶ-ἀλέξω=ἀποκρούω), τὸ ἀνώ-
τατον μέρος τῶν τειχῶν φρουρίου ή πύργου,
τεμνόμενον ὀδοντωτῶς διὰ θυρίδων.

ἐπανλισμός, ό
ἐπέραστος, ό, ή
ἐπιβουλή, ή
ἐπικαλοῦμαι
ἐπίστερον, τὸ

— διανυκτέρευσις εἰς τινα τόπον.
— (ἐπίθ.) ποθητός.
— ὑπουλος ἐνέργεια ἔναντιον ἄλλου.
— προσκαλῶ κάποιον εἰς βοήθειαν, εἰς μαρτυρίαν.
— μικρὸς ἐστεγασμένος χῶρος εἰς τὴν πρύμνην
πλοίου

ἐπιφαίνομαι

— παρουσιάζομαι.

ἐπίκρισμα, τὸ
ἐπωδός, ἡ

ἔρεβος, τὸ
Ἐρέχθειον

Ἐρσέκα, ἡ
εὐθαλής, ὁ, ἡ

Ἐυνάροδος Ἰωάννης - Γαβριήλ

εὐπρόσδεκτος, ὁ, ἡ
εὐπροσήγορος, ὁ, ἡ
εὐτελής, ὁ, ἡ
εὐφημισμός, ὁ

ἐφόλιον τὸ

— ἄλειμμα μὲ ἄσβεστον κλπ.

— ὁ κατὰ διαλειμματα ἐπαναλαμβανόμενος στίχος ποιήματος ἢ ἔσματος

— βελύτατον σκοτός.

— ἀρχαῖος ναὸς ἐπὶ τῆς Ἀκοοπόλεως τῶν Ἀθηνῶν εἰς τὸν ὁποῖον ἐλατρεύετο ἡ Πολιάς Ἀθηνᾶ, ἱδρυθεὶς ἐπὶ παλαιωτάτου ναοῦ τοῦ Ἐρεχθέως, μυθικοῦ βασιλέως τῶν Ἀθηνῶν καὶ Ἀττικῶν ἥρωος.

— κωμόπολις τῆς Β. Ἠπείρου.

— (ἐπίθ.) ὁ ἔχων πλουσίαν βλάβησιν (τόπος) διασχιμὸς Ἐλβετὸς φιλέλλην, γαλλικῆς καταγωγῆς, βοηθήσας πολὺ τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821 (1775—1863).

— (ἐπίθ.) καλοδεχομένοις.

— (ἐπίθ.) ὁμιλητικὸς, φιλόφρων.

— (ἐπίθ.) εὐθηνός, ταπεινός, τιποτένης.

— σχῆμα λόγου, κατὰ τὸ ὁποῖον ὀνομάζομεν κατὰ κακὸν ἢ δυσάρεστον μὲ λέξιν ἔχουσαν καλὴν σημασίαν ἐκ δεισιδαιμονίας καὶ φόβου μήπως τὸ κακὸν τοῦτο στραφῇ ἐναντίον μας ἢ ἀποβῇ ἐπιζήμιον. Π.χ. Εὐμένιδες ἀντὶ Ἐρινύες, Εὐξεῖνες ἀντὶ Ἀξενος, γλυκάδι ἀντὶ ξύδι, καλὲς κυράδες ἀντὶ νεράϊδες, τὸ καλὸ σπυρὶ ἀντὶ ἄνθραξ, χρυσῇ ἀντὶ ἱκτερος κλπ.

— λέμβος πλοίου.

Z

ζαγάρι, τὸ

ζάλογγα τὰ
Ζάππειον, τὸ

ζαπιές, ὁ
Ζαράκοβα, ἡ

ζεῖμπέκικος

ζευγολάτης ὁ

— (λ. τουρκ.), κύων κυνηγετικὸς, ἰχνηλάτης, διακρινόμενος διὰ τὴν νοημοσύνην του.

— πυκνοὶ καὶ μεγάλοι λόγγοι, δασώδεις ἐκτάσεις.

— μέγαρον τῶν Ἀθηνῶν, ὅπου ὀργανώνονται αἱ διάφοροι καλλιτεχνικαὶ ἐκθέσεις ἢ ἐκθέσεις τῆς παραγωγῆς. Ἰδρύθη ἐκ κληροδοτήματος τοῦ ἐθνικοῦ εὐεργέτου Εὐαγγέλου Ζάππα.

— τοῦρκος χωροφύλαξ, (λ. τουρκ.).

— χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μαντινείας τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας, μετονομασθὲν Μαίναλον.

— ὁ ἀνήκων εἰς Ζεῖμπέκον=ἄτακτον τοῦρκον στρατιώτην.

— (ἀντὶ ζευγολάτης), ὁ γεωργός, ποὺ ὁδηγεῖ τὸ

ζυγός, ὁ

Ζωσιμάδαι, οἱ

ἡδυπαθῶς

ἡδύπνοος

ἡμαρ, τὸ

ἡμιβάββαρος

Ἡρώδης ὁ Ἀττικὸς

ἥττον

Ἡὼς

θαλασσόπληκτος

θαλλός, ὁ

θάλλος, τὸ

θάμβος, τὸ

Θεοδόσιος ὁ μικρὸς

Θεραπειά, τὰ

θεωρία, ἡ

θρασίμῃ, τὸ

θροῶ

ζεῦγος τῶν βοῶν πρὸς ἄροσιν, ἄλλως ζευγᾶς.
— ξύλον τὸν ὁποῖον προσαρμόζεται εἰς τὸν ρυμὸν
τοῦ ἄρότρου καὶ ὑπὸ τὸ ὁποῖον ζεύονται οἱ
βόες.

— ἐξ ἀδελφοί, ἐθνικοὶ εὐεργέται (Ἰωάννης, Ἀ-
ναστάσιος, Θεοδόσιος, Νικόλαος, Ζώης καὶ Μι-
χαήλ.), γεννηθέντες εἰς Ἰωάννινα καὶ πλουτή-
σαντες εἰς Λιβόρνον τῆς Ἰταλίας καὶ εἰς ἄλλα
Εὐρωπαϊκὰ κέντρα.

Η

— (ἐπίρρ.) μετὰ μεγάλης εὐχαριστήσεως.

— (ἐπίθ.) ἡδέως πνέων, εὐάρεστος.

— (λ. ὁμηρικῇ), ἡμέρα. νόστιμον ἡμαρ=ἡ ἡμέρα
τῆς ἐπανόδου εἰς τὴν πατρίδα (νόστος = ἡ ἐπά-
νοδος εἰς τὴν πατρίδα).

— (ἐπίθ.) μισοβάββαρος, ἀπολίτιστος.

— (101—178 μ. Χ.), ἄρχων ἐν Ἀθήναις, διὰ
δωρεῶν τοῦ ὁποῖου ἀνηγέρθησαν σημαντικὰ κτή-
ρια ὡς τὸ Ὡδεῖον (θέατρον τοῦ Ἡρώδου),
Στάδιον κ.ἄ.

— (ἐπίθ. συγκρ. β.) ὀλιγώτερον.

— αὐγῇ, χαράματα.

Θ

— (ἐπίθ.) ὁ ὑπὸ τῆς θαλάσσης πληττόμενος
— νεαρὸς κλώνος φυτοῦ, βλαστός (ἰδίᾳ δὲ κλάδος
τῆς ἐλαίας παρ' ἀρχαίοις).

— ζεστασιά.

— πολὺς θαυμασμός, ἐκπληξίς.

— (408—450), βυζαντινὸς αὐτοκράτωρ, υἱὸς τοῦ
Ἀρχαδίου καὶ ἑγγονος τοῦ Θεοδοσίου τοῦ με-
γάλου.

— προάστιον τῆς Κων/πολεως

— ἡ τιμητικὴ ἀντιπροσωπεΐα, τὴν ὁποίαν ἀπέστελ-
λεν ἐκάστη πόλις εἰς τὰς ἐθνικὰς πανηγύρεις,
ἀγῶνας, καὶ ἄλλας τελετάς, ὡς εἰς Ὀλυμπίαν
Δελφούς, Δῆλον κλπ. συνεκδοχ. πᾶσα πολυάρι-
θμος συνοδεία προσώπων.

— θνησιμαῖον ζῶον, ψοφίμι.

— (λ. πεποιημ.) μὲ συνεχῇ, ἀλλ' ἐλαφρὸν θόρυβον
θορυβῶ, προκαλῶ θροῦν (θρόισμα).

θυροδέρνω
θωράκιον, τὸ

— κροῖω τὰς ξένας θύρας πρὸς ἐπατεῖαν.
— ἐσθάρα ἐν εἵδει ἡμικυκλικῷ ἐξώστου περιβάλλον-
τος τὸν λαμὸν τοῦ ἱστοῦ (ναυτ.)

I

Ἰβάν, τὸ
ἰδρυά, τὰ
ἰερογλυφικὸς

— ὄρος τῆς Β. Ἡπείρου.
— αἱ δρύες.
— (ἐπίθ.) ὁ ἀνήκων εἰς τὴν ἱερογλυφικὴν γραφὴν
τῶν ἀρχαίων Αἰγυπτίων, μεταφ. πολὺ δύσκολος.
— πατήρ τοῦ Δαβὶδ.
— (ἐπίθ.) ὁ χύνων δηλητήριον, φαρμακερός.
— (ἐπίθ.) ὁ ἔχων τὸ χρῶμα τοῦ ἰου, (μῶβ).
— γεν. Ἰριδος, τὸ οὐράνιον τόξον, (κοινῶς λέγε-
ται καὶ δοξάρι)· ὡς κύριον ὄνομα Ἰρις - πτε-
ρωτὴ θεὰ τῶν ἀρχαίων, ἀγγελιαφόρος τοῦ Διός,
τῆς Ἥρας κλπ.

Ἰεσσαὶ
ἰοβόλος, ὁ, ἡ
ἰόχρονος, ὁ, ἡ
ἰρις, ἡ

K

Καβομαλιᾶς, ὁ

— τὸ ἀκρωτήριο Μαλέας, εἰς τὸ νοτιώτατον ἄκρον
τῆς Πελοποννήσου.

Κάβο Πάπας, ὁ
καθολικόν, τὸ

— τὸ ἀκρωτήριο Ἀραξός.
— ὁ κυρίως ναὸς τῶν Χριστιανῶν, ἥτοι ὁ χώρος
μεταξὺ τοῦ ἱεροῦ καὶ τοῦ νάρθηκος, ὁ πρῶτος
ναός.

Καικίας, ὁ
καϊμακάμης
καιρός

— ἄνεμος βορειοανατολικός.
— Τοῦρκος διοικητής.
— (ἐπῆρε καιρὸν) παίρνω, λαμβάνω καιρὸν = εὐρί-
σκω τὴν εὐκαιρίαν, φθάνει ἡ κατάλληλος στι-
γμὴ· ἐπὶ ἱερέων· προετοιμάζομαι διὰ τὴν χάταρ-
ξιν τῆς θείας λειτουργίας.

κακκαβισμός, ὁ
καλαφατιζῶ

— κρωγμός ἱέρακος.
— (ναυτ.). φράσσω τὸ μεταξὺ τῶν σανίδων τοῦ
πλοίου κενὰ μὲ στουππὶ καὶ ἀκολούθως ἐπικαλύ-
πτω διὰ πίσεως.

Κάλβος Ἀνδρέας

— (1792 — 1867), περίφημος Ζακύνθιος ποιητής
σύγχρονος τοῦ Δ. Σολωμοῦ· ἐδῶ ὁ Γρ. Ξενο-
πούλος ἐπαναλαμβάνει τὴν εὐχὴν, τὴν ὁποίαν εἶ-
χεν ἐκφράσει εἰς παρομοίαν μὲ αὐτὴν· περίπτω-
σιν ὁ συμπατριώτης του ποιητῆς Κάλβος καὶ ἀ-
ναφέρει αὐτολεξεῖ τοὺς τελευταίους στίχους ἐνὸς
ποιήματός του· « Ἄς μὴ μοῦ θῶσῃ ἡ μοῖρα μου
εἰς ξένην γῆν τὸν τάφον. Εἶναι γλυκύς ὁ θά-
νατος, μόνον ὅταν κοιμώμεθα εἰς τὴν πατρίδα».

	(«Φιλόπατρις» Ἀ. Κάλβου).
καλιά, ἡ	— φωλεά.
καλίγιον, τὸ	— (λ. λατινική) χονδρὸν στρατ. ὑπόδημα, ἀρ- βύλα.
καλλωπίζω	— στολίζω, κάμνω τὶ ὥραϊον.
καλογραικισμένον	— (πρόβατον) πρόβατον κλεισμένον εἰς καλὸν κα- λύβι, εἰς τὸ χειμαδιό.
καματερό, τὸ	— ὡς οὐσ. (ἐκ τοῦ ἀρχαίου κάματος = κόπος) ὁ ἀροτριῶν βοῦς.
Καπλάνης Ζώης	— ἐθνικός εὐεργέτης ἐξ Ἰωαννίνων, πλουτίσας εἰς Βουκουρέστιον, ἰδρυτὴς τῆς ὁμωνύμου ἐν Ἰω- αννίνοις Σχολῆς (1736-1806).
καραβάνι, τὸ	— (λ. περσ.) ὁμὰς ὁδοιπορούντων, ἰδίᾳ μετὰ καμήλων καὶ ὑπόζυγιων μεταφερόντων ἐμπο- ρεύματα.
καραβοκέρης	— ὁ πλοίαρχος.
καραδοκῶ	— περιμένω μὲ προσοχὴν καὶ ἀνησυχίαν.
καραούλι, τὸ	— (λ. τουρκ.) σκοπός, φρουρός καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ : ἡ φρουρῆσις.
καριοφίλι, τὸ	— μακρὸν ἐμπροσθογεμὲς τουφέκιον.
κατακεοματίζω	— μεταβάλλω κάτι εἰς κομμάτια πολλὰ.
κατακοσμοῦμαι	— εἶμαι καταστόλιστος.
κατάμερον, τὸ	— λιμέρι, καταυλισμός ἀγροτικός ἢ ποιμενικός.
κατάνακρα	— (ἐπίρρ.) τελείως εἰς τὴν ἄκρην.
κατάνυξις	— διέγερσις εὐσεβοῦς διαθέσεως.
καταρράχι, τὸ	— καὶ καταρραχιά, ἡ—κορυφογραμμὴ, τὸ ἀνώτατον μέρος τῆς ράχews τοῦ βουνοῦ.
καταχνιά, ἡ	— ἡ ὀμίχλη.
κατεπόθη	— ἄορ. τοῦ καταπίνομαι.
κατέχω	— ἐννοῶ, καταλαμβάνω.
κατηφής	— (ἐπίθ.) σκυθρωπός, κατσουφιασμένος.
κατισχύω	— ἐπικρατῶ.
κεμέρι, τὸ	— (λ. τουρκ.) ἡ δερματίνη ζώνη τῶν χωρικῶν ἐντὸς τῆς ὁποίας φυλάσσονται χρήματα, τὸ βα- λάντιον.
κέρανλος, ὁ	— στρατιωτικὴ σάλπιγξ κατεσκευασμένη ἀπὸ κέ- ρας ζώου.
κιονίσκος, ὁ	— μικρὴ κολώνα.
Κιρκάσιος	— ὁ κάτοικος τῆς Κιρκασίας, χώρας κειμένης πλη- σίον τοῦ Καυκάσου, Τσερκέζος.
κλαγγασμός	— θόρυβος συγκρουομένων ὄπλων. Ὁξεῖται κραυγαὶ πτηνῶν.
Κλεπούσα	— χωρίον Ἀνζτ. Μακεδονίας.

κλιβανάριοι, οἱ
κλύδων
κλυδωνίζομαι
κλώζω
Κοινωνικόν, τὸ

Κόκκινος Βράχος

κόκκορας
Κομιτατζήδες
κομῶ

κονάκι, τὸ

κοπετός, ὁ
κορύνη καὶ κορύνα, ἡ

Κορυνταῖ, ἡ
κότινος, ὁ

κοτρώνι, τὸ
κουβέρτα
κούγκα
κουζουλαίνομαι
κουπαστή, ἡ
κουρταλέτσες
κουρταλῶ
κο(χ)όρτις, ἡ

κραταιῶς
κρεουργῶ
κρινί, τὸ
κροαίνω
κρωγμὸς
κρίτωρ καὶ κτίστωρ

κυκεῶν
κυφορῶ

κῦρος

- θωρακοφόροι.
- μεγάλη θαλασσοταραχή.
- ταράσσομαι ἀπὸ τὴν τρικυμίαν θαλάσσης.
- φωνάζω, λέγεται ἐπὶ κολοιῶν (= τὸ πτηνὸν κάργα).
- ψαλμὸς περὶ τὸ τέλος τῆς θείας λειτουργίας, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ὁποίου κοινωνοῦν οἱ ἱερεῖς.
- ὡραία τοποθεσία παρὰ τὴν πόλιν τῆς Ζακύνθου ἐκ τῆς ὁποίας ἐνεπνεύσθη ὁ Γρ. Ξενόπουλος καὶ ἔγραψε τὸ ὁμώνυμον μυθιστόρημά του.
- (ὅπλου), ὁ ἐπικρουστήρ, ὁ λύκος τοῦ ὅπλου.
- Βούλγαροι ἀντάρται
- ἔχω μακράν κόμην — ἐπὶ ἀσταχύων : κυματίζουν οἱ μακροὶ ἀστάχυες.
- (λ. τουρκ.) τὸ οἰκήμα τοῦ διοικητηρίου, ἡ οἰκία τοῦ γαιοκτήμονος, ἡ κατοικία ἐν γένει.
- θρῆνος μὲ κτυπήματα τοῦ στήθους, ὁδυρμός.
- ρόπαλον ἀτρακτοειδές, μὲ τὸ ἐν ἄκρον παχύτερον.
- πόλις τῆς Βορείου Ἠπείρου.
- κλάδος ἀγριελιάς, δι' οὗ ἔστεφανοῦντο οἱ Ὀλυμπιονῆται.
- ὁ τραχὺς λίθος.
- τὸ κατάστρωμα τοῦ πλοίου.
- καλύβη εἰς ἔλη Μακεδονίας.
- ἀνοηταίνω, τρελαίνομαι.
- τὸ ἄνω χεῖλος τῶν πλευρῶν τοῦ πλοίου.
- παρίστια (ναυτ.).
- κρούω, κτυπῶ.
- (γεν. -εως, λ. λατ.), ὑποδιαίρεσις τῆς ρωμαϊκῆς λεγεῶνος.
- (ἐπίρρ.) ἰσχυρῶς, μὲ δύναμιν.
- σφάζω ἀνθρώπους ἀγρίως.
- κυψέλη.
- κτυπῶ.
- κράξιμον κόρακος.
- (γεν. -ορος, ἐκ τοῦ κτίζω), ὁ ἰδρυτής, κυρίως ὁ ἰδρύσας ναόν, μονὴν ἢ ἄλλο ἱερὸν ἱδρυμα.
- εἶδος ἀναμίκτου ποτοῦ, ἀνακατωσούρα.
- ἐγκυμονῶ, πρόκειται νὰ γεννήσῃ· μεταφ. σχεδιάζω νὰ φανερώσω, ἐτοιμάζω· κυφοροῦμαι = ἐτοιμάζομαι νὰ φανερωθῶ.
- δύναμις ἀξίας, ἐξουσία.

- λαγγεμένος — (ἐπίθ.) μαγευμένος, γοητευμένος (ἐκ τοῦ ἀρχ. ῥήμ. λαγγάζω=ὑποχωρῶ, ἐνδίδω).
- Λακτάντιος — ἐκκλησιαστικός συγγραφεύς, ἀκμάσας κατὰ τὰ τέλη τοῦ τρίτου καὶ ἀρχὰς τοῦ τετάρτου αἰῶνος· πρὶν γίνῃ χριστιανός, ὑπῆρξε διδάσκαλος τῆς ρητορικῆς ἐν Νικομηδείᾳ.
- λαμπηδών-όνος — λάμψις, λαπρότης, ἀκτινοβολία.
- λαμπήσης — ὁ ἔχων τὸ χρῶμα τῆς φωτιᾶς· σύνθετος ὄνομα βοῶν τοιοῦτου χρώματος.
- λεγεών — (ἄρσ. καὶ θηλ.) στρατ. σῶμα παρὰ Ῥωμαίοις, ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὴν σημερινὴν μεραρχίαν· ἡ λεγεὼν εἶχε περίπου 6.600 ἄνδρας καὶ διηρεῖτο εἰς 10 κοχόρτες,
- λειψός, — (ἐπίθ.) ἐλλιπής, ἀτελής, ἀδέξιος.
- λευχείμων, — (ἐπίθ.) ὁ ἐνδεδυμένος λευκά.
- Λιάπης, ὁ — (πληθ. Λιάπηδες) ὁ μουσουλμάνος κάτοικος τῆς Β.Δ. Ἀλβανίας.
- Λιβάνιος — (314—392), Ἑλληνας σοφιστὴς καὶ ρήτωρ ἐν Ἀντιοχείᾳ, ἰδρύσας ρητορικὴν σχολὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει, διδάσκαλος τοῦ Βασιλείου τοῦ μεγάλου καὶ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, οἱ ὅποιοι ἐτίμων αὐτόν, καίπερ ἐθνικόν.
- λίβας — ἄνεμος θερμὸς προερχόμενος ἐξ Ἀφρικῆς.
- Λιβόρνος, ἡ καὶ τὸ Λιβόρνον — πόλις τῆς Β.Δ. Ἰταλίας.
- λιγυρός — μελωδικός.
- λίκνον, τὸ — κούνια μικροῦ παιδιοῦ.
- λιτή, ἡ — προσευχή, παράκλησις.
- Λογγίνος — ἐκατόνταρχος ὑπηρετῶν εἰς τὸν στρατὸν τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου ἐπὶ κεφαλῇς τῶν Χριστιανῶν ἐπολέμησε μὲ φανατισμὸν κατὰ τοῦ Μαξεντίου, ἵνα στηρίξῃ τὴν νέαν θρησκείαν.
- λόγγος, ὁ — πυκνὸν δάσος ἐκ θάμνων.
- λοκομοτίβα, ἡ — ἡ μηχανὴ τοῦ τραίνου.
- λόφος (κράνους) — θύσανος ἐκ τριχῶν ἵππου, τὸν ὅποιον ἔφερον ἐπὶ τῆς περικεφαλαίας (κοινῶς φούντα).
- λοκανγές, τὸ — τὸ πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου ἡμίφως, τὰ χαράματα.
- λυτήριος — (ἐπίθ.) ὁ ἔχων τὴν δύναμιν νὰ λύῃ, ν' ἀπολυτρώῃ· λυτήριος προσευχή = ἡ προσευχή, ἡ ὁποία ἀπολυτρώνει τὴν ψυχὴν ἀπὸ τὸ βάρος τῶν ἁμαρτιῶν καὶ τῶν θλίψεων.

M

μαγνάδι, τὸ
Μαδεμοχωρίτης

μαϊστράλι, τὸ
μάνητα, ἡ
μαρκούτσι, τὸ

μαρμαίρω
Μαυριτανοί

μεγαλωσι
μελισσηνός

μελτέμια, τὰ

μερεμετίζω
μεσοῦψής
μετερίζι, τὸ

μιασματικός
μικκύλος
μιναρές, ὁ

μινυρίζω
μισεύω
μισοκάναλα
μόλεμα, τὸ
Μοράβας, ὁ
Μουλβία, ἡ
μουράγιο, τὸ
μουσαφιζέοι οἱ
μούσκούλη. ἡ

Μουτεσελίμης
μπαταριές
μπατάρω

μπέης, ὁ

— λεπτή καλύπτρα κεφαλῆς, πέπλος.

— κάτοικος τῶν Μαδεμοχωρίων, τμήματος τῆς Χαλκιδικῆς, τῆς σήμερον λεγομένης ἐπαρχίας Ἀρναίας.

— ὁ βορειοδυτικός ἄνεμος.

— ἡ μανία.

— (λ. τουρκ.) ὁ δερμάτινος σωλὴν τοῦ ναργιλῆ (ιδεὲς λέξιν).

— ἀκτινοβολῶ παλμικῶς, ἀστράφτω.

— οἱ κάτοικοι τῆς Μαυριτανίας, ὅπως ἐλέγετο ἡ Β.Δ. Ἀφρική (Μαρόκον, Ἀλγέριον).

— (ἐπίρρ.) εἰς μεγάλην ἔκτασιν.

— ὁ ἔχων τὸ χρώμα τοῦ μέλιτος· σύνθετος ὄνομα βοῶν τοιοῦτου χρώματος.

— οἱ βόρειοι ἢ βορειοδυτικοὶ ἄνεμοι, οἱ πνέοντες κατὰ τὸ θέρος.

— (λ. τουρκ.) ἐπισκευάζω, ἐπιδιορθώνω.

— (ἐπίθ.) μέσου, μετρίου ὕψους ἐπίπεδον κοιλάδος.

— (λ. τουρκ.) ὀχύρωμα, πρόχωμα, προκάλυμμα κατὰ τὴν μάχην.

— μολυσματικός.

— μικρός.

— (λ. τουρκ.) ὕψηλός καὶ στενὸς πύργος μουσουλμανικοῦ ναοῦ. μετ' ἐξώστου ἀπὸ τοῦ ὁποίου ὁ μουεζίνης (εἰδικὸς θρησκ. λειτουργός) καλεῖ τοὺς πιστοὺς νὰ προσευχηθοῦν.

— παραπονοῦμαι, κλαίω σιγαλά.

— ἀναχωρῶ ἐκ τινος τόπου, ἀποδημῶ, ξενιτεύομαι.

— (ἐπίρρ.) εἰς τὸ μέσον τοῦ θαλασσίου στενοῦ.

— μόλυσμα.

— ὄρος τῆς Β. Ἠπείρου.

— γέφυρα τοῦ Τιβέρεως παρὰ τὴν Ρώμην.

— (λ. ἐνετ.) κρηπίδωμα, προκυμαία.

— (λ. τουρκ.), ἐπισκέπται φιλοξενούμενοι.

— πρασινάδα ἀναπτυσσομένη εἰς ὑγρόν, ἔστω καὶ ὀλίγον, χῶμα.

— Τοῦρκος διοικητής.

— σειρὰ ὁμοβροντιῶν πυροβόλων ὅπλων.

— κλίνω πρὸς τὸ ἓνα πλευρὸν (λέγεται διὰ τὰ πλοῖα κυρίως).

— (λ. τουρκ.) πλούσιος ἀρχηγός, φύλαρχος, ὁ υἱός

μπενετάδες, οί
μπιρμπιλός
μπουγάι
μπουγαρίνι, τὸ

μπουκαδούρα, ἡ

μπουρίνι
μυρτιές

μυσταγωγία, ἡ

μυχός

τοῦ πασᾶ, τίτλος ἐγγραμμάτου Τούρκου ἀξιωμα-
τικού

- τὰ ἀποχαιρετιστήρια κεράσματα.
- (ἐπίθ.) πλουμιστός, παρδαλός.
- στενή θαλασσία δίοδος.
- εὖοσμον ἄνθος· τὸ φυτὸν μπουγαρινιά-ἱασμος ὁ ἀ-
ραβικός.
- (λ. ἰταλ.) ἄνεμος γεννώμενος καὶ πνέων ἐντὸς τοῦ
θαλασσίου κόλπου.
- ἰσχυρά καὶ ἀπότομος πνοὴ ἀνέμου.
- (θηλ. πληθ.) κλάδοι μύρτου, (μυρτιάς) ἀναφέ-
ρεται εἰς τὴν παράδοσιν ὅτι οἱ λεγόμενοι τυραν-
νοκτόνοι Ἀρμόδιος καὶ Ἀριστογείτων, οἱ φο-
νεύσαντες τὸν υἱὸν τοῦ Πεισιστράτου Ἱππαρχον
(514 π.Χ.) εἶχον κρύψει τὰ ξίφη των εἰς κλάδους
μυρτιάς, τοὺς ὁποίους ἔφερον λόγῳ τῆς τελουμέ-
νης τότε πομπῆς τῶν Παναθηναίων.
- ἡ κατὰ τὴν θείαν λειτουργίαν τελουμένη θυσία,
μύησις εἰς θρησκευτικὰ μυστήρια.
- τὸ ἐσώτερον σημεῖον κόλπου ἢ λιμένος.

N

νάμα, τὸ
ναοφυῆς
ναπολεόνι, τὸ
ναργιλές, ὁ

νάρθηξ, ὁ

ναύκληρος, ὁ
νιτσεράδα
νογάω
ντέφι, τὸ
νωχέλεια, ἡ

- πηγὴ ρέοντος ὕδατος.
- ὁ γεννηθεὶς ὡς νάνος.
- τὸ γαλλικὸν χρυσοῦν εἰκοσόφρακτον.
- (λ. τουρκ.) καπνοσύριγξ ἀσιατικὴ μὲ μακρὸν εὐ-
λύγιστον σωλήνα (μαρκούτσι), εἰς τὸν ὁποῖον ὁ
καπνὸς φθάνει ἀναρροφώμενος ὑπὸ τοῦ καπνιστοῦ
μέσω φιάλης πλήρους ὕδατος.
- (γεν. ηκος), τὸ πρὸ τοῦ κυρίως ναοῦ μέρος, ἐν
εἶδει στοᾶς συνήθως, ὅπου κατὰ τοὺς πρώτους
χρίστ. χρόνους ἔμενον οἱ κατηχούμενοι· σὺν τῷ
χρόνῳ ὁ νάρθηξ ἀπετέλεσεν ἀπλὴν προέισοδον τοῦ
ναοῦ ἢ καὶ ἐξέλιπεν ἐντελῶς.
- ὁ πρῶτος τοῦ πληρώματος, λοστρόμος.
- ἀδιάβροχον ἐπανωφόριον ἀπὸ μουσαμᾶν.
- ἐννοῶ, καταλαβαίνω.
- λαϊκὸν μουσικὸν ὄργανον.
- καὶ νωχελία, ἡ ιδιότης τοῦ νωχελοῦς, βραδύτης,
νωθρότης, ὀκνηρία.

Ξ

- ξαγναντεύω — βλέπω ἔναντι καὶ ἀπὸ μακρὰν, διακρίνω (βλ καὶ λ. ἀγνάντια).
- ξεφτέρει, τὸ — τὸ ἀρπακτικὸν πτηνὸν ἰέραξ. μεταφ. γρήγορος, εὐκίνητος· τὰ ξεφτέρια τοῦ μύλου=τὰ φτερά τοῦ μύλου, τὰ ὅποια κινοῦνται γρήγορα.
- ξουριάζω — (βλέπε ἐξουριάζω).

Ο

- ὀβορός, ὁ
ὀθόνη, ἡ
οἰκήσημον, τὸ — (λ. σλαβ.). μάνδρα. αὐλή.
— σεντόνι..
- οἰμωγή, ἡ
οἰστρηλατοῦμαι — τὸ διακριτικὸν σῆμα ἐκάστης οἰκογενείας εὐγενῶν, εἰκονίζον συνθήκας ζωῶν, φυτόν, ἐργαλεῖον, οὐράνιον φαινόμενον ἢ ἄλλο τι συμβολικὸν ἀντικείμενον,
— στεναγμός, θρήνος.
- ὀλβιος
ὀλοφυρμός
ὀντᾶς, ὁ — διεγείρομαι ψυχικῶς καὶ πνευματικῶς, ἐνθουσιάζομαι.
— ἐπίθ.) εὐτυχής, εὐδαίμων, πλούσιος.
— θρήνος, ὀδυρμός.
- ὀξυδερκής
ὀρεστιᾶς
Ὁρόντης — (λ. τουρκ.) δωμάτιον, ὁ καλὸς ὄντᾶς = ἡ αἰθουσα ὑποδοχῆς.
— ὁ ἔχων ὀξεῖαν ὄρασιν, ἀντίληψιν.
— νύμφη τῶν ὀρέων.
— ὁ μεγαλύτερος ποταμὸς τῆς Συρίας, πηγάζων ἐκ τοῦ Ἀντιλιβάνου καὶ χυνόμενος εἰς τὸ Φοινικικὸν πέλαγος.
- ὄρτσα — (ναυτ. κέλευσμα προστακτ. τοῦ ρ. ὀρτσάρω) πρόσαγε, φέρε τὸ πλοῖον πλησίον τῆς κοίτης τοῦ ἀνέμου μέχρι γωνίας, πέραν τῆς ὁποίας τὰ ἱστία παύουσι δεχόμενα τὸν ἄνεμον.
- οὐριοδρομῶ
οὐριος — ἀρμενίζω ὑπὸ οὐριον ἄνεμον.
— (ἐπίθ.) ὁ ἐκ τῆς οὐρᾶς προερχόμενος οὐριος ἄνεμος, ὁ πνέων ἐκ τῆς πρύμνης τοῦ πλοίου.
ὁ ὠθὼν αὐτὸ ἐκ τῶν ὀπισθεν.
- οὐτοπιστής — ὁ ὁπαδὸς τῆς οὐτοπίας, ὁ πλάττων σχέδια μὴ πραγματοποιήσιμα.
- οὐτοπία — (ἐκ τοῦ οὐ-τόπος), λέγεται ἡ ἰδέα, ποῦ δὲν δύναται νὰ σταθῇ, ποῦ εἶναι ἀπραγματοποιήτος.

Π

παγάνα, ἡ
πάλαι
παλιολαζαρίνα, ἡ

παμφανής
παννυχής

παρά
παραινῶ
παραιτυρία

πάρεξ
Παρθένης Κωνσταντίνος

παρτέρι, τὸ

παρυφή, ἡ
πασαλήκι

Πατρίκιοι, οἱ

πεπρωμένα
περιάγομαι
περιεστῶτες, οἱ

περικαλλής, ὁ, ἡ
περίορντος, ὁ, ἡ
περίστυλος
περίσσωμα, τὸ
πεσσός, ὁ
πετροκαλαμιά, ἡ
Πηδάλιον, τὸ

πιαίνομαι
πίπτω
πλάβα
πλαισιώνω
πλαταγῶ
Πλειάδες, αἱ

- ὁμαδικὸν κυνήγι ζώων ἢ ὁμαδικὸ ψάρευμα.
- κατὰ τὸν παλαιὸν καιρὸν.
- ἡ παλαιὰ λαζαρίνα, εἶδος ἐμπροσθογεμοῦς πυροβόλου ὅπλου παλαιοῦ τύπου.
- ὁ πλήρης φωτός.
- ἀκολουθία (ἐν ναῶ) διαρκοῦσα καθ' ὅλην τὴν νύκτα (γεν.-ίδος).
- πλησίον.
- συμβουλευῶ, νουθετῶ.
- ἔλλειψις ἢ παρὰβάσις τῶν νομικῶν κλπ. τύπων.
- ἐκτὸς, πλὴν, εἰμὴ μόνον.
- (γενν. 1879) ἐξ Ἀλεξανδρείας, ὑπῆρξε διακεκριμένος ζωγράφος, καθηγητὴς τῆς Σχολῆς Καλῶν Τεχνῶν.
- (λ. γαλλ.) μέρος τοῦ κήπου, προωρισμένον διὰ φύτευσιν καὶ καλλιέργειαν ἰδίου εἶδους ἀνθέων.
- τὸ πέρας ἐκτάσεως, τὸ ἄκρον.
- ἡ περιοχὴ τὴν ὁποίαν ἐξουσιάζει ὁ πασσᾶς ἢ ἡ ἐξουσία τοῦ πασσᾶ.
- οἱ ἀποτελοῦντες τὴν ἀνωτέραν κοινωνικὴν τάξιν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ρώμῃ· γενικῶς, οἱ εὐγενεῖς, οἱ πλούσιοι.
- τὰ ὑπὸ τῆς μοίρας γραμμένα.
- περιφέρομαι, στριφογυρίζομαι.
- μετοχὴ παρακειμ. τοῦ περισταμαι=ἵσταμαι πέριξ τινός, περιστοιχίζω.
- (ἐπιθ.) ἐξαιρετικὰ ὥραϊος.
- περιρρεόμενος, περιβαλλόμενος ὑπὸ ὑδάτων.
- ὁ περιβαλλόμενος ὑπὸ στύλων.
- περισώθεν ὑπόλειμμα.
- ψηφίς κάθετος ἐπὶ ἄβακος παιγνιδίου (τὸ πούλι),
- τὸ ὑπόλειμμα τοῦ θεωριμένου σίτου.
- συλλογὴ κανόνων ἀποστολικῶν, συνοδικῶν, ἀγίων πατέρων, διὰ τὴν διακυβέρνησιν τοῦ σκάφους τῆς Ἐκκλησίας (μεταφ.).
- λιπαίνομαι.
- πέφτω, ξεπέφτω.
- βάρκα λίμνης εἰς Μακεδονίαν.
- περιβάλλω κάτι μὲ πλάισιον, μὲ κορνίζαν.
- κτυπῶ καὶ παράγω ἰσχυρὸν κρότον.
- ἡ Πούλια (ἀστερισμός).

- πληκτικός — (ἐπίθ. ἐκ τοῦ πλήττω), ὁ προκαλῶν πληξίν, ἀνι-
ρός, κουραστικός, θλιβερός.
- πλημμελῶ — κάμνω σφάλματα.
- πλησίσιος — ὁ πλέων μὲ ἀπλωμένα ὄλα τὰ πανιά.
- πόα, ἡ — τὸ σύνολον τῶν φυτῶν μιᾶς ἐκτάσεως γῆς· εἰδικῶς
πόα — φυτὸν τοῦ ὁποῦ οὗ ὁ κορμὸς δὲν εἶναι ξυ-
λώδης.
- Πόγραδες, τὸ
ποδίζω — πόλις τῆς Β. Ἡπείρου.
- πολύρροιβδος — ἔνεκα κακοκαιρίας ἀνακόπτω τὸν πλοῦν
παραμένω εἰς ὄρμον (ἐπὶ πλοίων).
- « Πόρτα », ἡ — ὁ βιαίως κινούμενος καὶ θορυβῶν.
- πορφυρογέννητος — ἡ « Ὑψηλὴ Πύλη », ἡ τουρκικὴ Κυβέρνησις τῶν
σουλτάνων.
- πούλια — ὁ γεννηθεὶς καθ' ὃν χρόνον οἱ γονεῖς τοῦ ἦσαν
βασιλεῖς.
- Πούλια — ἡ κοινὴ ὀνομασία τοῦ ἀστερισμοῦ τῶν Πλειά-
δων, συγκειμένου ἐκ 2.500 καὶ πλέον ἀστέρων,
ὧν μόνον ἑπτὰ ἕως δέκα εἶναι ὁρατοί, ἐκ τούτου
« ἑπτάφωτη πούλια ».
- πράγμα, ἡ — ἀλιευτικὸν ἐργαλεῖον.
- πραιτωριανοὶ — στρατ. σῶμα τῶν Ρωμαίων κατὰ τοὺς χρόνους τῆς
Αὐτοκρατορίας· οὗτοι ἀπετέλουν τὴν αὐτοκρατο-
ρικὴν φρουράν.
- προηγούμενος — προϊστάμενος μονῆς.
- προκαλῶ — προξενῶ, φοβερίζω.
- προντίζομαι — σκορπίζομαι, τινάζομαι.
- προσκολλῶμαι — προσηλώνομαι μὲ ἀφοσίωσιν ἢ ἐκ συμφέροντος.
- προσορμίζομαι — εἰσέρχομαι εἰς ὄρμον ἢ λιμένα, ὅπου ἀγκυροβο-
λῶ, ἀράζω.
- πρόστεγον — ὑπόστεγος χώρος εἰς τὸ ἄκρον τῆς πρῶρας.
- πρωτὰτα τὰ — οἱ τὰ πρῶτα φέροντες εἰς τὴν κοινότητα, οἱ προ-
εστοί, οἱ ἄρχοντες.
- πυξίς — μικρὰ θήκη ἐκ ξύλου, κουτί.

P

- ραθυμία, ἡ — ὀκνηρία, νωθρότης.
- ράκος — κουρέλι, ἄνθρωπος χωρὶς ἡθικόν.
- ραφίνα, ἡ — τὸ στέλεχος τῆς σικάλειας (βριζοκάλαμο).
- ρεκάζω — ἐκβάλλω ζωηρὰς φωνάς.
- ρηγᾶτο, τὸ — τὸ βασιλεῖον.
- ρίμες — ὁμοιοκατάληκτα δίστιχα (ριμάδες).
- ριπή — βολή, ταχεῖα κίνησις.
- ρόγχος, ὁ — θορυβώδης ἀναπνοὴ κοιμωμένου, ροχαλητό.

ρομφαία, ἡ
ρουμάνια, τὰ
ροχθῶ(έω)

ρύπος, ὁ

σαΐσμα τὸ
σακολέβα, ἡ

σαλαγῶ (άω)

σάπφειρος, ὁ
σάρισα
σβάστικα

σγαυλίζω

σεράϊ
σερασκέρης
σεφέρει τὸ
σηκόι,
σιβυλλικοὶ χρησμοὶ

Σιλεντιάριος

Σιλήμνα, ἡ
σιουμπέκι
σισανές, ὁ
σκαπετῶ
σκασιά, τὰ

σκαρμός, ὁ

σκάφρανδρον, τὸ
σκεβρωμένος
σκελεθρωμένος
σκήνωμα

— πλατεῖα καὶ μεγάλη ἀμφίστομος σπάθη.
— τὰ δάση (λ. τουρκ.).
— προκαλῶ ρόχθον, θόρυβον, πάταγον (κυρίως ἐπὶ τῶν κυμάτων ἢ πιπτόντων ὑδάτων).
— ἀκαθαρσία, λέρα.

Σ

— τὸ σκέπασμα.
— (ἀρχ. σακολαίφη) : α') ἰστίον, карабόπανον, тра-
пеζοειδοῦς σχήματος, β') ψαρόβαρκα φέρουσα
τοιούτον ἰστίον.
— θορυβῶ, προκαλῶ δυνατόν θόρυβον διὰ ν' ἀπο-
διώξω τὰ ζῷα.
— πολύτιμος λίθος κυανοῦ χρώματος.
— μακρὸν δόρυ τῶν ἀρχαίων Μακεδόνων.
— διακοσμητικὸν εἰς σχῆμα ἀγκυλωτοῦ σταυροῦ· ση-
μαία χιτλερικής Γερμανίας.
— λέγεται ἐπὶ ὀρνίθων: σκαλίζω, ἀνασκαλεύω μὲ τὸ
ράμφος· μεταφ. ἀνασκαλεύω, ἀναξέω.
— (λ. τουρκ.) ἀνάκτορον, μέγαρον, διοικητήριον
— (λ. τουρκ.) τοπικός, στρατιωτικὸς διοικητής.
— (λ. τουρκ.) ἐκστρατεία, πόλεμος.
— ὁ κυρίως ναὸς παρ' ἀρχαίοις.
— συλλογὴ προφητειῶν δι' ὅσα ἐπρόκειτο νὰ γίνουν
εἰς τὴν Ρώμην, συνταχθεῖσα ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν
μάντιδα Σίβυλλαν· αἱ προφητεῖαι αὗται ἐθεωροῦν-
το ἀλάθηστοι.
— ἀξιοματοῦχος τοῦ παλατίου τῶν Βυζαντινῶν αὐ-
τοκρατόρων ἐπὶ τῆς τάξεως.
— ὄρος τῆς Ἀρκαδίας, πλησίον τῆς Τριπόλεως.
— γλύκισμα ἐκ ξηρῶν καρπῶν.
— παλ. τύπου ἐμπροσθογεμὲς πολεμικὸν ὄπλον.
— ξεπερνῶ, ὑπερβαίνω.
— ἐσχάρα ναυπηγείου, ὅπου τοποθετοῦνται καὶ συν-
αρμολογοῦνται τὰ ναυπηγούμενα πλοῖα.
— ξύλινον ἢ σιδηροῦν κυλινδρικὸν ραβδίον ἐπὶ τῆς
κουπαστῆς, εἰς τὸ ὅποιον προσδένεται ἡ κώπη
διὰ θηλειᾶς.
— εἰδικὴ ὕδατοστεγῆς ἐνδυμασία τοῦ δύτου.
— κυρτωμένος.
— σκελετωμένος.
— τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου, ὡς κατοικία τῆς ψυχῆς, τὸ
λείψανον, σκηνή.

σκίοτημα, τὸ
σκοῦζω
σκοῦνα, ἡ
σκότα, ἡ
σμάραγδος
σοῦδα
σοφρὰν

σπαχής, ὁ

σπολλάτη
στιά, ἡ
στιβάνι, τὸ

στίλβω
στόμφος
στομώνω

σνγκοινωνῶ (-έω)

σνγκυκῶ
σνκομαῖδα
σνλῶ
σνμπαγής, ὁ, ἡ
σνμπεριπτύσσομαι
σνμφνρμός
σνναμιλλῶμαι
σνναξάρι, τὸ

σνννομεὺς
σύνολος
σύνωρα
Σωσίβιος

σωτρώπι, τὸ

- ἀναπήδησις ἐκ χαρᾶς.
- φωνάζω δυνατά, κραυγάζω.
- ἱστιοφόρον μὲ τετράγωνον ἱστία καὶ δύο ἱστούς.
- ὁ ποῦς τοῦ ἱστίου.
- πολύτιμος λίθος βαθυπρασίνου χρώματος.
- στενὴ δίοδος.
- ἀπὸ σοφρὰν (σοβράνα ἐπιρρ. Ἰταλ. ναυτικὴ λέξις)
= ἀπὸ τὸ προσήνεμον (ἐστραμμένον πρὸς τὸν ἄ-
νεμον).
- α') ὁ τιμαριῶχος τοῦρκος ἱππεύς, β') ἱππεὺς
τοῦ γαλλικοῦ ἀποικιακοῦ στρατοῦ.
- εὐχαριστῶ (ἐκ τοῦ: εἰς πολλὰ ἔτη).
- ἡ ἐστία, τὸ τῆξι.
- (καὶ στιβάλι) ὑπόδημα περιβάλλον μέρος ἡ καὶ
ὅλην τὴν κνήμην· ἡ καὶ σήμερον ἐν χρήσει κρη-
τικὴ μπότα.
- ἀστράφτω.
- πομπῶδες ὕφος περὶ τὸ λέγειν.
- ἀμβλύνω τὴν κόψιν μαχαίρας, ξίφους κλπ. τὸ
κάμνω νὰ μὴ κόπτη μεταφ. ἀπαμβλύνω, ἐξου-
δετερῶνω (κακὸν τι).
- κοινωνῶ τῶν Ἀχράντων Μυστηρίων μαζὶ μὲ
ἄλλους.
- ἀνατάρασσω, ἀνακατεύω.
- πίττα ἐκ σύκων.
- κλέπτω ἱερὰ πράγματα, λεηλατῶ.
- (ἐπίθ.) πυκνός, στερεός.
- ἀνταλλάσσω ἐναγκαλισμὸν μὲ ἄλλους.
- συγκεχυμένη ἀνάμιξις, ἀνακάτωμα.
- συναγωνίζομαι.
- βιογραφία ἁγίου, ὡς καὶ τὸ βιβλίον, τὸ ὅποῖον
περιέχει τὰς βιογραφίας τῶν ἁγίων· παλαιὰ συνα-
ξάρια-παλαιὰ παραδόσεις τοῦ λαοῦ.
(Τὴν ἐπὶ τοῦ προκειμένου παράδοσιν ἀναφέρει ὁ
Ἡρόδοτος).
- ὁ καρπούμενος κάτι μὲ ἄλλον.
- (ἐπίθ.) ὁλόκληρος χωρὶς ἐξαιρέσιν, σύμπας.
- (ἐπιρρ.) συντόμως.
- ὁ κυριώτερος τῶν συμβούλων τοῦ βασιλέως τῆς
Αἰγύπτου Πτολεμαίου Δ' τοῦ Φιλοπάτορος, ἀκ-
μάσας κατὰ τὰ τέλη τοῦ γ' π.Χ. αἰῶνος. τὸ
— ἐσωτερικὸν τοῦ σκελετοῦ τοῦ κύτους τοῦ
πλοίου.

Τ

Ταγανρόκ, τὸ
τά(μ)πια, ἡ
ταμπούρι, τὸ

ταριχευτικὸς
ταρσανᾶς, ὁ
τελώνια, τὰ
τέμενος, τὸ
τέμνομαι
τέμπλον, τὸ

τερέβινθος, ἡ

τερέτισμα
Τεσσαράκοντα μάρτυρες

Τετράπολις

Τζοχανταρέοι, οἱ
τιθασεύω
τίρα
τιτυβισμός
τρακάρω

τρεχαντήριον, τὸ

τρικάταρτον, τὸ
Τρικούντης Χαρίλαος

τρίλια, ἡ

τριτημόριον, τὸ
Τρίτων

τροπαία, ἡ

- ὁ κόλπος τοῦ Ταϊγανίου.
- (λ. τουρκ.) ὀχύρωμα, κανονιοστάσιον.
- (ἐκ τοῦ τάμπια), ἀμυντικὸν προπέτασμα, χαράκωμα.
- ὁ ἀνήκων εἰς τὴν ταρίχευσιν (πάστωμα).
- (λ. τουρκ.) τὸ ναυπηγεῖον, (ναύσταθμος).
- πονηρὰ πνεύματα.
- μέρος ἀφιερωμένον εἰς τὸν Θεόν, ναός.
- κόπτομαι.
- (λ. λατ.) τὸ εἰκονοστάσιον τῶν ὀρθοδόξων ναῶν, δι' οὗ χωρίζεται τὸ "Ἅγιον Βῆμα ἀπὸ τοῦ λοιποῦ ναοῦ.
- δένδρον κωνοφόρον ἐκκρίνον τὴν τερεβινθίνην, ἐκ τῆς ὁποίας λαμβάνεται τὸ τερεβινθέλαιον (κ. νέφτι).
- κελάδημα χελιδόνος ἢ τέττιγος.
- οἱ θανατωθέντες ἐν Σεβαστείᾳ ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος Ἀγρικόλα ἐπὶ αὐτοκράτορος Λικινίου 40 στρατιῶται, οἱ ὅποιοι προυτίμησαν τὸν μαρτυρικὸν θάνατον, ἵνα μὴ ἀρνηθοῦν τὴν χριστιανικὴν πίστιν.
- ἐλέγετο ἡ Ἀντιόχεια, διότι ἦτο διηρημένη εἰς τέσσαρα τμήματα, μεγάλα ὡς ἰδιαιτεραὶ πόλεις.
- τοῦρκοι σωματοφύλακες τοῦ πασᾶ.
- δαμάζω, ἐξημερώνω.
- ἀπόστασις βολῆς τηλεβόλου.
- λαλιὰ ὁμοία μετὰ τὴν τῆς πέριδος.
- κάμνω κάτι νὰ συγκρουσθῇ, συμπλέκομαι μετὰ καποιον.
- τύπος μικροῦ ἱστιοφόρου πρὸς ἀλιεῖαν ἢ ἀκτοπλοῖαν.
- ἱστιοφόρον μετὰ τρεῖς ἰστούς, τριέστιον.
- εἷς ἐκ τῶν ἐξοχωτέρων πολιτικῶν τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος (1832—1896).
- (λ. ἱταλ.) τερέτισμα φῶδικου πτηνοῦ, μουσικὸν ἄλημα.
- τὸ τρίτον μέρος.
- ἀρχαία θεότης, υἱὸς τῆς Ἀμφιτρίτης καὶ τοῦ Ποσειδῶνος.
- ὁ ἄνεμος ὁ πνέων ἐκ τῆς θαλάσσης πρὸς τὴν ξηράν.

τρούπις, ἡ	— τὸ κατώτατον μέρος τοῦ σκελετοῦ τῶν πλοίων ἀπὸ πῶρας εἰς πρύμνην (καρίνα).
τροφαντός	— (ἐπίθ.) πρῶμος, τρυφερός.
τροχοφόρον, τὸ	— παλ. τύπου ἀτμόπλοιον κινούμενον διὰ δύο μεγάλων τροχῶν προσηρμοσμένων εἰς τὰ πλάγια.
τροχαλίζω	— ἀκούομαι νὰ τρέχω.
τσάκα, ἡ	— (ἄλλως τζάκα), πλεκτὴ μαλλίνη καὶ χονδρὴ μετὰ χειρίδων ἐξωτερικὴ φανέλλα.
τσαπράζια, τὰ	— ἀργυρᾷ ἢ ἐπίχρυσα στολίδια μὲ διαφόρους παραστάσεις κοσμοῦντα ἐθνικὰς τοπικὰς ἐνδυμασίας.
τσέλιγκας, ὁ	— (λ. σλαβ.) ποιμὴν, βοσκός.
τύρβη, ἡ	— θόρυβος, ταραχὴ.
τυφών-ῶνος, ὁ	— φοβερὰ, στροβιλοειδὴς θύελλα.

Υ

ύληεν	— (ὄρος), δασῶδες ὄρος.
ύμνω	— πλέκω τὸ ἐγκώμιόν τινος, ψάλλω ὕμνον.
ύποτροπή	— ἡ ἐπανάληψις τοῦ αὐτοῦ γεγονότος μετὰ μίαν διακοπὴν.
ύποφώσκω	— ἀρχίζω νὰ φέγγω, προβάλλεται ἐλπίς καλυτέρου μέλλοντος.
ύπώρεια, ἡ	— οἱ πρόποδες τοῦ ὄρους.
ύψικάρηνος, ὁ, ἡ	— ὁ ἔχων ὑψηλὴν κεφαλὴν, ὁ ὑψηλός.

Φ

φαιλόνιον, τὸ	— διακριτικὸν ἄμφιον τῶν ἱερέων.
φαντασμαγορία, ἡ	— φανταστικὴ παράστασις ἢ εἰκὼν, εὐχάριστος ὡς θέαμα.
φαράγγι, τὸ	— (ἀρχ. φάραγξ—αγγος, θηλ.) βαθὺ χάσμα μεταξὺ βουνῶν, βαθεῖα καὶ ἀπόκρημνος χαράδρα.
Φειδίας	— περίφημος Ἀθηναῖος γλύπτης (ε' π.Χ. αἰών), ὁ ὁποῖος ἐπεμελήθη τῶν καλλιτεχνικῶν ἔργων τῆς Ἀκροπόλεως.
φελούκα, ἡ	— τύπος μικροῦ ἰστιοφόρου πλοίου ἢ μεγάλης λέμβου.
φιλόκαλος, ὁ, ἡ	— ὁ ἀγαπῶν τὸ ὥραϊον, καλίσθητος.
φιδί, τὸ	— τὸ φίδι, μεταφορικῶς: τὸ δριμύ ψυχός.
φλάμ(μ)ουλον, τὸ	— (λ. λατ. flammulum), βασιλικὸν λάβαρον, σημαία.
φλάσκα, ἡ	— ξύλινον δοχεῖον οἴνου (τσότρα, τσίτσα).

φλέγμα, τὸ
φλοκάτα, ἡ

φολῖς, ἡ
φονιάς, ὁ

φοῦντο, τὸ
Φραντζῆς Γεώργιος

φρένα, τὰ
φρενίτις, ἡ
φρενιτιώδης
φρύδι, τὸ
φώσινο, τὸ

φωστήρ, ὁ

— ἀπάθεια, ψυχραιμία.

— εἶδος κάπας μαλλίνης τῆς ὑπαίθρου, φερούσης κρόσσια.

— λέπι.

— εἶδος ἐξώστου ἄνωθεν τῶν θυρῶν, ἀπὸ ὅπου περιέχονον θερμὸν ἔλαιον ἢ ἐκτύπων τοὺς ληστές, ὅταν ἀπεπειρῶντο νὰ λεηλατήσουν τὴν οἰκίαν.

— ὁ βυθὸς τῆς θαλάσσης.

— (1401 — 1466), βυζαντινὸς στρατιωτικὸς, πολιτικὸς καὶ συγγραφεὺς, ὁ ὁποῖος, μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἔγραψε «Χρονικόν», εἰς τὸ ὁποῖον διηγεῖται τὰ γεγονότα τῆς περιόδου ἐκείνης.

— (ἀρχ. φρήν-φρενός, θηλ.) ὁ νοῦς, τὸ μυαλό.

— μανία, διατάραξις τῶν φρενῶν.

— (ἐπίθ.), γεμᾶτος φρενίτιδα, ἔξαλλος.

— (τοῦ βουνοῦ), τὸ ὡς ὄφρυς ἄνω μέρος τοῦ ὄρους.

— μωρουδέλι βυζανιάρικο, πλάσμα ἀδύνατο, τρυφερόν.

— ὁ φωτίζων, ὁ σοφός, ὁ πολυμαθής.

X

χαγιάτι, τὸ

χαφιές, ὁ (ἢ χαβιές)

χάμουρα, τὰ

χαμπέρι, τὸ
χάσμα, τὸ
χαρμπί τὸ
Χάσικα
χατζιλίκι, τὸ

χατζῆς
χηβάς-άδος
χλωρίς, ἡ
χοροστάσι

«ΧΡΟΝΙΚΑ», τὰ

— (λ. τουρκ.) ἐξωτερικὸς ὑπόστεγος διάδρομος οἰκίας.

— ἄτομον, τὸ ὁποῖον πληρώνεται, διὰ νὰ παράσχη ὑπόπτους ὑπηρεσίας, ἐγκάθετος, ἐνλοτε κακοποιός.

— τὸ σύνολον τῶν ἐξαρτημάτων, τὰ ὁποῖα τίθενται ἐπὶ τῶν ἵππων καὶ ἄλλων ὑποζυγίων (ἢ σαγῆ).

— (λ. τουρκ.). εἰδησις, πληροφορία, νέον.

— ὅ.τι προξενεῖ χαράν, ἡδονήν.

— εἶδος ξίφους.

— (χωριά), ὁμὰς χωρίων τῆς Χαλκιδικῆς.

— προσκύνημα εἰς ἱερὸς τόπους καὶ ὁ τίτλος τοῦ χατζῆ (βλ. κατωτέρω).

— (λ. ἀραβ.), ὁ προσκυνητὴς τῶν ἁγίων τόπων.

— ἡ κόγχη τοῦ ἱεροῦ βήματος, ἀχηβάδα.

— τὸ σύνολον τῶν αὐτοφυῶν φυτῶν μιᾶς χώρας.

— τόπος πού γίνονται χοροί.

— ἡ ἐφημερίς «ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ», τὴν ὁ-

- ποίναν ἐξέδιδεν ἐν Μεσσολογίῳ κατὰ τὴν διάρκειαν
τῆς τελευταίας πολιορκίας ὁ φιλέλλην Ἰάκωβος
Μάγερ.
- χρυσόρρους
Χρυσόστομος — ὁ χρυσᾶ ρεύματα ἔχων.
— ὁ μετέπειτα Μητροπολίτης Σμύρνης, ἀγρίως σφα-
γιασθεὶς τὸ 1922 ὑπὸ τῶν Τούρκων.
- Χρυσοτρίκλινον, τὸ — ἡ ἐπίσημος αἴθουσα τοῦ Παλατίου ἐν Κωνσταντι-
νουπόλει.
- χρῶς, ὁ — (γεν. χρῳτός), ἡ ἐπιφάνεια τοῦ σώματος, ἡ ἐπι-
δερμὶς.
- 1896 — ἔτος κατὰ τὸ ὁποῖον ἐτελέσθησαν ἐν Ἀθήναις
οἱ πρῶτοι κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους Ὀλυμ-
πιακοὶ Ἀγῶνες.

Ψ

- Ψάλτης τῆς Λευκάδος — (εἰς τὸ « Τραγούδι τῶν Ἑπτὰ Νησιῶν » τοῦ Κ.
Παλαμᾶ), περίφρασις ἀντί: Βαλαωρίτης (βλ.
βιογραφίαν του).
- ψαροπούλα, ἡ — μικρὰ ψαρόβαρκα.

Ω

- ὦδε — (ἐπίρρ. ἐκ τῆς δεικτ. ἀντων. ὅδε), ἐνταῦθα: ἐδῶ.
- ὠδὶς-ἴρος, ἡ — πόνος τοκετοῦ.
- φρυγὴ, ἡ — ἀγρία φωνὴ ζώων, οὐρλιασμα.
- ὠρύομαι — οὐρλιάζω (ἐπὶ θηρίων), κραυγάζω θρηνῶν (ἐπὶ
ἀνθρώπων).
- ὥσει — (ἐπίρρ.). ὥς ἐάν, σάν.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΥ ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΣ. Έγεννήθη εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1875 καὶ ἀπέθανε τὸ 1937. Ἐσπούδασε φιλολογίαν καὶ διετέλεσε καθηγητὴς τῆς Βυζαντινῆς Τέχνης εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν.

ΑΘΑΝΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ Γεωργίου Ἀθανασιάδου—Νόβα. Ἐγεννήθη τὸ 1894 εἰς τὴν Ναύπακτον. Ἐσπούδασε Νομικά, ἀλλ' ἤσυχολήθη μετὰ τὴν δημοσιογραφίαν καὶ τὴν λογοτεχνίαν. Ἐγραψε ποιήματα καὶ πεζά. Εἶναι μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.

ΑΜΑΝΤΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ. Ἐγεννήθη τὸ 1874 εἰς τὴν Χίον. Ἐσπούδασε Φιλολογίαν. Ἠσχολήθη εἰς ἱστορικὰς καὶ γλωσσικὰς μελέτας καὶ διετέλεσε καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Ἦταν μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Ἀπέθανε τὸ 1960.

ΒΑΛΑΩΡΙΤΗΣ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ. Ἐγεννήθη τὸ 1824 εἰς τὴν Λευκάδα καὶ ἀπέθανε τὸ 1879. Ἐσπούδασε Νομικά. Ἠγωνίσθη διὰ τὴν ἑνωσιν τῆς Ἑπτανήσου μετὰ τῆς μητρὸς Ἑλλάδος. Ἐνεπνεύσθη ὅλα σχεδὸν τὰ ποιήματά του ἀπὸ τοὺς ἀγῶνας τῶν κλεφτῶν καὶ ἀρματωλῶν καὶ τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821.

ΒΙΖΥΗΝΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Ἐγεννήθη τὸ 1848 εἰς τὴν Βιζύην τῆς Θράκης καὶ ἀπέθανεν εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1896. Ἐσπούδασε Φιλολογίαν καὶ διετέλεσε καθηγητὴς Γυμνασίου. Ἐγραψε ποιητικὰς συλλογὰς καὶ διηγήματα.

ΒΙΚΕΛΑΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. Ἐγεννήθη τὸ 1835 εἰς τὴν Ἐρμούπολιν. Ἐζῆσε πολλὰ ἔτη εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ἀσχολούμενος μετὰ τὸ ἐμπόριον. Ἀπέθανε τὸ 1908, ἴδρυσεν τὸν σύλλογον πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων.

ΒΛΑΧΟΓΙΑΝΝΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. Ἐγεννήθη εἰς Ναύπακτον τὸ 1868 καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1945. Ἐχρημάτισε διευθυντὴς τῶν Ἀρχείων τοῦ Κράτους. Ἠσχολήθη μετὰ τὴν λογοτεχνίαν, πρὸς παντὸς δὲ μετὰ τὴν ἱστορίαν. Τὰ ἔργα του εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον ἐμπνευσμένα ἀπὸ τοὺς ἐθνικοὺς ἀγῶνας.

ΒΛΑΧΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Υἱὸς τοῦ λογοτέχνου Ἀγγέλου Βλάχου, ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τὸ 1886 καὶ ἀπέθανε τὸ 1951. Ἠσχολήθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν. Τὸ 1919 ἴδρυσεν τὴν ἐφημερίδα «Καθημερινήν», τὴν ὁποίαν διηύθυνε μέχρι τοῦ θανάτου του.

ΓΑΤΟΠΟΥΛΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. Ἐγεννήθη ἐν Πάτραις τὸ 1891. Ἠσχολήθη καὶ ἀσχολεῖται μετὰ τὴν δημοσιογραφίαν καὶ τὰ Γράμματα. Ἐγραψεν ἰδίως ἱστορικὰ ἔργα.

ΓΚΟΛΦΗΣ ΡΗΓΑΣ (Δημ. Δημητριάδης). Ἐγεννήθη εἰς τὴν Εὐρυτανίαν τὸ

1886. 'Εσπούδασε Νομικά, ἀλλ' ἀφωσιώθη εἰς τὴν ποίησιν καὶ τὴν λογοτεχνίαν.
'Απέθανεν εἰς Ἀθήνας 1958.

ΓΟΥΔΑΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ. 'Εγεννήθη εἰς τὰ Ἰωάννινα τὸ 1816 καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1882. 'Εσπούδασεν Ἱατρικὴν. Σημαντικώτερον εἶναι τὸ ὀκτάτομον ἔργον του : «Βίοι Παράλληλοι», εἰς τὸ ὁποῖον βιογραφοῦνται στρατιωτικοί, θρησκευτικοί, πολιτικοί καὶ ἔθνη εὐεργέται.

ΓΡΑΝΙΤΣΑΣ ΣΤΕΦΑΝΟΣ. 'Εγεννήθη εἰς τὴν Γρανίτσαν τῆς Εὐρυτανίας τὸ 1880 καὶ ἀπέθανε τὸ 1915. Ὑπῆρξε δημοσιογράφος. Ἠσχολήθη κυρίως μετὰ τὴν ἀγροτικὴν ζωὴν καὶ τὰς λαϊκὰς παραδόσεις.

ΔΕΛΤΑ ΠΗΝΕΛΟΠΗ. 'Εγεννήθη τὸ 1874 ἐν Ἀλεξανδρείᾳ. Ἠσχολήθη κυρίως μετὰ τὴν παιδικὴν λογοτεχνίαν, τὴν ὁποίαν ἐπλούτισε μετὰ πρωτότυπα παραμύθια καὶ ἱστορικὰ μυθιστορήματα. Ἀπέθανε εἰς Ἀθήνας 1941.

ΔΡΟΣΙΝΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. 'Εγεννήθη τὸ 1859 ἐν Ἀθήναις, ὅπου καὶ ἀπέθανε τὸ 1951. Ὑπῆρξε μέλος τῆς Ἀκαδημίας. Πολὺ ἑνωρὶς ἠσχολήθη μετὰ τὴν λογοτεχνίαν. Ἐδημοσίευσεν πολλὰς ποιητικὰς συλλογὰς καὶ πεζὰ.

ΖΑΛΟΚΩΣΤΑΣ ΧΡΗΣΤΟΣ. 'Εγεννήθη εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1895. 'Εσπούδασε μηχανικὸς χημικός. Ἐξέδωκε ἐνδιαφέροντα βιβλία, ὡς τὰ : «Γῦρο ἀπὸ τῆ Ἑλλάδας», «Τὸ περιβόλι τῶν θεῶν», «Ἡ Πίνδος» κ.ἄ.

ΖΑΜΠΕΛΙΟΣ ΣΠΗΡΙΔΩΝ. 'Εγεννήθη εἰς τὴν Λευκάδα τὸ 1813 καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἑλβετίαν, τὸ 1881. 'Εσπούδασε τὰ Νομικά, ἀλλ' ἐπεδόθη εἰς ἱστορικὰς μελέτας καὶ εἰς τὴν λογοτεχνίαν.

ΚΑΜΠΟΥΡΟΓΛΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. 'Εγεννήθη τὸ 1852 καὶ ἀπέθανε τὸ 1942 εἰς Ἀθήνας. 'Εσπούδασε Νομικά καὶ ἐπεδόθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν. Ἠσχολήθη εἰς ἱστορικὰς, λαογραφικὰς καὶ τοπογραφικὰς ἐρεῖνας τῆς ἱστορίας κυρίως τῶν Ἀθηνῶν κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Τουρκοκρατίας.

ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ ΑΝΔΡΕΑΣ. 'Εγεννήθη εἰς Λεχαῖνὰ τῆς Ἠλείας τὸ 1866 καὶ ἀπέθανεν εἰς τὸ Ἀμαρούσιον τὸ 1922. 'Εσπούδασε τὴν Ἱατρικὴν καὶ κατ' ἀρχὰς ὑπηρετήσιν εἰς τὰ ἐμπορικὰ πλοῖα, ἔπειτα δὲ ὡς στρατιωτικὸς ἱατρός. Γνωστός ὅμως ἐγένετο ὡς λογοτέχνης καὶ κυρίως διηγηματογράφος. Ὁ Καρκαβίτσας κατέχει μίαν ἀπὸ τὰς πρώτας θέσεις εἰς τὴν νεοελληνικὴν διηγηματογραφίαν.

ΚΟΝΔΥΛΑΚΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. 'Εγεννήθη εἰς Βιάνον τῆς Κρήτης τὸ 1861 καὶ ἀπέθανε τὸ 1920 εἰς Ἡράκλειον. Ὑπῆρξεν ἐκλεκτὸς δημοσιογράφος καὶ λογοτέχνης.

ΚΟΥΡΤΙΔΗΣ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ. 'Εγεννήθη εἰς Μυριόφυτον τῆς Θράκης καὶ ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τὸ 1928. 'Εσπούδασε Παιδαγωγικὰ καὶ Φιλοσοφίαν. Πλὴν

τῶν ἐπιστημονικῶν του διατριβῶν, ἔγραψε διηγήματα, βιογραφίας, φιλολογικάς καὶ καλλιτεχνικάς μελέτας κ.ἄ.

ΚΡΥΣΤΑΛΛΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ. Ἐγεννήθη τὸ 1868 εἰς τὸ Συρράκον τῆς Ἡπείρου καὶ ἀπέθανε τὸ 1894 ἐν Ἀρτῇ. Ἦτο μαθητὴς ἀκόμη, ὅταν ἤρχισε νὰ ἀσχολῆται μὲ τὴν ποίησιν καὶ τὴν λογοτεχνίαν. Ἐγραψε ποιήματα καὶ πεζά. Ὑπῆρξεν ὕμνητής τῆς ζωῆς τοῦ βουνοῦ καὶ τῆς στάνης.

ΚΥΡΟΥ ΑΧΙΑΛΕΥΣ. Ἐγεννήθη εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1898. Ἐσπούδασε Φυσικομαθηματικά. Ἐνωρίτατα ὅμως ἐτράπη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν καὶ ἀπὸ τοῦ 1918 διηύθυνε τὴν καθημερινὴν ἐφημερίδα. «Ἐστία». Ἠσχολήθη ἐπίσης καὶ τὴν λογοτεχνίαν. Ἀπέθανε τὸ 1950.

ΛΥΚΟΥΔΗΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ. Ἐγεννήθη τὸ 1849 εἰς τὸ Ναύπλιον καὶ ἀπέθανε τὸ 1924. Διετέλεσε δικαστικός. Συνέγραψε πολλὰ διηγήματα καὶ περιγραφάς, αἱ ὁποῖαι ἀναφέρονται κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν ἀγροτικὴν καὶ ναυτικὴν ζωὴν.

ΜΑΒΙΑΗΣ ΔΟΡΕΝΤΖΟΣ. Ἐγεννήθη τὸ 1860 εἰς τὴν Ἰθάκην. Ἐσπούδασε Φιλολογίαν καὶ Φιλοσοφίαν εἰς τὴν Γερμανίαν, ὅπου συγχρόνως ἤρχισε νὰ ἀσχολῆται καὶ μὲ τὴν ποίησιν. Τὸ 1896 ἐσπευσεν ἐθελοντὴς εἰς τὴν Ἐπανάστασιν τῆς Κρήτης καὶ ἔλαβε μέρος εἰς τὸν πόλεμον τοῦ 1897, ὅτε καὶ ἐπληρώθη. Ἐφονεύθη ὡς ἐθελοντὴς λοχαγὸς τῶν Γαριβαλδηνῶν, εἰς τὸ Δρίσκον τῆς Ἡπείρου τὸ 1912.

ΜΑΡΤΙΝΕΛΛΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Ἐγεννήθη τὸ 1836 εἰς τὴν Κέρκυραν καὶ ἀπέθανε τὸ 1896. Ἐγραψε ποιήματα.

ΜΕΛΑΣ ΣΠΥΡΟΣ. Ἐγεννήθη εἰς Ναύπακτον τὸ 1883. Ἐπιδοθεὶς εἰς τὴν δημοσιογραφίαν διετέλεσε συντάκτης πολλῶν Ἀθηναϊκῶν ἐφημερίδων. Διεκρίθη ὡς δραματικὸς συγγραφεὺς, ἀπὸ δὲ τοῦ 1935 ὑπῆρξε μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Ἐδημοσίευσεν πλῆθος διηγημάτων, καὶ λογοτεχνικάς βιογραφίας ἡρώων τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασεως τοῦ 1821 ὑπὸ τοὺς τίτλους «Ὁ Γέρος τοῦ Μωριά», «Ὁ Ναύαρχος Μιαούλης», «Τὰ Ματωμένα Ράσα» κ.ἄ. Ἀπέθανε τὸ 1966.

ΜΗΝΙΑΤΗΣ ΗΛΙΑΣ. (1669-1714). Διάσημος Κεφαλὴν ἐκκλησιαστικὸς ρήτωρ.

ΜΗΤΣΑΚΗΣ ΜΙΧΑΗΛ. Ἐγεννήθη ἐν Μεγάρους τὸ 1868 καὶ ἀπέθανε τὸ 1916. Ὑπῆρξε δημοσιογράφος. Ἐγραψε διηγήματα καὶ κριτικάς μελέτας.

ΜΩΡΑΪΤΙΔΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ. Ἐγεννήθη τὸ 1850 εἰς τὴν Σκιάθον, σύγχρονος, μαθητὴς καὶ συγγενὴς τοῦ ἐξόχου διηγηματογράφου, συμπατριώτου καὶ συνανύμου του Ἀλεξάνδρου Παπαδιαμάντη. Ἐσπούδασε Φιλολογίαν, καὶ ὑπηρετήσεν ἐπὶ μακρὸν ὡς καθηγητὴς. Περιεβλήθη, κατὰ τὸ τέλος τῆς ζωῆς του, τὸ μοναχικὸν σχῆμα. Ἀπέθανε τὸ 1929 εἰς τὴν Σκιάθον. Τὰ θέματα τῶν διηγημάτων του ἀντλεῖ καὶ αὐτὸς, ὅπως ὁ Παπαδιαμάντης, ἀπὸ τὴν ζωὴν τῆς πατρίδος του.

ΜΩΡΑ-ΙΤΙΝΗΣ ΤΙΜΟΣ. Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τὸ 1875 καὶ ἀπέθανεν ἐν αὐταῖς τὸ 1953. Ὑπῆρξε θεατρικὸς συγγραφεὺς καὶ δημοσιογράφος.

ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν τὸ 1867 ἐκ πατρὸς Ζακυνθίου. Ἀνετράφη καὶ ἔλαβε γυμνασιακὴν μόρφωσιν εἰς Ζάκυνθον, τὴν ὁποίαν πολλαχῶς ἐξύμνησεν ἀργότερον εἰς τὰ ἔργα του. Ἐσπούδασε Μαθηματικά, ἀλλὰ νεώτατος ἐπεδόθη εἰς τὴν λογοτεχνίαν. Ἐγραψε μυθιστορήματα, διηγήματα, κριτικὰς μελέτας καὶ θεατρικὰ ἔργα. Ἐπὶ πολλὰ ἔτη διηύθυνε τὸ περιοδικὸν «Διάπλασις τῶν Παιδῶν», εἰς τὸ ὁποῖον ἐδημοσίευσεν πολλὰς ἐπιστολάς μετὰ τὸ ψευδώνυμον «Φαίδων». Τὸ 1931 ἐξελέγη Ἀκαδημαῖκος. Ἀπέθανε τὸ 1951.

ΟΥΡΑΝΗΣ ΚΩΣΤΑΣ. Ἐγεννήθη εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸ 1891. Ἐταξίδευσεν πολὺ εἰς διαφόρους χώρας καὶ ἔγραψε ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικὰ ταξιδιωτικὰς ἐντυπώσεις, ἀνταποκρίσεις, διαφόρους μελέτας καὶ χρονογραφήματα. Ἐξέδωκε ποιητικὰς συλλογὰς καὶ περιγραφὰς ταξιδίων. Ἀπέθανε τὸ 1953.

ΠΑΓΑΝΕΛΗΣ ΣΠΥΡΙΔΩΝ. Ἐγεννήθη εἰς Μύκονον τὸ 1852. Ἦσχυλῆθη εἰς τὴν λογοτεχνίαν καὶ δημοσιογραφίαν. Ἀπέθανε τὸ 1933.

ΠΑΛΑΜΑΣ ΚΩΣΤΗΣ. Ἐγεννήθη τὸ 1859 εἰς τὰς Πάτρας ἐκ γονέων Μεσολογιτῶν καὶ ἀπέθανεν εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1943. Ἐσπούδασε Νομικὰ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν τοῦ ὁποίου διετέλεσεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη Γενικὸς Γραμματεὺς. Διωρίσθη μεταξὺ τῶν πρώτων μελῶν τῆς Ἀκαδημίας. Πολυγραφώτατος ποιητὴς καὶ πεζογράφος. Ἐξέδωκε πολλὰς ποιητικὰς συλλογὰς καὶ κριτικὰς μελέτας, ἀφορσὰς εἰς τὴν λογοτεχνίαν. Εἶναι μαζί μετὰ τὸν Σολωμὸν ὁ μεγαλύτερος ποιητὴς μας.

ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ. Ἐγεννήθη τὸ 1851 εἰς τὴν Σκιάθον ἐκ πατρὸς ἱερέως. Ἀφοῦ ἔμαθε τὰ πρῶτα γράμματα εἰς τὴν ἰδιαιτέραν πατρίδα του, ἦλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπου ἐτελείωσε τὸ γυμνάσιον. Ἐνεγράφη εἰς τὴν Φιλοσοφικὴν σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ ἤκουσεν ὀλίγα μαθήματα φιλολογικὰ, ἰδιαιτέρως δὲ ἠσχολεῖτο μετὰ τὰς ξένας γλώσσας. Εἰργάσθη ἐπ' ἀρκετὸν ὥς μεταφραστὴς ἐφημερίδων. Ἐξῆσε πτωχός, ἀλλὰ μετὰ ἐγκαρτέρησιν. Φημιζέται διὰ τὴν εὐσέβειαν, πραότητα καὶ τὴν εἰρηνικότητα τοῦ χαρακτῆρός του, ὁ ὁποῖος φαίνεται εἰς τὰ διηγήματα του. Ἀπέθανεν εἰς τὴν ἰδιαιτέραν του πατρίδα τὸ 1911. Τελευταίως ἐγένετο πλήρης ἔκδοσις τῶν «Ἀπάντων» του εἰς πέντε ὀγκῶδεις τόμους. Ὁ Παπαδιαμάντης ἀνεδέχθη εἰς ἐκ τῶν μεγαλυτέρων διηγηματογράφων μας καὶ ἴσως ὁ πρῶτος ἐξ αὐτῶν.

ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ. Ἐγεννήθη εἰς Χάσκιον τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸ 1867. Ἀπέθανε τὸ 1906. Εἰργάσθη ἐπὶ πολλὰ ἔτη ὡς διδασκάλισσα. Ἐδημοσίευσεν εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικὰ πολλὰ διηγήματα, ποιήματα καὶ χρονογραφήματα.

ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ ΖΑΧΑΡΙΑΣ. Ἐγεννήθη εἰς τὸ Καρπενήσιον τὸ 1877

καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1940. Ἀπὸ τοῦ 1919 μέχρι τοῦ θανάτου του διηύθυνε τὴν Ἑθνικὴν Πινακοθήκην. Ἐξελέγη μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Ἐγραψε ποιήματα, διηγήματα καὶ τεχνοκριτικὰ μελέτας.

ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ. Ἐγεννήθη τὸ 1815 εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Τὸ 1851 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς Ἱστορίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν, ὅπου ἐδίδαξε μέχρι τοῦ θανάτου του (1891). Ἐγραψε τὴν «Ἱστορίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους», ἔργον διὰ τοῦ ὁποίου ἀπέδειξε τὴν ἱστορικὴν συνέχειαν τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀπὸ τῆς ἡρωϊκῆς ἐποχῆς μέχρι τῆς ἐπανιδρύσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου. Εἶναι ὁ μεγαλύτερος νεώτερος Ἑλλήν ἱστορικός.

ΠΕΤΙΜΕΖΑΣ-ΛΑΥΡΑΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. Ἐγεννήθη τὸ 1873 εἰς τὰς Ἀθήνας. Ὑπηρετήσεν ὡς ἀξιωματικὸς τοῦ πυροβολικοῦ. Ἐγραψε διηγήματα καὶ ποιήματα. Ἀπέθανε τὸ 1952.

ΠΟΛΕΜΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. Ἐγεννήθη τὸ 1862 εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἀπέθανε τὸ 1924. Ἐγραψε πολλὰς ποιητικὰς συλλογὰς.

ΠΟΛΙΤΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. Ἐγεννήθη εἰς τὰς Καλάμας τὸ 1852 καὶ ἀπέθανεν εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1921. Τὸ 1890 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχαιολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν. Εἶναι ὁ πρῶτος ἀσχοληθεὶς συστηματικῶς εἰς τὴν ἑλληνικὴν λαογραφίαν. Ἔργα του : «Ἐκλογαὶ ἀπὸ τὰ τραγοῦδια τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ», «Μελέτη ἐπὶ τοῦ βίου τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων», «Νεο-ελληνικὴ Μυθολογία», «Παροιμίαι» καὶ ἄλλα.

ΠΟΡΦΥΡΑΣ ΛΑΜΠΡΟΣ. Φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ Δημητρίου Σουφώμου. Ἐγεννήθη τὸ 1879 εἰς τὴν Χίον καὶ ἀπέθανε τὸ 1939 εἰς τὸν Πειραιᾶ, ὅπου ἔζησε τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ βίου του καὶ ἔγραψε τὰ ποιήματά του. Ἐτιμήθη μετὰ τὸ Ἑθνικὸν Ἀριστεῖον τῶν Γραμμάτων.

ΠΡΟΒΕΛΕΓΓΙΟΣ ΑΡΙΣΤΟΜΕΝΗΣ. Ἐγεννήθη τὸ 1850 εἰς τὴν Σίφον. Ἐσπούδασε φιλολογίαν. Ὑπῆρξεν ἀπὸ τὰ πρῶτα μέλη τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Ἀπέθανε τὸ 1936. Ἐγραψε ποιήματα καὶ ἔμμετρα δράματα.

ΡΑΓΚΑΒΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ. (1809-1892). Ὑπῆρξε διπλωμάτης, ἀρχαιολόγος καὶ λογοτέχνης. Ἐγεννήθη εἰς Κωνίλιν καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας.

ΡΑΔΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ. Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τὸ 1893 καὶ ἀπέθανε τὸ 1931. Ἐσπούδασε Νομικά. Ἐπὶ ἔτη διηύθυνε τὸ Μουσεῖον τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἑθνολογικῆς Ἑταιρείας. Ἐγραψε διηγήματα.

ΡΟΔΟΚΑΝΑΚΗΣ ΠΛΑΤΩΝ. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Σμύρνην τὸ 1883 καὶ ἀπέθανεν εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1919. Ὑπῆρξε δημοσιογράφος, ἀσχοληθεὶς μετὰ βυζαντινὰς ἰδίαις μελέταις.

ΡΟΪΔΗΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ. Ἐγεννήθη εἰς Σύρον τὸ 1835 καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1904. Ἐγραψε διηγήματα καὶ κριτικὰς μελέτας. Εἶναι εἰς τῶν καλυτέρων Νεοελλήνων κριτικῶν.

ΣΗΜΗΡΙΩΤΗΣ ΑΓΓΕΛΟΣ. Ποιητής ἐκ Σμύρνης, ἀποθανὼν ἐν Ἀθῇ-
ναις, τὸ 1944.

ΣΚΙΠΗΣ ΣΩΤΗΡΗΣ. Λογοτέχνης καὶ Ἀκαδημαϊκός. Ἐγεννήθη εἰς τὰς
Ἀθήνας τὸ 1881. Ἐδημοσίευσε πλείστα ποιήματα καὶ πεζά. Ἀπέθανε τὸ 1952.

ΣΟΛΩΜΟΣ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ζάκυνθον τὸ 1798. Ἐσπού-
δασεν εἰς Ἰταλίαν τὰ Νομικά, ἀλλ' ἐνωρίς ἔδειξε μεγάλην κλίσιν πρὸς τὴν ποίη-
σιν, εἰς τὴν ὁποίαν ἀφωσιώθη ἐξ ὁλοκλήρου. Ἐπανελθὼν ἐξ Ἰταλίας εἰς τὴν Ζά-
κυνθον παρέμεινεν ἐκεῖ μέχρι τοῦ 1828, ὅτε ἐγκατεστάθη εἰς Κέρκυραν. Τὰ ἔργα
του συνέλεξε καὶ ἐξέδωκε μετὰ τὸν θάνατόν του ὁ φίλος του ποιητὴς καὶ λό-
γιος Ἰάκωβος Πολυλάς. Σπουδαιότερα ἐκ τῶν ποιημάτων του εἶναι ὁ «Ὕμνος
εἰς τὴν Ἐλευθερίαν», αἱ πρῶται στροφαὶ τοῦ ὁποίου εἶναι ὁ «Ἕθνικός μας Ὕμνος»
ἢ «Ὡδὴ εἰς τὸν θάνατον τοῦ Λόρδου Βύρωνος», οἱ «Ἐλεύθεροι Πολιορκημένοι»,
ὁ «Κρητικός», ὁ «Λάμπρος». Ἀπέθανε τὴν 9ην Νοεμβρίου 1857 ἐν Κερκύρᾳ.
Ἡ Ἑλλάς τὸν ἀνεγνώρισεν ὡς ἔθνικόν ποιητὴν.

ΣΟΥΤΣΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. (1806-1868). Δημοσιογράφος καὶ ποιητής.
Ἐγεννήθη εἰς Κων/λιν καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας.

ΣΤΡΑΤΗΓΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Ἐγεννήθη εἰς τὰς Σπέτσας τὸ 1860 καὶ ἀπέ-
θανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1938. Ἐσπούδασεν εἰς τὰς Ἀθήνας νομικά. Διετέλεσεν ἐπὶ
πολλὰ ἔτη δημόσιος υπάλληλος. Ἐγραψε ποιητικὰς συλλογὰς καὶ μεταφράσεις
ξένων ἔργων.

ΤΑΝΑΓΡΑΣ ΑΓΓΕΛΟΣ. Φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ Ἀγγέλου Εὐαγ-
γελίδη. Ἐγεννήθη τὸ 1877 εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἐσπούδασεν Ἰατρικὴν, ὑπηρετήσας
εἰς τὸ πολεμικὸν ναυτικόν. Ἐκτὸς τῶν ἐπιστημονικῶν ἔργων του, συνέγραψε
καὶ λογοτεχνικά. Ἀπέθανε τὸ 1964.

ΤΣΟΚΟΠΟΥΛΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Ἐγεννήθη τὸ 1871 εἰς Ἀθήνας καὶ ἀπέ-
θανε τὸ 1923. Ἐπεδόθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν καὶ λογοτεχνίαν.

ΤΣΟΥΝΤΑΣ ΧΡΗΣΤΟΣ. Ἐγεννήθη εἰς Στενήμεχον τῆς Βουλγαρίας τὸ
1857 καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1934. Διετέλεσε καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστη-
μίου εἰς τὴν ἑδραν τῆς Ἱστορίας τῆς Ἀρχαίας Τέχνης καὶ μέλος τῆς Ἀκαδημίας
Ἀθηνῶν. Τὸ κυριώτερον ἔργον του εἶναι: «Ἱστορία τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς τέ-
χνης». Ἐξέδωκεν ἐπίσης εἰς τὴν σειρὰν τοῦ συλλόγου πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων
βιβλίων τὴν «Ἀκρόπολιν τῶν Ἀθηνῶν».

ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΑΝΗΣ ΧΡΗΣΤΟΣ. Ἐγεννήθη ἐν Σουλίῳ τῆς Ἠπείρου τὸ
1862 καὶ ἀπέθανε τὸ 1935 ἐν Ἀθήναις. Ἠσχολήθη μὲ τὴν δημοσιογραφίαν. Ἐ-
γραψε διηγήματα καὶ ὀλίγα ποήματα.

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ ΚΑΤΑ ΣΥΛΛΟΓΑΣ

Α'. Ἐκ τῆς συλλογῆς Γ. Καλαματιανοῦ

	Σελίς
1. Στὸ Στρατό μας (ποίημα) Ἀρ. Προβελεγγίου	7
2. Στὴ γέφυρα τοῦ Δεβόλη, Χρ. Ζαλοκώστας.	9
3. Χειμῶνας, Γ.Α. Βλάχου	17
4. Ἐημερώνει (ποίημα) Σ. Σκίπη	19
5. Στὸ Χριστὸ στὸ κάστρο, Ἀλ. Παπαδιαμάντη	24
6. Ἰκέτης (ποίημα) Ν. Πετιμεζᾶ—Λαύρα	30
7. Ἰγνάτιος (ποίημα) Ι. Πολέμη	46
8. Τὸ σπίτι μας (ποίημα) Γ. Στρατήγη	55
9. Ὑπνέτρα, Ἀλ. Παπαδιαμάντη	57
10. Τὸ περιβόλι μας, Γρ. Ξενοπούλου	62
11. Παιδικὸ Πάσχα, Γρ. Ξενοπούλου	73
12. Εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐκ δευτέρου, Δ. Βικέλα	78
13. Ἀποχωρισμός (ποίημα) Γ. Βιζυηνοῦ	83
14. Ὁ Φάρος, ἡ ναυτιλία καὶ οἱ θησαυροὶ τῶν Πτολεμαίων, Κ. Πα- παρηγοπούλου	100
15. Ἱστορικὴ σημασία τῆς Θεσσαλονίκης, Ἀδ. Ἀδαμαντίου	122
16. Ἡ γοργόνα, Α. Καρκαβίτσα	128
17. Τὸ κλεφτόπουλο, Ι. Βλαχογιάννη	140
18. Ἡ Θυσία, Α. Καρκαβίτσα	142
19. Ὁ Κερκέζος, Ι. Κονδυλάκη	170
20. Ἡ Σημαία, Γ. Δροσίνη	184
21. Ἡ Μαυρομαντηλοῦ, Ἀλ. Παπαδιαμάντη	193
22. Τὸ ξεστούπωμα, Ἐμμ. Ροῖδου	200
23. Οἱ χωριανοὶ (ποίημα) Γ. Ἀθάνα	202
24. Γαλήνη (ποίημα) Α. Πορφύρα	205
25. Γεώργιος Σταύρου, Ἀν. Γούδα	233
26. Ὁ Ἀλέξανδρος καὶ ὁ Ἡρακλῆς τοῦ Λυσίππου, Χ. Τσουντα	253
27. Οἱ καινούργιοι σκοποὶ (παράδοσις) Ν. Πολίτου	261
28. Τὸ Πήλιον, Ἐμμ. Λυκούδη	266
29. Ὁ ὕμνος τοῦ Πηλίου (ποίημα) Γ. Δροσίνη	270
30. Ἡ Πάτμος, Κ. Ἀμάντου	274
31. Τὰ νησιά μας (ποίημα) Ἀρ. Προβελεγγίου	277
32. Ἡ ἐλιὰ (ποίημα) Κ. Παλαμᾶ	290
33. Ὁ λύκος, Στεφ. Γρανίτσα	296
34. Ἡ πέστροφα, Στεφ. Γρανίτσα	302
35. Ἡ κυνηγημένη πέρδικα, Χρ. Χρηστοβασίλη	304

Β'. Ἐκ τῆς συλλογῆς Θ. Μακροπούλου

	Σελίς
1. Τὸ ἱστορικὸν διάγγελμα Γεωργίου Β.	8
2. Οἱ ἥρωες τῶν ὀχυρῶν, Χρ. Ζαλοκώστα	13
3. Θεεὺς ὕμνεϊ (ποίημα) Π. Σούτσου	23
4. Ἡ γλυκοφιλοῦσα, Ἄλ. Παπαδιαμάντη	33
5. Τὰ Φῶτα, Μ. Μητσάκη	36
6. Ἀνάστασι στὴν "Ἀγι" Ἀναστασία, Ἄλ. Παπαδιαμάντη	40
7. Λόγος εἰς τὸν Εὐαγγελισμὸν τῆς Θεοτόκου, Η. Μηλιάτου	49
8. Τὸ ὄνειρο τῶν Χριστουγέννων, Χρ. Χρηστοβασίλη	66
9. Τ' ἀγνάντεμα, Ἄλ. Παπαδιαμάντη	84
10. Πασχαλινὴ ἀνάμνησις. Γρ. Ξενοπούλου	88
11. Ὁ Ἀδριανὸς καὶ αἱ Ἀθῆναι, Γρ. Ξενοπούλου	103
12. Τὸ γενναῖο Ἑλληνόπουλο, Θ. Μακροπούλου	108
13. Πλοῦτος καὶ μεγαλοπρέπεια Βυζαντινῶν Αὐτοκρατόρων, Π. Ροδοκανάκη	119
14. Ὑπὸ τὸ φῶς τῆς Φιλικῆς, Σπ. Μελά	136
15. Τῶν Κολοκοτρωναίων (δημῶδες)	157
16. Ἡ Μακεδονία στὸ 21, Δ. Γατοπούλου	157
17. Πατριωτικὰ Χριστούγεννα, Κ. Ράδου	163
18. Τοῦ Δράμαλη (δημῶδες)	167
19. Ψαρά, Γ. Τσοκοπούλου	168
20. Ἡ καταστροφή τῶν Ψαρῶν (ποίημα) Διον. Σολωμοῦ.	169
21. Ἀλέστα ! (Εἰς τὰ δπλα !), Ι. Κονδυλάκη	175
22. Ἀγῶνας ἀδυσώπητος, Πην. Δέλτα	179
23. Τέλλος Ἀγρας (ποίημα) Ρ. Γκόλφη.	183
24. Ἡ Δέσπω (δημῶδες)	187
25. Οἱ ποιμένες τῆς Πίνδου, Χρ. Ζαλοκώστα	198
26. Τὸ ξημέρωμα, Τ. Μωραϊτίνη	203
27. Ἀφανὴς ἥρως, Ἀγγ. Τανάγρα	205
28. Ἀνάγκη τοῦ κοινωνικοῦ βίου, Ἐμμ. Λυκούδη	221
29. Τὰ καθήκοντα τοῦ Ἑλλήνος πολίτου, Ἐμμ. Λυκούδη	223
30. Ὁ Κλέφτης (ποίημα) Ἄλ. Ραγκαβῆ	230
31. Ἡ καταπληκτικὴ δραστηριότης τοῦ Βαρβάκη, Ἀρ. Κουρτίδου	237
32. Ἐσπερινὸς (ποίημα) Γ. Δροσίνη	249
33. Στ' ἀκρογιάλι, Ν. Πετιμεζῆ—Λαύρα	284
34. Ἡ Ἑλλάδα μας (ποίημα) Ἀγγ. Σημηριώτη	307

Γ'. Ἐκ τῆς συλλογῆς Ν. Κοντοπούλου

1. Ἀπὸ τοὺς θαλασσινοὺς ἀγῶνας, Ἀχ. Κύρου	15
2. Τῶν θαλασσῶν ὁ Ἅγιος, Ἀλ. Μωραϊτίδου	31
3. Ὀνειρεμένη προσευχὴ (ποίημα) Κ. Παλαμᾶ	38
4. Τῇ Ὑπερμάχῳ, Σπ. Μελά	38

5. 'Η μονή τοῦ Ξηροποτάμου, 'Αλ. Μωραϊτίδου	47
6. Νόστιμον ἡμαρ, Γρ. Ξενοπούλου	90
7. 'Η γιαγιά, 'Αλ. Παπαδοπούλου	93
8. Ὕμνος στὴ μητέρα (ποίημα) Γ. 'Αθάνᾳ	95
9. Ὕμνος εἰς τὴν 'Ελευθερίαν (ποίημα) Δ. Σολωμοῦ	99
10. Ὕμνος εἰς τὴν 'Αθηνᾶν (ποίημα) Κ. Παλαμᾶ	106
11. «'Εν τούτῳ νίκα», 'Αγγ. Τανάγρα	112
12. 'Αντιόχεια, Γ. Τσοκοπούλου	117
13. 'Η πιδ μεγάλη δόξα (ποίημα) Λ. Μαβίλη	121
14. 'Η τελευταία ἐν τῇ 'Αγίᾳ Σοφίᾳ τελετή, Σ. Ζαμπελίου	125
15. 'Η 25ῃ Μαρτίου (ποίημα) Γ. Μαρτινέλλη	135
16. 'Ο Δῆμος καὶ τὸ καριοφίλι του (ποίημα) 'Αρ. Βαλαωρίτου	152
17. 'Ο Κολοκοτρώνης ὁμιλεῖ στὰ παλληκάρια, Σπ. Μελᾶ	154
18. Λουκῆς Λάρας, Δ. Βικέλα	160
19. Οἱ σπογγαλιεῖς, 'Αγγ. Τανάγρα	191
20. Τὸ ἡλιοβασίλεμμα (ποίημα) Κ. Κρυστάλλη	197
21. Θάνατος καραβιοῦ, Ν. Πετιμεζᾶ—Λαύρα	210
22. 'Η ἐπιστροφή (ποίημα) 'Αρ. Προβελεγγίου	216
23. 'Αμπελάκια, Ζαχ. Παπαντωνίου	226
24. 'Η ἀναμαρμάρωσις, Γρ. Ξενοπούλου	255
25. 'Ερμηνεῖται παροιμιῶν, Ν. Πολίτου	259
26. 'Η Μεσσηνία, Σπ. Παγανέλη	265
27. Τὰ Τέμπη, Κ. Οὐράνη	271
28. Κέρκυρα, Ν. Πετιμεζᾶ—Λαύρα	280
29. Τὸ τραγοῦδι τῶν ἐπτὰ νησιῶν (ποίημα) Κ. Παλαμᾶ	283
30. 'Η ψυχὴ τοῦ πεύκου (ποίημα) Ρ. Γκόλφη	286
31. 'Η ἱερότης τοῦ ἐλαιοδένδρου, Δ. Γ. Καμπούρογλου	288
32. 'Απολογία στὰ ζῶα (ποίημα) Ζαχ. Παπαντωνίου	295
33. Τὸ ζαρκάδι, Στεφ. Γρανίτσα	299
34. Τὸ κουνάβι, Στεφ. Γρανίτσα	300

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Σελίς

Στὸ Στρατό μας (ποίημα) Ἄρ. Προβελεγγίου	7
--	---

1. ΠΡΟΣΦΑΤΟΝ ΕΘΝΙΚΟΝ ΠΑΡΕΛΑΘΟΝ

1. Τὸ ἱστορικὸν διάγγελμα Γεωργίου Β	8
2. Στὴ γέφυρα τοῦ Δεβόλη, Χρ. Ζαλοκώστα	9
3. Οἱ ἥρωες τῶν ὀχυρῶν, Χρ. Ζαλοκώστα	13
4. Ἀπὸ τοὺς θαλασσίνοὺς ἀγῶνας, Ἄχ. Κύρου	15
5. Χειμῶνας, Γ. Α. Βλάχου	17
6. Ξημερώνει (ποίημα) Σ. Σκίπη	19

2. ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

7. Θεὲ ὕμνεϊ(ποίημα) Π. Σούτσου	23
8. Στὸ Χριστὸ στὸ Κάστρο, Ἄλ. Παπαδιαμάντη	24
9. Ἰκέτης (ποίημα) Ν. Πετιμεζᾶ—Λαύρα	30
10. Τῶν θαλασσῶν ὁ Ἅγιος, Ἄλ. Μωραϊτίδου	31
11. Ἡ γλυκοφιλοῦσα, Ἄλ. Παπαδιαμάντη	33
12. Τὰ φῶτα, Μ. Μητσάκη	36
13. Ὀνειρεμένη προσευχή (ποίημα) Κ. Παλαμᾶ	38
14. Τῇ Ὑπερμάχῳ, Σπ. Μελλῆ	38
15. Ἀνάστασι στὴν Ἅγι' Αναστασά, Ἄλ. Παπαδιαμάντη	40
16. Ἰγνάτιος (ποίημα) Ι. Πολέμη	46
17. Ἡ μονὴ τοῦ Ξηροποτάμου, Ἄλ. Μωραϊτίδου	47
18. Λόγος εἰς τὸν Εὐαγγελισμόν, Η. Μηλιάτου	49

3. ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟΣ ΒΙΟΣ

19. Τὸ σπίτι μας (ποίημα) Γ. Στρατήγη	55
20. Ὑπνρέτρα, Ἄλ. Παπαδιαμάντη	57
21. Τὸ περιβόλι μας, Γρ. Ξενοπούλου	62
22. Τὸ ὄνειρο τῶν Χριστουγέννων, Χ. Χρηστοβασίλη	66
23. Παιδικὸ Πάσχα, Γρ. Ξενοπούλου	73
24. Εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐκ δευτέρου, Δ. Βικέλα	78
25. Ἀποχωρισμός (ποίημα) Γ. Βιζυηνοῦ	83
26. Τ' ἀγνάντεμα, Ἄλ. Παπαδιαμάντη	84
27. Πασχαλινὴ ἀνάμνησις, Γρ. Ξενοπούλου	88
28. Νόστιμον ἦμαρ, Γρ. Ξενοπούλου	90
29. Ἡ γιαγιά, Ἄλ. Παπαδοπούλου	93
30. Ὕμνος στὴ μητέρα (ποίημα) Γ. Ἀθάνα	95

4. ΠΑΛΑΙΟΤΕΡΟΣ ΕΘΝΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

Σελίς

31. Ὕμνος εἰς τὴν Ἐλευθερίαν (ποίημα) Δ. Σολωμοῦ	99
32. Φάρος, ναυτιλία, καὶ θησαυροὶ Πτολεμαίων, Κ. Παπαρρηγοπούλου	100
33. Ὁ Ἀδριανὸς καὶ αἱ Ἀθῆναι, Γρ. Ξενοπούλου	103
34. Ὕμνος εἰς τὴν Ἀθηνᾶν (ποίημα) Κ. Παλαμᾶ	106
35. Τὸ γενναῖο Ἑλληνόπουλο, Θ. Μακροπούλου	108
36. α' Ἐν τούτῳ νικά », Ἀγγ. Τανάγρα	112
37. Ἀντιόχεια, Γ. Τσοκοπούλου	117
38. Πλοῦτος καὶ μεγαλοπρέπεια Βυζαντινῶν Αὐτοκρατόρων, Π. Ροδο- κανάκη	119
39. Ἡ πιὸ μεγάλη δόξα (ποίημα) Λ. Μαβίλη	121
40. Ἱστορικὴ σημασία τῆς Θεσσαλονίκης, Ἀδ. Ἀδαμαντίου	122
41. Ἡ τελευταία ἐν τῇ Ἀγίᾳ Σοφίᾳ τελετὴ, Σ. Ζαμπελίου	125
42. Ἡ γοργόνα, Α. Καρκαβίτσα	128

5. ΝΕΩΤΕΡΑ ΕΘΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

43. Ἡ 25η Μαρτίου (ποίημα) Γ. Μαρτινέλλη	135
44. Ὑπὸ τὸ φῶς τῆς Φιλικῆς, Σπ. Πελά	136
45. Τὸ κλεφτόπουλο, Ι. Βλαχογιάννη	140
46. Ἡ Θυσία, Α. Καρκαβίτσα	142
47. Ὁ Δῆμος καὶ τὸ καριοφίλι του (ποίημα) Ἀρ. Βαλαωρίτου	152
48. Ὁ Κολοκοτρώνης ὁμιλεῖ στὰ παλληκάρια, Σπ. Μελά	154
49. Τῶν Κολοκοτρωναίων (δημῶδες)	157
50. Ἡ Μακεδονία στὸ 21, Δ. Γατοπούλου	157
51. Λουκῆς Λάρας, Δ. Βικέλα	160
52. Πατριωτικὰ Χριστούγεννα, Κ. Ράδου	163
53. Τοῦ Δράμαλη (δημῶδες)	167
54. Ψαρά, Γ. Τσοκοπούλου	168
55. Ἡ καταστροφὴ τῶν Ψαρῶν (ποίημα) Διον. Σολωμοῦ	169
56. Ὁ Κερκέζος, Ι. Κονδυλάκη	170
57. Ἀλέστα ! (Εἰς τὰ ὅπλα !) Ι. Κονδυλάκη	175
58. Ἀγῶνας ἀδυσώπητος, Πην. Δέλτα	179
59. Τέλλος Ἀγρας (ποίημα) Ρ. Γκόλφη	183
60. Ἡ Σημαία, Γ. Δροσίνη	184
61. Ἡ Δέσπω (δημῶδες)	187

6. ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

62. Οἱ σπογγαλιεῖς, Ἀγγ. Τανάγρα	191
63. Ἡ Μαυρομαντηλοῦ, Ἀλ. Παπαδιαμάντη	193
64. Τὸ ἡλιοβασιλεμμα (ποίημα) Κ. Κρυστάλλη	197
65. Οἱ ποιμένες τῆς Πίνδου, Χρ. Ζαλοκώστα	198

66. Τὸ ξεστούπωμα, Ἑμμ. Ροΐδου	200
67. Οἱ χωριανοὶ (ποίημα) Γ. Ἀθάνια	202
68. Τὸ ξημέρωμα, Τ. Μωρχιτίνη	203
69. Γαλήνη (ποίημα) Λ. Πορφύρα	205
70. Ἀφανὴς ἥρω, Ἀγγ. Τανάγρα	205
71. Θάνατος καραβιοῦ, Ν. Πετιμεζᾶ—Λαύρα	210
72. Ἡ ἐπιστροφή (ποίημα) Ἀρ. Προβελεγγίου	216

7. ΚΡΑΤΟΣ, ΚΡΑΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ, ΘΕΣΜΟΙ

73. Ἀνάγκη τοῦ κοινωνικοῦ βίου, Ἑμμ. Λυκούδη	224
74. Τὰ καθήκοντα τοῦ Ἑλλήνος πολίτου, Ἑμμ. Λυκούδη	223
75. Ἀμπελάκια, Ζαχ. Παπαντωνίου	226
76. Ὁ κλέφτης (ποίημα) Ἀλ. Ραγκαβῆ	230

8. ΒΙΟΓΡΑΦΙΑΙ

77. Γεώργιος Σταύρου, Ἀν. Γούδα	233
78. Ἡ καταπληκτικὴ δραστηριότης τοῦ Βαρβάκη, Ἀρ. Κουρτίδου	237
79. Ἐσπερινὸς (ποίημα) Γ. Δροσίνη	249

9. ΕΡΓΑ ΤΕΧΝΗΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

80. Ὁ Ἀλέξανδρος καὶ ὁ Ἡρακλῆς τοῦ Λυσίππου, Χ. Τσουντα	253
81. Ἡ ἀναμαρμάρωσις, Γρ. Ξενοπούλου	255

10. ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ — ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ

82. Ἑρμηνεῖται παροιμιῶν, Ν. Πολίτου	259
83. Οἱ καινούργιοι σκοποὶ, παράδοσις, Ν. Πολίτου	264

11. ΤΟΠΙΑ — ΦΥΣΙΣ

84. Μεσσηνία, Σπ. Παγανέλη	265
85. Τὸ Πήλιον, Ἑμμ. Λυκούδη	266
86. Ὁ ὕμνος τοῦ Πηλίου (ποίημα) Γ. Δροσίνη	270
87. Τὰ Τέμπη, Κ. Οὐράνη	271
88. Ἡ Πάτμος, Κ. Ἀμάντου	274
89. Τὰ νησιά μας (ποίημα) Ἀρ. Προβελεγγίου	277
90. Κέρκυρα, Ν. Πετιμεζᾶ—Λαύρα	280
91. Τὸ τραγοῦδι τῶν ἐπτὰ νησιῶν (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ	283
92. Στὸ ἀκρογιάλι, Ν. Πετιμεζᾶ—Λαύρα	284
93. Ἡ ψυχὴ τοῦ πεύκου (ποίημα) Ρ. Γκόλφη	286
94. Ἡ ἱερότης τοῦ ἐλαιοδένδρου, Δ. Γ. Καμπούρογλου	288
95. Ἡ ἐλιά (ποίημα) Κ. Παλαμᾶ	290

12. ΖΩΑ — ΠΤΗΝΑ

96. Ἀπολογία στὰ ζῶα (ποίημα) Ζ. Παπαντωνίου	295
97. Ἀπὸ τὰ ζῶα τοῦ βουνοῦ καὶ τοῦ δάσους, Στ. Γρανίτσα	
α' ὁ λύκος	296
β' τὸ ζαρκάδι	299
γ' τὸ κουνάβι	300
δ' ἡ πέστροφα	302
98. Ἡ κυνηγημένη πέρδικα, Χ. Χρηστοβασίλη	304
Ἡ Ἑλλάδα μας (ποίημα) Ἀγγ. Σημηριώτη	307
ΛΕΞΙΛΟΓΙΟΝ	309
ΒΙΟΓΡΑΦΙΑΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ	335
ΠΙΝΑΚΕΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ	341

Έκδοσις ΙΑ', 1973 (IV) Άντίτυπα 105.000 - Σύμβασις 2330/29-3-73

Έκτύπωσις - Βιβλιοδεσία : Ι. ΔΙΚΑΙΟΣ

0020556152

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΟΥΛΗΣ

